

ათონის ივერონის მონასტერი

ნათარგმნი პავლიკრაფიული ეპიკიდრეობა

ტომი III

ათონის მწიგნობრულ-ლიტერატურული
სკოლის ნათარგმნი

პავლიკრაფიული ეპიკიდრეობა

ნაწილი I

ქუთიძე ათონელი
(ძთაწმიდელი)

ტომი III

ათონის შიგნობრულ-ლიტერატურული
სკოლის ნათარგმნი

პაგიოგრაფიული მექანიკა

ნაწილი I

ქეთიკე ათონელი
(ძთაწმადელი)

ტომი III

გამომცემლობა „შენყერსალი“
თბილისი 2025

უკ (UDC) 821.353.1-155+821.353.1-6
ე-726

ინტერდისციპლინური ჰუმანიტარიის
სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტი
Teaching-Research Institute for Interdisciplinary Humanities

შოთა რუსთაველის საქართველოს
ეროვნული სამეცნიერო ფონდი
Shota Rustaveli National Science Foundation of Georgia

სამეცნიერო პროექტი „ათონის მწიგნობრულ-ლიტერატურული სკოლის ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიული მემკვიდრეობის ელექტრონული აკადემიური გამოცემა (ნაწილი II)“ (გრანტი №FR-21-4884) ხორციელდება შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით. წინამდებარე კრებულში გამოთქმული ნებისმიერი მოსაზრება ეკუთვნის ავტორთა კოლექტივს და, შესაძლოა, არ ასახავდეს ფონდის შეხედულებებს.

The project ‘Electronic Scholarly Edition of the Translated Hagiographic Heritage of the Athos Scribal-Literary School (Part II)’ (Grant №FR-21-4884) is being made possible by financial support from Shota Rustaveli National Science Foundation of Georgia. All ideas expressed herewith are those of the authors and may not represent the opinions of the Foundation itself.

www.rustaveli.org.ge

ტომის რედაქტორები:
ქეთევან გიგაშვილი
სოფიო სარჯველაძე

© ინტერდისციპლინური ჰუმანიტარიის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტი ყველა უფლება დაცულია.

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. ჯორიბაძის ქ. №4, ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com

ISBN 978-9941-33-101-5 (ყველა ტომისათვის)

ISBN 978-9941-521-03-4 (III ტომი)

პროექტის სამეცნიერო კონსულტანტი:

დიდი ბრიტანეთის მეცნიერებათა აკადემიის წევრი, ციფრული ფილოლოგიის პროფესორი, ბირმინჰემის უნივერსიტეტის ემერიტუს პროფესორი **დევიდ ჩარლზ პარკერი**

„ცხორება და მოქალაქობა წმიდისა მამისა ჩუენისა და მოციქულთა სწორისა ბაგრატ მღდელთმოდურისა ტავრომენელთა ქალაქისა, ჭალაკისა სიკილიისას“ ექვთიმე ათონელისეული თარგმანის ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, შესაბამისი გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ქეთევან გიგაშვილმა

**„წამება წმიდათა და ყოვლადქებულითა მონაშეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაფსის,“
„წამება წმიდისა მენაფსი და ერმოგინესი და ევლრაფოფსის“ და წმიდა მენას სამი სასწაულის ექვთიმე ათონელისეული თარგმანის ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და შესაბამისი გამოკვლევები დაურთო სოფიო სარჯველაძემ**

კრებული იბეჭდება ინტერდისციპლინური ჰუმანიტარიის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს თანხმობით.

წმინდა კჳთიმე (ეფთჳიმე) ათონელი (მთაწმიდელი)
(X-XI სს.)

შესავალი

წინამდებარე III ტომით ვაგრძელებთ ათონის მწიგნობრულ-ლიტერატურულ სკოლაში შექმნილი ქართული წერილობითი კულტურის საგანძურის, ექვთიმე ათონელის (მთანმიდელის) მიერ ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიული მემკვიდრეობის, აკადემიურ გამოცემას.

გამოცემის I ტომში გამოვაქვეყნეთ სამი ძეგლი: „ცხორება და წამება წმიდათა მოწამეთა ევსტათისი და მეუღლისა მისისა თეოპისტისი და შვილთა მათთა – ალაპისი და თეოპისტესი“, „წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა თეოდორესი და მის თანა წამებულთა მოწამეთა, რომელნი იწამნეს პერგე ქალაქსა, ქუეყანასა პანფილიისასა“, „წამება წმიდისა და ნეტარისა ანთიმოს ნიკომიდიელ მთავარეპისკოპოსისა“ (გიგაშვილი, 2021).

II ტომში გამოვეცით ოთხი შრომა: [„წამება წმიდისა ფებრონიასი“], „ცხორება წმიდისა ბასილი კესარიელისა“, „წამება წმიდისა თეოდორე სტრატელატისა“ და „ცხორება წმიდისა ათანასე ალექსანდრიელისა“ (გიგაშვილი, 2022).

წინამდებარე ტომში წარმოვადგენთ სამ თხზულებას. ესენია: „ცხორება და მოქალაქობა წმიდისა მამისა ჩუენისა და მოციქულთა სწორისა ბაგრატ მღელთმოდურისა ტავრომენელთა ქალაქისა, ჭალაკისა სიკილიისა“, „წამება წმიდათა და ყოვლადქებულთა მოწამეთა აკეფსიმა, იოსებ და აითალასი“ და „წამება წმიდისა მენასი და ერმოგინესი და ევლრაფოასი.“

„ბაგრატის ცხოვრება და მოქალაქობა“ ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილ ძეგლთა შორის დასახელებულია მისი მამის, იოანეს, ანდერძში, რომელიც უძღვის ექვთიმეს მიერ თარგმნილ იოანე ოქროპირის ნაშრომს – „თარგმანება მათეს სახარებისა“, სათაურით: „ცხორება წმიდისა ბაგრატისი“ (ოქროპირი, 1996: 14-15), რაც იმას ნიშნავს, რომ ექვთიმეს თხზულება მამამისის სიცოცხლეშივე უთარგმნია (1005 წლამდე).

ძეგლი დაცულია 4 ხელნაწერ კრებულში, რომელთაგან ორი ათონური წარმოშობისაა: Cod. Ivron georg.-21 (1030) და Cod. Ivron georg.-17 (XI ს.); დანარჩენი კრებულებია: A-134 (1066 წ.) და A-382 (XV ს.). ძირითად ტექსტად შევარჩიეთ ამათგან უძველესი ხელნაწერი – Cod. Ivron georg.-21 (აღვნიშნავთ A ლიტერით). B ლიტერით წარმოვადგენთ A-134 ნუსხას, C ლიტერით – Cod. Ivron georg.-17-ს, ხოლო D ლიტერით – A-382 ნუსხას.

Cod. Ivron georg.-21 ხელნაწერ კრებულში ტექსტს ახლავს გადამწერის ანდერძი, რომლიდანაც დასტურდება, რომ თხზულება უთარგმნია ექვთიმე ათონელს, ის „დიდითა მოსწრაფებითა“ დაუწერინებია მამა გრიგოლს, ხოლო დაწერილა „გლახაკისა ისაკის ჴელითა“ (30r). Cod. Ivron georg.-17 ხელნაწერი ჩვენი თხზულების ნაწილში ნაკლულია, თუმცა ამის შესახებ არ არის მითითებული ხელნაწერის აღწერილობაში. კერძოდ, აკლია 15 ფურცელი.

კორნელი კეკელიძის აზრით, ეჭვს არ იწვევს ის ფაქტი, რომ ნაშრომი გადმოთარგმნილია მეფე ბაგრატ მესამის (980-1014) შეკვეთით, რადგანაც მორწმუნე მეფე დაინტერესებული უნდა ყოფილიყო მისი სულიერი პატრონის, ბაგრატის, ცხოვრებით (კეკელიძე, 1945: 24).

შთამბეჭდავია ნაწარმოების კომპოზიციური მრავალფეროვნება, ჟანრობრივი სიჭრელე (ჰაგიოგრაფიული, ჰეროიკული, ისტორიული, სატრფიალო), დინამიკური და მოქნილი ენა, მხატვრულ-გამომსახველობითი საშუალებები, მეტაფორული სიმდიდრე.

თხზულება საკმაოდ ვრცელია. მასში ავტორი აგვიწერს ტავრომენიის (იგივე ქალაქ ტაორმინის) მღვდელმთავრის, ბაგრატის, ცხოვრებასა და მოწამებრივ აღსასრულს. ამის პარალელურად ვეცნობით პეტრე და პავლე მოციქულების მოღვაწეობის საინტერესო ეპიზოდებს, რომლებიც შეიცავს ინფორმაციას სხვადასხვა მხარეში მათი მოგზაურობის, ქრისტიანობის ქადაგების, განსხვავებული რჯულის ადამიანების

მონათვლისა და ქრისტეს სარწმუნოებაზე მოქცევის, ზიარების, ასევე სასწაულების აღსრულების შესახებ. ნაშრომი დავითურთულია ქრისტიანული სწავლებებით, მასში უხვადაა ჩანართები ძველი და ახალი აღთქმიდან, წმიდა მამათა ცხოვრებიდან. სწორედ ამ ბიბლიური ინტერტექსტებისა და ალუზიების ფონზეა აღწერილი პეტრე მოციქულის ერთგული მონაფის, ბაგრატის, ღვთის სათნო ცხოვრება და ღვანლი, რომლის მამამაც, ავტორის მტკიცებით, ცოცხლად იხილა მაცხოვარი ისრაელის ერთ-ერთ ქალაქში და ოჯახთან ერთად მოინათლა პეტრე მოციქულის მიერ. ის ერთადერთ ძეს მუდმივად განსწავლიდა ქრისტიანულ მოძღვრებაში და შთააგონებდა უბიწოდ ცხოვრებასა და მაცხოვრის მცნებების აღსრულებას, რასაც სიცოცხლის ბოლომდე უერთგულა ბაგრატმა. საბოლოოდ იგი მოკლა უკეთურმა კაცმა, ტომით ქანანელმა არტაგარმა, სხვა წარმართებთან ერთად, ბაგრატის ერთგული ადამიანების ადგილზე არყოფნის დროს. როდესაც დაიგულა, რომ მისი თანამზრახველები სოფლებში იყვნენ ნასულები და ვონიფანტე მთავარიც არ იყო ქალაქში, მოიხმო თავისი თანამოაზრეები და დაარწმუნა, რომ ბაგრატმა შეურაცხყო მათი კერპი, ვონიფანტე გააქრისტიანა და მთელი ქალაქი წარწყმიდა. ეკლესიაში მლოცველ ბაგრატს ხმა მოესმა, რომელმაც აცნობა მისი საუკუნო განსვენების მოახლოების დრო. არტაგარმა მას შეუთვალა, რომ სწეული იყო და მისი ნახვა სურდა. სანახავად მისულ ბაგრატს ის მოქეიფე დახვდა (სხვებთან ერთად). ნასვამები თაყვანს სცემდნენ კერპ სკამანდროს. ბაგრატმა კერპის თაყვანისცემის მიზეზი იკითხა, რაზეც მათ შეურაცხყოფით უპასუხეს. მაშინ მან ჯვარი გადასახა კერპს, რომელიც დაეცა და შეიშურა. ამის დანახვაზე უწმინდურებმა ცემა დაუწყეს მას. ბაგრატმა კი ლოცვა აღავლინა ქრისტეს წინაშე და თავისი სული შეავედრა მას.

თხზულების ავტორია ბაგრატ ტავრომენელის მოწაფე და თანამზრახველი ევაგრე, ნაწარმოების ერთ-ერთი პერსონაჟი. იგი მუდამ თან ახლდა თავის მოძღვარს. სიცოცხლის მიმწუხრს ბაგრატმა დაუბარა, რომ ის უნდა ყოფილიყო იმ

მხარის ეპისკოპოსი, დაავალა, მისი აღსრულების შემდეგ წაეყვანა ვონიფანტე (ქალაქის მთავარი) და სხვა მორწმუნეები რომში პეტრე მოციქულთან, რათა მას მიეცა ეპისკოპოსობის კურთხევა, დაბრუნების შემდეგ კი ვონიფანტე მოენათლა. ბაგრატმა ასევე დაარიგა ევაგრე, როგორ უნდა ეცხოვრა, რათა ღვთის სათნო საქმეები აღესრულებინა.

კორნელი კეკელიძის აზრით, „ცხოვრება“ ფსევდოეპიგრაფების ჯგუფს ეკუთვნის და დანერგილი უნდა იყოს არა I საუკუნეში, არამედ არა უადრეს 787 და არა უგვიანეს 826 წლისა. ამის საბუთად მეცნიერს ის ფაქტი მოჰყავს, რომ მეშვიდე მსოფლიო კრება (787), რომელიც ხატთაყვანისმცემლობის სასარგებლოდ ზოგჯერ ნაძალადევ ამონაწერებს იმონებს სხვადასხვა თხზულებიდან, არ იცნობს ამ შრომას, მიუხედავად იმისა, რომ ის მთლიანად ხატთაყვანისმცემლობის აპოლოგიას წარმოადგენს. მეორე მხრივ, მას უკვე იცნობს თეოდორე სტუდიტი, იგივე სტუდიელი (გარდაიცვალა 826 წელს) თავის წერილში თალასესადმი (II ნიგნი, წერილი 42) (Творения... 1908: 398; კეკელიძე, 1945: 23). მეცნიერი ნაშრომს აპოკრიფად ასახელებს სხვა აპოკრიფებს შორის (კეკელიძე, 1951: 174; კეკელიძე, 1980: 197). მას უწოდებს აპოკრიფულ-აგიოგრაფიულსაც (კეკელიძე, 1951: 183; კეკელიძე, 1980: 206).

კორნელი კეკელიძის მოსაზრების მიხედვით, გამოდის, რომ ნაწარმოებში აღწერილი დრო რეალობას არ შეესაბამება და ბაგრატ ტავრომენელი ცხოვრობდა არა I, არამედ VIII-IX საუკუნეებში. თხზულებაში გვხვდება ისეთი ფაქტები, რომელთა არსებობაც I საუკუნეში დღემდე ცნობილი არ იყო. კერძოდ, პეტრე მოციქული მაქსიმინე ეპისკოპოსს სხვადასხვა საეკლესიო წესთან (სამწუხრო და საციცკრო ლოცვები, წმიდა საიდუმლოთა აღსრულება, მღვდელთა კურთხევა, ნათლისღების წესი) ერთად განუწესებს ჯვრის აღმართვის წესსაც. ჯვარი ქრისტეს ჯვარცმისთანავე იქცა გამარჯვების სიმბოლოდ. პავლე მოციქული წერს: „ხოლო ჩემდა ნუ იყოფინ სიქადულ, გარნა ჯუარითა უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესითა“

(გალ. 6:14). მრავალი მონმოების თანახმად, ჯვარი, როგორც იესო ქრისტეს მიერ სამყაროს გამოსხნის იარაღი, ეკლესიის დაარსების დღიდან ქრისტიანთა შორის უდიდესი თაყვანისცემის საგანი იყო. ეკლესიის მამები ამ თაყვანისცემაზე საუბრობენ, როგორც მოციქულთა გარდამოცემაზე, ანუ იმ ტრადიციაზე, რომელსაც დასაბამი თავად მოციქულებმა, ქრისტეს პირველმა მოწაფეებმა, დაუდეს, მაგრამ ჯვრის აღმართვის მოვლენა დაკავშირებულია IV საუკუნეში ჯვართამაღლების დღესასწაულთან, როდესაც ქრისტეს ჯვარი იერუსალიმში იპოვა ელენე დედოფალმა.

ასევე, თხზულებაში პეტრე მოციქული იოსებ მხატვარს სთხოვს მაცხოვრისა და თავისი თავის გამოსახვას: „გამომიხატე აქა ხატი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, რაჲთა იხილონ ერთა სახც განკაცებისა მისისაჲ და უმეტესად ჰრწმენეს და იჴსენებდენ სასწაულთა ჩუენთა.“ მოიღო მხატვარმან წამლები ცკლოანი და გამოხატა ხატი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი. ჰრქუა მას მოციქულმან: „გამოხატე, შვილო, ჩემიცა ხატი და ძმისა ამის ჩუენისა ბაგრატისი, რაჲთა იტყოდინ ამისა შემდგომად საჴსენებელად, ვითარმედ: „ესე არს, რომელმან ჩუენ შორის სიტყუაჲ ღმრთისაჲ ქადაგა – მოწაფე მისი პეტრე.“ შემდეგ პეტრე მოციქული იოსებს ბაგრატის გამოსახვასაც ავალებს. ტექსტიდან ჩანს, რომ მხატვარმა მისი დავალებით მაცხოვრის მიწიერი ცხოვრების სხვა სცენების ხატებიც შექმნა: „რამეთუ ჴელოვანი იყო მხატვარი იგი, რომელმანცა ყოველივე გამოსახა კეთილად.“ ქრისტიანული ტრადიციის მიხედვით, პირველი ხატის დაწერის ისტორია დაკავშირებულია ლუკა მახარებელთან და I საუკუნეში სხვა ხატმწერის შესახებ ინფორმაცია არ გვაქვს. ასე რომ, ამ დროისთვის ხატების შექმნის მსგავსი ისტორია საეკლესიო ისტორიისთვის უცნობი მოვლენაა.

მიუხედავად ამ ფაქტებისა, ხელალებით გაგვიჭირდებოდა ნაწარმოებში აღწერილი დროის გამორიცხვაც, გამომდინარე იქიდან, რომ არსებობის უფლება აქვს იმ ვარაუდაც, რომ სწორედ ამ წყაროშია დაცული ინფორმაცია ჯვრის აღ-

მართვისა და ხატწერის პირველი გამოვლინებების შესახებ. მაგრამ არის კიდევ უფრო მეტად ყურადსაღები ფაქტები. კერძოდ, თხზულებაში რამდენიმე ადგილას იხსენიება მონტანელები, როგორც კერპთმსახურები და „გრძნებისა მოძღუარნი“ (ძირითადად, ჰურიებთან ერთად): „ურჩულომან მან ყო პური დიდი და მოუნოდა, რომელნიცა იყვნეს კერპთმსახურ. და ჰურიანიცა მრავალნი მოიყვანნა და მათ თანა მონტანელნი, გრძნებისა მოძღუარნი“; „ბოროტთა მათ მონტანელთა მოილეს შორის წიგნი სატრფიალოჲ და ტრფიალებისა ეშმაკთა ხადოდეს“; „მაშინ უღმრთომან ელიდოს კრება ყო კრებული მეკერპეთა და ჰურიათაჲ და მონტანელთაჲ“; „ესმა რაჲ ესე ჰურიათა მათ და მონტანელთა, შიში დაეცა მათ და მოელოდეს აღძრვასა ქრისტიანეთასა მათ ზედა დამოსრვად მათდა“; „ერთი ოდენ მათგანი, რომელსაცა-იგი წიგნი გრძნებისაჲ აქუნდა, დაუტევა ყოველივე და მოვიდა წმიდისა ბაგრატისა და ქრისტიანე იქმნა. ხოლო სხუანი იგი მონტანელნი და ჰურიანი არა მოიქცეს“; „ჰურიანი იგი და მონტანელნი ზღუასა დაანთქნა უფალმან,“ და სხვ.

მონტანელები იყვნენ სქიზმატიკოსები, ერთ-ერთი ერესის, მონტანიზმის, მიმდევრები. მწვალებლობის ეს სახე აღმოცენდა ფრიგიაში, მცირე აზიაში (თანამედროვე ცენტრალური თურქეთი), II საუკუნეში და შემდგომ გავრცელდა ჩრდილოეთ აფრიკაში. მისი დამაარსებელი იყო მონტანუსი, მაქსიმილასთან და პრისკილასთან ერთად. მონტანუსის შესახებ ბიოგრაფიული ცნობები მცირეა. ქრისტიანობამდე ის ნაყოფიერების ქალღმერთის, კიბელეს, აღმოსავლური კულტის მღვდელი ყოფილა.¹ IV საუკუნის ეკლესიის ისტორიკოსის, ევსები კესარიელის, გადმოცემით, მას დაახლოებით 172/173 წელს დაუწყია წინასწარმეტყველება. შემდეგ კი გამხდარა განმანათლებლების ჯგუფის ლიდერი (Chapman, 1911). მონტანელების შესახებ ჩვენს საანალიზო თხზულებაში დაცული

¹ ჩაპმანი ფიქრობს, რომ ეს გვიან გამოგონილია. იხ. Chapman, 1911: <https://www.newadvent.org/cathen/10521a.htm>

ინფორმაცია მთლიანად გამორიცხავს მის შექმნას I საუკუნეში.

გარდა ამისა, ტექსტში ორჯერ გვხვდება ტერმინი „თანაარსი“ (ἰσοῦς): „დიდებაჲ შენდა, უფალო იესუ ქრისტე, სიტყუაო თანაარსო მამისაო“; „იესუ ქრისტე, მხოლოო მხოლოდშობილო, თანამოსაყდრეო მამისაო და თანაარსო სულისა წმიდისაო.“ ტერმინი 325 წელს პირველ მსოფლიო საეკლესიო კრებაზე გაჟღერდა, როგორც მამა ღმერთისა და ძე ღმერთის ერთარსობისა და თანასწორობის გამომხატველი. მართალია, აღნიშნული ტერმინი ანტიკურ ტექსტებშიც გამოიყენებოდა და სხვადასხვა ქრისტიან მწერალთანაც გვხვდება, მაგრამ აღნიშნულ კრებამდე მისი ამ გაგებით გამოყენების წერილობითი მტკიცებულება არცერთ ქრისტიანულ ძეგლში არ მოგვეპოვება. დაუჯერებლად მიგვაჩნია, I საუკუნისთვის ამდენი შეუსაბამო ფაქტი ერთ ნაწარმოებში იყოს თავმოყრილი.

არსებობს ნაშრომის მეტაფრასული რედაქციაც, რომელიც დაცულია გელათის ხელნაწერში: K-3 (XVI ს.), 420r-487r. ტექსტის დასაწყისია: „დიდისა ღმრთისა და მაცხოვრისა ჩუზნისა იესუ ქრისტეს ჳორციელითა განგებულბითა მისითა კაცთა თანა სოფელსა ამას შინა ზრდილობათა...“ (გაბიძაშვილი, 2004: 150); ასევე, შემოკლებული, სვინაქსარული რედაქცია სომხურ ენაზე, რომელიც ტერ-ისრაელს ეკუთვნის (კეკელიძე, 1945: 24; Graffin, Nau, 1930: 706-724).

ტექსტი ალექსანდრე ხახანაშვილმა დაბეჭდა 1904 წელს ორი ათონური ხელნაწერის (Cod. Iviron georg.-21 და Cod. Iviron georg.-17) მიხედვით (Хаханашвили, 1904: 1-110). გაცივმა არ არის მეცნიერული, შეიცავს ბევრ შეცდომას, არ არის გათვალისწინებული სხვა ნუსხათა მონაცემები, ასევე ძველი ქართულის ენობრივი თავისებურებები. ნაშრომის ნაწილი (მხოლოდ ტავროსა და მენიას ამბავი) გამოქვეყნებული აქვს კორნელი კეკელიძესაც ორჯერ ერთი ხელნაწერის (A-134) მიხედვით (კეკელიძე, 1943: 7-12; კეკელიძე, 1945: 25-29).

ტექსტი გამოცემულია ელექტრონულადაც TITUS პროექტის ფარგლებში.¹

კორნელი კეკელიძე მიუთითებდა, რომ თხზულების ბერძნული ტექსტი ჯერჯერობით გამოქვეყნებული არ იყო, ცნობილი იყო მხოლოდ მისი ექსცერპტები, რომელიც აკადემიკოს ა. ნ. ვესელოვსკის (Веселовский, 1886: 79-80) ეკუთვნის (კეკელიძე, 1945: 23).

მეორე ჰაგიოგრაფიული ნაწარმოები, რომელიც წინამდებარე ტომში იბეჭდება, არის „წამება წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალასი.“ ის, რომ ეს ნაშრომი მართლაც ექვთიმემ თარგმნა, ირკვევა გიორგი მთანმედელის ცნობიდან, რომელსაც ის გვაძლევს თავის თხზულებაში „ცხოვრებაჲ იოვანესი და ეფთჳმესი.“ აქ ავტორი, ჩამოთვლის რა ექვთიმეს მიერ თარგმნილ შრომებს, ასახელებს აგრეთვე თხზულებას – „წამებაჲ წმიდისა აკეფსიმაჲსი“ (მთანმედელი, 1967).

ნაწარმოები, როგორც ექვთიმეს თარგმანი, კ. კეკელიძის მიერ დასახელებულია სხვა ცხრა თხზულებასთან ერთად, როგორც იოვანეს სიცოცხლეში ნათარგმნი ძეგლი: „წამებაჲ და სასწაული წმიდისა მთავარმოწამისა დიმიტრისა“; „ცხოვრებაჲ და წამებაჲ წმიდისა სტეფანე ახლისა“; „ცხოვრება ბასილი დიდისა, ამფილოქე იკონიელის მიერ აღწერილი“; „ცხოვრება წმიდისა აკეფსიმაჲსი“; „წამება წმიდათა მინა და ერმოგინესი“, „ცხოვრება ათანასე ათონელისა“; „წამება წმიდათა სამთა ყრმათა – ალფიოს, ფილადელფიოს და კკრინესი“; „ცხოვრება წმიდისა ონოფრე მძოვრისა“; „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა მაქსიმე აღმსარებლისა“; „ცხოვრება იოანე სინელისა“ (კეკელიძე, 1980: 207; ვრცლად იხ. გიგაშვილი, 2021: 9-16).

წმიდა აკეფსიმა, იოსები და აითალა ეწამნენ სპარსეთში მეფე შაბურ II-ის (309-379 წწ.) დროს, რომელიც უმკაცრესად სჯიდა ქრისტიანებს. თავდაპირველად შეიპყრეს ეპისკოპოსი აკეფსიმა, რომელიც იყო რეგიონიდან, რომელსაც ნაისონი

¹ <https://titus.uni-frankfurt.de/texte/etcg/cauc/ageo/gh/cxovbagr/cxovb.htm>

ენოდებოდა, და მიჰგვარეს მოგვითმთავარ ადრახუსეთს. ის შეეცადა, გადაერწმუნებინა აკეფსიმა, რომ მიეღო მაზდეანობა და დამორჩილებოდა მეფის ბრძანებას, მაგრამ წმიდანის ურყევი უარის შემდეგ სასტიკად აწამა იგი და საპყრობილეში ჩაადგო. შემდეგ შეიპყრეს მღვდელი იოსები და დიაკვანი აითალა. არც ისინი გატყდნენ და, მიუხედავად სასტიკი წამებისა, არ უღალატეს ქრისტეს რწმენას. სამი წელი გაატარა სამივე მონამემ ციხეში და შემდგომ ბეთლამადის მხარეში ჩამოვიდა თავად მეფე შაბურ II, რომლის წინაშეც წარადგინეს წმიდანები. მოგვითმთავარმა ადერმა აკეფსიმა მეფის წინაშე დაკითხა, მაგრამ რწმენის შეცვლაზე ურყევი უარი მიიღო. ამის შემდეგ, სასტიკი ცემის შემდგომ, 3 ოქტომბერს, გარდაიცვალა წმიდა აკეფსიმა, რის შემდეგაც მოგვითმთავრის წინაშე იოსები მიიყვანეს და მისი წამებისა და ისევ დილეგში ჩასმის შემდეგ აითალა წარადგინეს. ისიც აწამეს და დაატყვევეს. მოგვითმთავარმა ადერმა ედევანის მხარის მოგვითმთავარ ადესქარს უთხრა, რომ იოსები და აითალა მის ქალაქში წაეყვანა და ბრძანა, რომ იქ თავად ქრისტიანებს ჩაექოლათ. იმ ქალაქში კი ცხოვრობდა მდიდარი და კეთილშობილი ქრისტიანი ქალი ისდანდული, რომელმაც მოისყიდა მეციხოვნეები და ერთი ღამით თავისთან წაიყვანა იოსები და აითალა, სადაც წყლულები მოჰპანა და უმკურნალა. ამის შემდეგ ისევ ხანგრძლივად აწამეს ისინი, მაგრამ მათი რწმენა არ შერყეულა. ქრისტიანთა ურყევი რწმენის საპირისპიროდ, ნაწარმოებში მოყვანილია მანიქეველის მაგალითი, რომელმაც მცირედი სასჯელის შემდეგ უარყო მისი ღმერთი და ცეცხლთაყვანისმცემლად შეირაცხა. იოსები და აითალა სხვა მხარის მმართველ საბურ მოაბორის ძის წინაშეც წარადგინეს. საბურმაც ბრძანა მათი ჩაქოლვა. იოსებთან ერთად ქვით ჩაქოლეს 500 ქრისტიანი. წმიდა იოსები გარდაიცვალა სულთმოფენობის შვიდეულის პარასკევ დღეს. წმიდა აითალაც ქვით ჩაქოლეს დაბა რესთიგარში, ბეთნადარას მხარეში. მის საფლავზე სასწაულთმოქმედი და მკურნალი მურტის ხე ამოიზარდა. წმიდა აითალა 14 ივლისს გარდაიცვალა. წმიდა მამებმა სა-

მივე წმიდანის მოსახსენიებელ დღედ 3 ნოემბერი დაანესეს. საინტერესოა, რომ ნაწარმოებში, ქრისტიანთა გარდა, რამდენიმე მაზდენია აღწერილი, ვინც ცდილობდა მოწამეთათვის ტანჯვის შემსუბუქებას.

„წამება წმიდათა და ყოვლადქებულთა მოწამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის“ ავტორი უცნობია. ნაწარმოები ბერძნულ ენაზე რამდენიმე რედაქციითა მოღწეული. არსებობს თხზულების კიმენური, მეტაფრასული და მცირე ზომის სვინაქსარული რედაქციები. კიმენური რედაქციის ტექსტი 1905 წელს გამოაქვეყნა ჰ. დალაჰაიმ (Delehay, 1905: 478-546). ეს რედაქცია, თავის მხრივ, რამდენიმე ქვერედაქციისაგან შედგება: 1. *Passio SS. Acepsimae et soc. mm. in Perside [anonyma] NBHG-Acepsimas Pers 1, BHG-15, BHG-16* (იქვე: 478-517); 2. *Passio SS. Acepsimae et soc. mm. in Perside [anonyma] Acepsimas Pers. 2, BHG-17* (დაბეჭდილია პირველი წამების სქოლიოებში) (იქვე); 3. *Passio SS. Acepsimae et soc. mm. in Perside [anonyma] Acepsimas Pers. 3, BHG-18* (იქვე: 517-534); 4. *Passio SS. Acepsimae et soc. mm. in Perside [anonyma] Acepsimas Pers. 4, BHG-18b*, როგორც კლავის პატრუმშია მითითებული, მისი ნაკითხვები ჰ. დალაჰაიმ თავისი გამოცემის 482-517 გვერდებზე BHG-16-ისა და BHG-18-ს სქოლიოებში ჩაიტანა;¹ 5. *Passio SS. Acepsimae et soc. mm. in Perside [anonyma] Acepsimas Pers. 5, BHG-19* (Delehay, 1905: 534-546); თხზულების მეტაფრასული რედაქცია სვიმეონ მეტაფრასს ეკუთვნის, *Passio SS. Acepsimae et soc. mm. in Perside [anonyma] Acepsimas Pers. 6, BHG-20*.²

ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი „წამება წმიდათა და ყოვლადქებულთა მოწამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითა-

¹<https://clavis.brepols.net/clacla/OA/Details.aspx?id=C65C7F3493E146159B036ED84AEA358E>.

²<https://clavis.brepols.net/clacla/OA/Details.aspx?id=F9F0FBB951C544FAB200973F941651DF>.

ლაასის“ ბერძნული ტექსტი უნდა იყოს კიმენური რედაქციის Passio SS. Acepsimae et soc. mm. in Perside [anonyma] Acepsimas Pers. 3, BHG-18, რომელიც დაბეჭდილია ჰ. დალაჰაის გამოცემაში, 517-534 გვერდებზე (Delehay, 1905). ბერძნული ტექსტის სათაურია ΑΘΑΝΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΩΝ ΑΚΕΨΙΜΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ, ΙΩΣΗΦ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΘΑΛΑ ΔΙΑΚΟΝΟΥ და ის დაცულია შემდეგ ხელნაწერებში: Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. gr. 0807, 26-36 (X ს.); Biblioteca Medicea Laurenziana, S.Marco 770, 142v (X ს.); Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. gr. 0808, 31-47v (XI ს.); Hagion Oros, Μονή Μεγίστης Λαύρας, Mss. Δ 050 (Eustratiades 0426), 248-262 (1040 წ.); Bodleian Library, Oxford, Laud gr. 68, 161-174 (XI ს.); Bibliothèque nationale de France, Paris, Grec 1519, 45-74 (XI ს.); Bibliothèque nationale de France, Paris, Grec 1537, 121-138v (XI ს.); Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. gr. 1190, 77-84v (XVI ს.); Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. gr. 0544, 113-152 (XI ს.); Sina, Μονή της Αγίας Αικατερίνης, gr. 0519, 96v-103v (X ს.); Sina, Μονή της Αγίας Αικατερίνης, gr. 0497, 245-259v (X-XI სს.); Sina, Μονή της Αγίας Αικατερίνης, gr. 0504 (X ს.); Österreichische Nationalbibliothek, Wien, hist. gr. 005, 20v-32v (XI ს.); Bibliothèque des Bollandistes, Mss. 0192 (284), 019-30v (1660-1662 წწ.).¹

ჰ. დალაჰაის გამოცემაში ჩვენთვის საინტერესო ბერძნული ტექსტი დაბეჭდილია 517-34 გვერდებზე N, B, LD და Q-ის ხელნაწერების მიხედვით. ძირითად ნუსხად შერჩეულია N, Bibliothèque nationale de France, Paris, Grec 1519, XI ს. ხელნაწერი, ხოლო ვარიანტები მოცემულია შემდეგი ხელნაწერების მიხედვით: B - Österreichische Nationalbibliothek, Wien, hist. gr. 005 (XI ს.); L - Bodleian Library, Oxford, Laud gr. 68 (XI ს.); D - Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. gr. 0807 (X ს.); Q - Bibliothèque nationale de France, Paris, Grec 1537 (XI ს.).

¹ <https://pinakes.irht.cnrs.fr/notices/oeuvre/14357/>.

რაც შეეხება ქართულ თარგმანს, ენრიკო გაბიძაშვილი უთითებს, რომ თხზულების 42. „წამებაჲ წმიდათა და დიდებულთა ქრისტეს მონამეთა აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსი“, მეტაფრასული I რედაქცია დაცულია შემდეგ ხელნაწერებში: S-384 (XI-XII სს.), 553-372; Jer-37 (1080), 149-160; Sin-91 (XIV ს.) 237-252. შემდეგ ერთეულად გამოყოფს 43. „წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის“ მეტაფრასულ II რედაქციას და მის მთარგმნელად ექვთიმე მთანმიდელს (+1028 წ.) ასახელებს. ის ამ ტექსტს მოიხსენიებს, როგორც Ath-21 (1030 წ.) 218v-237v ხელნაწერში დაცულს. შემდეგ ერთეულად უკვე გამოყოფს 44. „წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის“ კიმენურ რედაქციას, მთარგმნელის მითითების გარეშე, როგორც ორ ხელნაწერში დაცულს: Ath-21 (1030 წ.) 218v-237v და Sin-71 (XIII ს.) 67v-90v (გაბიძაშვილი, 2004: 124). სამწუხაროდ, აქ მცირე უზუსტობაა. 43 და 44 ერთეულები ერთი და იგივე ტექსტია და „წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის“ კიმენურ ტექსტს წარმოადგენს.

ენრიკო გაბიძაშვილის მიხედვით, ტექსტის სვინაქსარული რედაქცია – 45. „წმიდათა მღვდელმონამეთა აკეფსიმა ეპისკოპოსისა, იოსებ ხუცისა და აითალა დიაკონისაჲ“ დაცულია შემდეგ ხელნაწერებში: A-97 (XI ს.); A-193 (XI ს.); H-2211; Jer-24-25 (XI ს.); Sin-4 (XI ს.); Ath-30 (XI ს.). ტექსტი გამოცემულია მ. დოლაქიძის მიერ (დოლაქიძე, 2002; გაბიძაშვილი, 2004: 124-125).

„წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის“ კიმენური ტექსტის (BHG-18) ექვთიმე ათონელისეული თარგმანი შემონახულია ორ ხელნაწერში: ათონის მთაზე, წმიდა ივირონის მონასტერში დაცულ 1030 წლით დათარიღებულ Cod. Ivron georg.-21-სა (Ath-21) და XIII საუკუნის ხელნაწერში, რომელიც სინის მთის წმიდა ეკატერინეს მონასტრის ბიბლიოთეკაში ინახება: Sin.

Geo. O. 71. ხელნაწერი Cod. Iviron georg.-21 (Ath-21) 330 ფურცლიანი კრებულია, სადაც ორი წერილი და ოცდაშვიდი ჰომილიაა განთავსებული, რომელიც წმიდა მაკარი ეგვიპტელს მიეწერება, რასაც 218v-237v-ზე ერთვის „წამება წმიდათა და ყოვლადქებულთა მოწამეთა აკეფსიმა, იოსებ და აითალასი“ და 238r-329v-ზე „ცხოვება და მოქალაქობა წმიდისა მამისა ჩუენისა და მოციქულთა სწორისა ბაგრატ მღვდელმოდურისა ტავრომენელთა ქალაქისა, ჭალაკისა სიკილისა, რომელი აღწერა ევაგრე ეპისკოპოსმან, მოწაფემან მისმან.“ Sin.Geo.O.71 (Sin-71) XIII საუკუნეში გადაწერილი 216 ფურცლიანი ხელნაწერია, რომელიც ჰაგიოგრაფიულ კრებულს წარმოადგენს, სადაც სხვა წმიდანების ცხოვრებებისა და მარტილობების გვერდით, 67v-90v-ზე წარმოდგენილია „წამება წმიდათა და ყოვლადქებულთა მოწამეთა აკეფსიმა, იოსებ და აითალასი.“ ნუსხა გადაწერილია ბერი ათანასეს მიერ (215r) (Garitte, 1956: 216-225; Mapp, 1940: 205-214).

ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი ჰაგიოგრაფიული თხზულება „წამება წმიდისა მენასი და ერმოგინესი და ევლრაფოასი“ თარგმნილია ექვთიმეს მამის, იოვანე მთაწმიდელის, სიცოცხლეშივე. ის, იე (XV) თხზულებად, სათაურით „წამება წმიდათა მინა ერმოგინეთი“, გვხვდება იოვანეს ანდერძში, რომელიც წამძღვარებულია ექვთიმეს მიერ თარგმნილი იოანე ოქროპირის „თარგმანება მათეს სახარებისაჲს“ ტექსტისათვის, სადაც იოვანე მისი შვილის, ექვთიმეს, მიერ ბერძნული ენიდან ნათარგმნ ნაწარმოებებს ასახელებს (ოქროპირი, 1996: 14).

ნაწარმოების ავტორობა მიეწერება ათანასე ალექსანდრიელს. ტექსტის ძველი ქართული თარგმანის შესავალში ის თხზულების ავტორად არის დასახელებული. ალექსანდრიის ეპისკოპოსი ათანასე (დაახლ. 296-373 წწ.) ვერ იქნებოდა „წამების“ ავტორი, რადგან ის იმპერატორ კონსტანტინე დიდის ხანაში მოღვაწეობდა (Barnes, 1993), მენა, ერმოგენე და ევლრაფო კი იმპერატორ დიოკლიატიანეს დროს (284-305 წწ.)

ენამნენ, ეპოქაში, რომელსაც „დიოკლიტიანესეული დევნა“ ეწოდა, რაც მიზნად ისახავდა ქრისტიანობის განადგურებას რომის მთელ იმპერიაში.

თხზულებაში აღნიშნულია, რომ ქრისტეს განკაცებიდან 266 წელს მაქსიმიანემ (286-305 წწ.), რომელიც ტეტრარქიის ერთ-ერთი რგოლი იყო და რომის იმპერიის დასავლეთს განაგებდა, ქრისტიანთა დასამორჩილებლად ალექსანდრიაში გაგზავნა მხნე მეომარი მენა, ვინც ქრისტიანი იყო, მაგრამ თავს არ ამჟღავნებდა და შეფარვით ეხმარებოდა და სასწაულებრივად კურნავდა კიდეც ქრისტიანებს. კერპთმსახურმა ქურუმმა წერილით დააბეზლა მენა მაქსიმიანესთან, რომელმაც პროკურატორი ერმოგენე გაგზავნა. ერმოგენე შეხვდა მენას და დაკითხა იგი. მენა სამი საათის განმავლობაში ქადაგებდა ჭეშმარიტ ღმერთს. ერმოგენემ ბრძანა მენასთვის ტერფების მოკვეთა, თვალების დათხრა და ენის ამოჭრა, დილას კი მისი სხეულის ნაწილების ხორცისმჭამელი ფრინველებისთვის გადაყრა. ღამის სამ საათზე საპყრობილეში თვით ქრისტე ჩამოვიდა. მან განამრთელა მენა და აუწყა, რომ მისი ჯალათი ერმოგენე მისივე სულიერი მეგობარი გახდებოდა. ერმოგენემ ღამე სინდისის ქენჯნაში გაატარა და გადაწყვიტა, რომ დილას პატივით დაემარხა წამებული მენა, მაგრამ გაცდა, როცა ის ციხიდან სალ-სალამათი გამოვიდა ორი ანგელოზის თანხლებით. იხილა რა სასწაული, მენასთან საუბრის შემდეგ ერმოგენე გაქრისტიანდა. ამის შემდეგ მენამ ცამეტი ეპისკოპოსის წინაშე ერმოგენე წყლით მონათლა, რის შემდეგაც ამ უკანასკნელმა ცამეტი ეპისკოპოსისაგან მიიღო ეპისკოპოსობის პატივი. მაქსიმიანეს აუწყეს, რომ მენამ და ერმოგენემ ქრისტიანობა ღიად აღიარეს და სხვებსაც აქრისტიანებდნენ. მაქსიმიანე ათი ათასი მხედრითურთ ჩავიდა ეგვიპტეში და სამსჯავრო მოუწყო მენას და ერმოგენეს, ვისაც ორი ანგელოზი გამუდმებით ამხნევებდა. მაქსიმიანემ ბრძანა ერმოგენესთვის მუცლის ლახვრით განგმირვა, ხელ-ფეხის მოკვეთა, მისი დანვა, მოჭრილი სხეულის ნაწილების მდინარეში ჩაყრა, მენას საპყრობილეში თავდაყირა დაკიდება და

მისი აბუჩად აგდება. ღამით ანგელოზებმა გაამრთელეს ორივე და დილით წარდგნენ მაქსიმიანეს წინაშე, როგორც ქრისტეს მხედრები. სამსჯავროზე მეფეს შეეწინააღმდეგა მენას მნიგნობარი ევლრაფოსი, რომელიც მაქსიმიანემ თავისი ხელით მახვილით მოკლა და მენას და ერმოგენეს მოკვლაც ბრძანა. მენამ სთხოვა მაქსიმიანეს, რომ მისი გვამი ქალაქ ბიზანტიაში დაემარხათ. მაქსიმიანემ კი ბრძანა, რომ მათი გვამები რკინის კიდობანში ჩაედოთ და ზღვაში გადაეგდოთ. ოცი დღის შემდეგ კიდობანი ბიზანტიასთან გაირიყა, ქალკიდონთან ახლოს, კიდობანს სინათლის ბრწყინვალე სვეტი ედგა და ორი ანგელოზი იდგა მის ახლოს. ანგელოზებმა უხმეს ბიზანტიის ეპისკოპოსსა და ქრისტიანებს, რათა წმიდა ნაწილებისათვის პატივი მიეგოთ. მათ ისინი ეკლესიის სათავესოში საიდუმლოდ შეინახეს. ორი თვის შემდეგ კი, როცა მაქსიმიანე ანგელოზმა საიდუმლოდ მოკლა, წმიდა ნაწილები ზღვის ნაპირის მახლობლად დაასვენეს და ქრისტიანები ეთაყვანებოდნენ მათ. წმიდა მენა, ერმოგენე და ევლრაფოსი 10 დეკემბერს აღესრულნენ, რაც მათი მოხსენიების დღედ შეირაცხა.

ბერძნულ ენაზე აქ სრულდება „წამების“ კიმენური ტექსტი. როგორც ვხედავთ, „წმიდა მენას, ერმოგენესა და ევლრაფოს წამების“ ტექსტში უხვადაა მოცემული სასწაულები, რაც მათ, როგორც წმიდანებს, მეტ ავტორიტეტს მატებდა. წმიდა მენა საკვირველმოქმედად და ქრისტეს მხედრად იყო შერაცხილი და სიკვდილის შემდეგაც ევლინებოდა ადამიანებს, სასწაულებითა და ქმედებით განსჯიდა და აქრისტიანებდა მათ.

ქრისტიანულ აღმოსავლეთში, განსაკუთრებით კი კოპტ ქრისტიანთა შორის, საკმაოდ გავრცელებული იყო სასწაულთმოქმედი წმიდა მენას კულტი. ბერძნულ, კოპტურ, ეთიოპურ, ნუბიურ, არაბულ და ძვ. სლავურ ენებზე შემონახულია წმიდა მენას სასწაულები (Silvano, Varalda, 2019: 51). ეს სასწაულები (სხვადასხვა რაოდენობით) ცალკე ტექსტების სახითაც იყო გავრცელებული. ლიტურგიკული მიზნებისათვის

სასწაულების ტექსტის შემოკლებული ვერსიებიც იქმნებოდა (Daffy, Bourbouhakis, 2003: 66). ბერძნულ ენაზე ჩვენამდე მოაღწია თხზულებამ „პატრიარქ ტიმოთე ალექსანდრიელის თხრობა წმიდა დიდმონაშემ მენას სასწაულების შესახებ“, BHG 1256, რომელიც „წმიდა პაისი დიდის ცხოვრებასთან“ ერთად გამოაქვეყნა ი. პომიალოვსკიმ 1900 წელს (Pomjalovskij, 1900). როგორც ვხედავთ, თხრობა ტიმოთე ალექსანდრიელს (380-384 წწ.) მიეწერება, მაგრამ ავტორი მხოლოდ სათაურშია მოხსენიებული და მკვლევრები მის ავტორობას საეჭვოდ მიიჩნევენ (Daffy, Bourbouhakis, 2003: 65). თხზულებაში „პატრიარქ ტიმოთე ალექსანდრიელის თხრობა წმიდა დიდმონაშემ მენას სასწაულების შესახებ“ მოთხრობილია წმიდა მენას 13 სასწაულის შესახებ (BHG 1257-1269). მნიშვნელოვანია, რომ „წმიდა მენას, ერმოგენესა და ევლრაფოს წამების“ ტექსტებს არცერთ ენაზე, გარდა ძველი ქართულისა, არ ერთვის წმიდა მენას სასწაულები. აქ ორი მოსაზრება შეიძლება არსებობდეს: 1. ან ექვთიმე ათონელმა მოიძია, გამოკრიბა და დაურთო წმიდა მენას 3 სასწაულის ტექსტი (BHG 1257; 1258; 1260) წამების შესახებ თხრობას; 2. ან არსებობდა და დღეს დაკარგულია ბერძნული დედანი, სადაც „წამებას“ ერთოდა სასწაულებიც.¹

„წამებაჲ წმიდისა მენაჲსი და ერმოგინესი და ევლრაფოჲსი“ ბერძნულ ენაზე რამდენიმე რედაქციითა დაცული. არსებობს „წამების“ კიმენური, მეტაფრასული და მცირე ზომის სვინაქსარული რედაქციები. „წამების“ ბერძნული კიმენური ტექსტი, ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΜΗΝΑ, ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΥΤΡΑΦΟΥ, Menas, Hermogenes et

¹ წმიდა მენას სასწაულების ტექსტის დედნისა და თარგმანის ურთიერთმიმართებას ვრცლად მიმოვიხილათ ამ ტომს თანდართულ გამოკვლევაში. ტომს, აგრეთვე, ვურთავთ ექვთიმეს მიერ თარგმნილი სამი სასწაულის ბერძნულ ტექსტსა და მის ინგლისურ თარგმანს.

Eugraphus mm. Alexandriae (SS.), Passio (BHG 1270) (BHG 1909, 176), არ არის გამოქვეყნებული.¹ ის დაცულია 19 ხელნაწერში: Bibliothèque nationale de France (BNF), Paris, Grec 1510, 19v-26v (X ს.); Sina, Μονή της Αγίας Αικατερίνης, gr. 519, 149-152v, (X ს.); Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Wien, hist. gr. 31, 100v-105v (X ს.); Universitätsbibliothek, Leipzig, Rep. II. 26, 87v-92v (X ს.); Bibliothèque nationale de France (BNF), Paris, Coislin 368, 53-60v (X ს.); Πατριαρχική Βιβλιοθήκη, Jerusalem, Αγίου Σάββα 30, 168-172 (X-XI სს.); Μονή της Αγίας Αικατερίνης, Sina, gr. 497, 331v-337 (X-XI სს.); Biblioteca Apostolica Vaticana (BAV), ott. gr. 422, 265-301 (XI ს.); Μονή Μεγίστης Λαύρας, Hagion Oros, Mss. Δ 050 (Eustratiades 0426), 335-341v (XI ს.); Государственный Исторический Музей (ГИМ), Moskva, Син. гр. 161 (Vlad. 379), 293-298 (X-XI სს.); Bodleian Library, Oxford, Laud gr.68, 324-329 (XI ს.); Bibliothèque nationale de France (BNF), Paris, Supplément grec 1273, 7v-9v 18-22 (XI ს.); Biblioteca Apostolica Vaticana (BAV), Vat. gr. 821, 126v-133 (XI-XII სს.); Biblioteca Apostolica Vaticana (BAV), Vat. gr. 1991, 163-170 (XI-XII სს.); University of Michigan Library, Ann Arbor (MI) Ms 36, 74v-83 (XVI-XVII სს.); Bibliothèque Royale Albert Ier (KBR), Bruxelles, Mss. 08232-33 (3337), 190-196v (XVII ს.); Βιβλιοθήκη της Μητροπόλεως, Gjirokastër, Mss. 6, 59v-63v (XVII ს.); Μονή Ιβήρων, Hagion Oros, Mss. 0426 (Lambros 4546) (XVII ს.); Bodleian Library, Oxford, Laud gr.69, 126v-153.²

„მენას, ეგროგენესა და ევლრაფოს წამების“ ბერძნული მეტაფრასული (BHG 1271) რედაქციის ტექსტის ავტორია სვიმეონ მეტაფრასი (PG 116, 368-416). სვინაქსარებში დაცულია

¹<https://clavis.brepols.net/clacla/OA/Details.aspx?id=A61697A2E6A84CB A8934FA1025DE5922>.

² <https://pinakes.irht.cnrs.fr/notices/oeuvre/17089/>.

ტექსტის მოკლე სვინაქსარული ვერსიები (BHG 1271e; 1272f) და შესხმა (BhG 1271d).¹

როგორც ენრიკო გაბიდაშვილი აღნიშნავს, ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი კიმენური რედაქციის ტექსტი, 814. „წამებაჲ წმიდისა მინასი და ერმოგინესი და ევლრაფოჲსი“, დაცულია სამ ხელნაწერში: A-70 (XIII ს.), 526r-534;² H-341(XI ს.), 1-28; Q-112ა (1801 წ.) 368r-390r. აქ ის თხზულების ავტორად ათანასე ალექსანდრიელს ასახელებს, როგორც ეს „წამების“ ტექსტშია მითითებული (გაბიდაშვილი, 2004: 285). ამავე თხზულების მეტაფრასული რედაქციის ქართული თარგმანი, 815. „წამებაჲ წმიდათა და დიდებულთა ქრისტეს მონამეთაჲ მინა, ერმოგინე და ევლრაფოჲსი“, დაცულია შემდეგ ხელნაწერებში: A-90 (XIII ს.), 67v-87v; A-128 (XII-XIII სს.), 281v-305v; ქუთ. 5 (XVI ს.) 141-169 (იქვე: 286). სვინაქსარული ვერსიის შესახებ ე. გაბიდაშვილი ცნობებს არ გვანდის, თუმცა ის შემონახულია წმიდანთა ხსენების დღეს გიორგი მთაწმიდელისეული სვინაქსარის ტექსტის შემცველ ხელნაწერებში.

როგორც გამოცემის I ტომის შესავალში ვუთითებთ, ჩვენი პროექტის ერთ-ერთ მიზანს შეადგენს ქართულ თარგმანებთან ერთად ბერძნული ტექსტების გამოქვეყნებაც (არსებობის შემთხვევაში). წინამდებარე ტომში ბერძნული ტექსტები ახლავს: „წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის“ და წმიდა მენას სამი სასწაულის ტექსტს. ქართული ხელნაწერი ტრადიციისადმი უცხოელთა განსაკუთრებული ინტერესის გათვალისწინებით, ტომში შეტანილია ტექსტების ინგლისური თარგმანებიც.

¹ <https://clavis.brepols.net/clacla/OA/Details.aspx?id=A61697A2E6A84CB A8934FA1025DE5922>.

² A-70 434 ფურცლიანი კრებულია და „წამების“ ტექსტი მოთავსებულია დღევანდელი პაგინაციით 426r-434v-ზე. „წამება“ აქ ბოლონაკლულია, წყდება წმიდა მენას მეორე სასწაულის შუაში.

შესავალი წერილი ეკუთვნით პროექტის სამეცნიერო ხელმძღვანელ ქეთევან გიგაშვილსა¹ და კოორდინატორ სოფიო სარჯველაძეს,² წერილი „ტექსტისათვის“ – ქეთევან გიგაშვილს; ბერძნული ტექსტები შესაბამისი გამოცემებიდან გადმობეჭდა სოფიო სარჯველაძემ; კომენტარები მოამზადა გრიგოლ ბენდელიანმა,³ საძიებლები – გრიგოლ ბენდელიანმა და ქეთევან გიგაშვილმა, ხელნაწერთა აღწერილობები – ქეთევან გიგაშვილმა და არსენ ბერთლანმა;⁴ „ბაგრატ ტავრომენელის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტი ხელნაწერებიდან გადმოწერა თეონა მეტრეველმა.⁵

წინამდებარე ბეჭდური გამოცემის პარალელურად მომზადდა ელექტრონული აკადემიური გამოცემაც, რომელიც განთავსებულია პროექტის ბაზაზე შექმნილ სერვერზე (იხ. www.athosschool.ge).

¹ იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი.

² ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ძველი ქართული ხელნაწერების შემსწავლელი ცენტრის, „ორიონის“, მეცნიერი თანამშრომელი.

³ თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის დოქტორანტი.

⁴ ინტერდისციპლინური ჰუმანიტარიის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტის წევრი, ფილოლოგიის დოქტორი.

⁵ ფილოლოგიის მაგისტრი.

မိမိ

[238r]¹ ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა მამისა ჩუენისა და მოციქულთა სწორისა ბაგრატ² მღელთმოძღუერისა³ ტავრომენელთა ქალაქისა,⁴ ჭალაკისა სიკილიისა,⁵ რომელი აღწერა ევაგრე ეპისკოპოსმან,⁶ მონაფემან მისმან.⁷

მონვენულ⁸ არს ჟამი, საყუარელნო, ჯელყოფად თხრობასა ამას კეთილსა და სულთა სარგებელსა, რომელ არს ცხორებაჲ სანატრელისა⁹ მის¹⁰ და საკრველისა კაცისა ღმრთისა, ბაგრატიისი, და დიდებულთა მათ და ღმრთივმონიჭებულთა სასწაულთა, რომელნი აღასრულნა¹¹ მადლითა¹² წმიდისა¹³ სამეებისაჲთა.¹⁴ გულსმოდგინედ უკუე¹⁵ ისმინეთ, ღმრთისმოყუარენო,¹⁶ მოქალაქობაჲ ესე საღმრთოჲ და წმიდაჲ, რაჲთა ზიარ მადლისა მისისა იქმნეთ.¹⁷

რაჟამს-იგი წყალობით მოიხილა¹⁸ ზეცით ჩუენ ზედა ღმერთმან და მაცხოვარმან¹⁹ ჩუენმან იესუ ქრისტე,²⁰ და მოდრიკნა ცანი და გარდამოჴდა ქუეყანად²¹ განუშორებელად წი-ალთაგან მამისათა, და მოვიდა ძიებად წარწყმედულისა მის ნათესავისა კაცთაჲსა,²² და იქცეოდა ქუეყანასა ზედა და ღმრთივშუენიერთა მათ საკრველებათა²³ იქმოდა, მას ჟამსა მამაჲ ამის ღირსად ჴსენებულისა ბაგრატიისი დამკჴდრებულ იყო კერძოთა მათ [238v] პონტოჲსათა, ხოლო განგებითა ღმრთისაჲთა წარვიდა საქმისა რაჲსათჴსმე კერძოთა ანტიოქი-

¹ C: + თუესა ივლისსა ა თჲ; 2. BCD: ბაგრატიისი; 3. D: -; 4. C: + მის; D: ქალაქისაჲ; 5. B: სიკილიისაჲ; D: ჭალაკისა სიკილიისა] -; 6. B: ეპისკოპოსმან; D: -; 7. B: + გუაკურთხენ უფალო; D: + მამაო, გუაკურთხენ; 8. D: მონვენილ; 9. B: სანატრელისაჲ; 10. D: -; 11. BD: + მან; 12. BD: + სულისა; 13. B: წმიდისაჲთა; D: წმიდისათა; 14. BD: -; 15. D: უკუე; 16. D: + ძმანო; 17. BD: იქმნეთ; 18. D: მოიხილაჲ; 19. B: მაცხოვარმან; 20. BD: ქრისტემან; 21. D: -; 22. D: კაცთაჲსა; 23. B: საკრველთა.

სათა და თანა ჰყვა ცოლი თჳსი და ბაგრატ, მხოლოდშობილი ძე¹ თჳსი. და ვითარცა ჟამ² რაჲდენიმე³ დაყო კერძოთა ანტიოქისათა და⁴ ინება მიერ შესლვაჲ⁵ ჰურიასტანად, რამეთუ ღმერთი მიზეზსა ცხორების⁶ მომცემელსა⁷ მისცემდა⁸ მას.

ხოლო შევიდა რაჲ⁹ ქალაქსა ერთსა ჰურიასტანისასა,¹⁰ იხილა მუნ უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე,¹¹ ვითარ-იგი ასწავებდა სასუფეველისათჳს ცათაჲსა¹² და იქმოდა საკრველებათა უაღრეს¹³ ბუნებისა.¹⁴ ჰრწმენა ცოლითურთ და შვილით თჳსით და ღირს იქმნეს საბანელსა მეორედ შობისასა ბრძანებითა უფლისაჲთა, ჳელითა ნმიდისა მოციქულისა პეტრესითა. და შეიმოსეს სამოსელი იგი ბრწყინვალე¹⁵ ქრისტეს სარწმუნოებისაჲ. და მოიქცეს სახედ თჳსა¹⁶ განათლებულნი სულითა და ადიდებდეს თჳსაგან¹⁷ დაუცხრომელად¹⁸ ღმერთსა ყოველთასა.

ხოლო ნეტარი ბაგრატ წარემატებოდა სიბრძნითა და მეცნიერებითა და ასწავებდა მას მამაჲ მისი ყოველსავე კეთილსა. და განამტკიცებდა სარწმუნოებასა ზედა ქრისტეს ღმრთისასა¹⁹ შეურაცხყოფად ყოვლისავე სოფლ(ი)ოჲსა²⁰ და წარმავალისა საქმისა და მის მხოლოჲსა მონებად, ვითარცა ცხოველისა²¹ ჭეშმარიტისა ღმრთისა, დაღაცათუ²² ჩუენნი²³ ესე ჳორცნი შეიმოსნა წყალობისათჳს ჩუენისა.

და ეტყოდა მას: „ჴ, შვილო ჩემო, ისწრაფე წარდგომად წინაჲ ღმრთისა უბინოებით და შეიტკბენ მცნე[239r]ბანი მისნი, რაჲთა ღირს იქმნე საუკუნესა²⁴ მას ცხორებასა.“ ხოლო მო-რა-ინია²⁵ ჟამი ამიერ სოფლით განსლვისა მისისაჲ,²⁶ მოუ-

¹ BCD: ძე; 2. BD: ჟამი; 3. D: რაჲდენიმე; 4. BD: –; 5. B: შთასლვაჲ; D: მიერ შესლვაჲ შთასლვა მიერ; 6. B: ცხორებისა; 7. B: მომაცყუებელსა; D: მომაცყუებელსა; 8. BD: მოსცემდა; 9. შევიდა რაჲ BD: შერა-ვიდა; 10. D: –; 11. BCD: ქრისტე; 12. D: ცათასა; 13. D: უვაღრეს; 14. D: ბუნებათა; 15. BC: ბრწყინვალე; 16. C: თჳსად; 17. D: თჳსსაგან; 18. BD: დაუცადებელად; 19. B: ღმრთისა; 20. D: მსოფლიოსა; 21. B: ცხოველისაჲ + და; D: + და; 22. C: დაღაცათო; 23. BD: ჩუენნი; 24. C: საუკუნოსა; 25. D: მო-რა-ინია; 26. BD: მისისა.

წოდა ძესა თჳსსა ბაგრატს და განამტკიცებდა და ასწავებდა მას მყოვარ¹ ჟამ. და ვითარცა აღასრულა² მან,³ მოიდრიკნა მუჴლნი⁴ და შვილი იგი⁵ საყუარელი მის თანა. და იტყოდა ვედრებით და ცრემლითა მჴურვალითა:⁶ „უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩუენო, რომელსა გნებავს ყოველთა კაცთა ცხორება და მეცნიერებასა ჭეშმარიტებისასა მოსლვაჲ, შენ შეგვედრებ ყრმასა ამას, შეივედრე ესე და შემნე ეყავ და წარუძელუნებასა შენსა, რამეთუ კურთხეულ ხარ უკუნიითი უკუნისამდე, ამენ!“

და⁷ ესრეთ⁸ აღესრულა მამაჲ ნეტარისა ბაგრატიისი და შემდგომად მცირედისა – დედაჲცა მისი. და⁹ დაილუანნა ნეტარმან¹⁰ თჳსნი იგი მშობელნი და¹¹ დაჰმარხნა, ვითარცა შეჰგვანდა, და¹² შეურევებულ იყო. და იტყოდა თავსა შორის თჳსსა, ვითარმე(დ):¹³ „ვისწავლნე¹⁴ მე საღმრთონი წერილნი, ანუ ვითარ განვემტკიცო მე¹⁵ სარწმუნოებასა, რამეთუ ყრმა¹⁶ ვარ და არავინ არს მოძღუარ ჩემდა ესევეთარისა ამის შჴულისა,¹⁷ რომელსა მამაჲ ჩემი მასწავებდა. არამედ ყოველნივე ესე სოფელნი სხუასა ზედა შჴულსა¹⁸ განმტკიცებულ არიან. რაჲმე¹⁹ ვყო, უფალო, შემენიე მე!“ და ესრეთ ურვით იყოფებოდა²⁰ გოდოლსა შინა მცირესა, რომელი აღეშენა²¹ თჳსსა აგარაკსა, და რავდენ²² ძალედვა, იწურთიდა სარწმუნოებასა ქრისტესსა მადლითა სულისა წმი[239v]დისაჲთა,²³ ვითარცა იგი მამისაგან თჳსისა²⁴ ესწავა.

ხოლო რაჟამს-იგი ცხოველსმყოფელი²⁵ ვნებაჲ ქრისტესი აღესრულა და აღდგა მესამესა დღესა უფალი სიკუდილისაჲ²⁶

¹ B: მყოვარ; C: მყოვარ; 2. BC: + სწავლაჲ; 3. B: –; D: მან] სწავლაჲ; 4. B: მოჴლნი; 5. BD: + თჳსი; 6. B: მჴორვალითა; 7. D: ხოლო; 8. D: + რაჲ; 9. BD: –; 10. BD: + მან; 11. B: –; 12. B: –; 13. D: ვითარ; 14. B: ვისწაო; D: მოვისწავლო; 15. BD: –; 16. D: ყრმაჲ; 17. ABC: რჩული-სა; 18. ABC: რჩულსა; 19. D: რაჲ; 20. D: იყოფოდა; 21. D: აღაშენა; 22. D: რაოდენ; 23. BD: წმიდისათა; 24. მამისაგან თჳსისა] BD: მამი-სა თჳსისაგან; 25. BC: ცხოველსმყოფელი; 26. BD: სიკუდილისა.

და ცხორებისა და ამაღლდა ზეცად, ვინაჲ-იგი არასადათ¹ განეშორა, და დაჯდა მარჯუენით მამისა და მოუვლინა სული წმიდაჲ თჳსთა მათ ყოვლადქებულითა მოციქულთა.² და განიბნინეს იგინი ყოველსა სოფელსა ქადაგებად სიტყუასა მას ჭემარიტებისასა. მოჰვლიდა³ რაჲ ნეტარი პეტრე მოციქული ქალაქთა და სოფელთა და ნათელსცემდა ერთა⁴ სახელითა მამისაჲთა⁵ და⁶ ძისაჲთა⁷ და სულისა წმიდისაჲთა,⁸ მოიწია განგებითა ღმრთისაჲთა კერძოთა მათცა პონტოჲსათა, სადა-იგი იყოფებოდა ნეტარი ბაგრატ. და მიჰმართა⁹ გოდოლსა მას¹⁰ და დადგა აწრდილსა ქუეშე მისსა და ასწავებდა ერთა.¹¹ და ჰრწმენა ერსა მრავალსა სიტყუაჲ მისი და მოიქცეს ქრისტეს ღმრთისა მონებად.

ესე რაჲ¹² იხილა ნეტარმან ბაგრატ, შეიმოსა სამოსელი ბრწყინვალე,¹³ რაჲთა სულისა მისებრ¹⁴ მისისა წმიდისა გარეშეთცა შუენიერებაჲ¹⁵ ქრისტეანობისაჲ აჩუენოს.¹⁶ რამეთუ ოდეს გოდოლსა¹⁷ შინა არნ, მცირე¹⁸ კუართი კმა არნ სამოსლად მისა.¹⁹ ხოლო მაშინ წმიდაჲ იგი სამოსელი შეიმოსა და²⁰ განვიდა და დადგა ერსა შორის და ისმენდა სიტყუათა მოციქულისათა. და ვითარცა [240r] აღასრულა სწავლაჲ იგი და ერი განიყარა,²¹ მირბიოდა იგი²² და შეუერდა²³ ფერწთა მოციქულისათა²⁴ და ამბორსუყოფდა მათ.

ჰრქუა მას წმიდამან პეტრე: „კეთილად გჳოე შვილი ეგე ეკლესიისაჲ“,²⁵ რამეთუ სულითა იცნა იგი. მიუგო²⁶ და ჰრქუა

¹ არასადათ] BD: არასადა; C: არაჲ სადათ; 2. BD: მონაფეთა; 3. B: მოვჰლიდა; 4. D: ერსა; 5. D: მამისათა; 6. D: —; 7. D: ძისათა; 8. D: წმიდისათა; 9. D: + ადგილსა მას და; 10. D: —; 11. B: ერსა; 12. D: რა; 13. BCD: ბრწყინვალე; 14. სულისა მისებრ] D: სულიერებისაებრ; 15. D: შუჰნიერებაჲ; 16. ქრისტეანობისაჲ აჩუენოს] B: ~; D: აჩუენოს ქრისტეანობისა; 17. BD: + მას; 18. BCD: მცირე; 19. B: მისსა; 20. D: —; 21. B: განყარა; 22. B: —; 23. B: შეუერდა + იგი; 24. და ვითარცა აღასრულა სწავლაჲ იგი და ერი განიყარა, მირბიოდა იგი და შეუერდა ფერწთა მოციქულისათა] D: —; 25. D: ეკლესიისა; 26. BD: + ბაგრატი.

მას ბაგრატ:¹ „მოციქულო და მონაფეო ქრისტესო, ნუ უღირს იჩინებ შემოსლვად სახლსა ჩემსა მონაფეთა შენთა თანა² და მიღებად საზრდელისა, რამეთუ გხედავ, უფალო ჩემო, ფრიად დამაშურალსა.“ ისმინა მისი წმიდამან მოციქულმან და შევიდა სახლსა³ მისსა.⁴ და აღასრულა ლოცვაჲ და მოიღო პური, განტეხა და მისცა ყოველთა. და მიიღეს საზრდელი და განძლიერდეს.⁵

ხოლო ადგილსა მას მრავალი ერი მოაქცია ნეტარმან პეტრე. და ნათელსცა სახელითა მამისაჲთა,⁶ ძისაჲთა⁷ და სულისა წმიდისაჲთა.⁸ და მონაფეთა მისთაგანი,⁹ ერთი კაცი ღმრთისმოშიში და¹⁰ ფრიად სწავლული მოძღვრებასა საღმრთოსა,¹¹ სახელით მაქსიმინოს,¹² აკურთხა ეპისკოპოსად¹³ მის დაბისა.¹⁴ და დაყო მუნ ორმეოც¹⁵ დღე. და იყო სადგური მისი სახლსა წმიდისა ბაგრატისსა. და ასწავებდა მას ყოველსავე წესსა¹⁶ საღმრთოსა¹⁷ და სთესვიდა¹⁸ გულსა მისსა თესლსა მას ღმრთისმსახურებისასა, ვითარცა-იგი სუროდა¹⁹ ნეტარსა ბაგრატს. და ეტყოდა მრავალთა მათ სწავლათა²⁰ თანა ამასცა: „შვილო ბაგრატ, ვითარცა-იგი ჩუენ დაუტევეთ ყოველი და შეუდევით ქრისტესა, ეგრეთვე შენ გიღირს ყოფად.“

მიუგო ბაგრატ და ჰრქუა მას: „მოციქულო ქრისტეს ღმრთისაო, [240v] ამას მე მრავლით ჟამითგან სურვიელ ვარ, ვინაჲ²¹ დღითგან მშობელნი ჩემნი აღესრულნეს. და ან ვესავე ქრისტესა ღმერთსა ჩუენსა, შენ თანა ყოფად ვარ²² ყოველთა დღეთა ცხორებისა ჩემისათა და ნუ მომიძაგებ უღირსსა ამას და ცოდვილსა!“

¹ მას ბაგრატ] BD: –; 2. შენთა თანა] BCD: ~; 3. B: სახედ; D: სახიდ; 4. BD: მისა; 5. C: განძრიელდეს; 6. B: + და; D: მამისათა + და; 7. D: ძისათა; 8. D: წმიდისათა; 9. BD: თვსთაგანი; 10. BD: –; 11. D: საღმრთოესა; 12. BD: მაქსიმინოს; 13. D: ეპისკოპოსად; 14. D: დაბისად; 15. B: ორმეოცი; 16. BD: საქმესა; 17. D: საღმრთოესა; 18. D: + იგი; 19. D: ჰსუროდა; 20. მათ სწავლათა] D: –; 21. B: ვინაჲთ; 22. BD: –.

ესე რაჲ ესმა წმიდასა¹ მოციქულსა პეტრეს, თქუა: „კუთხეულ არს უფალი, რომელი წმიდაჰყოფს² ყოველსა კაცსა, მოქცეულსა მისსა.“ მაშინ ევედრა ნეტარი ბაგრატ მოციქულსა, რაჲთა ნათელსცეს მონათა მისთა, რამეთუ ესოდენ³ სახიერი კაცი იყო, რომელ მონათა თვსცა⁴ დიდად ზრუნ(ვი)და. ხოლო მოციქულმან სიხარულით შეინყნარა თხოვაჲ⁵ მისი. და წარავლინა ნეტარმან ბაგრატ და მოუწოდა მონათა თვსთა ყოველთაგან აგარაკთა. და ნათელილეს გულსმოდგინედ ყოველთა ჴელითა წმიდისა მოციქულისა⁶ პეტრესითა. და შეჰვედრნა იგინი წმიდამან მოციქულმან ვედრებითა ბაგრატიცითა მაქსიმინოს ეპისკოპოსსა,⁷ რაჲთა ზრუნვიდეს მათთჳს და ასწავებდეს, და რომელნიცა იპოვნენ მათგანნი კაცნი ღმრთისმოშიშნი, აკურთხნეს ხუცად და დიაკონად.

ხოლო ბაგრატ ყოველივე მონაგები თჳსი შეკრიბა: ოქროჲ და ვეცხლი და მარგალიტი მრავალი და სამოსელი დიდფასისაჲ, საცხოვარი და სიმდიდრე⁸ ფრიადი. და ბრძანებითა მოციქულისაჲთა⁹ განუყო გლაზაკთა და ზოგი მისცა მონათა თვსთა და ჰრქუა: „მე, ესერა, ამის ყოვლისაგან ვიჯმნი და ქრისტესა შეუდგები და აგარა[241r]კები ჩემი, ვენაჴები და ყანები თქუენ განიყავთ, რაჲთა გაქუნდეს საჴსენებელად ჩემდა.“

ამას რაჲ ეტყოდა, ტირილითა მწარითა ტიროდეს იგინი განშორებისათჳს მისისა და ჰრქუეს¹⁰ მას: „უფალო ჩუენო,¹¹ ჩუენცა მზა ვართ ყოველნი ყოფად, რავდენიცა მიბრძანო, და შეგიდგეთ შენ.“ ჰრქუა მათ ნეტარმან ბაგრატ: „თქუენ ყოველნი ქრისტესდა შედგომილ ხართ და ძმანი ხართ ჩემნი. იყვენით ეპისკოპოსისა¹² თანა და ჰმორჩილობდით მას ცხოვრებისათჳს სულთა¹³ თქუენთაჲსა.“¹⁴

¹ BD: –; 2. D: წმიდაყოფს; 3. BD: ესოდენ; 4. BD: თვსთა; 5. B: თხოვა; 6. D: –; 7. D: ეპისკოპოსსა; 8. BCD: სიმდიდრე; 9. C: მოციქულთაჲთა; D: მოციქულისათა; 10. D: ჰრქუა; 11. D: + და; 12. BC: ეპისკოპოსსა; D: ეპისკოპოსსა; 13. D: სულთაჲსა; 14. D: –.

ხოლო სახლი თესი ეკლესიად განაწესა ნეტარმან ბაგრატ და შეკედლებით გოდლისა მის აღაშენა ეკლესიად, რაათა იყოს გოდოლი იგი საჭურჭლედ ეკლესიისა. და მისცა ეკლესიასა,¹ რავდენიცა საწმარ იყო საფასც,² და აკურთხა ეკლესიად იგი წმიდამან მოციქულმან პეტრე. და მოუწოდა³ ეპისკოპოსსა⁴ და აღწერით მისცა ყოველივე წესი ეკლესიისა. და ასწავა, რაათა გალობდენ ფსალმუნთა დავითისთა წესითა ფსალმუნთა⁵ და კანონთაათა.

ეგრეთვე განუწესა სამნუხროდ ლოცვაჲ და საცისკროდ, და აღსრულებაჲ წმიდათა საიდუმლოთაჲ,⁶ და კურთხევაჲ მღდელთაჲ⁷ და წესი ნათლისღებისაჲ,⁸ და აღმართებაჲ ჯუარისაჲ. და⁹ ესე ყოველი ასწავა ეპისკოპოსსა და ჰრქუა: „იხილე, შვილო მაქსიმინე, რამეთუ ზეცისა პატივი მოგიღებოეს.¹⁰ ეკრძალე მოძღურებასა ამას,¹¹ რომელ¹² უბიწოდ დაიმარხო დიდი ესე ნამარხევი, რომელი იძიონ შენგან დღესა მას განკითხვისასა, ოდეს-იგი [241v] კაცად-კაცადისა¹³ საქმც¹⁴ გამოცხადნეს წინაშე მართლისა მის მსაჯულისა.“

ხოლო ნეტარმან ბაგრატ მისცა მოციქულსა ჯუარი შუენიერი, ოქროსა წმიდისაჲ, შემკობილი მარგალიტითა და თუალეებითა¹⁵ პატიოსნითა და ჰრქუა: „ესე მამამან ჩემმან ქმნა სურვილითა ქრისტეს ვნებისაათა¹⁶ და დამიტევა მე, რამეთუ მეტყოდა: „ამას სახესა ზედა დამოჰკიდეს ჰურიითა უფალი ჩუენი.“ რამეთუ იყო კაცი იგი ფრიად მორწმუნც,¹⁷ მიიღო იგი მოციქულმან და იხილა, რამეთუ მადლი ღმრთისაჲ იყო ჯუარსა მას ზედა. და ბრძანა ქმნად ბუდც¹⁸ ნაძესაჲ¹⁹ და მას შინა შთადეა²⁰ და მისცა ეპისკოპოსსა, რაათა შიშით თაყუანის

¹ და მისცა ეკლესიასა] D: –; 2. BCD: საფასე; 3. B: მოუწუნდა; 4. D: ეპისკოპოსსა; 5. D: ფსალმუნთაათა; 6. D: საიდუმლოთა; 7. D: მღდელთა; 8. D: ნათლისღებისა; 9. BD: –; 10. BD: მიგიღებოეს; 11. B: მას; 12. BD: რაათა; 13. D: კაცადისა; 14. BCD: საქმე; 15. B: თუალითა; D: + შუენიერითა; 16. BD: ვნებათაათა; 17. BCD: მორწმუნე; 18. BCD: ბუდე; 19. D: ნაძესა; 20. D: შთადევს.

ცემდენ¹ მას. და მოუწოდა ყოველსა მას ერსა მორწმუნესა, რომელსა ნათელელო. და დაადგინა ეპისკოპოსისა თანა და ეტყოდა: „იხილეთ, ძმანო, ნუვინ თქუენგანი მიდრკების გზისა მისგან² ჭეშმარიტისა, ნუცავინ³ უარჰყოფთ,⁴ რაჲ-იგი ისწავეთ ჩემგან, არამედ ყოველივე ჭირი და შრომა⁵ თავსიდევეთ ჭეშმარიტებისათჳს და მოწყალებასა გლახაკთასა ნუ უდებჰყოფთ. ივლტოდეთ, შვილნო, ცრუ წინანარმეტყუელთაგან, რომელნი მოვიდოდნენ თქუენდა, ვითარცა ცხოვარნი,⁶ და შინაგან არიან მგელ მტაცებელ. ნუ თანაღერევეთ მათ ყოვლადვე, არამედ რაჲ-იგი ისწავეთ ჩემგან, მას ზრახევდინ, მას შინა იქცეოდეთ და ღმერთი მშჳდობისა⁷ იყავნ თქუენ თანა!“⁸

ესრეთ განუტევა ერი იგი. და ხვალისა დღე აღვიდა გოდოლსა მას და დადგა მას შინაცა საკურთხეველი. და აღასრულა წმიდაჲ ჟამისწირვაჲ და აზიარა ყოველთა [242r] წმიდაჲ ჳორცი და სისხლი ქრისტესი. და ჰრქუა ეპისკოპოსსა: „მომართუ აქა გუჟარი¹⁰ ეკლესიისა¹¹ კურთხევისაჲ და მღდელთა კურთხევისაჲ.“¹² და მორათუა რაჲ,¹³ დადგა იგი¹⁴ წმიდასა საკურთხეველსა. და უბრძანა ეპისკოპოსსა¹⁵ მოღებად იგი მიერ, ხოლო მან შიშითა დიდითა მიყო ჳელი და მოიღო.

მიუგო წმიდამან პეტრე და ჰრქუა მას: „იხილე, შვილო, რაჲ-ეგე მიიღე, რამეთუ სულნი ამის ერისანი შეგივედრებიან და სიტყჳს¹⁶ მიცემაჲ¹⁷ თანაგაც მათჳს. შეიმოსე უკუე¹⁸ მადლი¹⁹ ღმრთისაჲ და იყავ მშჳდ და მდაბალ, გლახაკთა²⁰ მოწყალე და უცხოთა შემწყნარებელ,²¹ რამეთუ უღარეს არს ყოველთა სასწაულთა მოწყალება.“ ესევეითარი მრავალი ასწავა ეპისკოპოსსა²² მოციქულმან და მერმე²³ მოუწოდა იოსებს

¹ B: სცემდ(ე)ნ; C: სცემენ; 2. D: + სამეფოჲსა და; 3. BD: ნუმცავინ; 4. ACD: უვარჰყოფთ; 5. ჭირი და შრომაჲ BD: ~; 6. B: ცხოვარნი; 7. D: მშჳდობისა; 8. B: + ამენ! D: + ამინ! 9. BCD: ეპისკოპოსსა; 10. BD: + იგი; 11. D: ეკლესიისა; 12. D: კურთხევისა; 13. BD: + იგი; 14. BD: -; 15. B: ეპისკოპოსსა; D: ეპისკოპოსსა; 16. B: სიტყჳსა; 17. D: მიცემად; 18. D: უკუე; 19. D: + იგი; 20. BD: გლახაკთა; 21. D: შემწყნარებელი; 22. D: ეპისკოპოსსა; 23. D: + მან.

მხატვარსა და ჰრქუა მას: „გამომიხატე¹ აქა ხატი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, რაჲთა იხილონ ერთა სახც² განკაცებისა მისისაჲ³ და უმეტესად ჰრწმენეს და იწსენებდენ სასწაულთა⁴ ჩუენთა.“

მოილო მხატვარმან⁵ წამლები⁶ ცკლოანი და გამოხატა⁷ ხატი უფლისა⁸ ჩუენისა იესუ ქრისტესი. ჰრქუა მას მოციქულმან: „გამოხატე,⁹ შვილო, ჩემიცა ხატი და ძმისა ამის ჩუენისა ბაგრატისი, რაჲთა იტყოდიან¹⁰ ამისა¹¹ შემდგომად საწსენებელად, ვითარმედ: „ესე არს, რომელმან ჩუენ შორის¹² სიტყუაჲ ღმრთისაჲ¹³ ქადაგა – მოწაფე¹⁴ მისი პეტრე.“ და ძმისა ბაგრატისთჳს თქუან:¹⁵ „ესე არს, რომელმან აღაშენა ეკლესიაჲ და გოდოლი ესე საჭურჭლჳ.“¹⁶ ხოლო მხატვარმან ყოველივე ყო სიტყჳსა მისისაებრ¹⁷ და ზედა დანერა თითოეულისა¹⁸ სახელი, რამეთუ ესრეთ [242v] იქმოდეს მოციქულნი იერუსალემითგან¹⁹ ანტიოქ(ი)ამდე და ვიდრეცა ვიდოდეს.

ამისა²⁰ შემდგომად განიზრახა პეტრე, თავმან მან მოციქულთამან, გამოსახვად ყოველივე საქმე²¹ განკაცებისა²² უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, ვინაჲთგან ანგელოზმან „გიხაროდენი“ უღალადა ქალწულსა მარიამს და ვიდრე ამაღლებაჲმდე უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა. რამეთუ წელოვანი იყო მხატვარი იგი, რომელმანცა ყოველივე გამოსახა კეთილად. და ბრძანა მოციქულმან ამით სახითა შემკობად ეკლესიათაჲ. მიერითგან უკუე²³ მოსწრაფე იყვნეს ყოველნი²⁴ მორწმუნენი გამოსახვად ესევეითართა მათ სახეთა ფიცართა ზედა, გინა²⁵ ქარტათა.²⁶ და მიუძღუანიან ეპისკოპოსთა²⁷ ურთიერთას.²⁸ და

¹ BD: გამომისახე; 2. BD: სახე; 3. D: მისისა; 4. B: სწავლ(ა)თა; 5. BCD: + მან; 6. B: წამალები; 7. BD: გამოსახა; 8. D: უფლისაჲსა; 9. BD: გამოსახე; 10. B: იტყოდინ; 11. BC: ამისსა; 12. ჩუენ შორის| BD: –; 13. BD: + ჩუენ შორის; 14. BCD: მოწაფე; 15. D: –; 16. BC: საჭურჭლე; D: საჭურჭლად; 17. D: მისებრ; 18. C: თითოეულისა; 19. ABD: იწრუსალემითგან; 20. C: ამისსა; 21. BCD: საქმე; 22. B: განკაცებისაჲ; 23. D: უკუე; 24. D: ყოველნივე; 25. BD: გინათუ; 26. D: + ზედა; 27. BCD: ეპისკოპოსთა; 28. BD: ურთიერთარს.

ალაშენნიან¹ რაჲ ეკლესიანი, გამოწერიან ყოველივე² იგი შუენიერად და შემკობილად.³ და ასწავებდიან ერსა შიშით და პატივით თაყუანისცემად და შემთხუევად⁴ სახეთა მათ ქრისტეს ღმრთისა საქმეთასა.

ხოლო რაჟამს ესე ყოველი აღასრულა⁵ წმიდამან მოციქულმან,⁶ ყო ლოცვაჲ. და გამოვიდა გოდლისა მისგან და ჰრქუა ბაგრატს: „ჟამი არს ან წარსლვად ჩუენდა გზასა ჩუენსა, ვინაჲცა უფალმან მიმიძლუეს.“⁷ ხოლო⁸ ნეტარი ბაგრატ დადგა გოდოლსა მას შინა თჳსაგან წინაშე პატიოსნისა და ცხოველსმყოფელისა⁹ ჯუარისა და ხატისა¹⁰ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესისა.¹¹ ილოცვიდა ცრემლით და იტყოდა: „იესუ ქრისტე, რომელი მოხუედ¹² წყალობით მოძიებად ნათესავსა¹³ კაცთასა,¹⁴ ნუ უგულებელსმყოფ მე, რამეთუ გლახაკ და დავრდომილ ვარ. მოიხილე სიმდაბლესა ზედა [243r] ჩემსა, რამეთუ შენდა მოვილტვი,¹⁵ ყოვლადძლიერისა და¹⁶ სახიერისა ღმრთისა.“

და აღასრულა რაჲ ლოცვაჲ,¹⁷ გამოვიდა გოდლისა მისგან და მივიდა სამარხოსა¹⁸ მამისა და დედისა თჳსისასა.¹⁹ დადგა მას ზედა და თქუა ცრემლით:²⁰ „აჰა, ესერა, მამაო კეთილო, და შენ, დედაო ჩემო ტკბილო, სწავლისა და ბრძანებისაებრ თქუენისა²¹ წარვალ შვილი ესე თქუენი შედგომად ქრისტესა შეწევნითა მისითა. ევედრენით²² უკუე²³ ქრისტესა²⁴ ღმერთსა ცხოვრებისათჳს ჩემისა.“

და ამბორსუყო სამარხოსა²⁵ მას. და გამოვიდა მიერ და შევიდა სახლსა, რომელსა შინა მონანი მისნი იყვნეს. და

¹ BD: ალაშენიან; 2. D: —; 3. D: + იგი ყოველივე; 4. D: შემთხუჴვად; 5. D: აღესრულა; 6. BD: + პეტრე; 7. D: მიმიძლუჴს; 8. D: —; 9. B: ცხოველსმყოფელისა; 10. B: ხატისაჲ; 11. BD: ქრისტესა; 12. D: მოხუჴდ; 13. BD: ნათესავისა; 14. B: კაცთაჲსა; 15. AD: მოვილტვი; B: მოვილტვი; 16. BD: + კაცთმოყუარისა და; 17. რაჲ ლოცვაჲ] D: —; 18. B: სამარხვოსა; 19. B: მისისასა; D: მისისსა + და; 20. D: —; 21. ბრძანებისაებრ თქუენისა] D: ბრძანებისა თქუენისაებრ; 22. A: ევედრენი; 23. D: უკუჴ; 24. BD: —; 25. D: B: სამარხვოსა.

პოვნა ყოველნი მძინარენი, რამეთუ ღამე¹ იყო. და ვითარ² იხილეს იგი, ყოველნი ზე აღდგეს. და დაუტევა მათ მშვდობაჲ და მოიკითხნა. ხოლო იგინი მოეხზვნეს³ მას და მწარითა ცრემლითა გოდებდეს და იტყოდეს: „ვაჲ ჩუენდა, უფალო ჩუენო, რამეთუ ობოლნი და უუფლონი დავშთებით, ოდესმე უკუე⁴ ვიხილოთ პირი შენი.“

ცრემლოდა⁵ ნეტარი ბაგრატცა და ჰრქუა: „ნუ მწუხარე ხართ, ძმანო, რამეთუ, დაღაცათუ ჴორცითა განგეშორები, არამედ სულითა თქუენ თანა ვარ.“⁶ და ესრეთ მოიკითხნა იგინი და განვიდა და მრქუა მე: „შვილო ევაგრე, შემომიდეგ მე“, რამეთუ მე ხოლო წარმიყვანა⁷ მის თანა სახლეულთა მისთაგან.

და ესრეთ მივედით წმიდისა მოციქულისა პეტრესსა. და ვპოეთ იგი, აღას[რ]ულებდა რაჲ გალობასა ცისკრისასა. და აღასრულა რაჲ ლოცვაჲ, ჰრქუა ნეტარსა ბაგრატს: „კეთილ არს მარადის მღვდარებაჲ და ლოცვაჲ. [243v] ამას ზედა უკუე⁸ მოსწრაფე იყავ მარადის და გალობდი ფსალმუნთა დავითისთა დღე და ღამე და ლოცვათა შესწირევდი ღმრთისა.“

და ვითარცა მო-ოდენ-ახლდა⁹ ჟამი განთიადისაჲ,¹⁰ განვედით¹¹ დაბისა მისგან. და დადგა მოციქული აღმოსავალით კერძო, მუჴლნი მოიდრიკნა და თქუა: „უფალო იესუ ქრისტე, დაიცევ დაბაჲ¹² ესე და მას შინა მყოფნი მორწმუნენი დაფარენ¹³ საფარველსა¹⁴ შენსა¹⁵ ქუეშე,¹⁶ რამეთუ კურთხეულ ხარ უკუენითი უკუენისამდე, ამინ!“¹⁷

და მოვიკითხეთ მაქსიმინოს ეპისკოპოსი¹⁸ და წარვემართენით. და ვითარცა ვლეთ ოციოდენ¹⁹ უტევანი, მივინიენით

¹ B: ღამელა; 2. D: ვითარლა; 3. A: მოეხზვნეს; 4. D: უკუე; 5. AC: ცრემლოდა; D: ცრემლეოდა; 6. BD: ვიყო; 7. D: წარმიტანა; 8. D: უკუე; 9. D: მო-ოდენ-ახლდა; 10. D: განთიადისა; 11. B: გამოვედით; 12. D: დაბა; 13. BD: დაიფარენ. 14. B: + ქუეშე ფერჴთა; D: + ქუშშე ფრთეთა; 15. BD: შენთასა; 16. BD: —; 17. D: ამინ! 18. BC: ეპისკოპოსი; 19. D: ორმოც + ოდენ.

ზღვსპირსა. და ვპოეთ ნავი და შევედით მას შინა და წარვედით ანტიოქიამდე¹ ქადაგებითა სიტყუასა² ღმრთისასა.

ხოლო მოვლინებულ იყო მუნ იჭრუსალემით მოციქულთაგან კაცი მისვე ქალაქისაგან, ყოფილი ნათესავით, სახელით მარკიანოს, სწავლად ერისა. ამას³ ვითარცა ესმა მოსლვა⁴ მოციქულისა პეტრესი, აღძრა ყოველი სიმრავლ⁵ მორწმუნეთაჲ. და მოვიდეს მიგებებად⁶ მისდა,⁷ რამეთუ იგინი ასწავლიდეს, ხოლო მოციქულნი ნათელსცემდეს. და მოიყვანა ნეტარმან მარკიანე დიდი სიმრავლ⁸ წინაშე მოციქულისა, რომელთა ჰრწმენა. და ასწავა მათ მოციქულმან და ნათელსცა და წარიყვანა მარკიანეცა მის თანა მიმოსლვად.⁹

და მიმოვიდოდეთ მოციქულისა თანა ყოველთავე ქალაქთა და სოფელთა. და ქადაგებდა სახარებასა ქრისტესსა და¹⁰ ნათელსცემდა მორწმუნეთა სახელითა მამისაჲთა¹¹ და ძისაჲთა¹² [244r] და სულისა წმიდისაჲთა. და ჰკურნებდა¹³ ყოველსა სენსა და¹⁴ ცისად-ცისად¹⁵ გუემულებასა¹⁶ და სულთა არაწმიდათა განასხმიდა. ესე ყოველი რაჲ აღესრულებოდა მადლითა ქრისტესითა წმიდისა მოციქულისა პეტრეს მიერ, განმრავლდებოდა რიცხჳ ქრისტეს მორწმუნეთაჲ.¹⁷

ხოლო ნეტარი მოციქული პავლე – იგიცა ქადაგებდა და მიმოდასდებდა სიტყუასა მას ღმრთისასა. და მას ესმა რაჲ პეტრესი კერძოთა¹⁸ კილიკიისათა¹⁹ ყოფაჲ, მოვიდა მისა²⁰ და მოიკითხეს ურთიერთას²¹ მონლედ თავთა მათ მოციქულთა. მაშინ პავლე აღდგა შორის და ეტყოდა პეტრეს და სხუათა²² მოციქულთა, რომელნიცა პოვნა ათორმეტთაგანნი: „ვიდრემდის არა აკურთხევთ ებისკოპოსად მონაფეთა მაგათგან, რო-

¹ BD: ანტიოქიამდის; 2. D: სიტყუასა; 3. D: ამის; 4. D: მოსლვა; 5. BC: სიმრავლე; D: ყოველი სიმრავლ⁵] სიმრავლე ყოველი; 6. BD: მოგებებად; 7. B: მისსა; D: მისა; 8. BCD: სიმრავლე; 9. BD: მისლვად; 10. D: –; 11. D: მამისათა; 12. D: ძისათა; 13. B: ჰკორნებდა; 14. BD: + ყოველსა; 15. B: ცისად; 16. D: გუჴმულებასა; 17. B: მორწმონეთა; 18. BD: + მათ; 19. ABC: კილიკიისათა; 20. C: მისსა; 21. BD: ურთიერთარს; 22. BD: + მათ.

მელნი შეგიდგან თქუენ, და წარავლინებთ კერძოთა დასავალისათა, არამედ ყოველნი თქუენ თანა გიპყრიან.“¹

და სათნოეყო სიტყუაჲ ესე პავლესი მოციქულთა და გამოარჩინეს² კაცნი, რომელნიცა სულმან წმიდამან უჩუენნა მათ. და წარავლინეს³ კერძოთა ჰრომისა და აფრიკეთისასა, რამეთუ თავადნი იგი მოციქულნი ჯერეთ არა მივიდოდეს ჰრომედ. არამედ იგინი წინა წარავლინეს, რაჲთა ქადაგებდენ სიტყუასა ღმრთისასა. და მისცეს მათ კანონი ყოველივე საეკლესიოჲსა წესისაჲ.

ხოლო ნეტარმან მოციქულმან პეტრე ჰრქუა მარკიანეს და ბაგრატს: „შვილნო ჩემნო, მიიღეთ თქუენცა უღელი⁴ ებისკოპოსობისაჲ. და განვედით კერძოთა დასავალისათა და აღასრულეთ მსახურებაჲ თქუენი, რამეთუ, აჰა, [244v] ესერა, პრისკლე,⁵ მონაფჴ⁶ პავლჴსი,⁷ წარვიდა პალიას⁸ და სხუანი სხუად კერძო, რაჲთა მეცა ვიქადოდი⁹ თქუენ მიერ, ვითარცა პავლე და სხუანი მოციქულნი მონაფეთა მიერ თჴსთა.“

მიუგეს ბაგრატი და მარკიანე და ჰრქუეს: „უფალო ჩუენო, რავდენიცა მიბრძანო, ყოველსა ზედა მორჩილ ვართ.“ და მოუწოდა წმიდამან მოციქულმან პეტრე¹⁰ ყოველთავე ხუცესთა და¹¹ დიაკონთა და ნეტარსა პავლეს. და¹² წინაშე მათსა¹³ დასდვა¹⁴ ჴელი და მისცა კურთხევაჲ ებისკოპოსობისაჲ.

და მოვიღეთ¹⁵ მათგან ლოცვაჲ და შთავედით ზღუად ძიებად ნავისა. და განგებულებითა ღმრთისაჲთა ეპოენით ორნი ნავნი, რომელთა სავაჴროჲ მათი მოევაჴრა და მზად იყვნეს წარსლვად. მოუწოდეს მენავეთმოძღუართა¹⁶ მარკიანე და ბაგრატი¹⁷ და ჴკითხვიდეს: „ვინანი ხართ, ძმანო, რომლისა

¹ C: გიპყრიენ; 2. BD: გამოარჩიენეს; 3. B: წარავლინეს; 4. BD: + იგი; 5. BD: კრისკე; 6. BCD: მონაფე; 7. BCD: პავლესი; 8. B: გალიად; D: გალილიად; C: გალილიას; 9. B: ვიქადოდე; 10. BD: –; 11. B: –; 12. BD: –; 13. BD: + და; 14. B: + მათ; D: + მათ ზედა; 15. D: მივიღეთ; 16. BD: + ბაგრატი და; 17. და ბაგრატი BD: –.

სოფლისანი, ანუ რომლისა ქალაქისა?¹ მიუგეს და ჰრქუეს მათ: „სიკილიელნი ვართ, ქალაქისა² მის დიდისა³ და ჭალაკისა მის დიდისა,⁴ ერთი ტავრომენით და მეორე⁵ – სურაკუსით.“⁶

ჰკითხეს კუალად: „და ვინაჲ გეგულების აწ წარსლვაჲ,⁷ ძმანო?“ ჰრქუეს მენავეთა მათ: „უკუეთუ ჰაერისაგან მარჯუებაჲ იქმნას, თვსთავე ქალაქთა გუეგულების წარსლვაჲ.“⁸ ამას ზედა მოიქცეს ბაგრატ და მარკიანე მოციქულთა მომართ⁹ და ჰრქუეს: „ვპოენით ორნი ნავნი სიკილიელნი. მოვედით უკუე¹⁰ ჩუენ თანა ზღუამდე,¹¹ რაჲთა ლოცვა ჰყოთ და წარვიდეთ მსახურებასა მას ჩუენსა.“

აღდგეს უკუე¹² ნეტარნი იგი მოციქულნი, პეტრე და პავლე, და სხუანი იგი მათთანანი და მივიდეს სანავესა მას. და მისლვასა ოდენ [245r] მოციქულთასა მიეფინა მაღლი ღმრთისაჲ გულთა მათ ზედა მენავეთასა და ეტყოდეს მოციქულთა: „უფალნო ჩუენნო, რაჲსა მოშურებით¹³ ჩუენდამო,¹⁴ რამეთუ ჩუენდა ღირს იყო თქუენისა პატივისა მომართ მოსლვაჲ.“¹⁵ და შეიყვანნეს მოციქულნი ნავთა თვსთა.

ხოლო მათ იწყეს სწავლად მათდა¹⁶ და ქადაგებად. და ჰრწმენა მათ და ნათელილეს სახელითა მამისაჲთა¹⁷ და ძისაჲთა¹⁸ და სულისა წმიდისაჲთა.¹⁹ და უწოდა ნეტარმან²⁰ მოციქულმან პეტრე სახელი ერთისა მის მენავეთმოდურისა²¹ „ეპიფანე“, რამეთუ პირველ სახელედებოდა ლუკაონიდე. და მეორესა მას ეწოდა „რომილოს.“ და იყო რიცხჳ ნათელღებულთაჲ მათ ნავთა შინა, ვითარ ორას კაც.

¹ B: ქალაქისანი; 2. BD: ჭალაკისა; 3. BD: დიდისანი + ქალაქთა მათგან დიდთა; 4. და ჭალაკისა მის დიდისა] BD: –; 5. BCD: მეორე; 6. B: სურაკოსით; D: სურაკუსით; 7. BCD: წარსლვაჲ; 8. D: წარსლვაჲ; 9. B: მიმართ; 10. D: უკუე; 11. B: ზღუადმდე; D: ზღუადმდე; 12. D: უკუე; 13. BD: მოშურით; 14. D: ჩუენდა მომართ; 15. D: მოსლვა; 16. A: მათა; C: მათ; 17. D: მამისათა; 18. D: ძისათა; 19. სულისა წმიდისაჲთა] B: ~; D: წმიდისათა; 20. BD: + მან; 21. B: მენავეთმოდურისაჲ; C: მენავეთმოდუარისა.

ხოლო მარკიანე და ბაგრატ აღივსნეს სიხარულითა და ჰმადლობდეს ღმერთსა, რომელ-იგი ქრისტეანე იქმნეს თანამოგზაურნი მათნი, რაჲთა იყოს სლვაჲ მათი კაცთა თანა ჴელითა მოციქულთაჲთა განათლებულთა.

ხოლო შემდგომად ნათლისღებისა კაცთა მათ იწყო ნეტარმან პეტრე სწავლად მათდა და ეტყოდა: „შვილნო საყუარელნო, არა არს სხუთჲა სქახითა ცხორებაჲ კაცთაჲ, გარნა მეორედ შობითა ამით წყლისა მიერ და სულისა, რამეთუ ესე არს დამჴსნელ კერპთმსახურებისაჲ,¹ გრძნებისა და მისნობისაჲ.² და ამის მიერ დადუმნა ჰურიათა იგი მრავლისმეტყუელებაჲ, რამეთუ გამოჩნდა უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე, ძჳ³ ღმრთისაჲ, რომელი-იგი ღმერთი იყო ჭეშმარიტი და უცვალებელად თჳსისა ბუნებისაგან ჩუენი ესე ბუნებაჲ მიიღო. და ქუეყანასა ზედა⁴ გამოჩნდა და კაცთა შორის იქცეოდა. არა [245v] განეშორა წიაღთა მამისათა, არამედ ზეცას იყო ღმრთეებრ⁵ და იგივე ქუეყანასა ზედა იქცეოდა ღმერთი, შემოსილი ჩუენითა ამით ჴორცითა, ვითარცა სრული ღმერთი და სრული კაცი.

და მან განაწესა მეორედ შობაჲ ესე მორწმუნეთა მისთაჲ⁶ და ზიარებაჲ ჴორცსა და სისხლსა მისსა, რაჲთა აქუნდეს ცხორებაჲ საუკუნოჲ.⁷ ამას იწურთიდიტ⁸ მარადის. და სიტყუანი წარმართთა და ჰურიათანი ნულარა შევლენედ⁹ სასმენელად თქუენდა, არამედ განემტკიცენით სარწმუნოებითა,¹⁰ სასოებითა და სიყუარულითა იესუ ქრისტესითა. და ღმერთმან დაგიცვენინ¹¹ თქუენ ქრისტეს¹² იესუს მიერ, უფლისა ჩუენისა. ხოლო გუნებაჲს, შვილნო, ძმათაგან ჩუენთა წარმოვლენად¹³ თქუენ თანა, რაჲთა მოგაჴსენებდენ თქუენ და განგიახლებდენ მოცემულსა მაგას მადლსა.“ ხოლო ერნი იგი მათ ნავთანი, ვითარცა ერთისა¹⁴ პირითა, იტყოდეს: „დიდებაჲ შენ-

¹ D: კერპთმსახურებისა; 2. BD: მისნობისა; 3. BCD: ძე; 4. C: —; 5. AC: ღმრთებრ; 6. D: —; 7. B: საუკუნოდ; 8. B: იწრთიდიტ; D: იწურთიდეტ; 9. D: შევლენან; 10. D: + და; 11. B: დაგიცვენი; 12. B: ქრისტე; 13. D: წარმოვლინებად; 14. B: ერითთა.

და, ღმერთო ჩუენო ქრისტე,¹ სიტყუაო დაუსაბამოო და ძეო მამისაო,² გურნამს, რამეთუ შენ ხარ ღმერთი ძლიერი³ და შენდა შევჰვედრებთ სულთა ჩუენთა, რომელი მოხუედ ძიებად ცოდვილთა.“ და ეტყოდეს მოციქულთა: „უფალნო ჩუენნო, მოგუცენით⁴ მოძლუარნი იგი⁵ ჩუენნი, რომელთათჳს სთქუთ,⁶ და წარვიდეთ⁷ ლოცვითა თქუენითა.“

ჰრქუა მათ წმიდამან პეტრე: „არა ეგრეთ, შვილნო, არამედ იყვენით, ვიდრემდის⁸ წარჴდენ რვანი დღენი ნათლვისა თქუენისანი, და მერმე წარხვდეთ.“ მიუგეს და ჰრქუეს მათ: „ვითარცა ჯერგიჩნს⁹ ცხორებისათჳს ჩუენისა, განაგე,¹⁰ მოციქულო¹¹ ქრისტესო,¹² რამეთუ ჩუენ მზა ვართ მორჩილებად ბრძანებისა შენისა.“

[246r] ხედვიდა რაჲ ყოველი იგი ერი სარწმუნოებასა მას მენავეთასა, ჴმაყვეს: „ჴეშმარიტად წარმართთა ზედა მოვიდა კურთხევაჲ ქრისტესი.“ და აყუედრებდეს¹³ უმაღლოსა მას ნათესავსა ჰურიათასა და იტყოდეს: „რაჲსათჳს განიშორე ცხორებაჲ შენი, სახლო ისრაჴლისაო, უფალი ჩუენი იესუ ქრისტჳ,¹⁴ ღმერთი ჴეშმარიტი, განწორციელდა და მოვიდა ჴსნად შენდა და შენ არა ინებე შეწყნარებაჲ ცხორებისაჲ.“¹⁵

და წმიდამან პეტრე ჴელი განუყარა¹⁶ და ჰრქუა მათ: „მშჳდობაჲ უფლისაჲ თქუენ თანა, ძმანო, კეთილად აბრალეობთ¹⁷ მათ, რამეთუ უფალიცა ჩუენი იესუ ქრისტე¹⁸ მრავალსა ასწავლიდა მათ და მრავალთა იგავთა წინაუყოფდა მათ,¹⁹ არამედ იგინი ნებსით²⁰ დაბრმდეს და ვითარცა ლიტონსა კაცსა, ხედვიდეს მას.²¹ დაივიწყნეს²² სიტყუანი იგი წინა-

¹ ღმერთო ჩუენო ქრისტე] BD: ქრისტე ღმერთო ჩუენო; 2. დაუსაბამოო და ძეო მამისაო] BD: მამისაო და ძეო დაუსაბამოო; 3. C: ძრიელი; 4. B: მოგუცენით; 5. BD: —; 6. C: სთქუთ; 7. D: წარვიდე; 8. BD: ვიდრე; 9. B: ჯერგიჩნს; 10. BD: განაგეთ; 11. D: მოციქულნო; 12. D: —; 13. D: აყუედრებდეს; 14. BCD: ქრისტე; 15. D: ცხორებისა; 16. C: განუხარა; 17. B: აბრალობთ; 18. BD: + თჳსითა პირითა; 19. BD: —; 20. BCD: ნებსით; 21. B: + რამეთუ; 22. D: + მათ.

წარმეტყუელისანი¹ და განცვეს გზისა მისგან წრფლისა,² ვითარცა-იგი პირველ პატივსცეს ჳბოჲსა³ თავსა მას, რომელსაცა თაყუანის სცეს. ეგრეთ⁴ ან იგივე საბურველი არს გულსა ზედა მათსა და ბრმა⁵ არიან გონებითა და ჳბოჲსა⁶ თაყუანისმცემელთაგანნივე არიან, რამეთუ სხუათა⁷ მრავალთა კერპთა ჳმონეს. და დაუკლნეს შვილნი მათნი ეშმაკთა და შეიბილწნეს ყოვლითა ბილწებითა. და ან იტყვან, ვითარმედ: „ერთსა ღმერთსა ვჳმსახურებთ.“ არამედ არა არს ნაწილი მათი ღმრთისა თანა, ვინაჲთგან მაცხოვარი⁸ იგი ჭეშმარიტი ჯუარს⁹ აცუეს. არამედ მიცემულ¹⁰ არიან ჳელთა ეშმაკისათა, რომელნი¹¹ ეგნენ მათსა¹² საცთურსა. ხოლო რომელნი მოიქცენ ქრისტესა და ისმინენ¹³ სიტყუანი ქადაგებისა ჩუენისანი, არა განიშორნეს იგინი [246v] უფალმან, რამეთუ განღებულ არს კარი წყალობისა მისისაჲ ყოველთათჳს, რომელნი მოიქცენ მისსა, გინა ჳჳრიანი, გინა წარმართნი, ყოველთა შეიწყნარებს.“

ესევეითარი მრავალი ასწავა ნეტარმან პეტრე ერსა მას და განუტევნა იგინი. და ხვალისა დღე შემოკრბა სიმრავლ¹⁴ უძღურთაჲ¹⁵ გარემოს¹⁶ ქალაქებისა¹⁷ და დაბნებისაგან. იხილეს¹⁸ მოციქულთა შემოკრებული,¹⁹ უბრძანეს მონოდებაჲ მენავეთაჲ²⁰ მათ, რაჲთა ხედვიდენ მადლსა მას ქრისტესსა და ძალსა მისსა. მოვიდეს მენავენი იგი²¹ და²² დადგეს ადგილსა ერთსა და ხედვიდეს სასწაულთა მათ ქრისტესთა, რომელთა იქმოდა ჳელითა მოციქულთაჲთა.²³

მაშინ მოუჳდა პეტრე უძღურთა²⁴ მათ და ყოველნივე²⁵

¹ BD: წინაწარმეტყუელთანი; 2. BD: წრფელისა; 3. D: ჳბოს; 4. D: ეგრეთვე; 5. D: ბრმაჲ; 6. D: ჳბოჲს; 7. BCD: სხუათაცა; 8. C: მაცხოვარი; 9. C: ჯუარსა; 10. D: მიცემითა; 11. BD: რომელნიცა; 12. BD: + მას; 13. D: ისმინონ; 14. BCD: სიმრავლე; 15. C: უძრულთაჲ; 16. D: გარემოს; 17. B: ქალაქებისაჲ; 18. BCD: + რაჲ; 19. შემოკრებული D: სიმრავლე იგი ერისაჲ უძღურთა; 20. D: მენავეთა; 21. D: –; 22. B: –; 23. D: მოციქულთაჲ; 24. C: უძრულთა; 25. D: ყოველნი + ოდენ.

შეხებითა ოდენ¹ ჴელისაჲთა და სახელისდებითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა განიკურნნეს.² და კუალად მოუჴდა ეშმაკეულთა მათ, დაიდგნა მუჴლნი ნეტარისა პავლეს³ თანა და ილოცეს უფლისა მიმართ. და ჰრქუა პეტრე სულთა მათ არანმიდათა: „სახელითა მამისაჲთა⁴ და⁵ ძისაჲთა⁶ და სულისა წმიდისაჲთა⁷ გიბრძანებ სულთა მაგათ⁸ არანმიდათა განსლვად კაცთა ამათგან და არღარა შესლვად მათდა!“⁹

ესე რაჲ ესმა ეშმაკთა მათ, დააკუეთნეს¹⁰ კაცნი იგი¹¹ და განვიდეს მათგან. და განწმდეს სენთა მათგან¹² და სულთა არანმიდათა ერნი იგი. ამას ყოველსა ხედვიდეს რაჲ მენავენი იგი, ადიდებდეს ღმერთსა, რომელმან [247r] ღირსყვნა იგინი განთავისუფლებად მონებისაგან¹³ მტერისა და¹⁴ კერპთმსახურებისა.¹⁵ ამისა¹⁶ შემდგომად მოუწოდა ნეტარმან¹⁷ პეტრე მენავეთა მათ და შემოკრიბნა ყოველნი მონაფენი. და აღასრულეს გალობაჲ წმიდისა მოციქულისა პავლეს¹⁸ თანა და აზიარეს¹⁹ ყოველთა უხრწნელთა და ცხოველსმყოფელთა²⁰ ქრისტეს საიდუმლოთა.²¹

და ვითარცა აღესრულა²² წმიდაჲ ჟამისწირვაჲ, უბრძანა ერსა მას დაჯდომად. და მოიღო პური, განტეხა და მისცა მათ წესისაებრ, რომელ²³ აქუნდა. და იწყო სწავლად მათდა და ეტყოდა: „შვილნო საყუარელნო, ღმერთმან სახიერებითა თვისითა და მრავლითა წყალობითა არარაჲსაგან ყოველივე²⁴ არსად მოიყვანა და ქმნა დასაბამად ცაჲ და ქუეყანაჲ, ზღუანი²⁵ და ყოველი, რაჲ არს მას²⁶ შინა, მშვნვარენი²⁷ და მცენარენი, დიდნი და მცირენი.²⁸ ყოველნივე სიტყვთა შექმნნა²⁹ და ყოვე-

¹ D: —; 2. B: განკურნა; D: განიკურნა; 3. B: პავლეს; 4. D: მამისათა; 5. B: —; 6. D: ძისათა; 7. D: წმიდისათა; 8. D: მათ; 9. D: ამათდა; 10. D: დააკუჭთნეს; 11. BD: —; 12. D: მათთაგან; 13. BD: მონებისა მისგან; 14. მტერისა და] BD: —; 15. B: კერპთაჲსა; D: კერპთასა; 16. BD: ამისსა; 17. D: —; 18. BCD: პავლეს; 19. D: აზიარნეს; 20. BC: ცხოელსმყოფელთა; 21. D: საიდუმლოთა; 22. BD: აღასრულა; 23. D: რომელთა; 24. D: ყოველი; 25. D: ზღუაჲ; 26. BD: მათ; 27. B: მშვნვიერნი; D: მშვნვიერი; 28. B: მცირედნი; 29. BCD: შექმნა.

ლივე¹ კეთილ² ფრიად. ხოლო კაცი ქმნა³ ჴელითა თჳსითა ხატად თჳსა⁴ და მსგავსებად. და მერმე გუერდისაგან⁵ მისისა⁶ უქმნა დედაკაცი შემწედ მისა.⁷ და დაასხა სამოთხე⁸ ედემს აღმოსავალისასა და მუნ დაანესა კაცი იგი, ქმნული ჴელთა მისთაჲ,⁹ რაითა სცვიდენ მას და ჴამდენ მისგან და იყვნენ უხრწნელებით. და მისცა მათ მცნებაჲ ჴამად ყოველთაგან ხეთა სამოთხისათა, გარეშე ერთისა. ხოლო ეშმაკსა ესმა რაჲ მცნებაჲ იგი ღმრთისაჲ, რომელი მისცა ადამს, და ვითარ-იგი უფროჲს ყოველთა დაბადებულთა პატივსცა მას, შეშურდა¹⁰ პატი[247v]ვი მისი ბოროტსა მას. და ეზრახა გუელისა¹¹ მიერ დედაკაცსა მას და მის მიერ აცთუნა ადამ ჴამად ხისა მისგან, რომლისაჲ¹² უბრძანა ღმერთმან არაჴამად.

ამისთჳს ექსორია იქმნა იგი სამოთხისაგან და ოფლითა პირისა მისისაჲთა¹³ დაესაჯა ჴამად პურისა და მიქცევაჲ¹⁴ მიწადეჲ, ვინაჲცა დაებადა. და დედაკაცსა მას მიეცა სამხილებელად ურჩებისა თჳსისა¹⁵ საღმობით და მწუხარებით შობაჲ. და გუელსა¹⁶ უბრძანა რისხვით მკრდითა¹⁷ და მუცლითა სლვაჲ. და ყოველი იგი ბრძანებაჲ მეუფისაჲ აღესრულა.

ხოლო ადამ დაემკჳდრა წინაშე სამოთხესა¹⁸ და იცნა ცოლი თჳსი და შვა კაენ და აბელ. და არცა მათ ჴედა დაიდუმა ეშმაკმან ღონეთა თჳსთა მოღებად. არამედ იყო რაჲ კაენ ქუეყანისა¹⁹ მოქმედ და აბელ მწყემს²⁰ ცხოვართა²¹ და მოიწია რაჲ ჟამი²² შეწირვისა²³ ღმრთისა პირველთა მათ ნაყოფთა,²⁴ კაენმან პირველ შეწირვისა უმჯობესი იგი ჴამა და მერმელა შეწირა ღმრთისა. ამისთჳსცა²⁵ შეუწირველ იყო მსხუერპლი მისი.

¹ D: ყოველნივე; 2. BD: კეთილი; 3. BD: შექმნა; 4. D: თჳსად; 5. D: გუჭრდისა; 6. D: მისისაგან; 7. BCD: მისსა; 8. BCD: სამოთხე; 9. D: მისთა; 10. BD: შურდა; 11. D: გუჭლისა; 12. BD: რომლისა; 13. D: მისისათა; 14. B: მიქცევაჲ; D: მიქცევა; 15. BD: მისისა; 16. D: გუჭლსა; 17. D: მკერდითა; 18. B: სამოთხისა; 19. BD: ქუეყანის; 20. D: მწყემსი; 21. B: ცხოვართა; 22. BD: —; 23. BD: შეწირვაჲ; 24. BD: —; 25. B: ამისთჳსცა; D: ამისთჳს.

ხოლო აბელ მოიღო პირმშოთაგან საცხოვართა¹ თჳსთა-
 ჟსა,² შეწირა ღმრთისა და შეიწირა იგი უფალმან.³ ამისთჳს
 შური აიღო⁴ კაენ აბელისი განზრახვითა ეშმაკისაჲთა⁵ და მოკ-
 ლა იგი ველსა გარე. მიერთგან მიზეზი და ძალი მიიღო ცო-
 დგამან ურჩებისაგან. და პირველად ქმნა ძმის მკლველობაჲ
 იგი⁶ და ესრეთ დღითიდღე⁷ წარემატებოდა, განმრავლ[248r]-
 დებოდეს რაჲ კაცნი. ყოველივე ბოროტი ასწავა მათ და პირუ-
 ტყუთა მიმსგავსებულ ყვნა.

ამისთჳს დაუტევეს ბუნებითი იგი წესი დედათაჲ და მა-
 მანი მამათა თანა სირცხვლსა მას იქმოდეს და ღმერთი სრუ-
 ლიად დაივიწყეს. ამისთჳსცა აღჰმართნეს კერპნი უსულონი
 ძელისა და ქვისანი, რომელთაცა ღმერთად სახელსდვა⁸ ეშ-
 მაკმან და თაყუანისმცემელ⁹ ყვნა კაცნი.

ხოლო სახიერმან ღმერთმან იხილა რაჲ ესევეთარი
 ხრწნილებაჲ კაცთაჲ და სიბოროტჳ,¹⁰ მოავლინა წყლითრღუ-
 ნაჲ და აწოცა¹¹ ყოველი ნათესავი კაცთაჲ.¹² და ერთი ხოლო
 კაცი პოვა¹³ ნათესავსა მას შინა, სახელით ნოე, რომელსაცა
 უბრძანა ქმნად კიდობანი ძელთაჲ¹⁴ და შესლვად მას შინა ცო-
 ლით¹⁵ და შვილითურთ¹⁶ და ყოველთაგან ცხოველთა, რაჲთა
 დაშთეს თესლი ქუეყანასა ზედა. ხოლო შემდგომად წყლით-
 რღუნისა, გამოვიდა რაჲ ქუეყანად¹⁷ მართალი იგი,¹⁸ კუალად
 იწყო ეშმაკმან თჳსთა მახეთა განფენად და პირველად ძჳ¹⁹
 მართლისაჲ მის ყო შემსმენელ²⁰ მისა.²¹

და მერმე განმრავლდებოდეს რაჲ კაცნი ქუეყანასა ზე-
 და, თჳსთა მათ გულარძნილებათა²² და ღუარძლთა არა დას-
 ცხრებოდა თესვად მათ შორის, ვიდრემდის ყვნა კუალად გო-
 ნება ცთომით.²³ და იწყეს მოპოვნებაჲ გრძნებათა და მისნო-

¹ C: საცხოვართა; 2. D: თჳსთასა; 3. D: ღმერთმან; 4. BD: აღიღო; 5. D: ეშმაკისათა; 6. BD: -; 7. B: დღით(ი)დღედ; 8. D: სახელდვა; 9. D: + მათდა; 10. BCD: სიბოროტე; 11. B: აღწოცა; 12. D: კაცთა; 13. BC: პოა; 14. BD: ძელისაჲ; 15. BD: ცოლითურთ; 16. BD: შვილით; 17. BD: -; 18. BD: + ქუეყანად; 19. BCD: ძე; 20. BD: შემასმენელ; 21. D: მისსა; 22. D: გულარძნილებაჲ; 23. D: ცთომილ.

ბათა ვარსკულავთმრაცხველობათა,¹ საზმნელთა² და სასიზმრეთა და მფრინველთ³ მისნობასა და მუცლითმეზღაპრებასა. ესე ყოველი რაჲ აქმნია ბოროტმან მან მუშაკთა მათ თჳსთა, მერმე კერპთა [248v] საცთურიცა შთასთესა და აქმნია გამოქანდაკებულნი ძელისა და ქვისა, ოქროჲსა და⁴ ვეცხლისა და რვალისანი, რომელნი-იგი⁵ აღჰმართნეს⁶ და უზორვიდეს მათ გონებაცთომილნი⁷ იგი. და ღმერთად სახელსდებდეს მოძღურებითა ეშმაკისათა,⁸ რომელმან ესევეთარი იგი⁹ საცთური ასწავა მათ. და ღმერთი, ყოველთა დამბადებელი, სრულიად დაავიწყა.¹⁰

ხოლო ესევეთარსა მას ნათესავსა შორის გამოჩნდა აბრაჰამ მართალი, რომელმან შეიყუარა ღმერთი მაღალი¹¹ და მას ჰმონებდა და ბრძანებათა მისთა შეუდგა. ამისთჳსცა მოსცა ღმერთმან შვილი ჟამსა სიბერისასა¹² და ბერნობისასა უაღრეს სასოებისა.¹³ და ამისა¹⁴ შემდგომად გამოსცდიდა ღმერთი მართალსა მას. და უბრძანა საყუარელისა¹⁵ მის შვილისა დაკლვაჲ და შეწირვაჲ მისა. ხოლო აბრაჰამ, ვითარცა ჭეშმარიტად მეგობარმან ღმრთისამან, გულსმოდგინედ აღიყვანა შვილი თჳსი შეწირვად. არამედ ღმერთმან მოსცა ვერძი ისაკის წილ, ძისა მისისა, და უბრძანა აბრაჰამს ვერძისა¹⁶ მის დაკლვად და არა ისაკისა.¹⁷ და შეერაცხა მას საქმე¹⁸ იგი სიმართლედ. ამისთჳსცა აკურთხა იგი უფალმან ღმერთმან ფრიად და „მამად მრავალთა წარმართთა“ უწოდა მას. მრავალნი უკუე მეფენი აღადგინნა¹⁹ შეწუხებად მისსა ეშმაკმან²⁰ და ყოველთაგან²¹ იჴსნა მართალი²² იგი უფალმან. და აღესრულა სიბერითა კეთილითა.

¹ B: ვასკულავთმრაცხველობათა; 2. B: საზმნეთა; D: სააზმნეთა; 3. BD: მფრინველთა; 4. B: —; 5. BD: რომელნი; 6. B: აღმართნეს; 7. D: გონებაცთომილნი; 8. D: ეშმაკისათა; 9. D: —; 10. D: + მათ; 11. D: მართალი; 12. ABC: სიბერისა; 13. BD: უსასოებისა; 14. B: ამისსა; 15. D: საყუარელისა; 16. B: ვერძისა; 17. AC: ისაკისსა; 18. BCD: საქმე; 19. BD: + ეშმაკმან; 20. მისსა ეშმაკმან] BD: მართლისა მის; 21. B: ყოველთა; 22. BD: —.

ხოლო ისაკისგან იშვა იაკობი და მისგან ათორმეტნი ძენი. და შთავიდეს იგინი ეგვბტედ იოსების თანა და ფრიად [249r] განმრავლდეს მუნ. და მიერ გამოიყვანნა იგინი ღმერთმან ჴელითა მტკიცითა და მკლავითა მაღლითა მოსეს მიერ და აპრონისა. და წიაღვლეს ზღუაჲ მენამული და უდაბნოჲ იგი დიდი. და მერმე ისუჲს¹ მიერ ნავესისა² შემოიყვანნა³ იგი⁴ ქუეყანასა მას აღთქუმისასა, ვინაჲ-იგი დაეშენნეს, ვიდრემდის აღადგინა ღმერთმან დავით,⁵ კაცი იგი⁶ გულითადი მისი. და შემდგომითი-შემდგომად წინანარმეტყუელნი და მართალნი და ესე ყოველნი მართალნი:⁷ აბელ, სეით, ენოს, ენუქ, ნოე, აბრაჰამ, ისაკ, იაკობ, იოსებ,⁸ მოსე, აპრონ, ისუ, დავით და სხუანი⁹ წინანარმეტყუელნი მაღლითა სულისა წმიდისაჲთა¹⁰ მოასწავებდეს და ქადაგებდეს მოსლვასა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა,¹¹ რომელიცა მოვიდა აღსასრულსა ჟამთასა მოძიებად წარწყმედულისა მის ნათესავისა კაცთაჲსა,¹² რომელი ვერვინ წმიდათაგანმან იჴსნა საცთურისა მისგან მტერისა.

მოვიდა თავადი უფალი და ღმერთი¹³ ყოველთაჲ¹⁴ იშვა ქალწულისაგან წმიდისა უთესლოდ. და ყოვლითურთ გუემსგავსა¹⁵ ჩუენ თვნიერ ცოდვისა. ხოლო უბადრუკთა ჰურიათა მაცხოვარი¹⁶ იგი ყოველთაჲ¹⁷ არა შეინყნარეს, არამედ ანტაკრად წინააღუდგეს, ვიდრემდის ჯუარს აცუეს საშჯელითა მით¹⁸ სიკუდილისაჲთა¹⁹ და ყოველივე ძკრი აჩუენეს მას. ხოლო მან ნებსით²⁰ თავსიდვა ჩუენთჴს, რაჲთა წყლულებითა მისითა განმკურნნეს²¹ ჩუენ. ჯუარს ეცუა და მოკუდა ბუნებითა მით კაცობრივ²² ჴორცთაჲთა,²³ ხოლო ღმრთაებითა²⁴ უვნებელ²⁵ და უკუდავ არს. დაეფლა სამარესა და წარმოტყუე-

¹ B: ისუჲს; 2. AC: ნავესსა; 3. C: შემოიყვანა; 4. BD: —; 5. BD: + მეფე; 6. BD: —; 7. B: წმიდანი; D: წმიდანნი; 8. D: —; 9. B: + ყოველნი; 10. D: წმიდისათა; 11. B: + ქრისტესა; 12. D: კაცთაჲსა; 13. და ღმერთი] B: მეუფე; D: მეუფჴი; 14. D: ყოველთა; 15. D: გუჴმსგავსა; 16. B: მაცხოვარი; 17. D: ყოველთა; 18. BD: —; 19. D: სიკუდილისათა; 20. BCD: ნეფსით; 21. D: განმკურნოს; 22. B: კაცობრივთა; D: კაცობრივითა; 23. D: ჴორცთათა; 24. BD: ღმრთეებითა; 25. BD: + არს.

ნა¹ [249v] ჯოჯოხეთი, აღდგა მესამესა დღესა განუხრწნელად და თანა აღადგინა ბუნებაჲ ჩუენი, დაძუელებული ჯოჯოხეთს შინა. და ორმოც დღე იქცეოდა ჩუენ შორის და მეჩუენებოდა ჩუენ, ვითარცა ჯერუჩნდა. მერმე ამალლდა მამისა,² ვინაჲ იგი არასადა განეშორა, და თანაალიყვანა ბუნებაჲ კაცთაჲ.³ და მომივლინა ჩუენ სული წმიდაჲ და მიბრძანა ნათელცემად⁴ ყოველთა წარმართთა სახელითა მამისაჲთა,⁵ ძისაჲთა⁶ და სულისა წმიდისაჲთა.⁷

და მოსლვად არს კუალად⁸ განსჯად⁹ ცხოველთა¹⁰ და მკუდართა და მიგებად კაცად-კაცადისა საქმეთა მათთაებრ.¹¹ რომელთაცა უკუე¹² ჰრწმენეს მისი და მცნებანი მისნი დაი-მარხნენ, მისცე(მ)ს მათ სასუფეველსა ცათასა, ხოლო რომელნი ურწმუნოებასა შინა ეგნენ და საქმეთა ბოროტთა, გეჰენისა¹³ ცეცხლსა¹⁴ შინა¹⁵ დაისაჯნენ მიუკუე. ან უკუე, შვილნო ჩემნო უფლისა მიერ, რომელნი ღირს იქმნენით წოდებად მონა¹⁶ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა, მცნებანი მისნი დაი-მარხნენით,¹⁷ მშკდობაჲ გაქუნდინ მარადის, სიყუარული ღმრთისა მიმართ და ურთიერთას¹⁸ სარწმუნოებითა მართლითა წმიდისა სამებისაჲთა,¹⁹ გლახაკთ²⁰ მოწყალებაჲ,²¹ უცხოთა²² შეწყნარებაჲ,²³ ნუ კაცთა საჩუენებელად, რამეთუ ესრეთ თქუა უფალმან: „ნუ სცნობს²⁴ მარჯუენც²⁵ შენი, რომელსა ჰყოფდეს მარცხენე²⁶ შენი.“

ძმათა მიმართ ნუ ხართ მრისხანე, ნუცა²⁷ ძკრისმოჴსენე,

¹ D: წარმოსტყუენა; 2. BD: + ზეცად; 3. D: კაცთა; 4. BD: ნათლისცე-
მად; 5. D: მამისათა; B: + და; 6. D: ძისათა; 7. D: წმიდისათა; 8. D: –;
9. BC: განშჯად; 10. BC: ცხოელთა; 11. BD: მისთაებრ; 12. D: უკუჴ; 13.
BD: გეჰენისა; 14. BD: ცეცხლისასა; 15. BD: –; 16. B: მონად; D:
–; 17. B: + და; 18. BD: ურთიერთარს; 19. D: სამებისათა; 20. C: გლა-
ხაკთა; 21. BD: მოყუარება; 22. D: უცხოთ; 23. BD: + მოწყალება; 24.
BD: სცნობს; 25. B: მარცხენა; C: მარჯუენა; D: მარცხენა; 26.
B: მარჯუენა; C: მარცხენა; D: მარჯუენა; 27. B: ნოცა.

ნუცა ვეცხლისმოყუარე, რაათა აღორძინდეს¹ ნერგი² მადლისაჲ,³ თქუენ შორის⁴ დანერგული. და გან[250r]ბრწყინდეს მოძღურებაჲ სარწმუნოებისა⁵ თქუენისაჲ, რამეთუ მრავალნი განსაცდელნი აღგიდგინეს თქუენ ეშმაკმან, არამედ ვერ გერეოდის თქუენ, უკუეთუ იპოვნეთ თქუენ⁶ შეჭურვილ ღმრთისმსახურებითა. სიძვაჲ და ყოველივე არანმიდებაჲ, ანგაჰრებაჲ და ცრუ წამებაჲ შორს ყავთ თქუენგან. იღუპებით და ილოცევდით, რაათა ღმერთმან მშუდობისა და სახიერებისამან ღირსგყენეს პოვნად⁷ სასუფეველსა მისსა.“

ამათ სიტყუათა რაჲ ეტყოდა ნეტარი მოციქული ქრისტესი,⁸ აღივსნეს გულნი მის ერისანი სიხარულითა და ღმობიერებითა. ხოლო წმიდამან პეტრე განიყვანა თჳსაგან ნეტარი პავლე მოციქული. და წინაჲ მისა⁹ მოუწოდა ბაგრატს და მარკიანეს და ჰრქუა მათ: „შვილნო, მადლი იგი მოციქულები-საჲ ამიერიტგან მოცემულ არს თქუენდაცა, ვითარცა-ესე ჩუენდა, სულნი იგი კაცთა მათ მყოფთანი ქალაქთა მათ შინა, ვინაჲცა¹⁰ მიივლინებით თქუენ, და რწმუნებულ არიან მადლითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა. ესერა, ყოველივე წესი და განგებაჲ ქრისტიანობისაჲ¹¹ მისწავიეს თქუენდა. განეკრძალებით უკუე¹² სამწყსოჲსა¹³ მის თქუენისათჳს, რამეთუ, უკუეთუ მწყემსი უდებ არნ და უზრუნველად სძინავნ, მჴეცთა და მპარავთა წარიტაცნენ ცხოვარნი,¹⁴ ხოლო იღუპებდეს თუ ვინმე¹⁵ და ზრუნვიდეს ცხოვართათჳს,¹⁶ განმრავლდენ იგინი. ეგრეთ არს მწყსაჲცა სულთაჲ,¹⁷ რომელთაცა მიუღებიეს უღელი¹⁸ ეპისკოპოსობისაჲ.¹⁹ უკუეთუ ეპისკოპოსი [250v] ცოდვიდეს, მოძღურებასა²⁰ მისსა²¹ შინა²² მყოფთა ვითარ არგოს,

¹ B: აღორძინდეს; 2. D: + იგი თქუენ შორის; 3. D: მადლისა + ღმრთისაჲ; 4. თქუენ შორის] D: –; 5. B: სამწყსოჲსა; D: სამწყმსოჲსა; 6. BD: –; 7. BD: + წყალობისა; 8. D: –; 9. BCD: მისსა; 10. D: ვინაჲცა; 11. D: ქრისტიანობისა; 12. D: უკუე; 13. D: სამწყსოჲსა; 14. B: ცხოვარნი; D: ცხუარნი; 15. BD: –; 16. B: ცხოვართათჳს; 17. D: სულთა; 18. BD: + იგი; 19. B: ეპისკოპოსებისა; D: ეპისკოპოსობისა; 20. BD: + ქუეშე; 21. B: მისა; 22. BD: –.

ანუ რისხვისაგან მომავალისა ვითარ გამოიწსნეს¹ იგინი, არათუ აქუნდეს კადნიერებაჲ დადგომად წინაშე ღმრთისა?

რამეთუ დაღაცათუ ყოველნი იგი² ქალაქსა მას შინა მყოფნი შთაცკვენ³ ცოდვასა, უკუეთუ იგი ოდენ უბიწო და⁴ წმიდა⁵ იყოს, ითხოოს ყოველთათჳს შენდობაჲ, ვითარცა მოსე ჰყოფდა⁶ ერისა მისთჳს. უჴმს უკუე⁷ ებისკოპოსსა სინმიდითა და მარხვითა შემკულებაჲ და ყოვლისავე სოფლიოჲსა⁸ და წარმავალისა⁹ საქმისაჲ¹⁰ შორს ყოფაჲ და ღმრთისა შემსჭუალვაჲ¹¹ გონებისაჲ,¹² რაჲთა ოდეს შეცოდებულთათჳს შეწიროს სულთქუმიტ ვედრებაჲ, შეუძლოს შენდობისა¹³ მოღებაჲ¹⁴ შეცოდებულთაჲსა.¹⁵ ამისთჳს უკუე¹⁶ ნუ მისცემთ თავთა თქუენთა ზრუნვათა სოფლიოთა,¹⁷ არამედ საწმართა¹⁸ მათ¹⁹ საჭიროთა²⁰ მნეთა მიერ და განმგებელთა მოირენდით და თქუენ მარადის²¹ გალობითა²² და ფსალმუნითა²³ ჰმსახურებდით უფალსა, რაჲთა ოდეს რისხვაჲ რაჲმე მიჴუებითა²⁴ ღმრთისაჲთა²⁵ მოვიდეს სამწყსოსა ზედა თქუენსა და ევედრნეთ უფალსა, ვითარცა მეგობართა, გერჩდეს თქუენ და შეუნდვნეს ბრალნი ერისანი და გარე მიაქციოს გულისწყრომაჲ მისი.

ხოლო უკუეთუ მწყემსი იგი²⁶ არა იყოს უბიწო²⁷ და მეგობარ²⁸ ღმრთისა,²⁹ ვინ მონყალე ყოს ღმერთი ერისა მისთჳს? ვერ ჴელენიფების უკუე³⁰ მონებაჲ კაცთაჲ³¹ და ღმრთისაჲ. ცილისწამებასა ადვილად ნუვისთჳს შეინწყნარებთ და უფ-

¹ D: გამოიწსნეს; 2. D: —; 3. B: შთაცკვენ; D: შთაცუვენ; 4. ოდენ უბიწო და] BD: —; 5. D: წმიდაჲ; 6. მოსე ჰყოფდა] BD: ~; 7. D: უკუე; 8. B: + საქმისა; 9. და წარმავალისა] D: —; 10. B: —; D: საქმისა + და; 11. ABC: შემსჭუალვაჲ; 12. D: გონებისა; 13. A: შენდობისაჲსა; 14. B: მოღებად; D: მიღებად; 15. D: შეცოდებულთაჲსა; 16. D: უკუე; 17. B: მსოფლიონთა; D: მსოფლიოთა; 18. BD: საწმარსა; 19. BD: მას; 20. BD: საჭიროსა; 21. BD: + ფსალმუნითა და; 22. B: + სულიერითა; 23. და ფსალმუნითა] B: —; D: სულიერითა; 24. D: მიჴუებითა; 25. B: ღმრთისაჲ; D: ღმრთისათა; 26. უკუეთუ მწყემსი იგი] BD: მწყემსი იგი უკუეთუ; 27. BD: უბიწოჲ; 28. BD: მეგობარი; 29. BD: ღმრთისაჲ; 30. B: უკოე; D: უკუე; 31. D: კაცთა.

როსლა¹ მღდელთათჳს, არამედ უკუეთუ ბრალეულცა იყოს, [251r] ნუ სიფიცხლით ზედა დაუჴდებით მას. არამედ სიტკბოებით ამხილეთ მას,² შეჴრისხენით, ნუგეშინის ეცით, რამეთუ მე, პეტრე, ვჴკითხე შიშით³ უფალსა ჩემსა⁴ იესუ ქრისტეს⁵ ძმათათჳს: „უკუეთუ შემცოდოს მე ძმამან ჩემმან ვიდრე შჴდგზის, შეუნდოა?“ და მრქუა მე უფალმან: „არა გეტყჴ შენ შჴდგზის, არამედ სამეოცდაათ შჴდგზის.“ ესრეთ უკუე⁶ ჰყოფდით თჳჴენცა!

ხოლო მსახურთა ეკლესიისათა დაუდგინეთ უხუცესი და ხუცესთა – ხუცესთმთავარი და⁷ დიაკონთა – მთავარდიაკონი⁸ და სხუათა საქმეთა ეკლესიისათა – მნჴ⁹ სარწმუნოჲ. და აღაშენნეთ რაჲ ეკლესიანი, აღჴმართეთ მას შინა სახჴ¹⁰ ჯუარისა პატიოსნისაჲ¹¹ და გამოსახენით საქმენი უფლისა¹² ჩუენისა იესუ ქრისტესნი.“

და მოიხუნა მაგალითნი იგი,¹³ გამოსახულნი იოსების მიერ მხატვარისა.¹⁴ და უბრძანა გამოსახვად სხუათა ზედა ქარტათა და ეტყოდა: „მაგას¹⁵ წესსა ზედა შეამკობდით ეკლესიათა, გამოსახეთ ხარებაჲ გაბრიელისი ქალწულისა მიმართ, შობაჲ უფლისაჲ, ნათლისღებაჲ იოვანესგან, შეწყნარებაჲ მოწაფეთაჲ,¹⁶ სასწაულნი მისნი, განცემაჲ იუდაჲსი,¹⁷ ჯუარცუმაჲ, დაფლვაჲ,¹⁸ აღდგომაჲ და აღმოყვანებაჲ ადამისი ჯოჯოხეთით და ამალღებაჲ, რაჲთა ხედვიდენ ერნი¹⁹ ამას²⁰ ხატებსა²¹ და ჴსენებად მოვიდოდინ ქრისტეს განკაცებისა. და განახლდებოდის მათ შორის დღითი-დღე სარწმუნოებაჲ და სიყუარული

¹ D: უფროსლა; 2. BD: –; 3. BD: –; 4. B: ჩუენსა; 5. B: + შიშით; D: ქრისტესა + შიშით; 6. D: უკუჴ; 7. D: –; 8. D: დიაკონთა მთავარი; 9. BD: მნე; 10. BD: სახე; 11. ჯუარისა პატიოსნისაჲ] B: პატიოსნისა ჯუარისა; D: პატიოსნისა ჯუარისაჲ; 12. B: უფლის; 13. B: + და; 14. BD: მხატვრისა; 15. D: მაგა; 16. D: მოწაფეთა; 17. D: იუდაჲსი; 18. D: დაფლვა; 19. BD: + წესისა; 20. BD: ამის; 21. B: ხატებასა.

ქრისტესი. აჰა, ესერა, ყოველი წესი ცხორებისა¹ მისწავიეს თქუენდა.“

ესე ყოველი და სხუად ესევეითარი² მრავალი ჰრქუა მათ. და მოიღო პური,³ აკურთხა და⁴ განტეხა და მისცა მათ და მენავეთა მათ, [251v] ეგრეთვე ბარძიმი იგი სასუმლისაჲ.⁵ და აღასრულეს გალობად და მოიკითხნა⁶ ყოველნი. და მისცნა⁷ ბაგრატს და მარკიანეს ორნი ჯუარნი, რომელნი გამოეთაღნეს მას ძელისაგან ნაძვსა, და ქარტანი იგი გამოხატულნი⁸ და ბარძიმ-ფეშხუეში წმიდისა ჟამისწირვისაჲ⁹ ორი. და შთავედით ყოველნი ზღვსპირად. და ამბორსუყვეს ურთიერთას¹⁰ ნეტართა მათ ამბორისყოფითა¹¹ წმიდითა.¹² და შევედით ნავად კაცად-კაცადი თვსსა ნავსა: ნეტარი მარკიანე – ნავსა¹³ რომილესსა და წმიდაჲ ბაგრატ და მე მის თანა – ნავსა ლუკაონიდესსა, რომელსა ეწოდა „ეპიფანე.“

ხოლო ბრძანებითა ღმრთისაჲთა აღდგა ქარი იგი ჩრდილოესაჲ,¹⁴ რომელსა „ბორიაჲ“¹⁵ ეწოდების. და სამ დღე და სამ ღამე ზოგად ვიდოდეს ნავნი იგი. და განგებითა ღმრთისაჲთა მიეახლნეს¹⁶ ნავნი იგი ურთიერთას¹⁷ მეოთხესა დღესა განთიად. და იხილნეს¹⁸ ნეტართა მარკიანე და ბაგრატ ურთიერთას¹⁹ და მოკითხვად სიტყუთა მშვიდობისაჲთა²⁰ მისცეს. და მეყსეულად განგუეშორა ჩუენ ნავი იგი და მიჰმართა ქალაქად თვსად. ხოლო შემდგომად განშორებისა მისისა ვლეთა²¹ სხუად²² ორი დღე²³ და ორი ღამეჲ.²⁴ და მივიწინეთ ქალაქად სიკილიისა, ადგილსა, რომელსა ფალკონ ეწოდების.

¹ D: ცხორებისა; 2. სხუად ესევეითარი] D: ~; 3. D: + და; 4. B: –; 5. B: სასმელისაჲ; D: სასუმლისა; 6. BD: მომიკითხნა; 7. BD: მისცა; 8. D: გამოსახულნი; 9. D: ჟამისწირვისა; 10. BD: ურთიერთარს; 11. B: ან-ბორისყოფითა; 12. D: წმიდათა; 13. BD: + მას; 14. BD: ჩრდილოესა; 15. BD: ბორია; 16. B: + ურთიერთას; 17. B: –; D: განგებითა ღმრთისაჲთა მიეახლნეს ნავნი იგი ურთიერთას] –; 18. BD: იხილეს; 19. BD: ურთიერთარს; 20. D: მშვიდობისათა; 21. BD: ვლეთ; 22. BD: სხუადა; 23. BD: დღე; 24. BD: ღამე.

ხოლო იყო ადგილი იგი საკერპო¹ ეშმაკთა სამსახურებელი,² რამეთუ ადგილი იგი პირველ ყოფილ იყო მტილი ფალკონილასი, დედისა ფალკონისი,³ ასულის წუ[252r]ლისა მენიასი,⁴ ტავროს⁵ ცოლისაჲ.⁶ იგი უკუე ფალკონილა⁷ იყო გონიერ⁸ და ქმნულკეთილ⁹ ფრიად, ვითარცა იპოვა¹⁰ წერილსა საქმესა¹¹ პირველთა¹² კაცთაჲსა, ვიდრელა ცნობიერებისა და სიკეთისა მისისათჳს. მრავალნი ძლუნსა მისცემდეს¹³ ფრიადსა, რაჲთამცა ოდენ იხილეს იგი.

შვა მან ძჳ¹⁴ და უწოდა სახელი მისი „ფალკონ“, შემსგავსებულად თჳსისა სახელისა. და იქმნა ყრმაჲ იგი მაგებელ და ჴელმარჯუე და შუენიერ ხილვითა. და შთავიდა განფრთხობად მტილსა მას. და დაეცა მეყსა შინა და მოკუდა და დაჰმარხეს მტილსა მას შინა. და აღაშენეს მუნ ტაძარი შუენიერი,¹⁵ შემკული¹⁶ მამულისა¹⁷ მისისა საფასისაგან. და აღჰმართეს¹⁸ სამარესა მას ზედა კერპი ქვისაჲ, გამოქანდაკებული, რომელსაცა¹⁹ სახელსდევს „ფალკონ ღმერთი.“ და დაუკლნეს მას სამნი ჭაბუკნი და სამეოცდაათცამეტი²⁰ ჳბოჲ ჩჩჳლი. და დაიმკჳდრეს²¹ მუნ ეშმაკთა მიერ დღითგან. და წლითი-წლად ესევეითარსა მას საზორველს²² ეძიებდეს – სამთა მათ ჭაბუკთა და სამეოცდაათცამეტსა ჳბოსა.

ხოლო ჩუენ გან-რაჲ-ვედით ნავისაგან ჴმელად, დაასვა ნეტარმან ბაგრატი კუერთხი იგი ჯუარისაჲ ქუეყანასა და აღასრულა ლოცვაჲ. მაშინ ეშმაკთა მათ, რომელნი იყვნეს კერპსა მას შინა, იწყეს გოდებად და ძრვად კერპისა მის და იტყოდეს: „ჴ, ღმერთო ფალკონ, ძეო ფალკონილასო,²³ ცეცხლი მოვიდა

¹ BD: საკერპო; 2. B: სამკჳდრებელ; 3. დედისა ფალკონისი] D: –; 4. D: მენიასი; 5. D: ტავროს; 6. BD: ცოლისა; 7. D: ფალკოლინა; 8. D: შუენიერ; 9. D: ქმნილკეთილ; 10. B: იპოა; 11. BD: საქმისა; 12. BD: + მათ; 13. BD: მოართუმიდეს; 14. BD: ძე; 15. BD: –; 16. BD: შემკობილი; 17. BD: + მის; 18. B: აჰმართეს; 19. D: რომელსა; 20. D: სამეოცდაათცამეტი; 21. B: დაიმკუიდრეს; 22. B: საზორავსა; 23. B: ფალკონიასო.

შემწეულად¹ [252v] შენდა და ამიერითგან ტყუე² ხარ, რამეთუ³ ძემან ღმრთისამან, ქალწულისა მარიამისაგან⁴ შობილმან, მახული ცეცხლისა⁵ მოავლინა აქა პეტრეს მიერ, რომლისა ელვამან განაბრწყინვა ადგილი ესე და ჩუენ შეგუაძრწუნნა.⁶ ზ, ლუკაონიდე, ვინ არს ეგე, რომელი⁷ მოიყვანე აქა, ანუ ვითარ არა დანუა ნავი შენი მსხუერპლისა წილ, რომელსა ჩუეულ⁸ იყავ მორთუმად ჩუენდა? ცეცხლი მოილე, რომელსა არაოდეს⁹ მოველოდეთ¹⁰ ხილვად.“

ხოლო დიდმან ბაგრატ გამოსახა ნიში ჯუარისაჲ და ჰრქუა არანმიდათა მათ ეშმაკთა: „სახელითა მამისაჲთა¹¹ და¹² ძისაჲთა¹³ და სულისა წმიდისაჲთა¹⁴ გიბრძანებ სულთა მაგათ¹⁵ არანმიდათა, რაჲთა დასდუმნეთ და აღვრასხნეთ¹⁶ პირსა¹⁷ თქუენსა.“¹⁸ და მეყსეულად სიტყუასა თანა მისსა დასცხრეს ჴმანი იგი და ოხრანი. ხოლო იყო სანავე ლუკაონიდეჲსი ახლოს ადგილსა მას, ვითარ ქვის სატყორც ოდენ, და სახლი, სადა-იგი ჭურჭელი ნავისაჲ¹⁹ შეკრიბის.²⁰ წარვედით სახლსა მას და განვისუენეთ.

ჰრქუა ნეტარმან ბაგრატ ლუკაონიდეჲს²¹ და მენავეთა მისთა: „შვილნო ჩემნო, ნუვინ სცნობნ ჩემსა აქა მოსლვასა, ვიდრემდის უფალმან გამოგუაცხადნეს.“ და წარვიდეს მენავენი ნავად თვნიერ, მენავეთმოძღუარი ოდენ დაადგრა ჩუენ თანა. მაშინ მრქუა მე ნეტარმან ბაგრატ: „შვილო ევაგრე, აღვილოთ²² ან საჭურველი ჩუენი და მოუჭდეთ უსულოსა მას კერპსა, ფალკონს. და ვიოტოთ ძალითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა²³ [253r] ყრუი იგი და უტყვ, რომელმან მრავალნი

¹ A: შემწეულად; B: შემწველად; 2. D: ტყუე; 3. BD: —; 4. BD: მარიამისგან; 5. D: ცეცხლისა; 6. B: შეგუაძრწუნა; 7. ეგე, რომელი BD: რომელი-ეგე; 8. D: ჩუეულ; 9. D: არა; 10. D: უნდეთ; 11. D: მამისათა; 12. BD: —; 13. D: ძისათა; 14. D: წმიდისათა; 15. D: მათ; 16. B: — ესხას; D: აღვრს ესხნეს; 17. BD: პირთა; 18. BD: თქუენთა; 19. D: ნავისა; 20. D: შეკრიბეს; 21. D: ლუკაონიდეჲს; 22. D: + ჩუენ; 23. BD: ქრისტესითა.

სულნი წარწყმიდნა.“ ესე რაჲ ესმა მენავეთმოძღუარსა მას, ჰრქუა ნეტარსა¹ ბაგრატს:² „მამაო ღმერთშემოსილო, გევედრები, ნუ ესრეთ მოუჭდები არაწმიდასა მას ფალკონს, რამეთუ სულმან მან³ ბოროტმან, რომელ არს მის თანა, მრავალნი მოაკუდინნა, და ამისთვის თვნიერ შესაწირავისა არავინ იკადრებს მიახლებად მისა.“⁴

მიუგო ნეტარმან მან⁵ და ჰრქუა:⁶ „ჩუენ, შვილო ეპიფანე, არა მოგვლებიეს სული მოშიშებისა,⁷ არცა ვზრუნავთ რასა⁸ უცნებათათჳს საეშმაკოთა, რამეთუ გუმოსიეს მაღლი სულისა წმიდისა.⁹ არამედ მოედ შენცა, შვილო,¹⁰ და იხილო დიდებაჲ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი და წარწყმედაჲ¹¹ ბოროტისა მის ფალკონისი.“ და აღილო¹² მან¹³ ცხოველსმყოფელი და პატიოსანი¹⁴ ჯუარი და ხატი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი და წმიდისა მოციქულისა პეტრჳსი.¹⁵ და მივედით რაჲ კერპისა მის, მიეახლა და სცა მას წმიდამან ბაგრატ. და არა იყო ჳმაჲ, არცა სიტყუაჲ, არცაღა¹⁶ იპოებოდა ზახებაჲ იგი ეშმაკთაჲ.¹⁷

ხოლო მენავეთმოძღუარი იგი შორით დგა და მოელოდა, რაჲ-ძი¹⁸ იქმნას, რამეთუ ჰგონებდა მოკუდომად ჩუენდა. ხოლო ნეტარმან ბაგრატ მოიდრიკნა მუჴლნი აღმოსავალით კერძო და განიჰყრნა ჴელნი ზეცად და თქუა: „უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩუენო, სიბრძნეო და ძალო და ხატო უცვალებელო მამისაო,¹⁹ ნათელო ნათლისაგანო, ღმერთო ჭეშმარიტო, მხოლოო²⁰ მხოლოდშობილო [253v] ძეო და სიტყუაო მამისაო, რომელი იშევ ქალწულისაგან სულისა მიერ წმიდისა,

¹ D: + მას; 2. B: ბაგრატს; 3. BD: –; 4. B: მისსა; 5. D: –; 6. BD: თქუა; 7. D: მოშიშებისა; 8. BD: რას; 9. D: წმიდისა; 10. შენცა, შვილო] D: შვილო შენცა + ჩუენ თანა; B: შვილო] + ჩუენ თანა; 11. D: წარწყმედა; 12. D: + წმიდამან; 13. მან] B: წმიდამან; 14. ცხოველსმყოფელი და პატიოსანი] B: პატიოსანი და ცხოველსმყოფელი; D: პატიოსანი და ცხოველსმყოფელი; C: და პატიოსანი] –; 15. BD: პეტრესი; 16. BD: არცა; 17. D: ეშმაკთა; 18. D: რაჲ-ძინ; 19. D: მამაო; 20. B: –.

მომიწსენე მე ჟამსა ამას, რამეთუ შენ, მეუფეო, ხატიოთა¹ ღმრთაებისათა² იყავ და ხატი მონებისა³ მიიღე.⁴ შენ გვედრები, მეუფეო სახიერო და ქველისმოქმედო, მოავლინე ჩემ ზედა მადლი შენი და დამფარენ მე სულმან შენმან წმიდამან დღესა ბრძოლისასა, რამეთუ, ესერა, უფალო, მონევენულ არს ჩუენ⁵ ზედა ბრძოლად ეშმაკისა⁶, რომელნი-იგი ისწრაფიან დაბადებულთა შენთა წარწყმედად თავთა თჳსთა თანა. არამედ გვედრები შენ, უფალო იესუ ქრისტე, რომელი ჩუენისა ცხორებისათჳს გარდამოჰყედ ქუეყანად, მოჰფინე ნათელი შენი გულთა კაცთა ამათ ამის ქალაქისათა და ჩუენ მოგუეც⁷ სიტყუად აღებასა პირისასა, რაათა ვხადოდით მადლსა სული-სა შენისა წმიდისასა. და მიუთხრობდეთ ერთა⁸ ამათ⁹ საკრველებათა შენთა. ხოლო არანმიდაჲ ესე სული, რომელი მკვდრ არს ამას ადგილსა¹⁰ და¹¹ აცთუნებს დაბადებულთა შენთა და განაშორებს მათ შენგან, წარწყმიდე ყოვლითურთ¹² ძალით თჳსით,¹³ უფალო იესუ ქრისტე, რამეთუ შენდა გჴუენის¹⁴ დიდებაჲ თანა მამით და სულით წმიდითურთ ან და მარადის და უკუნიით¹⁵ უკუნისამდე, ამინ!“

და აღასრულა რაჲ ლოცვაჲ, მიეახლა კერჳსა მას და ჰრქუა: „ფალკონ, ცოფო და უცნობოო, რასა იქმ აქა, ანუ რავდენი წელი არს, ვინათგან დაბადებულთა ღმრთისა ჩუენისათა¹⁶ აცთუნებ, რაათა შენდა შეწირონ შესანიშნავი ღმრთისა წილ დამბადებელისა? გიბრძანებ სახელითა ქრისტესითა, მეტყოდე მე!“

[254r] მაშინ სულმან მან¹⁷ არანმიდამან ჳმაყო კერპით გამო:¹⁸ „მონაო ღმრთისაო, არს ორას სამეოცი წელი, ვინათგან აქა დავემკვდრე. და წლითი-წლად მოვიღებ მსხუერპლად

¹ D: ხატი; 2. B: ღმრთეებისათა; D: ღმრთაებისა; 3. D: მონებისა; 4. BD: შეიმოსე; 5. BD: ჩემ; 6. BD: ეშმაკთაჲ; 7. D: მოგუეც; 8. BD: ერსა; 9. B: ამას; D: —; 10. მკვდრ არს ამას ადგილსა] B: ამას ადგილსა მკვდრ არს; D: ამას ადგილსა მკვდრ იქმნა; 11. D: + არს და; 12. D: ყოვლით; 13. BD: მისით; 14. D: ჴუენის; 15. B: —; 16. B: ჩემისათა; 17. D: —; 18. B: + და თქუა.

სამთა ჭაბუკთა და სამეოცდაათცამეტსა¹ ჳბოსა ჩჩვლსა და მრავალნი მომიკუდინებინ.² ხოლო ან ტყუე ვარ შენ მიერ და შემწენი ჩემნი და მოყუასნი აღვრსხმულ არიან და შეძრწუნებულ³ ვართ, რამეთუ ცეცხლი შენგან გამოვალს და დამწუავს ჩუენ.“

ესე რაჲ ესმა წმიდასა ბაგრატს, გამოვიდა⁴ ტაძრისა მისგან და თქუა ჳმითა მალლითა: „თქუენ გეტყჳ, სულთა მაგათ არანმიდათა, და გაფუცებ სახელსა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისასა,⁵ რაჲთა შემოჳკრბეთ ყოველნი, რომელნი ამას ადგილსა დამკვდრებულ ხართ. და უჳყართ⁶ ყრუსა მას და უსულოსა⁷ ფალკონს და შთააგდეთ⁸ ზღუასა ოცდაათ უტევან. და თქუენ⁹ იყვენით¹⁰ მის თანა უფსკრულსა მას შინა ვიდრე დღემდე¹¹ დიდისა მის საშჯელისა.“¹²

და მეყსეულად სიტყუასა მას თანა¹³ იქმნა ოხრაჲ ფრიადი. და ვიხილეთ სიმრავლჳ¹⁴ დიდი ყორანთა¹⁵ და ორბთაჲ. და აღფზურეს¹⁶ ტაძარი იგი კერპითურთ ფალკონისით და შთაჳადეს¹⁷ ზღუად. და გუესმა ჳმაჲ ზღუასა¹⁸ შთავრდომისა მისისაჲ.¹⁹ და იქმნა ადგილი იგი ყოვლითურთ შეუმსგავსებელ, ვიდრელა ვერ საცნაურ იყო, სადა დგა კერპი იგი, ანუ ტაძარი. ხოლო ლუკაონიდე, რომელსა ეწოდა „ეპიფანე“, ²⁰ იხილა რაჲ [254v] საკვრველებაჲ²¹ იგი, ²² ადიდებდა უფალსა²³ ჩუენსა იესუ ქრისტესა განკვრვებული.²⁴

ხოლო ღამე იყო, ოდეს ესე იქმნა და მეყსეულად მოვიქეცით სახლსა მას, სავანესა ჩუენსა. და აღვასრულეთ გალო-

¹ D: სამეოცდაათცამეტთა; 2. B: მომიკუდინებინ; 3. B: შეძრწუნებულ; 4. D: გამოვიდოდა + რაჲ; 5. სულისა წმიდისასა] D: წმიდისა სულისასა; 6. B: უჳყართ; 7. D: + კერპსა; 8. BD: შთააგდოთ; 9. BD: + ყოველნი; 10. B: იყვენეთ; 11. B: დღემდე; 12. B: ს(ა)შჯელისასა; D: სასჯელისასა; 13. BD: ზედა; 14. BD: სიმრავლე; 15. B: ყორანთაჲ; 16. D: აღჳფზურეს; 17. BD: შთაჳადეს; 18. BD: + შინა; 19. D: მისისა; 20. D: ეტჳფანე; 21. B: საკუირველებაჲ; 22. D: -; 23. B: + ღმერთსა; 24. B: განკურვებული.

ბაჲ ცისკრისაჲ. და ვითარცა განთენა, ჰრქუა მენავეთმოდლუ-
არმან მან ნეტარსა ბაგრატს: „მამაო ღმერთშემოსილო, მი-
ბრძანე, რაჲთა წარვიდე ქალაქად ვონიფანტესსა,¹ მთავრისა
მის ჩუენისა, და ავრილიანოს ქალაქეპეტისა, რამეთუ ჩუეულე-
ბაჲ² მაქუს, ოდეს გზით მოვიდი, მივართუ მათ ძლუენი.“

ჰრქუა მას წმიდამან ბაგრატ: „წარვედ, შვილო, მშჯდო-
ბით და ეკრძალე, რაჲთა ვერვინ უძლოს განყენებად შენდა
სიყუარულსა ქრისტესა. არამედ მტკიცე იყავ სარწმუნოებასა
ზედა, რომელი-ეგე³ მიგიღებოეს.“ ხოლო მან მიიღო ლოცვაჲ
და წარვიდა. და თანაწარილო ძლუნად მთავრისა⁴ ექუსი ტა-
ბასტაი⁵ რჩეული ასიანური და ოცდაათი კოკაჲ⁶ ზეთი⁷ კრი-
ტული⁸ და ოცდაათი კოკაჲ ღვწოჲ ნოსაური. და სხვსა მიერ
მონისა⁹ მიუძლუნა ქალაქეპეტსა მას¹⁰ ავრილიანოსს,¹¹ რაჲ-იგი
ჯერუჩნდა.

ხოლო მი-რაჲ-ვიდა მთავრისა ვონიფანტესსა,¹² პოვა¹³
იგი მენაწეთა¹⁴ მისთა თანა მჯდომარე¹⁵ ტაბლასა. იხილა რაჲ
მთავარმან ლუკაონიდე, შეინყნარა იგი კეთილად და ძლუენი
იგი მისი შეინირა წადიერად და უბრძანა ტაბლასა მისსა და-
ჯდომად.¹⁶ ხოლო აღდგეს რაჲ ტაბლისაგან, აღვიდა ვონიფან-
ტე მთავარი¹⁷ ერთისა თანა მეგო(ბ)რისა თვსისა ქორსა მას¹⁸
სასუენებელსა თვსსა. და აღ[255r]უნოდა¹⁹ ლუკაონიდესცა და
უბრძანა დაჯდომად.²⁰ და იწყო კითხვად მისა²¹ ასიისათვს და
ლაკედემონისა და კერძოთათვს²² აღმოსავალისათა მთავარ-
თათვს²³ და სპასპეტთა,²⁴ თუ ვითარ²⁵ იქცევიან.

¹ B: ონიფანტი; D: ვონიფანტესა; 2. D: ჩუჭულებაჲ; 3. BD: რომელი-
იგი; 4. D: —; 5. BD: ტაბასტი; 6. D: კოკა; 7. D: ზეთისხილი; 8. B: კრი-
ტური; D: —; 9. B: + თვსისა; D: მიერ მონისა] მონისა მიერ + თვსისა;
10. D: —; 11. B: ავრილიანოს; 12. D: ონიფანტესა; 13. B: პოა; 14. B:
მიინაწეთა; 15. BD: მჯდომარე; 16. D: დაჯდომაჲ; 17. D: მთავრისა;
18. D: + ზედა; 19. B: აუნოდა; 20. B: დაჯდომად; 21. AD: მისსა; 22.
B: კერძოთა + მათთვს; D: კერძოთა + მათ; 23. BD: მთავართა + მათ-
თვს; 24. A: სპაჲპეტთა; B: სპაჲსპეტთა; 25. BD: ვითარ-ძი + არიან,
ანუ ვითარ.

მიუგო ლუკაონიდე და ჰრქუა მას: „ყოველივე აღმოსავალით¹ კერძო,² უფალო ჩემო, კეთილად და მშჳდობით არს,³ რამეთუ მიეფინა მათ მშჳდობაჲ დიდისა ღმრთისაჲ. და აცხოვნებს მათ⁴ ყოველთა, რომელთა ჰრწამს⁵ მისი. და ყოველივე შფოთი დაადუმა ჭეშმარიტმან⁶ ღმერთმან.“ ჰრქუა მას მთავარმან: „და რომელი ღმერთი შემძლებელ არს უფროჲს ჩუენთა მათ⁷ ღმერთთა?“

მიუგო ლუკაონიდე და ჰრქუა მას: „ისმინე, მთავარო ბრწყინვალეო, ღმერთი ჭეშმარიტი და ყოვლისავე შემძლებელი იესუ ქრისტე⁸ არს უფალი იგი ყოვლისაჲ⁹ და შემოქმედი ცისა და ქუეყანისაჲ¹⁰ და ზღვსაჲ,¹¹ რომელი განანათლებს ყოველსავე¹² სოფელსა¹³ ნათლითა¹⁴ სამარადისოთა,¹⁵ რომელმან¹⁶ მოიძინა¹⁷ წარწყმედულნი ცხოვარნი და შეკრიბნა¹⁸ თვსსა¹⁹ ბაკსა, რამეთუ დაცხრომილ არს საცთური კერპთაჲ და სიბოროტენი გრძნებათა და მისნობათა და სიზმართანი. არღარა არს დაკლვაჲ²⁰ შვილთაჲ ეშმაკთა წინაშე ბილნთა, არამედ მსხუერპლი ქებისაჲ²¹ შეინირვის და მსახურებაჲ სიტყუერი ღმრთისა ცხოველისა²² ჭეშმარიტისა.“²³

ესე რაჲ ესმა ვონიფანტეს, განკვრეულ იქმნა და ჰრქუა მას: „რაჲ არს²⁴ სიტყუაჲ ეგე, საყუარელო,²⁵ რამეთუ არასადა²⁶ მასმიეს ესევეთარი, ვითარ-ეგე შენ²⁷ იტყუ? კუალადღა²⁸ წარმომითხარ²⁹ და გულისჴმამიყავ სიტყუაჲ ეგე.“

¹ BD: აღმოსავალისა; 2. B: კერძოჲ; D: კერძი; 3. კეთილად და მშჳდობით არს] B: მშჳდობით და კეთილად არს; D: მშჳდობით და კეთილ არს; 4. BD: —; 5. BD: ჰრწმენეს; 6. BD: + მან; 7. BD: ამათ; 8. BD: ქრისტე; 9. D: ყოვლისა; 10. BD: ქუეყანისა; 11. BD: ზღვსა; 12. D: ყოველსა; 13. D: სოფელს; 14. B: —; 15. ნათლითა სამარადისოთა] D: ~; 16. D: + მოიზიდნა და; 17. B: მოიძინა; D: 18. B: შეიკრიბნა; D: შეიკრიბნეს; 19. B: თვსა + მას; D: თვსსავე მას; 20. D: დაკლვა + ჩჩვლთა; 21. D: ქებისა; 22. B: ცხოველისა + და; D: + და; 23. B: ჭეშმარიტისაჲ; 24. D: + ესე საყუარელო; 25. D: —; 26. BD: არღარა + სადა; 27. D: —; 28. B: კეთილადღა; 29. BD: + მე.

და ვიდრელა [255v] იგი ამას იტყოდა, პირველ სიტყვს¹ დაწყებამდე ლუკაონიდესა, აჰა, ესერა, მოიწინეს ქურუმნი იგი ფალკონისნი, რომელნი ჳმითა წრტიალითა გოდებდეს და იტყოდეს: „ჰ, მთავარო, დიდებულო ნახპეტო, ქალაქთა მაშენებელო, საკუთარო დიდთა ღმერთთაო, რასა² გძინავს და მოწევნულსა ამას ბოროტსა არა იკითხავ?“

ესმა რაჲ ესევეითარი³ ამბოხებაჲ, განავლინა⁴ წინაშე მდგომელნი⁵ მონანი ცნობად, თუ⁶ რაჲ-ძი არს საქმე⁷ იგი. და არარაჲ მიუგეს მათ.⁸ შემოვიდეს და მრქუეს:⁹ „არარას მეტყვნ ჩუენ.“

მაშინ მთავარმან შეირტყა სარტყელი თჳსი და წარდგა არდაბაგსა¹⁰ მას. ხოლო ერთა მათ¹¹ იხილეს¹² რაჲ იგი,¹³ ჳმობდეს: „ჰ, მთავარო დიდებულო, ქალაქთა მაშენებელო, ბრწყინვალეო ნახპეტო, არა ხედავა¹⁴ განსაცდელსა ამას მოწევნულსა ჩუენ ზედა,¹⁵ რომელ-ესე¹⁶ არასადა¹⁷ გარემოთა¹⁸ მათ¹⁹ ქალაქთა მოწევნულ არს ესევეითარი? რამეთუ დიდი იგი ღმერთი ჩუენი, ფალკონ, და შუენიერებაჲ ქანდაკებულისა²⁰ მისისაჲ უჩინო იქმნა ბომონი იგი და საყდარი²¹ ოქროლესული. და ტადარი იგი დიდი ესრეთ უჩინო²² იქმნა,²³ ვიდრელა არცათუ²⁴ ადგილი მისი საცნაურ არს, თუ სადა აღმართებულ არს.“²⁵

ხოლო მთავარი იგი შეპყრობილ²⁶ იქმნა²⁷ განკურვებითა²⁸ და ჰრქუა მათ: „კაცნო მღდელნო დიდთა მათ ღმერთთანო და წარჩინებულნო ქალაქისა ტავრომენისანო, ნუუკუე²⁹ სანუნელად შემრაცხნა [256r] ჩუენ ღმერთმან ფალკონ და სხუად ქა-

¹ BD: სიტყვსა; 2. D: რაჲსა; 3. BD: + იგი; 4. BD: განავლინა; 5. B: მდგომარენი; 6. B: თჳ; 7. BD: საქმე; 8. BD: —; 9. B: ჰრქუეს; 10. BD: არდაბაკსა; 11. D: —; 12. B: იხილის; 13. D: —; 14. B: ჰხედავა; 15. ჩუენ ზედა] D: ჩუენდა; 16. D: რომელი-ესე; 17. A: არაჲსადა; 18. B: გარემოჲსთა; D: გარემოსთა; 19. B: —; D: ამათ; 20. BD: ქანდაკებულე-ბისა; 21. BD: + იგი; 22. B: უჩინუ; 23. BD: იქმნეს; 24. D: არცაღათუ; 25. BD: იყო; 26. B: შეპყრობილ; 27. D: იყო; 28. B: განკურვები-თა; 29. D: ნუუკუე.

ლაქად სათნოიყო წარსლვად. თუ არა, რომელმანმცა¹ სხუათა² ღმერთთაგანმან უძლო ამისი ქმნა³ მისდა, რაჟთამცა ესრეთ უჩინოყო? ნუუკუე⁴ საზაფხულონი⁵ იგი მსხუერპლნი არა შესწირენით და ამისთჳს⁶ მომიძულნა ჩუენ და ვითარცა ვთქუ, სხუად ქალაქად წარვიდა?“

მიუგეს ქურუმთა მათ⁷ და ჰრქუეს: „არცა შესანირაჳნი მისნი⁸ დაგკლიან, არცა მსახურებად მისდა⁹ უდებქმნულ¹⁰ ვართ. ხოლო რაჟსათჳს ესე ქმნა,¹¹ არა უწყით. ამისთჳს უკუენუ უგულებელსჳყოფ,¹² უფალო ჩუენო, ძიებისათჳს¹³ და უკუეთუ ვპოოთ იგი სხუასა ქალაქსა, წარვიდეთ და¹⁴ თაყუანისვსცეთ მას. და უკუეთუ გუაუწყოს ბრალი ჩუენი, განვეკრძალნეთ მას და თუ შესანირაჳთა იკლებს, შევჴმატოთ, რაჳდენიცა¹⁵ უნდეს.“¹⁶

ჰრქუა მათ მთავარმან: „წარვედით კაცად-კაცადი სახედ¹⁷ თჳსა¹⁸ და დაყუდენით. ხოლო მე ძიებაჲყო¹⁹ ამის ჯერისათჳს და ღმერთ²⁰ თუ არს, გამომეცხადოს ჩუენ.“ და იგინი კუალად ჴმობდეს ერთპირად: „ჴ, მთავარო ვონიფანტე, არა იცნობა დიდსა²¹ ფალკონს, ძესა ფალკონილაჴსსა?²² არა უწყია, რაჳდენი²³ კეთილი მან გიყო შენ და ვითარ²⁴ ან ვითარცა²⁵ უცნაურისათჳს იტყჳს,²⁶ უკუეთუ ღმერთ არს, გამოცხადნესო?“²⁷

მიუგო მთავარმან და ჰრქუა, ვითარმედ:²⁸ „გარქუ თქუენ, კაცნო, ვითარმედ დასტურობით ძიებაჲყო²⁹ პოვნად მიზეზი წარწყმედისა მისისაჲ, გინათუ შეურაცხგუყო ჩუენ, ანუ-

¹ BD: + ღმერთმან; 2. B: სხუათამან; D: მათ; 3. D: ქმნა; 4. D: ნუუკუე; 5. B: საზაფხულონი; 6. B: მისთჳს; 7. B: —; 8. BD: —; 9. BD: —; 10. BD: უდებქმნილ; 11. ესე ქმნა] BD: ~; 12. BD: უდებჴყოფ; 13. B: ძიებისა + ყოფად; D: ძიებისა + ყოფად სამწყსოთა შენთა; 14. BD: —; 15. B: რაჳდენცა; D: რაჳდენიცა; 16. BD: ენებოს; 17. D: სახიდ; 18. D: თჳსად; 19. D: ძიებაჲყო; 20. B: ღმერთი; 21. BD: + მას ღმერთსა; 22. BD: ფალკონილაჴსა; 23. B: რაჳდენი; 24. D: ვითარცა; 25. D: —; 26. BD: იტყჳს; 27. BD: გამოცხადნეს; 28. ვითარმედ] BD: მათ; 29. D: ძიებაჲყო.

თუ¹ მოგკლუნა.“² და ესრეთ წარგზავნა³ [256v] ერი იგი და შევიდა იგი⁴ სასუენებელსა თვსსა, სადა-იგი ლუკაონიდე დაეტევა, რამეთუ სხუა იგი მერინაჲ⁵ ჰამბვისა მისთვის შემფოთებული წარვიდა.

ხოლო მთავარმან ჰრქუა ლუკაონიდეს: „გესმაა ჰამბავი ესე, ვითარ ტაძარი ფალკონ ღმრთისა და შუენიერი⁶ იგი გამოქანდაკებული უჩინო ქმნულ არს?“⁷

ინყო ლუკაონიდე პირველსავე სიტყუასა თვსსა და იტყოდა: „ისმინე ჩემი, უფალო, და გულსავე იქმენ, ვითარცა პირველ გარქვ,⁸ ვითარმედ საზორველნი⁹ იგი სიცრუვისანი¹⁰ სამგუამოვანმან ღმრთეებამან¹¹ უჩინოყო, რაჲთა არღარა ეშმაკთა უზორვიდეთ, არამედ ღმერთსა ცხოველსა¹² და საუკუნესა. რამეთუ წარწყმდა უცნებაჲ ეშმაკთაჲ¹³ და საცთური გრძნებისაჲ,¹⁴ რამეთუ ღმერთმან მაღალმან¹⁵ ძე¹⁶ თვისი სოფლად მოავლინა,¹⁷ რომელი-იგი იშვა ქალწულისაგან და განკაცნა, რაჲთა განმწმიდნეს ჩუენ ყოვლისაგან ცოდვისა და¹⁸ არანმიდებისა და თავისა მიმართ თვისისა მომიზიდნეს¹⁹ შეცთომილნი ესე ღმერთმან²⁰ ძლიერმან. და მე, უფალო ჩემო, დიდებული მთავარო, ვიხილე აურაცხელი ძალი მისი და მრწმენა მისი,²¹ რამეთუ ვიხილენ მონაფენი მისნი წმიდანი, რომელნი იქმოდეს სასწაულთა უაღრეს ბუნებისა, რომელ²² კერპთა მათ მცბიერთა არცა²³ ოდეს უქმნიეს, არცა ქმნან უკუნისამდე. და ამისთვის, ვითარცა ვთქუთ,²⁴ არღარა ვჰმონებთ²⁵ ფალკონს და²⁶ ირონიას²⁷ ასულსა და სხუათა მათ ბილწთა კერპთა, რამეთუ ყოველნი მსახურნი მათნი სატანჯველთა²⁸ საუკუნეთა მიეცნენ მამისა მათისა ეშმაკისა თანა.

¹ BD: ანუ; 2. D: + ჩუენ; 3. B: წარგზავნა; D: წარჰგზავნა; 4. B: –; 5. BD: თანამერინაჲ; 6. D: შუჴნიერი; 7. D: ქმნილარს; 8. BD: გარქუ; 9. B: საზორავნი; 10. BD: სირცხვლისანი; 11. BD: ღმრთეებამან; 12. B: ცხოველსა; 13. D: ეშმაკთა; 14. D: გრძნებისა; 15. BD: + მოავლინა; 16. BD: ძე; 17. BD: –; 18. BD: –; 19. BD: მიმიზიდნეს; 20. B: + მან; 21. B: იგი; 22. BD: რომელი; 23. B: + თუ; 24. BD: ვთქუ; 25. B: ვმონებთ; 26. B: –; 27. B: ირონას; D: ირონის; 28. CD: სატანჯუელთა.

[257r] ხოლო ჩუენ ამიერიტგან ჭეშმარიტისა და უკუდა-
ვისა ღმრთისა მონანი ვართ და მიკვრს, ვითარ აქამომდე
ცხოველ¹ ვიყვენით, ესევიტარსა მას საცთურსა შინა მავალნი.
რამეთუ არა არს მას შინა² ცხორებაჲ, რამეთუ ესე არს ჭეშ-
მარიტებაჲ და ცხორებაჲ საუკუნოჲ.³ და უკუეთუ გნებაჲს, გა-
მონულილვით⁴ მიგიტხრა, რავდენი ვიხილე საიდუმლოჲ⁵ საკვ-
რველი.“ ჰრქუა მას მთავარმან: „იტყოდე, მეგობარო ჩემო სა-
რწმუნოო,⁶ და ნურარას⁷ დამიფარავ, რამეთუ, ვინათგან იწყე
თხრობასა მავას, გულსა ჩემსა სიხარული რაჲმ⁸ შემოვიდა.
იტყოდე უკუე⁹ ყოველსავე უშიშად, რამეთუ გაქუს კადნიერე-
ბაჲ¹⁰ წინაშე ჩემსა.“¹¹

ინყო კულად ლუკაონიდე სიტყუად და ჰრქუა: „ვითარ-
ცა უწყი, უფალო ჩემო, რამეთუ გარდასრულსა მას წელიწად-
სა აღვაგე ნავი ჩემი ტვრთითა და წარვედ¹² ვაჭრობად. და
არმური ქარისა¹³ სასტიკისაჲ გუეწია¹⁴ და შთავედით მღელვა-
რენი ქალაქად სვრაკუსედ.¹⁵ და შევედით¹⁶ ნავთსადგურსა შუ-
ალამეს¹⁷ ოდენ და¹⁸ დავყავთ მუნ ორ დღე. და ვპოეთ მუნ¹⁹
მენავეთმოდლუარი რომილოს, იგიცა განმზადებული ნავითა
თვსითა წარსლვად. და ვითარცა ჰაერი მარჯუე იქმნა, განვე-
დით ზოგად და ვლეთ ვიდრე ასიამდე და მიერ²⁰ შთავედით
ანტიოქიად.

და ვითარ-იგი ჩუენი სავაჭროჲ²¹ აღვასრულეთ და წარ-
მომართებაჲ²² გუეგულეობდა, მოვიდეს ორნი კაცნი და მკი-
თხვიდეს ჩუენ: „ვინანი ხართ, ძმანო?“ ხოლო ჩუენ უთხართ
სახელები [257v] ქალაქთა ჩუენთაჲ და ჭალაკისაჲ²³ ამის. განი-

¹ BD: ცოცხალ; 2. მას შინა] BD: გარეშე მისსა; 3. რამეთუ ესე არს ჭეშმარიტებაჲ და ცხორებაჲ საუკუნოჲ] BD: —; 4. B: გამონულვით; 5. B: საიდუმლოჲ; 6. B: სარწმუნოო; 7. BD: ნურას; 8. BD: + საკვრველი; 9. D: უკუე; 10. C: + შენ; 11. წინაშე ჩემსა] BD: ჩემ წინაშე; 12. C: ნავედ; 13. B: ქარისაჲ; 14. D: გუეწნია; 15. B: სურაკოსედ; D: სურაკ-
სედ; 16. D: შევედ; 17. C: შუვალამეს; D: შუალამედ; 18. B: —; 19. BD: —; 20. B: მერმე; 21. ჩუენი სავაჭროჲ] BD: ~; C: სავაჭრე; 22. C: ნამო-
მართებაჲ; 23. BD: ჭალაკისა.

ხარეს მათ და წარვიდეს. და შემდგომად მცირედისა ჟამისა მოვიდეს სხუანი ორნი კაცნი, შემოსილნი დიდებითა საღმრთოთა. იგინი იყვნეს მოწაფენი და მოციქულნი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესნი. და პირველ მოსრულნიცა¹ იგი² მათ თანა ჰყვებოდეს, რომელნი-იგი ვიხილენით რად, განვკრდით, რამეთუ ვხედევდით მათ, ვითარცა ცეცხლითა შემოსილთა. და შეუვრდით ფერჯთა მათთა.

ხოლო მათ ცნეს, რამეთუ მადლი სულისა წმიდისა³ მოეფინა ჩუენ ზედა და განახუნა თუალნი ჩუენნი. მხიარულითა პირითა მოგვკითხნეს და გუ(ა)რქუეს⁴ ჩუენ: „გიხაროდენ უფლისა მიერ ყოველთა, გიხაროდენ⁵ ქრისტეს იესუს მიერ, ძმანო ჩუენნო!“ რამეთუ⁶ ჩუენ⁷ ვიცენით, რამეთუ იგინი არიან მოციქულნი, ვთქუთ შიშით: „გიხაროდენ თქუენ, მოწაფენო და მოციქულნო ჭეშმარიტისა ღმრთისა იესუ ქრისტესნო. რად მოჴუერიტ⁸ ჩუენისა სიგლახაკისა?“⁹ ჩუენმცა თქუენ წინაშე მოსრულ ვიყვენით.“

მომიგეს მათ და მრქუეს: „ჩუენ მოვედით თქუენდა დღეს,¹⁰ რაჲთა ცხორებაჲ საუკუნოჲ¹¹ მოგცეთ.“ და იწყეს სწავლად ჩუენდა სწავლასა მას ქრისტეს ღმრთისასა, ხოლო ჩუენ გურნმენა მადლითა ღმრთისაჲთა.¹² და ნათელმცეს ჩუენ მეორედ შობითა მით წყლისა¹³ და სულისაჲთა,¹⁴ რამეთუ მით სრულ იქმნების სარწმუნოებაჲ იგი. ყოველთა უკუე, რავდენნიცა ვიყვენით ორთა მათ ნავთა შინა, ნათელვიდეთ და ვეზიარენით საიდუმლოთა¹⁵ ქრისტესთა და ესრეთ მივიდეთ საზრდელი მათ თანა.

ხოლო¹⁶ ხვალისა დღე შემოკრბა ერი მრავალი,¹⁷ თითოსახითა სენითა შეჰყრო[258r]ბილნი და ეშმაკეულნი. მაშინ ვი-

¹ B: მოსროლნიცა; 2. BD: —; 3. D: წმიდისა; 4. B: გურქუეს; D: გუარქუეს; 5. უფლისა მიერ ყოველთა, გიხაროდენ] D: —; 6. B: ხოლო; 7. D: —; 8. D: მოჴუჴრით; 9. BD: + მომართ; 10. თქუენდა დღეს] BD: ~; 11. B: საუკუნუე; 12. D: ღმრთიჲსაჲთა; 13. D: წყლითა; 14. D: სული-სათა; 15. B: საიდუმლოთა; 16. BD: და; 17. ერი მრავალი] D: ~.

ხილენით საკვრველებანი მიუთხრობელნი, რომელ ქმნა¹ ქრისტემან ღმერთმან საკვრველებანი წმიდათა² მოციქულთა მიერ. ეშმაკნი ბრძანებითა მათითა ივლტოდეს, ბრმათა აღ(ი)ხილეს,³ მკელობელნი ვიდოდეს, კეთროვანნი⁴ განწმდებოდეს⁵ და სხუანი თითოსახენი სენნი⁶ სიტყვითა და შეხებითა ჴელთაათა⁷ განიკურნებოდეს. და ესე ყოველი რაჲ ვიხილეთ,⁸ მივეცით დიდებაჲ უფალსა ჩუენსა იესუს⁹ ქრისტეს.¹⁰

იხილა რაჲ სარწმუნოებაჲ ჩუენი ნეტარმან პეტრე, რამეთუ იგი იყო წინამძღუარ და თავ მოციქულთა, მოგუცნა ჩუენ თანა ორნი იგი კაცნი, რომელნი ვთქუ, თუ პირველ მოვიდეს, და გურქუა: „წარიყვანენით,¹¹ შვილნო, რაჲთა იყვნენ თქუენდა მოძღუარ¹² და მომაჴსენებელ სიტყუასა¹³ ცხოვრებისასა.“

ხოლო ჩუენ დავვარდით და თაყუანის ვეცით და შევიყვანენით ნავად კაცნი იგი წმიდანი. სახელი ერთისაჲ¹⁴ მარკიანე, რომელი-იგი¹⁵ შევიდა ნავსა რომილესსა, და სახელი მეორისაჲ¹⁶ ბაგრატ, რომელი შემოვიდა ჩემ თანა. და მოვიღეთ¹⁷ კურთხევაჲ და¹⁸ სწავლაჲ წმიდათა მოციქულთაჲ.¹⁹ და წარვემარტენით²⁰ და ღოცვითა მათითა ნავი კეთილი მოგუეცა.²¹ და მეოთხესა დღესა განვიყვენით²² ურთიერთას.²³ მეორე²⁴ იგი ნავი წარვიდა²⁵ ქალაქა)დ თჳსად და ჩუენ მოვიწინენით ნავთსადგურსა²⁶ ჩუენსა. და გან-რა-ვედით²⁷ ჴმელად, ინყეს ეშმაკთა მათ ფალკონისთა ჴმობად წმიდისა მის კაცისათჳს და მეცა მექადოდეს, რომელ მოვიყვანე იგი. ხოლო უფალმან ჩემმან ბაგრატ, [258v] მონამან ქრისტესმან, შეჴრისხნა მათ სა-

¹ B: ქმნა. 2. საკვრველებანი წმიდათა] BD: —; 3. B: აღიხილნეს; D: აღეხილნეს; 4. B: კეთროვანნი; 5. კეთროვანნი განწმდებოდეს] D: —; 6. B: —; 7. BD: ჴელისაათა; 8. D: + და; 9. BD: იესუ; 10. BD: ქრისტესა; 11. B: + ესენი; D: + ესენი თქუენ თანა; 12. BD: მოძღუარდ; D: მოძღუარ(ა)დ; 13. BD: + მას; 14. BD: ერთისა + მის; 15. D: რომელი; 16. D: მეორისა; 17. D: მივიღეთ; 18. D: + ღოცვაჲ და; 19. D: მოციქულთა; 20. D: წარმოვემარტენით; 21. D: მოგუჴცა; 22. D: განვიყვარენით; 23. BD: ურთიერთარს; 24. BD: მეორე; 25. BD: —; 26. BD: + მას; 27. D: გან-რა-ვედით.

ხელითა მამისაჲთა¹ და² ძისაჲთა³ და სულისა წმიდისაჲთა⁴ და აღვრასხნა ენასა მათსა და დადუმნეს.⁵

ამისსა შემდგომად ჰრქუა მსახურსა თჳსსა: „შვილო, მოიხუენ საჭურველნი ჩუენნი, რაჲთა ვჰბრძოდით არანმიდასა მას ფალკონს.“ და მოიღო სასწაული⁶ ჯუარისაჲ, რომელსა ზედა ქრისტე⁷ დაემშჳალა⁸ ცხორებისათჳს კაცთაჲსა,⁹ და ხატი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი და წმიდისა მოციქულისა პეტრესი. მიიმართა¹⁰ ტაძარსა ფალკონისსა. ხოლო მე ვაყენებ¹¹ მას და ვეტყოდე: „უფალო ჩემო, ნუ მიეახლები კერპსა მას, რამეთუ ამჟარტავან არს და თჳნიერ შესაწირავისა არავისსა თავსიდეზს მიახლებასა, არცათუ ქურუმთა თჳსთა. დაღაცათუ ვინ იკადროს მიახლებად, მეყსეულად მოკუდეზის.“ მომიგო წმიდამან მან და მრქუა: „ჩუენ, შვილო ჩემო, არა მოგვლებიეს სული მოშეშებისაჲ,¹² არცა ვძრწით უცნებათაგან საეშმაკოთა, რამეთუ შეგვმოსიეს მადლი სულისა წმიდისაჲ.¹³ და აწ ძალითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა სიტყვთ ოდენ წარვწყმიდოთ ბოროტი ეგე კერპი და ეშმაკნი მისნი. და უკუეთუ გნებაჲს ხილვაჲ¹⁴ წარწყმედისა მისისაჲ,¹⁵ მოვედ¹⁶ ჩუენ თანა და იხილო!“¹⁷

და ვითარ შუალამე¹⁸ ოდენ იყო, წარვემართენით¹⁹ და მივედით რაჲ²⁰ ადგილსა მას და²¹ მე შიშისაგან კიდე დავედგე, რამეთუ ვჰგონებდი,²² თუ მი-რაჲ-ეახლოს, ჳმაუყოს²³ მუნ მყოფმან მან²⁴ ქურუმმან სულთა [259r] მათ ბოროტთა შეპყრობაჲ მისი.²⁵ ხოლო მი(ე)ახლა რაჲ უფალი ჩემი ბაგრატ, შევიდა ტაძრად და სცა კუერთხითა²⁶ კერპსა მას. და არა იყო

¹ B: მამისა; D: მამისათა; 2. BD: —; 3. B: ძისა; D: ძისათა; 4. D: წმიდისათა; 5. D: დადუმდეს; 6. BD: + პატიოსნისა; 7. BD: ქრისტე; 8. D: დაემსჭაულა; 9. D: კაცთასა; 10. B: მიჰმართა; 11. BD: ვაყენებდი; 12. D: მოშეშებისა; 13. D: წმიდისა; 14. BD: —; 15. BD: მისისა + ხილვა; 16. BD: მოვედ; 17. და იხილო] BD: —; 18. B: შუალამეს; 19. B: წარვემართენით; 20. D: —; 21. B: —; 22. B: ვგონებდი; 23. D: ჳმაუყოს; 24. B: —; 25. D: მათი; 26. D: კუჭრთხითა.

არცა¹ ჳმაჲ, არცა ზრახვაჲ² არანმიდათა ეშმაკთაჲ,³ არამედ ყოველი⁴ იგი ბომონი⁵ და საყდარი და ფიალები ცარიელ იყო უცნებათა მათგან, რომელთა პირველ ვერვინ იკადრებდა მი-ახლებად.

და დაყო ტაძარსა მას შინა წმიდამან ბაგრატ, ვითარ ჟამ ოდენ. მერმე გამოვიდა გარე და ჰრქუა ეშმაკთა მათ ჳმი-თა მაღლითა:⁶ „თქუენ გეტყჳ, სულთა მაგათ არანმიდათა, და გაფუცებ სახელსა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისასა,⁷ რაათა შემოჰკრბეთ ყოველნი, რომელნი ამას ადგილსა დამკვ-დრებულ ხართ. და უპყრათ⁸ ყრუსა მას და უსულოსა ფალ-კონს და შთაგდოთ ზღუასა ოცდაათ⁹ უტევან.¹⁰ და თქუენ ყოველნი იყენეთ¹¹ უფსკრულსა მას შინა ვიდრე დღემდე¹² დიდისა მის საშჯელისა.“¹³

და მეყსეულად სიტყუასა ამას¹⁴ თანა იქმნა ოხრაჲ ფრი-ადი. და ვიხილე¹⁵ სიმრავლჳ¹⁶ ყორანთაჲ და ორბთაჲ.¹⁷ და აღ-ჰფხურეს¹⁸ ტაძარი იგი კერპითურთ ფალკონისით და ყოველი უცნებაჲ მისი¹⁹ და მუნ მყოფი იგი ბილნი ქურუმნი და შთაჴა-დეს²⁰ ზღუად ოცდაათსა უტევანსა. და გუესმა²¹ ჳმაჲ ზღუასა შინა შთავრდომისა მისისაჲ.

ესე რაჲ²² ვიხილე,²³ მაღლი შევწირე უფლისა ჩემისა²⁴ იესუ ქრისტესა, რომელმან ყვის საკვრველი მხოლომან. და ვითარცა განთენდა,²⁵ ვევედრე წმიდასა ბაგრატს მოსლვად შენისა დიდებულებისა²⁶ წინაშე. და ლოცვით წარმომგზავნა და სწავლი[259v]თა სულიერიითა. ამისთჳსცა, უფალო ჩემო,²⁷ დიდო მთავარო, რავდენიცა საკვრველებაჲ იხილეს თუალთა

¹ BD: —; 2. B: ზახებაჲ; 3. D: ეშმაკთა; 4. B: ყოველივე; D: ყოველნივე; 5. D: ბომ(ო)ნნი; 6. ჳმითა მაღლითა] BD: —; 7. B: წმიდისა; 8. D: უპყრათ; 9. BD: ოცდაათსა; 10. BD: უტევანსა; 11. BD: + მის თანა; 12. B: დღემდე; 13. D: სასჯელისა; 14. BD: მას; 15. BD: ვიხილეთ; 16. BD: სიმრავლე + დიდი; 17. D: ორბთა; 18. B: აფხურეს; D: აღფხურეს; 19. D: მათი; 20. BD: შთაჴადეს; 21. D: გუჴსმა; 22. D: —; 23. BD: + მე; 24. BD: ჩუენისა; 25. BD: განთენა; 26. B: დიდებისა; 27. D: —.

ჩემთა, გითხარ შენ,¹ ხოლო შენი არს ამიერიტგან, ინებო თუ ცხორებაჲ სულისა შენისაჲ² და ხილვად ნათელი იგი ჭეშმარი-
ტი.“

ესე რაჲ ესმა ვონიფანტეს მთავარსა, აღდგა,³ მოეხზა და ამბორსუყო⁴ ლუკაონიდეს და ჰრქუა: „უკრთხელ ხარ შენ,⁵ ლუკაონიდე, მეგობარო ჩემო სარწმუნოო, რომელმან ესევი-
თარი კეთილი ჰამბავი⁶ მომართუ. უკუეთუ ნანდვლვე კაცი იგი⁷ დიდი და მონაჲ⁸ ჭეშმარიტისა ღმრთისაჲ აქა მოსრულ არს, რომელსა იტყვ, რაჲსათჳს არა მოიყვანე⁹ შენ თანა, რაჲ-
თამცა ვიხილე იგი?¹⁰ ვისგან გეშინის, არა მე ვარა¹¹ მთავარ და ჴელმწიფე ქალაქსა ამას? და საყდარსა¹² დიდისა მის და ახოვნისა ბრძოლათა შინა ტავროჲსსა ვზი. და ვისგან გეშინის, რომელ არა მოიყვანე კაცი იგი წმიდაჲ?“ მიუგო ლუკაო-
ნიდე და ჰრქუა მას: „უფალო ჩემო, მეშინოდა, ვითარმედ,¹³ ნუუკუე ცნან ბილნთა მათ ქურუმთა ფალკონისთა, ვითარმედ მან წარწყმიდა იგი და შფოთ¹⁴ ყონ ქალაქსა შინა თანაშენე-
ნითა ავრილიანე ბოროტისა მის ქალაქპეტისაჲთა¹⁵ და რამე-
თუ მანცა არა ინება აღმოსლვაჲ ჩემ თანა.“

ჰრქუა მას მთავარმან: „შფოთისათჳს ქალაქისა შიში ნუ გაქუს,¹⁶ გარნა უკუეთუ მას არა ჰნებაჲს მოსლვაჲ, ვითარმე ვიხილოთ¹⁷ იგი?“ მიუგო ლუკაონიდე და ჰრქუა მას: „უფალო ჩემო, უკუეთუ განალო გული შენი მადლმან უფლისა¹⁸ იესუ ქრისტესმან და გნებაჲს მონისა მისისა [260r] ხილვაჲ,¹⁹ სი-
გლ(ა)ხაკისა ჩემისაგან ზრახვაჲ ისმინე: ბრძანე შემოკრებაჲ მწედართა ქალაქისათა და გარემო²⁰ სანახებისათა აღნომად²¹ ეელსა მას გარე, მახლობელად ადგილისა²² მის, ²³ და მიზეზი-

¹ D: თქუენ; 2. D: შენისა; 3. D: + და; 4. A: ანბორსუყო; 5. BD: —; 6. კეთილი: ჰამბავი] BD: ~; 7. BD: ეგე; 8. B: + არს; D: მონა; 9. D: + იგი; 10. D: —; 11. B: ე(ა)რაა; D: ვარ; 12. B: + ამას; D: + ამის; 13. BD: —; 14. B: შფოთი; 15. BD: ქალაქპეტისა; 16. შიში ნუ გაქუს] BD: ნუ გაქუს შიში; 17. BD: ვიხილო; 18. BD: + ჩუენისა; 19. D: ხილვა; 20. D: გარემოჲს; 21. B: აღნუმად; D: აღლუმად; 22. B: ადგილსა; 23. B: მას.

თაცა ხილვისა ადგილისა მის,¹ სადა ტაძარი ბილწისა ფალკონისი იყო, და განხვდე ველსა მას სიმონიდისასა. ხოლო მე განვმზადო ტაბლაჲ სანავესა მას ჩემსა და აღასრულო² რაჲ აღნომი,³ მოხვდე მონისა შენისა სახლსა განსუენებად და მუნ იხილო ნეტარი ბაგრატი. და გესმეს მისგან მრავალი კეთილი და სიხარულითა აღივსო, რამეთუ არს კაცი იგი სახიერი და სავსე⁴ სულითა წმიდითა.“

სთნდა სიტყუაჲ ესე მთავარსა და მეცსეულად განავლინნა ქადაგნი ქალაქად და გარემო⁵ სოფლებსა შემოკრებად მწედრებისა.⁶ და შემოკრბა ერი ფრიად⁷ დიდი.⁸ და წარდგეს წინაშე სამშჯავროსა⁹ მის¹⁰ და შეასხმიდეს მთავარსა ვონიფანტეს თითოფერიითა¹¹ შესხმითა და¹² სახიობითა.¹³ ხოლო მან გამოიღო ოქროჲ და ვეცხლი ფრიადი და მიფენით მიჰფენდა¹⁴ ერსა მას ზედა. და ჴმანი მათნი უმეტეს¹⁵ ამალღებოდეს ჴმითა სასმენელითა.

ხოლო ქალაქებტსა ავრილიანეს ესმა რაჲ ქურუმთა მათგან წარწყმედაჲ არანმიდისა ფალკონისი და ვითარ-იგი მივიდეს მთავრისა და არა მოწლედ შეინწყნარნა იგინი,¹⁶ განიზრახვიდა¹⁷ ვიეთთანამე¹⁸ ქა[260v]ლაქისათა განდგომილებისა ყოფად. არამედ ესმა რაჲ მწედრობისა¹⁹ შემოკრებაჲ,²⁰ ვერლარა²¹ იკადრა ჴელყოფად²² საქმესა მას. ხოლო მასვე ღამესა ღჳძლი ელმოდა, ვითარცა წყლული მახვლითა ზეგარდამოდა, და ვიდრე განთენებოდა,²³ მოკუდა შერისხული ღმრთისაგან ურჩულოჲ.²⁴

¹ და მიზეზითაცა ხილვისა ადგილისა მის] D: –; 2. D: აღვასრულო; 3. B: აღნუმი; 4. BD: სავსე; 5. D: გარემოს; 6. D: მწედრობისა; 7. D: ფრიადი; 8. D: დიად; 9. B: სამშჯავროსა; D: სამსჯავროსა; 10. B: მას; 11. თითოფერიითა] B: თითოსახითა ფერიითა; 12. D: შესხმითა და] –; 13. შესხმითა და სახიობითა] B: –; D: სახითა; 14. BD: მიჰყრიდა; 15. BD: უმეტესად; 16. D: იგი; 17. D: განიზრახა; 18. D: ვიეთმე თანა; 19. BD: მწედრებისა; 20. B: შეკრებაჲ; 21. D: ვერლარაჲ; 22. BD: ჴელყოფაჲ; 23. BD: განთენდებოდა + ოდენ; 24. BD: –.

ხოლო მთავარმან ერსა მას¹ საფასც² და როჭიკი განუ-
ყო და უბრძანა ხვალისა დღე შემოკრებად³ ადგილსა მას სა-
ალნომესა.⁴ ხოლო ათასისთავთა და ასისთავთა და ერგასის-
თავთა სერი დიდი უმზადა. და ხვალისა დღე, ვიდრე⁵ ბნელ-
ლა⁶ იყო, ნესტუსა დაჰბერეს და შეკრბეს ყოველნი ველსა მას.
და მთავარიცა მივიდა მონათა თჳსთა თანა. და ლუკაონიდე
წარავლინა წინაჲსწარვე⁷ მოკითხვად წმიდისა ბაგრატისა და
უწყებად მოსლვაჲ⁸ მისი.⁹

ხოლო იგი წარვიდა სანავესა მას თჳსსა და განუგო¹⁰
მონათა თჳსთა კაზმვაჲ¹¹ პურისაჲ. და იგი მოვიდა,¹² შეუვრდა
ნეტარსა ბაგრატს და აუწყა ყოველივე, რაჲ-იგი უთხრა მთა-
ვარსა, და ჳმანი იგი ბილწთა მათ ქურუმთანი და სიკუდილი
ბოროტისა მის ქალაქპეტისაჲ¹³ და სიკეთე¹⁴ იგი მთავრისაჲ¹⁵
მის, ვითარმედ მზა არს ქრისტეს მონაყოფად და ვითარმედ
წინაჲ სინმიდისა შენისა სურვიელ არს, ესერა,¹⁶ მოსლვად.

და ვითარცა ყოველივე ესე¹⁷ თხრობაჲ აღასრულა¹⁸ მან,
აღდგა წმიდაჲ ბაგრატ და მცირედ განგუეშორა და აღიპყრნა
ჳელნი ზეცად, ილოცვიდა და თქუა: „დიდებაჲ შენდა, უფალო
იესუ ქრისტე, სიტყუაო თანაარსო მამისაო, მხოლოდ[261r]შო-
ბილო, თანადაუსაბამოო, რომელმან ჯერიჩინე ჳორცთა შესხ-
მაჲ უქცეველად და უცვალებელად, რაჲთა განაღმრთო ბუნე-
ბაჲ ჩუენი, დაბნელებული¹⁹ ცოდვითა. და ან გევედრები,²⁰
უფალო, იჳსნენ დაბადებულნი ესე შენნი მძლავრებისაგან ეშ-
მაკისა და მოავლინე გულთა მათთა ნათელი სულისა წმიდი-
საჲ,²¹ რაჲთა გიცნან შენ მხოლოჲ სახიერი და კაცთმოყუარე²²
ღმერთი. განაახლე მათ შორის სული შენი²³ წმიდაჲ, სული იგი

¹ D: —; 2. BD: საფასე; 3. BD: შეკრებად; 4. B: საალნუმესა; D: საალმ-
ნომესსა; 5. BD: ვიდრელა; 6. BD: ბნელ; 7. B: წინვე; D: წინასწარვე;
8. B: მისლვად; D: —; 9. D: მისა; 10. BD: განუყო; 11. D: განმზადებაჲ;
12. D: მივიდა; 13. D: ქალაქპეტისა; 14. BD: სიკეთე; 15. BD: მთავრი-
სა; 16. BD: —; 17. ყოველივე ესე] D: ~; 18. B: აღასროლა; 19. BD:
დამდაბლებული; 20. D: გევედრებით; 21. D: წმიდისა; 22. BD: კაცთ-
მოყუარე; 23. BD: —.

ძლიერებისა,¹ სული სიბრძნისა და² მეცნიერებისა.³ განახუ-
ენ თუალნი გულთა მათთანი და უგულებელსყვენ ყოველნი
ცოდვანი და უსჯულოებანი⁴ მათნი. ჰე,⁵ უფალო ღმერთო ჩუ-
ენო⁶ იესუ ქრისტე, მხოლოო⁷ მხოლოდმობილო, თანამოსაყ-
დრეო მამისაო და თანაარსო სულისა წმიდისაო, მომეც ჩუენ
სიტყუაჲ აღებასა პირისასა,⁸ რაჲთა ვხადოდით მადლსა სული-
სა⁹ წმიდისასა და მიუთხრობდეთ ერსა მას¹⁰ საკრველებათა
შენთა. რამეთუ შენ გიგალობენ ერნი¹¹ ყოველნი, ძალნი ცა-
თანი და ჩუენ უღირსნი ესე მონანი შენნი. პატივსა და თაყუა-
ნისცემასა და დიდებისმეტყუელებასა შევსწირავთ შენდა, მა-
მისა და ძისა და წმიდისა სულისა¹² ან და¹³ მარადის და¹⁴
უკუნიითი უკუნისამდე, ამენ!¹⁵

და აღასრულა რაჲ ლოცვაჲ ესე, მოვიდა ჩუენდავე. და
იყო პირი მისი, ვითარცა ცეცხლი, სავსე¹⁶ მადლითა სულისა¹⁷
წმიდისაჲთა,¹⁸ ვიდრელა ვერ ვიკადრებდით ჩუენ მიახლებად
მისდა.¹⁹ და მეცსეულად იწყო წმიდისა ჟამისწირვისა აღსრუ-
ლებასა.²⁰ და ვითარცა აღასრუ(ლა), [261v] დავსხედით და
განტეხა პური და მომცა ჩუენ და მივიღეთ იგი მადლობითა
ღმრთისაჲთა.²¹ ხოლო ლუკაონიდე კუალად იწყო²² თხრობად,
რაჲ-იგი ჰრქუა მთავარსა და რაჲ-იგი²³ მისგან ესმა. მიუგო
წმიდამან ბაგრატ და ჰ(რ)ქუა მას: „რეცა განცხრომით უწყი,
შვილო, ყოველივე, რამეთუ, დაღაცათუ ჴორცითა შორს ვი-
ყავ, არამედ სულითა თქუენ თანა ვიქცეოდე მადლითა უფ-
ლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა.“

ხოლო ვონიფანტე მთავარმან აღასრულა რაჲ აღნომი,²⁴
ვითარ ცხრა ჟამ ოდენ, წარავლინა ერი იგი²⁵ და თვთ მოვი-

¹ D: ძლიერებისა; 2. D: + ძლიერებისა და; 3. D: მეცნიერებისა; 4. ABC: ურჩულოებანი; 5. B: ჰე; 6. ღმერთო ჩუენო] BD: —; 7. D: —; 8. BD: პირისა + ჩუენისასა; 9. BD: + შენისა; 10. BD: ამას; 11. BD: —; 12. წმიდისა სულისა] B: ~; 13. D: —; 14. B: —; 15. D: —; 16. BD: სავსე; 17. B: სულისაჲთა; 18. B: —; 19. B: მისა; D: მისსა; 20. BD: აღსრულებად; 21. D: უფლისაჲთა; 22. კუალად იწყო] BD: ~; 23. BD: რაჲ; 24. BD: აღნუმი; 25. BD: თესი.

და,¹ ვითარ ხუთასითა ოდენ კაციტა რჩეულითა სავანესა² მას ლუკაონიდესსა.³ და დასხდეს ტაბლასა, რომელი-იგი მოემზა-და მას. ხოლო ვონიფანტე⁴ მთავარსა ყოველივე სურვილი თვ-სი აქუნდა ნეტარისა ბაგრატის⁵ ხილვად. და არარაჲსა⁶ ჭა-მადთა მათგან იხილა გემოჲ. და აღესრულა⁷ რაჲ სერი იგი, ისწრაფდა ხილვად კეთილისა მის მწყემსისა, რამეთუ მადლი სულისა წმიდისაჲ⁸ მიფენილ იყო მის ზედა ლოცვითა წმიდისა ბაგრატისითა.

და ვითარ ერი⁹ განიყარა, მიმწუხრი იყო. მაშინ შემოვი-და ლუკაონიდე და ჰრქუა წმიდასა ბაგრატს: „აჰა, ესერა, შე-მოვალს მთავარი ხილვად სინმიდისა შენისა.“ ხოლო წმიდამან ბაგრატ შეიმოსა სამოსელი იგი სამღვდლოჲ და აღჰმართა¹⁰ პატიოსანი ჯუარი და ხატი¹¹ მაცხოვრისაჲ¹² და წმიდისა მო-ციქულისა პეტრესი. და შემო-რაჲ-ვიდა მთავარი, შემკობილი სამკაულითა¹³ მით სამთავროთაჲ,¹⁴ ვითარცა იხილა წმიდაჲ იგი, დავარდა პირსა ზედა,¹⁵ რამეთუ, ვითარცა¹⁶ უკუა[262r]-ნაჲსკნელ მითხრა ჩუენ, ცეცხლი იხილა გარემო ნეტარისა მის და ჴმაყო: „დიდ ხარ, შენ, ღმერთო ქრისტეანეთაო, დიდ ხარ, ღმერთო ბაგრატისო, რომელმან მოავლინე მის ზედა დიდებაჲ შენი. მრწამ შენ, უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჭეშმარიტო, რომელი იქადაგებო მონისა შენისა მიერ ბაგრატისა, უფალოჲ და ვადიდებ ყოვლადპატიოსანსა¹⁷ და დიდად¹⁸ შუენიერსა სა-ხელსა შენსა.“

ხოლო წმიდამან ბაგრატ¹⁹ აღიხილნა ზეცას.²⁰ და²¹ მიყო ჴელი და²² აღადგინა იგი და შეახო მარჯუენაჲ²³ მისი²⁴ შუბლ-სა და მკერდსა მისსა. და გამოსახა მას ზედა ნიში პატიოსნი-

¹ D: მივიდა; 2. BD: სანავესა; 3. D: ლუკაონიდესა; 4. BD: ვონიფან-ტეს; 5. BD: —; 6. D: არარაჲ; 7. D: აღასრულაჲ; 8. D: წმიდისა; 9. BD: + იგი; 10. B: აღმართა; 11. D: + უფლისა; 12. D: მაცხოვრისა; 13. B: სამოსლითა; 14. D: სამთავროთაჲ; 15. BD: + თვსსა; 16. D: —; 17. D: პატიოსანსა; 18. B: დიდ; 19. D: —; 20. B: ზეცად; 21. D: —; 22. BD: —; 23. BD: მარჯუენე; 24. BD: თვსი.

სა ჯუარისა¹ და უბრძანა დაჯდომად. ხოლო მთავარმან ჰრქუა მას: „ვითარ ვიკადრო, მონაო ღმრთისაო, შენ თანა დაჯდომად,² რამეთუ ცეცხლმოტყინარე ხარ, ვითარ მივეახლო³ მე⁴ აღსა ცეცხლისასა?“

გულისგმაყო ნეტარმან მან,⁵ ვითარმედ მადლი იგი მღდელობისა⁶ ერუენა⁷ და აღიძარცუა ზენარი იგი,⁸ რომელ ემოსა. და არღარა ხედვიდა მთავარი ცეცხლსა მას. მაშინ დასხდეს და ინყო ნეტარმან ბაგრატ⁹ ქადაგებად და უწყებად მისდა სიტყუასა მას ცხორებისასა¹⁰ მყოვარ¹¹ ჟამ. და¹² მთავარი იგი¹³ ისმენდა სიხარულით და ჰმადლობდა ღმერთსა.

და ვითარცა ფრიადი ჟამი წარჰდა,¹⁴ ჰრქუა ვონიფანტე მთავარმან: „ბრძანე, წმიდაო ღმრთისაო, რაჟთა ზოგად პირი ვიჰსნათ წინაშე შენსა, რამეთუ ხილვაჲ სინმიდისა შენისა¹⁵ მეგულებოდა და ამისთვის არა ვინებე ჭამადისა გემოჲს¹⁶ ხილვაჲ,¹⁷ რაჟთა წინაშე შენსა მივილო საზრდელი.“

მაშინ ბრძანა წმიდამან ბაგრატ და დააგო ლუკაონიდე ტაბლაჲ შუენიერი.¹⁸ და დაჯდა მთავარი¹⁹ მარჯუენით კერძო [262v] წმიდისა ბაგრატისა²⁰ და ლუკაონიდე – მარცხენით. მოიღო ნეტარმან²¹ პური, განტეხა და მისცა²² მას და ჰრქუა: „მიგცემ პურსა ამას ჴელითა ჩემითა, მიიღე უკუე ამას თანა მორჩილებაჲ ყოვლისა სათნოებისა კეთილისა.“²³ და მივიღეთ რაჲ საზრდელი, აღვდეგით და ვთქუთ მადლობაჲ უფლისაჲ.²⁴ და მეყსეულად შეიმოსა წმიდამან ზენარი თჳსი,²⁵ დაასხა საკუმეველი საცეცხურთა²⁶ და მისცა დიდებაჲ²⁷ და აღვასრულეთ გალობაჲ სერობისაჲ.²⁸

¹ პატიოსნისა ჯუარისაჲ] B: ჯუარისა პატიოსნისაჲ; D: ჯუაჲრისა; 2. D: დაჯდომაჲ; 3. D: მივეახლო(ვ)დე; 4. D: –; 5. B: –; 6. D: მღდელობისა; 7. BD: + მას; 8. D: თჳსი; 9. D: –; 10. BD: + და; 11. B: მყოვარ; 12. D: –; 13. D: –; 14. D: წარჰდა; 15. D: შენისა; 16. D: გემოჲს; 17. BD: ხილვაჲ; 18. D: შუჴნიერი; 19. BD: + იგი; 20. B: ბაგრატისა; 21. D: + მან; 22. BD: + მთავარსა; 23. D: კეთილისა; 24. D: უფლიჲსა; 25. D: + და; 26. BD: საცეცხურსა; 27. D: + ღმერთსა; 28. C: საერობისაჲ; D: სერობისა.

ხოლო ვიტყოდეთ რაჲ სამწმიდა არსობისა დიდებისმეტყუელებასა, აღელო სართული სახლისა¹ მის და ელვა² საშინელი გამობრწყინდა, ვიდრელა ყოველნივე დავცვენით³ პირსა ზედა. ხოლო წმიდამან მან აღმადგინა⁴ და თქუა: „ნუ გეშინინ, შვილნო, რამეთუ უფლისა იესუ⁵ ქრისტეს მადლი არს, რომელ-ესე⁶ გამობრწყინდა.⁷ ამან განანათლნეს⁸ გულნი თქუენნი ცნობად ნებისა⁹ მისისა,¹⁰ რომელ-იგი არს კეთილი და¹¹ სრული და¹² სათნო.“¹³

და ვითარ-იგი აღვდეგით ძრწოლით, არარაჲ სხუაჲ ვიხილეთ, გარნა წმიდაჲ იგი მდგომარჴ.¹⁴ და აღვასრულეთ რაჲ ლოცვაჲ, დაჯდა ნეტარი იგი და უბრძანა მთავარსა ვონიფანტეს და ლუკაონიდეს დაჯდომაჲ მახლობელად მისა.¹⁵ ჰრქუა მას მთავარმან: „გზბრძანებ, მამაო ღმერთშემოსილო, დაჯდომად მახლობელად შენსა. და ვითარ იკადროს ცულმან მიახლებად ცეცხლსა,¹⁶ ანუ არა დადნეს და წარწყმდესა? ეგრეთვე ჩუენ¹⁷ შე-თუ-გეხნეთ, არა დავინუნეთა?“ რამეთუ ოდეს-იგი ემოსა სამღდელო¹⁸ [263r] იგი სამოსელი ნეტარსა მას, ცეცხლსა ხედვიდა¹⁹ გარემოჲს²⁰ მისსა,²¹ ვიდრელა ვერ გუეძლო მიხედვად პირსა²² მისსა.²³ მიუგო და ჰრქუა მთავარსა წმიდამან:²⁴ „მომეახლენით მე, შვილნო, და გრწმენეს თუ²⁵ მამაჲ და ძ²⁶ და სული წმიდაჲ, არა²⁷ გევენოს.“

მაშინ დასხდეს იგინი წინაშე მისა.²⁸ და ჰრქუა წმიდამან ბაგრატ მთავარსა მას: „გწადოდა, შვილო,²⁹ ხილვაჲ ჩემი³⁰ და, აჰა, მიხილენ და ვესაჲ უფალსა, რაჲთა მხედვიდე მარადის,

¹ BD: სახლისა; 2. D: ელვა; 3. B: დავცვით; 4. D: აღმადგინა; 5. BD: იესუს; 6. B: რომელი-ესე; D: რომელსა-ესე; 7. BD: გამოგზბრწყინდა; 8. D: განანათლეს; 9. C: ნებასა; 10. C: მისსა; 11. D: + სათნო; 12. სრული და] B: –; 13. B: სათნო + და სრული; D: და სათნო] –; 14. BCD: მდგომარე; 15. BCD: მისსა; 16. D: ცეცხლისა; 17. D: + თუ; 18. D: სამღდელო; 19. B: ჰხედვიდა; 20. B: გარემო; D: გარემოს; 21. D: მისა; 22. B: პირისა; 23. B: მისისა; 24. BD: + მან; 25. თუ] D: თქუენ; 26. BCD: ძე; 27. BD: არარაჲ; 28. ACD: მისსა; 29. D: + ჩუენო; 30. BD: ჩუენი.

ვიდრემდის უფალსა ენებოს.“ მიუგო მთავარმან და ჰრქუა მას: „ჰე, მამაო წმიდაო,¹ გიხილე ყოვლითურთ ცეცხლისფერ და ვხედავ პირსა შინა შენსა ენასა ცეცხლისასა. და სავსე ვარ სიხარულითა და შიშითა და ვესავ ღმერთსა, რომელსა ჰქადაგებ, რომელ² არასადა განგეშორო.“³

მაშინ იწყო წმიდამან ბაგრატი სწავლად მისა⁴ და უწყებად ყოველსა ქადაგებასა სახარებისასა: ვითარ გარდამოჴდა⁵ სიტყუად ღმრთისაჲ და იშვა ქალწულისაგან ხარებითა ანგელოზისაჲთა⁶ სულისა მიერ წმიდისა და იშვა მისგან უთესლოდ. და ყოველივე განგებულებაჲ განკაცებისა მისისაჲ⁷ აუწყა ვიდრე ჯუარცუმადმდე⁸ და აღდგომად⁹ და ზეცად ამალეზებადმდე.¹⁰ ხოლო მიბრძანა მე მოღებად გუჯართა მათ გამოხატულთა,¹¹ სადა-იგი გამოწერილ იყვნეს¹² საკვრველებანი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესნი.

და ვითარ-იგი სიტყვთ აუწყებდა და¹³ სახითაცა¹⁴ უჩუენებდა ყოველსავე¹⁵ და ეტყოდა:¹⁶ „უფალმან ჩუენმან ესე ყოველი¹⁷ აღასრულა ქუეყანასა ზედა¹⁸ ჩუენისა ცხორებისათჳს, რამეთუ [263v] მრავლისა მისთჳს სახიერებისა მისისა მოდრიკნა ცანი და გარდამოჴდა. ხოლო წიალთაგან¹⁹ მამისათა არასადა²⁰ განეშორა, არამედ, ვითარცა-იგი პირველ განკაცებისა ღმერთი იყო, ეგრეთვე შემდგომად განკაცებისა ეგო ღმერთი უვნებელი. და გამოგჴნდა ჩუენ ღმერთი ჳორცშესხმული,²¹ რაჲთა ჳორცითა მით, რომელი შეიმოსა, შემუსროს ეშმაკი და ქმნული²² ჳელთა მისთაჲ²³ პირველსავე მოიყვანოს

¹ მამაო წმიდაო] B: ~; D: წმიდაო ღმრთისაო; 2. BD: რაჲთა; 3. B: განეშორო; 4. B: მისსა; 5. B: გადამოჴდა; 6. D: თარგმნისათა; 7. D: მისისა; 8. CD: ჯუარცუმადმდე; 9. B: აღდგომადმდე; D: აღდგომამდე; 10. BCD: ამალეზებადმდე; 11. BD: გამოსახულთა; 12. BD: + ყოველნივე; 13. BC: -; 14. BD: სახითცა; 15. D: ყოველთავე; 16. BD: + ესე ყოველი; 17. BD: ესე ყოველი] -; 18. D: + რაჲ; 19. BD: წიალთა; 20. A: არაჲ სადა; D: არა; 21. C: ჳორცთშესხმული; 22. D: ქმნილი; 23. D: მისთა.

პატივსა.¹

რამეთუ მან თავადმან არარაჲსაგან ყოველივე არსად მოიყვანა: ცაჲ და ქუეყანაჲ, ზღუაჲ და ყოველი, რაჲ არს მას შინა. და შექმნა კაცი ჴელითა თჳსითა ხატად თჳსად და შთაჰბერა მას სული ცხოველი.² და იქმნა კაცი იგი მშვნეიერად ცხოველად.³ ამისა შემდგომად დასდვა მას განკჳრვებაჲ და მიეძინა. და მოიღო ფერცხალი ერთი გუერდთაგან მისთა და ქმნა იგი დედაკაცად და მისცა იგი⁴ შემწედ მისა.

ხოლო დაასხა სამოთხცა⁵ დიდებული აღმოსავალით კერძო. და კაცი იგი პირველქმნული⁶ დაადგინა მას⁷ შინა თანაშემწითურთ მისით. და მისცა მცნებაჲ ყოველთა მათგან ნაყოფთა ჭამად, გარეშე ერთისა, რამეთუ ჰრქუა მათ: „რომელსაცა დღესა შჭამოთ⁸ მისგან, სიკუდილითა⁹ მოსწყდეთ.“

მაშინ იწყო ეშმაკმან, რომელი-იგი თჳსისა ამპარტავანეზისათჳს¹⁰ ზეცით¹¹ გარდამოვრდომილ¹² იყო, ბრძოლად კაცი-სა მის, რამეთუ არა კმაეყო მას¹³ თჳსი¹⁴ წარწყმედაჲ,¹⁵ არამედ დაბადებუ[264r]ლისა მისცა ღმრთისაჲ. ისწრაფა¹⁶ თჳსისა დამბადებელისაგან განშორებაჲ.¹⁷ ამისთჳსცა მოუჭდა დედა-კაცსა მას¹⁸ და აცთუნა იგი.

და მიიღო¹⁹ მან²⁰ ძელისა მისგან და ჭამა. და მისცა ქმარსა თჳსსა და ჭამეს და მეყსეულად ცნეს სირცხული თჳსი. ამისთჳსცა²¹ შეჰრისხნა მათ ღმერთმან და მისცა ადამს კანონი, ღირსი ურჩეობისა მისისაჲ: ოფლითა პირისა მისისაჲთა ჭამად პურისა და ეკლისა²² და კუროფსთავისა აღმოცენებად ქუეყანისა, ვინაჲთგან სცთა იგი,²³ ვიდრემდის მიიქცეს მიწადვე,

¹ მოიყვანოს პატივსა] BD: ~; 2. BC: ცხოელი; 3. BC: ცხოელად; 4. BD: -; 5. BCD: სამოთხეცა; 6. D: პირველქმნილი; 7. C: მის; 8. D: სჭამოთ; 9. D: სიკუდილით; 10. B: ანპარტავანეზისათჳს; C: ამპარტავანეზისათჳს; 11. C: + გარდამოსრულ და; 12. BC: გარდამორდომილ; 13. BD: -; 14. BD: + იგი; 15. B: წანწყმედაჲ; 16. BD: + განშორებად; 17. BD: -; 18. B: -; 19. BCD: მოიღო; 20. BD: -; 21. BD: ამისთჳს; 22. და ეკლისა] B: -; 23. ვინაჲთგან სცთა იგი] BD: -.

ვინაცა¹ დაიბადა, ხოლო დედაკაცსა მას – მწუხარებით და სალმობით შობაჲ და დამონებაჲ ქმრისაჲ. ხოლო გუელი და-
წყევა ყოველთაგან² იძრვისთა³ და მკრდითა⁴ და მუცლითა
მისცა სლვაჲ⁵ და მიწისა ჭამაჲ მარადის.

გამოწადა უკუე⁶ უფალმან ღმერთმან ადამი სამოთხით
და დაადგინა⁷ ქერობინი⁸ და მახვლი⁹ ცეცხლისაჲ¹⁰ იქცევისი
ცვად კარსა სამოთხისასა. და დაემკვდრა ადამ პირისპირ სა-
მოთხისა მის. ამისა შემდგომად იცნა ევა, ცოლი თჳსი. და მი-
უდგა და შვა კაენი.¹¹ მერმელა მიუდგა და შვა აბელ. ხოლო
ეშმაკმან რაჲ მიიღო¹² ურჩებისა მისგან¹³ ძალი, არღარა და-
სცხრებოდა ბრძოლად კაცისა მის. ამისთჳს¹⁴ შური ბოროტი
შთაუგდო კაენსა¹⁵ აბელის¹⁶ მიმართ, რამეთუ მისი მსხუერ-
პლი შეინირა¹⁷ ღმერთმან და კაენისსა არა მიხედნა. ხოლო
გან-რაჲ-ვიდეს ველად, [264v] აღდგა კაენ¹⁸ აბელის¹⁹ ზედა და
მოკლა იგი.

მიერთგან უმეტესი ძალი მიიღო ეშმაკმან კაცსა²⁰ ზედა
და რავდენცა განმრავლდებოდეს, იგი ჰბრძოდა²¹ მათ. ხოლო
დანყებად²² ბოროტთა თჳსთა²³ მოიპოვა²⁴ დავინყებაჲ, რაჲ-
თამცა²⁵ დაავინყა კაცთა დამბადებელი მათი და შთაუთესა
მათ შური და²⁶ ჳდომაჲ, სიძვაჲ, ვეცხლისმოყუარებაჲ, ძირი
იგი ყოველთა ბოროტთაჲ, რომლისა მიერ კერპთა²⁷ მსახურე-
ბაჲ იშვა. რომელმანცა დავინყებაჲ მოჰფინა გულთა²⁸ კაცთა-
სა²⁹ და დატევებად³⁰ სცა ბუნებითი³¹ საქმე³² დედათაჲ³³ და

¹ D: ვინაცა; 2. BD: ყოველთა; 3. D: + შორის; 4. D: მკერდითა; 5. D: სლვა; 6. D: –; 7. D: დაადგინა; 8. C: ქერაბინი; D: ქერობინი; 9. D: მახვლნი; 10. D: ცეცხლისა; 11. B: კაენ; D: კაენ + და; 12. რაჲ მიიღო] BD: ~; 13. BD: მის მიერ; 14. BD: ამისთჳსცა; 15. B: კაენს; 16. B: აბი-
ლისა; C: აბელისა; 17. D: + უფალმან; 18. D: კაენი; 19. D: აბელსა;
20. BD: კაცთა; 21. BD: ებრძოდა; 22. D: დავინყებად; 23. ბოროტთა
თჳსთა] D: ~; 24. BC: მოიპოვა; 25. B: რამეთუ; 26. BD: –; 27. BD:
კერპთ; 28. D: გულსა; 29. D: კაცთაჲსა; 30. B: დატეობად; 31. BD: +
იგი; 32. BCD: საქმე; 33. D: დედათა.

ბუნებისა¹ გარეგანსა მოიყვანა. ამისთჳსცა აღბორგებულნი² გულისთქუმათაგან³ მამანი მამათა თან(ა) უშუერებასა იქმოდეს. ესევეთარნი რაჲ ბოროტნი⁴ განმრავლდეს, განრისხნა უფალი ღმერთი და ინება აჳოცაჲ⁵ კაცთაჲ ქუეყანით⁶ წყლით-რლუნისა მიერ.

ხოლო განმკითხველმან მან გულთა და თირკუმელთამან პოვა⁷ მასცა⁸ ნათესავსა⁹ შინა¹⁰ კაცი მართალი, სახელით ნოე. და იხილე სახიერებაჲ ღმრთისაჲ, რამეთუ რისხვასაცა შინა¹¹ მოიწსენა წყალობაჲ და ჯერიჩინა თესლისა დატევებაჲ¹² ქუეყანასა ზედა.

ამისთჳს უბრძანა მართალსა მას სულისა მიერ წმიდისა ქმნად კიდობანი და შესლვად მას შინა ცოლითურთ და შვილით და შეყვანებად ყოველთაგან იძრვისთა მას¹³ თანა. და ესრეთ¹⁴ მოავლინა წყლითრლუნაჲ და წარწყმდეს ურჩულონი¹⁵ იგი წყალთა შინა. და დაშთა ნოე¹⁶ ხოლო¹⁷ და რომელნი-იგი¹⁸ იყვნეს მის¹⁹ თანა. და იყო ყოველი ქუეყანაჲ [265r] ოჳერ.²⁰ ამისთჳს იხარებდა ბოროტი იგი ეშმაკი და] იქადოდა, თუ რა-ბამი ბოროტი უძლო ქმნად.

ხოლო უფალმან ღმერთმან სახიერმან²¹ შეინანა აჳოცაჲ²² კაცთაჲ²³ და აღუთქუა ნოეს არღარა მოვლინებად წყლითრლუნაჲ ქუეყანასა ზედა, რომლისათჳსცა დადვა სასწაულად შორის კაცთა აღთქუმად საუკუნოდ ღრუბელთა შინა, რომელსაცა „მშკლდად“²⁴ უწოდა. და დაანესა უფალმან ღმერთმან სინანული ცხორებად კაცთა, რაჲთა, რავდენიცა ვინ ცოდოს და მოიქცეს სინანულად, შეენდოს მას, უკუეთუ კულა არა შეინანოს, საშჯელად²⁵ მიეცეს. ხოლო გამო-რაჲ-ვიდა, ვი-

¹ D: ბუნებითი; 2. B: აბორგებულნი; 3. B: გულისთქმათაგან; 4. რაჲ ბოროტნი] B: ~; 5. D: აჳოცა; 6. კაცთაჲ ქუეყანით] D: ~; 7. BC: პოა; 8. B: მას; D: -; 9. D: + მას; 10. BD: შორის; 11. BD: + მისსა; 12. BD: დატეობაჲ; 13. BD: მის; 14. D: ესრე; 15. D: უსჯულონი; 16. C: ნუე; 17. ნოე ხოლო] D: ~; 18. D: რომელნი; 19. B: მას; 20. C: უჳერ; 21. BD: -; 22. D: აჳოცა; 23. D: კაცთა; 24. B: მშკლდ; 25. BD: სასჯელად.

თარცა ვთქუ, ნოე კიდობნით¹ და კუალად განმრავლდეს კაც-
ნი.

აღესრულა რაჲ ნოე, იყვნეს ყოველნი ერთ ენა.² მაშინ
კუალად იწყო ეშმაკმან ბრძოლად მათდა და³ პირველად მოა-
გონა შენებად გოდოლი, რომელი მისწუთებოდის ზეცად.⁴ ამ-
ისთჳსცა შეურინა⁵ ღმერთმან ენანი, რაჲთა არა ცუდად შურე-
ბოდინ. და ესრეთ განიბნინეს⁶ პირსა ზედა ქუეყანისასა მსგა-
ვსად ენათა, რომელნი მიეცნეს მათ. ხოლო განიბნინეს⁷ რაჲ
ქუეყანასა ზედა, კუალად დაავიწყა ეშმაკმან ღმერთი, დამბა-
დებელი მათი, და აღმართებად სცნა⁸ კერპნი⁹ ოქროსა და
ვეცხლისანი,¹⁰ ძელისა და ქვისანი,¹¹ რომელთაცა „ღმერ-
თად“¹² უწოდეს. და ჰმსახურებდეს მათ და უზორვიდეს და
სრულიად დაივიწყეს უფალი ღმერთი.

მაშინ ღმერთმან¹³ კუალად გამოარჩია¹⁴ ღირსი თჳსი კა-
ცი, სახელით აბრაჰამ. და იცნა მან ღმერთი და შეუდგა მას
მჭურვალედ. ამას მოსცა უფალმან¹⁵ ძე,¹⁶ სახელით ისაკ, რო-
მელიცა [265v] აკურთხა ფრიად. აღორძინდა¹⁷ ყრმაჲ იგი და
ვიდოდა ყოველთა¹⁸ მცნებათა¹⁹ ღმრთისათა.²⁰ და ესხნეს მას
ორ ძე: ესავი და იაკობი. და იაკობ იხილა²¹ კიბჳ,²² ქუეყანით
ცად აღმართებული, და ანგელოზნი აღმავალნი და შთამავალ-
ნი.

ამას იაკობს²³ „ისრაჲლ“ უწოდა ღმერთმან. და მას ესხ-
ნეს ათორმეტ ძე. ესენი შთავიდეს ეგჳპტედ იაკობის თანა, მა-
მისა თჳსისა,²⁴ და მუნ დაეშენნეს. ხოლო მეგჳპტელთა დაიმო-
ნეს²⁵ ნათესავი მათი, რამეთუ განმრავლდეს ფრიად. ამისთჳს-
ცა ფარაო, მეფემან მან მეგჳპტელთამან, იზრახა ზრახვაჲ ბო-

¹ BD: კიდობნისა + მისგან; 2. D: ენაჲ; 3. D: –; 4. B: ზეცას; 5. D: შე-
ურინა; 6-7. B: განიბნინენეს; 8. BD: სცა; 9. BD: კერპთა; 10. BD:
ვეცხლისათა; 11. BD: ქვისათა; 12. B: ღმერთ; 13. B: –; 14. BD: გა-
მოარჩინა; 15. B: ღმერთმან; 16. BCD: ძე; 17. C: აღორძინდა; D: –; 18.
D: ყოველითა; 19. D: მცნებითა; 20. D: ღმრთისაჲსთა; 21. იაკობ იხი-
ლა] D: იხილაჲ იაკობ; 22. BCD: კიბე; 23. B: იაკუბს; 24. BD: მათისა;
25. D: დაიმონნეს.

როტი და ბრძანა¹ ყოვლისა ნულისა მოწყუედა.² მაშინ იშვა ნული მკვრცხლი და შუენიერი, რომელიცა იშვილა ასულმან ფარაოხსმან³ და უწოდა მას „მოსე“, რომელიცა აღიზარდა და ისწავა ყოველი⁴ სიბრძნე⁵ მეგვპტელთა.

ამას ერქუნა ღმერთი ცეცხლითა მაყულოვანსა⁶ შინა, რამეთუ ხედვიდა მაყულოვანსა,⁷ რომელი⁸ ინუებოდა და არა შეინუებოდა. და თქუა: „ნარვიდე და ვიხილო დიდი ესე ხილვა.“ და მი-რაჲ-ეახლა ხილვად, ესმა ჴმაჲ, რომელი ეტყოდა: „მოსე, მოსე, მე ვარ ღმერთი აბრაჴამისი, ისაკისი და იაკობისი,⁹ განიჴსნენ ჴამლნი ფერჴთაგან შენთა, რამეთუ ქუეყანაჲ¹⁰ ეგე, რომელსა სდგა, ადგილი¹¹ წმიდაჲ¹² არს. ხილვით ვიხილე ჴირი ერისა ჩემისაჲ¹³ ეგვპტეს¹⁴ და მნებავს ჴსნაჲ¹⁵ მათი ჴელითა შენითა.“

ესრეთ წარავლინა¹⁶ იგი ეგვპტედ¹⁷ და მისცა¹⁸ უფალმან ღმერთმან მადლი ნიშებისა¹⁹ და სას[266r]წაულებისაჲ.²⁰ და გამოიყვანნა ძენი ისრაჴლისანი ეგვპტით ჴელითა მტკიცითა და მკლავითა მადლითა. და განულო მათ ზღუაჲ მენამული და წიაღიყვანნა იგინი ფრჴივ. ხოლო მეგვპტელნი,²¹ რომელნი სდედეს მათ, დაინთქნეს ყოველნი ზღუასა მას შინა.

და ყო ღმერთმან ერსა მას თანა საკვრველი მრავალი,²² რამეთუ სლვასა მას²³ მათსა თანაუვიდოდა²⁴ და უძლოდა ღამით სუეტითა²⁵ ცეცხლისაჲთა²⁶ და დღისი – სუეტითა²⁷ ღრუბლისაჲთა.²⁸ პური ზეცით უწვმა – მანანაჲ იგი ტკბილი, არამედ ეშმაკმან²⁹ იგიცა ერი ესოდენთა საკვრველებათა ზე-

¹ B: უბრძანა; 2. D: მოწყუჴდა; 3. BD: ფარაოხსმან; 4. BCD: ყოველივე; 5. BCD: სიბრძნე; 6. BCD: მაყულოვანსა; 7. B: მაყულოვანსა + მას; D: მაყუალსა + მას; 8. D: რომელ; 9. D: + და; 10. D: ქუეყანა; 11. D: –; 12. B: წმიდა; 13. D: ჩემისა; 14. D: –; 15. D: ჴსნა; 16. B: წარივლინა; 17. BD: ეგვპტეს; 18. BD: + მას; 19. C: ნიშებისა; 20. D: სასწაულებისა; 21. B: მეგუიპტელნი; 22. D: –; 23. D: + თანა; 24. D: უვიდოდა; 25. BD: სუეტი; 26. B: ცეცხლისა; D: ცეცხლისა; 27. BD: სუეტი; 28. B: ღრუბლისა; D: ღრუბლისა; 29. BD: + ბოროტმან.

და მიდრიკა ღმრთისაგან და დაავინყა მან¹ უფალი. და არა მოიწსენეს მათ² დღე³ იგი, ოდეს გამოიწსნა⁴ მონებისაგან, არცა სუეტი⁵ იგი ცეცხლისაჲ და საშინელნი იგი სასწაულნი, არამედ ქმნეს ჯბოჲ და თაყუანის სცეს მას, იყო რაჲ მოსე მთასა ზედა მოღებად⁶ ფიცართა მათ შჯულისათა.⁷ ამისთვის განრისხნა⁸ ღმერთი და ენება აწოცაჲ⁹ მათი, არამედ მოსე დადგა¹⁰ შორის და ევედრა მათთვის ღმერთსა, რაჲთა შეუნდოს. და ისმინა მისი უფალმან.

ამან მოსე წინაწარმეტყუელა წინაშე ძეთა ისრაჲლისათა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესთვის და თქუა: „წინაწარმეტყუელი აღგიდგინოს უფალმან ღმერთმან ძმათაგან თქუენთა, ვითარცა მე. მისი ისმინეთ ყოველსავე ზედა და რომელმან არა ისმინოს მის წინაწარმეტყუელისაჲ,¹¹ მოისპენ სული იგი ერისაგან ისრაელისა.“¹² და კუალად თქუა: „იხილოთ ცხორებაჲ თქუენი დამოკიდებული წინაშე თუალთა თქუენთა.“

და აღესრულა რაჲ მოსე, აღად[266v]გინა ღმერთმან¹³ ისუ, მსახური მოსჴსი,¹⁴ რომელმანცა ყო ბრძოლაჲ მრავალი. და მოსწყდნა მეფენი ძლიერნი¹⁵ და შეიყვანნა ძენი ისრაჲლისანი ქუეყანასა მას, რომელი აღუთქუა ღმერთმან მამათა მათთა: აბრაჴამს, ისაკს და იაკობს. აღესრულა ისუ და იწყეს ძეთა ისრაჲლისა¹⁶ აღრევად წარმართთა თანა. და ისწავნეს¹⁷ საქმენი მათნი და ჴმონეს კერპთა მათთა. და დამცირდეს და კნინ იქმნნეს¹⁸ და არა იყო მათა¹⁹ წინამძღუარ, არამედ მსაჯულნი შჯიდეს²⁰ ჟამითი-ჟამად.

მაშინ ითხოეს მეფე²¹ და მოსცა მათ მეფე²², სახელით საულ. ხოლო მან ქმნა ბოროტი წინაშე ღმრთისა და არა ნე-

¹ B: მათ; 2. BD: —; 3. BCD: დღე; 4. BD: გამოიწსნა; 5. D: სუჴტი; 6. B: მოიღებდა; 7. B: რჩულისათა; D: სჯულისათა; 8. D: + უფალი; 9. D: აღწოცაჲ; 10. B: დგა; 11. D: წინაწარმეტყუელისა; 12. BCD: ისრაჲლისა; 13. ღმერთმან] BD: მის წილ; 14. BCD: მოსესი; 15. AC: ძრიელნი; 16. CD: ისრაჲლისათა; 17. BD: ისწავლნეს; 18. BCD: იქმნეს; 19. B: მათდა; C: მათ; 20. B: სჯიდეს; 21. BD: მეფე; 22. BCD: მეფე.

ბისაებრ მისისა¹ ვიდოდა. ამისთჳს უბრძანა წინანარმეტყუელ-სა სამოელს² ცხებად დავითისა მეფედ, რომელი-იგი იყო კაცი მშჳდი და წრფელი. და ვიდოდა იგი ყოველთავე³ მცნებათა ღმრთისათა. და მოიღო ღმრთისაგან სულიცა წინანარმეტყუ-ელებისაჲ.⁴ ამას ეფუცა დასუმად⁵ ღმერთი ნაყოფისაგან მუც-ლისა მისისა⁶ საყდარსა მისსა.⁷ ამან დავით მრავალი წინანარ-მეტყუელა ქრისტესთჳს უფლისა ჩუენისა. ამას ესუა ძჳ,⁸ სა-ხელით სოლომონ, რომელიცა მეფობდა შემდგომად მისა.⁹ და მისცა მას ღმერთმან სიბრძნჳ¹⁰ ფრიადი და აღუშენა¹¹ ტაძარი უფალსა ღმერთსა.

და მათ ჟამთა შინა მოსცა ღმერთმან¹² სული თჳსი წმი-დაჲ¹³ წინანარმეტყუელთა, რომელნი იყვნეს მას ნათესავსა შორის კაცნი წმიდანი. და იწყეს ქადაგებად განკაცებისათჳს¹⁴ სიტყჳსა ღმრთისა.¹⁵ და იტყოდა კაცად-კაცადი, ვითარცა სუ-ლი წმიდაჲ მისცემდა.¹⁶ და [267r] ერთმან მათგანმან, რომლი-სა¹⁷ სახელი ესაია, ღალატყო¹⁸ და თქუა: „აჰა, ესერა, ქალ-ნულმან მუცლად¹⁹ იღოს და შვეს ძჳ²⁰ და უწოდიან²¹ სახელი მისი „ემანუელ.““²²

ეგრეთვე სხუათა მათ წინანარმეტყუელთა თქუეს. თქუა²³ თეთეულმან²⁴ თჳსისა წინანარმეტყუელებისაებრ²⁵ დი-დებულისა მისთჳს მოსლვისა ღმრთისა სიტყჳსა. ერთმან

¹ BD: ღმრთისა; 2. C: სამოელს; 3. BD: ყოველთა; 4. B: წინანარმე-ტყუელისაჲ; D: წინანარმეტყუელებისა; 5. BD: –; 6. BD: + დასუმად; 7. C: მისა; 8. BCD: ძე; 9. D: მისსა; 10. BCD: სიბრძნე; 11. D: აუშენა; 12. D: + წმიდაჲ; 13. D: –; 14. D: განკაცებისა; 15. B: ღმერთთა; 16. BD: მოსცემდა; 17. B: რომელსა; 18. D: ღალადყო; 19. B: მოცლად; 20. BCD: ძე; 21. B: უწოდიან 22. BD: ემანუელ + და მერმე თქუა: ყრმაჲ იშვა ჩუენდა და ძე მოგუეცა (D: მოგუჴცა) ჩუენ, რომლისა მთავრობაჲ მისი ზედა მჴართა მისთა და ჰრქჳნ (D: ჰრქუან) სახელი დიდისა ზრახვისა ანგელოზ (D: ანგელოზი): ღმერთი ძლიერი, მთა-ვარი მშჳდობისა (D: მშჳდობისა) მამაჲ მერმეთა მათ საუკუნეთაჲ; C: ემანუელ; 23. BD: –; 24. D: თითოეულმან; 25. D: წინანარმეტყუე-ლისაებრ.

„ბჭედ“ უწოდა, სხუამან „კუერთხად“, ¹ სხუამან „ყრმად, ქალწულისაგან შობილად“, სხუამან „მთად წმიდად“, სხუამან „კიდობნად“, სხუამან თქუა: „ქუეყანასა ზედა გამოჩნდეს და კაცთა შორის იქცეოდის.“ ² და ესე ყოველი, შვილნო ³ ჩემო, ⁴ ღმრთისა მიერ ეუნყა წინანარმეტყუელთა ⁵ და მოასწავეს წინასწარვე. ⁶

ხოლო რაჟამს-იგი მოგუეახლა ⁷ წყალობაჲ ღმრთისაჲ და ჯერიჩინა სიტყუამან ღმრთისამან კაცობრივთა ჴორცთა შემოსად, არავის აუწყა საიდუმლოჲ ⁸ ესე, გარნა ერთსა ხოლო ანგელოზთმთავარსა, ⁹ ცეცხლისფერსა გაბრიელს, რომელი-იგი მოივლინა ხარებად ქალწულისა მარიამისა. ხოლო იყო წმიდაჲ იგი ქალწული ღმრთისმშობელი თესლისაგან ¹⁰ და ტომისა დავითისა, ¹¹ ყოვლითურთ უბინო ¹² და ქალწულ. ¹³ და იყო იგი მითხოილ მამაკაცისა, რომლისა სახელი იოსებ.

და ვითარ-იგი ერწმუნა ანგელოზსა ¹⁴ სიტყუაჲ იგი საღმრთოჲ, გარდამოჴდა ზეცით და მივიდა ქალწულისა და ჰრქუა: „გიხაროდენ, მიმადლებულო, უფალი შენ თანა!“ და მიერიტგან ჴმასა მას თანა შევიდა საშოსა ქალწულისსა ¹⁵ სიტყუაჲ ღმრთისაჲ ¹⁶ და იშვა [267v] ჴორცითა უქცეველად და უცვალებელად ერთბამად ღმერთი და კაცი. ესე შობაჲ ანგელოზთა დაუკვრდა და ზეგარდამო გალობდეს. მწყემსთა იხილეს, მოგუთა აღმოსავალით ძღუენი ¹⁷ მოართუეს და რაჲთა მოკლედ ვთქუა, ესე უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე, ¹⁸ ღმრთისა ¹⁹ სიტყუაჲ, იქცეოდა ჩუენ შორის განგებულებისა მის ²⁰ აღსრულებად ოცდაათ წელ.

ხოლო იყო მათ დღეთა შინა მღდელი ვინმე, სახელით ზაქარია. ამას ესუა ძვ²¹ ჟამსა სიბერისასა, სახელით იოვა-

¹ D: კუჭრთხად; 2. D: იქცეოდეს; 3. BD: შვილო; 4. BD: ჩემო; 5. C: წინანარმეტყუელთა; 6. D: წინასწარვე; 7. B: მოგუეახლა; D: მოგუჴახლა; 8. D: საიდუმლო; 9. BD: ანგელოზთა მთავარსა; 10. D: თესლისა; 11. C: დავითისა; 12. D: უბინო; 13. D: ქალწული; 14. B: ანგელოზისა; 15. BC: ქალწულისასა; 16. D: ღმრთისა; 17. D: ძღუენი; 18. D: + ძე; 19. D: ღმრთისა; 20. D: მისთვის; 21. BCD: ძე.

ნე,¹ რომელი-იგი იშვა ხარებითა ანგელოზისაჲთა² და იქცეო-
და უდაბნოთა შინა. ესე იქმნა წინამორბედ ქრისტესა და ქა-
დაგებდა წინაშე მისა³ სასუფეველსა ცათასა. და აუწყებდა
მოსლვასა ქრისტესა,⁴ რამეთუ⁵ ნათელსცემდა ერსა და ეტყო-
და: „მე ნათელგცემ წყლითა, ხოლო შემდგომად ჩემსა მო-
ვალს უძლიერესი⁶ ჩემსა. მან ნათელგცეს თქუენ⁷ სულითა
წმიდითა და ცეცხლითა.“ და ამისა⁸ შემდგომად იხილა ქრის-
ტ⁹ მომავალი და თქუა: „აჰა, ტარიგი ღმრთისაჲ, რომელმან
აღიხუნა¹⁰ ცოდვანი სოფლისანი.“

მაშინ ნათელილო უფალმან¹¹ იორდანესა¹² მდინარესა.
და აღმოსლვასა მისსა წყალთაგან¹³ დგა რაჲ ერი იგი, იყო
ჴმაჲ ზეცით: „ეგე არს ძ¹⁴ ჩემი საყუარელი, რომელიცა სა-
თნოვოიყავ.“ და სული წმიდაჲ სახედ ტრედისა გარდამოჴდა მის
ზედა. მიერიტგან იწყო უფალმან სწავლად.¹⁵ და გამოირჩინა¹⁶
მონაფენი ათორმეტნი, რომელთაცა „მოციქულად“ სახელს-
დვა. და დღითი-დღე¹⁷ იქმოდა [268r] სასწაულთა და საკჳრვე-
ლებათა მრავალთა¹⁸ წინაშე ერისა მის და წინაშე მონაფეთა
მისთა, რომელი-იგი ყოველივე იხილა ეშმაკმან და აღძრნა
გულნი ჰურიათანი¹⁹ დამბადებელისა მიმართ მათისა.²⁰ და
ზრახვაყვეს²¹ მოკლვად მისი ნაცვალად მკუდართა მათთა აღ-
დგინებისა და ბრმათა განათლებისა.

ხოლო უფალი ჩუენი ნებსით²² მოვიდა ვნებად, რაჲთა
წარტყუენულნი²³ მტერისა მიერ²⁴ გამოიჴსნნეს და ცხოველ-
თა²⁵ და მკუდართა ეუფლოს და მყოფთა ჯოჯოხეთისათა აზ-
ნაურებაჲ მიანიჭოს.²⁶ ხოლო პირველ ვნებისა მისისა უთხრა

¹ D: იოანე; 2. D: ანგელოზისათა; 3. ABD მისსა; 4. BC: ქრისტესსა; 5.
D: –; 6. C: უძრიელესი; 7. BD: –; 8. B: ამისსა; 9. BCD: ქრისტე; 10.
C: აიხუნა; 11. BC: + იოვანესგან; D: + იოანესგან; 12. C: იორდანისა;
13. BD: წყლისაგან; 14. BCD: ძე; 15. B: სლვად; 16. B: გამოირჩინა;
17. D: დღითი-დღედ; 18. D: –; 19. BD: + ჰურად; 20. მიმართ მათისა]
BD: ~; 21. D: ზრახვაჲ-; 22. BCD: ნეფსით; 23. D: წარტყუწულნი;
24. მტერისა მიერ] D: მტერისაგან; 25. BC: ცხოელთა; 26. D: მონი-
ჭოს.

მონაფეთა ყოველივე მომავალი მის ზედა. მაშინ ერთმან ათ-
ორმეტაგანმან, სახელით იუდა,¹ მიჰყიდა² ჰურიათა და მათ
მისცეს იგი³ პონტოელსა⁴ პილატეს მთავარსა. და ესრეთ ჯუ-
არს ეცუა და გემოჲ სიკ(უ)დილისაჲ⁵ იხილა ჴორცითა მით და
ბუნებითა კაცობრივითა დაეფლა. და მესამესა დღესა აღდგა,
შემუსრნა რაჲ ბჭენი ჯოჯოხეთისანი და საკრველნი სიკ(უ)დი-
ლისანი განტეხნა.⁶ ერჳენა მონაფეთა⁷ და აღიყვანნა იგინი
მთასა ზეთისხილთასა და ყოველივე განცხადებულად გულის-
ჴმაჳყო.⁸ მერმე აკურთხნა იგინი და ჰრქუა: „ნარვედით და
უქადაგეთ სახარებაჲ ყოველსა სოფელსა. რომელსა ჰრწმენეს
და⁹ ნათელილოს,¹⁰ ცხონდეს, ხოლო რომელსა არა ნათელე-
ლოს,¹¹ დაისაჯოს!“

და მერმე ხედვიდეს რაჲ მონაფენი, ამალლდა ზეცად
[268v] და დაჯდა მარჯუენით მამისა, ვინაჲცა მოსლვად არს¹²
განკითხვად ცხოველთა¹³ და მკუდართა. ხოლო წმიდანი იგი-
ნი¹⁴ მონაფენი და მოციქულნი მოიქცეს¹⁵ იზრუსალემდ¹⁶
ბრძანებისაებრ მისისა. და მოელოდეს აღთქუმასა სულისა
წმიდისასა. და მო-რაჲ-ვიდა¹⁷ მაღლი იგი მათ ზედა ენითა ცე-
ცხლისაჲთა,¹⁸ იტყოდა კაცად-კაცადი უცხოთა¹⁹ ენათა,²⁰ ვი-
თარცა სული მისცემდა²¹ მათ. და მიერითგან განიბნინეს სო-
ფელსა შინა ქადაგებად სიტყუასა მას²² ჳემმარიტებისასა. ხო-
ლო მე მამისა²³ თანა და დედისა ჩემისა მრწმენა ქრისტჳ,²⁴
იქცეოდა რაჲ ქუეყანასა ზედა.

და ნათელვილეთ ჴელითა პეტრესითა, თავისა მის მონა-
ფეთა მისთაჲსა,²⁵ და ნარვედით სახედ²⁶ ჩუენდა. ხოლო გან-
რაჲ-ეფინნეს მოციქულნი პირსა ქუეყანისასა ქადაგებად სა-

¹ B: იუდა; 2. BD: + უფალი; 3. BD: —; 4. C: პონტოელს; 5. D: სიკუდი-
ლისა; 6. BD: განხეთქნა; 7. B: მუნაფეთა; 8. D: გულისჴმაჳყო; 9. D:
—; 10. D: + და; 11. BD: ჰრწმენეს; 12. BD: + კუალად; 13. B: ცხოელ-
თა; 14. CD: იგი; 15. D: მიიქცეს; 16. BD: იზრუსალემს; C: იერუსა-
ლემად; 17. D: მო-რა-ვიდა; 18. D: ცეცხლისათა; 19. BD: უცხოთა;
20. BD: ენითა; 21. BD: მოსცემდა; 22. D: ამას; 23. D: + ჩემისა; 24.
BCD: ქრისტე; 25. D: მისთასა; D: 26. სახიდ.

ხელსა ქრისტესსა, მოინია ნეტარი პეტრეცა მოციქული კერძოთა მათ, ვინაჲ-იგი მე ვიყოფოდე.¹ და დაივანა საყოფელსა ჩემსა² ორმოც დღე, რამეთუ მშობელნი ჩემნი აღსრულებულ იყვნეს. ხოლო მე შეუდეგ მიერიტგან ნეტარსა³ მოციქულსა, რომელმანცა წარმომგზავნა⁴ თქუენდა მომართ,⁵ რაჲთა გიქადაგო სიტყუაჲ ღმრთისაჲ, რომელი-იგი შე-თუ-ინყნაროთ⁶ გულითა ღმობიერიტა და ხვდოდით გზასა მას ქრისტეს მცნებათასა, რაჲთა⁷ ღირს იქმნეთ⁸ საუკუნეთა მათ⁹ კეთილთა, რომელი თუალმან არა იხილა და ყურსა არა ესმა და გულსა კაცისასა არა მოჴდა, რაჲ-იგი განუმზადა ღმერთმან მოყუარეთა მისთა.“

ესე ყოველი რაჲ ესმა ვონიფანტე მთავარსა დიდისა ბაგ-[269]რატისგან, დავარდა პირსა ზედა და თქუა: „ვჰმადლობ ქრისტესა ღმერთსა, რომელმან ესრეთ ჯერიჩინა, და მრწამს ყოველი, რავდენი¹⁰ მესმა პირისაგან შენისა, წმიდაო ღმრთისაო. და ამიერიტგან¹¹ ყოველი, რავდენი რაჲ მაქუს, ჴელთა შენთა მიგცე, ოდენ ღირსმყავ შვილად შენდა წოდებად.“ მაშინ წმიდამან ბაგრატ მიყო ჴელი, ჯუარი დასწერა და აღადგინა იგი და ჰრქუა: „მადლმან უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესმან სრულყავნ სიტყუაჲ ეგე შენი, რამეთუ ნანდვლვე ქრისტეს მიერ შვილი ჩემი ხარი¹² შენ.“¹³

და ვიდრელა ამას ესევიტარსა მრავალსა ასწავლიდა წმიდაჲ ბაგრატ მთავარსა მას, მოინა ჟამი ცისკრისაჲ.¹⁴ და მჴდობაჲ დაუტევა მას მთავარმან და წარვიდა წარვლენად¹⁵ ერისა¹⁶ სახედ¹⁷ თჴსად, რომელნი-იგი მკჴდრ იყვნეს გარემოჲს მთისა მის ეტნისა, კაცნი მჴნენი და ძლიერნი¹⁸ ბრძოლად. ხოლო წმიდამან ბაგრატ წარგზავნა იგი და ჰრქუა: „წარვედ,¹⁹

¹ B: ვიყოფებოდე; 2. D: ჩუენსა; 3. B: + მას; 4. B: წამომგზავნა; 5. B: მიმართ; 6. B: შე-თუ-ინყნაროთ; 7. BD: —; 8. BCD: იქმნეთ; 9. D: —; 10. BD: რომელი; 11. D: მიერიტგან; 12. BD: ხარ; 13. D: —; 14. D: ცისკრისა; 15. D: წარვლინებად; 16. BD: + მის; 17. D: სახიდ; 18. D: კაცნი მჴნენი და ძლიერნი; D: კაცნი ძლიერნი და მჴნენი; ABC: ძრი-ელნი; 19. D: წარვიდეს.

შვილო, მშვიდობით, უფალმან წარგიმართენ ნებასა თვსსა!“¹ და მან თაყუანის სცა² და განვიდა და³ მეყსეულად დაჰბერეს ნესტუსა.⁴ და აღმწედრდეს⁵ წინაშე მისა⁶ ერი იგი. და წარვიდეს ქალაქად და განთიად განუტევა ერი იგი კაცად-კაცი და სახედ⁷ თვსა.⁸

ხოლო წარვიდა რაჲ მთავარი იგი, ვინწყეთ⁹ ჩუენ ცისკრისა გალობასა.¹⁰ და შემდგომად აღსრულებისა მისისა ჰრქუა ლუკაონიდე ნეტარსა ბაგრატს: „უფალო ჩემო, შვილმან შენმან მთავარმან მრქუა მოჴსენებად სინმიდისა შენისა, რაჲთა ჰბრძანო აღსლვად ქალაქადმდე“¹¹ და [269v] აკურთხო სახლი მისი.“ მიუგო წმიდამან მან¹² და ჰრქუა მას:¹³ „ჴე, შვილო ჩემო, უფალსა თუ ენებოს,¹⁴ ვყოთ¹⁵ ეგრე,¹⁶ არამედ ბოროტნი იგი ეშმაკნი ხედვენ წარწყმედასა თვსსა და ამბოხებისა ყოფად ეგულების. ამისთვის დაენერო წიგნი ჴელითა ჩემითა.¹⁷ აღვედ და¹⁸ წარიკითხე წინაშე საკერპოსა მას ტავრომენელთასა და¹⁹ დუმნენ²⁰ სულნი იგი არაწმიდანი.“

და დაწერა ნეტარმან მან ესრეთ: „ბაგრატ,²¹ იესუ²² ქრისტეს, უფლისა ჩუენისა,²³ მონაჲ,²⁴ ლუსონს,²⁵ კერპსა მას²⁶ საძაგელსა ტავრომენელთასა, და სხუათა მაგათ ყოველთა ეშმაკთა, მანდა მკვდრთა, გიბრძანებ სახელითა უფლისა ჩუენისა²⁷ იესუ ქრისტესითა, აღვრასხენით ბოროტთა მაგათ პირთა თქუენთა, რაჲთა ნურარაჲ²⁸ ამბოხებაჲ²⁹ ჴქმნათ,³⁰ რამეთუ უბრძანებთ უფალსა, რაჲთა შორს ჴყოთ³¹ ყოველი უცნებაჲ ამიერიტგან³² და საცთური დაბადებულთაგან მისთა.“

¹ C: თვსა; 2. B: + მას; D: თაყუანი სცა; 3. D: —; 4. B: ნესტუსა; 5. BD: აწმედრდეს; C: აჰმედრდეს; 6. BCD: მისსა; 7. D: სახიდ; 8. BD: თვსად; 9. D: დავინწყეთ; 10. D: გალობათა; 11. D: ქალაქამდე; 12. B: —; 13. B: —; 14. D: უნდეს; 15. B: ვყო; 16. D: ეგრეთ; 17. D: + და; 18. აღვედ და] B: ~; 19. და] BD: რაჲთა; 20. BD: დადუმნენ; 21. B: + მონაო; D: + მონაჲ; 22. D: იესუს; 23. BD: ჩემისაჲ; 24. BD: —; 25. B: ლუსუნს; C: ლუსონს; 26. BD: მაგას; 27. B: ჩემისა; 28. BD: ნურაჲ; 29. B: ანბოხებაჲ; 30. BD: ჴყოთ; 31. B: + ამიერიტგან; D: ყოთ; 32. ყოველი უცნებაჲ ამიერიტგან] D: ამიერიტგან ყოველი უცნებაჲ.

ხოლო ლუკაონიდე მიიღო წიგნი იგი და წარვიდა ქალაქად საკერპოსა¹ მათსა. და შევიდა ტაძრად და წარიკითხა წიგნი იგი. და დადვა წინაშე კერპისა მის და წარმოვიდა ჩუენდავე. და ვითარცა შემწუხრდა,² აღასრულა ნეტარმან ბაგრატი ლოცვაჲ. და მიბრძანა აღებად ჯუარისა და³ ხატთა მათ წმიდათაჲ⁴ და წარვემართენით ქალაქად. ხოლო სლვასა მას ჩუენსა ვარსკულავი⁵ ბრწყინვალე⁶ წინა გჳძლოდა, ვიდრემდის მივიწინენით⁷ ქალაქად.

ესმა რაჲ მთავარსა [270r] მისლვაჲ ჩუენი, გამოგუეგება⁸ და შემეყვანნა⁹ სენაკსა მცირესა,¹⁰ კეთილად მოკაზმულსა, სადა-იგი დაედგა ცხედარი და საყდარი. და აწჳა ნეტარსა მას დაჯდომად.¹¹ ხოლო იგი დაჯდა და მთავარიცა მის თანა. და იწყო სწავლად მისა¹² სიტყუათა ცხორებისათა მყოვარ¹³ ჟამ. მერმე წარგზავნა განსუენებად იგი,¹⁴ ხოლო თავადი ღამე ყოველ¹⁵ ჳელგანპყრობით¹⁶ უფალსა ევედრებოდა,¹⁷ ვიდრე¹⁸ მოინია ჟამი ცისკრისაჲ.¹⁹ მაშინ მიწოდა მე და ზოგად აღვასრულეთ გალობაჲ. და ვიყოფოდეთ²⁰ ტაძარსა მას²¹ ვონიფანტესსა²² ორმეოც დღე.

ხოლო მოახლებულ იყო დღესასწაული ბოროტისა მის კერპისა ლუსონისი,²³ რომელსა შინა მრავალსა საცხოვარსა²⁴ და ზროხასა დაჰკლვიდეს ტავრომენელნი და უზორვიდეს მას. მაშინ შემოკრბეს ქურუმნი იგი და ჳმობდეს წინაშე ტაძარსა მას²⁵ მთავრისასა და მოაჴსენებდეს განმზადებულებისა მის-

¹ BD: + მას; 2. B: შემწოხრდა; 3. ჯუარისა და] B: -; 4. BD: წმიდათა; 5. B: ვასკულავი; 6. BCD: ბრწყინვალე; 7. D: მივიახლენით; 8. D: გამოგუჴგება; 9. B: შეგჳყვანნა; D: შეგჳყვანა; 10. სენაკსა მცირესა] D: ~; 11. BD: დაჯდომად; 12. BD: მისსა; 13. B: მყოვარ; C: მყოვარ; 14. განსუენებად იგი] BD: ~; 15. C: ყუელ; D: ღამე ყოველ] -; 16. C: ჳელგანპყრობილ; 17. D: უფალსა ევედრებოდა] ევედრებოდა უფალსა + და ვითარცა; 18. D: -; 19. D: ცისკრისა; 20. B: ვიყოფოდეთ; D: ვიყოფოდი; 21. BD: + მთავრისა; 22. BD: ვონიფანტესა; 23. B: ლუსონისი; 24. B: საცხოვარსა; 25. D: -.

თვს. ხოლო მთავარი წარდგა გარდასაყრდნელსა¹ მას თვსსა და ეტყოდა მათ: „წარვედით,² მოჰმზადეთ ყოველივე წესისა-ებრ თქუენისა და ოდეს დღეს(ა)სწაული იგი მოიწიოს, მე მზავყო ცხოვარი³ და ზროხად და ყოველი, რავდენი⁴ რაჲ საჰმარ იყოს.“ ესე⁵ რაჲ⁶ ჰრქუა,⁷ წარგზავნნა⁸ იგინი სახედ⁹ თვსა.¹⁰

და შემო-რაჲ-ვიდა¹¹ ჩუენდა ვონიფანტე მთავარი, ჰკითხვიდა მას წმიდაჲ ბაგრატ: „რანი იყენეს, შვილო, [270v] ჳმანი იგი ერისანი?“ მიუგო მთავარმან და ჰრქუა მას: „შემდგომად¹² ორისა თვსა დღესასწაულთაჲ¹³ საქმჳ¹⁴ მოიწევის¹⁵ შესაწირავთაჲ, ლუსონ¹⁶ ღმრთისა მის¹⁷ ამის ქალაქისა და ყოველი ქალაქი და გარემო¹⁸ სანახები¹⁹ შემოკრებუბის. ამის უკუე²⁰ ჯერისათჳს მეტყოდეს ქურუმნი, რაჲთა მზავყოთ²¹ დასაკლავად ცხოვარი და ზროხად²² ფრიადი. ვითარ უკუე²³ ჰნებაჲს სინმიდესა შენსა ყოფად, ანუთუ მოსლვად ხარა კრებასა მას წინაშე ყოველისა²⁴ ერისა? გინათუ არა, ყოველივე მაუწყე ნებაჲ გულისა შენისაჲ.“

ჰრქუა მას ნეტარმან ბაგრატ: „შვილო ვონიფანტე, ნუვინ გაცთუნებს, ნუცა თავსიდებ ამიერიტგან²⁵ მსხუერპლისა შეწირვად ეშმაკთა,²⁶ არამედ მოიქეც სახიერისა მის უფლისა, რაჲთა მიგიტევენენ²⁷ შენ ყოველნივე²⁸ ცოდვანი შენნი. რამეთუ მონყალე არს იგი და ყოველთა, რომელნი²⁹ მიივლტოდიან³⁰ მისა,³¹ წყალობით შეინყნარებს და შეუნდობს ყოველთა ცოდვათა მათთა.³² რამეთუ ამისთჳს გარდამოჳდა წიაღთაგან მამი-

¹ BD: გარდასაყრდნობელსა; 2. D: + და; 3. B: ცხოვარი; 4. D: რაჲოდენი; 5. D: ეს; 6. D: რა; 7. D: თქუა; 8. BCD: წარგზავნა; 9. D: სახიდ; 10. BD: თვსად; 11. D: შემო-რა-ვიდა; 12. D: -; 13. BD: დღესასწაული; 14. BD: -; C: საქმე; 15. BD: იქმნების; 16. CD: ლუსონ; 17. D: -; 18. D: გარემოჲს; 19. C: სანაჳები; 20. D: უკუჲ; 21. BD: მზავყენეთ; 22. D: ზროხა; 23. D: უკუჲ; 24. BD: + მის; 25. B: + ეშმაკთა; D: + ეშმაკისა; 26. BD: -; 27. B: მიგიტევენეს; 28. შენ ყოველნივე] B: -; D: ყოველნივე] -; 29. B: + მისსა; D: + მისა; 30. B: მოივლტიან; D: მიივლტიან; 31. BD: -; 32. D: მათ.

სათა¹ ქრისტე² ღმერთი ჩუენი და კაც იქმნა წმიდისა ქალწულისა მარიამისგან. და მსგავს ჩუენდა იქმნა თვნიერ ცოდვისა, რაჲთა ყოველთა მიგვწოდოს სასუფეველსა მისსა, ვითარცა ღმერთმან ყოვლადღლიერმან. ამისთვის, შვილო ჩემო, მტკიცე იყავ სარწმუნოებასა ზედა³ მისსა, რაჲთა სრულიად მოგეცეს მადლი სულისა წმიდისაჲ,⁴ რომელსა ჰნებავეს⁵ ყოველთა კაცთა⁶ ცხორებაჲ და მეცნიერებასა⁷ ჭეშმარიტებისასა მოსლვაჲ. ხოლო ან მნებავეს, შვილო ჩემო, რაჲთა აღმიშენო⁸ საკურ-
[271r]თხეველი წმიდაჲ, რაჲთა შევსწირვიდე⁹ მას ზედა შესაწირავსა¹⁰ დიდებულსა და უფალმან ჩუენმან¹¹ იესუ ქრისტემან გვჰსწენეს¹² ყოველთაგან მტერთა¹³ უხილავთა და მოავლინოს ანგელოზი თჳსი მცველად სულთა ჩუენთა.“

მიუგო მთავარმან და ჰრქუა მას: „ყოველივე, რაჲცა მიბრძანო შვილსა შენსა, მზა ვარ აღსრულებად. სახც¹⁴ ოდენ საკურთხეველისაჲ¹⁵ მის¹⁶ გამოსახე¹⁷ და მიერიტგან უზრუნველ იყავ.“¹⁸ მაშინ აღდგა ნეტარი იგი და თანა წარიყვანა¹⁹ ვონიფანტე მთავარი და ლუკაონიდე. და განვედით მახლობელად ზღუდესა ქალაქისასა აღმოსავალით კერძო. და გამოსახა სახც²⁰ იგი ეკლესიისაჲ და ჰრქუა:²¹ „ამას ადგილსა მნებავეს აღშენებაჲ ამის სახლისა²² სალოცველისაჲ.“²³

და აღასრულა ლოცვაჲ²⁴ ეკლესიისაჲ²⁵ მუნ მდგომარემან.²⁶ ხოლო მთავარმან სათხროლითა მოინიშნა²⁷ ადგილი იგი და წარვედით სავანესა²⁸ მას ჩუენსა. და ხვალისა დღე უბრძანა მთავარმან მნესა თჳსსა²⁹ წარსლვად ლუკაონიდე ს თანა და

¹ BD: მამულთა; 2. BCD: ქრისტე; 3. BD: —; 4. D: წმიდისა; 5. D: —; 6. D: + ჰნებავეს; 7. D: მეცნიერებაჲ; 8. D: + მე; 9 D: შევწირვიდე; 10. BD: + მას; 11. B: ჩემმან; 12. B: გვჰსწენეს; D: გიჰსწენეს; 13. BD: + მათ; 14. BCD: სახე; 15. B: საკურთხეველისა; C: საკურთხეველისაჲ; D: საკურთხეველისა; 16. D: —; 17. C: გამოსახც; 18. D: იქმენ; 19. D: წარიტანა; 20. BCD: სახე; 21. BD: თქუა; 22. ამის სახლისა BD: ~; 23. D: სალოცველისა; 24. D: ლოცვა; 25. D: ეკლესიისა; 26. D: + მან; 27. D: მოინიშნა; 28. C: სანავესა; 29. B: თჳსა.

ვითარცა უჩუენოს¹ აღშენებად² ტაძარი იგი ღმრთისაჲ. და მე-
ყსეულად შემოკრიბნეს გალატოზნი და ხუროთმოძღუარნი³
და იწყეს შენებად, რამეთუ იტყოდეს: „სახლსა საგანძურსა
აშენებს⁴ მთავარი.“

და ფრიადითა მოსწრაფებითა ოცდაათ დღე აღასრულეს
შენებაჲ იგი ყოვლად⁵ კეთილად და შუენიერად.⁶ და იყო შენე-
ბული იგი ყოველი კეციტა და ლაქუარდითა დიდ-დიდე-
[271v]ბითა სისუბუქისათჳს მისისა. და ვითარცა აღასრულეს
ყოველივე სამკაული წმიდისა მის ეკლესიისაჲ, შთავიდა ნეტა-
რი ბაგრატ მთავრისა⁷ თანა და ლუკაონიდეს⁸ თანა, რომელსა
ენოდა „ეპიფანე.“⁹ და აღჰმართა¹⁰ წმიდამან მან¹¹ თჳსითა ჴე-
ლითა¹² საკურთხეველი და აკურთხა იგი წესითა¹³ მოციქულ-
თათა.¹⁴ და მეყსეულად შეწირა მას ზედა უსისხლოჲ იგი
მსხუერპლი. და გუაზიარნა წმიდათა მათ საიდუმლოთა მე და
ეპიფანე¹⁵ და ამბორსგჳყო. ხოლო ვონიფანტე მთავარსა¹⁶ არა
აზიარა. ამისთჳსცა¹⁷ შეწუხნა იგი ფრიად, რამეთუ ჯერეთ
უმეცარ იყო საიდუმლოსა მას.

ხოლო ოდეს-იგი იწყო წმიდამან ბაგრატ გალობად ჴმი-
თა მით ტკბილითა, რამეთუ ფრიად კეთილ და ტკბილ იყო
ჴმად მისი და მადლითა ღმრთისაჲთა¹⁸ აღვსებულ, მეყსეულად
ვიხილეთ მე და ეპიფანე¹⁹ ცეცხლი საშინელი, ზეცით გარდა-
მოსრული, რომელმან აღავსო²⁰ ეკლესიაჲ და ჩუენ²¹ შეძრწუ-
ნებულ²² ვიყვენით.²³ ხოლო გარემოჲს ადგილისა მის აღმართ-
ებულ იყვნეს კერპნი მრავალნი, სპილენძისა და ჭიქისა და კე-
ცისანი ოქროლესულნი. და მას ჟამსა ყოველნივე დაცჳვეს და
შეიმუსრნეს.

¹ D: უჩუენეს + აღესრულოს და; 2. D: აღშენოს; 3. BCD: ხუროთმო-
ძღუარნი; 4. BC: აღაშენებს; 5. B: ყოველი; 6. D: შუწნიერად; 7. B:
მთავრისისა; 8. C: ლუკაონიდეს; 9. C: ეტჳფანე; 10. C: აჰმართა; 11.
D: —; 12. თჳსითა ჴელითა] B: ~; 13. BD: წესისაებრ; 14. B: მოციქულ-
თაჲსა; D: მოციქულთაჲსა; 15. BCD: ეტჳფანე; 16. B: მთავარი; 17. BD:
ამისთჳს; 18. D: ღმრთისათა; 19. BCD: ეტჳფანე; 20. B: აღივსო; 21.
B: —; 22. B: შეძრწუნებულ; 23. D: ვიქმნენით.

და ვითარცა აღასრულა წმიდაა ჟამისწირვა,¹ ნეტარ-
მან² ჰრქუა მთავარსა: „რახსა მწუხარე იქმენ, შვილო, რომელ-
იგი არა გაზიარე წმიდათა მათ საიდუმლოთა? საცნაურ
იყ(ა)ვნ შენდა, ვითარმედ ესე არს საიდუმლო ჳორცისა და
სისხლისა ქრისტეს ღმრთისაჲ. და ვერვის ჳელენიფების [272r]
ზიარებად მისა,³ უკუეთუ არა პირველ აღიბეჭდოს წმიდისა
ნათლისღებისა⁴ მიერ, რომელ არს განბანაჲ წყლითა და გან-
წმედაჲ სულისა წმიდისა მიერ.⁵ ხოლო შენ ჯერეთ წინდი
ოდენ მიგიღებიეს მადლისაჲ⁶ მის და არლა⁷ სრულ ქმნულ⁸
ხარ. ჰმადლობდ უკუე⁹ ღმერთსა და ოდეს მისმან სახიერება-
მან ჯერიჩინოს, ღირს იქმნე დიდებულსა მას ნიჭსა.“

ესე რაჲ თქუა, შეუვრდა მთავარი იგი და არღარა შესძი-
ნა სიტყუად. მაშინ აღგჳყვანნა¹⁰ ტაძრად და დააგო¹¹ ტაბლად
შუენიერი¹² დღესა მას სატფურებისასა. ხოლო წმიდამან ბაგ-
რატ იწყო კურთხევაჲ ტაბლისა. და თქუა რაჲ სიღრმითა¹³
გულისა მისისაჲთა:¹⁴ „დიდებაჲ შენდა, ქრისტე ღმერთო,¹⁵ სუ-
ფევაჲ შენი, ქრისტე,¹⁶ სუფევა¹⁷ არს უკუნისამდე“,¹⁸ მეყსეუ-
ლად შეიძრა ადგილი იგი და ყოველნივე¹⁹ შიშით ქუე²⁰ დავცჳ-
ვით. ხოლო ნეტარმან მან აღმადგინნა²¹ და თქუა: „ნუ გეში-
ნინ, რამეთუ მადლი ქრისტესი მოგუეფინა²² ჩუენ, რაჲთა გუა-
კურთხნეს.“ და ჯდა უკუე წმიდაჲ²³ ბაგრატ და ერთ კერძო
მისა²⁴ – მთავარი ვონიფანტე და ერთ კერძო – ეპიფანე.²⁵ ხო-
ლო მე ზე ვდეგ წინაშე უფლისა ჩემისა.

მოიღო წმიდამან²⁶ პური, განტეხა და მოგუცა ყოველთა
და თქუა: „მიიღეთ, ჭამეთ პური ესე ჩემი²⁷ ჳელთაგან ჩემთა
დღესა ამას სატფურებისასა ტაძრისა მის ღმრთისა და მოიძა-

¹ D: ჟამისწირვა; 2. BD: + მან; 3. B: –; 4. B: ნათლის; 5. წმიდისა მი-
ერ] BD: –; 6. B: მადლისა; 7. BD: არღარა; 8. D: ქმნილ; 9. D: უკუჴ;
10. D: აღგჳყვ(ა)ნა; 11. B: დაგგო; 12. D: შუჴნიერი; 13. D: სიღრმით;
14. D: მისისაჲთა; 15. BD: –; 16. CD: –; 17. B: სოფევაჲ; D: სუფევაჲ;
18. B: –; D: + და; 19. B: ყოველნივე; 20. D: –; 21. B: აღგოადგინნა; D:
აღგუადგინნა; 22. D: მოგუჴფინა; 23. D: ნეტარი; 24. D: –; 25. BC:
ეტჴფანე; 26. BC: + მან; 27. BD: –.

გენით კერპნი და ყოველივე ნაზორავი¹ და ნაგები² მათი.“³ და აღვდეგით რაჲ ტაბლით, ყო ლოცვაჲ⁴ და წარავლინა კაცად-კაცადი თჳსაგან. ხოლო ჩუენ შთავედით ეკლესიად სამნუხრო-ჲსა⁵ გალობისა [272v] აღსრულებად. და მიერთგან მუნ ვიყოფოდეთ,⁶ ლოცვათა აღვასრულებდით და უსისხლოსა მას მსხუერპლსა შესწირვიდა ღმერთშემოსილი იგი.

ხოლო ქურუმთა მათ⁷ ბოროტთა ესმა რაჲ, ვითარმედ ვონიფანტე მთავარმან ტაძარი აღაშენა, იხარებდეს და იშუებდეს და⁸ იტყოდეს, ვითარმედ:⁹ „ღმერთნი უმეტესად¹⁰ შეიყუარნა მთავარმან და ტაძარი აღუშენა აპოლონს.“ რამეთუ არა იყო ქალაქსა მას კერპი მისი და იტყოდეს: „დიდ არს ძალი¹¹ შენი, ღმერთო აპოლონ, რამეთუ, დაღაცათუ ფალკონ წარვიდა ჩუენგან, არამედ ან შენ¹² მოგიყვანა დიდმან ამან მთავარმან, შეყუარებულმან ღმერთთამან.“¹³

ხოლო მოახდა¹⁴ კრებაჲ იგი ლუსონ¹⁵ კერპისაჲ. და მოჰმზადეს ქურუმთა¹⁶ მათ ცხოვარი¹⁷ და ზროხაჲ ფრიადი და სამნი ჭაბუკნი დასაკლველად ჩუეულებისაებრ.¹⁸ და შეკრბეს მიმოსლვად ყოველთა მათ საკერპოთა ტაძართა და¹⁹ კუმევადა საკუმეველისა.²⁰ და შე-რაჲ-ვიდეს ყოველსა²¹ პირველად ტაძარსა მას დიოს კერპისასა, პოვეს²² კერპი იგი დაცემული და შემუსრვილი.

ესე რაჲ იხილეს, იცეს პირთა მათთა და გოდებით ტყე-ბა²³ ყვეს და იტყოდეს: „ჰ, ღმერთო ჩუენო დიოს, არა კმა გუეყოა წარწყმედაჲ იგი ფალკონისი, არამედ, ესერა, უმეტესიცა მნუხარებაჲ და რისხვაჲ გუენია ჩუენ.“²⁴ რამეთუ გხედავთ შენ შემუსრვილად და რომელსა შიშით თაყუანის გცემდით, გხე-

¹ BD: ნაზორევი; 2. C: ნაგევი; 3. D: —; 4. D: ლოცვა; 5. B: სამნოხრო-
ჲსა; 6. B: ვიყოფოდეთ; 7. B: —; 8. იშუებდეს და] BD: —; 9. BD: —;
10. C: უმეტეს; 11. D: —; 12. ან შენ] D: ~; 13. შეყუარებულმან ღმერ-
თთამან] BD: —; 14. B: მოახლდა; D: მოახლებით იყო; 15. C: ლუსონ;
16. D: ქურუმთა; 17. B: ცხოვარი; 18. D: ჩუეულებისაებრ; 19. B: —;
20. B: საკუმეველისა; 21. CD: ყოველისა; 22. ABC: პოვეს; 23. D: ტყე-
ბაჲ; 24. BD: —.

დავთ შეურაცხად¹ დაღენილად. ვინ მიუთხრას სირცხვლი ესე ჩუენი გა[273r]რემო² ქალაქთა?“

და ესევეითარიოთა გოდებითა გამოვიდეს გარე³ და შევიდეს⁴ სხუათა მათ ტაძართა და პოვნეს⁵ ეგრეთვე ყოველნი ღმერთნი შემუსრვილნი. მაშინ იქმნა ვაებაჲ დიდი და ყოველი ერი შეკრბა წმასა⁶ მას. და განისმა ესე სიტყუაჲ⁷ ყოველსა ქალაქსა და იყო გლოვაჲ⁸ ყოველთაჲ.

მაშინ ქურუმნი⁹ იგი ერთიურთ აღვიდეს მთავრისა და იწყეს წმობად წმითა უნესოჲთა. ხოლო იგი წარდგა გარდა[სა]-ყრდნელსა¹⁰ მას თვსსა და ჰკითხვიდა შფოთისა¹¹ მის¹² მიზეზსა. და იგინი ეტყოდეს:¹³ „ჰ, მთავარო, ვითარ-ესე ვხედავთ, არცა ერთი ზრუნვაჲ გაქუს შენ წარწყმედისათჳს ჩუენისა, რამეთუ, აჰა, ესერა, პირველქმნულსა¹⁴ მას განსაცდელსა ზედა, რომელ-იგი ფალკონ ღმერთი ჩუენი უჩინო იქმნა, არცა ერთი ზრუნვაჲ აჩუენე. და ან კუალად დიოს, ღმერთი ჩუენი დიდი, და სხუანი ყოველნივე შემუსრვილ არიან,¹⁵ გარნა ლუსონ ხოლო, და შენ ანლა იკითხავ მიზეზსა ამას გლო(ვ)ისა¹⁶ ჩუენისასა? ან უკუე თქუ, რასა გვბრძანებ ამის ჯერისათჳს.“

მიუგო მთავარმან და პრქუა მათ: „კაცნო ბრძენო ტავ-რომენელნო, ესერა, კრებაჲ იგი დიდი ამის ქალაქისაჲ მოახლებულ არს. მაშინ უკუე ყოველივე გამოვიდიოთ.¹⁷ ხოლო ან გამოარჩიენით თქუენგანნი კაცნი ბრძენნი და სწავლულნი ფრიად ფილოსოფოსობისანი¹⁸ და მეცნიერნი სიზმართა აღწსნად¹⁹ და [273v] სამისნოთა გამოძიებად. და ტაძრებსა შინა

¹ D: + და; 2. A: გარრემო; D: გარემოჲ; 3. B: მიერ; 4. გარე და შევიდეს] D: –; 5. B: პოეს; D: პოვეს; 6. D: წმაჲ; 7. ესე სიტყუაჲ] BD: ~; 8. B: გლოაჲ; 9. C: ქურომნი; 10. BD: გარდასაყრდნობელსა; C: გადასაყრდნელსა; 11. B: შფოთისასა; D: შფოთისათჳს; 12. D: –; 13. D: იტყოდეს; 14. D: პირველქმნილსა; 15. BD: + და არცა ერთი დაშთომილ არს; 16. ამას გლო(ვ)ისა] B: გლოვისა მის; D: გლოვისა ამის; 17. ყოველივე გამოვიდიოთ] BD: გამოვიდიოთ ყოველივე + ესე; 18. C: ფილასოფობისანი; 19. CD: აწსნად.

ღმერთთასა ორ-ორი დაადგინეთ. ნუუკუე¹ ცნან, რაჲ არს მონეწული ესე ღმერთთა ზედა, გინათუ ღმერთი უძლიერესი მოვიდა და ვერ დაუდგნეს² შიშსა მისსა და შეიმუსრნეს, ანუ-თუ³ სხვსა რაჲსამე⁴ მიზეზისათჳს⁵ იქმნა ესე. და რაჲცა გამოცხადოს კრებასა მას, გუაუწყონ ყოველივე.⁶

სთნდა სიტყუაჲ ესე ქურუმთა და ერსა მას და თქუეს: „ვფუცავთ ძალსა ლუსონისსა,⁷ კეთილი განზრახვა⁸ მოიგონე, მთავარო დიდებულო.“ და მიიქცეს ქალაქად და ჴელთა აღიღეს რტოები მურტისა⁹ და დაფნისაჲ. და გამოარჩინეს¹⁰ ოცდაათი¹¹ კაცი,¹² სწავლულნი ფილოსოფოსობასა¹³ და ვარსკულავთმრაცხველობასა,¹⁴ სიზმართა აღწსნასა¹⁵ და მისნობასა. და დაადგინეს იგინი ტაძართა¹⁶ შინა კერპთასა¹⁷ ორ-ორი. ხოლო წმიდაჲ ბაგრატ ჯდა ეკლესიასა მას შინა, დაფარულ სულისა მიერ წმიდისა, რამეთუ ბნელი¹⁸ იყო მიფენილ თუალთა მის ერისათა და ვერ ხედვიდეს წმიდასა მას ეკლესიასა.¹⁹

წარვიდეს უკუე ერნი იგი ქურუმთა თანა საკერპოდ ლუსონისსა²⁰ რტოებითა მურტისა და დაფნისაჲთა²¹ და თითოსახითა სახიობითა შევიდეს. ქურუმნი იგი შეასხმიდეს მას და²² ითხოვდეს ხილვათა ხილვად საქმისა მისთჳს საძიებელი-სა. მაშინ სულმან მან ბოროტმან, რომელი იყო [274r] კერპსა მას შინა, ჴმაჲ აღმოუტევა და ჰრქუა მათ: „კაცნო ტავრომენელნო, რაჲსა მოხუდით ჩემდა, ანუ რაჲსა ჴმითა ქებისაჲთა შემასხამთ? რაჲდენი გაუცნეთ, გაუცნეთ, და რაჲ-იგი ვქმენით, ვქმენით თქუენ თანა. ამიერიტგან განგუეშორენით, არ-ღარა არს ძალი ჩუენ თანა, რამეთუ სამგუამოვანმან²³ ღმრთა-

¹ D: ნუუკუე; 2. D: დგნეს; 3. D: ანუ; 4. D: რაჲსათჳსმე; 5. D: მიზეზისა; 6. BD: –; 7. C: ლუსონისსა; 8. D: განზრახვა; 9. D: მურტისაჲ; 10. B: გამოარჩინეს; D: გამოარჩინა; 11. BD: ოცდაათნი; 12. BD: კაცნი; 13. B: ფილოსოფოსობასა; C: ფილასოფოსობასა; 14. B: ვარსკულავთმრაცხველობასა; 15. B: აწსნასა; 16. BD: + მათ; 17. BD: საკერპთა; 18. D: ბნელ; 19. D: + და; 20. B: ლუსონისა; C: ლუსონისსა; 21. B: დაფნითა; 22. D: + იტყოდეს და; 23. B: სამგუამოვანმან.

ებამან¹ მოხედნა თვსთა დაბადებულთა. მოავლინა ღმერთმან სიტყუაჲ თვსი და ყოველნი განკურნნა,² რომელმან-იგი შექმნნა³ ცანი⁴ და ქუეყანაჲ, ზღუაჲ და ყოველი, რაჲ არს მას შინა. ამან ან აქაცა⁵ მახვლი ცეცხლისაჲ მოავლინა,⁶ მონაფჴ⁷ თვსი, რომელმან ფალკონცა იოტა და სხუანი შემეუსრნა და მეცა უჩინომყოფს.“ ესე რაჲ თქუა, დადუმნა იგი სრულიად.⁸

ხოლო ქურუმნი იგი და ერი აღივსნეს მწუხარებითა, რამეთუ ვერ გულისჴმაცევს, რასა-იგი იტყოდა. არამედ ესეოდენ ცნეს, ვითარმედ განსაცდელი და ჭირი მოწევნულ⁹ არს ღმერთთა მათთა ზედა. მაშინ იწყეს კუალად ვედრებად, რაჲთამცა გამოცხადებულადრე აუწყა მათ, თუ ვინ არს ძლიერი¹⁰ იგი ღმერთი და ყოველთა შემოქმედი. ხოლო სულმან მან არანმიდამან და ბილწმან¹¹ არარაჲ¹² მიუგო. მერმე კუალად წილ¹³ იგდებდეს,¹⁴ თუ¹⁵ ვის ეძიებს ლუსონ,¹⁶ რაჲთამცა დაუკლეს მას, რამეთუ ესე¹⁷ აქუნდა¹⁸ ჩუეულებაჲ¹⁹ და რომლისაცა²⁰ აუწყის,²¹ იგიცა დაუკლიან.

მოიღეს უკუე ფიალი ოქროსაჲ²² და აღავსეს იგი წყლითა და მიახლეს²³ წინაჲ [274v] კერპისა მის. და წილ იგდებდეს ბეჭდებითა წესისა მისებრ მისანთაჲსა.²⁴ და აღმოჴდა²⁵ წილი იგი მთავრისა ვონიფანტესთვს, რაჲთა დაუკლან იგი კერპსა მას. ესე რაჲ²⁶ ესმა ერსა,²⁷ განიხარეს და რტოებითა მით მურტისა და დაფნისაჲთა²⁸ აღვიდეს პრეტოროდ,²⁹ რომელ არს ტაძარი მთავრისაჲ.³⁰ შეასხმიდეს მას და იტყოდეს: „დიდებულო მთავარო და ბრწყინვალეო ნახპეტო, დიდმან

¹ B: ღმრთეებამან; 2. B: განკურნა; 3. BC: შექმნა; 4. B: ცაჲ; 5. B: მოავლინა; 6. B: აქაცა; 7. BC: მონაფე; 8. იგი სრულიად B: —; 9. B: მოწევნოლ; 10. C: ძრიელი; 11. და ბილწმან BD: —; 12. BC: არლარაჲ; 13. D: წილი; 14. D: იგდეს; 15. B: თჳ; 16. C: ლუსონ; 17. BD: —; 18. B: აქონდა; 19. D: ჩუჴულებაჲ; 20. D: რომლისაცა; 21. D: აუწყიან; 22. BD: ოქროსა; 23. D: მიახლეს; 24. D: მისანთასა; 25. B: აღმოჴდა; 26. D: რა; 27. D: + მას; 28. B: დაფნისაჲთაჲთა; 29. B: პერეტო-რად; 30. D: მთავრისა.

ღმერთმან ლუსონ¹ შესანიშნავად² და მსხუერპლად³ მისა⁴ გითხოვა⁵ შენ და გნატრით,⁶ რამეთუ ამასცა ცხორებასა დიდებულ იქმენ და ან ღირს იქმნები ღმერთყოფად, ვითარცა ლუსონ⁷ და ზევ⁸ და სხუანი იგი ღმერთნი.“

ესე რაჲ ესმა, მას ჟამსა ერი იგი განუტევა ნიჭითა მრავლითა წესისაებრ და მსწრაფლ მოვიდა ნეტარისა ბაგრატისა.⁹ და¹⁰ შეუვრდა¹¹ მას ცრემლით და¹² რაჲ-იგი ასმიოდა, მიუთხრა მას. მიუგო მას¹³ წმიდამან ბაგრატ: „ნურარას¹⁴ ზრუნავ, შვილო, ამის ჯერისათჳს, არამედ წარვედ კრებასა მას. და მეცა მუნ მოვინიო ძალითა უფლისა ჩუენისა¹⁵ იესუ ქრისტესითა და ვიოტო სული იგი არანმიდაჲ. ხოლო შენ არარაჲ¹⁶ გევნოს, ნუ გეშინინ, ნუცა იურვი, არამედ წარვედ მშდობით და¹⁷ მე¹⁸ სახელითა ქრისტესითა შენ თანა ვარ.“

წარვიდა მთავარი ტაძრად¹⁹ თჳსად²⁰ და მუნ იყოფვოდა²¹ უზრუნველად. და ხვალისა დღე მივიდეს ქურუმნი კაცთა მათ მიმართ, რომელნი საკერპოთა შინა დაედგინნეს კითხვად, უკუეთუ გამოეცხადა რაჲ. ხოლო მათ [275r] მიუგეს და ჰრქუეს:²² „ვითარცა-ესე დაგუადგინენით ჭეშმარიტისა²³ ძიებად, ყოველივე, რაჲ-იგი ვიხილეთ, გაუწყოთ. ღმერთნი იგი შემუხსრვილნი²⁴ ერთად შევანანევრენით და დავსხენით საყდართა მათთა ზედა. და ვევედრებოდეთ²⁵ გამოცხადებად ჩუენდა ჩუენებათა დაფარულთა და ღამე ყოველ²⁶ არა დავიძინეთ. ხოლო ვითარცა მეცხრ²⁷ ოდენ ჟამი იყო²⁸ ღამისაჲ,²⁹ გუესმა ჴმაჲ გალობისა,³⁰ ფრიად შუენიერი, რომლისა სმენითა ვერვინ განძღების.³¹ და ვითარცა ისმა ჴმაჲ იგი, მეყსეულად, ვითარ-

¹ C: ლუსონ; 2. D: შესანიშნავად; 3. D: მსხუერპლად; 4. D: მისა; 5. BD: გითხოვა; 6. BD: + ყოველნი; 7. C: ლუსონ; 8. D: ზევს; 9. B: ბაგრატისა; 10. BD: —; 11. B: შეუვრდა; 12. B: —; 13. BD: —; 14. BD: ნურას; 15. BD: —; 16. B: არა; 17. B: —; 18. D: —; 19. ტაძრად] B: სახედ; D: სახიდ; 20. B: თჳსა; 21. D: იყოფოდა; 22. BD: თქუეს; 23. BD: ჭეშმარიტებისა; 24. C: შემოსრვილნი; 25. D: ვევედრებოდით; 26. C: ყოველ; 27. BCD: მეცხრე; 28. D: + ზამთრისა 29. D: ღამისა; 30. BCD: გალობისა; 31. D: განძღებოდა.

ცა მძაფრისა¹ ქარისაგან,² განიბნინეს³ ღმერთნი იგი და იქმნეს,⁴ ვითარცა არარა.⁵ ხოლო ქურუმთა სიტყუანი⁶ ესე შეჰრაცხნეს,⁷ ვითარცა⁸ ნაცილად, და არა⁹ ჰრწმენა. მიუგეს კაცთა მათ და ჰრქუეს: „უკუეთუ ურწმუნო¹⁰ ხარო სიტყუათა ჩუენთა, დაადგერით¹¹ აქა და თქუენ თვთ გესმას.“

სთნდა მათ სიტყუად ესე¹² და წარვიდეს და მოიყვანნეს სხუანი კერპნი. და აღჰმართნეს¹³ ტაძართა მათ შინა და მუნ დაადგრეს¹⁴ მას ღამესა. ხოლო ვითარ მეცხრე¹⁵ ოდენ ჟამი იყო ღამისაჲ,¹⁶ იწყო წმიდამან ბაგრატ ცისკრისა გალობასა. და ესმა ჴმად მისი,¹⁷ მეყსეულად დაეცნეს კერპნი იგი და შეიმუსრნეს. მაშინ ქურ(უ)მნი იგი განვიდეს ხილვად, ვინაჲ მოვალს ჴმად იგი. და ჴმად ესმოდა, ხოლო ხილვად ეგუტერისა¹⁸ მის ვერ ჴელენიფებოდა, რამეთუ ბნელი მიფენილ იყო თუალთა ჴედა მათთა. და აღვასრულეთ რაჲ ლოცვაჲ, დაჴდა ნეტარი ბაგრატ წინაჲჲ კართა ეკლესიისათა, დასწერა ჴუარი. და¹⁹ მაშინლა [275v] აღეხილნეს თუალნი მათნი. და იხილეს წმიდაჲ იგი ეკლესიაჲ და ნეტარი ბაგრატ, მჴდომარე²⁰ წინაჲჲ კართა მისთა, ვითარცა ანგელოზი ღმრთისაჲ, და შეშინდეს. მაშინ მოუჴდეს მას და ეტყოდეს: „გაფუცებთ დიდთა ღმერთთა, გვთხარ²¹ ჩუენ,²² ღმერთი ხარ შენ, ანუ კაცი?“

მიუგო წმიდამან ბაგრატ და ჰრქუა მათ: „მე არცა ღმერთი ვარ, არცა თქუენთა მაგათ ბილწთა ღმერთთა²³ გჴმსახურებ,²⁴ არამედ კაცი ვარ, დაბადებული ღმრთისაჲ, რომელმანცა მომავლინა, რაჲთა გიქადაგო თქუენ²⁵ სიტყუად ცხორებისაჲ²⁶ და ჴეჴმარიტებისაჲ,²⁷ რაჲთა იცნათ ღმერთი მა-

¹ B: მძლაფრისაგან; D: მძაფრისაგან; 2. BD: ქარისა; 3. B: განიბნინეს; 4. BCD: იქმნეს; 5. D: არარა; 6. BD: —; 7. BD: შეჰრაცხეს; 8. BD: —; 9. BD: არა; 10. B: ურწმუნო; 11. BC: დაადგერით; 12. BD: მათი; 13. B: აღმართნეს; 14. C: დაადგრეს; 15. BCD: მეცხრე; 16. BCD: —; 17. D: + და; 18. AC: ეგუტერისა; D: ეგუტერისა; 19. B: —; 20. BCD: მჴდომარე; 21. D: + შენ; 22. D: ჩუენი; 23. B: + თქუენთა; 24. B: გმსახურებ; 25. DB: —; 26. BD: ცხორებისა; 27. და ჴეჴმარიტებისაჲ] D: —.

ღალი და მოიძაგოთ ბოროტი ეშმაკი.“ ჰრქუეს მას ქურუმთა მათ: „ვხედავთ შენ ზედა მადლსა¹ დიდსა,² ნუუკუე³ აპოლონ,⁴ ღმერთი იგი⁵ ათინელთაჲ,⁶ ხარ შენ და ამისთვის ესრეთ ძლიერად მოხუედ და ღმერთნი ჩუენნი შეიმუსრნეს. გარნა არა იგი ღირს ამის საქმისა ქმნაჲ, დაღაცათუ ძლიერი⁷ ხარ, რამეთუ იგინიცა ღმერთნი არიან.“

მიუგო ნეტარმან მან და ჰრქუა მათ: „კაცნო ტავრომენელნო, მე არცა⁸ აპოლონ ვარ,⁹ არცა აპოლონს ვიცნობ, რამეთუ არს იგი¹⁰ არარაჲ და შეურაცხი. არამედ მონაჲ¹¹ ვარ უფლისა ჩუენისა¹² იესუ ქრისტესი, რომელმან ქმნა ცაჲ¹³ და ქუეყანაჲ,¹⁴ ზღუაჲ და ყოველი, რაჲ არს მას შინა.¹⁵ რომელმან დაჰბადა კაცი ხატად თჳსა¹⁶ და მან მომავლინა, რაჲთა გასწაო¹⁷ დატევებად¹⁸ ეშმაკთა და მის მხოლოესა მონებად, რაჲთა მოგანიჭოს ცხორებაჲ საუკუნოჲ, [276r] რომელი თუალმან არა იხილა და ყურსა არა ესმა და გულსა კაცისასა არა მოუწა,¹⁹ რომელი-იგი განუმზადა ღმერთმან მოყუარეთა თჳსთა.²⁰ ხოლო კერპნი ეგე,²¹ რომელთა თქუენ ღმერთად უწოდთ,²² ეშმაკნი არიან და მსახურთა მათთა²³ ცეცხლისა საუკუნოესა²⁴ მომატყუებელ არიან²⁵ და ბნელისა გარესკნელისა²⁶ დაღრჭენისა კბილთაჲსა²⁷ და მატლისა²⁸ დაუცხრომელისა. ან უკუე, კაცნო,²⁹ დაუტევეთ³⁰ ბნელი და მოვედით³¹ ნათლად!“

ხოლო ქურუმთა მათ უკვრდეს სიტყუანი მისნი, არამედ მიისწრაფდეს დღესასწაულსა მას ლუსონ³² კერპისასა და ჰრქუეს მას: „ვისმინოთ კუალადცა, სიტყუაჲ ეგე შენი რასა მოასწავებს.“ და დაუტევეს იგი და წარვიდეს და იტყოდეს:

¹ D: მადლთა; 2. D: დიდთა; 3. D: ნუუკუე; 4. D: —; 5. B: —; 6. D: ათინელთა + აპოლონ; 7. BD: ძლიერ; C: ძრიელ; 8. BD: არა; 9. D: + და; 10. B: + ვითარცა; 11. B: მონა; 12. BD: —; 13. B: ცანი; 14. D: ქუეყანა; 15. მას შინა] C: —; 16. BCD: თჳსად; 17. C: გასწავო; 18. BD: დატეობად; 19. B: მისთა; 20. D: იგი; 21. BD: უწესთ; 22. D: მისთა; 23. B: საუკუნოესა; 24. B: ექმნებინა; 25. D: —; 26. D: კბილთაჲსა; 27. BD: ტირილისა; 28. B: კაცნო; 29. კაცნო, დაუტევეთ] D: ~; 30. D: მოვედით; 31. C: ნათლად; 32. C: ლუსონ.

„ვინმე არს იგი ღმერთი, რომელსა-ესე იტყვს უძლიერეს¹ ყოფად ჩუენთა ღმერთთა, რამეთუ სიტყუაჲცა² იგი ლუსონისი³ გუაკრვებს, რომელ-იგი გუშინ მოგვგო.“ ამას ესევითარსა იტყოდეს რაჲ, მიიწინეს⁴ ტაძრად ლუსონისა⁵ და განავლინნეს ქადაგნი შემოკრებად ერისა. და მეყსეულად შემოკრბა⁶ ერი ურიცხვ რტოებითა მურტისა და ფინიკისაჲთა.⁷ და აღვიდეს ტაძრად მთავრისა და შეიპყრეს ვონიფანტე მთავარი. და მიიყვანეს წარდგინებად წინაშე ლუსონისსა⁸ და აღსძარცუეს⁹ ძონეული იგი და პორფირი, რომელი¹⁰ ემოსა. და ჴელნი შეუკრნეს დაკლვად. ხოლო იგი მიმოიხედვიდა წმიდასა ბაგრატს, ვითარცა ზუარაკი, კლვად მიყვანებული, იხე[276v]დავნი დედასა თჳსსა, და იტყოდა: „იესუ ქრისტე, შემინყალე!“¹¹

და მას ოდენ ჟამსა¹² აღდგა წმიდაჲ ბაგრატ და შეიმოსა სამღდელო¹³ კუართი ზეწრითურთ¹⁴ და მომცა მე კურთხევაჲ დიაკონობისაჲ. და აღიღო ჯუარი იგი წმიდაჲ ჴელთა მისთა¹⁵ და ხატი მაცხოვრისაჲ¹⁶ და წმიდისა მოციქულისა¹⁷ პეტრესი. და სწრაფით მივიწინეით კრებასა მას და ვიხილეთ ვონიფანტე მთავარი წინაშე კერპისა მის შეკრული. ხოლო კერპი იგი იყო დიდ ფრიად და შინაგან მისა¹⁸ გუელი,¹⁹ ვეშაპისა მსგავსი, რომელი-იგი სუმიდა სისხლსა,²⁰ რომელსა-იგი²¹ უზოროვიდეს.

იხილა რაჲ²² ნეტარი ბაგრატ, მთავარმან²³ ჴმაყო: „დიდებაჲ შენდა,²⁴ ღმერთო მონისა შენისა ბაგრატიისო!“ და მეყსეულად დასცკვეს საკრველნი იგი. იხილა²⁵ რაჲ ესე²⁶ ერმან მან,

¹ C: უძრიელეს; 2. BD: სიტყუაჲ; 3. BD: ლუსონისიცა; C: ლუსონისი; 4. B: მიიწინეს; 5. AD: ლუსონისსა; C: ლუსონისსა; 6. BCD: შეკრბა; 7. B: დაფნისაჲთა; D: დაფნისათა; 8. BD: ლუსონისა; C: ლუსონისსა; 9. B: აღსძარცეს; D: აღძარცუეს; 10. BD: რომელ; 11. BD: შემენიე + მე; 12. ოდენ ჟამსა] D: ~; 13. D: + სამოსელი; 14. D: ზეწარი-თურთ; 15. BD: თჳსთა; 16. C: მაცხოვრისა; 17. CD: -; 18. BD: მისსა + იყო; 19. D: გუჭლი; 20. BD: + მას. 21. BD: რომელსა; 22. BD: + მთავარმან; 23. BD: -; 24. B: + ქრისტე; 25. BD: იხილეს; 26. B: -; D: იგი.

დადუმნეს ჴმათა მათგან სასტიკთა, რომელთა შეასხმიდეს კერპსა მას. და თუალნი ყოველთანი წმიდასა ბაგრატს ზედა იყვნეს, რამეთუ¹ იხილეს იგი უცხოთა სახითა და მადლი ღმრთისაჲ მოფენილ იყო მის ზედა.

მაშინ წმიდაჲ ბაგრატ მიეახლა კერპსა მას და ჰრქუა:² „ლუსონ,³ ბილნო და არანმიდაო, რად აცთუნებ დაბადებულთა ღმრთისა ჩემისათა, ანუ რომელსა⁴ სარგებელსა მოატყუებ შენ მიერ ცთუნებულთა⁵ მათ?“ მიუგო სულმან მან⁶ არანმიდამან კერპით გამო: „რასა⁷ მკითხავ, მონაო ღმრთისაო, რომელი შენცა უწყი?“ ჰრქუა მას წმიდამან ბაგრატ: „ჰე,⁸ მე კეთილად უწყი, გარნა გიბრძანებ სახელითა ქრისტესითა თქუმად ერისა ამის წინაშე უცნებათა შენთა და თუ ვითარისა ცხორებისა მომატყუებელ ექმნები მათ და მას საუკუნესა.“ [277r] მიუგო ეშმაკმან მან და თქუა⁹ წინაშე ყოვლისა მის ერისა: „მე ყოველთავე მორჩილთა ჩემთა გეჰენიასა მას ცეცხლისასა“¹⁰ დაუმკვდრებ თავისა ჩემისა თანა.“

მაშინ წმიდამან ბაგრატ აღამალლა წმიდაჲ იგი ჯუარი და გამოსახა ნიში ჯუარისაჲ ჯუართა და ჰრქუა მას: „გიბრძანებ სახელითა მამისა და ძისა და წმიდისა სულისაჲთა,¹¹ ეშმაკო არანმიდაო, სივლტოლად ადგილისა ამისგან და შთაერდომად სიღრმესა ზღვსასა მოყუსისა¹² მის შენისა ფალკონის თანა, ვიდრე განმზადებულად დღედმდე.“ და მეყსეულად იქმნა სულისა მისგან ბოროტისა, ვითარცა გრიგალი ქარისა მძლავრისაჲ.¹³ და კერპი იგი დაეცა და შეიმუსრა წურილად¹⁴ და სულნი იგი ბოროტნი ივლტოდეს. ხოლო გუელი იგი დაშთა ადგილსა მას, სადა ბომონი¹⁵ იყო.¹⁶

მიუჴდა წმიდაჲ ბაგრატ, სცემდა მას კუერთხითა და ეტყოდა: „განვედ, ტყავო¹⁷ ეშმაკისაო, რამეთუ შენ შეგიმოსა მან

¹ D: –; 2. და ჰრქუა] D: –; 3. C: ლუსონ; 4. B: რომლისა; 5. D: ცთომილთა; 6. D: –; 7. D: რაჲსა; 8. D: ჰჰ; 9. BD: ჰრქუა; 10. A: ცეცხლისა; 11. წმიდისა სულისაჲთა] B: სულისა წმიდისაჲთა; D: სულისა წმიდისაჲთა; 12. D: მოყმისა; 13. D: მძლავრისა; 14. BD: წულილად; 15. BD: + იგი; 16. B: დგა; D: დადგა; 17. B: ტყავო.

და პირველნი მამანი ჩუენნი სამოთხით გამოყარნა. და ან¹ ლუსონ² შენვე შეგიმოსა და დაბადებულთა ღმრთისა ჩემისათა აცთუნებდა. განვედ სახელითა უფლისა ჩუენისა იესუ³ ქრისტესითა და ნულარამცა⁴ პოვნილ ხარ ამას ადგილსა!“ და მეყსეულად აღიძრა გუელი იგი საშინელი წარსლვად. და შეძრვასა ოდენ მისსა ჯუარი დასწერა წმიდამან ბაგრატ და განიპო იგი ორად თავითგან⁵ ბოლომდე.

ესე საკვრველებანი, რომელ⁶ ქმნა სახელითა იესუ ქრისტესითა, იხილნა რაჲ ერმან მან, წმაყვეს: „კურთხეულ არს ღმერთი [277v] ბაგრატი, ქეშმარიტად არს დიდ⁷ და საშინელ და გურნამს იგი.“ ჰრქუა მათ წმიდამან ბაგრატ: „შემუსრენით ფიალები ეგე და სარწყულები⁸ სავსე⁹ ღვინთა მით, შეგინებულთა¹⁰ ნაზორევისათა,¹¹ და ყოველი იგი, რომელი შესაწირად¹² ეშმაკისა დაგიკლავს, ძალთა საჭმელად¹³ მიეცით!“ და ერმან მან მყის სიტყუაჲ მისი აღასრულა.

კუალად უბრძანა აღებაჲ გუელისაჲ მის და ზღუად შთაგდებაჲ. და მეყსეულად მოაბეს მას საბელი და ზღუად შთაგდეს.¹⁴ ხოლო ითრევდეს რაჲ, ძუალნი მისნი განშიშულდეს.¹⁵ და ერთმან ჭაბუკთაგანმან ზურგისაგან¹⁶ მისისა¹⁷ მოჰკუეთა ნაწევარი ერთი¹⁸ და აღწონეს რაჲ, იპოვა¹⁹ სამეოცი ლიტრაჲ.²⁰ მაშინ ყოველი იგი ერი შემოუკრბა²¹ წმიდასა²² ბაგრატს.²³ ხოლო იგი აღვიდა ადგილსა მაღალსა და აკურთხნა იგინი ჯუარის წერიტა წმიდითა, რაჲთამცა მიიღეს²⁴ მაღლი²⁵ სულისა წმიდისაჲ.²⁶ და მყოვარ²⁷ ჟამ ასწავებდა მათ სიტყუა-

¹ D: —; 2. C: ლუსონ; 3. უფლისა ჩუენისა იესუ] BD: —; 4. BD: ნულარა; 5. C: + ვიდრე; 6. BD: რომელნი; 7. არს დიდ] BD: ~; 8. B: სარწყაულები; 9. BCD: სავსე; 10. B: შეგინებულთა; 11. D: ნაზორევისათა; 12. CD: შესაწირავად; 13. BC: საჭმლად; 14. B: შთათრეის; D: შთაითრეის; 15. B: განშიშულდეს; 16. D: ზურგისა; 17. D: მისისაგან; 18. D: მისი; 19. BD: იპოვა; 20. D: ლიტრა; 21. B: შემოკრბა; D: შემოკრბაჲ + წინაშე 22. B: წმიდისა; D: —; 23. B: ბაგრატი; D: ბაგრატისა; 24. B: + წმიდა; 25. D: წინდი; 26. D: წმიდისა; 27. B: მყოვარ; C: მყოვარ.

თა¹ მათ² ცხორებისათა³ და გულნი ყოველთანი განეხუნეს მადლითა სულისა წმიდისაჲთა.⁴ და კაცად-კაცადი კერპებსა⁵ მას, რომელნი იყვნეს ადგილ-ადგილ⁶ ქალაქსა შინა,⁷ დაჰმუსრვიდეს და ჰნერწყვიდეს⁸ მათ. ხოლო წმიდამან ბაგრატ კუალად აკურთხნა იგინი და ჰრქუა ხვალისა დღე შემოკრებად. და ესრეთ განყარა ერი იგი საზრდელისა მიღებად⁹ სახლთა მათთა.

და თავადი¹⁰ საღმრთოჲთა სიხარულითა მოიქცა ეკლესიად, ლოცვანი თჳსნი მისცნა უფალსა და მიიღო მცირედ საზრდელი. და დაჯდა კართა წინაშე¹¹ ეკლესიისათა [278r] და ჰმადლობდა უფალსა. მაშინ ეშმაკნი იგი, ქალაქსა¹² შინა მყოფნი, შეწუხებულნი საქმეთა მათთჳს, რომელ ქმნნა¹³ წმიდამან ბაგრატ, მოიცვეს იგი და ყოველივე¹⁴ ეკლესიად, ვითარცა სიმრავლემან ყორანთამან, რაჲთამცა წმიდაჲ იგი შეაშინეს.

მაშინ ღმერთშემოსილი იგი აღდგა და შეიბეჭდა თავი თჳსი სასწაულითა ჯუარისაჲთა და ჰრქუა ეშმაკთა მათ: „გაფუცებ თქუენ, სულნო არაწმიდანო, სახელსა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა¹⁵ დავრდომად ქუეყანასა ზედა მფრინვალეებისა¹⁶ მაგისგან.“ და სიტყუასა¹⁷ მისსა თანა დაცვეს¹⁸ ყოველნი¹⁹ ქუეყანად.²⁰ და იქმნა, ვითარცა კოლტი ღორთაჲ²¹ მრავალი. ხოლო წმიდამან ბაგრატ აღიღო კუერთხი²² ჯუარისაჲ და წარიქცინა²³ იგინი და გარეგან ქალაქისა განიყვანნა იგინი,²⁴ ვინაჲცა²⁵ ქუაბი კლდესა შინა პოვა.²⁶ მუნ შინა²⁷ შეაყენნა იგინი და ლოდი დიდი სიტყვთა პირისა მისისაჲთა²⁸ მია-

¹ BD: სიტყუასა; 2. BD: მას; 3. BD: ცხორებისასა; 4. D: წმიდისათა; 5. D: კერპსა; 6. C: ადგილთა; D: ადგილსა + მას; 7. D: + ადგილ-ადგილ; 8. B: ჰნერწყვიდეს; C: დაჰნერწყვიდეს; D: და ჰნერწყვიდეს] -; 9. BD: მოღებად; 10. BCD: + სავსე; 11. კართა წინაშე] D: ~; 12. BCD: + მას; 13. D: ქმნა; 14. D: -; 15. B: ქრისტესა; 16. B: ფრინვალეებისა; 17. B: სიტყვსა; 18. B: დასცვეს; 19. BD: -; 20. BD: ქუეყანასა + ზედა ყოველნი; 21. D: ღორთა; 22. D: კუჭრთხი + თჳსი; 23. B: წარიქცინა; D: წარიქცინა; 24. BD: -; 25. D: ვინაცა; 26. B: პოა; D: იპოვა; 27. D: -; 28. D: მისისათა.

გორვა კარსა მას¹ და სასწაულითა ჯუარისათა დაჰბეჭდა. და ლოცვაჲ წართქუა მას ზედა და თქუა: „გაფუცებ თქუენ სულთა მაგათ ბოროტთა სახელსა მეუფისა ჩემისა ქრისტესსა არარა² გამოსლვად ქუაბისა³ მაგისგან,⁴ ვიდრე დღემდე⁵ საშჯელისა,⁶ ოდეს-იგი ჯოჯოხეთს შეიყენებოდით.“

და მოიქცა რაჲ მიერ ადგილით, შემოვიდა ქალაქად. და ადგილსა მაღალსა ჴელნი განიჰყრნა, ილოცვიდა და ჰმადლობდა უფალსა.⁷ და შემდგომად ლოცვისა⁸ გამოსახა ნიში ჯუარისაჲ აღმოსავალით, დასავალით,⁹ ჩრდილოეთ და¹⁰ ბლუარიით¹¹ და თქუა: „ძალმან ჯუარისა შენისამან, [278v] უფალო იესუ ქრისტე, განიოტენ ყოველნივე სულნი¹² არანმიდანი.“ და სიტყუასა თანა მისსა,¹³ რომელნიცა სადა დარჩომილ¹⁴ იყვნეს, ქალაქსა შინა ივლტოდეს.

ხოლო ხვალისა დღე ყოველი იგი ქალაქი¹⁵ შემოკრბა. და აღჴდა იგი ადგილსა მაღალსა, ჴელი განუყარა და იქმნა რაჲ ღუმილი ერისაჲ,¹⁶ ალალო ყოვლადწმიდაჲ პირი მისი და ასწავლიდა მათ. ხოლო ყოველნი¹⁷ გულსმოდგინედ ისმენდეს მისსა და იტყოდეს: „გურწამს ყოველივე სიტყუაჲ შენი, წმიდაო ღმრთისაო, და თაყუანის ვსცემთ უფალსა იესუ ქრისტესსა,¹⁸ რომელსა ჰქადაგებ, და ყოველნივე კერპნი მოგჴდაგებიან.“ ესრეთ უკუე ორსა მას დღესა¹⁹ ასწავლიდა ყოველთა²⁰ ზოგად და კაცად-კაცადსა წარჩინებულთა.²¹

ხოლო მესამესა დღესა ინყო ნათლისცემად. და პირველ ნათელღებულნი იგი წმიდისა პეტრეს მიერ, ეპიფანე²² და სხუანი იგი მენავენნი, წარმოადგინნა მსახურებად და აღმქუ-

¹ D: –; 2. BCD: არლარა; 3. D: + ამის ქრისტეს მიერ; 4. D: –; 5. B: დღემდე; 6. BD: სასჯელისა; 7. BD: ღმერთსა; 8. BD: + მის; 9. D: –; 10. B: –; 11. A: ბლურიით; D: ბლოარიით + დასავალით; 12. ყოველნივე სულნი] D: ~; 13. თანა მისსა] BD: ~; C: მისა; 14. BD: დაშთომილ; 15. BD: ერი; 16. BD: –; 17. D: ყოველნივე; 18. BD: ქრისტეს; 19. ორსა მას დღესა] D: –; 20. + D: ორსა დღესა; 21. BD: + მათ; 22. BCD: ეტჴფანე.

მელად¹ ერისა მის. და ნათელსცა² მათ³ მას დღესა შინა⁴ ოც-
დაოთხსა ათასსა რიცხვთ. და აზიარა⁵ წმიდათა ქრისტეს საი-
დუმლოთა. ხოლო ერისა მისგან მრავალთა თქუეს, ვითარმედ:
„ვიხილეთო⁶ ტრედი, ზეცით გარდამომავალი.“ და შთავიდა
ემბაზსა მას და განიბანა წყალსა მას შინა. და აღავსო იგი ნა-
თლითა და სურნელებითა მიუთხრობელითა და კუალად აღ-
ვიდა ზეცად. ხოლო იქმნა⁷ მას დღესა⁸ შინა⁹ ქალაქსა¹⁰ მას¹¹
სიხარული დიდი. და ვიდრე რვა დღემდე¹² ურიცხუმან სულ-
მან¹³ ნათელილო. ხოლო ესმა გარემო¹⁴ სანახებისა¹⁵ ერსა
[279r] და¹⁶ რომელნი-იგი¹⁷ მთასა მას ეტნისასა მკვდრ იყვნეს,
მადლი იგი ღმრთისაჲ, მოსრული ქალაქსა მას ტავრომენელ-
თასა. შემოკრებოდეს ურიცხუნი და ნათელილებდეს¹⁸ ჴელი-
თა წმინდისა¹⁹ ბაგრატისითა.

და მრავალნი უძღურნი²⁰ განიკურნებოდეს²¹ ქრისტეს
მიერ²² დადებითა ჴელთა მისთაჲთა:²³ მკელობელნი, ბრმანი,
განრღუეულნი, განწმელნი, წყლით მანკიერნი და ეშმაკეულნი.
ხოლო ვონიფანტე მთავარი მოუწდა ნეტარსა მას, თაყუანის
სცა და ჰრქუა: „გვედრები, მამაო ღმერთშემოსილო, რად
არა მეცა მომანიჭებ მეორედ შობასა ამას წყლისა მიერ და
სულისა, ვითარცა სხუათა უფროჲსლა, ვითარცა მთავარსა,
პირველ ყოველთაჲსა²⁴ მიღირდა²⁵ მე ნათლისღება.“

მიუგო წმიდამან ბაგრატ და ჰრქუა მას: „შვილო ჩემო,
ნუ სულმოკლე იქმნები, არამედ განმზადე²⁶ თავი შენი სიწმი-
დითა და ქველისსაქმითა და ოდეს უფალსა ენებოს, მაშინ ნა-
თელილე,²⁷ რამეთუ ჩემ ზედა არს ზრუნვა²⁸ სულისა შენი-

¹ B: ამქუმელად; 2. B: ნათელჰსცა; 3. BD: —; 4. BD: —; 5. D: აზიარნა; 6. D: ვიხილეთ; 7. D: + ქალაქსა; 8. D: —; 9. მას დღესა შინა] B: —; 10. B: + შინა; D: —; 11. BD: + დღესა; 12. D: დღედმდე; 13. BD: ერმან; 14. D: გარემოჲ; 15. D: სანახებსა; 16. D: + სხუანი იგი; 17. D: რომელნი; 18. D: ნათელსილებდეს; 19. BCD: წმიდისა; 20. C: უძღურნი; 21. BD: განკურნა; 22. ქრისტეს მიერ] BD: ქრისტემან; 23. D: მისთათა; 24. BCD: ყოველთასა; 25. D: მიღირს; 26. D: განმზადე; 27. BD: ნათელილო; 28. D: ზრუნვა.

საა.¹ ამას ზედა მთავარი იგი დუმნა,² რამეთუ კაცი იყო მო-
რჩილი ყოველსა ზედა სიტყუასა წმიდისა ბაგრატისა. მერმე
ევედრა ნეტარსა მას აღსლვად მის თანა პრეტორად, რომელ
არს ტაძარი მთავრისა. და აღვედით რაჲ, შემიყვანნა³ საგან-
ძურთა მისთა და უჩუენნა⁴ წმიდასა ბაგრატს საუნჯენი მის-
ნი,⁵ ოქროჲ ფრიადი დაზუნული,⁶ ვითარცა იფქლი, ანუ სხუაჲ
რაჲმე [279v] ნივთი შეურაცხი. ესრეთ სავსე იყვნეს საუნჯენი
მისნი ოქროჲთა, რამეთუ ესრეთ აღწერილ⁷ იყო წიგნებსა⁸
მათსა ტავროჲს და მენიასთჳს, რომელთა ქალაქი იგი აღეშე-
ნა.⁹

ვითარმედ იგი მენია¹⁰ ტომისაგან იყო ალექსანდრე მა-
კედონელისაჲ¹¹ და მეცნიერ იყო ოქროჲსა ქმნასა და გამოდ-
ნობასა ოქროჲსა შანთთასა. ამისთჳსცა აღავსო ქალაქი იგი
ოქროჲთა და ვეცხლითა, ვიდრელა არავინ იპოებოდა მუნ ნაკ-
ლულევანებასა შინა. არამედ გარემო სოფლებისაგანცა¹² მუნ
შემოკრებოდეს მორენად საფასეთა. ჰრქუა უკუე მთავარმან
წმიდასა ბაგრატს: „აჰა, ესერა, მამაო წმიდაო, ყოველი ესე
შენ წინაშე არს, ბრძანე, რაჲ ჯერარს ესე ყოფად.“¹³ მიუგო
წმიდამან მან¹⁴ და ჰრქუა მას: „ესე ყოველი, შვილო, გლახაკ-
თა მიეც!“ ჰრქუა მას მთავარმან: „არა არს, მამაო,¹⁵ ქალაქსა
ამას შინა კაცი ნაკლულევანებასა შინა, რამეთუ ფრიად არს
სიმდიდრე¹⁷ ქალაქსა ამას.¹⁸ ხოლო რომელიცა¹⁹ ვინ იპოოს
უპოვარებასა²⁰ შინა, ბრძანებისაებრ შენისა უხუებით მივსცე
მას.“

გამოვედით მიერ და მოვედით²¹ ეკლესიად და ვპოვეთ²²
მუნ ერი მრავალი შემოკრებული. მაშინ ნეტარი იგი ადგილსა

¹ D: შენისა; 2. BD: დადუმნა; 3. C: შემიყვანა; 4. B: უჩუენა; 5. B: თჳ-
სნი; 6. B: დაზუნული; 7. B: წერილ; 8. BD: + მას; 9. BD: აღაშენეს;
10. D: მენიაჲ; 11. B: მაკედონელისა; C: მაკედონიელისაჲ; D: მაკედო-
ნლისა; 12. B: სოფლებისაგანცა; 13. ესე ყოფად BD: ~; 14. BCD: —;
15-16. D: —; 17. BC: სიმდიდრე; D: სიმდიდრე + ამას; 18. D: შინა;
19. D: რომელნიცა; 20. BD: სიგლახაკესა; 21. BD: მივედით; 22.
BCD: ვპოვეთ.

მაღალსა დადგა და ასწავლიდა მათ წმიდათაგან წერილთა. ხოლო ერი იგი ენასა ცეცხლისასა ხედვიდეს¹ პირსა შინა მისსა, ვითარცა მრავალთა გვთხრეს.² და მას დღესა [280r] ნათელილო ქსანთიპოსცა, ბრძენთმთავარმან მის ქალაქისამან, რომელსაცა „ონისიფორე“ უწოდა ნეტარმან მან. და აღასრულა წმიდაჲ ჟამისწირვაჲ და აზიარა³ მორწმუნეთა მათ ჴორცსა და სისხლსა ქრისტჳსსა⁴ და მშჳდობით წარავლინნა სახედ თჳსა.⁵ ხოლო თავადმან პირი იჴსნა ვონიფანტეს თანა და ეპიფანეს⁶ და ეპაფროდიტეს.

და ხვალისა დღე მოუჴდა მას დედაკაცი ვინმე, სახელით ხრუსე,⁷ რომელი-იგი⁸ ქურუმი იყო⁹ კერპთაჲ და „დედით“ ხადოდეს მას ეშმაკნი და იყო იგი კეთროვან.¹⁰ ხოლო უნდა გამოცდაჲ¹¹ წმიდისა მის და ჰრქუა: „მოძღუარ, უკუეთუ ჭეშმარიტ არიან სიტყუანი¹² შენნი, განმკურნე,¹³ რამეთუ, ესერა, ორმე(ო)ც წელ ვჰმსახურებ¹⁴ ირას, ასულსა დიდისა კრონოჴსსა, და შთავვარდი სენსა ამას¹⁵ უშუერებისასა. ან, უკუეთუ¹⁶ სთქუა სიტყვთ და განვიკურნო, მრწმენეს¹⁷ ღმერთი,¹⁸ რომელსა ჰქადაგებ.“¹⁹

მიუგო ნეტარმან მან და ჰრქუა მას:²⁰ „იხილე, დედაკაცი, და²¹ ნუ განსცდი უფალსა ღმერთსა, ნუუკუე კურნებისა წილ ტანჯვაჲ მიიღო, რამეთუ, უკუეთუ სარწმუნოებით²² მოუჴდე უფალსა, რომელმან ქმნნა²³ ცანი²⁴ და ქუეყანაჲ,²⁵ არათუ²⁶ ჴორციელისა მაგის²⁷ უშუერებისაგან ხოლო განიკურნო,²⁸ არამედ სულიერთაგანცა სენთა განსთავისუფლდე.“²⁹

¹ B: ჰხედვიდა; D: ხედვიდა; 2. B: გუთხრეს; 3. D: აზიარნა; 4. BC: ქრისტესა; D: ქრისტესსა; 5. AD: თჳსსა; 6. BCD: ეტჳფანეს; 7. C: ხჳრისე; D: ხურსო; 8. D: რომელი + იყო; 9. D: –; 10. BD: კეთროან; 11. D: გამოცდა; 12. BD: + ეგე; 13. BCD: + მე; 14. B: ვმსახურებ; 15. D: მას; 16. D: თუ; 17. D: გურწმენეს; 18. D: + ყოველი; 19. + და ჰმსახურებ; 20. D: –; 21. BD: –; 22. B: სარწმუნოებით; 23. BCD: ქმნა; 24. BD: ცაჲ; 25. D: ქუეყანა; 26. D: არა; 27. BD: მისგან; 28. B: განიკორნო; 29. D: განთავისუფლდე.

ვერ გულისწმამყო¹ მან სიტყუა იგი წმიდისა² მის, არამედ ჰრქუა: „ესეოდენ სენი³ ალილე ჩემგან, რამეთუ სხუად [280v] არარად მელმის შინაგან, არცა ღჳძლი, არცა სტომაქი,⁴ არამედ⁵ მრთელ ვარ ყოვლითურთ.“

მიუგო წმიდამან და ჰრქუა: „ღმერთი დაგივინყებია,⁶ დედაკაცო, და ეშმაკთა ჰმონებ, ესერა, ორმეო(ც) ნელ და ვითარ იტყჳ, თუ:⁷ „მრთელ ვარ შინაგან?“ ჭეშმარიტად დიდითა და მწარითა სენითა⁸ სნეულ ხარ. ან უკუე შეუვრდი⁹ ღმერთსა მას ჭეშმარიტსა იესუ ქრისტეს და მიილე მეორედ შობად წყლისაგან და სულისა, რაათა განსწმდე ყოვლისაგან სენისა, სულისა და ჴორცთაჲსა.¹⁰ და მოვიდეს შენ ზედა ნათელი უკუდავებისა და¹¹ უხრწნელებისა¹² და უჩინო იქმნას უშუერებაჲ ეგე¹³ ჴორცთა შენთაჲ.“¹⁴

ჰრქუა მას დედაკაცმან მან: „განწმიდე¹⁵ პირველად კეთრი ესე ჩემი, რაათა არა შთავიდე სიხენეშითა ემბაზსა¹⁶ მას.“¹⁷ მიუგო წმიდამან მან¹⁸ და ჰრქუა მას: „გარქუ შენ, ნუ განსცდი უფალსა ღმერთსა, რაათა არა უძჳრესად იგუემო.“ ხოლო დედაკაცი იგი მასვე ზედა ეგო¹⁹ და ეტყოდა მას:²⁰ „განწმიდე მე, რაათა²¹ მრწმენეს²² მე²³ ღმერთი შენი.“

მაშინ წმიდამან ბაგრატ ილოცა და ჰრქუა მას: „განიწსენ სარტყელი შენი!“ და ვითარცა განიწსნა, ჯუარი დასწერა და მეყსეულად²⁴ დასცჳვა,²⁵ ვითარცა ქეცი. და მოიქცეს ჴორცნი მისნი სიკეთედ და განწმდა კეთრისა მისგან. და ვითარცა იხილა თავი თჳსი განკურნებული, მადლობისა წილ ღმრთისა,

¹ D: გულისწმამყო; 2. B: წმიდისა; 3. D: სენი; 4. D: + იგი; 5. D: -; 6. B: დაგიტვეებიეს; CD: დაგივინყებიეს; 7. BD: -; 8. B: სნებითა; D: სენებითა; 9. D: შეურდი; 10. B: ჴორცთასა; 11. უკუდავებისა და] BD: -; 12. D: უხრწნელებისა; 13. D: იგი; 14. D: შენთა; 15. BC: განწმიდე; 16. სიხენეშითა ემბაზსა] B: ენბაზსა სიხენეშითა; C: ენბაზსა; 17. B: ამით; D: სიხენეშითა ემბაზსა მას] ემბაზსა ამას სიხენეშითა + ამით; 18. BD: ბაგრატ; C: -; 19. B: განმტკიცნებოდა; D: დაამტკიცნებდა; 20. BCD: -; 21. რაათა] BD: და; 22. B: მრწმენენ; 23. BD: -; 24. C: მეყსეოლად; 25. BD: + მისგან; C: დასცჳვა.

მიუგო და ჰრქუა წმიდასა ბაგრატს: „არცა ერთი რაჲ კეთილი გიქმნიეს¹ შენ² ჩემ თანა, რამეთუ მე გამოგცდიდი შენ, უკუეთუ მეცნიერი-ძი³ ხარა⁴ მკურნალობისა ჯელოვნებასა. და აწ მიცნობიეს, ვითარმედ [281r] ჩუენნი⁵ ესე ბრძენნი და მეცნიერნი უმეტეს⁶ შენსა შემძლებელ⁷ არიან⁸ სენთა კურნებასა.“⁸

ჰრქუა მას წმიდამან ბაგრატ: „ჰ, დედაკაცო, საქმე⁹ ესე არა არს¹⁰ კაცობრივისა ძალისაჲ,¹¹ არამედ საღმრთოჲსა მადლისაჲ. და ვერვის ჯელენიფების ესევითარისა რაჲსამე¹² საქმედ, თვნიერ ღმრთისა. აწ უკუე, ვინაჲთგან იკადრე განცდად უფლისა, რომელმან-ესე მოგცა სიმრთელე,¹³ ძაღუც¹⁴ კუალად მისვე კეთროვნებისა¹⁵ მოვლენაჲ¹⁶ შენ ზედა, რაჲთა ვერვინ მკურნალთაგანმან გილხინოს, ვითარცა-იგი აქამომდეცა ვერ განიკურნე.“¹⁷

და ესე¹⁸ რაჲ თქუა, აღიღო ქეცი იგი, მისგან დაცვწნებული,¹⁹ მიაგდო მას²⁰ ზედა და თქუა: „კურთხეულ ხარ, ღმერთო, რომელმან ჰქმენ ცანი²¹ და ქუეყანაჲ, ზღუაჲ და ყოველი, რაჲ არს მას შინა, რომელი გარდამოჰედ²² ზეცით და არა განეშორე წიაღთაგან მამისათა, რომელმან მიიღე ბუნებაჲ ჩუენი, თვნიერ ცოდვისა, და ყოველნი უძღურებანი²³ ჩუენნი განჰკურნენ,²⁴ რომელმან-ესე უტყუა მადლსა შენსა, სენი იგი, რომლისაგან განჰკურნე,²⁵ მისსავე უკუმოედინ²⁶ უმეტეს პირველისა!“²⁷

და მეყსეულად სიტყუასა თანა ბაგრატიჲსა იწყეს ჯორ-

¹ D: გიქმნია; 2. B: -; 3. BCD: მეცნიერ-ძი; 4. BD: ხარ; 5. B: ჩუენი; 6. D: -; 7. D: + და შემძლებელ არიან; 8. B: კურნებად; 9. BC: საქმე; 10. საქმე ესე არა არს] D: არა არს საქმე ესე; 11. D: ძალისა; 12. B: რაჲმე; 13. BCD: სიმრთელე; 14. B: ძაღოც; 15. D: კეთროვნებისა; 16. B: მოვლინებად; D: მოვლენად; 17. B: განეკორნე; C: განეკურნე; 18. D: ეს; 19. BD: + და; 20. BD: მის; 21. BD: ცაჲ; 22. BCD: გარდამოჰედ; 23. C: უძღურებანი; 24. D: განჰკურნე; 25. რომელმან-ესე უტყუა მადლსა შენსა. სენი იგი, რომლისაგან განჰკურნე] D: -; 26. B: მოეგენ; D: უკუმოედინ] უკმოაგენ; 27. C: მისსა.

ცთა მისთა დაბძარვად, ვითარცა ცეცხლისაგან დამწუართა, ფერწითგან ვიდრე¹ თავამდე.² და წუთხი ბოროტი სდიოდა³ ქუეყანად, ვითარცა ძმარი აღდუღებული. და იყო⁴ წრტიალე-ბაჲ⁵ ვაეებისა⁶ მისისაჲ⁷ დიდ ფრიად. და ჳმობდა: „შემინყალე, ბაგრატ, მონაო ღმრთისაო, შემინყალე, რამეთუ,⁸ ესერა, წარ-წყმედილ არს სრბაჲ⁹ ცხო[281v]რებისა ჩემისაჲ.¹⁰ შეჩუენე-ბულ¹¹ არიანმცა¹² კერპნი ყოველნი,¹³ რამეთუ მათისა სიყუა-რულისათჳს შემემთხვა ესე ყოველი. და ან შენდა მომართ¹⁴ არს სასოებაჲ ჩემი, მონაო ჭეშმარიტისა მის¹⁵ ღმრთისაო, შე-მინყალე!“

ჰრქუა მას წმიდამან ბაგრატ: „არა არს, დედაკაცო, ჩემ-გან სასოებაჲ ცხორებისაჲ,¹⁶ არამედ ქრისტესგან, რომელი-იგი განსცადე, დამბადებელი ყოველთაჲ, რომელმან ჭიმიტა და აღვრითა ღანუნი შენნი გიქცინა.“ ხოლო იგი კუალად ჳმობდა: „შემინყალე, მონაო ღმრთისაო ბაგრატ, შუამდგო-მელ¹⁷ და თავსმდე¹⁸ მექმენ ღმრთისა მიმართ, რაჲთა განვე-რე მწარეთა ამათ ტკივილთაგან. ევედრე ქრისტესა, რომელსა ჰქადაგებ, მოხილვად ჩემ ზედა და არღარა მტყუვარ¹⁹ ვიქმნე, არამედ ვჰმონო მას სიკუდილამდე.“²⁰

ესე ყოველი რაჲ ესმოდა წმიდასა ბაგრატს, შეეწყალა იგი და შევიდა ეკლესიად. ყო მისთჳს ლოცვაჲ²¹ და გამოვი-და,²² შეახო მას და გამოსახა მის ზედა ჯუარი ქრისტესი. და²³ მეყსეულად დასცვეს²⁴ ნაბრძვლნი იგი წყლულებათა მისთანი და განიკურნა²⁵ იგი წყლულებათა მისთაგან.²⁶ და მეყსეულად შეუვრდა ფერწთა²⁷ ბაგრატისთა. ხოლო მან არა უგულებელს-

¹ BD: —; 2. D: თავადმდე; 3. BD: დასდიოდა; 4. D: იწყო 5. D: წრტია-ლებად; 6. C: ვაეებისა; 7. D: მისისა; 8. BD: + აჰა; 9. BD: სასოებაჲ; 10. D: ჩემისა; 11. BD: შეჩუენებულმცა; 12. BD: არიან + ყოველნი; 13. D: ~; 14. D: მიმართ; 15. B: —; 16. სასოებაჲ ცხორებისაჲ] C: ცხო-რებაჲ სასოებისაჲ; 17. D: შუვამდგომელ; 18. BD: თავსმდებელ; 19. B: მტყუარ; 20. B: სიკუდილამდე; C: სიკდილამდე; 21. D: ლოცვა; 22. D: + და; 23. B: —; 24. B: დასცვეს; 25. BD: + დედაკაცი; 26. წყლულე-ბათა მისთაგან] BD: —; 27. BD: + წმიდისა.

ყო¹ იგი, არამედ ღირსყო² ნათლისღებასა და უწოდა მას სახელი „ვენედიკტა.“³

და შემდგომად რავდენისამე⁴ ჟამისა, იხილა რაჲ გულს-მოდგინებაჲ და მოსწრაფებაჲ⁵ მისი, აკურთხა იგი დედადიაკონად.⁶ ხოლო დედაკაცი იგი ევედრა ნეტარსა მას და წარიყვანა იგი⁷ ტაძარსა [282r] მას საკერპოსა თჳსსა.⁸ და წინაშე მისსა შემუსრნა ყოველნი იგი კერპნი ოქროსა და ვეცხლისანი, ქიქისა და რვალისანი⁹ და¹⁰ კეცისა და ცარცისანი. და ვითარცა ყოველნი იგი შემუსრნა, შეიყვანა წმიდაჲ ბაგრატი საგანძურსა თჳსსა და უჩუენა ფრიადი ოქროჲ და ვეცხლი,¹¹ ჰრქუა მას: „რაჲ უყოთ ამას ყოველსა, წმიდაო ღმრთისაო?“

ჰრქუა მას წმიდამან ბაგრატი: „შვილო, გლახაკთა მიეც, რამეთუ ძირი ყოვლისა ბოროტისაჲ¹² არს ვეცხლისმოყუარებაჲ,¹³ განაგდე იგი შენგან.“ მიუგო დედაკაცმან მან: „არა არიან, წმიდაო ღმრთისაო, გლახაკნი მრავალ ქალაქსა ამას, გარნა მე ბრძანებაჲ თქუენი¹⁴ აღვასრულო.“¹⁵ და იწყო განცემად საფასისა მის და განუყო იგი ყოველთა, რომელთაცა ეჴმარებოდა. ხოლო იგი შეუდგა წმიდისა ბაგრატის სწავლასა და ჰმსახურებდა იგი¹⁶ ეკლესიასა ყოველთა დღეთა ცხორებისა მისისათა.

სხუაჲ დედაკაცი, საღმობითა¹⁷ შეპყრობილი,¹⁸ რამეთუ იყო ქედსა მისსა¹⁹ სენი, რომელსა ჰრქჳნ კირჩხიბი, მოუჴდა წმიდასა ბაგრატს და ევედრებოდა კურნებისა პოვნად და იტყოდა: „შემინყალე, წმიდაო ღმრთისაო, რომელი-ესე ყოველთა მიერ მკურნალთა²⁰ უკურნებელ ვიქმენ. შენ ძალგიც განკურნებაჲ ჩემი, ევედრო თუ ქრისტესა ღმერთსა, რომელსა ჰქადაგებ.“²¹

¹ BD: უდებყო; 2. BD: + წმიდასა; 3. A: ვენეტიკტა; 4. D: რაოდენისამე; 5. და მოსწრაფებაჲ] D: -; 6. D: დედათდიაკონად; 7. D: -; 8. BD: მისსა; 9. BD: ბოროლისანი; 10. BD: -; 11. BD: + და; 12. CD: ბოროტისა; 13. BD: + და; 14. BD: შენი; 15. D: ავასრულო; 16. BD: -; 17. BD: -; 18. D: + უძღურებითა; 19. C: მისა; 20. მიერ მკურნალთა] D: ~; 21. D: ქადაგებ.

შეეწყალა იგი წმიდასა მას და შევიდა ეკლესიად. ევედრებოდა უფალსა¹ მუჴლთმოდრეკით² და³ იტყოდა: „კურთხეულ ხარ,⁴ უფალო⁵ ღმერთო ჩემო,⁶ უკუნიით უკუნისამდე და კურთხეულ არს სუფევად [282v] შენი და ძლიერებაჲ შენი დიდებულ. შენ გევედრები, მეუფეო უკუდავო,⁷ ყოველთა დამბადებელო, რომელსა გიგალობენ ძალნი ცათანი, შეისმინე ვედრებაჲ ჩემი და განკურნე დედაკაცი ესე უძრული,⁸ რაჲთა იდიდოს მრავალსაგალობელი⁹ სახელი¹⁰ შენი¹¹ უკუნიით უკუნისამდე, ამენ!“

და ვითარცა აღასრულა ლოცვაჲ, მოუწოდა დედაკაცსა მას და ჰრქუა წინაშე ყოვლისა მის¹² ერისა: „დედაკაციო, ვითარცა გრწმენა, ესერა,¹³ განგკურნებს¹⁴ იესუ ქრისტეჲ, რომელი სუფევს უკუნისამდე თანა მამით და სულით წმიდითურთ.“ და დასწერა ჯუარი და მეყსეულად უჩინო¹⁵ იქმნა ვნებაჲ იგი მისგან. იხილეს¹⁶ რაჲ ერმან მან, ჳმაყვეს¹⁷ ერთბამად: „დიდებაჲ შენდა, ქრისტე ღმერთო, რომელმან გჳსწენ ჩუენ საცთურისაგან ეშმაკისა.“

ხოლო წმიდამან ბაგრატ აღალო პირი თჳსი და ეტყოდა ერსა მას: „იხილეთ, შვილნო ჩემნო, მადლი¹⁸ ღმრთისაჲ, რომელი მოჰფინა ჩუენ ზედა, რამეთუ¹⁹ მან²⁰ შექმნა ცაჲ და ქუეყანაჲ,²¹ ზღუაჲ და ყოველი, რაჲ არს მას შინა. წინაშე მისა²² დგანან ათასეულნი და ბევრეულნი ანგელოზნი და მთავარანგელოზნი,²³ საყდარნი²⁴ უფ(ლ)ებანი, მთავრობანი,²⁵ ჳელმწიფებანი, ძალნი, მრავალთუალნი ქერუბინნი²⁶ და²⁷ ექუს-ექუს ფრთენი სერაბინნი მარადის უგალობენ მას.²⁸

¹ D: + და; 2. BD: მუჴლთდრეკით; 3. BD: -; 4. BD: + შენ; 5-6. D: -; 7. ABC: უკუდავო; 8. BD: უძლური; 9. D: საგალობელი; 10. D: -; 11. B: + ქრისტე; D: + ქრისტე ღმერთო; 12. BD: -; 13. D: -; 14. B: + უფალი; D: + შენ უფალი; 15. D: უჩინო; 16. B: იხილა; 17. D: ჳმაყვეს; 18. BD: + იგი; 19. D: -; 20. D: რომელმან; 21. D: ქუეყანა; 22. BCD: მისსა; 23. და მთავარანგელოზნი] B: -; 24. D: + და; 25. D: -; 26. BC: ქერაბინნი; 27. B: -; 28. B: -.

მან თავადმან დაჰბადა კაცი ხატად თჳსად და მსგავსებად,¹ არამედ იგი სცთა და დაუტევა მცნებაჲ დამბადებელისაჲ² და მიერიტგან³ ცთომად იგი ალორძინდა,⁴ ვიდრემდის დაუტევეს კაცთა დამბადებელი და ჰმონებდეს⁵ დაბადებულთა. ამისთჳს ქრისტემან ღმერთმან მოდრიკ[283r]ნა ცანი,⁶ გარდამოჴდა ქუეყანად⁷ და⁸ ყოვლითურთ მსგავს ჩუენდა იქმნა, თჳნიერ ცოდვისა. და ეშმაკი მოაკუდინა და ბუნებაჲ ჩუენი საცთურისაგან იჴსნა. იგი მხოლოჲ არს მკურნალი სულთა და ჴორცთა ჩუენთაჲ, რომელმან უძღურებანი⁹ ჩუენნი აღიხუნა¹⁰ და სნეულებანი ჩუენნი¹¹ განკურნნა.¹² მას ესევდით და სცხოვდეთ!¹³

ხოლო მას დღესა მრავალნი უძღურნი¹⁴ და ვნებულნი განიკურნნეს¹⁵ ლოცვითა წმიდისა ბაგრატისითა. და¹⁶ შემოკრბა ერი მრავალი მიღებად წმიდისა ნათლისღებისა. და აღდგა ნეტარი იგი, ყო ლოცვაჲ და ნათელსცა მას დღესა¹⁷ რვა ათასსა კაცსა, თჳნიერ დედებისა და ყრმებისა, რამეთუ სახელები მათი აღვწერეთ ეფუდებრთა¹⁸ შინა, სადა-იგი ყოველთა ნათელღებულთა სახელები წერილ¹⁹ იყო, რაჲთა ოდეს მსაჯუელი იგი²⁰ მართალი ეძიებდეს მწყემსთაგან სულთა მათ, რწმუნებულთა მათდა, მაშინ წმიდამან ბაგრატი უჩუენოს თჳსისა²¹ სამწყსოსა²² სახელები.²³

და ვითარცა აღასრულა ნათლისცემაჲ ერისაჲ²⁴ მის, დადგა ჟამისწირვად. და ვითარცა აღამალლა წმიდაჲ იგი პური, განელო სართული ეკლესიისაჲ და ცეცხლი საშინელი გარდამოჴდა და მოიცვა იგი, რომელიცა იხილეს ახალნათელღებუ-

¹ D: მსგავსად; 2. D: დამბადებელისა; 3. D: მიერიტგანცა; 4. B: ალორძინდა; 5. BCD: ჰმონეს; 6. BD: + და; 7. BD: + განკაცნა; 8. BD: -; 9. C: უძღრულებანი; 10. C: აიხუნა; 11. BD: -; 12. BD: განკურნა; 13. D: სცხოვნდეთ; 14. C: უძღრულნი; 15. BD: განიკურნეს; 16. B: -; 17. B: + შინა; 18. B: ეფუდებრთა; C: ეფუდბართა; D: ეფუტბართა; 19. D: წარწერილ; 20. B: + ყოველთაჲ; D: ყოველთა; 21. BD: + მის; 22. D: სამწყსოსა + სჯულისდებაჲ; 23. B: სახელისდებაჲ; D: -; 24. B: ერისა.

ლთა მათ ყოველთა. და ვითარცა გარდამოიყვანა წმიდა¹ საიდუმლო ზიარებად ერისა, იქმნა პირი მისი, ვითარცა ლამპარი ცეცხლისაჲ. და მოუწოდა რაჲ ერსა ზიარებად, ვერვინ იკადრა² მიახლება³ მისა.⁴

მაშინ წმიდამან მან⁵ ცნა შიში მათი და ჰრქუა: „მოვედით,⁶ შვილ[283v]ნო, და მიიღეთ საიდუმლოჲ ესე ცხორებისაჲ და ნუ გეშინიან,⁷ რამეთუ არა დაგწუავს, არამედ განგანათლებს.“⁸ ესრეთ მიახლნეს⁹ და ეზიარნეს და სავსენი სულითა წმიდითა წარვიდეს სახედ თჳსა.¹⁰

ხოლო მას ოდენ¹¹ ჟამსა¹² მოვიდა მუნ¹³ ვონიფანტე მთავარი¹⁴ და მის თანა ერი მრავალი. და ჴმოზდეს ყოველნი: „შეგვწყალენ ჩუენ, მონაო ღმრთისაო, და მოგუეც მადლი წმიდისა ნათლისღებისაჲ.“ მიუგო წმიდამან მან¹⁵ და ჰრქუა:¹⁶ „სულგრძელ იქმნენით, შვილნო,¹⁷ და ხვალე, ენებოს თუ უფალსა, მიიღოთ ნიჭი მისი.“ ჰრქუა მას მთავარმან ვონიფანტე: „ბრძანე, მამაო ღმერთშემოსილო, ტაძრად სამთავროდ, რაჲთა გუაკურთხენ¹⁸ ჩუენ.“

და წარვედით მის თანა წარჩინებულთა თანა ქალაქისათა. და ინაჳიდგა ნეტარმან ბაგრატ¹⁹ ყოველთა მათ წარჩინებულთა მის თანა. მოიღო პური, განტეხა და მომცა ჩუენ. ხოლო მთავარმან დაგვგო თვთოფერნი²⁰ სანოაგენი.²¹ არამედ ნეტარი იგი ჭამდა პურსა მარილითა და მხალსა უმგზარსა.

ხოლო მათ დღეთა შინა აღწერა მოციქულმან მათე მის მიერ აღწერილი იგი სახარებაჲ, რომელიცა სულმან წმიდამან²² მოსცა მას აღწერად. და შეიწყნარეს იგი წმიდათა მოციქულთა და ყოველთავე მორწმუნეთა მისცეს კითხვად, რამე-

¹ BCD: + იგი; 2. BCD: იკადრებდა; 3. B: მოახლება; 4. BCD: –; 5. B: –; 6. B: მოედით; 7. B: გეშინინ; 8. B: განგუანათლებს; 9. BD: მიეახლნეს; 10. BD: თჳსად; 11. D: –; 12. ოდენ ჟამსა] B: ~; 13. BD: –; 14. ვონიფანტე მთავარი] BCD: ~; 15. BD: –; 16. BD: + მათ; 17. BD: ძმანო; 18. BD: მაკურთხენ; 19. BCD: + და; 20. BCD: თითო-; 21. C: სანოვაგენი; D: სანუვაგენი; 22. D: –.

თუ სხუათა მათ მახარებელთა არლა აღეწერა.¹ ხოლო ჩუენ-
დაცა მოინია იგი წმიდისა მოციქულისა პეტრეს მიერ მოვლი-
ნებულისა ძმისა მიერ. და მას ზედაჲს-ზედა უკითხვიდა ერსა
[284r] ნეტარი ბაგრატ² და პატივსცემდა წიგნსა³ მას წმიდასა.
და მარადის საკურთხეველსა ზედა ბრძანა დადებჲა მისი,
ოდენ ჟამსა კითხვისასა აღიღის⁴ იგი და წარუკითხის⁵ ერსა
და კუალად საკურთხეველსავე⁶ დადვის.⁷

და ხვალისა დღე შემოკრბა ერი იგი⁸ მიღებად წმიდისა
ნათლისღებისა. და ნათელილეს მას დღესა, ვითარ ხუთათას-
მან ოდენ კაცმან და ეზიარნეს⁹ ჳორცსა და სისხლსა ქრის-
ტესსა. და წარვიდეს¹⁰ სავსენი სულითა წმიდითა.

მას ჟამსა შინა მბრძოლნი განეწყებოდეს ქუეყანათაგან
გარემო¹¹ მოსლვად ჭალაკსა¹² სიკილიისა, ქალაქსა ტავრომე-
ნელთასა. ესმა ესე მთავარსა ვონიფანტეს და ენება გან-
სლვად¹³ მიგებებად მათა¹⁴ და წინაგანწყობად. მოვიდა¹⁵ ნეტა-
რისა ბაგრატის¹⁶ წინაშე და ჰრქუა მას: „ლოცვაჲ შენი, მამაო
წმიდაო, თანამავალ მეყავნ,¹⁷ რაჲთა წარვიდე წინაგანწყობად
მტერთა ჩუენთა. და ქალაქი ესე ჴელთა შენთა შემვივდრები-
ეს, რაჲთა ყოველივე¹⁸ ბრძანებისაებრ შენისა იქმნებოდის.“¹⁹

მიუგო წმიდამან ბაგრატ და ჰრქუა მას: „არა ჯერარს
ქრისტიანეთა სისხლისა დათხევაჲ, შვილო, გარნა, ვინაჲთგან
წინამძღუარ ერისა ხარ შენ და მოვლენ წინააღმდგომნი იგი
ქალაქსა ზედა²⁰ შენსა და ამისთჳს გეგულები²¹ განსლვაჲ და

¹ D: აღწერა; 2. B: + და გ(ა)მოუთარგმანებდა ყოველსავე ზედამინე-
ვით; C: + და გამოუთარგმანებდა ყოველსავე ზედამინევენით ნეტარი
ბაგრატ; D: + გამოუთარგმანებდა ყოველსავე ზედამინევენით და; 3.
D: -; 4. D: აღიღოს; 5. D: წარუკითხოს; 6. D: + ზედა; 7. D: დადვას;
8. BD: მრავალი; 9. D: აზიარნა; 10. C: წავიდეს; 11. ქუეყანათაგან
გარემო] BD: ~; 12. BD: ჭალაკად; 13. BD: განსლვაჲ; 14. BD: მათდა;
15. D: მივიდა; 16. BD: ბაგრატისსა; 17. D: + მე; 18. D: ყოველი; 19.
D: იქმნებოდეს; 20. BD: -; 21. B: გუეგულები.

დაყენებად¹ მათდა, უფალი იყავნ შემწე² შენდა,³ ვითარცა აბრაჰამისა⁴ და მოსესა⁵ და ისუ⁶ ძისა⁷ ნავესა.⁸ და განგაძრიე-ლოს⁹ შენ, ვითარცა დავით წინაწარმეტყუელი, და მოგეცინ შიში მისი¹⁰ [284v] გულსა შინა¹¹ შენსა. ხოლო ქალაქისა ამის მოურნე¹² სხუად იზრუნე, წესისაებრ თქუენისა, რამეთუ ჩუენ-და არა ჯერარს დატევებად¹³ სიტყჳსა მის საღმრთოჲსა¹⁴ და ზრუნვა¹⁵ სოფლიოთა¹⁶ საქმეთა,¹⁷ რამეთუ წმიდამან მოცი-ქულმან და მოძღუარმან ჩუენმან პეტრე ესევეითართა ზრუნ-ვათაგან სივლტოლა¹⁸ გჳბრძანა.¹⁹ ხოლო შენ დაადგინე, შვი-ლო, ზედამდგომელი ქალაქისა²⁰ ამის,²¹ კაცი გონიერი და სა-ხიერი.“

მაშინ ყო განზრახვა მთავარმან²² წარჩინებულთა თანა და დაადგინეს ძჳ²³ ურჩულოჲსა²⁴ მის ავრილიანე ქალაქჳეტი-სა,²⁵ მსგავსი²⁶ მისი ყოვლითურთ, რომელმან-იგი²⁷ არა ინება ნათლისღებისა მიღებაჲ, არამედ იტყოდა: „ოდეს მთავარმან ნათელილოს, მაშინ²⁸ მეცა ნათელვილო.“ და იყო სახელი მისი ელიდოს. მოიყვანეს იგი და დაადგინეს წინაშე მთავრისა და²⁹ წმიდისა³⁰ ბაგრატიისა.³¹ და თქუა მთავარმან ერისა მიმართ: „ესე იყავნ ქალაქჳეტი თქუენდა, ხოლო ყოველივე ბრძანებაჲ და განგებაჲ იყავნ მამისა ჩუენისა ბაგრატიისი!“ და შეასხეს³² ქებაჲ³³ მთავარსა ერმან მან³⁴ და მიითუალეს³⁵ ელიდოს ქა-ლაქჳეტად. მაშინ ჰრქუა მთავარმან³⁶ წმიდასა მას: „გამო-

¹ B: დაყენებაჲ; 2. C: მწე; 3. შემწე შენდა] B: შენ თანა; D: + და; 4. C: აბრაჰამისა; 5. AC: მოსესა; 6. D: ისო; 7. B: ძისა 8. ACD: ნავესა; 9. BD: განგაძლიეროს; 10. B: თჳსი; 11. BD: –; 12. BCD: მოურნე; 13. BD: დატეობაჲ; 14. BD: საღმრთოჲსა; 15. D: ზრუნვა; 16. B: სოფლი-ონთა; 17. BD: საქმეთა; 18. C: სილტოლა; 19. D: + ჩუენ; 20. D: ქა-ლაქისათა; 21. D: მის; 22. განზრახვა მთავარმან] D: მთავარმან განზრახვა; 23. BCD: ძე; 24. D: უსჯულოჲსა; 25. C: ქალაქჳეტიისა; 26. B: მსგავსივე; 27. D: რომელმან; 28. BD: –; 29. მთავრისა და] B: –; 30. მთავრისა და წმიდისა] D: –; 31. B: ბაგრატიისა; 32. B: + ერთა; 33. D: + ერთა მათ; 34. ერმან მან] BD: –; 35. D: მიათუალეს; 36. D: + მან.

ვედ,¹ წმიდაო მამაო,² გარეშე ქალაქისა ჩუენ თანა, რაჲთა ყოველმან ერმან მიიღოს კურთხევაჲ შენი და ეგრეთ წარვიდეთ.“³

ხოლო წმიდამან მან მიბრძანა თანამიღებად პატიოსნისა ჯუარისაჲ⁴ და წმიდათა მათ ხატთაჲ⁵ და სამღდელოჲსა მის⁶ სამოსლისაჲ.⁷ და განვედით მთავრისა მის თანა და წარჩინებულთა ქალაქისათა. მაშინ შემოკრბა მჴედრო[285r]ბაჲ⁸ იგი გარემო სოფლებისაგან: წისქლოვანი⁹ და მთისა მისგან ეტნისა, და ზღვსპირით ტიტოჲსაჲთ¹⁰ და კერძოთაგან ტერმონისათა,¹¹ და სამხრით აგნენტისა¹² კერძოთაგან.¹³ და იყო რიცხჲ შემოკრებულთა მათ მჴედართაჲ¹⁴ ხუთასი ათასი. ფ. ჩ.

ხოლო ესმა რაჲ ერსა მას მოსლვაჲ წმიდისა ბაგრატისი, იქმნა ტენებაჲ დიდი, რამეთუ¹⁵ ყოველნივე ისწრაფდეს ხილვად პირისა¹⁶ მისისა.¹⁷ მაშინ მთავარმან იხილა რაჲ¹⁸ იწროებაჲ იგი და ტენებაჲ¹⁹ ერისა²⁰ მის,²¹ ჰრქუა წმიდასა მას: „აღჴედ,²² მამაო²³ ღმერთშემოსილო, ადგილსა მაღალსა, რაჲთა გიხილოს ერმან ამან, რამეთუ შენთჲს არს ტენებაჲ ესე დიდი.“ და მეყსეულად აღვიდა იგი ადგილსა მაღალსა, შემოსილი სამოსლითა²⁴ სამღდელოთა.²⁵ და განბრწყინდა პირი მისი, ვითარცა მთიები განთიადისაჲ.²⁶ და ხედვიდეს რაჲ ამას²⁷ მორწმუნენი იგი, ადიდებდეს ღმერთსა. ხოლო რომელთა არა მიეღო ნათლისღებაჲ, იტყოდეს: „ვინა²⁸ არს დიდი ესე ღმერთი?“ მიუგეს მორწმუნეთა²⁹ და ჰრქუეს:³⁰ „არა ღმერთი არს

¹ AC: გამოედ; 2. წმიდაო მამაო] BD: ~; 3. C: წავიდეთ; D: წარვიდეს; 4. BD: ჯუარისა; 5. BD: ხატთა; 6. BD: -; 7. BD: სამოსლისა; 8. BD: მჴედრები; 9. BCD: წისქლოვანი; 10. BD: ტიტოჲსა; 11. B: ტერმონითა; 12. B: ანიგენტისა; D: აგნენტისა; 13. C: კერძოთაგან; 14. D: მჴედართა; 15. D: და; 16. D: პირსა; 17. D: მისსა; 18. იხილა რაჲ] D: რაჲ იხილაჲ; 19. B: + იგი; 20. BD: ერისაჲ; 21. BD: -; 22. D: აღჴედ; 23. BD: + წმიდაო; 24. BD: + მით; 25. D: სამღდელოთა; 26. D: განთიადისა; 27. BD: -; 28. BCD: ვინ; 29. D: -; 30. B: ეტყოდეს; D: + მორწმუნეთა.

ესე, არამედ მონაჲ ღმრთისა¹ ძლიერისაჲ.“²

მაშინ ყოველნი იტყოდეს: „გურნამს ყოველი,³ რომელსაცა ესე ქადაგებს.“ და იწყეს⁴ ყოველთავე: „გურნამს ქრისტე⁵ ღმერთი, რომელსაცა⁶ ჰქადაგებ, კაცო საკრველო.“ ხოლო წმიდამან ბაგრატ მიბრძანა ადგილსა მას აღმართებაჲ პატიოსნისა⁷ ჯუარისაჲ და დაგებაჲ სინმიდისაჲ.⁸ და აღასრულა წმიდაჲ ჟამისწირვაჲ.

ხოლო ესმა⁹ რაჲ წმაჲ იგი მისი ტკბილი, შემოკრბეს მორწმუნენი ზიარებად და ურწმუნონი საკრველე[285v]ბისა მის ხილვად. და იყო საკრველი დიდი, მსგავსი მისი, ოდეს-იგი მოსესზე რჩულსა¹⁰ მოსცემდა ღმერთი ძეთა ისრაჴლისათა,¹¹ რამეთუ, ვითარცა მუნ¹² ღრუბელი ჰფარვიდა, ეგრეთვე აქა ღრუბელი ნათლისაჲ¹³ აგრილობდა ნეტარსა მას, რომელსაცა¹⁴ ხედვიდეს¹⁵ ერნი იგი. და ჰრწმენა ქრისტე¹⁶ უმრავლესთა და ევედრებოდეს იგინი,¹⁷ რაჲთა ღირსყვნეს იგინი ნათლისღებასა და იტყოდეს: „ამიერითგან მოგჴულებიან კერპნი იგი შეგინებულნი და ჭეშმარიტისა¹⁸ ღმრთისა¹⁹ მოვილტვით,²⁰ რომელსაცა ჰქადაგებ. და არა განვიდეთ განწყობასა ამას²¹ ბრძოლისასა, ვიდრე არა ღირს ვიქმნეთ²² მადლსა ამას²³ ნათლისღებისასა, რომელსა იტყვ, ვითარმედ: „სრულმყოფელ“²⁴ არს ქრისტეანობისაჲ.“²⁵

იხილნა²⁶ რაჲ²⁷ ნეტარმან მან, რამეთუ ყოვლითა გულითა ჰრწმენა, ჰრქუა მათ: „ვინათგან გინოდნა თქუენ მადლმან²⁸ ღმრთისამან,²⁹ შვილნო, და გრწმენა ღმერთი, რომელმან

¹ D: ღმრთისაჲ; 2. C: ძრიელისაჲ; D: ძლიერისა; 3. BD: ყოველივე; 4. BD: + წმობად; 5. BCD: ქრისტე; 6. BD: რომელსა; 7. BD: —; 8. D: სინმიდისა; 9. B: ისმა; D: ისმაჲ; 10. D: შჯულსა; 11. B: ისრაელისათა; 12. ვითარცა მუნ] D: ~; 13. D: ნათლისა; 14. D: რომელსა; 15. B: ჰხედვიდეს; 16. BCD: ქრისტე; 17. BD: —; 18. ჭეშმარიტებისა + მის; D: + მის; 19. D: + მიმართ; 20. ABD: მოვილტვით; 21. BD: მას; 22. BCD: ვიქმნეთ; 23. BD: მას; 24. BD: სრულმყოფელი; 25. B: ქრისტეანობისაჲ; 26. B: იხილა; D: იხილაჲ; 27. D: —; 28. BD: + მან; 29. D: ღმრთისანო.

ქმნა ცანი¹ და ქუეყანაჲ, ზღუაჲ და ყოველი, რაჲ არს მას შინა, რომელმან დაჰბადა კაცი ჴელითა თჳსითა და შთაჰბერა² მან³ სული ცხოველი,⁴ წმიდაყვენით⁵ თავნი თქუენნი სამ დღე და ღირს იქმნეთ მადლსა ქრისტეს ღმრთისა ჩუენისასა.“

ესრეთ განუტევა ერი იგი და აღიძარცუა⁶ სამღდელო⁷ სამოსელი. და სინმიღ⁸ იგი დავჰკრძაღეთ და წარვედით კარავსა მას მთავრისასა და ვპოეთ ტაბლაჲ განმზადებული. აკურთხა ნეტარმან ბაგრატ და ინაჴიდგა მთავრისა მის თანა. [286r] მოიღო პური,⁹ განტეხა და მისცა¹⁰ ყოველთა. და მანცა თავადმან მიიღო პური და წყალი და მხალი უმგბარი, ხოლო¹¹ ჩუენ თვთოფერი¹² ჭამადი.¹³ და შემდგომად ტაბლისა¹⁴ აღები-სა აღალო¹⁵ პირი თჳსი და ეტყოდა მთავარსა:

„აჰა, ესერა, შვილო ჩემო, ჴორციელისა აღნომისა¹⁶ წილ იქმნა აღნომი¹⁷ სულიერი. აჰა, ესერა,¹⁸ დღეს ძალნი ცათანი იხარებენ, ხოლო ეშმაკისა ძალი, ვითარცა ცვლი წინაშე ცეცხლისა, განიღია, და ვითარცა აღმური¹⁹ კუამლისაჲ, ნიავითა ზეცისაჲთა²⁰ განქარდა. ამის უკუე მადლისა წილ მრწამს უფლისა იესუსი,²¹ რაჲთა მკჳდრ იქმნე²² საუკუნეთა მათ კეთილთა. ან მნებავს, შვილო, რაჲთა აღვიდე ქალაქად და აღმოიყვანო ერი ესე ჩემდა ასეულად, რაჲთა ნათელიღონ.“

მიუგო მთავარმან და ჰრქუა მას: „არა ესე ხოლო,²³ არამედ სხუაჲცა ყოველივე ბრძანებაჲ²⁴ შენი აღვასრულო, წმიდაო ღმრთისაო,²⁵ რამეთუ სამთავროცა²⁶ ჩემი, უკუეთუ მიბრძანო, დატევებად²⁷ მზა ვარ.“ ჰრქუა მას წმიდამან ბაგრატ:

¹ BD: ცაჲ; 2. D: შთაბერე; 3. BD: მას; 4. B: ცხოელი; 5. D: წმიდაყვენით; 6. B: აღიძუარცა; 7. B: + იგი; D: -; 8. BCD: სინმიდე; 9. B: + და; 10. B: მიცა; 11. D: და; 12. BD: თითოფერი; 13. B: + ვჭამეთ; D: საჭმელი; 14. C: ტაბლის; 15. BD: + ნეტარმან; 16. B: აღნუმისა; D: ანუ მისა; 17. B: აღნუმი; 18. D: -; 19. AC: არმური; 20. D: ზეცისათა; 21. D: იესუ + ქრისტესა; 22. BD: იქმნა; 23. D: -; 24. B: ბრძანება; 25. B: ღმრთისა; 26. BD: + ესე; 27. D: დატეობად.

„სამთავროჲ შენი, შვილო,¹ გაქუნდინ, რამეთუ კეთილ არს კაცისა ღმრთისმოშიშისა მთავრობაჲ.“ ესე და სხუაჲ მრავალი სულიერებრი² დაიუბნეს.

ამისა³ შემდგომად წარვედით ქალაქად. და ხვალისა დღე იწყო მთავარმან ერისა მის მოყვანებად, რომელთაცა წმიდაჲ იგი ასწავებდა და ნათელსცემდა სახელითა მამისაჲთა⁴ და ძისაჲთა⁵ და სულისა წმიდისაჲთა.⁶ და იყო ერისა მის რიცხვ გარემო სოფლებისაგან ხუთასი ათასი და ქალაქისაგან ორმოცი⁷ ათასი. და ნუვის⁸ დაუ[286v]კვრდების⁹ ერისა მის ესოდენი¹⁰ სიმრავლჳ,¹¹ რამეთუ ქალაქი იგი ტავრომენელთაჲ¹² და ჭალაკი სიკილიისაჲ დიდ არს ფრიად და მდიდარ¹³ ოქროთა და ვეცხლითა და სხუთა ყოვლითავე საფასითა, და კაცნი ახოვანნი¹⁴ ბრძოლასა, რამეთუ მრავალგზის დორაქს ბრძოლა¹⁵ ყვეს და უმეტეს ოთხასისა ათასისა მოსწყდეს. და მოიყვანეს ქალაქად თჳსად ტყუჳ¹⁶ ოთხმოცი ათასი, თჳნიერ დედებისა და ყრმებისა.¹⁷

ხოლო მაკედონელთა¹⁸ ესმა ახოვნებაჲ მათი და განენყვნეს ბრძოლად მათდა ველსა მას ტერენტოჲსასა სიქადულითა და ზახებითა დიდითა. და ვერ უძლეს დადგომად წინაშე ტავრომენელთა მათ, არამედ იძლინეს¹⁹ და მეოტნი უკუნ იქცეს. და დააკლდა მათგანი²⁰ უმეტეს სამეოცისა ათასისა ჭურვილისა. და ესევეთარი იგი²¹ ძალი იხილეს რაჲ,²² მრავალთა მათგანთა დაუტევეს მეფჳ²³ თჳსი,²⁴ მოვიდეს და დაეშენნეს ტავრომენისა²⁵ სანახებსა. არამედ ამის ყოვლისათჳს²⁶ ქუემორე

¹ შენი, შვილო] B: ~; 2. BD: სულიერებრი; 3. BC: ამისსა; 4. D: მამისათა; 5. D: ძისათა; 6. B: წმიდისათა; D: წმიდისათაჲ; 7. B: ორმოცი; 8. B: ნვის; 9. B: დაუკურდების; 10. D: ესოდენი; 11. BCD: სიმრავლე; 12. D: ტავრომენელთა; 13. B: მდიდარი; 14. B: ახოვანნი; 15. D: ბრძოლაჲ; 16. BC: ტყუე; 17. თჳნიერ დედებისა და ყრმებისა] D: თჳნიერ ყრმებისა და დედებისა; 18. C: მაკედონელთა; 19. B: იძლივნეს; D: იძლინნეს; 20. BD: მათგანისა; 21-22. D: —; 23. BCD: მეფე; 24. D: მათი. 25. C: + სიხალესა; 26. B: ყოვლისათჳს.

ვთქუათ. ხოლო აწ პირველსავე¹ სიტყუასა მოვიდეთ.

ნათელილო რაჲ ერმან მან მადლითა ქრისტესითა, მერვესა დღესა მოვიდა მთავარი ვონიფანტე სხუათა² თანა ჴელმნიფეთა და ითხოვდეს ლოცვასა³ ბაგრატისგან წარსლვად წინამდებარესა მას წყობასა. ჰრქუა მათ წმიდამან ბაგრატ:⁴ „უფალმან იესუ ქრისტემან დაგიცვნეს თქუენ, ძმანო.“ და მოიკითხნა იგინი და წარგზავნნა.⁵

ხოლო მთავარმან თჳსაგან მოაჴსენა წმიდასა მას⁶ ნათლისღებისათჳს და ეტ[287r]ყოდა: „ნუუკუე⁷ მეწიოს⁸ სიკუდილი და წარვიდე დაბნელებული.“ ჰრქუა მას ნეტარმან მან: „შვილო ჩემო, უფალი იესუ ქრისტე⁹ გრწმენინ და მას ესევდი.¹⁰ ხოლო მადლი იგი ნათლისღებისაჲ მიიღო,¹¹ ოდეს მან ბრძანოს. აწ უკუე წარვედ და¹² მეცა ხვალისა დღე გამოვიდე წარგზავნად თქუენდა.“

მაშინ ბრძანა ნეტარმან ბაგრატ¹³ ქმნა¹⁴ ჯუარისაჲ ძელთაგან საროჲსათა¹⁵ და ხატიცა უფლისა იესუ ქრისტესი, რაჲთა ჴყვეს ერსა მას ნიში იგი¹⁶ ქრისტეანობისაჲ.¹⁷ და მრქუა მე: „მოვედ,¹⁸ შვილო ევაგრე,¹⁹ მიიღე კურთხევაჲ ხუცობისაჲ²⁰ და წარვედ ძმათა ამათ თანა, რაჲთა ასწავებდე²¹ სიტყუასა ღმრთისასა და აღასრულებდე წმიდასა ჟამისწირვასა და გალობასა საცისკროსა²² და სამწუხროსა²³ წინაშე სამწყსოჲსა²⁴ მის²⁵ ქრისტესისა.²⁶ და ჟამსა ბრძოლისასა არქუ, რაჲთა ჯუარი ქრისტესი და ხატი მისი წინაუვიდოდინ,²⁷ რამეთუ ესე არიან საცო²⁸ ქრისტეანეთა.²⁹ და უკუეთუ დათხევაჲ სისხლი-

¹ B: პირველსა; 2. BD: + მათ; 3. BD: + წმიდისა; 4. B: –; D: მან; 5. D: წარგზავნა; 6. წმიდასა მას] BD: ~; 7. BD: + მამაო ღმერთშემოსილო; 8. A: მეწიონ; 9. D: –; 10. D: ესევდინ; 11. D: მოიღო; 12-13. D: –; 14. D: ქმნა; 15. D: საროჲსათა; 16. ერსა მას ნიში იგი] BD: ნიში იგი ერსა მას; 17. D: ქრისტეანობისასა; 18. B: მოედ; 19. BD: + და; 20. D: ხუცობისა; 21. B: ასწავლიდე; 22. D: საცისკროსა; 23. და სამწუხროსა] D: –; 24. BD: სამწყსოსა; 25. BD: მას; 26. B: ქრისტესა; D: ქრისტესსა; 27. D: წინაუვიდოდენ; 28. BD: საცონი; 29. D: ქრისტეანეთანი.

სა¹ მრავალი იხილო, აყენებდი² მათ და ეტყოდე, ვითარმედ: „არა ჯერარს ქრისტიანეთა დათხევად³ სისხლისაჲ.“⁴ ესე ყოველი რაჲ მიბრძანა, შევედით ეკლესიად და მომცა მე⁵ კურთხევად ხუცობისაჲ.⁶

და ხვალისა დღე, განვედით რაჲ ველად, მოუწოდა მთავარსა ვონიფანტეს და სხუათა მათ ერისთავთა და ათასისტავთა და წინამძღუართა ერისათა.⁷ დამადგინა წინაშე მათსა და თქუა:⁸ „ამას წარმოვაგლენ თქუენ თანა, შვილნო, რაჲთა გასწავებდეს სიტყუასა ღმრთისასა.“ [287v] ხოლო მათ შეინწყნარეს სიტყუად ესე სიხარულით.

მაშინ მიბრძანა ნეტარმან⁹ ჟამისწირვად¹⁰ წინაშე ერისა, ხოლო მე შიშით და ძრწოლით¹¹ დავდეგ ჟამისწირვად და ღმერთშემოსილი იგი¹² თანამიდგა მე. და აღესრულა რაჲ წმიდაჲ იგი საიდუმლოჲ, ეზიარა იგიცა თავადი ჩემგან, უღირსისა ამის, და მე მისგან¹³ მოვიღე წმიდაჲ ჟამის¹⁴ ზიარებაჲ და შიში დიდი დამეცა მე.

ხოლო ნეტარმან მან მრქუა მე: „განძლიერდი,¹⁵ შვილო, სახელითა უფლისა ჩუენისა¹⁶ იესუ ქრისტესითა!“¹⁷ და სიტყუასა მას თანა განემტკიცა გული ჩემი. მერმე ეზიარნეს პირველნი იგი ერისანი და რომელთაცა ენება. ხოლო შემდგომად წმიდისა მის ჟამისწირვისა წარვედით კარვად მთავრისა. მუნ პირი ვიწესენით ჴელთაგან¹⁸ ნეტარისა ბაგრატიისთა¹⁹ და მეყსეულად დაჰბერეს საყვრსა. და ერი იგი აღდგა წარსლვად, ხოლო მთავარმან²⁰ მოიკითხა ნეტარი იგი და მიიღო²¹ მისგან ლოცვაჲ²² და წარვიდა. ეგრეთვე²³ მე შეუვრდი მას და ამბორსუყავ. ხოლო მან მომიკითხა და ჯუარი ქრისტესი გა-

¹ D: სისხლისა; 2. BD: აყენებდ; 3. D: დათხევა; 4. D: სისხლისა; 5. D: —; 6. D: ხუცობისა; 7. ათასისტავთა და წინამძღუართა ერისათა] D: —; 8. BD: ჰრქუა; 9. D: + მან; 10. B: + მას დღეთა; D: მას დღესა; 11. B: ძწოლით; 12. D: —; 13. B: მის მიერ; 14. BD: —; 15. C: განძრიელდი; 16. BCD: —; 17. BCD: ქრისტესითა; 18. D: ჴელითა; 19. D: ბაგრატიისითა; 20. D: მთავარმა; 21. B: მოიღო; 22. D: ლოცვა; 23. D: ეგრეთ.

მოსახა გულსა ჩემსა და პირსა და შთავიდა ზღუამდე.¹ ჯუარი დასწერა ზღუასა მას და ესრეთ შევედით ნავად და წარვემართენით.

ხოლო ან გზისა მის სიტყუად მცირედ დავიდუმით და ვთქუათ, რაჲ-იგი ქმნა უღმრთომან² ქალაქსა³ მას⁴ შინა⁵ ელიდოს ქალაქებტმან, ძემან ურჩულოჲსა⁶ მის ავრილიანესმან. ამან ურჩულომან⁷ ელიდოს შემდგომად [288r] წარსლვისა ჩუენისა იწყო ყოვლისავე ბოროტისა საქმედ. და აღჰმართა სახლსა თჳსსა⁸ კერპი და ხადოდა⁹ სახელსა¹⁰ ბოროტისა მის ეშმაკისა¹¹ სკამანდროჲსსა.¹² და ჰბრძოდა ქრისტეანეთა და დღითიდღე უზოროვიდა კერპსა¹³ მას.

მრავალსა უკუე ეტყოდა და შეჰრჩულვიდა მას ნეტარი იგი, არამედ ბოროტი გონებაჲ მისი მოუდრეკელ იყო.¹⁴ ხოლო პირველ განსლვისა ჩუენისა ქალაქით ორნი დანი, ქალწულნი, რომელთა ნათელელო სიმრავლესა მას თანა ერისასა, რომელთა მშობელნი მომკუდარიყვნეს, მოუჭდეს¹⁵ წმიდასა ბაგრატს, შეუვრდეს მას¹⁶ და ეტყოდეს: „გევედრებით, ღმერთშემოსილო მამაო, შეგვწყალებნ ობოლნი ესე!“

ჰრქუა მათ წმიდამან მან: „თქუთ, ასულნო, რაჲ არს სათხოველი¹⁷ თქუენი.“ მიუგეს ქალწულთა მათ და ჰრქუეს:¹⁸ „ჩუენ, წმიდაო ღმრთისაო, ობოლნი ვართ და მრავალთა წარჩინებულთა ამის ქალაქისათა გუაიძულეს ქორწინებად და ჩუენ არა ვინებეთ უფროჲს. ხოლო ან ვინაჲთგან ღირს ვიქმნენით წმიდასა ნათლისღებასა, ამისთჳს შეგივრდებით,¹⁹ მონაო ღმრთისაო, რაჲთა ღირსმეყნე²⁰ ჩუენ მონაფეყოფად²¹ და მსახურებად ეკლესიისა დედადიაკონსა²² ხრუსეს²³ თანა.“

¹ D: ზღუაჲდმდე; 2. BD: —; C: + მან; 3. D: ქალაქთა; 4. BD: —; 5. B: + უღმრთომან; 6. D: უსჯულოჲს; 7. D: უსჯულომან; 8. B: თჳსა; 9. C: ჰხადოდა; 10. D: სახელისა; 11. D: კერპისასა; 12. D: საკამანდროჲსა; 13. BD: —; 14. D: იყოო; 15. B: მოვიდეს; 16. B: —; 17. ABC: სათხოელი; 18. C: თქუეს; 19. D: გევედრებით; 20. B: -მეყნე; 21. B: მონესე; 22. B: დედადიაკონისა; D: დედათდიაკონსა; 23. BD: ხრუსეს.

ესე რაჲ ესმა წმიდასა მას, აღიხილნა თუალნი ზეცად და თქუა: „გმადლობ, შენ, უფალო,¹ რომელი მოსცემ² მეცნიერებასა მადლისა შენისასა და გადიდებ შენ, რომელი მოუწოდ ყოველთა მაშურალთა და ტვრთმძიმეთა ტვრთვად სუ[288v]-ბუქისა მის უღლისა შენისა.“ და მოიქცა³ ქალწულთა მათ მიმართ და ჰრქუა:⁴ „ჭეშმარიტად, შვილნო, კეთილი ნაწილი გამოგიჩვევს და კეთილსა საუნჯესა ეძიებთ.“ და მეცხეულად მოუწოდა დედადიაკონსა⁵ ვენედიკტას და ჰრქუა: „უფალმან ჩუენმან იესუ ქრისტემან მოყუასნი⁶ მოგცნა შენ, მიიყვანენ ესენი შენ თანა მკვდრად.“ და აკურთხა⁷ უხუცესი იგი დედადიაკონად,⁸ ხოლო უმრწემესი – მონესედ. და ბრძანა სენაკისა აღშენებად⁹ მახლობელად ეკლესიისა,¹⁰ რაჲთა ჟამსა¹¹ გალობისასა¹² მდგომარე იყვნენ.

ხოლო შემდგომად წარსლვისა ჩუენისა უღმრთოჲ იგი ელიდოს იწყლა ტრფიალებითა საეშმაკოჲთა უმრწემჴსისა¹³ მის ქალწულისა მიმართ და მოუწოდა უხუცესსა მას და ჰრქუა: „უნჳია, დედაკაცო, რაჲსათჴს გინოდე შენ? ტრფიალ ვარ დისა შენისა ფრიად. ან, უკუეთუ არწმუნო მას აღსრულებად ნებისა ჩემისა, ვფუცავ ღმერთსა სკამანდროს, მრავალი კეთილი გიყო შენ.“ ხოლო წმიდამან მან ქალწულმან ყოველი სასოებაჲ თჴსი ღმრთისა მიმართ დადვა და ჰრქუა:¹⁴ „ისმინე ჩემი, ქალაქპეტო, ჩუენ ქრისტჴ¹⁵ გვსწავიეს და არა სკამანდრო. ხოლო საქმისა მაგისტჴს უფალსა ჩუენსა წმიდასა ბაგრატს ვაუწყოთ და ვითარცა¹⁶ ბრძანოს, ეგრეთცა¹⁷ ვყოთ.“

მიუგო ელიდოს და ჰრქუა მას: „უკუეთუ ბაგრატს აუწყო,¹⁸ არა შემინდოს ამის¹⁹ საქმისა²⁰ აღსრულებად, არამედ

¹ D: + იესუ ქრისტე; 2. BD: + ყოველთა; 3. BD: მოექცა; 4. D: + მათ; 5. B: დედადდიაკონსა; D: დედათდიაკონსა; 6. D: მოყვასნი; 7. D: აკურთხნა + იგინი; 8. D: დედათდიაკონად; 9. BD: აღშენებაჲ; 10. B: ეკლესიისასა; D: ეკლესიასა; 11. რაჲთა ჟამსა] D: –; 12. B: + მუნ; D: გალობდენ + მუნ; 13. BCD: უმრწემესისა; 14. BD: + მას; 15. BCD: ქრისტე; 16. BD: + მან; 17. BD: ეგრეცა; 18. BD: აუწყოთ; 19. BD: –; 20. BD: + ამისთჴს.

ნუ სცნობნ იგი საიდუმლოსა¹ ამას, [289r] ვიდრემდის ქორწილი ვქმნათ, რამეთუ მეცა მეგულების ქრისტიანეყოფად უფროხლა,² უკუეთუ ვიქორწინო დაჲ³ იგი⁴ შენი.“

ჰრქუა მას ქალწულმან მან: „მე უფალ გონებისა მისისა არა ვარ. მას აქუს ჯელმწიფებაჲ თავისა თჳსისაჲ⁵ და უფროხად, რამეთუ წმიდასა ბაგრატს მიუცემია⁶ იგი ვენედიკტა დედადიაკონისადა,⁷ რაჲთა ასწავებდეს მას.“ მიუგო ელიდოს და ჰრქუა მას:⁸ „ვითარცა გარქუ, წარვედ და⁹ ცხორებაჲ შენი და მისი იზრუნე, თუ არა, ვფუცავ ღმერთსა სკამანდროს, გენებოს თუ¹⁰ ანუ არა, ნებაჲ ჩემი აღსრულებად არს.“ ხოლო ქალწული იგი წმიდაჲ გამოვიდა მიერ და¹¹ მოვიდა ვენედიკტა დედადიაკონისა.¹² და პოვა¹³ მუნ დაჲ¹⁴ თჳსი და ცრემლით მიუთხრა ესე ყოველი. წარვიდა დედადიაკონი ვენედიკტა¹⁵ და აუწყა ესე ღიღსა ბაგრატს.

ხოლო მან მოუწოდა ქალწულთა მათ და იწყო სწავლად მათდა: „შვილნო ჩემნო, სამწყსონო¹⁶ სარწმუნონო¹⁷ ქრისტეს ღმრთისანო, ასულნო სიონისანო,¹⁸ ნუ გეშინინ, რამეთუ ქრისტესთჳს¹⁹ გსურის, ჯერარს ბაძვაჲ²⁰ ვნებათა მისთა.²¹ ნუმცა რაჲ უკუე განგაშორებს²² სიყუარულსა მისსა, ნუცა ჭირი, ნუცა იწროებაჲ, ნუცა სატანჯველნი, ნუცათუ²³ სიკუდილი. არამედ ისწრაფეთ სანთელსა მას ქალწულებისასა²⁴ თქუენ²⁵ უშრეტელად²⁶ დამარხვად, რაჲთა ღირს იქმნეთ სასძლოსა²⁷ ზეცისასა, რომელი განუმზადებდეს ქრისტეს²⁸ მოყუარეთა მის-

¹ D: საიდუმლოსა; 2. D: უფროხლა; 3. B: და; 4. D: ეგე; 5. D: თჳსისა; 6. BCD: მიუცემიეს; 7. B: დედადიაკონისა; D: დედათდიაკონისად; 8-9. BD: —; 10. B: თჳ; 11. B: —; 12. D: დედათდიაკონისა; 13. BC: პოა; 14. B: და; 15. დედადიაკონი ვენედიკტა] D: ვენედიკტა დედათდიაკონი; 16. C: —; 17. BD: —; 18. B: სიონისნო; 19. B: ქრისტესათჳს(ს); D: ქრისტესა + თუ; 20. D: ბაძვა; 21. BD: მისთა; 22. C: განგაშორებს; 23. D: ნუცალათუ; 24. BD: ქალწულებისა; 25. BD: თქუენისასა; 26. D: დაუშრეტელად; 27. D: სასძლოთა. 28. BD: ქრისტესა.

თადა.¹ მვნე იყვენით, რაჲთა [289v] განხრწნადნი ესე ჳორცნი დაუტევენთ და უხრწნელსა დიდებასა ღმრთისასა² ღირს იქმნეთ.“

მიუგეს ქალწულთა მათ და ჰრქუეს:³ „ჩუენ, წმიდაო მამაო,⁴ ქრისტესა შევედრებულ ვართ და მოძღურებასა შენსა შეუდგთ⁵ და ვიდრე სიკუდილამდე⁶ მზა ვართ ქრისტესსთჳს⁷ მოღუანებად.“ ხოლო წმიდამან ბაგრატ ულოცა⁸ და წარავლინნა სენაკად თჳსა.⁹ და¹⁰ ევედრებოდეს ღმერთსა განქარვებად ზრახებათა მათ ელიდოჲსთა. ხოლო ურჩულომან¹¹ მან ყო პური დიდი და მოუწოდა, რომელნიცა იყვნეს კერპთმსახურ. და ჰურიანიცა მრავალნი მოიყვანნა და მათ თანა მონტანელნი,¹² გრძნებისა¹³ მოძღუარნი.

და მრავლისა განფრთხოებისა და სუმისა შემდგომად იწყო თხოვრებად მათდა ბოროტმან ელიდოჲს: „უფალნო ჩემნო, ისმინეთ¹⁴ და, ძმანო ჩემნო.¹⁵ ქალი¹⁶ შუენიერი დამენინდა ქორწინებად¹⁷ და აწ ქრისტეანეთა მიიტაცეს იგი ჩემგან. აწ უკუე მნებაჲს, რაჲთა¹⁸ ერჩდეს თუ ნებასა ჩემსა კეთილ. უკუეთუ კულა ურჩ მექმნას,¹⁹ ვფუცავ ღმერთსა სკამანდროს, სიკუდილითა მოვაკუდინო.“ მიუგო კრებულმან მან ურჩულო-

¹ მისთადა] BD: და; 2. BD: —; 3. D: თქუეს; 4. D: ღმრთისაო; 5. C: შეუდგით; 6. D: სიკუდილამდე; 7. BC: ქრისტესთჳს; D: ქრისტეს; 8. BD: + მათ; 9. C: თჳსსა; D: თჳსად; 10. B: + ჰრქუა: წარვედით, ქრისტე იყავნ თქუენ თანა ისწრაფეთ ვითარცა სთქუთ მისთჳს თავსდებად ყოვლისავე ღუანლისა რაჲთა შეხვდეთ ბრძენთა მათ ქალწულთა თანა სასძლოსა მას ზეცისასა. წარვიდეს იგინი სენაკად თჳსად და; D: + და ჰრქუა: წარვედით და ქრისტე იყავნ თქუენ თანა. ისწრაფე, ვითარცა სთქუთ მისთჳს თავსდებად ყოვლისათჳსვე ღუანლისა, რაჲთა შეხვდეთ ბრძენთა მათ თანა ქალწულთა თანა სასძლოსა მას ზეცისასა. წარვიდეს იგინი სენაკად თჳსად; 11. D: უსჯულომან; 12. A: მუნტანელნი; BC: მონტანელნი; D: მულტანელნი; 13. BD: გრძნების; 14. BD: —; 15. BD: + ისმინეთ; 16. BD: + ერთი; 17. B: ქურწინებად; 18. BD: —; 19. BD: მექმნეს.

მან¹ და ჰრქუა: „კეთილ არს სიტყუაჲ შენი,² დიდო ქალაქპეტო.“

მაშინ ბოროტთა მათ მონტანელთა³ მოიღეს შორის წიგნი სატრფიალო⁴ და ტრფიალებისა ეშმაკთა ხადოდეს. და აღდგეს რაჲ ტაბლისა მისგან საეშმაკოსა,⁵ წარიყვანეს იგი თვსაგან. და ეშმაკნი იგი ტრფიალებისანი⁶ მიუვლინნეს ქალ-[290r]წელსა მას. არამედ სიტყუამან და ძალმან ღმრთისამან ყოვლადვე არა შეუნდო სულთა მათ ბოროტთა მიახლებად მისა,⁷ რამეთუ ანგელოზი უფლისაჲ⁸ მოვლინებულ იყო შემწედ მისა,⁹ რომელმანცა მახვლითა ცეცხლისაჲთა ეშმაკნი იგი იოტნა.

მიიქცეს იგინი ელიდოსა¹⁰ და ჰრქუეს: „რახსათჳს წარგუავლინენ ესევითარსა მას გზასა ძნელსა,¹¹ ქალაქპეტო? რამეთუ ყოვლადვე ვერ უძლეთ მიახლებად სენაკსა მას, არამედ ლტოლვილნი მოვედით, ვითარცა სხუანი იგი მოყუასნი ჩუენნი, ფალკონ და ლუსონ¹² და სხუანი იგი.¹³ ან უკუე ყავ, ვითარცა გნებავს.“

ხოლო წმიდამან ბაგრატ ცნა სულითა, რამეთუ ბოროტსა მას ელიდოს¹⁴ არმური¹⁵ ეგულების აღდგინებად¹⁶ და შფოთი ქრისტიანეთა ზედა. მოუწოდა ქსანთიპოსს¹⁷ და ეპიფანეს¹⁸ და ღამე ყოველ ცრემლით ევედრებოდა¹⁹ ღმერთსა, რაჲთა შემწე ეყოს სამწყსოსა თჳსსა. და შუალამეს²⁰ ოდენ ილოცვიდეს რაჲ, ჳმად იყო²¹ მათდა მიმართ ზეცით:²² „მწნე იყავ, ბაგრატ, რამეთუ მე თქუენ თანა ვარ.“ ესე რაჲ ესმა

¹ B: ურჩულოთამან; D: უსჯულოებისამან; 2. BD: + უფალო; 3. D: მუნტანელთა; 4. D: სატრფიალო; 5. D: საეშმაკოსა; 6. C: ტრფიალობისანი; 7. ABC: მისსა; 8. D: უფლისა; 9. B: მისდა; 10. AC: ელიდოსსა; D: ელიდოსა; 11. გზასა ძნელსა] BD: ~; 12. C: ლუსონ; 13. D: მოყუასნი ჩუენნი, ფალკონ და ლუსონ და სხუანი იგი] D: – 14. BD: ელიდოს; 15. D: არმურისა; 16. BD: აღდგინებაჲ; 17. B: ქსანთიფოს; C: ქსანტიპოსს; D: ქსანთიპოს; 18. A: ეტჳფანეს; C: ეტჳფანესს; 19. B: ევედრებოდეს; 20. C: შოვალამეს; D: შუალამესა; 21. BD: + ზეცით; 22. BD: –.

მას,¹ მაღლი და დიდებაჲ მისცეს უფალსა, რომელმან ისმინის ვედრებაჲ მოშიშთა მისთაჲ² და თხოვანი³ მათნი აღასრულნის.

ხოლო განთიად ქსანთიპოს⁴ ფილასოფოსი⁵ აკურთხა დიაკონად, რომლისადა წოდებულ იყო ონისიფორე⁶ წმიდისა ემბაზისაგან. მაშინ უღმრთომან ელიდოს კრება⁷ ყო კრებული მეკერპეთა⁸ და ჰურიათა⁹ და მონტანელთა.¹⁰ და ზრახვაცო მათ თანა და თქუა:¹¹ „ისმინეთ [290v] ჩემი, მეგობარნო ჩემნო: ქალაქსა ამას მრავალ წელ ქალაქპეტ¹² იყო მამაჲ ჩემი ავრილიანე. და ოდეს-იგი ღმერთთა ჩუენთა მიუწოდეს მას, კუალად, ესერა, პატივი, ესე მამული ჩემდა მოვიდა. ხოლო მოგვ ესე და გრძნებისმოყუარ¹³ და¹⁴ მოძღუარი ბაგრატ, არაჲ¹⁵ უწყი, ვინაჲ¹⁶ მოვიდა. და მთავარი ჩუენი აცთუნა და თჳსისა სიბოროტისა¹⁷ მახეთა შეაგდო.¹⁸ და აწ ჩემდა მბრძოლ არს და წინააღმდეგომ, ვიდრელა ესეცა მწუხარებაჲ მოანია ჩემ ზედა, რამეთუ ქალწული¹⁹ შუენიერი²⁰ შევიყუარე და მენება მისი ქორწინებაჲ, გარნა იგიცა თჳსითა გრძნებითა მიმიღო და თჳსსა²¹ რჩულსა²² მიაქცია.“

მაშინ კრებულმან მან ურჩულოებისამან²³ მიუგო და ჰრქუა მას: „უფალო ჩუენო და²⁴ დიდო ქალაქპეტო, მოვედინ²⁵ აწ²⁶ წინაშე ჩუენსა²⁷ ქალი იგი და ვყოთ ქორწილი და აღესრულენ ნებაჲ გულისა შენისაჲ.²⁸ უკუეთუ კულა²⁹ არა გუერჩდეს³⁰ იგი, აღიფხუარნ ქუეყანისაგან ცხორებაჲ მისი უფროსლა,³¹ რომელ ქრისტიანე იქმნა.“ სთნდა უკუე სიტყუაჲ იგი

¹ BD: მათ; 2. D: მისთა; 3. BD: თხოვანი; 4. D: ქსანთიფოს; 5. BD: ფილოსოფოსი; 6. B: —; 7. D: კრებაჲ; 8. B: მეკერპეთაჲ; 9. D: ჰურიათა; 10. B: მუნატელთა; D: მუნტანელთა; 11. B: ჰრქუა; 12. D: ქალაქპეტი; 13. გრძნებისმოყუარ¹³] BD: გრძნებისა; C: გრძნებისმოყუარე; 14. BD: —; 15. BD: არა; 16. C: ვინა; 17. D: ბოროტისა; 18. BD: შთააგდო; 19. B: ქალ; D: ქალი; 20. D: შუწნიერი; 21. B: თჳსა; 22. D: შჯულსა; 23. D: უსჯულოებისამან; 24. BD: —; 25. B: მოედინ; 26. D: —; 27. D: + აწ; 28. D: შენისა; 29. D: —; 30. D: ერჩდეს; 31. D: უფროსლ.

ურჩულოსა¹ მას. და წარავლინა² მასვე ჟამსა მტარვალნი და შეიპყრეს³ წმიდა იგი დედადიაკონი⁴ და და მისი სერგია. შეკრნეს და ცემით მიიყვანნეს წინაშე სამშჯავროსა⁵ და წარუდგინნეს⁶ საეშმაკოსა⁷ მას⁸ კრებულსა.⁹

ესე რაჲ ცნეს ვიეთმე მას კერძოსა მყოფთა ქრისტიანეთა, სრბით მივიდეს და ნეტარსა ბაგრატს აუწყეს. [291r] მიუგო წმიდამან მან და ჰრქუა მათ: „დაადგერით,¹⁰ შვილნო, აქა და უფალსა ვევედრებოდით¹¹ და ურჩულოჲ¹² იგი იქმოდის,¹³ ვითარცა ჰნებაჲს, რამეთუ ქალწულთაჲ¹⁴ მათ ვერ ძალუც ნებასა თჳსსა შეგდებად.“¹⁵

ხოლო წმიდანი იგი დედანი მიმავალნი ილოცვიდეს და იტყოდეს: „უფალო იესუ ქრისტე, შენ აღვრასხენ¹⁶ ბოროტსა მას ელიდოს¹⁷ ზრახვასა, რომელი ჩუენთჳს იზრახა, რათა იდიდოს ყოვლადწმიდა სახელი შენი.“ და მი-რაჲ-ინინეს¹⁸ ურჩულოსა¹⁹ მის კრებულისა, განჰჳსნნეს²⁰ იგინი საკრველთაგან მტარვალთა და წარუდგინნეს²¹ წინაშე ელიდოსა²² და მის თანა მეინაჴეთა.

იხილეს რაჲ ბოროტთა მათ²³ სიკეთე²⁴ ქალწულისა²⁵ მის, ჰრქუეს ელიდოსს:²⁶ „ღირსად და სამართლად გიზრუნა,²⁷ ბრწყინვალეო²⁸ ქალაქპეტო, განგებამან ღმერთთამან²⁹ ქალი, მსგავსი სიკეთისა შენისაჲ.“³⁰ მაშინ უკეთურმან მან მიჰედნა³¹

¹ D: უსჯულოსა; 2. B: წარავლინა; 3. C: შეიპყრნეს; 4. D: დედათდიაკონი; 5. წინაშე სამშჯავროსა] BD: —; 6. B: წარადგინნეს + წინაშე; D: წარადგინნეს + წინაშე; 7. B: საეშმაკოსა; 8. BD: მის; 9. BD: კრებულისა; 10. B: დაადგერით; 11. D: ევედრნეთ; 12. D: უსჯულოჲ; 13. B: იქმოდინ; D: იქმოდენ; 14. BC: ქალწულთა; 15. B: შედგინებად; D: შედგინებად; 16. D: აღვრასხენ; 17. CD: ელიდოსს; 18. B: მი-რაჲ-ინივნეს; D: მი-რაჲ-ინინნეს; 19. D: უსჯულოსა; 20. B: განჰჳსნნეს; D: განჰსნნეს; 21. BD: წარადგინნეს; 22. BC: ელიდოსსა; D: ელიდოსსა; 23. C: —; 24. BCD: სიკეთე; 25. D: ქალწულისა; 26. B: ელიდოს; 27. D: გიზ(რ)უნვა; 28. D: —; 29. C: ღმრთისამან; 30. სიკეთისა შენისაჲ] B: შენისა სიკეთისაჲ; D: შენისა სიკეთისა. 31. B: მიჰედნა; C: მიხედნა; D: მიჰხედნა.

ქალწულთა მათ¹ თუალითა ამპარტავანითა² და ჰრქუა: „უნცი-
თა, რამეთუ საიდუმლოჲ³ გულისა ჩემისაჲ⁴ გითხარ თქუენ და
ან წინაშე ამათ ყოველთასა⁵ გეტყვ შენ, ქალო,⁶ რაჲთა ყოვე-
ლი გულის ზრახვაჲ შენი⁷ განაგდო და ნებასა გულისა ჩემისა-
სა მერჩდე.⁸ წინაშე ამათ წოდებულთასა ვყო⁹ ქორწილი და
სიხარული¹⁰ და შეგირთო შენ დღესითგან. ხოლო მნებაჲს, რა-
ჲთა პირველად უარჰყო¹¹ ქრისტე და სკამანდროს გუნდრუკი
უკუმიო,¹² და მერმე კეთილთა ჩემთა ზიარ გყო.“

მიუგო წმიდამან¹³ ქალწულმან და ჰრქუა მას: „ჰ, სავსეო
ზრახვითა ბოროტითა, ნუ იყოფინ¹⁴ ჩემდა უკუე, რაჲთამცა
გერჩდი შენ. არცა აღესრულოს ნებაჲ შენი ჩემ ზედა, რამეთუ
არათუ ოდენ¹⁵ ხრწნილებასა ჴორცთასა, არამედ უვარისყოფა-
საცა¹⁶ ქრისტესსა მაზრახებ, ურჩულოო.¹⁷ [291v] კურთხეულ
არს უფალი ღმერთი, რომელმან ქმნა ცანი¹⁸ და ქუეყანაჲ,
ზღუაჲ და ყოველი, რაჲ არს მას¹⁹ შინა. არა დაუტევო²⁰ სარ-
წმუნოებაჲ, რომელი ვისწავე და ნათელვიდე, რამეთუ იგი არს
ჭემმარიტი და წმიდაჲ, არამედ სიკუდილად დავდვა სული ჩე-
მი.“ ჰრქუეს²¹ მას ურჩულოთა²² მათ მებინაჴეთა: „და²³ სადა
ძალგიც შენ, უბადრუკო, სატანჯველთა თავსდებად?“

მიუგო ქალწულმან:²⁴ „მაქუს ქრისტეს მიერ უფლისა²⁵
ძალი და არასადა ვიძლიო თქუენგან, არამედ სასოებითა მი-
სითა მძლე გექმნა და ქალწულებისა ჩემისა სანთელი დაუშ-
რეტელად დავიცვა.“ მიუგო ურჩულომან²⁶ ელიდოს და ჰრქუა
მას: „უკუეთუ სიტყუათა ჩემთაჲ²⁷ ისმინო და ნებაჲ ჩემი აღას-
რულო, ნეტარ იყო შენ, რამეთუ იხილნე თუ ოდენ საუნჯენი
იგი ჩემნი, სიხარულითა აღივსოს გული შენი.“

¹ ქალწულთა მათ] BD: —; 2. C: ამპ(ა)რტ(ა)ვანითა; 3. B: საიდუმლოჲ;
D: საიდუმლო; 4. D: ჩემისა; 5. D: ყოველთა; 6. C: ქალა; 7. B: —; 8.
BCD: + და; 9. BCD: ვყოთ; 10. BCD: + დიდი; 11. AC: უვარჰყო; 12.
BD: უკუმიო; 13. BD: + მან; 14. C: იყ(ო)ფვინ; 15. BD: —; 16. BD: უა-
რისყოფასაცა; 17. D: უსჯულოო; 18. D: ცაჲ; 19. BD: მათ; 20. BCD:
დაუტეო; 21. D: ჰრქუა; 22. D: უსჯულოთა; 23. D: —; 24. BD: + მან;
25. B: + ჩემისა; D: ჩუენისა; 26. D: უსჯულომან + მან; 27. D: ჩემთა.

ჰრქუა მას წმიდამან:¹ „სიმდიდრე² შენი და საუნჯენი³ შენთანავე იყვნედ⁴ წარსაწყმედელად,⁵ რამეთუ მე საუნჯე⁶ წარუპარველი მაქუს ცათა შინა და სიმდიდრე⁷ წარმავალი⁸ არა მივმს, არცა მნებავს შენ თანა ყოფაჲ, რამეთუ უფალი ჩემი იესუ ქრისტე⁹ არს სიმდიდრე და ცხორებაჲ ჩემი.“ ჰრქუეს თანამეინავეთა ელიდოსს:¹⁰ „განაშორენ ეგენი¹¹ ერთიერთისაგან!“ და მათ¹² განყვნეს რაჲ იგინი, მოუწოდა დედადიაკონსა¹³ მას და ჰრქუა ურჩულომან¹⁴ მან: „ისმინე ჩემი, დედაკაცო, და შეინყაღე თავი შენი და [292r] დაჲ ეგე შენი და დაარწმუნე მას მორჩილება¹⁵ ჩემი.“¹⁶ ჰრქუა მას წმიდამან მან: „დრო მეც თესაგან სიტყუად მისდა.“¹⁷ და ბრძანა ესრეთ ყოფაჲ.

მაშინ წარიყვანა თესაგან დაჲ თესი, ინყო ტირილად და ეტყოდა: „ვილუანოთ, დაო ჩემო, ვილუანოთ, რაჲთა მეუფე¹⁸ ქრისტე¹⁹ ვიხილოთ და²⁰ კეთილთა მისთა მკჳდრ²¹ ვიქმნეთ.“²² ჰხედავა,²³ რამეთუ, ვითარცა აჩრდილი და სიზმარი, ესრეთ წარმავალ არს ცხორებაჲ ესე²⁴ კაცობრივი. უწყი, რამეთუ მამაჲ ჩუენი ყოვლადვე არა გიხილავს შენ, ხოლო დედამან ჩუენმან დაგიტევა შენ ოთხისა წლისაჲ²⁵ და მე ათორმეტისაჲ.²⁶ და მრავალთა გუაიძულეს ქორწინებად²⁷ სიობლესა²⁸ ჩუენსა და არა ვინებეთ ხრწნილებასა²⁹ მიცემად³⁰ თავთა ჩუენთაჲ.³¹ ან უკუე, რომელ-იგი³² წარმართ რაჲ ვიყვენიით, არა³³ თავსვიდევით, ვითარ ან ვქმნათ, ოდეს ესე უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე³⁴ შეგვმოსიეს. ნუ, დაო ჩემო, ნუმცა იქმნების ესე, არამედ ვილუანოთ წარმავალსა ამას ცხორებასა უბინოდ³⁵

¹ B: + მან; 2. BCD: სიმდიდრე; 3. D: + შენნი; 4. B: იყვენ; C: იყვენედ; 5. D: + შენდა; 6. BCD: საუნჯე; 7. BCD: სიმდიდრე; 8. A: ნა-
მა-ვალი; 9. BCD: ქრისტე; 10. B: ელიდოს; 11. D: იგინი; 12. BD: -;
13. CD: დედათდიაკონსა; 14. D: უსჯულომან; 15. BD: მორჩილებად;
16. BD: ჩემდა; 17. BD: მისსა; 18. BCD: ქრისტე; 19. B: -; 20. BD:
ლირს; 21. BCD: ვიქმნეთ; 22. D: ხედავა; 23. ცხორებაჲ ესე BD: ~; 24.
D: წლისა; 25. CD: ათორმეტისა; 26. C: ქორწინებად; 27. BCD: + მას;
28. BD: + მას; 29. BD: მიცემაჲ; 30. BD: + და; 31. BD: რომელ; 32. C:
არაჲ; 33. BCD: ქრისტე; 34. B: უბინოდ.

დამარხვად თავთა ჩუენთა, რაჲთა საუკუნოდ¹ დაუსრულე-
ბელთა მათ² კეთილთა³ ვიშუებდეთ. აჰა, ესერა, გეტყჳ⁴ შენ,
დაო ჩემო, ვითარმედ ბოროტთა ამათ ეშმაკისა მუშაკთა მე
მომაკუდინონ და შენ დაგმარხონ ნებისა მათისა ყოფად. იხი-
ლე, ნუმცა გაცთუნებენ, არამედ გეჴსენენ⁵ სიტყუანი წმიდისა
ბაგრატისნი და აღსასრულამდე ილუანე სიყუარულისათჳს
ქრისტესისა!“

ესმა რაჲ ესე ყოველი⁶ ქალწულსა მას დისა თჳსისაგან,
სულთით[292v]ქუენა და თქუა: „მრწამს უფალი ჩემი იესუ
ქრისტე, ჭეშმარიტი ღმერთი, ვითარმედ არცა ტანჯვითა,⁷
არცა ქენებითა უძლონ უღმრთოთა ამათ⁸ მოდრეკად⁹ გონე-
ბისა ჩემისა სიყუარულისაგან¹⁰ მისისა,¹¹ რამეთუ იგი არს სი-
ძჳ,¹² იგი უკუდავი¹³ უფალი ყოველთაჲ.“

ესე ყოველი განიზრახეს რაჲ¹⁴ ტრედთა მათ უმანკოთა¹⁵
ქრისტესთა, მივიდეს კრებულისა მის ურჩულოჲსა.¹⁶ და
ჰრქუა ელიდოსს წმიდამან მან დედადიაკონმან:¹⁷ „უნყოდე,
ქალაქპეტო, მრავლითა სახითა ვისწრაფე და ვერ დავარწმუნე
დაჲ ჩემი დატევებად ქრისტესა და შენდა შედგომად. ან
უკუე¹⁸ ყავ, რაჲცა გნებავს.“ ესე რაჲ ესმა ელიდოსს,¹⁹ ჰრქუა
მეინაჴეთა²⁰ მათ: „ამან ბოროტმან უყო დასა თჳსსა არასმენად
ჩემდა.“ მიუგეს მათ²¹ და ჰრქუეს:²² „გუემე²³ ეგე ძლიერად,²⁴
რაჲთა იხილოს მან და ძრწოლაჲ შეედევას და სიხარულით გუ-
ერჩდეს.“²⁵

მაშინ განძარცუეს²⁶ დედადიაკონი²⁷ იგი და ჰგუემდეს
უნყალოდ. ხოლო სისხლი მისი მდინარებრ დიოდა და ჴმაჲ

¹ BD: —; C: საუკუნეთა + მათ; 2. C: —; 3. BD: საუკუნეთა; 4. C: +; მე
5. BD: გაჴსოვდენ; 6. D: —; 7. B: სატანჯველთა; 8. B: მათ; 9. BD:
მიდრეკად; 10. D: სიყუარულისათჳს + ქრისტესისა; 11. D: —; 12.
BCD: სიძე; 13. BCD: + და; 14. განიზრახეს რაჲ] B: ~; 15. B: უმანკუ-
თა; 16. D: უსჯულოჲსა; 17. BD: დედათდიაკონმან; 18. B: —; D: უკუჴ; 19.
B: ელიდოს; 20. C: მიინაჴეთა; 21. B: —; D: მას; 22. B: + მას; 23. B:
გუემენ; CD: იგუემენ; 24. C: ძრეილად; 25. D: გუჴრჩდეს; 26. B: გან-
ძუარცეს + წმიდაჲ; 27. D: დედათდიაკონი.

ყოვლადვე არა ისმოდა¹ პირისაგან მისისა. ხოლო მრწემი² იგი და³ ხედვიდა მოთმინებასა მისსა და სულითა იხარებდა. და ვითარ-იგი უზომოდ და უწყალოდ გუემეს, ბრძანა წარყვანებაჲ მისი⁴ ქუაბსა რასმე,⁵ მახლობელად მის ადგილისა, და წარკუეთად თავისა. მაშინ მტარვალთა წარითრიეს იგი ქუაბსა მას და თავი წარჰკუეთეს⁶ [293r] მას.⁷ ხოლო მრწემი⁸ იგი დაჲ შეაყენეს საპყრობილესა. და აღდგეს ყოველნივე, თაყუანის სცეს⁹ კერპთა მათ ბილწთა და დასხდეს ჭამად, რამეთუ ელიდოს¹⁰ ურჩულოსა¹¹ განემზადა ტაბლად.

და აღასრულეს რაჲ კრებაჲ იგი სიბილწისაჲ¹² და სერი საეშმაკოჲ და აღივსნეს მთრვალობითა და სიტყვთა ყოვლისა სიბორგილისაჲთა, აღდგეს. და ბრძანა ელიდოს მოყვანებაჲ ქალწულისა¹³ მის წმიდისაჲ.¹⁴ მივიდეს მტარვალნი და პოეს¹⁵ იგი ჯელგანპყრობით ლოცვასა. გამოიყვანეს და წარადგინეს იგი¹⁶ წინაშე ერისა¹⁷ მის.

და ჰრქუა მას უღმრთომან¹⁸ ელიდოს: „ისმინე ჩემი, ქალო, და უზორე დიდსა ღმერთსა სკამანდროს და ცოლ მეყავ მე. უკუეთუ კულა არა ისმინო ჩემი, გზასა მას დისა შენისასა წარხვდე.“¹⁹ მიუგო ქალწულმან მან და ჰრქუა მას: „ისმინე, ელიდოს, ბილწო და მაცთურო, მე მრწამს ქრისტე²⁰ ღმერთი, რომელი წმიდამან ბაგრატ გჰქადაგა. მას ვჰმონებ და მისდა²¹ თხოვილ²² ვარ და მისთვის მზა ვარ სიკუდილად. ხოლო კერპთა შენთა არა ვჰმონო²³ უკუე, არცა ურჩულოჲ²⁴ ეგე²⁵ ნებაჲ შენი აღვასრულო, არცა ქადებათა შენთაგან მეშინის, უკეთურო,²⁶ რამეთუ გკსნავიეს უფლისა იესუ²⁷ ქრისტესგან არაშე-

¹ BD: ისმა; 2. D: უმრწამესი; 3. BD: + მისი; 4. B: —; 5. C: რასამე; D: რაჲსამე; 6. D: წარკუეთეს; 7. BD: —; 8. D: უმრწამესი; 9. BD: ცეს; 10. B: ელიდოს; 11. D: უსჯულოსა; 12. BD: სიბორგილისაჲ; 13. B: ქალისა; 14. D: წმიდისა; 15. D: პოეს; 16. BD: —; 17. D: ერისაჲ; 18. C: უღთომან; D: + მან; 19. BC: + შენ; D: შენცა; 20. BCD: ქრისტე; 21. BD: მისსა; 22. A: თხოილ; B: მითხოილ; 23. D: ვჰმონებ; 24. D: უსჯულო; 25. D: იგი; 26. B: უკეთურო; 27. D: იესუს.

შინებად მათგან, რომელნი¹ ჯორცთა მოაკუდინებენ და სულსა ვერ ჯელენიფების ვნებად. არამედ მისა² ჯერარს შიში, რომელსა ჯელენიფების სულისა³ და ჯორცთა⁴ წარწყ[293v]მედა⁵ გეჰენიასა შინა. მას თაყუანის ვსცემ და მას მხოლოსა⁶ ვჰმონებ.“

ესმა რაჲ ესე⁷ ურჩულოსა⁸ მას, განძნდა, ვითარცა მჴე-
ცი ბოროტი, და უბრძანა⁹ გუემაჲ მისი. და ესოდენ¹⁰ სცეს,
ვიდრელა¹¹ მკუდრად¹² საგონებელ იყო. და ესრეთ ბრძანა
წარკუეთაჲ¹³ თავისა მისისაჲ.¹⁴ და წარითრიეს იგი¹⁵ ქუაბსა
მას, სადა-იგი დაჲ მისი მოკლეს, და¹⁶ მუნ წარჰკუეთეს¹⁷ ნე-
ტარსა მას თავი.¹⁸ და აღიდებდა იგი მამასა¹⁹ და²⁰ ძესა და
წმიდასა სულსა.²¹

ხოლო წმიდამან ბაგრატ შეკრიბნა მორწმუნენი და წარ-
ვიდა ქუაბსა მას ლუანლისა მათისასა. და აღიხუნა²² გუამნი
მათნი და გალობითა,²³ სანთლებითა დაჰმარხნა ადგილსა
მას,²⁴ რომელსა ჰრქჳნ ვარაღდჳს²⁵ ზღუდეჲ.²⁶

ხოლო უფალმან იესუ ქრისტე,²⁷ რომელმან აღიდნის მა-
დიდებელნი თჳსნი,²⁸ მოსცა მადლი სამარხოთა²⁹ მას³⁰ წმიდა-
თასა და მრავალნი სასწაულნი და კურნებანი იქმნებოდეს
წმიდათა მათ მოწამეთა მიერ. მაშინ შეკრიბნა ერნი ქრისტეა-
ნეთანი³¹ წმიდამან ბაგრატ ეკლესიაჲ³² და აღასრულა წმიდაჲ
ჟამისწირვაჲ.³³ და განისმა საქმჳ³⁴ ესე ყოველთა შორის ქრის-
ტეანეთა.³⁵ და შეკრბეს³⁶ ყოველნი და ზრახვაყვეს,³⁷ რაჲთა

¹ არაშეშინებად მათგან, რომელნი] D: –; 2. D: მისსა; 3. D: სულისაჲ; 4. B: ჯორცთაჲ; 5. D: წარწყმედა; 6. D: + ვმსახურებ და; 7. ესმა რაჲ ესე] D: ესე რაჲ ესმაჲ; 8. D: უსჯულოსა; 9. D: ბრძანა; 10. D: ესეოდენ; 11. BCD: ვიდრე; 12. მკ(უ)დარ; 13. D: წარკუტთა; 14. D: მისისა; 15. D: –; 16. BCD: –; 17. D: წარკუეთეს + თავი; 18. D: –; 19. B: მამას; 20. B: –; 21. წმიდასა სულსა] C: ~; 22. C: აიხუნა; 23. BCD: + და; 24. BD: –; 25. BCD: ვარაღდეს; 26. BCD: ზღუდე; 27. BD: ქრისტემან; 28. B: მისნი; 29. B: სამარხოთა; 30. B: მათ; 31. B: ქრისტეანენი; 32. BD: ეკლესიას; 33. D: ჟამისწირვა; 34. BC: საქმე; 35. შორის ქრისტეანეთა] D: ~; 36. D: შემოკრბეს; 37. D: ზრახვაჲ.

ქვაჲ დაჰკრიბონ ელიდოსს¹ და თანამზრახვალთა მისთა ბოროტთა.²

ხოლო წმიდამან ბაგრატ დააყენა იგინი და არა შეუნდო ბრძოლისა და სისხლთა³ დათხევისა⁴ ყოფად⁵ ქალაქსა მას შინა. ესმა რაჲ ესე ჰურიათა მათ და [294r] მონტანელთა,⁶ შიში დაეცა მათ და მოელოდეს აღძრვასა ქრისტიანეთასა მათ⁷ ზედა დამოსრვად⁸ მათდა. შეკრბეს⁹ ყოველნი და აღაგეს¹⁰ ნავეები მათი.¹¹ წარიღეს¹² ყოველი ნაქონები მათი¹³ და წარემართნეს სურაკუსით¹⁴ კერძო. ცნა ესე წმიდამან ბაგრატ, მოუვლინა¹⁵ მათ ქსანთიპოს¹⁶ ფილოსოფოსი¹⁷ და მიუმცნო ესრეთ:

„ნუ ივლტით, კაცნო, სახლთაგან თქუენთა, ნუცა გეშინის, რამეთუ არა ვარ მე¹⁸ მიმგებელ ბოროტისა.¹⁹ მოედით²⁰ ჩემდა და მოიქეცით საცთურისა მის თქუენისაგან და ბოროტი არარაჲ შეგემთხვოს.“²¹ ხოლო იგინი სიტყუასა ამას არა²² ერჩდეს. და სამგზის მიუვლინა მათ მთავარდიაკონი იგი და არა მოიქცეს,²³ არამედ ერთი ოდენ მათგანი, რომელსაცა იგი²⁴ წიგნი²⁵ გრძნებისაჲ²⁶ აქუნდა,²⁷ დაუტევა ყოველივე და მოვიდა წმიდისა ბაგრატისა და ქრისტიანე იქმნა. ხოლო სხუანი იგი მონტანელნი²⁸ და ჰურიანი არა მოიქცეს, არამედ წარემართნეს სურაკუსედ.²⁹ და შე-რაჲ-ვიდეს ზღუად, გრიგალი დიდი ქარისა მძაფრისაჲ³⁰ მოჭდა და ყოველნივე იგი დაანთენა,³¹ ვითარცა პირველ მეგვპტელნი, რამეთუ წმიდამან ბაგ-

¹ BC: ელიდოს; 2. D: —; 3. BD: სისხლისა; 4. D: —; 5. BD: ყოფაჲ; 6. B: მუნტანელთა; D: მუნტანელთაჲ; 7. და მოელოდეს აღძრვასა ქრისტიანეთასა მათ] D: —; 8. B: მოსლვად; D: დამუსრვად; 9. D: შეკრბნეს; 10. B: აღაგნეს; 11. C: + და; 12. წარიღეს] BD: და; 13. BD: + წარიღეს; 14. BC: სურაკოსით; D: სურაკოსედ; 15. BCD: მიუვლინა; 16. D: ქსანთიფოს; 17. A: ფილაფოსი; 18. D: + მიმსგავსებულ და; 19. C: ბოროტისაჲ; 20. BD: მოვედით; 21. B: შეემთხვოს; 22. C: არაჲ; 23. B: მოიქცნეს; 24. BC: რომელსაცა; 25. BCD: + იგი; 26. D: გრძნებისა; 27. B: + და; 28. BD: მუნტანელნი; 29. BD: სურაკოსად; C: სურაკუსად; 30. D: მძაფრისა; 31. B: დანთენა.

რატ შეჰრისხნა მათ და¹ ერთიცა² მათგანი არა³ განერა.⁴

იხილა რაჲ ესე⁵ ელიდოს ურჩულომან,⁶ ძრწოლამან შე-
იპყრა და იტყოდა, ვითარმედ: „ამას მოგუსა, რომელმან ერი
იგი წარწყმიდა, ძალუც აქ(ა)ცა აღმოყვანებაჲ⁷ ზღვსაჲ⁸ და
წარწყმედაჲ⁹ ჩუენი.“¹⁰ და¹¹ შიში დიდი¹² იყო¹³ მის ზედა, რამე-
თუ ჰგონებდა, თუ მოკლან იგი ერთა მათ [294v] მორწმუნე-
თა,¹⁴ და იტყოდა გოდებით: „ჴ, ქალაქო ტავრომენელთაო, ვი-
თარ განჰშიშულდი¹⁵ წესთა მათგან¹⁶ მამულთა.“

ესმა¹⁷ ესე წმიდასა ბაგრატს და¹⁸ მიუმცნა¹⁹ მას: „რად
იგლოვ ქალაქისა ამისთვის, რომელი ბნელსა შინა იყო და აწ
უფალმან განანათლა? უკუეთუ გნებავს, შენცა განგანათლოს,
უბადრუკო.“ ხოლო მან არა ისმინა სიტყუაჲ მისი და მიერ
დღითგან არლარა²⁰ მიუმცნო მას ნეტარმან მან. არამედ შეკ-
რიბნა მორწმუნენი და უბრძანა აღშენებად ეკლესიისა სამარ-
ხოსა²¹ ზედა წმიდათა მათ ქალწულთა მოწამეთასა. და ვი-
თარცა გამოსახა ადგილი იგი, მეყსეულად ჴელყვეს ყოველთა
და დი(დი)თა მოსწრაფებითა აღაშენეს. და აკურთხა იგი წმი-
დამან მან და დაანესა ქალწულთა მათ, რომელნი ჰმონებდეს
უფალსა, მუნ ყოფად და მსახურებად წმიდათა მათ.

ხოლო მოინია²² ჟამი მოსლვისაჲ²³ ვონიფანტე მთავრისაჲ
და მის თანა მჴედრებისა²⁴ პირველ რავდენისამე²⁵ დღისა. აუ-
წყა ესე წმიდამან ბაგრატ ქრისტიანეთა და ჰრქუა: „გიხარო-
დენ, შვილნო, რამეთუ მთავარი ვონიფანტე და ერი მისი მოვ-
ლენ მჴუდობით აქაჲთ ორ დღე.“ და ყოველთა უკჳრდა, ვითარ
შორიელნი საქმენი, ვითარცა წინაჲ თუალთა მისთა მყოფნი,

¹ BCD: + არცა; 2. BCD: ერთი; 3. BC: —; 4. D: + ყოვლად. 5. BD: —; 6. D: უსჯულომან; 7. B: აღმოყვანებად; 8. BD: ზღვსა; 9. BD: წარწყმედად; 10. B: ჩუენდა; D: ჩუენ; 11. B: + იყო; 12. D: —; 13. დიდი იყო] B: —; 14. B: მართლმორწმუნეთა; 15. BCD: განშიშულდი; 16. B-D: ამათგან; 17. D: + რაჲ; 18. D: —; 19. B: მოუმცნა; 20. D: არლა; 21. B: სამარხოსა + მას; D: სამარხოჲსა მას; 22. BD: + რაჲ; 23. D: მოსლვისა; 24. B: მჴედ(რ)ობისა; C: მჴედრებისა; 25. B: რავდენისამე.

ესრეთ იცოდნა¹ წმიდამან მან. რამეთუ შემდგომად ორისა დღისა, ვითარცა თქუა,² გამოჩნდეს მომავალნი იგი ნავნი. და იხილეს რაჲ ერმან³ ქალაქისამან, შთავიდეს ზღუად მიგებებად მთავრისა.

შთავიდა ნეტარიცა იგი და ჴელთა აქუნდა ჯუარი ქრისტესი. და მოვიწიენით⁴ რაჲ კიდედ, გამოვიდა ვონიფანტე მთავარი და მე [295r] და⁵ სხუანი იგი ათასისთავნი. და⁶ შეუვრდით⁷ ფერჴთა მისთა და გუაკურთხნა ყოველნი. ხოლო მთავარსა შეასხა ქებაჲ ერმან⁸ წესისაებრ. მოვიდა ელიდოსცა ქალაქპეტი და თაყუანის⁹ სცა მთავარსა. ხოლო მან უბრძანა ნუზლისა¹⁰ მიცემაჲ ერისაჲ¹¹ მის პური და ღვინო და საცხოვარი,¹² რამეთუ ტყუჴ¹³ ურიცხჴ¹⁴ იყო. და გამოვიდა ერი იგი ქუეყანად და ნავებსა მას დაჰკრძაღეს¹⁵ და ნატყუენავსა¹⁶ შეჰკრებდეს.

ხოლო წმიდაჲ ბაგრატ და მთავარი¹⁷ და სხუანი¹⁸ ათასისთავნი იგი¹⁹ საჴედრებითა აღვიდეს ქალაქად. შევიდეს წმიდასა ეკლესიასა, ილოცეს და დასხდეს და ისმენდეს სიტყუათა მის²⁰ ნეტარისათა. მიუგო მთავარმან და ჰრქუა მას: „მიბრძანე, წმიდაო²¹ მამაო, ვითარ არს ქალაქი ესე,²² ანუ ვითარ იქცევის ახალი ესე²³ ქალაქპეტი?“

მაჰინ წმიდაჲ იგი აღივსო ცრემლითა და მიუთხრა საქმჴ²⁴ იგი წმიდათა მათ ქალწულთაჲ და ურჩულოებანი²⁵ ელიდოსისნი²⁶ და შემწეთა მისთანი. და ვითარ ჰურიანი იგი და მონტანელნი²⁷ ზღუასა დაანთქნა უფალმან, და ვითარ არა ის-

¹ BD: იცოდა; 2. ვითარცა თქუა] D: –; 3. D: + მან; 4. D: მივიწიენით; 5. მე და] BD: –; 6. B: + მე და; D: + მე; 7. D: შეუვრდი; 8. ქებაჲ ერმან] B: ~; D: ერმან მან ქებაჲ; 9. D: თაყუანი; 10. D: ნუზლის; 11. BD: ერისა; 12. B: საცხოვარი; 13. BCD: ტყუე; 14. D: ურიცხე(ი); 15. B: დაჰკრძაღებდეს; D: დაჰკრძაღებდეს + და ტყუჴსა 16. B: ნატყუენსა + და; 17. BD: + იგი; 18. BD: + ყოველნი; 19. BD: –; 20. D: ამის; 21. BCD: –; 22. D: –; 23. B: იგი; D: –; 24. BCD: საქმე; 25. B: ურჩულოებანი; D: უსჯულოებანი; 26. B: ელიდოსისნი; D: ელიდოსნი; 27. BD: მუნტანელნი; C: მონატელნი.

მინა ელიდოს სწავლად მისი, არამედ აღჰმართნა¹ კერპნი იგი ბოროტნი.

მიუგო მთავარმან და ჰრქუა მას: „ვითარცა-იგი აქამომდე² უფალმან ლოცვითა შენითა უმჯობესი ქმნა, ეგრეთვე ამიერიტგან ყოს. ან უკუე³ ნუ უღირსიჩინებ განთიად მოსლვად და კურთხევისა მიცემად ერისა, რაათა წარვიდენ კაცად-კაცადი სახედ [295v] თვსად⁴ და ყოველივე უფალმან კეთილად⁵ განაგოს და ბოროტი იგი ბოროტად წარწყმდეს.“

და⁶ მეყსეულად უკუე ბრძანა⁷ მთავარმან ურჩულოსა⁸ მის ელიდოსი⁹ დილეგსა შეყენებაჲ. და განთიად მოვიდა მთავარი და მის თანა ათასისთავნი. და მიიღეს ლოცვა¹⁰ წმიდისა¹¹ მის და თანა წარიყვანეს¹² იგი. და აღვედით, სადა-იგი მწედრობასა მას¹³ დაებანაკა. და მი-რაჲ-ვინიენით, შევიდა ნეტარი იგი კარვად მთავრისა, ხოლო მე და ძმამან ონისიფორე განვჰმზადეთ¹⁴ ადგილი, სადა ეგულებოდა წმიდისა ჟამისწირვისა აღსრულებაჲ.

და წარდგა ნეტარი იგი და უსისხლოსა¹⁵ მსხუერპლსა¹⁶ შესწირვიდა. და მეყსეულად სასწაული იგი, რომელი¹⁷ მრავალგზის იქმნა, აღესრულებოდა, რაათა ურწმუნოთა მათ ტყუეთა¹⁸ იხილონ და ჰრწმენეს უფალი. რამეთუ ღრუბელი იგი ნათლისაჲ¹⁹ ჰფარვიდა წმიდასა მას და ენაჲ იგი ცეცხლისაჲ პირით მისით იხილვებოდა ვიდრე აღმალლებამდე²⁰ პურისა მის წმიდისა,²¹ რომელსაცა ხედვიდეს²² ერნი იგი, ტყუედ²³ მოყვანებულნი. და განკვრეებულნი ურთიერთას²⁴ იტყოდეს:

¹ B: აღმართნა; C: აჰმართნა; 2. C: აქამომდენ; D: აქამომდის; 3. D: —; 4. B: თვსა; D: თვსსა; 5. უფალმან კეთილად] B: ~; 6. BD: —; 7. უკუე ბრძანა] D: ბრძანა უკუე; 8. D: უსჯულოსა; 9. D: ელიდოსი; 10. D: ლოცვა; 11. D: წმიდისა; 12. B: წარიყვანის; 13. D: + თანა; 14. BC: განვჰმზადეთ; 15. B: + მას; D: უსისხლოსა + მას; 16. D: მსხუერპლსა; 17. BD: რომელ; 18. D: ტყუტთა; 19. D: ნათლისა; 20. B: ამალლებამდე; D: ამალლებადმდე; 21. პურისა მის წმიდისა] BD: წმიდისა მის პურისა; 22. B: ჰხედვიდეს; 23. D: ტყუედ; 24. BD: ურთიერთარს.

„ეჰა, რომელთამე ღმერთთა ჰმონებენ ესენი, რომელ ესევე-
თარნი საკრველებანი აღესრულებიან.“

და აღესრულა რაჲ წმიდა¹ ჟამისწირვად და მორწმუნენი
ეზიარნეს ჯორცსა და სისხლსა ქრისტესსა² და³ წარვედით
კარვად ვონიფანტე⁴ მთავრისასა.⁵ და ვითარცა დაჯდა ნეტა-
რი იგი და მის თანა მთავარი, ხოლო გვ[296r]ბრძანა ჩუენ და-
ჯდომაჲ: მე ერთ კერძო და ნეტარი ონისიფორე დიაკონი –
ერთ კერძო. ხოლო „ნეტარად“ სახელვსდევ მას, რამეთუ მრავალნი
საკრველებანი მის მიერ ქმნნა⁶ მადლმან სულისა წმი-
დისამან, რომელ-იგი,⁷ უკუეთუ⁸ ვინებო⁹ ყოვლად¹⁰ აღწერად¹¹
თითოეულად,¹² წიგნი სხუად სრული აღიწეროს, გარნა¹³ ესე
ან დავიდუმთ.

ვითარ უკუე დავსხედით, ტაბლად სავსე¹⁴ სანოაგითა¹⁵
დაგვგო მთავარმან, ხოლო ნეტარი იგი პურსა ოდენ და წყალ-
სა და მხალსა¹⁶ უმგბარსა ჭამდა. ჰკითხა უკუე ნეტარმან მან
მთავარსა და ჰრქუა: „მითხარ,¹⁷ შვილო, რომლისა ნათესავი-
სანი¹⁸ არიან კაცნი ესე, ტყუედ¹⁹ მოყვანებულნი?“²⁰ მიუგო
მთავარმან და ჰრქუა:²¹ „ყოველნი ეგე, წმიდაო მამაო, ნათე-
სავთაგან ავართაჲსა²² არიან, წარმართნი ბოროტნი, მკვდრნი
შინაგან კერძოთა დორაკისათა.“²³

ჰრქუა მას წმიდამან ბაგრატ: „ვაუნყოთ, შვილო ჩემო,
მათცა²⁴ სიტყუად ესე სახარებისაჲ,²⁵ უკუეთუ შეინწყნარონ
მადლითა უფლისაჲთა.“ სთნდა სიტყუად ესე მთავარსაცა და
უბრძანა ყოველთა ათასისთავთა²⁶ და სპაჲპეტთა²⁷ მოყვანე-

¹ D: + იგი; 2. B: ქრისტესა; 3. BD: –; 4. D: ვონისფ(ა)ნტეს; 5. BC: მთავრისა; 6. BCD: ქმნა; 7. D: რომელი-იგი; 8. BD: + თითოეულად; 9. BD: ვინებოთ; 10. BD: –; 11. B: აღწერად; 12. BD: –; 13. B: განა; 14. BCD: სავსე; 15. C: სანოვაგითა; D: სანუაგითა; 16. BD: + თანა; 17. BD: + მე; 18. D: ნათესავისა; 19. D: ტყუეზდ; 20. D: მოყვანე-ბულნი; 21. BD: + მას; 22. D: ავართასა; 23. B: დურაკისათა; D: დო-როქისათა; 24. D: –; 25. D: სახარებისა; 26. D: ასისთავთა; 27. BD: სპაჲსპეტთა; C: სპაჲპეტთა.

ბად¹ კაცად-კაცადისა პერობილნი იგი. და მეყსეულად შემოკ-
რბეს ერი მრავალი.

მაშინ მთავარმან ჰრქუა მათ პირითა თარგმნისათა:²
„ჩუენ ყოველნი ქრისტიანენი ვართ. ან, უკუეთუ თქუენცა
გნებავს სწავლად ენასა³ ჩუენსა⁴ ჰრომაელეზრ და ბერ-
[296v]ძულეზრ და ქრისტიანე ყოფად, აზნაურებით იყოფეზო-
დით⁵ ჩუენ თანა!“

მიუგეს ტყუეთა მათ და ჰრქუეს:⁶ „უფალო ჩუენო, არა-
ოდეს გეზილავს ესევითარი, ვითარ-იგი⁷ ვიხილეთ ბრძოლასა
მას შინა. და ან, ესერა, დღესცა ვხედავთ,⁸ რამეთუ ჩუენ ქუე-
ყანასა ჩუენსა ღმერთად ვხადით, მსგავსებასა ოთხ ფერჯთა-
სა⁹ და ქუენარმავალთასა და ცეცხლსა და წყალსა და მახვლ-
თა ჩუენთა თაყუანის ვსცემთ¹⁰ და უზორავთ. ხოლო დღესა
მას წყობისასა ვხედევდით საჭურველსა თქუენსა და მახვლთა
თქუენთა, ვითარცა ნათელსა¹¹ ბრწყინვალესა ჳელთა შინა
თქუენთა, და ამას ზედა განვცვბრდით საკვრველებითა. ეს-
რეთ უკუე ვჰგონებდით, თუ ღმერთნი თქუენნი არიან, რო-
მელ-იგი ბრწყინვენ.

მაშინ წარვავლინეთ¹² ტაძრებსა ღმერთთა ჩუენთასა და
მოვიყვანენით იგინი და აღვჰმართენით¹³ პირისპირ თქუენსა.
არამედ მეყსეულად ცეცხლისა მისგან, რომელი წინაშე თქუ-
ენსა ვიდოდა, ვითარცა ცვლნი,¹⁴ დადნეს ღმერთნი იგი ჩუენ-
ნი. და ან, ესერა, კაცისა მაგისგან, რომელი მსგავს ღმრთისა
არს,¹⁵ ცეცხლსა ვხედავთ, გამომავალსა პირისა მისისაგან.“¹⁶
ამას იტყოდეს წმიდისა ბაგრატისთჳს.

ესე რაჲ ესმა ყოველივე ნეტარსა ბაგრატს, იწყო სიტყუ-
ად მათდა და სწავლად ქადაგებასა წმიდისა¹⁷ სახარებისასა.

¹ B: მოყვანებაჲ; 2. D: თარგმნისათა; 3. B: ენისა; 4. B: ჩუენ(ი)სა; 5. B: იყოფეზოდეთ; D: იყოფოდით; 6. BD: + მას; 7. BD: იგი; 8. B: ვიხი-
ლეთ; 9. BCD: ფერჯთა; 10. D: თაყუანისა ვსცემთ; 11. B: სანთელსა;
D: სინათლესა; 12. D: წარვავლინენით; 13. B: აღვმართენით; 14. D:
ცვლი; 15. ღმრთისა არს] BD: ~; 16. გამომავალსა პირისა მისისაგან]
BD: პირით მისით გამომავალსა; 17. წმიდისა] BD: მას.

და იხილნა რაჲ, ვითარმედ გულისმოდგინედ შეინწყნარეს და სურვიელ იყვნეს¹ ნათლისღებად, ჰრქუა [297r] მთავარსა: „შვილო, ადრე ნათელვსცეთ მათ, ნუუკუე² წარიტაცოს ვინმე მათგანი სიკუდილმან და იძიოს სული მისი ჩუენგან უფალმან დღესა მას განკითხვისასა.“

მიუგო მთავარმან და ჰრქუა მას³ ცრემლით: „ამათვს,⁴ ვითარცა ჰბრძანო, წმიდაო მამაო,⁵ ეგრეთ⁶ იყავნი! ხოლო გევედრები, რაჲსათვს მე არა მომცემ მეორედ შობასა მას წყლისა მიერ და სულისა?⁷ ნუსადა⁸ მენიოს მე სიკუდილი, ანუ წყობასა შინა ბრძოლათასა, გინათუ სხუაჲ⁹ სადამე¹⁰ და წარწყმდეს სული ჩემი.“

ჰრქუა მას ნეტარმან¹¹ ბაგრატ: „შენდობა¹² იყავნ შენდა,¹³ შვილო, ამისთვს, რამეთუ არღა მოწვენულ არს ჟამი პატივისა შენისაჲ.¹⁴ ხოლო ძალუც უფალსა წელთა ცხორებისა ჩუენისათა¹⁵ შეძინებადცა და მოკლებადცა, რომელმანცა მადლითა თვსითა შესძინოს ჟამთა¹⁶ შენთა, ოდენ ნუმცა ამაღლდების გული შენი. ან უკუე ამათ წარმართთა ნათელვსცეთ და შენთვს ნუ გამოეძიებ!“

მიუგო მთავარმან და ჰრქუა მას:¹⁷ „მე თავი ჩემი ჴელთა შენთა მიმიცემიეს და ან ესე მოჴსენებით ოდენ გაუწყე, ხოლო ყოველივე¹⁸ ბრძანებისა¹⁹ შენისაებრ²⁰ იყავნ. და რომელი სათნო არს წინაშე²¹ უფლისა,²² მასცა²³ იქმოდე!“ ამისა²⁴ შემდგომად გალობაჲ სამწუხროჲ²⁵ აღვასრულეთ. და წარვიდა²⁶ კაცად-კაცადი სავანედ თვსად.²⁷ ხოლო განთიად შემოკრბნეს²⁸ ერნი იგი, ტყუედ მოყვანებულნი. და კუალად ასწავა

¹ B: იყუნეს; 2. D: ნუუკუე; 3. B: –; D: და ჰრქუა მას] –; 4. BD: + მამაო წმიდაო; 5. წმიდაო მამაო] BCD: –; 6. BD: ესრეთ; 7. D: სულისასა; 8. BD: ნუთუ სადა; 9. D: სხუაგან; 10. BD: სადმე; 11. BD: წმიდამან; 12. D: შენდობაჲ; 13. B: შენ; 14. D: შენისა; 15. D: შენისათა; 16. D: წელთა; 17. BD: –; 18. BD: ყოველი; 19. BD: ბრძანებისაებრ; 20. BD: შენისა; 21. D: + შენსა და; 22. B: უფლისაცა; 23. B: მას; D: მიერ; 24. BD: ამისსა; 25. გალობაჲ სამწუხროჲ] D: ~; 26. C: წავიდა; 27. B: თვსა; 28. BCD: შემოკრიბნეს.

მათ ნეტარმან საიდუმლო¹ ქრისტიანობისა² და ნათელსცა მათ³ სახელითა მამისათა⁴ და ძისათა⁵ [297v] და სულისა წმიდისათა ერსა მრავალსა. ხოლო საკვრველი დიდი⁶ იხილვებოდა, რამეთუ ალი ცეცხლისა⁷ შორის ნათელღებულთა მათ აღეტყინებოდა და ყოველთა განანათლებდა და სულწლება⁸ ცნობათა უაღრესი იხილვებოდა და⁹ იყნოსებოდა.

ამისა¹⁰ შემდგომად განუყო მთავარმან ყოველი იგი ნატყუენავი, ოქრო და ვეცხლი და სიმდიდრე¹¹ ფრიადი ერსა მას. ხოლო კაცთა¹² მათ ახალნათელღებულთა¹³ უბრძანა წარყვანება კაცად-კაცადსა თჳსი პყრობილი და მიცემად მათდა სავანე¹⁴ და რაათა არღარა მონად, არამედ ძმად ჰყვენ იგინი¹⁵ მადლითა¹⁶ ქრისტესითა.

ხოლო წმიდამან ბაგრატ მოიყვანნა კაცნი ღმრთისმოშიშნი და განსწავლულნი სიტყუასა ღმრთისასა. და აკურთხნა ხუცად და დიაკონად და წარავლინნა სოფლად-სოფლად. და ესრეთ თანაწარიყვანეს¹⁷ ყოველთა ხუცესნი იგი და დიაკონნი და წარვიდეს კაცად-კაცადი სოფლად თჳსად. ხოლო გზბრძანა მე და დიაკონსა ეპაფროდიტეს¹⁸ აღწერად წესსა ჟამისწირვისასა და წმიდასა სახარებასა. და მივეცი¹⁹ ხუცესთა მათ სოფლებისათა.

წარმავლინა მეცა უფალმან ჩემმან ბაგრატ. და მიმოვიდოდე სოფლებსა მას და გამოუსახე ყოველთა მათ სოფელთა ეკლესიათა აღშენებად და წესი საეკლესიო განუწესე მათ. და ყოველნი იხარებდეს და აღორძინდებოდა²⁰ ქადაგება იგი სახარებისა მადლითა ქრისტესითა. და ვითარცა აღვასრულე²¹ ჩემი²² მსახურება [298r] ყოველივე²³ მოვიქეც²⁴ ნეტარისა მის

¹ BD: საიდუმლო; 2. B: ქრისტიანუბისა; 3. BD: —; 4. D: მამისათა; 5. D: ძისათა; 6. D: —; 7. D: ცეცხლისა; 8. BD: სურნელება; 9. იხილვებოდა და] BD: —; 10. BD: ამისა; 11. BCD: სიმდიდრე; 12. D: კაცთა; 13. D: ახალნათელღებულთა; 14. BCD: სავანე; 15. + D: ძმად; 16. BD: + მით; 17. C: თანაწარიყვანეს; 18. B: ეფაფროდიტეს; 19. D: მივსცეთ; 20. B: აღორძინდებოდა; 21. B: აღვასრულეთ; 22. ჩემი] BD: ყოველი იგი; 23. BD: —; 24. D: მივიქეც.

და ვპოვე¹ იგი წურთასა საღმრთოთა² წერილთასა. თაყუანის
ვეც და მოვიღე³ მისგან კურთხევად და მრქუა მე: „ვითარ წა-
რემართებთან, შვილო,⁴ მღდელნი⁵ და ერი⁶ იგი მორწმუნე?“⁷
მიუგე და ვარქუ მას: „ყოველნივე, ნმიდაო მამაო, ლოცვითა
შენითა კეთილად წარმართებულ არიან და უფალსა მოსწრა-
ფებით⁸ ჰმონებენ.“

ესე რაჲ ესმა, აღიხილნა თუალნი თჳსნი ზეცად⁹ და
თქუა: „გმადლობ, შენ, უფალო იესუ ქრისტე, ძეო მხოლოდ-
შობილო¹⁰ კაცთმოყუარისა მის მამისაო, რომელმან მოავლი-
ნე¹¹ მადლი ყოვლადნმიდისა¹² სულისაჲ გულსა ერისა შენისა-
სა და იჴსნენ¹³ იგინი საცთურისა მისგან კერპთაჲსა,¹⁴ რომლი-
სა თანა დიდებულ ხარ სულით წმიდითურთ უკუნიითი უკუნი-
სამდე, ამენ!“

ხოლო შემდგომად რავდენთამე დღეთა კრებაჲ¹⁵ ყო ვო-
ნიფანტე მთავარმან საასპარეზოსა¹⁶ მას¹⁷ ტავროჲსა.¹⁸ და
აღჰმართეს¹⁹ მუნ²⁰ საყდარი იგი მთავრობისა²¹ ტავროჲსი,
ყოვლითურთ ოქროსაჲ,²² შემკობილი²³ თუალთაგან მრავალ-
ფასისათა. და შეიმოსა სამკაული იგი სამთავროჲ და დაჯდა
მას ზედა. ხოლო ყოველნი²⁴ წარჩინებულნი ქალაქისანი შეკ-
რბეს²⁵ მის წინაშე.²⁶

მაშინ მთავარმან კუერთხი²⁷ იგი²⁸ ოქროქანდაკებული²⁹
განუყარა ერსა მას და თქუა³⁰ მათდა³¹ მიმართ:³² „ოდეს-იგი³³
ბილნთა მათ კერპთა ვჰმონებდით და შვილთა ჩუენთა დაუკ-

¹ BCD: ვპოვე; 2. D: საღმრთოთა; 3. D: მივიღე; 4. D: შვილნი; 5. D: +
იგი; 6. D: ერნი; 7. BC: მორწმუნე; D: მორწმუნენი; 8. D: მოსწრაფედ;
9. თუალნი თჳსნი ზეცად] D: ზეცად თუალნი თჳსნი; 10. ძეო მხო-
ლოდშობილო] BD: მხოლოდშობილო ძეო; 11. BC: მოავლინა; 12. B:
ყოვლადნმიდა; 13. D: იჴსნენ; 14. D: კერპთასა; 15. B: კრება; 16. B:
სააზპარეზოსა; D: საასპარეზსა; 17. D: —; 18. D: ტავროსა; 19. D: აჰ-
მართეს; 20. D: —; 21. D: მთავრობისა; 22. D: ოქროსა; 23. BD: შე-
მკული; 24. BCD: ყოველნივე; 25. BD: შემოკრბეს; 26. მის წინაშე]
BD: წინაშე მისსა; 27. D: კუჭრთხი; 28. D: —; 29. D: ოქროქანდაკე-
ბული; 30. BD: ჰრქუა; 31. BD: მათ; 32. BD: —; 33. B: ოდეს.

ლევდით და [298v] სხუასა ყოველსავე ბოროტსა ვიქმოდეთ,¹ ვიყვენით სამართლად სავესე ყოვლითავე² ურჩულობითა.³ ხოლო ან ვინაფთგან ქრისტე⁴ შევიმოსეთ,⁵ ვიცანთ ჭეშმარიტი იგი ღმერთი მონისა მისისა ბაგრატის მიერ, რადღა სავესე არს ქალაქი ჩუენი კაცის კლვითა და სხვსა⁶ ბოროტისა⁷ საქმითა? ანუ⁸ რაფსათვს ჩემსა მას⁹ წყობად¹⁰ წარსლვასა კრებაჲ ჰურიანთა და მონტანელთა¹¹ ჰქმენით და ქალწულნი იგი წმიდანი მოიკლნეს?“

მიუგეს ყოველთა და ჰრქუეს:¹² „არავინ არს, უფალო,¹³ ბრალეულ ჩუენი¹⁴ საქმესა ამას, გარნა ელიდოს ქალაქპეტი. და ვინებეთ¹⁵ ჩუენ, ქრისტეანეთა, მოკლვაჲ მისი,¹⁶ არამედ მონამან ღმრთისამან ბაგრატი არა შეგვწდო ამისა¹⁷ ყოფად.“¹⁸

მაშინ ბრძანა მოყვანებაჲ¹⁹ ელიდოლსი საპყრობილით.²⁰ და მეყსეულად ორთა²¹ ჭაბუკთა მოიყვანეს იგი თრევით²² თმითა თავისა მისისაფთა.²³ ხოლო მთავარმან იხილა რაჲ-იგი, ჳმაყო:²⁴ „ჰ, ბოროტისა ძირისა ბოროტო მორჩო,²⁵ რაფსათვს გულისთქუმითა ურჩულობისა²⁶ და სიბილწისაფთა მოსწყდენ წმიდანი იგი ქალწულნი? არა გრიდო შენ, უკეთურო. მე და-გადგინე შენ ქალაქპეტად და²⁷ ესევეთარნი ურჩულობებანი²⁸ ჰქმენი²⁹ და ტაძარსა ჩემსა ჰურიანი და მონტანელნი³⁰ შემო-ჰკრიბენ,³¹ რომელ-იგი³² არცათუ ოდეს³³ კერპთა³⁴ მსახურებასა შინა ვიყვენით, ვქმენით სადამე.³⁵ და ან ოდეს ნათელი

¹ D: ვიქმოდით; 2. BD: ყოვლითა; 3. B: უშჯულოებითა; D: უსჯულოებითა; 4. BCD: ქრისტე; 5. BD: + და; 6. BD: სხვთა + ყოვლითა; 7. CD: ბოროტის; 8. B: —; 9. BD: ამას; 10. BD: + მტერთა; 11. B: მონატანელთა; 12. BD: + მას; 13. BD: + ჩუენო; 14. BD: —; 15. B: + მისი მოკლვა; D: + მისი მოკლვა; 16. მოკლვაჲ მისი] BD: —; 17. BD: ამისი; 18. D: ქმნა; 19. B: მოყვანება; 20. AC: საპყრობილოდ; 21. BD: ოთხთა; 22. BD: თრევითა; 23. D: მისისათა; 24. D: ჳმაყო; 25. C: + ნაყოფო და უკეთურო მორჩო; 26. D: უსჯულოებისა; 27. BD: ხოლო + შენ; C: + შენ; 28. B: ორჩულობებანი; D: უსჯულობებანი; 29. B: ჰქმნენ; D: ჰქმენ; 30. BD: მუნტანელნი; 31. D: შემოკრიბენ; 32. D: რომელი-იგი; 33. BD: + იგი; 34. BD: კერპთ; 35. B: სადამე.

ქრისტესი ჩუენ ზედა გამობრწყინდა და ბნელი გან[299r]ქარდა, ანცა¹ იქმ შენ გრძნებათა და სისხლვათა?“

მიუგო ელიდოს და ჰრქუა მას: „ვიხილენ რაჲ ღმერთნი იგი მამულნი, რამეთუ წარწყმდეს და ყოველი წესი ჩუენი² უჩინო იქმნა პირველი,³ შურიტა აღვივსე და ვქმენ ესე საქმც.⁴ და ქალწულნი იგი რამეთუ ღმერთთა ჰგმობდეს, ამისთვის მოვკლენ. ხოლო⁵ მე არაოდეს უვარვჰყოფ ღმერთთა ჩემთა, არცა წესთა⁶ მამულთა.“

ჰრქუა მას მთავარმან: „და არა მოიქცევია ქრისტეს მონებად, რამეთუ სახიერი არს და შეგინდოს შენი ურჩულოებაჲ?“⁷ მიუგო ელიდოს და ჰრქუა: „ნუ იყოფინ⁸ ჩემდა დატევებაჲ მამულსა მას შჯულსა,⁹ მომკალთ უკუე¹⁰ წინაშე სკამანდრო ღმრთისა ჩემისა!“

მაშინ მთავარმან და ყოველთა ათასისთავთა და აზნაურთა და ერმან მის ქალაქისამან დასაჯეს იგი სიკუდილად. მოიღო უკუე¹¹ წყალი მთავარმან¹² და¹³ ჴელნი დაიბანნა და შეასხა პირსა მისსა და თქუა: „უბრალო ვართ ჩუენ ყოველნი, სისხლი შენი თავსა ზედა შენსა!“ და ესრეთ ბრძანა წარკუეთაჲ თავისა მისისაჲ.¹⁴ ხოლო მჴედართა წარიყვანეს იგი შორის ქალაქსა და წარჰკუეთეს¹⁵ თავი მისი ბოროტი. და აღიფხურა¹⁶ ყოველი ძკრი¹⁷ ქალაქისა მისგან და ყოველნი გულსმოდგინედ ჰმსახურებდეს¹⁸ უფალსა ჩუენსა¹⁹ იესუ ქრისტესა.²⁰

ხოლო მთავარმან ყო სერი დიდი. და ყოველნივე წარჩინებულნი წარიყვანნა სერსა მას და ნიჭნი დიდნი უძღუანნა²¹

¹ BCD: ანლა; 2. D: + ღმერთი; 3. უჩინო იქმნა პირველი] B: პირველი უჩინო იქმნა; პირველი] D: -; 4. ესე საქმც] BD: საქმე ესე; C: საქმე; 5. BCD: რამეთუ; 6. BCD: + მათ; 7. შენი ურჩულოებაჲ] B: ~; D: უსჯულოებაჲ შენი; 8. C: იყოფინ; 9. B: რჩულსა; D: სჯულსა; 10-11. D: უკუე; 12. წყალი მთავარმან] BD: ~; 13. BD: -; 14. წარკუეთაჲ თავისა მისისაჲ] D: თავისა მისისა წარკუეჴთაჲ; 15. D: წარკუეჴთეს; 16. B: აღიფხურა; 17. D: + მათი; 18. BD: ჰმონებდეს; 19. BD: -; 20. B: ქრისტეს; 21. BD: უძღუანა + მათ და ყოველსა მას.

ერსა მას,¹ რომელ-იგი სარწმუნოებით ჰმონებენ უფალსა. [299v] და რამეთუ შური კეთილი იძიეს ყოველთა და ღუარძლი იგი აღმოჰფხურეს² მათგან, ამისთჳსცა უფალმან წყალობაჲ და მშვიდობაჲ მოსცა მორწმუნეთა მათ და ქალაქსა მათსა.³

ხოლო შემდგომად ორისა წლისა მოვიდეს ხუცესნი იგი, რომელნი წარევლინნეს წმიდასა ბაგრატს გარემო⁴ სოფლებსა,⁵ რამეთუ⁶ აღესრულა შენებაჲ ეკლესიათაჲ. და ევედრებოდეს ნეტარსა მას მისლვად და კურთხევად მათდა. ხოლო მან წარავლინნა იგინი, რაჲთა მთავარი აკურთხონ ტაძარსა მისსა.⁷ და მი-რაჲ-ვიდეს ყოველნი ზეწრებითა შემოსილნი, ვითარცა⁸ იხილნა იგინი მთავარმან,⁹ განჰკრთა,¹⁰ რამეთუ იტყოდა, ვითარმედ:¹¹ „ესრეთ¹² მიჩნდეს,¹³ ვითარცა ანგელოზნი¹⁴ ხილვითა.“¹⁵

ხოლო მათ აკურთხეს იგი ყოვლითა კურთხევითა და წარვიდეს კაცად-კაცადი სოფლად თჳსად. და შემდგომად სამისა დღისა თანაწარიყვანნა¹⁶ ნეტარმან ბაგრატ ვონიფანტე და სხუანი მრავალნი ჴელმწიფენი და მე და ონისიფორე დიაკონი და ეპიფანე¹⁷ მენავეთმოძღუარი. და განვედით,¹⁸ მიმოვჰვლიდით¹⁹ სოფლებსა. და აკურთხევდა წმიდაჲ იგი ღმრთისაჲ ეკლესიათა და უბრძანებდა ხუცესთა²⁰ მათ²¹ შეწირვად უსისხლოჲსა²² მსხუერპლისა და ყოვლისავე საეკლესიოჲსა წესისა²³ აღსრულებად²⁴ წინაშე მისა.²⁵ და ესრეთცა²⁶ იქმოდეს.

¹ BD: —; 2. B: აფხურეს; D: აღფხურეს; 3. მორწმუნეთა მათ და ქალაქსა მათსა] B: ქალაქსა მას და ერსა მორწმუნესა; D: ქალაქსა მას და ერსა მას მორწმუნესა; 4. D: გარემო; 5. B: სოფლებსა; 6. D: —; 7. C: მისა; 8. BD: —; 9. BD: + და; 10. D: განკრთა; 11. D: თუ + ხილვაჲ; 12. D: ასრეთ; 13. B: + თუ ხილვაჲ; D: მიჩანს + ამათი; 14. B: ანგელოზთაჲ + არსო; D: ანგელოზისაჲ + არსო; 15. B: —; D: ხილვა + ესე; 16. B: თანაწარიყვანა; D: წინაწარიყვანა; 17. C: ეტჳფანე; 18. BD: + და; 19. BC: მიმოვჰვლიდით; 20. უბრძანებდა ხუცესთა] BD: ~; 21. BD: —; 22. B: + მას; D: უსისხლოსა + მის; 23. D: წესისაჲ; 24. D: აღსრულებაჲ; 25. BCD: მისსა; 26. D: ესრეთ.

და ყოველთა ეკლესიათა განუწესა¹ საზღვარი ქუეყანისაჲ, რაჲთა აქუნდეს იგი მსახურთა ეკლესიისათა. მაშინ ჴელმწიფენი იგი და წარჩინებულნი ყოველნი შურიტა საღმრთოთა აივსნეს. და ყოველი მონაგები მათი [300r] სამ ნაწილად განყვეს,² ოქროჲ და ვეცხლი და სხუაჲ ყოველი³ ნაქონები. და მოიღეს ერთი იგი ნაწილი და⁴ დადვეს წინაშე წმიდისა ბაგრატისა⁵ და ჰრქუეს: „ერთი იგი ნაწილი იყავნ ჩუენდა და⁶ მეორე⁷ შვილთა ჩუენტა და მესამე⁸ ესე მიეცინ ეკლესიათა საჯსრად ცოდვათა ჩუენტა.“ და ესრეთ შეამკვნეს ეკლესიანი ოქროჲთა და ვეცხლითა და სტავრაებითა,⁹ რომელ-იგი წმიდამან ბაგრატ გუჯართა აღწერა¹⁰ და თითოეულისა¹¹ ეკლესიისა მნეთა მიუთუალა.

ხოლო ერთსა სოფელსა გუეგულეზოდა რაჲ წარსლვა¹² მწუხრი, დასნეულდა დიაკონი, სახელით ნეოფიტე,¹³ კაცი შუენიერი, ჭაბუკი ჰასაკითა და გონებითა მოხუცებული. მოუწოდა წმიდასა ბაგრატს და ჰრქუა: „მომეახლე მე,¹⁴ წმიდაო მამაო,¹⁵ რამეთუ, აჰა, ესერა, წარვალ და არღარა ვარ სოფელსა ამას.“¹⁷ ხოლო წმიდაჲ ბაგრატ შეწუხნა და სხუანი ყოველნივე შეკრბეს უკუე მას¹⁸ ზედა.

და იხილნა რაჲ იგინი, ჰრქუა მათ: „აჰა, ესერა, მამანო ჩემნო, წარვალ უფლისა, მილოცეთ წმიდისა ამის მამისა თანა, რაჲთა ვპოო წყალობაჲ დღესა მას სასჯელისასა.“¹⁹ ესე რაჲ ესმოდა, ყოველნი ცრემლოოდეს,²⁰ ხოლო წმიდამან ბაგრატ თქუა: „უფალმან მოგუცა, უფალმან მოგვლო,²¹ ვითარცა უფალსა ენება, ეგრეცა ყო.“ და ღამე ყოველ²² ჯდა მის თანა, ხოლო ჟამსა ცისკრისასა ბრძანა წმიდამან წარსლ-

¹ BD: განუწინა; 2. D: გაყვეს; 3. D: ყოველივე; 4. BCD: –; 5. BD: ბაგრატისა; 6. B: –; 7. BCD: მეორე; 8. BCD: მესამე; 9. D: სტავრებითა; 10. D: აღწერნა; 11. C: თითოეულისა; 12. D: წარსლვა; 13. B: ნეოფიტე; D: ვონიფანტე; 14. D: + მას; 15. B: –; 16. წმიდაო მამაო] BD: ~; 17. D: + შინა; 18. CD: მის; 19. B: სარჩელისა; C: საშჯელისასა; 20. C: ცრემლოდეს; 21. BCD: მიგვლო; 22. C: ყუელ.

ვა¹ ეკლესიად.

ჰრეუა მას ნეოფიტე დიაკონმან:² „წარმიტანეთ³ მეცა თქუენ თანა, მამაო.“⁴ აღილეს იგი ცხედრითა და მოიყ-
[300v]ვანეს ეკლესიად. და ვგალობდით რაჲ, იგიცა ჩუენ თანა
გალობდა. და ჟამსა წიგნის კითხვისასა მოითხოვა⁵ წიგნი და
წარიკითხა ებისტოლეთაგან მოციქულისა პავლესთა,⁶ ვიდრე-
ლა ვიტყოდეთ ჩუენ, ვითარმედ: „არარაჲ ელმის.“ და განთენა
რაჲ, ჰრეუა⁷ ბაგრატს: „მამაო, ჟამი მოწევენულ არს, ლოცვაჲ
შენი თანამავალ მეყავნ!“

მაშინ წმიდამან მან⁸ უბრძანა ხუცესთა შემოსად და ჟა-
მისწირვად. მოითხოვა⁹ ნეოფიტეცა კუართი თჳსი¹⁰ სადიაკო-
ნოჲ¹¹ და შეიმოსა. შეიმოსა წმიდაჲ ბაგრატცა და აღასრულა
წმიდაჲ¹² ჟამისწირვაჲ. და გარდამოიყვანა დიდებული იგი საი-
დუმლოჲ ზიარებად ნეოფიტესსა.¹³ და მი-რაჲ-ეახლა ცხედარ-
სა მას, იხილნა კაცნი დიდებულნი¹⁴ ცხედარსა მას თანა.¹⁵

ხოლო ნეტარი იგი ყოვლადვე განუკრთომელად¹⁶ მოუწ-
და და აზიარა მას წმიდაჲ იგი¹⁷ ჳორცი და სისხლი ქრისტესი
და ყოველთავე ამბო(რ)სუყვეს¹⁸ მას.¹⁹ მაშინ წმიდაჲ იგი სული
მისი, ვითარცა ტრედი ოქროსაჲ, გამოვიდა. და დიდებულთა
მათ კაცთა²⁰ განჰმარტნეს ჳელნი²¹ და შეინყნარეს იგი. და
მეყსეულად სართული აღელო და წარიყვანეს²² ზეცად. ესე
არავინ იხილა, გარნა ხოლო წმიდამან ბაგრატ.

მაშინ აღასრულა²³ წმიდაჲ ჟამისწირვაჲ და იწყო გალო-
ბად გუამსა ზედა მის ნეტარისასა. და პატივითა დიდითა და-

¹ BD: წარსლვად; 2. ნეოფიტე დიაკონმან] D: ~; 3. B: წარმიყვანე; D: წარმიყვანეთ; 4. მეცა თქუენ თანა, მამაო] BD: მამაო, მეცა თქუენ თანა; 5. BD: მოითხოა; 6. BCD: პავლესთა; 7. BD: + წმიდასა; 8. B: ბაგრატ; D: -; 9. BC: მოითხოა; 10. BD: + ცხედარსა ზედა; 11. BD: -; 12. წმიდაჲ] D: რაჲ; 13. B: ნეოფიტესა; 14. BD: + და საშინელნი გარემოდგომილნი; 15. BD: -; 16. D: განუკრთომლ(ა)დ; 17. D: -; 18. D: ამბორიესუყვეს; 19. BD: -; 20. D: კაცთაგან; 21. BD: + თჳსნი; 22. BD: წარვიდეს; 23. D: აღესრულა.

ჰმარხეს¹ იგი და იტყოდა: „შვილო ნეოფიტე, უფალმან მოგუცა,² უფალმან მიგვლო, იყავნ სახელი უფლისაჲ³ კურთხეულ უკუნისამდე!“ და მას დღესა უზმათა გარდაე[301r]ლეთ. და ხვალისა დღე წარემართა⁴ იგი მწუხარებით. და მოვიქცეთ⁵ ქალაქად და არღარა⁶ მოვლნა სხუანი⁷ სოფელნი მწუხარებისა⁸ მისგან.⁹ ამისთჳსცა დაშთეს მრავალნი ეკლესიანი უკურთხეველნი, რომელთაჲ¹⁰ არღარა¹¹ ჳელენიფა დაპყრობად ტავრომენელთა ეკლესიასა.¹²

ხოლო შემდგომად სამისა დღისა, ჟამსა ოდენ მეშჳდესა, აღასრულებდა ნეტარი იგი ლოცვათა.¹³ და, აჰა, ესერა, ჳმაჲ ესმა ზეცით, რომელი ეტყოდა: „ბაგრატ, ბაგრატ, აკურთხე ონისიფორე დიაკონი ხუცად და წარავლინე იგი კერძოთა მათ დორაკინისათა!“

ესე სამგზის იქმნა ჳმაჲ ზეცით. მაშინ მოუწოდა ონისიფორეს და აუწყა მას¹⁴ ბრძანებაჲ იგი საღმრთოჲ და აკურთხა იგი ხუცად, ულოცა¹⁵ მას და წარგზავნა მსახურებასა მას საღმრთოსა. ხოლო მან მორჩილებით შეინწყნარა სიტყუჲა იგი,¹⁶ აღჰკაზმა¹⁷ ჳორი თჳსი და¹⁸ დაჯდა მას ზედა და წარემართა. და ვითარცა ვლო სამისა დღისა ოდენ¹⁹ გზაჲ, მიიწია ადგილსა რასმე²⁰ სოროვანსა.²¹

მაშინ ჳორი იგი დადგა სლვისაგან და არღარა ვიდოდა. გარდაჰჳდა ონისიფორე,²² უპყრა აეშარასა²³ და²⁴ ზიდვიდა მას სლვად, ხოლო იგი ყოვლაღვე არა შეუდგა. მაშინ ნეტარმან მან²⁵ ცნა, ვითარმედ მას ადგილსა ჳერარს ყოფაჲ²⁶ მისი.²⁷ დაადგრა²⁸ ადგილსა მას,²⁹ დაჯდა ლოდსა ერთსა ზედა³⁰ და

¹ BCD: დაჰმარხა; 2. BD: + შენ და; 3. BC: მისი; 4. BD: + ნეტარი; 5. D: მივიქცევით; 6. BD: არა; 7. B: + იგი; D: + იგი ქალაქნი და; 8. D: მწუხარებისაგან + დიდისა; 9. D: -; 10. D: რომელთა; 11. D: არღა; 12. C: ეკლესიისა; 13. BD: + თჳსთა; 14-15. D: -; 16. BD: + და; 17. BC: აჰკაზმა; 18. B: -; 19. დღისა ოდენ] B: უდენ დღისა; 20. C: რასამე; 21. B: სოროვნალსა; D: სუროვანსა; 22. BCD: + და; 23. B: ავჳან; 24. B: + სადა; 25. B: -; 26. D: ყოფა; 27. BD: + და; 28. C: დაადრგა; 29. D: + და; 30. ერთსა ზედა] D: ~.

წმიდასა სახარებასა იკითხვიდა. ხოლო იყო უფალ ადგილთა მათ [301v] კაცი ვინმე, მელაფორ¹ სახელით.

და ვითარ-იგი ჯდა ნეტარი ონისიფორე ლოდსა მას ზე-და, დედაკაცი ვინმე წარჰვლიდა,² რომლისა ქმარი მკიდა ყა-ნასა სხუათა თანა მრავალთა მომკალთა. და დედაკაცი იგი პურსა დაგბოლვილსა და ღვინოსა მიაართუმიდა მომკალთა მათ კარაულითა.

ხოლო წარ-რად-ჰვლიდა³ ადგილსა მას, იხილა მღდელი იგი.⁴ დადგა სლვისა⁵ თვსისაგან⁶ და განიცდიდა მას. ჰრქუა მას⁷ ნეტარმან მან: „რასა⁸ განმიცდი მე, დედაკაცი, და არა ხუალ გზასა შენსა?“ მიუგო დედაკაციმან მან⁹ და ჰრქუა: „ვხე-დავ, უფალო, წინაშე შენსა, რად-იგი არასადა მიხილავს.“ რა-მეთუ ხედვიდა წმიდასა ჯუარსა და სახარებასა. ჰრქუა მას ონისიფორე: „ამას რომელსა ხედავ, სასწაულნი არიან ღმრთი-სა მის¹⁰ ძლიერისანი,¹¹ რომელმან ქმნა ცანი¹² და ქუეყანა,¹³ ზღუად და ყოველი, რად არს მათ¹⁴ შინა.“ მიუგო დედაკაციმან მან:¹⁵ „შენ უკუე ღმერთი ხარ,¹⁶ ანუ კაცი?“ ჰრქუა მას ონისი-ფორე: „მე, დედაკაცი, კაცი ვარ, მსგავსი თქუენ ყოველთა,¹⁷ მოკუდავი და მიწისაგანი, ხოლო ვჟადაგებ ღმერთსა ჭეშმა-რიტსა.“

ჰრქუა მას დედაკაციმან მან: „უკუეთუ გნებავს, რადთა გულსავსე ვიქმნა, ვითარმედ კაცი ხარ, მიიღე ამისგან, რომელ-ესე მაქუს, და ჭამე.“ და მისცა მას ჭამადი და სასუმე-ლი.¹⁸ ხოლო მან მიიღო და ჭამა, რამეთუ დამაშურალ იყო და ორ დღე ყოვლადვე არად¹⁹ ეჭამა.²⁰ მერმე ჰრქუა მას დედა-კაციმან მან, ახალმან სომანიტელმან: „იყავ აქა, [302r] კაცი

¹ D: მელიფოს; 2. D: წარვლიდა; 3. B: წარ-რად-ვჰვლიდა; D: წარ-რად-ჰვლიდა; 4. CD: + და; 5. BD: სლვისაგან; 6. BD: თვსისა; 7. B: –; 8. D: რადსა; 9. D: –; 10. BD: მიერ; 11. BC: ძრიელისანი; 12. B: ცად; 13. D: ქუეყანა; 14. BD: მას; 15. BD: + და ჰრქუა; 16. BD: ხარა; 17. D: ყო-ველთა; 18. B: სასმელი; 19. ყოვლადვე არად] B: არარად ყოვლადვე; 20. რამეთუ დამაშურალ იყო და ორ დღე ყოვლადვე არად ეჭამა] D: –.

ღმრთისაო, და მე მივიდე და¹ მიუთხრა² შენთვის ქმარსა ჩემსა და მან წარგიყვანოს სახედ ჩუენდა, რამეთუ ყოველი,³ რა გუაქუს⁴ ჩუენ, და იზარდებოდი⁵ ჩუენ თანა.“

ხოლო ნეტარმან მან ულოცა მას. და წარვიდა დედაკაცი იგი.⁶ ხოლო მი-რაჲ-ინია, აბრალებდა⁷ მას ქმარი თჳსი⁸ და-ყოვნებისათჳს. ჰრქუა მას დედაკაცმან მან: ⁹ „ნუ მაბრალობ, უფალო ჩემო,¹⁰ რამეთუ¹¹ ვიხილე გზასა ზედა ხილვაჲ¹² საშინელი და ამისთვის დამეყოვნა.¹³ ვიხილე კაცი დიდებული, მჯდომარე¹⁴ სოროსა¹⁵ მას მელაფორისსა.¹⁶ და წინაშე მისსა აღმართებულ არს სუეტი¹⁷ ცეცხლისაჲ. და წიაღთა მისთა აქუს ცეცხლი და ცეცხლისა მისგან სიტყუათა აღმოიტყჳს.“

ესე რაჲ ესმა კაცსა მას, დაუგო პური მომკალთა¹⁸ და დაუტევა ცოლი თჳსი და მონანი ღწოლად¹⁹ მათდა. და იგი წარვიდა ადგილსა მას, სადა იყოფოდა²⁰ ონისიფორე. ხოლო მი-რაჲ-ეახლა,²¹ ვითარ ქვის სატყორც ოდენ, იხილა დიდებჲა ღმრთისაჲ, რომელი აგრილობდა მას. და დავარდა პირსა ზედა.²² მაშინ მიხედნა²³ ნეტარმან ონისიფორე²⁴ და ჰრქუა: „მოვედ,²⁵ მომეახლე მე, კაცო!“²⁶

ესმა რაჲ მას ჴმად მისი, შიშით აღდგა და მიეახლა მას. და კუალად თაყუანი სცა და თქუა:²⁷ „ვინ ხარ, კაცო შუენიერო, რამეთუ არასადა მიხილავს ვითარ-ესე ხილვაჲ შენი. მითხარ, უკუეთუ ღმერთი ხარ, ანუ კაცი, ანუთუ ღმერთთა ჩუენთაგანი ხარ და ინებე გამოჩინებად სიგლახაკისა²⁸ ჩემისა.“²⁹

¹ BC: —; 2. D: უთხრა; 3. BD: ყოველივე; 4. B: გოაქუს; 5. D: იზრდებოდე + შენ; 6. B: —; ხოლო ნეტარმან მან ულოცა მას. და წარვიდა დედაკაცი იგი] D: —; 7. BD: აბრალობდა; 8. BD: მისი; 9. B: —; 10. D: —; 11. B: —; 12. D: ხილვა; 13. D: + და; 14. BCD: მჯდომარე; 15. B: სოროსა; C: სუროსა; D: სოროსა; 16. BC: მელაფორისასა; 17. D: სუჭტი; 18. BD: + თჳსთა; 19. B: ღწნად; D: ღწნ(ოლ)ად; 20. B: იყოფოდა; D: იყო; 21. B: მი-რა-ეახლა; D: მო-რაჲ-ეახლა; 22. B: + ჴმაუყო მას; D: + ჴმად უყო მას; 23. მაშინ მიხედნა] BD: —; 24. C: ონესიფორე; 25. B: + კაცო; D: მოედ + კაცო, და; 26. BD: —; 27. BD: ჰრქუა; 28. D: სიგლახაკისა; 29. D: ჩემსა.

მიუგო ონისიფორე და ჰრქუა მას: „ისმინე, [302v] კაცო, მე კაცი ვარ მიწისაგანი¹ და ვქადაგებ იესუ ქრისტეს,² ძესა ღმრთისასა.“ ესმა რაჲ კაცსა მას სახელი იესუ³ ქრისტესი, განელო გონებაჲ⁴ მისი და თქუა: „ჰე,⁵ მასმიეს ქრისტესთჳს, ვითარმედ იშვა ქალწულისაგან სიტყჳთა ანგელოზისაჲთა⁶ და ქალწული შემდგომად შობისა ქალწულადვე ეგო და სასწაულნი მრავალნი ქმნნაო.⁷ ხოლო ჰურიათა ჯუარს აცუეს იგი და საფლავსა დადვეს, არამედ იტყჳან, თუ აღდგა და ამალღდა ზეცად. და მონაფენი თჳსნი⁸ წარავლინნა ყოველსა სოფელსა ქადაგებად სახელსა მისსა.⁹ და გუესმა,¹⁰ თუ ერთი მათგანი მოვიდა¹¹ სურაკუსეს¹² და ამას ყოველსა ქადაგებს, გარნა ვერ უძლე აქამომდე ხილვად მისდა.¹³ ხოლო შენ უკუეთუ ერთი მათგანი ხარ, მითხარ სიტყჳაჲ ესე და გუესმას.“¹⁴

მაშინ ონისიფორე ინყო წმიდათა წერილთაგან და აუწყა ქრისტე¹⁵ მას.¹⁶ ხოლო მას ჰრწმენა და ჰრქუა: „გევედრები მე,¹⁷ ნათელმეც,¹⁸ მოციქულო ქრისტესო!“¹⁹ მიუგო ონისიფორე და ჰრქუა: „წარვედ, ახალი სამოსელი²⁰ მოიღე და ნათელგცე.“ წარვიდა და²¹ მსწრაფლ მოიღო²² სამოსელი ახალი საქორწინ²³ და შთაიყვანა იგი ონისიფორე ჴევსა მას, სადა იყო წყალი. და აღჰმართა ჯუარი და ხატი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი.

ხოლო ჯუარი იგი მე, ევაგრეს, შემექმნა²⁴ ძელისაგან საროჲსა, რომელსა ზედა²⁵ გამოქანდაკებით გამომესახა ჯუარცუმაჲ²⁶ ქრისტესი. იგი აღჰმართა წყალსა მას ზედა და

¹ D: მიწისაგან; 2. D: ქრისტესა; 3. C: იესუს; 4. B: გული; 5. D: ჰე; 6. D: ანგელოზისათა; 7. BCD: ქმნაო; 8. BD: მისნი; 9. B: მისა; 10. D: გუესმაჲ; 11. D: მივიდა; 12. BD: სურაკოსედ; 13. B: მისა; D: მისსა; 14. B: გურწმენეს; D: გუესმეს; 15. C: ქრისტე; 16. ქრისტე მას] BD: მას ქრისტე; 17. B: –; D: გევედრები მე[–; 18. BD: + მე; 19. D: –; 20. ახალი სამოსელი] BD: ~; 21. B: –; 22. BD: + მან; 23. BCD: საქორწინე; 24. BD: + მისდა; 25. BD: –; 26. D: ჯუარი.

აღასრულა ყოველივე წესი წყალსა მას ზედა¹ და ნათელსცა კაცსა მას.

ხოლო აღმო-რად-ვიდოდა² ემბაზისაგან,³ [303r] იტყოდა: „ესერა, ცეცხლი გარე მომეხზა მე.“ და ჰკითხა: „მითხარ მე, წმიდაო მამაო,⁴ ვისი არს ხატი ესე?“ ჰრქუა მას ონისიფორე: „უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი არს.“ მიუგო კაცმან მან:⁵ „შთავედ რად წყალსა⁶ შინა, ვიხილე, რამეთუ მოყო ჴელი და დამდვა თავსა⁷ ზედა და მეყსეულად ცეცხლი გარე მომეხზა.“⁸ ესრეთ სრულ იქმნა რად კაცი იგი და⁹ შეიმოსა სანათლოჲ იგი სამოსელი, ითხოვა¹⁰ ლოცვაჲ მღდელისაგან, წარსლვაჲ¹¹ მომკალთა მათ მიმართ. და ვითარცა წარვიდა კაცი იგი, აღვიდა ონისიფორე¹² და დაჯდა ლოდსა მას ზედა.

ხოლო კაცი იგი მი-რად-ინია მომკალთა მათ მიმართ, იხილეს მათ იგი, ვითარმედ¹³ ცეცხლი ემოსა და ივ(ლ)ტოდეს. ხოლო იგი სდევდა მათ და ეტყოდა: „მე ვარ, ძმანო, ნუ გეშინინ!“ და იგინი უფროჲსლა ივლტოდეს და¹⁴ კუალად იგი წმობდა: „ძმანო, მე ვარ, რად მეველტით?“ იცნა წმად მისი ცოლმან მისმან და ეტყოდა კაცთა მათ: „ქმარი ჩემი არს, ნუ¹⁵ ივლტით, დადევით, ვიხილოთ, რად არს საქმე¹⁶ ესე.“ მ(ა)შინ ძლით დადგეს კაცნი იგი და ჰრქუეს მას: „მითხარ ჩუენ, რად ხარ,¹⁷ რამეთუ წმასა შენსა ვიცნობთ და ხილვაჲ შენი დამაკრვებს.“¹⁸

მიუგო კაცმან მან და ჰრქუა მათ: „ისმინეთ, ძმანო,¹⁹ კაცი ვინმე საკრველი ეპოვე²⁰ სოროსა მას მელაფორისასა, რომელი ცეცხლებრ ელვიდა, და შიშისაგან დავვარდი პირსა ზედა. ხოლო მან მრქუა მე: „აღდეგ, კაცო, მომეახლე მე უში-

¹ წყალსა მას ზედა] BD: —; 2. BC: აღმო-რად-ვიდა; D: აღმო-რა-ვიდა; 3. B: ენბაზისაგან; 4. წმიდაო მამაო] BD: მამაო წმიდაო; 5. B: + და ჰრქუა; 6. D: + მას; 7. თავსა] BD: ჩემ; 8. B: მომეხზია; 9. B: —; 10. BD: ითხოვა; 11. BD: წარსლვად; 12. აღვიდა ონისიფორე] BD: ~; 13. D: ვითარცა; 14. B: —; 15. D: რად; 16. BCD: საქმე; 17. მითხარ ჩუენ, რად ხარ] BD: რად ხარ, მითხარ ჩუენ; 18. BD: დაგუაკრვებს; 19. D: + ჩემო; 20. ABC: ეპოვე.

შად, რამეთუ მეცა კაცი ვარ [303v] მიწისაგანი.“ ესე რაჲ მეს-
მა, მივებალე მას. და მახარა¹ ქრისტემ² და მე მრწმენა და ნა-
თელვიდე.

ხოლო შთავედ რაჲ³ წყლად, ვიხილე, რამეთუ ცეცხლი
გარე მომეხზა მე. და წყალსა მას ზედა დგა სუეტი ცეცხლისაჲ
და ხატი, რომლისა⁴ ელვაჲ⁵ განანათლებდა პირსა ჩემსა, რო-
მელმანცა მოყო ჴელი და შემახო⁶ თავსა ჩემსა და განმანათ-
ლა მე. ხოლო ხატი იგი, ვითარცა მან⁷ კაცმან⁸ მაუწყა, იესუ
ქრისტესი იყო და სუეტი იგი ცეცხლისაჲ – ჯუარი მისი წმი-
დაჲ, რომელსა ზედა ცხორებისათჳს⁹ კაცთაჲსა¹⁰ დამოეკიდა.
და სხუაჲცა წიგნი ცეცხლისაჲ აქუს მას, რომელსა შინა წე-
რილ არს ყოველი საქმე¹¹ მისი, რომელ არს იესუ¹² ქრისტე.¹³
ესე¹⁴ მესმა და ვიხილე,¹⁵ მრწმენა და განვნათლდი. და ამიე-
რითგან არღარა ვჰმონებ ეშმაკთა, არამედ მრწამს მამაჲ და¹⁶
ძე¹⁷ და სული წმიდაჲ, რომლისა მიერ განვნათლდი.“

ესე რაჲ ესმა კაცთა მათ, მეყსეულად დაუტევეს მან-
გლები მათი და¹⁸ სრბით მივიდეს სოროსა მას. და იხილეს
რაჲ¹⁹ ნეტარი ონისიფორე, დაცვეს პირსა ზედა. ხოლო მან
ჰრქუა:²⁰ „აღდეგით, შვილნო, ნუ გეშინინ, რამეთუ მეცა კაცი
ვარ ცოდვილი.“ და აღ-რაჲ-დგეს იგინი, ვერ ეძლო მიხედვად
პირსა მისსა,²¹ რამეთუ იყო იგი განბრწყინებულ სულისა მი-
ერ წმიდისა. და ხედვიდეს ხატსა და ჯუარსა²² ქრისტესსა²³
და წმიდასა მას სახარებასა, ვითარცა ელვასა ცეცხლისასა
წინაჲჲ მისა,²⁴ და ძრწოდეს.

ხოლო ნეტარმან მან ილოცა, რაჲთა აღეღოს²⁵ შიში
მათგან. და ესრეთ შიშით და სიხარულით [304r] მივიდეს და

¹ BCD: + მე; 2. BCD: ქრისტე; 3. შთავედ რაჲ] BD: შთა-რაჲ-ვედ; 4. B: რომლისაჲ; 5. D: ხილვაჲ; 6. C: შეახო; 7. D: –; 8. მან კაცმან] B: ~; 9. D: ცხორებისა; 10. D: კაცთაჲსა; 11. BCD: საქმე; 12. მისი, რომელ არს იესუ] BD: –; 13. BD: ქრისტესი; 14. D: + რაჲ; 15. BD: + და; 16. BCD: –; 17. BCD: ძე; 18. B: –; 19. D: –; 20. BD: + მათ; 21. B: მისა; 22. ხატსა და ჯუარსა] B: ჯუარსაცა და ხატსა; D: ჯუარსა და ხატ-სა; 23. B: ქრისტესა; 24. BD: მისსა; 25. D: აღიღოს.

თაყუანის სცეს¹ მას. ხოლო მან სასწაული ჯუარისაჲ გამოსახა მათ ზედა და უბრძანა დაჯდომაჲ. მიუგეს კაცთა მათ და ჰრქუეს: „კაცო დიდებულო, ვინაჲ მოხუედ აქა, რამეთუ ხილვაჲ² შენი საშინელ არს.“

მაშინ იწყო მღდელმან მან და ყოველივე აუწყა³ სიტყუაჲ სახარებისაჲ. და ვითარ იყო იგიცა კერპთმსახურ და წმიდისა⁴ ბაგრატის მიერ⁵ ისწავა კერპთმსახურებისაგან განყენებაჲ და ცნობად ქრისტე ღმერთი, დამბადებელი ყოველთაჲ. და ვითარმედ იგი არს ღმერთი ჭეშმარიტი და ყოველივე კერპთა სახც⁶,⁶ ეშმაკთა ხატები, არს საცთური კაცთაჲ.⁷ ესრეთ ჰრწმენა კაცთა მათ ქრისტე⁸ და ევედრებოდეს ნათელცემა⁹ მათდა. ხოლო ნეტარმან მან¹⁰ იწყო თავითგან უწყებად¹¹ ქრისტესა¹² და დღე ყოველ¹³ ასწავლიდა მათ¹⁴ და უკითხვიდა წმიდასა სახარებასა.

ხოლო იგინი ცრემლით თაყუანის სცემდეს¹⁵ ქრისტესა და ჰმადლობდეს მას ყოვლისა მისთვის და იხარებდეს სწავლათა¹⁶ მათ ზედა. და ამას ესევეთარსა სწავლასა შინა შემწუხრდა დღე¹⁷ იგი. მაშინ ნეტარმან მან აღასრულნა ლოცვანი სამწუხრონი¹⁸ და დაყუდნა და კაცნი იგი ერთ კერძო, რამეთუ განთიად ეგულებოდა¹⁹ ნათელცემა²⁰ მათი.

ხოლო მეორესა ოდენ ჟამსა ღამისასა მოვიდა ეშმაკი და მის თანა სულთა არანმიდათა სიმრავლე²¹ სახითა ჰინდოთათა²² და იგი უმაღლეს²³ ყოველთა²⁴ სხუათა²⁵ ჰასაკითა და უშავეს ფერიითა.²⁶ და დადგა, ვითარ ქვის სატყორც ოდენ, და ჴმაცო:²⁷

¹ BD: ცეს; 2. D: ხილვა; 3. BD: + მათ; 4. B: წმიდა; 5. ბაგრატის მიერ] B: ბაგრატისგან; 6. BCD: სახე; 7. D: კაცთა; 8. BCD: ქრისტე; 9. B: ნათელიცემა; D: ნათლისცემა; 10. B: —; 11. D: —; 12. BD: ქრისტესთვის; 13. C: ყუ(ე)ლ; 14. BD: —; 15. D: ცემდეს; 16. B: სასწაულთა; 17. BCD: დღე; 18. D: სამწუხროსნი; 19. BD: ენება; 20. BD: ნათლისცემა; 21. BCD: სიმრავლე; 22. D: ჰინდოთათა; 23. B: უმაღლესი; 24. B: ყოველთა; 25. BD: —; 26. უშავეს ფერიითა] BD: ფერიითა უშავეს + სხუათასა; 27. D: ჴმაცო.

„ჴ, ჴირი¹ ბაგრატისი და შენი, [304v] ონისიფორე, რად მავნებთ და მონათა ჩემთა მიმიღებთ და ქრისტეს² შეაწყნარებთ, ნაზარეველსა? ტაძარნი ჩემნი, რომელნი იყვნეს ქალაქსა ტავრომენიასასა,³ დააქცინა⁴ მან. და შენ, რომელი ოდესმე⁵ ჩემი მწიგნობართა მთავარი იყავ, მოხუდ აქა და თაყუანისმცემელთა ჩემთა მიმიხუამ⁷ და სერტყებსა ჩემსა და ბომონებსა ისწრაფი დარღუევად.⁸ ვადმე, რამეთუ არა მაქუს შემწ.⁹ ტავრომენიას ბაგრატ ტყუე¹⁰ მყო და სურაკუსეს¹¹ – მარკიანე ბერმან და აქა ან¹² მკვდრი ესე მოლონიისაჲ,¹³ ქსანთიპო,¹⁴ რომელი მრავალთა შესანიშნავთა ოდესმე მომართუმიდა, „ონისიფორედ“ ნოდებულ არს და ამათ ადგილთაგანცა მდევნის.“¹⁵

ამას იტყოდა და¹⁶ კაცთა მათ მიმართ კბილთა იღრჭენდა. ხოლო ნეტარმან ონისიფორე გამოსახა სახც¹⁷ ჯუარისაჲ და დაწყევა ბოროტი იგი ეშმაკი და ჰრქუა კაცთა მათ: „უნწყითა,¹⁸ შვილნო, ვითარმედ ქრისტემან გინოდნა¹⁹ თქუენ სასუფეველსა მისსა. და ამისთჳს ეშმაკსა შურს ცხორებაჲ თქუენი და იღრჭენს კბილთა ამაოდ. ხოლო თქუენ, შვილნო, შეჴწერწყუეთ მას და არქუთ:²⁰ „ვიჯმნით შენგან, ეშმაკო, და ვჴმოვნებთ იესუ ქრისტეს, ძესა ღმრთისასა.“

და აღადგინნა იგინი, ყო ლოცვაჲ და ჯუარი დასწერა შუბლთა²¹ მათთა. და მიაქცინა²² იგი²³ დასავალით კერძო, ვინაჲ-იგი ჩნდა ეშმაკი, და ეტყოდა მათ: „იჯმენითა²⁴ ეშმაკისაგან?“ ხოლო იგინი, ვითარცა ერთისა²⁵ პირითა, მოუგებდეს:²⁶ „ვიჯმნით, ვიჯმნით.“

¹ BD: + ესე; 2. BD: ქრისტესა; 3. D: ტავრომენიასასა; 4. B: დააქცივნა; D: დააქცია; 5. BD: + იყავ; 6. BD: –; 7. BD: მიმიღებ; 8. B: დარღუევად; 9. BCD: შემწე; 10. D: ტყუე; 11. BD: სურაკოსეს; 12. აქა ან] B: ან აქაცა; D: ან აქა; 13. B: მოლონიისაჲ; 14. D: ქსანთიპოს; 15. ამათ ადგილთაგანცა მდევნის] D: მდევნის ამათ ადგილთაგანცა; 16. D: –; 17. BC: სახე; D: ნიში; 18. D: უწყით; 19. B: გინოდა; 20. D: არქუთ; 21. A: შობლთა; 22. B: მიაქცივნა; 23. BD: –; 24. B: იჯმნით; D: იჯმნითა; 25. BD: ერთითა; 26. B: მიუგეს; CD: მიუგებდეს.

მიუგო და [305r] ჰრქუა მათ: „შეჰნერწყუეთ მას!“ და შე-
ჰნერწყუეს. მერმე მოაქცინა¹ აღმოსავალით და მეყსეულად
მახლი ცეცხლისაჲ გამოჩნდა აღმოსავალით. და უჩინოყო ეშ-
მაკი იგი და მისთანანი² იგი³ სულნი ბოროტნი. ხოლო
მღდელმან დაადგინა კაცი იგი⁴ აღმოსავალით და თქუა:⁵
„აღუთქუათა⁶ ქრისტესა?“ მიუგეს:⁷ „ჰე,⁸ აღგუთქუამს.“ ჰრქუა
მათ ნეტარმან:⁹ „თაყუანის ეცით მას!“ და აღჰმართა ხატი
ქრისტესი და თაყუანის სცეს მას.¹⁰

ხოლო განთიად მოვიდა კაციცა იგი, პირველ ნათელე-
ბული, ცოლით¹¹ და შვილითურთ¹² თესით და თაყუანის
სცეს¹³ ნეტარსა მას. მიუგო მან და ჰრქუა მას: „კეთილად მო-
ხუედ, მონაო ქრისტესო, კეთილო და სარწმუნოო. ან უკუე
მსახურებაჲ შენი აღასრულე და მოილე სამოსლები ახალი რი-
ცხვსაებრ ამათ კაცთაჲსა,¹⁴ რაჲთა ნათელილონ კაცთა
ამათ.“¹⁵ ჰრქუა მას:¹⁶ „ყოველივე მზა არს,¹⁷ უფალო.“ და
მსწრაფლ წარვიდა და მოილო.

მაშინ შთავიდა მღდელი იგი უფლისაჲ წყალსა მას. და
ყოველივე წესი აღასრულა და ნათელსცა კაცთა მათ სახელი-
თა მამისაჲთა¹⁸ და¹⁹ ძისაჲთა²⁰ და სულისა წმიდისაჲთა.²¹ და
ნათელსცა ცოლსა²² მის კაცისასა და სამთა შვილთა მისთა.
და დაიყენა²³ კაცი იგი რვა დღე მის თანა და ასწავა ყოვე-
ლი წესი ქრისტეანობისაჲ.

ხოლო დედაკაცმან მან²⁴ სახიერმან ჰრქუა ქმარსა თეს-
სა: „უფალო ჩემო, უშენოთ კაცსა ამას წმიდასა სავანესა²⁵
მახლობელად სახლისა ჩუენისა, რაჲთა იყოს საყოფელი მისი
ჩუენ თანა.“ [305v] და ყვეს ეგრეთ.

¹ B: მოაქცინა; 2. B: მისთანა; 3. BD: —; 4. D: იგინი; 5. BD: ჰრქუა;
6. BD: აღუთქუთა; 7. BD: + მათ; 8. CD: ჰე; 9. BD: + მან; 10. D: +
შიშით; 11. BD: ცოლითურთ; 12. BD: შვილით; 13. BD: სცა; 14. D:
კაცთასა; 15. კაცთა ამათ] BD: —; 16. BD: + კაცმან მან; 17. ყოველი-
ვე მზა არს] B: მზა არს ყოველი; D: მზა არს ყოველივე; 18. D: მამი-
სათა; 19. B: —; 20. D: ძისათა 21. D: წმიდისათა; 22. BD: ცოლსაცა;
23. D: დაიყენა; 24. C: —; 25. BCD: სავანე.

ხოლო მერვესა დღესა ჰრქუა ონისიფორე კაცთა მათ: „მოვედით,¹ შვილნო,² მიიღეთ სახც³ ჯუარისაჲ და განვედით გარემო სოფლებსა. და ქადაგებდით სიტყუასა ღმრთისასა და სადაცა იპოვნენ ბრმანი, მკელობელნი, განრლუეულნი და ყოველნივე ცისად-ცისად⁴ გუემულნი, დასხენით მას⁵ ზედა ჳელნი და ბეჭედი ქრისტესი გამოსახეთ. და ყოველნი განიკურნენ⁶ სახელითა ქრისტესითა.“ და უქმნა ონისიფორე კაცად-კაცადსა ჯუარი ნაძკსაჲ და მისცა მათ და წარავლინნა იგინი კურთხევით.

ხოლო მათ მიიღეს სახც⁷ იგი ჯუარისაჲ და განვიდეს გარემო⁸ სოფლებსა და დაბნებსა და ქადაგებდეს ქრისტესა. ხოლო ეშმაკნი ვერ მოითმენდეს ძალსა მას ჯუარისასა, არამედ ივლტოდეს და იტყოდეს ვაებით: „ჴ ჩუენდა იესუ ქრისტესგან ნაზარეველისა, რამეთუ მახვლი მისი აქაცა გუენია და ვერ დაუდგა მ(ი)თ ძალსა მისსა.“

ხოლო მკვდრნი იგი სოფლებისანი, რომელნი კაცთა მათ იცნობდეს, განკვრევით ეტყოდეს: „ვინაჲ მოგეცა თქუენ ჳელმნიფებაჲ ეშმაკთა ზედა, ანუ რომლითა ძალითა განასხამთ სენთა?“ მიუგეს⁹ მათ და ჰრქუეს, ვითარმედ:¹⁰ „ანლა მოიხილა ჩუენ ზედა ღმერთმან, მაცხოვარმან ჩუენმან, და გვჩუენა გზაჲ ცხორებისაჲ¹¹ იესუ ქრისტც,¹² ღმერთმან¹³ ჳეშმარიტმან.¹⁴ დაუტევეთ უკუე თქუენცა საცთური იგი კერპთაჲ¹⁵ და მოიქეცით მისა¹⁶ და მან¹⁷ მოგცეს¹⁸ თქუენ¹⁹ ესევეითარივე ჳელმნიფებაჲ.“

მოიყვანებდეს უკუე²⁰ სნეულთა და ეშმაკეულთა. და²¹ ოდენ ჳელნი დასხ[306r]ნიან²² მათ და თქვან: „სახელითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა განიკურნენით“, და მეყსეუ-

¹ C: მოედით; 2. D: + და; 3. BCD: სახე; 4. BD: ცისად; 5. BD: მათ; 6. B: განიკურნენ; 7. BCD: სახე; 8. D: გარემო; 9. D: + კაცთა; 10. D: -; 11. D: ცხორებისა; 12. BCD: ქრისტე; 13. BD: ღმერთი; 14. BD: ჳეშმარიტი; 15. D: კერპთა; 16. BD: მისსა; 17. BD: -; 18. BD: მოგეცეს; D: მოგეცა; 19. D: თქუენცა; 20. B: + ყოველთავე; D: უკუე + ყოველთავე; 21. ეშმაკეულთა და] D: -; 22. BD: დაასხნიან.

ლად¹ განიკურნებოდეს. და განჯდა ჰამბავი მათ კაცთაჲ ყოველსა მას დაბნებსა მელაფოროთ² ვიდრე პეტრონიკემდე³ და ყოველსა მას სერტყოვანსა პალატამო მდინარისასა. და ყოველნი მოიყვანებდეს უძღურთა⁴ და შეპყრობილთა ყოველთავე⁵ სენითა და განჰკურნებდეს⁶ მათ⁷ სახელითა ქრისტესითა კაცნი იგი.⁸

მაშინ შეკრბა ერი მრავალი და ეტყოდეს მათ: „გვთხართ ჩუენ, ძმანო, რაჲ არს სიტყუაჲ ესე მოძღურებისა თქუენისაჲ, ანუ ვინაჲ მოგეცა ძალი ესევეთარი კურნებისაჲ?“⁹ მიუგეს კაცთა მათ და ჰრქუეს: „უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე,¹⁰ ძე¹¹ ღმრთისაჲ, იგი ჰკურნებს ყოველსა სენსა. ან, უკუეთუ გნებავს, მოვედით ჩუენ თანა და იხილეთ მონაფე¹² მისი და მან გიჩუენოს თქუენ¹³ გზაჲ ცხორებისაჲ და მოგეცეს¹⁴ მადლი კურნებათაჲ.“¹⁵

ესე რაჲ ესმა ერთა მათ, შეუდგეს სიმრავლე¹⁶ მამათა¹⁷ და დედათა¹⁸ და მოვიდეს ნეტარისა ონისიფორესსა.¹⁹ ხოლო იხილნა რაჲ იგინი, აღივსო სიხარულითა, აღდგა და იწყო სწავლად მათდა დღე ყოველ. და ხვალისა დღე კუალად ასწავლიდა და უბრძანა კაცად-კაცადსა განწმედად სამ დღე თავი თჳსი და სამოსლისა სანათლოჲსა მოღებად.²⁰

და ესრეთ მესამესა დღესა შთავიდა ჴევსა მას და ნათელსცა ერსა მრავალსა სახელითა მამისაჲთა²¹ და²² ძისაჲთა²³ [306v] და სულისა წმიდისაჲთა.²⁴ და ერი იგი დაადგრა²⁵ მუნ, მრავალ დღე²⁶ ისმენდეს სწავლასა²⁷ მისსა²⁸ და ეზიარებოდეს

¹ B: მეყსეოლად; 2. B: მელაფოროით; 3. B: პეტრონიკემდე; D: პეტრონიკემდე; 4. C: უძრულთა; 5. B: ყოვლითავე; 6. D: განკურნებდეს; 7. BD: + კაცნი იგი; 8. კაცნი იგი] BD: —; 9. D: კურნებისა; 10. BCD: ქრისტე; 11. CD: ძე; 12. BCD: მონაფე; 13. BD: —; 14. B: მოგცეს; 15. D: კურნებათა; 16. BCD: სიმრავლე; 17. B: მამათა; 18. მამათა და დედათა] D: დედათა და მამათა; 19. B: ონისიფორესა; 20. D: მიღებად; 21. B: მამისა; D: მამისათა; 22. BD: —; 23. B: ძისა; D: ძისათა; 24. D: წმიდისათა; 25. C: დაადგრა; 26. BD: + და. 27. B: სწავლ(ა)თა; 28. B: მისთა.

დღითი-დღე¹ ჯორცსა და სისხლსა ქრისტესსა. რამეთუ² საკურველებასა³ მრავალსა ხედვიდეს, ვითარ⁴ შესწირავნ რაჲ უსისხლოსა მას⁵ მსხუერპლსა მღდელი იგი უფლისაჲ, ონისიფორე, ოდესმე ცეცხლი გარე მოეხვის მას და ოდესმე ღრუბელი ნათლისაჲ⁶ აგრილობნ მას.⁷

მაშინ⁸ ესმა ესე ყოველი მთავართა⁹ მათ კერძოთასა.¹⁰ და მოვიდოდეს დღითი-დღე¹¹ და ნათელილებდეს.¹² და ჰრწმენა უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე. ხოლო მელაფორ, უფალი მის ადგილისაჲ,¹³ არა იყო მაშინ მუნ,¹⁴ რამეთუ ჭალაკსა მელიტეს¹⁵ წარსრულ იყო. არამედ იგიცა მო-რაჲ-ვიდა და ესმა ქადაგებაჲ ესე და იხილა ნეტარი ონისიფორე, ჰრწმენა ქრისტც¹⁶ და ნათელილო.

მაშინ ნეტარმან ონისიფორე მოუწოდა ერსა მას მორწმუნესა, ასწავლიდა მათ და ეტყოდა: „ძმანო ჩემნო და შვილნო ქრისტეს მიერ, ღმერთმან, რომელმან ქმნა ცაჲ და ქუეყანაჲ,¹⁷ ზღუანი,¹⁸ მან დამბადნა ჩუენ და გვწოდნა¹⁹ წოდებითა ამით წმიდითა. რამეთუ ჩუენ ვართ²⁰ ერნი მისნი და ცხოვარნი²¹ სამწყსოჲსა მისისანი. ან უკუე, ვითარცა მის მიერ ჴსნილნი საცთურისაგან მტერისა²² და სყიდულნი პატიოსნითა სისხლითა მისითა, ვყვენთ თავნი ჩუენნი ტაძარ მადლისა მისისა. და ხილულიცა ტაძარი უშენოთ,²³ რაჲთა დღითი-დღე²⁴ შევსწირვიდეთ უსისხლოსა მას მსხუერპლსა და ერსა ნათელვსცემდეთ.“²⁵

ხოლო მათ თქუეს: „ყოველივე, მამაო წმიდაო, ვყოთ, [307r] რაჲცა მიბრძანო.“ მაშინ აღასრულა²⁶ წმიდაჲ ჟამისწირ-

¹ D: დღითი-დღედ; 2. BD: და; 3. B: საკურველებასა; 4. BD: რამეთუ; 5. D: –; 6. D: ნათლისა; 7. BC: –; აგრილობნ მას] D: –; 8. BD: –; 9. BD: + და ერისთავთა და; C: + და ერისთავთა; 10. C: კერძოთა; 11. D: დღითი-დღედ; 12. BD: ნათელილებდეს; 13. D: ადგილისა; 14. მაშინ მუნ] D: ~; 15. D: მელიტონს; 16. BCD: ქრისტე; 17. BD: + და; 18. BD: ზღუა; 19. D: + ჩუენ; 20. ჩუენ ვართ] D: ~; 21. B: ცხოვარნი; 22. BD: ეშმაკისა; 23. BD: + მას; 24. D: დღითი-დღედ; 25. BD: ნათელვსცემდეთ; 26. B: აღასროლა.

ვად,¹ აზიარა მათ,² წარგზავნა³ სახედ⁴ თვსად და ეტყოდა მათ:⁵ „წარვედით, შვილნო, მშვდობით და უცნებათაგან მტერისათა ნუ გეშინინ, არამედ სასწაულითა ჯუარისათა შეიჭურენით⁶ თავნი თქუენნი და იგი მოუძღურდეს⁷ თქუენ წინაშე მადლითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა.

ხოლო სხდეთ რად ჭამად პურისა, სახესა ჯუარისასა გამოსახევდით⁸ საჭმელსა მას ზედა და პირთა თქუენთა და იტყოდეთ: „უფალო ჩუენო⁹ იესუ ქრისტე, აკურთხე საჭმელი ჩუენი და სასუმელი!“ და ესრეთ იწყეთ ჭამად. და რაჟამს გზასა¹⁰ გახვდოდით,¹¹ ილოცევდით და იტყოდით¹² „მამაო ჩუენო-სა“ და „უფალო იესუ ქრისტე, თანამავალ მეყავ¹³ ჩუენ!“¹⁴

ექუსსა დღესა მსგეფსისასა¹⁵ იქმოდეთ საქმეთა თქუენთა და შაბათსა¹⁶ შუადღითგან შემოკრებოდეთ¹⁷ აქა, რაათა გესმას¹⁸ ჳმად გალობისად დავით წინანარმეტყუელისად¹⁹ და სიტყუანი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესნი. და შეიწყნაროთ გულთა თქუენთა მარგალიტი იგი უსასყიდლოდ, ჳორცი და სისხლი ქრისტესი, რაათა მიიქცეთ რად სახლად²⁰ თქუენდა, განანათლნეთ იგინი,²¹ რომელნიცა²² დარჩომილ²³ იყვნენ შინა.²⁴ რამეთუ ესე ჯერარს, რაათა, უკუეთუ მდდელნი არა გეახლნენ, არა უდებ იქმნეთ ოცდაათ უტევანცა²⁵ წარსლვად მდდელთა მიმართ უფლისათა. რაათა იხილოს რად ეშმაკმან მოსწრაფებად თქუენი, იძლიოს თქუენ მიერ და ღმერთი მშვდობისად²⁶ იყავნ,²⁷ ძმანო, [307v] თქუენ თანა²⁸, ამენ!“²⁹

¹ D: + და; 2. B: + და; 3. BCD: წარგზავნა; 4. D: სახიდ; 5. BD: –; 6. B: შეზღუდენით; D: შეიზღუდენით; 7. C: მოუძღურდეს; 8. C: გამოი-სახევდით; 9. BD: –; 10. B: გზას; 11. BD: განხვდოდით; 12. D: იტყო-დით; 13. BD: მეყავნ; 14. BD: –; 15. BD: მსგეფსისა; 16. B: შაფათსა; 17. D: შემოკრებოდით; 18. B: გესმოდის; 19. D: წინანარმეტყუელი-სა; 20. D: სა[ხ]იდ; 21. BD: იგინიცა; 22. B: რომელნი + შინა; D: შინა; 23. BD: დამთომილ; 24. BD: –; 25. D: უტევან; 26. D: მშვდობისა; 27. BD: + თქუენ თანა; 28. თქუენ თანა] D: –; 29. თქუენ თანა, ამენ] B: –.

ესრეთ განუტევა¹ ერი იგი. და წარვიდეს² ყოველნი. გამომზადნეს და მოვიდეს და³ აღაშენეს ეკლესიაჲ, ვითარ⁴ გამოსახა⁵ ნეტარმან მან. და ყოველთა კურიაკეთა შემოკრებოდეს მუნ და აღასრულებდეს გალობასა საცისკროსა⁶ და ეზიარებოდეს⁷ საიდუმლოთა⁸ ქრისტესთა.

მიიწია სიტყუად ესე ნეტარისა მარკიანესა⁹ საქმეთათჳს ონისიფორესთა და ვითარმედ წმიდისა ბაგრატისგან მივლინებულ იყო¹⁰ ნათლისცემად ერისა სახელითა მამისაჲთა¹¹ და¹² ძისაჲთა¹³ და სულისა წმიდისაჲთა.¹⁴ ესე რად ესმა წმიდასა მარკიანეს, ცნა, ვითარმედ არა იქმოდა¹⁵ წმიდაჲ¹⁶ ბაგრატ თჳნიერ საღმრთოჲსა უწყებისა,¹⁷ რაჲთამცა კერძოთა მის¹⁸ ქალაქისათა მიავლინა თჳსი ხუცესი. ამისთჳს წიგნიცა მიუწერა¹⁹ ესევეთარი:

„ღმერთშემოსილსა²⁰ თანაშემწესა და ჩუენ²¹ თანამღებულსა²² ბაგრატს, ეპისკოპოსსა²³ ტავრომენისასა,²⁴ მარკიანე, ეპისკოპოსი²⁵ სურაკუსისაჲ,²⁶ უფლისა მიერ გიკითხავ. მესმის წარმატებაჲ²⁷ შენი ქადაგებასა მას სახარებისასა და ვითარიგი²⁸ ეშმაკნი²⁹ იოტენ ქალაქისა მაგისგან. და ერნი მრავალნი შეაწყნარენ უფალსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა³⁰ და სიხარულითა აღვსებულ³¹ ვარ.

ხოლო ან, ესერა,³² კუალად მესმა, ვითარმედ ძმაჲ ონისიფორე კერძოთა ამათ ქალაქისა³³ ჩუენისათა მოგივლენია,³⁴

¹ C: + რად; 2. B: წარ-რად-ვიდეს; 3. BD: —; 4. B: ვითარი; 5. D: გამოუსახა; 6. B: კურიაკესა; C: საკურიაკოსა; D: საკურიაკესა; 7. C: ეზიარებოდის; 8. B: საიდუმლოთა; D: საიდუმლოთა; 9. B: მარკიანესა; 10. D: არს; 11. B: მამისა; D: მამისათა; 12. D: —; 13. B: ძისა; D: ძისათა; 14. D: წმიდისათა; 15. BD: + ამას; 16. BD: ნეტარი; 17. BD: ბრძანებოსა; 18. BC: მისისა; D: მისთა; 19. C: მიწერა; 20. B: ღმერთშემოსილისა; 21. BD: —; 22. BD: + ჩუენსა; 23. BC: ეპისკოპოსსა; 24. D: ტავრომენისასა; 25. D: ეპისკოპოსი; 26. BD: სურაკოსისა; 27. D: წარმართება; 28. D: ვითარ; 29. D: + იგი; 30. B: ქრისტეს; 31. D: აღსავსე; 32. D: ესე; 33. B: ქალაქსა; 34. BD: მოგივლენიეს.

და დამიკვრდა. მნებაეს უკუე ცნობად¹ შენ მიერ, უკუეთუ ხილვითა საღმრთოთა იქმნა ესე, ანუ სხვთა [308r] რაიმე² სახითა. რამეთუ, ვითარცა³ თვთ უწყი, წმიდათა მოციქულთა ესრეთ დაგვწესეს, რაათა თითოეულსა⁴ ეკლესიასა თვსი სამრევლო⁵ აქუნდეს. ყოველსავე უკუე ამისთვს⁶ გაუაწყე, ვითარცა გნებაეს, და მშდობაჲ უფლისაჲ იყავნ მარადის ჩუენ შორის, ძმაო საყუარელო.⁸ ცოცხლებით იყოფოდე⁹ მადლითა ქრისტესითა!“

ესევეითარი¹⁰ ეპისტოლჳ¹¹ მოილო წმიდისა ბაგრატისა¹² ძმამან, ვინმე დიაკონმან, რომელი-იგი იხილა რაჲ წმიდამან ბაგრატ და ესმა ცოცხლებით ყოფაჲ წმიდისა¹³ მარკიანესი და ქადაგებაჲ სახარებისაჲ,¹⁴ მის მიერ აღსრულებული, სიხარულითა აღივსო. და რომელ-იგი ცნა, ვითარ მადლი უფლისაჲ¹⁵ შეენია¹⁶ ძმასა ონისიფორეს, მაშინ დაწერა ეპისტოლჳ¹⁷ ნეტარისა მარკიანესსა¹⁸ და წარმავლინა მე მოკითხვად მისა.¹⁹ ხოლო ესევეითარი წესი²⁰ იყო ეპისტოლისაჲ²¹ მის:

„მარკიანეს, ყოვლადწმიდასა ეპისკოპოსსა²² სურაკუსე²³ ქალაქისასა, მამასა ჩემსა სულიერსა და ჩემ თანა მსახურსა უფლისასა, ბაგრატ, ეპისკოპოსი²⁴ ტავრომენია²⁵ ქალაქისაჲ,²⁶ უფლისა მიერ გიკითხავ. წიგნი სინმიდისა შენისაჲ²⁷ წარვიკითხე და სიხარულითა აღვივსე, რამეთუ ცოცხლებით ხარ და ერი ურიცხვ განგინათლებიეს ქადაგებითა ქრისტეს სახარებისაჲთა.²⁸ უფალმან უმეტესადცა წარგიმართენ მსახურებასა მისსა, ხოლო რაჲ-იგი გებრძანა, რაათა გაუწყო მიზეზი მოვ-

¹ D: ცნობაჲ; 2. BC: რაათამე; 3. D: —; 4. C: თითოეულსა; 5. ABD: სამრევლო; 6. უკუე ამისთვს] B: ~; D: ამისთვს უკუე; 7. BD: + ჩუენ; 8. BD: + და; 9. B: იყოფებოდე; 10. BD: + ესე; 11. BCD: ეპისტოლე; 12. B: ბაგრატისა; 13. BD: ნეტარისა; 14. D: სახარებისა; 15. D: უფლისა; 16. D: შეენივს; 17. BCD: ეპისტოლე; 18. BD: მარკიანესა; 19. D: მისსა; 20. B: წერილ; D: წერილი; 21. D: ეპისტოლის; 22. D: ეპისკოპოსსა; 23. B: სურაკოსე; D: სურაკუსე; 24. BD: ეპისკოპოსი; 25. D: ტავრომენია; 26. D: ქალაქისა; 27. D: შენისა; 28. D: სახარებისათა.

ლენისა¹ [308v] ძმისა ონისიფორესი, ყოველივე მიგითხრა, მამაო წმიდაო:²

ეგე კაცი ფილოსოფოსი³ იყო ყოვლისა ამის ქალაქისაჲ⁴ და ყოველი წიგნი სიბრძნისაჲ და სამკურნალოჲსაჲ⁵ მის თანა იპოებოდა. ხოლო მო-რად-ვედი⁶ მე აქა, მოაქცია ეგე უფალმან თჳსისა სარწმუნოებისა⁷ მომართ⁸ და ყო შემწედ⁹ ჩემდა¹⁰ ყოველსავე ზედა, რამეთუ დასაბამ¹¹ ქადაგებისა ჩუენისა¹² ეგე იქმნა.

და ვიხილე რად, რამეთუ მადლი უფლისაჲ იყო მის¹³ ზედა, ვაკურთხე ეგე¹⁴ დიაკონად. და შემდგომად დღეთა რავდენთამე მესმა ჳმაჲ ზეგარდამოჲ,¹⁵ რომელი მეტყოდა: „ბაგრატ, ბაგრატ, ონისიფორე დიაკონი აკურთხე ხუცად¹⁶ და წარავლინე კერძოთა დორაკინისათა!“¹⁷

ესე ჳმაჲ სამგზის მესმა, მამაო სანატრელო, და მერმე ვითარცა მიბრძანა,¹⁸ ვაკურთხე იგი ხუცად და წარვავლინე და არა ნებითა ჩემითა. ან უკუე, წმიდაო მამაო, შენი არს მონაფჳ¹⁹ ეგეცა და შენი²⁰ სამრევლოჲ,²¹ რამეთუ ესე ამისთჳს ყო უფალმან, რადთა შენსაცა სინმიდესა ჳმსახუროს²² ძმამან მაგან.²³ ილოცევდ²⁴ უკუე ჩუენთჳსცა, რადთა უფალმან წარგმართოს ნ(ე)ბასა მისსა.“²⁵

ესე ებისტოლჳ²⁶ აღვილე მე, ევაგრე, და²⁷ დიაკონმან მან,²⁸ მოვლინებულმან წმიდისა მარკიანესგან,²⁹ და წარვედ³⁰ სურაკუსედ.³¹ და ვპოეთ იგი გარეშე ქალაქისა. ხოლო ეუწყა რად ჩემთჳს, მყის გამოვიდა და მომიკითხა და მრქუა მე:

¹ C: მოვლენისაჲ; 2. BD: ღმერთშემოსილო; 3. CD: ფილასოფოსი; 4. D: ქალაქისა; 5. B: სამკურნალოჲ; D: სამკურნალოჲ; 6. D: მო-რად-ვედ; 7. D: + სამწყსოჲსა; 8. B: მიმართ; 9. C: შემწე; 10. B: ჩუენდა; D: + და; 11. B: დასაბამი; 12. B: ჩუენისაჲ; 13. B: მას; 14. B: —; D: იგი; 15. B: ზეგარდამო; 16. C: ხუცად; D: ხუცესად; 17. D: დორნიკისათა; 18. BD: + უფალმან; 19. BCD: მონაფე; 20. D: + არს; 21. ABD: სამრემლოჲ; 22. C: მსახუროს; 23. D: —; 24. D: ილოცევდენ; 25. A: მისა; 26. BCD: ებისტოლე; 27-28. D: —; 29. D: მარკიანეს მიერ; 30. BCD: წარვედით; 31. B: სურაკოსედ; D: სურაკოსეს.

„უფალმან დაგიცვენი¹ შენ, შვილო!“ და შევედით რაჲ სენაკად² მცირედ,³ სადა-იგი მკჳდრ იყო, მივეც ებისტოლჳ⁴ წმიდისა⁵ ბაგრატისი. ხოლო [309r] მან მრქუა მე: „ვითარ შეენჯის უფალი ძმასა ჩუენსა ბაგრატს?“

მიუგე და ვარქუ მას: „კეთილად, ლოცვითა შენითა, წმიდაო მამაო.“⁶ და ესე რაჲ ესმა,⁷ აღიხილნა ზეცად და მადლი შენირა ღმრთისა.⁸ ხოლო წარიკითხა რაჲ ებისტოლჳ⁹ იგი და¹⁰ მრქუა მე: „გრწმენინ, შვილო ჩემო, შემდგომად მოწერი-სა ეპისტოლისა მის¹¹ და წარმოვლენისა ძმისა ამის მეუწყა უფლისა მიერ ყოველივე საქმჳ¹² ძმისა ონისიფორესი. და წარვაჴლინე მოწაფჳ¹³ ჩემი განძლიერებად¹⁴ მისდა,¹⁵ რაჲთა შეისწრაფოს აღშენება¹⁶ ეკლესიისა,¹⁷ რაჲთა ვაკურთხო იგი.

ხოლო მე, შვილო ევაგრე, მრავალი ჭირი¹⁸ მაჩუენეს¹⁹ ჰურიათა და მონტანელთა,²⁰ რამეთუ გრძნებითა თჳსითა²¹ აუცნებდეს²² ერსა მას ქალაქისა²³ და ლეგეონი²⁴ ეშმაკთა²⁵ შეეკრიბა ქუაბსა ამას მახლობელსა. ხოლო მო-რაჲ-ვედით,²⁶ უფალმან ჩუენმან იესუ ქრისტემან²⁷ უჩინოყვნა²⁸ იგინი და სასწაულნი მრავალნი და²⁹ დიდნი უჩუენნა ერსა ამას.

ამისთჳსცა ჰრწმენა ყოველთა და ნათელილეს სახელითა მამისაჲთა³⁰ და³¹ ძისაჲთა³² და სულისა წმიდისაჲთა.³³ და იქმნეს³⁴ ერთ სამწყსო მწყემსთმთავრისა³⁵ ქრისტეს ღმრთისა

¹ D: დაგიცვენინ; 2. D: სენაკსა; 3. D: მცირესა; 4. BD: ებისტოლე + იგი; C: ებისტოლე; 5. BD: ნეტარისა; 6. წმიდაო მამაო] CD: ~; 7. ესე რაჲ ესმა] BD: ესმა რაჲ ესე; 8. BD: უფლისა; 9. BCD: ებისტოლე; 10. BD: -; 11. ეპისტოლისა მის] D: მის ებისტოლისა; 12. BCD: საქმე; 13. BCD: მოწაფე; 14. C: განძრიერებად; 15. B: მის თანა; D: მისსა + და; 16. BD: აღშენებად; 17. BD: ეკლესიისა; 18. B: ძირი; 19. BD: + ბოროტთა; 20. B: მუნატნელთა; D: მუნტანელთა; 21. D: მათითა; 22. D: აცთუნებდეს; 23. BCD: ქალაქისასა; 24. BD: ლეგეონნი; 25. D: ეშმაკთა; 26. D: მო-რაჲ-ვედ; 27. B: -; 28. B: ყუნა; 29. მრავალნი და] BD: -; 30. B: მამისა; D: მამისათა; 31. D: -; 32. B: ძისა; D: ძისათა; 33. D: წმიდისათა; 34. B: იყუნეს; D: იქმნეს; 35. B: მწყემსთმთავრისა.

ჩუენისა. ხოლო ეშმაკი შევიდა გულსა ჰურიათა¹ და მონტანელთასა² და არა³ დასცხრეს ბრძოლად ჩუენდა, არამედ უფალმან არცხვნა მათ ყოველსავე ზედა და ყოველნი⁴ საგრძნებელნი მათნი განაქარვნა.“

ესევეთარი რაჲ მრავალი მითხრა, აღვასრულეთ ლოცვაჲ და პირი ვიჭსენით. და ხვალისა დღე მიბრძანა წარს[309v]ლვაჲ და ნახვა⁵ ძმისა ონისიფორესი.⁶ მოიყვანეს უკუე საჴედარი და ერთი ძმათაგანი ჩემ თანა მავალად მოავლინა. და წარვემართენით რაჲ განთიად, მიმწუხრამდე მივიწინენით ადგილსა მას. და ვბოეთ ნეტარი ონისიფორე გალობასა შინა სამწუხროსა. და აღვასრულეთ რაჲ ლოცვაჲ იგი, მოვიკითხეთ ურთიერთას⁷ სიხარულითა და ცრემლითა.

და დავსხედით რაჲ, მითხრა⁸ ყოველი⁹ მოწერილი. დავყვენ¹⁰ მის თანა¹¹ რვა ოდენ¹² დღე.¹³ და ვიხილენ სასწაულნი, რომელთა იქმოდა უფალი მის მიერ, და ეკლესიაჲ, რომელსა აშენებდა, რომელსაცა უწოდა „სახლ მშუდობისა.“¹⁴ ამისა¹⁵ შემდგომად მოვიკითხე იგი და მოვიქეცე ნეტარისა მარკიანესსა.¹⁶ და დავყავ მის თანა სამ დღე.

მაშინ ინება ნეტარმან¹⁷ წარსლვად¹⁸ ჩემ თანა და¹⁹ ხილვად წმიდისა ბაგრატისი.²⁰ და აღვედით²¹ ნავად და წარვემართენით მიმწუხრი. და ნავითა წულილითა მივიწინენით ხვალისა დღე ზღვსპირსა²² ფალკონისსა.²³ ხოლო ნეტარმან ბაგრატიცნა სულითა მოსლვაჲ ჩუენი. აღდგა და აღიღო საცეცხ(ლ)ური, დაასხა საკუმეველი და მოვიდა²⁴ მოგებებად წმიდისა

¹ B: ჰურიათასა; 2. BD: მუნტანელთასა; 3. A: არაჲ; 4. D: ყოველნივე; 5. B: ხილვად; 6. B: ონისიფორესა; D: ონისიფ(ო)რესსა; 7. BD: ურთიერთარს; 8. BD: + მე; 9. BCD: ყოველივე + ზე; 10. B: დავყავ + უკუე; D: დავყავ + უკუე; 11. B: + ვითარ დღე; D: + ვითარ დღე რავდენმე; 12. D: –; 13. B: –; 14. BD: მშუდობისაჲ; 15. BD: ამისსა; 16. B: მარკიანესა; 17. BD: + მან; 18. D: წარმოსლვა; 19. BD: –; 20. B: ბაგრატისა; D: ბაგრატისსა; 21. C: ავედით; 22. B: კიდესა; D: კიდე; 23. D: ფალკონისა; 24. D: მივიდა.

მარკიანესა.¹ და წინაშე მისა² კერეონი³ აღნთებული⁴ ეპყრა ერთსა მონაფეთაგანსა.

იხილა რაჲ იგი შორით მომავალი წმიდამან მარკიანე და სული⁵ სურნელებისა⁶ იყნოსა, მრქუა მე: „ვინ არს, [310r] შვილო, მომავალი იგი?“⁷ მიუგე და ვარქუ, ვითარმედ:⁸ „ვჰგონებ, უფალი ჩემი ბაგრატ არს და მოგებებად შენისა სინმიდისა მოვალს.“ ხოლო შეემთხვნეს¹⁰ რაჲ ურთიერთას,¹¹ დავარდეს ქუეყანასა ზედა და აწუევდეს ერთიერთსა¹² ლოცვისა აღსრულებად.¹³

მაშინ თქუა დიდმან მარკიანე: „კურთხეულ არს მომავალი სახელითა უფლისაჲთა!“ და მოიკითხეს ურთიერთას¹⁴ ამბორისყოფითა¹⁵ მონლითა. და ესრეთ შევედით ქალაქად და მივედით ეკლესიად. და კუალად აიძულებდეს ურთიერთას¹⁶ ლოცვისა წართქუმად.

მაშინ აღჴდა წმიდაჲ მარკიანე საკურთხეველსა და ყო ლოცვაჲ¹⁷ ზეგარდამო.¹⁸ და გარდამოჴდა და¹⁹ მოიკითხნა ძმანი და დასხდეს ზოგად. და იწყეს სიტყუად სიტყუათა საღმრთოთა.²⁰ ჰრქუა წმიდამან ბაგრატ:²¹ „რაჲსათჳს მოშუერ,²² მამაო²³ ღმერთშემოსილო, ცოდვილისა ამის?“ მიუგო წმიდამან მარკიანე: „უძლურნი²⁴ მარადის მკურნალისა მივლენ პოვნად კურნებისა.“

ჰრქუა მას წმიდამან ბაგრატ:²⁵ „ჰე,²⁶ თუმცა, მამაო წმიდაო,²⁷ გუაქუნდეს ჩუენ²⁸ შენნი უძლურებანი, რომელნი-ესე

¹ B: მარკიანესა; 2. ACD: მისსა; 3. D: კერეონი; 4. B: ანთებული; D: ანთებულნი; 5. BCD: + იგი; 6. C: სულნელებისა; D: სურნელებისა; 7. D: ისი; 8. BD: + მას; 9. BD: ვითარ; 10. B: შეიმთხვნეს; 11. BD: ურთიერთთარს; 12. BD: ერთიერთთარს; 13. C: აღსრულებასა; 14. B: ურთიერთთარს; D: ერთმანერთი; 15. B: ანბორისყოფითა; 16. BD: ურთიერთთარს; 17. D: ლოცვა; 18. D: ზეგარდამო; 19. BC: –; 20. BD: საღმრთოთა; 21. D: + წმიდასა მარკიანეს; 22. D: მოხუედ; 23. D: + წმიდაო; 24. C: უძრულნი; 25. მას წმიდამან ბაგრატ] D: –; 26. BC: ჰჴ; 27. B: –; 28. BD: –.

ჭეშმარიტად უძღურნი¹ ვართ და ვერ შემძლებელ ვართ² ვნებათა ბრძოლასა³ წინააღმდეგოდ.“ ესევეთარი მრავალი სიტყუაა ურთიერთას⁴ მიუთხრეს. მერმე იწყო კაცად-კაცადმან⁵ თხრობად, ვითარ აღასრულა ქადაგება თჳსი და ვითარ წარუმართა მადლმან უფლისამან პირად-პირადითა ნიშებითა და სასნა[310v]ულებითა.

ესმა მთავარსა ვონიფანტეს და მისთანათა მოსლვა⁶ წმიდისა⁷ მარკიანესი. და მოვიდეს მიღებად კურთხევისა მისისა.⁸ და მოიკითხეს იგი, რამეთუ იყვნეს ორნივე იგი⁹ წმიდანი მამანი, ვითარცა ჭეშმარიტად მოსე და აჰრონ, და უფროსლა, ვითარცა ანგელოზნი ღმრთისანი. და ყოველნი იხარებდეს ხილვითა მათითა.¹⁰

ეტყოდეს უკუე ერსა მას სიტყუათა ნუგეშინისცემისათა. და აკურთხნეს იგინი და წარავლინნეს სახედ თჳსად. და მარადლე შეკრებოდეს ეკლესიად და მიიღებდეს კურთხევასა წმიდათა მათ მიერ¹¹ მამათაჲსა.¹² რამეთუ დღესა კჳრიაკესა¹³ წმიდამან მარკიანე აღასრულა¹⁴ საიდუმლოჲ იგი წმიდისა ჟამისწირვისაჲ.¹⁵ და წმიდაჲ ბაგრატ შეიმოსა მის თანა და მეცა მიბრძანა¹⁶ მათ თანა შემოსად. და ვინყეთ გალობასა წმიდისა ჟამისწირვისასა. და მო-რაჲ-ინია ჟამი წმიდა¹⁷ არსის(ა)ჲ, აჰა, ესერა, ცეცხლი ზეცით მოვიდა და გარე მოადგა წმიდასა საკურთხეველსა, ვიდრელა ვერვინ იკადრებდა თუალთა¹⁸ შედგმად.

ხოლო აღესრულა რაჲ წესი იგი¹⁹ საიდუმლოთა²⁰ და ეზიარნეს ღმერთშემოსილნი იგი მამანი და გარდამოიყვანეს წმიდაჲ იგი საიდუმლო²¹ ზიარებად ერისა და ვერვინ იკად-

¹ BD: უძღურ; C: უძრულნი; 2. BD: –; 3. ვნებათა ბრძოლასა] B: ბრძოლათა ვნებათასა; D: ბრძოლასა ვნებათასა; 4. BD: ურთიერთარს; 5. D: კაცადმან; 6. D: მოსლვა; 7. D: –; 8. B: მისისა; 9. D: მისითა; 10. რამეთუ იყვნეს ორნივე იგი] D: –; 11. BD: –; 12. BD: მამათაგან; C: მამათასა; 13. D: + აღასრულა; 14. D: –; 15. D: ჟამისწირვისა; 16. BCD: მიბრძანეს; 17. D: წმიდა; 18. D: თუალთ; 19. D: –; 20. B: საიდუმლო; D: საიდუმლოთა; 21. D: საიდუმლო.

რებდა მიახლებად, რამეთუ, ვითარცა ცეცხლსა, ხედვიდეს¹ მას. ცნა მიზეზი იგი შიშისა² მის³ ნეტარმან ბაგრატ და ჰრქუა ერსა: „მოვედით,⁴ შვილნო,⁵ მიიღეთ ნათელი და პირთა თქუენთა არა ჰრცხუენეს. [311r] რამეთუ ესე სახც⁶ სანინა-წარმეტყუელოთა⁷ სიტყუათა შინა მოსწავებულ არს, რომელმან შექმნა⁸ ანგელოზნი მისნი სულად და მსახურნი მისნი ალაღ ცეცხლისა. ესე არს მოხილვა⁹ სულისა წმიდისა¹⁰, რომელი იდიდების მამისა თანა და ძისა.“

ესე რაჲ თქუა მან, მივიდეს და¹¹ შეუვრდეს ძმანი¹² და ეზიარნეს ჳელთაგან¹³ წმიდისა მარკიანესთა.¹⁴ და აღასრულეს წმიდა¹⁵ საიდუმლოჲ.¹⁶ და განუტევეს ერი იგი, რომელნი ადიდებდეს უფალსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა, რომელი განწორციელდა წმიდისა ქალწულისაგან სულისა მიერ წმიდისა.

დაყო უკუე წმიდამან მარკიანე ნეტარსა¹⁷ ბაგრატს¹⁸ თანა ათხუთმეტი¹⁹ დღეჲ.²⁰ და მარადღე ზრახვიდეს სიტყუათა საღმრთოთა²¹ და გამოეძიებდეს წესთა მათ დადებულთა წმიდათა მოციქულთა მიერ. და ყოველივე ერთბამად დაამტკიცეს, რაჲთა ერთი წესი და კანონი აქუნდეს მათ. და წარჴდეს რაჲ დღენი იგი,²² ჰრქუა დიდმან მარკიანე წმიდასა ბაგრატს: „მოჰუერ, ძმაო, ჩემ თანა სურაკუსედ,²³ რაჲთა იხილნე შვილნი იგი შენნი და დაამტკიცნე.“

მიუგო წმიდამან ბაგრატ და ჰრქუა მას: „უკუეთუ შენ ესრეთ არა უღირსიჩინე მოშრომად სიგლახაკისა ჩემისა, რავდენმე²⁴ უფროჲს²⁵ თანამაც შედგომად სინმიდისა შენისა.“²⁶ მაშინ მოუწოდა²⁷ მნეთა ეკლესიისათა, უბრძანა მოსწრაფებით

¹ B: ჰხედვიდეს; 2. D: შიშისა; 3. D: მათისა; 4. C: მოვედით; 5. B: + და; 6. BCD: სახე; 7. B: სანინაწარმეტყუელოთა; 8. BCD: შექმნა; 9. D: მოხილვა; 10. D: წმიდისა; 11. BD: –; 12. შეუვრდეს ძმანი] BD: ძმანი შეუვრდეს; 13. D: ჳელითა; 14. D: მარკიანესითა; 15. BD: + იგი; 16. D: საიდუმლო; 17. B: ნეტარისა; 18. B: ბაგრატის; 19. BCD: ათხუთმეტი; 20. BCD: დღე; 21. D: საღმრთოთა; 22. D: იგინი; 23. BD: სურაკოსედ; D: სურაკუსე; 24. BD: რავდენ; 25. BD: + მე; 26. B: შენისა; 27. B: მოუწოდა.

აღსრულებად კანონისა ყოვლისავე და ეპიფანე¹ დაუტევა² მათ ზედა მდგომელად. და ესრეთ შთავედით [311v] ზღუად და მთავარი ვონიფანტე ჩუენ თანა და სხუანი მრავალნი, რომელნი-იგი მოვიკითხენით. და აღვჴედით³ ნავად და მიმწუხრამდე ქარითა ჰაერკეთილითა მივიწინენით სკრაკუსედ.⁴ და აღვედით სენაკად დიდისა მარკიანესსა.⁵

ესმა რაჲ მოწაფეთა მისთა, სრბით გამოვიდეს და ტირილით ამბორსუყოფდეს⁶ მას. ჰრქუა მათ წმიდამან მარკიანე: „რად სტირთ, შვილნო?“ მიუგეს მათ და ჰრქუეს: „რამეთუ⁷ არღარა მოველოდეთ⁸ ხილვასა შენსა, მამაო წმიდაო, რამეთუ ეშმაკნი არაწმიდანი ღამით უცნებათა იქმოდეს მრავალთა და გუეტყოდეს⁹ ჩუენ:

„განვედით საყოფელთაგან ჩუენთა, განგუეშორენით¹⁰ ჩუენ,¹¹ რამეთუ ჩუენ მოძღუარი¹² თქუენი მარკიანე ზღუასა დაევანთეთ.“ ჰრქუა მათ წმიდამან მარკიანე: „და რაჲზომ მოგეახლებოდეს¹³ თქუენ?“ მიუგეს მათ: „ვითარ ქვის სატყორცოდენ.“ ჰრქუა მათ ნეტარმან მან: „ნუჲუე უძლესა¹⁴ თქუენგანისა ვნებად¹⁵ ვისამე,¹⁶ ანუ მოახლებად, ამისთჳს ნუსადა იშიშვით უცნებათა მათთაგან.“

შევედით უკუე, აღვასრულეთ ლოცვაჲ¹⁷ და დავსხედით. ესმა მოსლვაჲ ჩუენი გორდიოს და სელევკოსს¹⁸ მთავართა. და მოვიდეს ერითა მრავლითა და კერეონებითა,¹⁹ რაჲთა იკუროთხნენ წმიდისა ბაგრატისგან. ხოლო წმიდანი იგი აღვიდეს ადგილსა მაღალსა და აკუროთხეს ერი იგი. და აღახუნეს [312r] პირნი მათნი და ასწავლიდეს მათ სარწმუნოებისათჳს და სა-

¹ C: ეტჴვანე; 2. D: დაუტევე. 3. BC: ავჴედით; 4. B: სურაკოსედ; D: სურაკუსედ; 5. B: მარკიანეს; CD: მარკიანესა; 6. B: ანბორსუყოფდეს; 7. BD: —; 8. B: მოელოდეთ; D: მოველოდით; 9. B: გუჴტყოდეს; 10. D: განგუჴშორენით; 11. BD: ჩუენგან; 12. B: მოძღულური; 13. D: მოგახლდებოდეს; 14. B: უძლესა; 15. თქუენგანისა ვნებად] BD: ~; 16. BD: ვისმე; 17. D: ლოცვა; 18. B: სელევკიოს; D: სელევკოს; 19. D: კერეონებითა.

სუფეველისათჳს ცათასა,¹ აღდგომისათჳს² მკუდართასა³ და მოსლვისათჳს მეორედ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა.⁴

და იყო საკრველი,⁵ ვითარ ორთა პირთაგან ერთი სიტყუაჲ გამოვიდოდა, ვითარცა ორთა სანთელთაგან ერთი ნათელი და ორთა წყაროთაგან ერთი წყალი. რამეთუ, დაღაცათუ ორნი იყვნეს იგინი, არამედ სული წმიდაჲ, რომელი მოსცემდა მათ სიტყუასა, ერთ არს განუყოფელ.

და დასცხრეს რაჲ სიტყუად, უბრძანა დიდმან მარკიანე მთავართა და ერსა⁶ მას,⁷ რაჲთა შეუვრდენ ნეტარსა ბაგრატს და იკურთხნენ მის მიერ. და ესე რაჲ ქმნეს, აკურთხნა⁸ წმიდამან ბაგრატ იგინი⁹ და უმრავლესთა ამბორისყოფით მოიკითხვიდა. და ესრეთ წარვიდეს¹⁰ ერნი იგი და იტყოდეს: „დიდებაჲ შენდა, იესუ ქრისტე, ნათელო ჭეშმარიტო, რომელმან განგუანათლენ წმიდათა მოციქულთა შენთა მიერ მარკიანესა¹¹ და ბაგრატისა.“¹² და შემდგომად სამისა დღისა თქუა დიდმან მარკიანე: „უკუეთუ გნებავს, მამაო წმიდაო, წარვაგლინოთ ძმისა ონისიფორესთჳს,¹³ რაჲთა მოვიდეს და მიიღოს¹⁴ ლოცვაჲ¹⁵ შენი.“

სთნდა ესე ნეტარსა¹⁶ ბაგრატს და მეყსეულად წარავლინეს¹⁷ ძმაჲ ერთი და აუწყეს¹⁸ მოსლვაჲ წმიდისა ბაგრატისი სურაკუსედ¹⁹ ნეტარისა მარკიანეს თანა. და აღივსო სიხარულითა ღირსი ონისიფორე. და მეყსეულად წარმოემართა და სხუანიცა²⁰ წარჩინებულნი კაცნი²¹ მათ კერძოთანი და მოი[312v]წინეს სურაკუსედ.²² და იხილნა რაჲ წმიდანი იგი მამანი, ბაგრატ და მარკიანე,²³ შეუვრდა ფერჳთა მათთა. ხოლო მათ²⁴

¹ D: ცათასა + და; 2. AC: აღდგომისათჳს; 3. D: მკუდართასა; 4. D: ქრისტესსა; 5. B: + დიდი, რომელ; D: + დიდი; 6. BD: ერთა; 7. BD: მათ; 8. BD: + იგინი; 9. BD: –; 10. D: წარვიდნეს; 11. D: მარკიანე; 12. AC: ბაგრატისსა; D: ბაგრატ; 13. BD: ონისიფორესა; 14. BD: + წმიდაჲ; 15. D: ლოცვა; 16. BD: წმიდასა; 17. D: წარავლინა; 18. B: + მას; D: აუწყა; 19. B: სურაკოსედ; D: სურაკუსედ; 20. BD: + მრავალნი; 21. B: –; 22. B: სურაკოსედ; C: სურაკუსად; D: სურაკუსედ; 23. ბაგრატ და მარკიანე] BD: ~; 24. ხოლო მათ] D: –.

აღადგინეს იგი და ამბორსუყვეს და ჰრქუეს: „კეთილად მოხუედ, მჴედარო ქრისტესო, რაჲ¹ მიგაგოთ შენ შრომისა მისთვის, რომელ² თავსიდევ სახელისათჳს ქრისტესისა? მან თავადმან მოგეცინ³ სასყიდელი შენი⁴ უხუებით⁵ დღესა მას, ოდეს მიაგებდეს კაცად-კაცადსა საქმეთა მათთაებრ.“

მოვიდეს კაცნიცა იგი, რომელნი იყვნეს ონისიფორეს თანა და იკუროთხნეს წმიდათა მათ მამათაგან. და აქუნდა ძღუენი: თაფლი შუენიერი,⁶ ცკლი და ხილი თითოსახჴ.⁷ ხოლო ღირსმან ონისიფორე ჰრქუა ნეტართა მამათა:⁸ „უფალნო ჩემო, აჰა, ესერა, შენებაჲ ეკლესიისაჲ ლოცვითა თქუენითა აღსრულებულ არს. გევედრები,⁹ რაჲთა მოხვდეთ,¹⁰ აკუროთხოთ იგი და დაგუამტკიცნეთ ჩუენ.“

ესე რაჲ ესმა ნეტარსა¹¹ მარკიანეს, ჰრქუა წმიდასა¹² ბაგრატს: „ყავ სიყუარული, წარვიდეთ ზოგად ძმისა ამის თანა.“ მიუგო წმიდამან¹³ ბაგრატ და ჰრქუა: „შემინდვე, მამაო,¹⁴ მივისწრაფი ქალაქად ჩემდა, ნუუკუე მცირე¹⁵ იგი სამწყსო¹⁶ შეარყიოს მტერმან, ვითარცა-იგი მონაფენი შენნი გვთხოვრბდეს, ვითარმედ არაყოფასა მას შენსა განსაცდელნი მოაწინა¹⁷ მათ ზედა. ან უკუე ლოცვითა შენითა მე წარვიდე და ეკლესიაჲ იგი, ამის ძმისა¹⁸ მიერ აღშენებული, შენმან სინმიდემან დაამტკიცოს.“

და მოიღო ქარტაჲ და დაწე[313r]რა წესისაებრ წმიდათა მოციქულთაჲსა,¹⁹ რაჲთა აქუნდეს ჴელმწიფებაჲ წმიდასა²⁰ მარკიანეს სანახებსა,²¹ სადაცა ქადაგა ღირსმან ონისიფორე, და იგიცა თვთ ონისიფორე მისსა²² ჴელმწიფებასა ქუეშე იყოს.²³

¹ BD: რაჲმე; 2. D: რომელი; 3. B: მოგცეს + შენ; D: + შენ; 4. BD: —; 5. BD: უხუჴებით; 6. B: + და; D: შუჴნიერი + და; 7. B: -სახე; D: ფერი; 8. მამათა] BD: მათ; 9. BD: გევედრებით; 10. BD: + და; 11. BD: წმიდასა; 12. BD: ნეტარსა; 13. D: ნეტარმან; 14. B: + წმიდაო; 15. BCD: მცირე; 16. BCD: სამწყსო; 17. BD: მოაწინა; 18. ამის ძმისა] B: ძმისა მის; D: ~; 19. D: მოციქულთასა; 20. BD: ნეტარსა; 21. BD: + მას; C: სანაჴებსა; 22. B: მისა; 23. D: იყო.

ესე ყოველი განაგეს წმიდათა მათ მამათა. და შემდგომად შუდისა¹ დღისა მოიკითხეს ურთიერთას.² და შევედით ნავად და წარვემართენით ტავრომენით³ კერძო. ხოლო ვიდრე-ღა სურაკუსს⁴ ვიყვენით, გამოეცხადა ნეტარსა ბაგრატს აკკლიანესტუს⁵ მეფისა, ქუეყანისა მის კალავრიისა,⁶ რომელი იყო ტომისაგან პირველისა მის აკკლიანესა,⁷ რომელსა ეწოდებოდა ანთემი, ვითარმედ შეუკრებიეს ერი, ვითარ ექუსასი ათასი, და მოვალს ბრძოლად ქალაქისა ტავრომენისა.⁸ და ესე რაჲ ჩუენებაჲ იხილა, არავის გამოუცხადა, გარნა ხოლო⁹ დიდსა მარკიანეს, რაჲთა იგიცა ლოცვითა თანაშემნე ეყოს. ამისთჳს-ცა შეისწრაფა შექცევად ქალაქად თჳსად.

ხოლო მო-რაჲ-ვინიენით ტავრომენიას, ვონიფანტე მთავარი¹⁰ და მისთანანი მოგუეგებნეს და სიხარულით შეგვწყნარეს.¹¹ და შევედით ეკლესიად და აღვასრულეთ სამწუხროჲ გალობაჲ. და ხვალისა დღე შემოკრბა ყოველი იგი ერი. ხოლო წმიდამან ბაგრატ აღასრულა ქრისტეს საიდუმლოჲ¹² და აზიარა ერსა მას წორცი და სისხლი ქრისტესი,¹³ უფლისა და მაცხოვრისა ჩუენისაჲ.¹⁴ და ვითარცა განიყარა ერი იგი, მოუწო-
[313v]და მთავარსა თჳსსაგან¹⁵ და ჰრქუა მას:¹⁶

„რომელსა-ეგე¹⁷ გეტყვ, შვილო, ჟამისად ნუვის აუწყებ,¹⁸ ნუუკუე შეშინდეს ერი ესე, რამეთუ ეშმაკსა განუმზადებია¹⁹ განსაცდელი ქალაქსა ამას ზედა.²⁰ არამედ უფალმან განაქარვნეს ზრახვანი მისნი, რამეთუ შესრულ არს იგი გულსა აკკლიანესსა,²¹ რაჲთა ყოს ბრძოლაჲ თქუენდა მომართ ძიებად სისხლისა პირველისა მის²² აკკლიანესსა,²³ რომელ-იგი²⁴ მოკ-

¹ B: შუდისისა; 2. BD: ურთიერთარს; 3. D: ტავრომენიათ; 4. B: სურაკუს; D: სურაკოსს; 5. BC: აკკლინესტუს; 6. ABC: კალავრისა; 7. BC: აკკლინესა; 8. D: ტავრომენიისა; 9. D: —; 10. D: მთავარისა; 11. BD: შეგვწყნარნეს; 12. D: საიდუმლოჲ; 13. BD: —; 14. ჩუენისა + იესუ ქრისტესა; D: ჩუენისა + იესუ ქრისტესნი; C: ჩუენისა; 15. BCD: თჳსაგან; 16. BD: —; 17. BD: რომელსა-ესე; 18. D: უთხრობ; 19. CD: განუმზადებიეს; 20. B: —; D: შინა; 21. BC: აკკლინესსა; 22. BD: —; 23. BCD: აკკლინესა; 24. BD: რომელი-იგი.

ლა ტავრო, რომელი-იგი¹ წერილ არს წიგნსა შინა მატინათა-
სა² ქალაქისა ამის, რომელ³ ოდესმე ამომიკითხე.⁴ და უკუეთუ
გნებავს, კუალად წარვიკითხოთ იგი,⁵ რაჟთა სცნა, თუ რომ-
ლისა მიზეზისათჳს ახალი ესე აკკლიანე⁶ განიზრახავს ბრძო-
ლად თქუენდა.“

მაშინ ბრძანა⁷ მთავარმან⁸ მოღებაჲ მისი⁹ მეგანძურთა
უხუცესსა და წარკითხვად¹⁰ წიგნი იგი მატინეთაჲ,¹¹ რომელ-
სა შინა ეწერნეს საქმენი პირველთა ნათესავთანი. და მო-რაჲ-
ილეს იგი, ვძებნეთ და ვპოვეთ¹² ტავროჲს და მენიას და რე-
მინდოჲსთჳს¹³ და აკკლიანე¹⁴ მეფისა კალაფრი(ი)სა. და მიბრძა-
ნა მე დიდმან ბაგრატ კითხვად, რამეთუ ვიყვენიით მე ხოლო
და მთავარი ნეტარისა მის თანა. და აღმოვიკითხე,¹⁵ სადა-იგი
წერილ იყო ესრეთ:

„რემინდოს და აკკლიანე¹⁶ მეფენი იყვენეს მახლობელ
ურთიერთას.¹⁷ და აქუნდა რემინდოსს¹⁸ ზღუთგან აღრიაჲსა-
ჲთ¹⁹ და ვითარცა შთავალს რიგს ქუეყანამდე,²⁰ [314r] რომელ-
სა ეწოდებოდა მთაჲ პელორი, და ძუელი²¹ იგი კასტორ²² და
ტრაფეკი²³ და წყალი იგი როჲკოჲსაჲ²⁴ და ზღვსპირამდე²⁵ სა-
ლინოჲსა. ესე ყოველი აქუნდა რემინდოსს.²⁶

ხოლო აკკლიანეს²⁷ აქუნდა მასცა ქუეყანაჲ ფრიადი და
ერი დიდი და ქალაქნი ძლიერნი²⁸ მისვე ზღვსპირისაგან სალი-
ნოჲსა ვიდრე მთათამდე ხერხოვანთა და ქალაქამდე²⁹ ტარან-

¹ BD: ვითარცა; 2. B: მანტიანთაჲსა; D: მატნეოჲსა; 3. B: რომელი; 4. BCD: აღმოვიკითხე; 5. BD: —; 6. BCD: აკკლინე; 7. B: უბრძანა; 8. ბრძანა მთავარმან] D: მთავარმან უბრძანა; 9. მოღებაჲ მისი] BD: —; 10. და წარკითხვად] BD: მოღებად; 11. D: მატინეთა; 12. ABC: ვპო-
ეთ; 13. D: რემინდოჲს; 14. BD: აკკლინეს; C: აკკლინე; 15. D: ამოვიკი-
თხეთ; 16. BCD: აკკლინე; 17. D: ურთიერთარს; 18. B: რემენდოს; AC: რემინდოსს; 19. BCD: აღრიაჲსით; 20. B: ქუეყანადმდე; 21. B: ძველი; D: ძუჭლი; 22. D: კასტორი; 23. D: ტრაპეკი; 24. BC: როიკოჲ-
საჲ; D: როკოჲსაჲ; 25. BD: პირად; 26. AC: რემინდოს; B: რემენდოს; 27. BCD: აკკლინეს; 28. C: ძრეილნი; 29. B: ქალაქადმდე.

ტოხსა¹ და კონქილე მდინარემდე.² ხოლო რემინდოს³ უმცირე⁴ იყო ძალითა აკკლიანესსა,⁵ ვიდრელა⁶ ხარკსაცა⁷ მისცემდა მას წლითი-წლად. არამედ აკკლიანე⁸ განიზრახვიდა, რათა სრულიად განიოტოს იგი და ქუეყანანი მისნი აღიხუნეს და ცოლიცა მისი მენია,⁹ რამეთუ იყო იგი ფრიად ქმნულკეთილ¹⁰ და იყო რემინდოს¹¹ ნათესავთაგან ჩრდილოჲსათა მწითურთა.¹² ხოლო მენია¹³ მაკედონელ¹⁴ და ზეცისა განგებულებასა¹⁵ ხადოდა, რამეთუ ესე ყოველნი პირველ ქრისტეს ქუეყანად მოსლვისა¹⁶ იყვნეს. იწყო უკუე აკკლიანე¹⁷ ზედაჲს-ზედა ბრძოლისა ყოფად რემინდოჲს მიმართ.

ხოლო თესლტომი ტავროჲსი ესრეთ იყო: ესე ტავრო, ძლიერი ძალითა, ნათესავით ქანანელი იყო და მასვე ქუეყანასა ქამისსა¹⁸ იშვა. ტომისაგან იყო ნებროთისსა,¹⁹ რომლისათჳს დაბადებასა შინა წერილ არს:²⁰ მეათედი ნათესავი იყო ტავროს²¹ ნებროთისგან გმირისა. აღვიდეს უკუე მტერობანი²² ასურეთით და დაიპყრეს ერთი ქალაქთაგან ქამისთა. და წარტყუენეს²³ იგი და ტყუ²⁴ იგი მოიყვანეს [314v] ასურეთად. და იყო ტყუეთა მათ შორის ტავროსცა²⁵ დედიტურთ თჳსით, ვითარ ათხუთმეტის²⁶ წლის ოდენ. და იწყეს რაჲ ნატყუენავისა მის განყოფად, იხილა განმყოფელმან²⁷ მან ნატყუენავისამან ყრმაჲ იგი, რამეთუ შუენიერ²⁸ იყო. დამალა იგი დედიტურთ²⁹ მისით მონათა თჳსთა³⁰ თანა.

¹ B: ტარტოხსა; 2. BD: მდინარედმდე; 3. B: რემენდოს; 4. B: უმცირე; CD: უმცირეს; 5. B: აკკლინესა; D: აკკლინესსა; C: აკკლინესსა; 6. B: ვიდრემდე; 7. D: ხარკსამცა; 8. BCD: აკკლინე; 9. D: მენია; 10. D: ქმნილკეთილ; 11. B: რემენდოს; 12. ჩრდილოჲსათა მწითურთა] B: ~; D: მწითურთა ჩრდილოჲსათა; 13. D: მენია; 14. D: მაკედონიელი; 15. D: განგებასა; 16. B: მოსლ(ვ)ის; 17. BCD: აკკლინე; 18. C: ქამისასა; 19. C: ნებროთესსა; 20. წერილ არს] D: სწერია; 21. B: ტავრო; 22. C: მტეობარნი; 23. B: წარმოტყუენეს; D: წარმოტყუწნეს; 24. BC: ტყუე; 25. BD: ტავროცა; 26. C: ათოთხმეტის; 27. B: გამყოფელმან; 28. B: შუენიერი; 29. B: დედიტურთ; 30. BD: მისთა.

ხოლო მენავეთმოძღუარი ვინმე ჰრომით იყოფოდა და¹ მაშინ ასურეთს ვაჭრობდა.² მისცა ოცდაათი დრაჰკანი ქანდაკებული კაცსა მას³ და იყიდა ყრმაჲ იგი და დედაჲ მისი.⁴ და შევიდოდა⁵ რაჲ ჰრომედ, მოჴდა ქარი სამხრით კერძო⁶ მძაფრი. და არა მიუშუა⁷ ჰრომედ მისლვაჲ,⁸ არამედ ჭირით რიგისა წიაღსა შევიდა. ცნა რემინდოს⁹ მისლვაჲ¹⁰ მუნ ესევეთარისა დიდისა ნავისაჲ¹¹ და შთავიდა ხილვად მისა.¹² და პოვა ყრმაჲ იგი ტავროს, ვიდოდა რაჲ ნავისა ფრთესა¹³ ზედა. და სთნდა მისი იგი სიმკვრცხლჳ.¹⁴ გამოვიდა მენავეთმოძღუარი და თაყუანი სცა¹⁵ მას. ჰკითხა რემინდოს:¹⁶ „ვინაჲ მოხუალ, ანუ რაჲ გიტვრთავს?“

მიუგო მენავეთმოძღუარმან და ჰრქუა: „ასურეთს¹⁷ აღვაგე ნავი ჩემი¹⁸ თითოფერითა სავაჭროთა¹⁹ და ჰრომედ შთავალ.“ ჰკითხა კუალად ყრმისა მისთვის: „ვისი არს ყრმაჲ ესე?“ მიუგო მენავეთმოძღუარმან: „უფალო, მე, მონამან შენმან, ვიყიდე ეგე.“ მაშინ რემინდოს²⁰ მისცა სამეოცი დრაჰკანი და იყი[315r]და ყრმაჲ²¹ იგი და დედაჲ მისი. და²² სხუაჲ როჭიკი ფრიადი მენავეთმოძღუარსა მას უბოძა და ესრეთ წარგზავნა²³ თჳსად ქალაქად ჰრომედ.

წარიყვანა უკუე²⁴ რემინდოს ტავროს²⁵ და დედაჲ²⁶ თჳსი²⁷ ქალაქად მისად²⁸ სალინოდ. იხილა რაჲ ცოლმან რემინდოსმან, სთნდა ფრიად სიკეთს²⁹ ტავროსი. იყო მაშინ ცოლი იგი

¹ BD: —; 2. BD: ვაჭრობად; 3. კაცსა მას] D: —; 4. დედაჲ მისი] D: დედითურთ; 5. B: შთავიდოდა; 6. BD: —; 7. D: მიუშუა; 8. D: მისლვა; 9. A: რემენდოს; 10. B: —; D: მოსლვა; 11. C: ნავისა + მისლვა; D: დიდისა ნავისაჲ] ნავისა დიდისა; 12. CD: მისსა; 13. D: ფრთეთა; 14. BCD: სიმკვრცხლე; 15. BCD: თაყუანის სცა; 16. C: რემენდოს; 17. D: + ვიყავ და; 18. ნავი ჩემი] D: ~; 19. D: სავაჭროთა; 20. B: რემენდოს; 21. B: ყმა; 22. D: ხოლო; 23. D: წარჴგზავნა; 24. BD: —; 25. D: ტავროს; 26. D: დედა; 27. BD: მისი; 28. ქალაქად მისად] B: თჳსა ქალაქად; D: თჳსსა ქალაქად; 29. BCD: სიკეთე.

რემინდოზი,¹ მენია,² ათრვამეტისა³ წლისაჲ,⁴ დედაკაცი გონიერი და ბრძენი. იხილა რაჲ⁵ დედაჲ ტა[ვ]როზსი, შეშურდა, ნუ-უკუე ქმარმან მისმან შეიყუაროს იგი. მისცა წამალი სასიკუდინს⁶ და მოკლა იგი. იხილა რაჲ ტავროს⁷ სიკუდილი დედისა თვისისაჲ,⁸ მწუხარებისაგან დასნეულდა იგი,⁹ ვიდრელა იტყოდეს ყოველნი, თუ:¹⁰ „მოკუდებისო.“¹¹

და შეწუხნა მისთვის რემინდოს ფრიად. ხოლო მენია მიანვინა იგი ცხედარსა ზედა, კეთილად დაგებულსა, და ყოვლით კერძო ნუგეშინის სცემდა და ეტყოდა: „ნუ მწუხარე ხარ, ყრმაო, რამეთუ,¹² დაღაცათუ დედაჲ¹³ შენი მოკუდა, არამედ მე ვიყო შენდა მის წილ დედად.“

ესრეთ მრავალსახედ შეიტკბობდა და ნუგეშინის ცემდა¹⁴ მას, ვიდრემდის¹⁵ დაივინყა მან¹⁶ დედაჲ თვისი და შეეყო გულითა სიყუარულსა დედოფლისა თვისისასა.¹⁷ და ითხოვა¹⁸ ჭამადი, ხოლო მენია თითოფერთა¹⁹ სანოვაგეთა²⁰ მისცემდა,²¹ ვიდრელა განაძლიერა²² და აღადგინა სნეულებისა მისგან.²³

იხილა რაჲ რე[315v]მინდოს სიმწნე²⁴ ყრმისაჲ²⁵ მის, მისცა სწავლად ცხენოსნობისა და ყოვლისავე სამწედროვსა საქმისა. და წარ-რაჲ-ჴდა²⁶ ხუთი წელი, იქმნა ტავროს²⁷ კაცი გრძელი და ძლიერი²⁸ ფრიად. და იცოდა თითოსახს²⁹ წესი ბრძოლისაჲ: მოისრობაჲ და ქვისა³⁰ ტყორცებაჲ, ჰოროლი და ლახუარი და ბრძოლაჲ ჳრმლითა კეთილად. და იტყუნ რემინ-

¹ B: რემენდოზი; 2. D: მენიაჲ; 3. B: ათორმეტის; C: ათურამეტისა; 4. D: წლის; 5. BD: + მან; 6. BCD: სასიკუდინე; 7. B: ტავრო; 8. B: თუსისაჲ; 9. BD: –; 10. BD: – 11. BD: მოკუდების; 12. BD: –; 13. D: დედა; 14. შეიტკბობდა და ნუგეშინის ცემდა] BD: ნუგეშინის სცემდა და შეიტკბობდა; C: ნუგეშინის სცემდა; 15. BD: ვიდრემდე; 16. B: –; 17. B: თვისისა; 18. B: ითხოა; 19. BD: ფერსა; 20. A: სანოაგეთა; B: სანოაგესა; D: სანუაგესა; 21. B: მიცემდა; 22. BC: განაძრიელა; 23. სნეულებისა მისგან] D: სნეულებისაგან 24. BCD: სიმწნე; 25. D: ყრმისა; 26. D: წარჴდა; 27. B: ტავრო; D: ტავროჲ; 28. C: ძრიელი; 29. BCD: -სახე; 30. BD: ქვის.

დოს მარადის, ვითარმედ: „დიდი განმარჯუება¹ იქმნა ჩემი მოგებაჲ ამის ყრმისაჲ.“

ვიდრელა აკვლიანესცა² ესმოდა ახოვნებაჲ ტავროსი და უკვრდა, რამეთუ მშკლდსა მისსა სხუაჲ ვერვინ შემძლებელ იყო გარდაცუმად. და ტვრთი, რომელი სხუათა ძლით იტვრთიან ბეჭთა ზედა, მან ერთითა ჯელითა წარიღის.³ და იყო გონიერცა ფრიად და ღონის მომპოვნებელ, რამეთუ შე-რად-კრბიან მოყუასნი მისნი სუმად და განცხრომად, ვერცავინ ძალითა სწორავნ, ვერცავინ⁴ იგავთა მისთა⁵ უძლის ავსნად განცხრომასა მათსა შინა.⁶

იტყოდიან⁷ რაჲ ურთიერთას⁸ იგავით⁹ და დღესა ერთსა შინა¹⁰ განსცხრობოდეს რაჲ ზღვსპირსა, შეკრბა მუნ ნახირი ზროხათაჲ, რომელთა შორის იყვნეს კურონი დიდნი¹¹ და ფიცხელნი, რომელთა ვერვინ იკადრებდა მიახლებად. მაშინ უპყრა ტავროს¹² ერთსა კუროსა, ყოველთა უდიდესსა და უფიცხლესსა,¹³ და სცა და შეკრა და დამოიკიდა ერთითა ჯელითა. ამას [316r] ზედა ყოველნი განკვრდეს სიმწნესა ტავროსსა.¹⁴ და ამას ყოველსა ზედა არა შეერეოდა¹⁵ ყოვლადვე საქმეთა ბილნთა, არცა საწოლი დედაკაცისაჲ¹⁶ იცოდა, რამეთუ ესმოდა ბრძენთაგან, ვითარმედ სიძვაჲ¹⁷ დამწსნელი არს ძალისაჲ¹⁸ და ახოვნებისა მავნებელ.

ხოლო მათ დღეთა შინა მოვიდა აკვლიანე¹⁹ ერთა დიდითა მოოწრებად ქუეყანათა რემინდოსთა²⁰ და უფლებად ქალაქთა²¹ მისთა და მისაცა²² შეპყრობად. განვიდა რემინდოსცა წინაგანყოფად²³ მისდა²⁴ ერთა უმცირესითა. და იყო

¹ C: გამარჯუებაჲ; 2. BCD: აკვლიანესცა; 3. D: აღიღის; 4. BD: ვერცა; 5. BD: + ვინ; 6. განცხრომასა მათსა შინა] BD: —; 7. BD: ეტყოდიან; 8. BD: ურთიერთარს; 9. D: იგავთა; 10. BD: —; 11. BD: დიდ-დიდნი; 12. B: ტავ(რ)ო; 13. და უფიცხლესსა] D: —; 14. B: ტავროსსა; 15. B: შეირეოდა; C: შერეოდა; 16. D: დედაკაცისა; 17. D: სიძვა; 18. B: ძალისა; 19. BCD: აკვლიანე; 20. D: რემინდოსთა; 21. B: ქუეყანათა; 22. BC: მისსაცა; D: მისსა; 23. BC: წინაგანყოფად; 24. D: მისსა.

ტავროსცა¹ მის თანა. და იყო რაჲ ბრძოლაჲ² ძლიერი, მიუქცია³ ტავროს⁴ ერთ კერძო რემინდოხსსა⁵ ცემად ვისამე⁶ მბრძოლთაგანისა და მოქცევასა⁷ მას მისსა⁸ მოიკლა რემინდოს.

ხოლო მო-რაჲ-იქცა⁹ და¹⁰ პოვა¹¹ უფალი თჳსი მოკლული და ყოველნი მისთანანი მოკლულნი¹² და ზოგნი მეოტნი, აღიქუა ცხენსა ზედა უფალი თჳსი და ივლტოდა იგიცა წარღებად გუამისა მის ქალაქად. და ეწეოდეს რაჲ მდევარნი, იგი მოიქცის და ჰბრძან. და მოქცევასა მას შინა მოკლა, ვითარ ერგასის კაც ოდენ.

იხილეს რაჲ სხუათა, შეშინდეს იგინი¹³ და არღარა დევნა უყვეს. წარვიდა იგი და აუწყა მენიას სიკუდილი ქმრისა მისისაჲ. ხოლო მას ესმა რაჲ, დაიპო სამოსელი თჳსი და დაისხა ნაცარი თავსა თჳსსა¹⁴ და იგლოვდა იგი¹⁵ ქმრისა თჳსისა-თჳს.

[316v] შემდგომად დღეთა რავდენთამე ჰრქუა ტავრო მენიას: „ჴ, დედოფალო ჩემო, რასა¹⁶ ესრეთ იგლოვ, ნუგეშინის ეც თავსა შენსა. და ვითარცა-იგი¹⁷ ოდესმე მარქუ მე,¹⁸ ვითარმედ მე ვიყო შენდა დედისა წილ შენისა, და ნუგეშინის¹⁹ მეც, აწ, უკუეთუ გნებავს და შემეყუარო მე ქმრისა წილ შენისა, რამეთუ მე ჭაბუკ²⁰ ვარ და იგი ბერ²¹ იყო,²² ვიძიო სისხლი მისი. აწ უკუე მომეც მე სამოსელი იგი მისი: ოქროქსოილი²³ და ფარი მისი ოქროქანდაკებული²⁴ და მახვლი მისი ოქროშეჭედილი,²⁵ და წარვიდე.“ გამოიღო მენია და მისცა მას

¹ B: ტავროცა; 2. BD: + იგი; 3. B: მიუუქცია; 4. B: ტავრო; D: ტავროს; 5. B: რემინდოხსგან; D: რემინდოსგან; 6. CD: ვისამე; 7. BCD: მიქცევასა; 8. C: მისა; D: მას მისსა; —; 9. B: მო-რა-იქცა; D: მოიქცა + რაჲ; 10. BD: —; 11. C: პოა; 12. D: დაჯოცილნი; 13. BD: —; 14. BD: მისსა; 15. BD: —; 16. B: რაჲსა; D: რაჲსათჳს; 17. BD: ვითარცა; 18. B: —; CD: მარქუ მე; ~; 19. D: ნუგეშინი; 20. B: ჭაბუკი; 21. B: ბერი; 22. BD: + მე; 23. D: ოქროქსოილი; 24. D: ოქროგამოქანდაკებული; 25. D: ოქროშეჭედილი.

ყოველივე და ჰრქუა: „წარვედ და უკუეთუ იძიო სისხლი ქმრისა ჩემისაჲ,¹ შენ იყო ქმარ ჩემდა.“

შეიმოსა მან² სამკაული იგი და განვიდა და შეკრიბა, ვითარ ექუს ათას კაც ოდენ, და ჰრქუა მათ:³ „მოვედით, წარვიდეთ ბრძოლად აკკლიანესა.“⁴ მიუგეს და ჰრქუეს მათ:⁵ „ვითარ წარვიდეთ ექუს ათასნი ბრძოლად ოთხმეოცისა ათასისა?“ ჰრქუა მათ:⁶ „შემომიდეგით მე, რამეთუ იგინი ან უზრუნველ ქმნულ⁷ არიან, ვინაჲთგან უფალი ჩუენი მოიკლა. და⁸ დავესხნეთ მათ და მოვსწყვდნეთ, უკუეთუ მერჩდეთ მე.“

წარვიდეს⁹ კაცინი იგი მის თანა. და ჰრქუა მათ ტავროს:¹⁰ „განიყვებით სამ ათასნი ერთ კერძო და სამ ათასნი ერთ კერძო¹¹ და მე საშუალ¹² მხოლოჲ¹³ წარვიდე მსტოვრად¹⁴ და¹⁵ ცენა, თუ¹⁶ რასა იქმან იგინი.“ [317r] წარვიდა ტავროს¹⁷ და პოვნა¹⁸ ექუსნი მცველნი გზისანი, სადა-იგი ლაშქარსა¹⁹ დაებანაკა. ზედა მიუჭდა მათ და სამნი იგი მოკლნა და სამნი შეკრნა. და მოიყვანნა სხუათა მათ მოყუასთა მომართ.²⁰ ამას ზედა იგინიცა²¹ ნუგეშინისცემულ იქმნნეს²² და ცნეს კაცთა მათგან, ვითარმედ ყოველნი მთრვალნი არიან და არა ჰქონან სხუანი გზათა მცველნი, გარნა ჩუენ.

ხოლო მაშინ სამთა მათ კაცთა თავები წარჰკუეთეს²³ და წარვიდეს²⁴ სამ ათასნი მარცხლ²⁵ და სამ (ა)თასნი მარჯულ²⁶ და შორის მათსა – ტავროს.²⁷ დაესხნეს მათ ზედა და ჳმაყო²⁸ ტავროს,²⁹ ვითარცა ლომი რაჲ იზახინ. და განჰკრთა ერი იგი.

¹ D: ჩემისა; 2. D: –; 3. BD: –; 4. B: აკკლინესა; CD: აკკლინესსა; 5. BD: მას; 6. B: + ტავრო; D: ტავროს; 7. B: ქმნილ; D: –; 8. BD: –; 9. D: წარვიდნეს; 10. B: ტავრო; 11. და სამ ათასნი ერთ კერძო] D: –; 12. BD: საშუვალ; C: შაშუვალ; 13. D: მხოლო; 14. C: მსტოვრად; 15. BCD: რაჲთა; 16. BD: –; 17. B: ტავრო; 18. B: იპოვნა; 19. BC: + მას; 20. მოყუასთა მომართ] B: მიმართ მოყუასთა + მისთა; C: მიმართ; D: მიმართ + მისთა; 21. B: იგიცა; 22. BCD: იქმნეს; 23. D: წარკუეთეს; 24. B: წავიდეს; 25. B: მარჯუნ; C: მარცხულ; D: მარჯულ; 26. BD: მარცხენით; 27. B: ტავრო + და; D: სტავროს + და; 28. D: ჳმაყო; 29. B: ტავრო.

მაშინ დაესხნეს ექუს ათასნი იგი და მოსწყდეს¹ ორმოც² ათასი მბრძოლთაგან აკკლიანესთა.³ ხოლო აკკლიანე⁴ ივლტო- და სხუათა მათ თანა და შევიდა მელოდონ⁵ ქალაქად.

მოიქცა ტავრო და მისთანანი⁶ სიხარულით. და ყოველნი შეასხმიდეს ტავროს და იტყოდეს: „ღირს არს ესე⁷ მთავრად⁸ ჩუენ ზედა.“ მივიდეს მენიასა⁹ და ჰრქუეს: „დედოფალო, ჩუენ ყოველნი მონანი ვართ ტავროსნი,¹⁰ რომელმან¹¹ წარგუ- ძღუა წყობასა ამას და განმარჯუებად ესე დიდი ქმნა.¹² ან უკუე შენცა ცოლ ეყავ მას და იყოს იგი, ვითარცა რემინ- დოს,¹³ უფალ ჩუენდა.“

მაშინ შეკრბა¹⁵ ერი იგი და ყვეს ქორწილი. და მისცეს ტავროს¹⁶ მენია ცოლად და ყოველი სიმდიდრე¹⁷ მისი. და მა- შინლა იცნა ტავრო¹⁸ საწოლი დედაკაცისა.¹⁹ და კმაეყო²⁰ მას²¹ [317v] მენია და არა ინება სხვსა დედაკაცისა მიახლე- ბად. ესრეთ იქმნა²² ტავროს²³ და მენიას შეყოფად და დაი- ვიწყა რემინდოს²⁴ მენია.²⁵

მაშინ აღიღო ტავროს ერი თჳსი და ყოველი მონაგები და ცოლი თჳსი მენია და განვიდა სიკილიად, რამეთუ იყო ქუ- ეყანად იგი კეთილ. და პოვა²⁶ ადგილი ესე და აღაშენა ქალა- ქი²⁷ ესე, რომელსაცა²⁸ უწოდა ტავრომენია სახელსა ზედა თჳ- სსა და²⁹ ცოლისა თჳსისასა.³⁰ და ყოველი იგი ქუეყანად³¹ სიკი- ლი(ი)სად დაიმორჩილა.³² ხოლო მენიას ჰყვა მისანი ჳელოვა-

¹ B: მოსწყდნეს; D: მოსწყდნეს + იგინი; 2. BC: ორმოცე; 3. BCD: აკკლიანესთა; 4. BCD: აკკლინე; 5. B: მელონოდ; 6. BD: + იგი; 7. BD: –; 8. BD: მთავრობად; C: მთავარად; 9. ACD: მენიასსა; 10. BD: + მას; 11. D: ტავროსნი; 12. B: რომელი; 13. დიდი ქმნა] BD: იქმნა დი- დი; 14. B: რემენდო; C: რემინდო; 15. B: შეკრება; 16. D: ტავროსს; 17. BCD: სიმდიდრე; 18. D: ტავროს; 19. D: დედაკაცისა; 20. D: იყო; 21. BD: –; 22. BD: იყო; 23. D: ტავროს; 24. B: რემენდოს; 25. BD: –; 26. B: პოა; 27. D: ადგილი; 28. BD: რომელსა; 29. თჳსსა და] D: –; 30. B: თჳსისა; D: მისისასა; 31. D: ქუეყანა; 32. სიკილი(ი)სად დაი- მორჩილა] BD: დაიმორჩილა სიკილიისად.

ნი,¹ რომელმან უპოვა² მას ჯელოვნებაჲ ოქროს³ გამოდნობისაჲ, რომელსა ეწოდების ქიმიაჲ.

და ქმნა ოქროჲ ფრიადი და ვეცხლი და რვალი, რკინაჲ და კალაჲ და ბრპენი ურიცხჳ. და ესრეთ განამდიდრეს ქალაქი მათი⁴ და ყოველი ერი თესი.⁵ ესმოდა ესე ყოველი აკკლიანეს,⁶ ვითარმედ ტავრო⁷ ქალაქი დიდი⁸ და ძლიერი⁹ აღაშენა¹⁰ და სიმდიდრე¹¹ ფრიადი¹² მოიგო და ჯელოვნებაჲ ქიმიაჲსაჲ¹³ მოიპოვა.¹⁴

ინწყლა გული მისი და ერისა¹⁵ კრება¹⁶ ყო, ვითარ ექუსასი¹⁷ ათასი მბრძოლი. და წიაღვლო სიკილიად და დაფარნა ველნი სიმრავლემან ერისა მისისამან. და დაიზახნეს ერთბამად ყოვლითა ჯმითა სასტიკითა. ესმა რაჲ¹⁸ ერსა ტავროჲსსა,¹⁹ განჰკრთა გული მათი ზახილისა მისგან.²⁰ შეკრიბნა²¹ ტავრო ყოველნივე და ეტყოდა: „ნუ გეშინინ, რამეთუ²² ვერაჲ²³ გუავენოს ჩუენ აკკლიანე.“²⁴ და მეყსეულად აღჴდა²⁵ ადგილსა [318r] მაღალსა და დაიზახნა, ვითარცა ჯმაჲ ერისა მრავლისაჲ: „აქა ვარ მე, ტავროს,²⁶ და²⁷ არა მეშინის მე²⁸ შენგან, აკკლიანე.“²⁹

ხოლო ერი იგი ტავროჲსი მცირედ³⁰ იყო, ვითარ³¹ სამეოცდაათიოდენ ათასი, და იტყოდეს ურთიერთას,³² ვითარ: „ვჰბრძოდით ჩუენ ესოდენსა³³ ერსა და მოვსწყდეთ, ვითარცა

¹ B: ჯელოანი; 2. BC: უპოა; 3. D: ოქროჲსა; 4. BD: თესი; 5. B: მათი; 6. BCD: აკკლიანეს; 7. BD: ტავროს; 8. B: —; 9. C: ძრიელი; D: დიდი და ძლიერი; ძლიერი და დიდი; 10. B: აღაშენებებს; D: აღაშენებებს; 11. BCD: სიმდიდრე; 12. D: —; 13. CD: ქიმიაჲ; 14. B: მოიპოვა; 15. BD: ერის; 16. D: კრება; 17. CD: ექუსას; 18. BD: + ესე; 19. ერსა ტავროჲსსა] B: ტავროს ერსა; D: ტავროჲს ერსა; C: ტავროჲსა; 20. განჰკრთა გული მათი ზახილისა მისგან] B: ზახილი მათი განჰკრთეს გულთა; D: ზახილი მათი განჰკრთეს გულითა; 21. BD: შეიკრიბნა; 22. BD: —; 23. BCD: ვერარაჲ; 24. BCD: აკკლიანე; 25. C: აჴდა; D: აღჴდა; 26. B: ტავრო; D: ტავროჲს; 27. D: —; 28. BD: —; 29. BD: აკკლიანე; 30. BD: მცირე; 31. BD: —; 32. BD: ურთიერთარს; 33. D: ესეოდენსა.

რემინდოსზე.¹ მოვედით და მოვკლათ ტავრო.² და მივსცეთ მენია³ და ქალაქი ესე აკკლიანეს⁴ და იყოს ერთ სამეფო კალავრია და სიკილია.“

ცნა ტავროს⁵ ზრახვა⁶ მათი,⁷ მიხედა⁸ მათ თუალითა მკსინვარიითა⁹ და ჰრქუა: „რა-ეგე განიზრახეთ, კაცნო უგულონო და ორგულნო, მოვედით, წინა განვენწყნეთ მათ და მე პირველ შევიდე ბრძოლად. უკუეთუ ვიძლიო, მერმე ქმენით,¹⁰ რა-ეგე¹¹ განიზრახეთ.“ უვარყვეს¹² მათ სიტყუად ესე და ჰრქუეს:¹³ „შენ თანა მოვსწყდეთ ჩუენ.“

და განენწყნეს რა-ეგე ორნივე¹⁴ იგი ბანაკნი, მიუვლინა ტავრო¹⁵ აკკლიანეს:¹⁶ „შენ ხარ აკკლიანე,¹⁷ სახელოვანი¹⁸ ახოვნებითა, და მე ვარ ტავრო,¹⁹ ყრმად შეურაცხი.²⁰ და ერი ესე ჩემი წადიერ არს მონებად შენდა და ყოვლისა სიმდიდრისა ჩემისა²¹ მოცემად. ან რად²² საჭმარ არს შენდა ბრძოლად და მოწყუედად ერისა განმზადებულისა მონებად შენდა? გამოვედ²³ და მებრძოლე დიდი ეგე აკკლიანე²⁴ მცირესა ამას ტავროს²⁵ ველსა ზედა და მომკალ მე. და მიერითგან შენი არს ყოველივე²⁶ და მენიაცა, ცოლი ჩემი.“

ესმა ესე აკკლიანეს²⁷ და მიუგო მან²⁸ ესრეთ: „ტავროს,²⁹ [318v] მონაო რემინდოსაო,³⁰ მოხარკისა³¹ მის ჩემისაო, სათ-

¹ CD: რემინდოსზე; 2. D: ტავრო; 3. D: მენია; 4. BCD: აკკლინეს; 5. B: ტავრო; D: ტავროს; 6. B: + იგი; D: განზრახვა + იგი; 7. BD: + და; 8. B: მიჰხედა; D: მიხედნა; 9. B: მქსინვარიითა; 10. მერმე ქმენით] D: ~; 11. BD: რა-იგი; 12. B: უარყვეს; 13. B: თქუეს; 14. BD: ორნი; 15. D: ტავრო; 16. B: აკკლინეს + ესრეთ; C: აკკლინეს; D: აკკლინეს + ესრეთ სახედ; 17. BCD: აკკლინე; 18. C: სახელოანი; 19. D: ტავრო; 20. ყრმად შეურაცხი] BD: ~; 21. BCD: + შენდა; 22. B: არად; 23. B: გამოვედ; 24. BCD: აკკლინე; 25. D: ტავროს; 26. B: -; 27. BCD: აკკლინეს; 28. BD: მას; 29. B: ტავრო; D: ტავროს; 30. BCD: რემინდოსო; 31. D: მოჰას(ა)კისა; 32. BD: + წინაშე; 33. BD: ჩემსა.

ნო არს³² ჩემდა³³ სიტყუაჲ შენი. განვიდეთ ველად და უკუეთუ მძლე მექმნა¹ მე, შენდა იყავნ ყოველი² სამეფოჲ ჩემი!“

ხოლო გან-რაჲ-ვიდეს შემთხუევად³ ურთიერთას,⁴ მოდ-რკა ტავროს⁵ ეტლისაგან და აღილო ქვაჲ, რომლისა სიმძიმე⁶ იყო ოცდაოთხ ლიტრა. განსტყორცა იგი და სცა მკერდსა აკ-კლიანესსა⁷ და შემუსრა იგი და მირბიოდა,⁸ უპყრა მას⁹ და წარჰკუეთა თავი.¹⁰ ესე რაჲ იხილეს ერთა აკკლიანესთა,¹¹ ზა-რი დაეცა. მაშინ დაიზახნა ტავროს¹² და ჰრქუა ერსა თვსსა: „მოსწყდენით კაცნი ეგე მოსისხლენი, რამეთუ დღეს ზეგარ-დამო განგებამან ბედი კეთილი მოგუცა ჩუენ.“ შეერინეს¹³ სა-მეოცდაათი იგი ათასი ტავროსი და მოსწყდეს ხუთას¹⁴ ერ-გასისი ათასი. რომელნიმე მახვლითა მოსწყდნეს, სხუანი ზღუასა შთაცვეს,¹⁵ სხუანი მთასა ეტნისასა აღვიდეს და სოფლიოთაგან¹⁶ მოისრნეს.¹⁷

და ეუფლა¹⁸ ტავრო¹⁹ ყოველთა.²⁰ და ქებაჲ ყოველთა შეასხეს²¹ და პორფირი და გვრგვნი აკკლიანესი²² შეჰმოსეს მას. ხოლო მან წიაღვლო და ქალაქნი აკკლიანესნი²³ წარმო-ტყუენნა²⁴ და სიმდიდრე მისი წარიღო. და იქმნა მეფე ყოველი-სა მის ქუეყანისა, მსგავსებისაებრ ნებროთისა,²⁵ რამეთუ²⁶ იყო ხილვით²⁷ საშინელ, ჰასაკითა გრძელ, მკლავითა ძლიერ, ვითარცა²⁸ ლომი, ფერწითა მალე,²⁹ ვითარცა ქურციკი. მშვლ-დი მისი არს ვიდრე³⁰ მოაქამდე და ვერვინ სადა გარდაცუა და ჰოროლი [319r] მისი, ვითარცა დირც³¹ სახლისა დიდისაჲ,

¹ B: მექმნე; 2. B: ყოველივე; 3. D: შემთხუევადა; 4. BD: ურთიერ-თარს; 5. B: ტავრო; D: ტავროს; 6. BCD: სიმძიმე; 7. B: აკკლინესსა; CD: აკკლინესსა; 8. BD: მიირბინა; 9. BD: —; 10. BD: + მისი; 11. BCD: აკკლინესთა; 12. BC: ტავრო; D: ტავროს; 13. D: შეერინეს; 14. BD: ხუთათას; 15. B: შთაცვეს; 16. B: სოფლიონთაგან; D: მსოფ-ლიონთაგან; 17. BD: მოიკლნეს; 18. D: ეუფლნეს; 19. D: ტავროზ + და; 20. D: —; 21. BD: + მას; 22. BCD: აკკლინესი; 23. BCD: აკკლი-ნესნი; 24. D: წარმოსტყუენა; 25. B: ნებროთისსა; 26. რამეთუ C: და; 27. BD: ხილვითა; 28. ძლიერ, ვითარცა D: —; 29. BCD: მალე; 30. BD: —; 31. B: დვრე; CD: დირე.

და ფარი მისი ოთხ მწარ. და სარტყელსა მისსა ვერვის ეძლო ზე აღლებად.¹ და იქმნა იგი მწნე ბრძოლასა, რომელ ვერსადა ვინ² წინააღუდგებოდა³ მას: ნათესავი, ანუ მეუფებაჲ, ვიდრეცა მიიწია და ქალაქნი ძლიერნი აღაშენნა. ხოლო მენია უქმნა მას საყდა(რი) ოქროსაჲ,⁴ თუალითა ანთრაკითა და ზამარადლითა⁵ შემკობილი.⁶ და ყოველნი გარემო ქუეყანანი⁷ ხარკსა მისცემდეს.⁸ აქამდინ⁹ არს სიტყუაჲ ტავროსთჳს.“

ესე ყოველი რაჲ ესმა ნეტარსა ბაგრატს, ჰრქუა ვონიფანტეს: „ან, შვილო ჩემო, ამის ბრძოლისა, რომელი მაშინ იქმნა, და სისხლისა მის ძიებად განმზადებულ არს ახალი¹⁰ აკკლიანე,¹¹ რომელი ესეზომთა¹² ჟამთა შემდგომად აღდგომილ არს თესლისაგან მისისა. არამედ ან უფალმან ჩუენმან იესუ ქრისტემან არცხვნოს მას, რამეთუ ესე ყოველი ღონე¹³ არს ეშმაკისაჲ.“¹⁴

მაშინ შეკრიბა აკკლიანე¹⁵ ექუსასი ათასი, ვითარცა პირველმან¹⁶ აკკლიანე,¹⁷ და წიაღვლო ბრძოლად ტავრომენისა.¹⁸ და, აჰა, ესერა, აღივსნეს ველნი იგი ერითა. ხოლო იპოვა¹⁹ მაშინ²⁰ ქალაქსა მას შინა²¹ მჴედარი, ვითარ ორმეოცი ათასი. და დაეცა მათ შიში სიმრავლისა მისთჳს ერისა მის.

ესმა რაჲ ესე ნეტარსა ბაგრატს, განვიდა და იხილა სიმრავლე²² ერისაჲ²³ მის. ილოცვიდა და იტყოდა: „უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჭეშმარიტო, იჴსენ ერი შენი მბრძოლთა ამათგან²⁴ და განარინე სამწყსოჲ²⁵ შენი, [319v] რომელი მოიყიდე პატიოსნითა²⁶ სისხლითა შენითა.“

¹ BCD: აღებად; 2. BCD: –; 3. BD: წინააღუდგა; 4. D: ოქროსა; 5. B: ზამარადლითა; D: ზღმარადლითა; 6. BCD: შემკული; 7. გარემო ქუეყანანი] D: ქუეყანანი გარემოხსნი; 8. BCD: + მას; 9. B: აქამომდინ; 10. BD: + ესე; 11. BCD: აკკლინე; 12. B: ესოდენთა; D: ესეოდენთა; 13. BCD: ღონე; 14. D: ეშმაკისა; 15 BCD: აკკლინე; 16. BCD: + მან; 17. BCD: აკკლინე; 18. BD: ტავრომენიასა; 19. C: იპოა; 20. D: –; 21. D: + მაშინ; 22. BCD: სიმრავლე; 23. BC: ერისა; 24. მბრძოლთა ამათგან] D: მბრძოლთაგან; 25. D: სამწყსო + ესე; 26. D: –.

და ხვალისა დღე გარე მოადგა ერი იგი ქალაქსა და იწყეს ბრძოლად თითოსახითა¹ ბრძოლითა. და შეაინრეს ერი იგი ქალაქისაჲ,² ვიდრელა სრულიად სასოებაჲ წარჰკუეთეს.³ და⁴ სიტყუათა დრტუნვისათა⁵ წმიდისა ბაგრატისთვის და⁶ ვოწიფანტისთვის მთავრისა იტყოდეს.⁷

ხოლო მთავარი ეტყოდა მათ: „ნუ სულმოკლე იქმნებით, ძმანო, ესერა, მცირედ დღე შეკრბენ გარემო სოფლებისა⁸ მჴედარნი ჩუენნი და წინა განვენწყვნეთ მათ!“ მივიდა წმიდისა ბაგრატისსაცა და ჰრქუა:⁹ „მამაო წმიდაო, ლოცვითა შეგუენიე¹⁰ ჩუენ, რამეთუ ერი ესე მოუძღურებულ არს.“

მიუგო წმიდამან ბაგრატ და ჰრქუა მას: „ესე ამისთვის იქმნა, შვილო, რაჲთა არა თქუან, თუ ძალითა¹¹ და მკლავითა ჩუენითა ვიოტენით მტერნი ჩუენნი. ან უკუე წარვედ და ესრეთ¹² არქუ ერსა: „ესრეთ იტყვს ბაგრატ, შვილნო ჩემნო და მონანო ქრისტესნო, ნუ გეშინიან¹³ მტერთაგან, რამეთუ მჴედარნი ხართ დიდისა მეუფისანი. და რამეთუ დამაშურალ ხართ, წარვედინ¹⁴ კაცად-კაცადი საყოფელად¹⁵ თჳსად და განისუენენ.¹⁶ და თქუენ ნილ ებრძოლოს მტერთა თქუენთა მეუფე¹⁷ ქრისტე, ღმერთი ჩუენი. ნუცავინ უკუე¹⁸ ქვასა სტყორცებს,¹⁹ ნუცა²⁰ მშჳლდსა გარდააცუამს, ნუცა ლახუარსა აღიღებს, ნუცა მახჳლსა გამოიღებს!“²¹

წარვიდა და მიუთხრა [320r] მთავარმან²² სიტყუაჲ ესე ერსა მას.²³ და იტყოდეს იგი:²⁴ „ბრძოლასა შინა²⁵ ვართ დიდსა²⁶ და, ესერა,²⁷ ერსა ზღუდეთაგან ვერ გარდავასხამთ.²⁸ და

¹ B: თვით-; C: + ფერთა; 2. D: ქალაქისა; 3. BD: წარკუეთეს; 4. BD: + იწყეს; 5. B: + თქუმად; D: დრტუნვისაჲთა + თქუმად; 6. BD: + მთავრისა; 7. მთავრისა იტყოდეს] BD: -; 8. D: სოფლებისანი; 9. BD: + მას; 10. BD: შეგუენიენ; 11. D: + ჩუენითა 12. BD: -; 13. BD: გეშინინ; 14. BD: წარვედით; 15. D: სოფლად; 16. D: განისუენეთ; 17. BC: მეუფე; 18. D: -; 19. D: სტყორცებს; 20. B: ნუცავინ; 21. D: ნუცა მახჳლსა გამოიღებს} -; 22. D: -; 23. სიტყუაჲ ესე ერსა მას] BD: ერსა მას სიტყუაჲ ესე; 24. BD: იგინი; 25. D: -; 26. BD: ჳპირსა; 27. BD: -; 28. BD: განვასხამთ.

ვითარ მეტყვ შენ, თუ: „წარვედით, განისუენეთ!“ ნუჟუე გნე-
ბავს შენცა და მასცა, რაჲთა მბრძოლთა მიეცეს ქალაქი ესე.“
ძლით უკუე დაარწმუნა ერსა მას და წარავლინნა¹ სახედ თვ-
სად. და არავინ დაშთა ზღუდეთა² ზედა. და მოვიდა³ და
ჰრქუა ნეტარსა ბაგრატს: „ესერა, სიტყვსაებრ შენისა, მამაო,
განვასხენ ყოველნი⁴ ზღუდეთაგან და მბრძოლნი ძლიერად⁵
ებრძვიან⁶ შემოსლვად. ან უკუე რაჲცა გეგულების,⁷ იქმოდე!“

მაშინ ნეტარი იგი შეიმოსა სამღდელოთა⁸ სამოსლითა
და მიიღო ჴელთა პატიოსანი ჯუარი. და მე მომცა ხატი უფ-
ლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი და დიაკონსა ტატიანეს – ხატი
წმიდისა მოციქულისა პეტრესი და თქუა: „წარვიდეთ⁹ წინა-
განწყობად მტერთა!“

წარვედით უკუე და აღვედით გოდოლსა მაღალსა, სა-
და-იგი დაებანაკა მბრძოლთა მათ. და შეზღუდა ჯუარითა ქა-
ლაქი იგი ნეტარმან მან აღმოსავალით, დასავალით, ჩრდილო-
თ და სამხრით. და აღიპყრა ჯუარი აღმოსავალით და თქუა:
„აღადგინე ძალი შენი და მოვედ¹⁰ ცხორებად ჩუენდა, უფალო
იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩუენო, და ნუ დაივინწყებ ჴმასა მლოც-
ველთასა,¹¹ მეუფეო ყოველთაო, სიტყუაო ღმრთისაო [320v]
და ძეო მხოლოდშობილო მამისაო, ნათელო ნათლისაგან,
ღმერთო ჭეშმარიტო ღმრთისაგან ჭეშმარიტისა, შობილო და
არა ქმნულო,¹² გევედრები,¹³ რომელმან იჴსნა¹⁴ გლახაკი ჴელ-
თაგან ძლიერთა,¹⁵ ნუმცა წარიტაცებს ქალაქსა ამას წინააღ-
მდგომი, ნუცა¹⁶ შეუნდობ წარტყუენვად¹⁷ ამას ეშმაკისა მიერ.
არამედ აღილე ჭური და ფარი და აღდეგ მწედ.¹⁸ აღილე
მახული შენი მდევართა ჩუენთათჴს¹⁹ და დააყენენ იგინი ჩუენ-

¹ B: წარავლინა; 2. D: ზღუდესა + მას; 3. D: მივიდა; 4. C: ყოველნი-
ვე; 5. AC: ძრიელად; 6. D: იბრძვიან; 7. BD: გნებავს; 8. B: + მით; D:
სამღდელოთა + მით; 9. B: წარვედით; 10. D: მოედ; 11. BD: მლოც-
ველთა + შენთასა; 12. D: ქმნილო; 13. BD: + შენ; 14. B: იჴსნი; D:
იჴსენ; 15. BC: ძლიერისათა; D: ძლიერისთა; 16. BD: ნუ; 17. D: წარ-
ტყუწვნად; 18. B: შემწედ + ჩუენდა; D: შემწე + ჩუენდა; 19. D: შენ-
თათჴს.

გან. უჩუენე მათ, უფალო, დიდებაჲ შენი¹ და ძალი² უძლეველი ცხოველსმყოფელისა³ ჯუარისა შენისა მიერ და პატიოსნისა ხატისა მიერ, რომელნი მოგუცენ ჩუენ საჭურველად. და ყავ მშვდობაჲ სამწყსოსა⁴ ამას შენსა. და განდევნე მათგან ყოველი უგულისჴმოებაჲ და დაჴნერგე შენი მეცნიერებაჲ, რამეთუ დიდებულ⁵ ხარ უკუნითი უკუნისამდე, ამენ!“

და აღასრულა რაჲ ლოცვაჲ იგი, აღიპყრა მაღლად ნმიდაჲ იგი ჯუარი. და ჩუენ გვბრძანა ამაღლებაჲ ხატთა მათ პატიოსანთაჲ, რამეთუ ვდეგ მე მარჯუენით მისა⁶ და დიაკონი ტატიანე – მარცხენით მისა.⁷ მეყსეულად მიეფინა წინააღმდეგომთა მათ ბნელი და იწყეს ურთიერთას⁸ ბრძოლად და მონყუედად.⁹

და იხილა რაჲ წმიდამან ბაგრატი, რამეთუ ურთიერთას¹⁰ მოსწყუედდეს,¹¹ მოიღრიკნა მუჴლნი და იტყოდა: „უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩუენო, განახუენ გულნი მათნი, რაჲთა ცნან, ვითარმედ ჴელი შენი არს ესე.“ და ესე რაჲ¹² ილოცა, ცნეს მტერთა მათ, ვითარმედ ურთიერთას¹³ მოსწყუედდეს¹⁴ და ივ[321r]ლტოდეს¹⁵ გოდებით ქალაქისაგან. და ესმა ამბოხებაჲ¹⁶ იგი ქალაქისათა¹⁷ და ჴგონებდეს, თუ მბრძოლნი იგი შემოვიდეს¹⁸ ქალაქად.¹⁹ აღვიდეს²⁰ ზღუდეთა²¹ და იხილეს, ვითარ-იგი ჴოცდეს ურთიერთას.²² განცვბრდეს საკრველებითა და აღიდებდეს ქრისტესა.

განიყვნეს ურთიერთას²³ ერისა მისგან მბრძოლთაჲსა, ვითარ ოთხასი²⁴ ოდენ კაცი. დაყარეს საჭურველი თჳსი, მოვიდეს ბჳეთა თანა ქალაქისათა,²⁵ ჴმოვბდეს: „შეგჴწყალენით ჩუ-

¹ BD: –; 2. BCD: + იგი; 3. BC: ცხოელსმყოფელისა; 4. D: სამწყსოჲსა; 5. B: დიდებოლ; 6. BD: –; C: მისსა; 7. BD: –; 8. BD: ურთიერთარს; 9. D: მონყუჴდად; 10. D: ურთიერთარს; 11. B: მოსწყუედდეს; D: მოსწყუჴდდეს; 12. D: რა; 13. D: ურთიერთარს; 14. D: მოსწყუჴდდეს; 15. B: ილტოდეს; 16. D: ამბოხებაჲ; 17. B: ქალაქისთა; 18. მბრძოლნი იგი შემოვიდეს] BD: შემოვიდეს მბრძოლნი იგი; 19. B: + და; 20. B: ავიდეს; 21. D: ზღუდეთ; 22-23. D: ურთიერთარს; 24. B: ოთხათასი; D: ხუთათასი; 25. BD: + და.

ენ, კაცნო, მონანო დიდისა ღმრთისანო!“ ბრძანა ნეტარმან ბაგრატ განღება¹ ბჭეთა და შეწყნარებად მათდა. და შემოვიდეს რაჲ, შეუვრდეს წმიდასა ბაგრატს და ეტყოდეს: „შეგვწყალენ,² დიდო ღმერთო ტავრომენელთაო!“

ჰრქუა მათ წმიდამან ბაგრატ: „მე, შვილნო, არა ვარ ღმერთი, არამედ მონაჲ უფლისა ჩუენისაჲ³ იესუ ქრისტესი და მისსა სახელსა ვქადაგებ.“ და იწყო სწავლად მათდა წმიდათა წერილთაგან და ყვნა ქრისტეანე. და ნათელსცა სახელითა მამისაჲთა⁴ და ძისაჲთა⁵ და სულისა წმიდისაჲთა.⁶ და სხუანი იგი ყოველნივე – რომელნიმე ურთიერთას მახვლითა მოსწყდეს⁷ და მცირედნი დაშთეს და განიბნინეს⁸ თვსთავე ქუეყანათა.

რამეთუ იტყოდეს კაცნი იგი,⁹ ვითარმედ: „სამთა მზეთა ვხედევდით ზღუდეთა ზედა, რომელთა ხილვითა დავბრმადით¹⁰ და ვინწყეთ ურთიერთას¹¹ ცემად და¹² ბრძოლად. მაშინ წმიდამან ბაგრატ უჩუენა¹³ წმიდაჲ იგი ჯუარი და ხატნი¹⁴ პატრიოს(ა)ნნი და ჰრქუა მათ:¹⁵ „ესე არიან, შვილნო, სამნი იგი [321v] მზენი, რომელთა ხედევდით¹⁶ თქუენ.“ მაშინ ყოველნი განკვრებულნი ადიდებდეს ღმერთსა. და ასწავა მათ ყოველი წესი ქრისტეანობისა¹⁷ და წარავლინა მშვდობით ქუეყანად თვსად. ხოლო აკურთხნა ხუცესნი და წარავლინა კალავრიას. და ქადაგებდეს სახ(ე)ლსა ქრისტესსა. და იქმნა ნეტარი იგი მიერთგან მოძღუარ კალავრიისაცა,¹⁸ ვიდრემდის წმიდაჲ მოციქული პეტრე¹⁹ წარჰვლიდა²⁰ რაბენს. და აკურთხა მან სტეფანე ეპისკოპოსად²¹ და წარავლინა რიგს კალავრიისასა.²²

¹ BD: განღებად; 2. B: შეგუწყალენ; 3. B: –; D: უფლისა ჩუენისაჲ ღმრთისაჲ უფლისა; 4. D: მამისათა; 5. D: ძისათა; 6. D: წმიდისათა; 7. ურთიერთას მახვლითა მოსწყდეს] D: მახვლითა მოსწყუჴდდეს ურთიერთარს; 8. B: განიბნინენს; 9. B: –; 10. BD: დავბრმადით; 11. D: ურთიერთარს; 12. ცემად და] BD: –; 13. BD: + მათ; 14. BD: + იგი; 15. და ჰრქუა მათ] BD: –; 16. B: ჰხედევდით; 17. D: ქრისტეანობისა; 18. B: კალავრიისაცა; 19. მოციქული პეტრე] BD: ~; 20. D: წარვლიდა; 21. BCD: ეპისკოპოსად; 22. B: კალავრიისასა.

ესე ყოველი რაჲ იქმნა მადლითა ღმრთისაჲთა,¹ წარმავ-
ლინა მე ნეტარმან ბაგრატ სურაკუსედ² წმიდისა მარკიანესსა,³
რაჲთა ვაუწყო ყოველი იგი, რომელი ქმნა⁴ მადლმან ქრისტეს-
მან.⁵ და მივედი⁶ რაჲ და მიუთხარ ყოველივე დიდსა მარკია-
ნეს, აღიპყრნა ჳელნი და ჳმადლობდა უფალსა უფროსად,
რომელ-იგი⁷ კალავრიასცა წარავლინა⁸ ხუცესნი წმიდამან
ბაგრატ.

და მიუთხრა მე დიდმან მარკიანე ნეტარისა ონისიფორეს-
თჳსცა, ვითარმედ: „კეთილად წარუმართა⁹ მას ღმერთმან.¹⁰
და ვაკურთხე¹¹ ეკლესიაჲ, მის მიერ აღშენებული, და ხუცესნი
ათორმეტნი. და იგი არს მას¹² ყოველსა ზედა მოძღუარ.“¹³
ესე ყოველი მაუწყა და ლოცვით წარმგზავნა. ხოლო მი-რაჲ-
ვედ და უთხარ¹⁴ ნეტარსა ბაგრატს ყოველნი სიტყუანი წმიდი-
სა¹⁵ მარკიანესნი, აღიპყრნა ჳელნი და მადლი შეწირა უფლისა
იესუ ქრისტესა.¹⁶

ხოლო ნეტარსა მაქსიმინოსს,¹⁷ რომელი-იგი ეპისკოპო-
სი¹⁸ იყო ქუეყანისა¹⁹ მის, ვინაჲ-იგი გამოვიდა წმიდაჲ ბაგრატ,
რომელსა მიუ[322r]თუალნა მოციქულმან პეტრე ყოველნი სახ-
ლეულნი ბაგრატიისნი და ყოველი მონაგები²⁰ და ეკლესიაჲ,
რომელი სახლსა მისსა²¹ აღაშენა, ესმნეს ყოველნი იგი საკჳ-
რველებანი, რომელნი ქმნა მის მიერ ღმერთმან.²² აღაგნა ორ-
ნი ნავნი ზეთითა წმიდითა და საკუმეველითა²³ სურნელითა
და მონათაგან ბაგრატიისთა მღდელობასა ღირსქმნულნი²⁴

¹ BD: ქრისტესითა; 2. B: სურაკოსად; D: სურაკუსედ; 3. B: მარკიანე-
სა; 4. D: იქმნა; 5. B: ღმრთისამან; D: მადლმან ქრისტესმან; —; 6. D:
მივედ; 7. BD: რომელ; 8. BD: წარავლინა; 9. D: წარუმართებიეს; 10.
D: ღმრთისა + მიერ; 11. D: ვაკურთხეთ; 12. BD: —; 13. ყოველსა ზე-
და მოძღუარ] B: მოძღუარ ყოველთა ზედა; D: მოძღუარი ყოველთა
ზედა; 14. BD: მიუთხარ; 15. BD: დიდისა; 16. D: ქრისტესსა; 17. B:
მაქსიმინოს; 18. BC: ეპისკოპოსი; 19. B: ქუეყანისსა; 20. BD: + მისი;
21. A: მისა; 22. მის მიერ ღმერთმან] BD: ღმერთმან მის მიერ; 23. B:
საკუმელითა; 24. D: ღირსქმნილნი.

კაცნი საღმრთონი წარმოავლინა¹ სიკილიად მოკითხვად წმიდისა მის.

და მო-რად-ვიდეს, იხილეს² იგი და სავსენი ცრემლითა და სიხარულითა მოეხვნეს³ ფერჯთა მისთა. ხოლო მან აღადგინა იგინი და მოწლედ მოიკითხნა. და მრავალი⁴ დღე განუსუენა მათ. და კუალად აღაგნა ნავნი მათნი ყოვლითა⁵ კეთილითა⁶ და წარ(ა)ვლინა⁷ ნეტარისა⁸ მაქსიმინესა.⁹ და მიუწერა¹⁰ მოკითხვა¹¹ და ყოველივე, რავედენი¹² ქმნა მის თანა უფალმან¹³ და ვითარ განულო¹⁴ კარი ქადაგებისაჲ,¹⁵ აუწყა მას.

წარვიდეს¹⁶ მივლინებულნი¹⁷ იგი და ყოველივე ესე მიუთხრეს მაქსიმინეს ეპისკოპოსსა¹⁸ და სხუათა მათ მოყუასთა თვსთა უფლისა მათისა ბაგრატისთვის. და ყოველნი აღივსნეს სიხარულითა და ჰმადლობდეს უფალსა, რომელმან ესრეთ წარუმართა მას. ესე არიან საქმენი და სასწაულნი¹⁹ ნეტარისა ბაგრატისნი.

ხოლო აწ მოწვეწულ²⁰ არს ჟამი, საყუარელნო, მითხრობად აღსრულებასაცა მისსა, ვითარ იქმნა და ვითარ მიიცვალა საწუთროსა²¹ ამისგან ცხორებად საუკუნოდ. დღესა ერთსა შვედით ეკლესიად და ყო ლოცვაჲ [322v] და დავსხედით. მაშინ იწყო²² სიტყუად ჩემდა²³ მომართ და მრქუა მე: „შვილო ევაგრე, უწყი პირველითგან ზრდილობაჲ ჩემი, ვინაჲთგან მშობელნი ჩემნი აღესრულნეს და ვიყოფებოდე²⁴ გოდოლსა მას. და²⁵ მერმე მოვიდა წმიდაჲ მოციქული პეტრე და შეუდეგ

¹ B: წარმოავლინა; 2. D: + წმიდაჲ; 3. BD: მოეხვნეს; 4. BC: მრავალ; 5. B: ყოველთა; 6. B: კეთილთა; 7. B: წარავლინა; 8. B: ნეტარი; 9. ACD: მაქსიმინესსა; 10. B: მიონწერა; 11. D: მოკითხვა; 12. B: + რად; D: რავედენი + რად; 13. მის თანა უფალმან] BD: უფალმან მის თანა; 14. B: განოლო; 15. D: ქადაგებისა; 16. D: + უკუტ; 17. B: მივლინებულნი; 18. D: ეპისკოპოსსა; 19. BD: + და ქადაგებულნი; 20. D: მოწვეწული; 21. D: საწუთოჲსა; 22. D: მაშინ იწყო იწყო მაშინ; 23. B: ჩუენდა; 24. B: ვიყოფვოდე; CD: ვიყოფოდე; 25. D: -.

მას. და წარმომავლინა ქალაქსა ამას ქადაგებად სიტყუასა ღმრთისასა.

და, აჰა, ესერა,¹ უფალმან ჩემმან² იესუ ქრისტემან ყოველსა ზედა³ წარმიმართა მე და თჳსითა სახიერებითა ესეოდენნი⁴ ბევრეულნი სულნი⁵ იჴსნნა ეშმაკისაგან.⁶ და უწყი, სახლისა მისგან მამულისა ჩემისა შენ მხოლოდ გამოგიყვანე. და ან მადლითა ქრისტესითა იქმენ მამაკაც სრულ და ყოველი წერილი ისწავე⁷ და კურთხევაჲ ხუცობისაჲ⁸ ჳელთა ჩემთაგან მიიღე და ყოველი წესი ეკლესიისაჲ და კანონი იგი.

ან უკუე მნებავს, რაჲთა შემდგომად აღსრულებისა ჩემისა მიიღო შენ საყდარი ებისკოპოსობისაჲ.⁹ და გამცნებ წინაშე ღმრთისა, რომელი ყოველსავე ხედავს, რომლისა წინაშე ყოველი¹⁰ წარდგომად ვართ, რაჲთა ყოველივე წესი, რომელი მიგიღებოდა ჩემგან, დაიმარხო, შიშითა¹¹ უფლისაჲთა¹² იყოფოდე¹³ მარადის, შუებასა და განსუენებასა ნუსადა ეძიებ, ეკლესიისა ზრუნვაჲ¹⁴ ფრიადი გაქუნდინ, ნუვის მიაგებ ბოროტსა ბოროტისა წილ, არამედ ტკბილ იყავ ყოველთა მიმართ და სახიერ და წყალობაჲ უფლისაჲ იყოს შენ თანა.

ხოლო შემდგომად აღსრულებისა ჩემისა წარიყვანე ვონიფანტე მთავარი¹⁵ და სხუანი [323r] ღმრთისმოშიშნი კაცნი¹⁶ და წარვედ ჰრომედ წმიდისა მოციქულისა პეტრეს წინაშე. და მან მოგცეს კურთხევაჲ ებისკოპოსობისაჲ,¹⁷ ვითარცა მე მომცა, რამეთუ, ვითარცა მესმა, წარუვლია ასიაჲ ქადაგებითა სიტყუასა ღმრთისაჲთა და მისრულ არს ჰრომედ.¹⁸ და მო-რაჲ-იქცე მიერ,¹⁹ ნათელეც ვონიფანტეს და ყოველსა ზედა საჳმარ²⁰ შენდა²¹ იქმნას იგი. და მო-თუ-ინიოს სადა შენ ზედა განსაც-

¹ D: —; 2. BD: —; 3. BD: შინა; 4. B: ესოდენი; C: ესოდენნი; D: ესეოდენნი; 5. BCD: —; 6. იჴსნნა ეშმაკისაგან] BD: ეშმაკისაგან იჴსნა; C: ~; 7. D: ისწავლე; 8. D: ცხორებისა; 9. D: ებისკოპოსობისაჲ; 10. BD: ყოველნი; 11. BD: შიში; 12. BD: ღმრთისაჲ; 13. BD: გაქუნდინ; 14. D: ზრუნვა; 15. BCD: —; 16. ღმრთისმოშიშნი კაცნი] BD: ~; 17. D: ებისკოპოსობისა; 18. D: ჰრომს; 19. BD: მუნით; 20. D: საჳმარსა; 21. D: შენსა.

დელი, ნუ გეშინ(ინ), არამედ ევედრე ღმერთსა და მყის შეგე-
ნოს შენ.

ესერა, შვილო ჩემო, წინაშე ღმრთისა ყოველივე უმჯო-
ბესი მიმითხრობიეს¹ შენდა. შენ უკუე კეთილად დაიმარხენ
სიტყუანი ჩემნი, რაჟთა გვრგვნოსან იქმნე² დღესა მას საში-
ნელსა ქრისტეს მიერ, უფლისა ჩუენისა. ერსა ასწავებდი შეკ-
რებად ეკლესიად და წმიდათა საიდუმლოთა³ შიშით და ძრწო-
ლითმცა ეზიარებიან და ჴსენებასა წმიდათასა აღასრულებ-
დით. ესე ყოველი დაიცევ, რაჟთა იქმნე მნც⁴ კეთილი ქრის-
ტეს⁵ სამწყსოსაჲ.⁶ და მადლი მისი და მშვედობაჲ იყავნ შენ
თანა, ამენ!“⁷

ესე ყოველი მესმა რაჲ,⁸ აღვივსე ცრემლითა. და მოვეხ-
ვე⁹ ფერჴთა მისთა და გული ჩემი მელმოდა ძლიერად.¹⁰ ხოლო
მან მრქუა მე: „აღდეგ ან, წარვედ საქმესა საღმრთოსა“¹¹ და
კუალად, ოდეს უფალსა ენებოს, გრქუა შენ, რაჲ¹² ჯერიყოს,
რამეთუ მის რომლისამე სანახებისა ხუცესი აღსრულებულ¹³
არს.¹⁴ და ან არს ჟამი მრავალი, ვინაჲთგან არა აღსრულებულ
არს მუნ უსისხლოჲ იგი მსხუერპლი. წარიყვანე¹⁵ უკუე შენ
თანა [323v] დიაკონი ტატიანე და აღასრულე წმიდაჲ ჟამის-
წირვაჲ.“ ხოლო ჩუენ მივიღეთ ლოცვაჲ მისი და წარვედით
გზასა მას, ვითარცა გვბრძანა. და მათვე დღეთა შინა წარვი-
და ვონიფანტეცა¹⁶ მთავარი¹⁷ გარეშეთა ქუეყანათა საქმისა
რაჲსათჳსმე.

ხოლო, ვამე, საყუარელნო, ვითარმე უცრემლოდ მიგი-
თხრა მოწვეწული¹⁸ განსაცდელი. იყო კაცი ვინმე უკეთური
პრეტორსა¹⁹ მთავრისასა,²⁰ სახელით არტაგარ, ქანანელი ნა-
თესავით, ძმად ავრილიანე ქალაქპეტისაჲ და მამის ძმად ურჩუ-

¹ BD: მითხრობიეს; 2. BD: იქმნა; 3. D: საიდუმლოთა; 4. BC: მნე; D: -; 5. A: ქრისტესს; 6. C: სამწყსოსაჲ; D: სამწყსოსა + მნე; 7. D: ამინ; 8. მესმა რაჲ] D: რაჲ მესმაჲ; 9. D: მოვეხვე; 10. B: ძრიელად; 11. D: საღმრთოსა; 12. B: რაჲთა; D: რაჲცა; 13. BD: აღსრულა; 14. BD: -; 15. C: წარიყვანე; 16. C: ვონიფანტე; 17. C: მთავარიცა; 18. B: + იგი; D: მოწვეწილი + იგი; 19. A: პეტორსა; 20. B: მთავრისა.

ლოხსა ელიდოხსი.¹ ამან ბოროტმან არტაგარ, მეორემან იუ-
და, მოკლა წმიდაჲ მამაჲ ჩუენი ბაგრატ. რამეთუ წარვედით
რაჲ ჩუენ გარეშე² სოფლებსა მას და ვონიფანტე³ მთავარიცა⁴
არა იყო ქალაქსა შინა და იყო ურჩულოჲ⁵ იგი არტაგარ, მნწ⁶
პრეტორისაჲ, განიზრახა სხუათა თანა მსგავსთა მისთა. და
ჰრქუა მათ:⁷ „მოვედით, მოვკლათ ბაგრატ, რომლისა მიერ
ღმერთნი ჩუენნი შეურაცხ იქმნეს⁸ და წესნი იგი მამულნი
განქარდეს, რამეთუ გრძნებითა თჳსითა მთავარი ჩუენი ქრის-
ტიანე ყო და ყოველი ესე⁹ ქალაქი წარწყმიდა. და ან გჳპოვნი-
ეს ჟამი, რამეთუ არცა მთავარი არს შინა, არცა ევაგრე ხუ-
ცესი. მოვკლათ იგი და დავადგოთ ადგილსა ფარულსა, რათა
ყოვლადვე ვერვინ¹⁰ ცნას.“¹¹

ესე განიზრახა ურჩულომან,¹² შვილმან ეშმაკისამან,
მსგავსთა მისთა თანა. ხოლო ნეტარი ბაგრატ აღასრულებდა
[324r] რაჲ ეკლესიასა შინა გალობასა ცხრაჲ ჟ(ა)მისასა, მოვი-
და მისა¹³ ჳმად, რომელი ეტყოდა: „ბაგრატ, ბაგრატ!“ და თქუა
მან: „აქა ვარ, უფალო!“ და კუალად ეტყოდა მას ჳმად იგი:
„მოვედ, მონაო ბრძენო და სარწმუნოო,¹⁴ მიიღე განსუენებაჲ
საუკუნეთა მათ კეთილთაჲ,¹⁵ რომელნი განმზადებულ არიან
შენდა.“

ესე ჳმად ესმა ყრმასაცა მუნ მყოფსა, რომელი ჰმსახუ-
რებდა¹⁶ მას, რომელმანცა ესე ჩუენ¹⁷ გუაუწყა. ხოლო კრე-
ბულმან მან ეშმაკისამან წარავლინეს ერთი მათგანი მოყვანე-
ბად წმიდისა მის პრეტორად, რომელი-იგი მივიდა და ჰრქუა
მას: „არტაგარ, მნწ¹⁸ პრეტორისაჲ,¹⁹ მოგიმცნებს, გევედრები,

¹ ურჩულოხსა ელიდოხსი] B: ელიდოს ურჩულოხსაჲ; D: ელიდოხს უს-
ჯულოხსაჲ; C: სელიდოხსი; 2. D: გარემოჲ; 3. BD: ვონიფანტეცა; 4.
BD: მთავარი; 5. D: უსჯულოჲ; 6. BCD: მნე; 7. B: –; 8. BC: იქმნეს;
9. D: იგი; 10. B: ვერ; 11. B: ცნან; 12. C: + მან; D: უსჯულომან +
მან; 13. CD: მისსა; 14. B: სარწმუნო; 15. D: კეთილთა; 16. B: მსახუ-
რებდა; 17. ესე ჩუენ] D: ~; 18. BC: მნე; 19. C: პერეტორისაჲ.

თავსიდევე აქამდის¹ მოშრომად,² რამეთუ სნებითა ფიცხლითა შეპყრობილ ვარ³ და მნებავს⁴ ხილვად⁵ შენი.“⁶

ესე რაჲ ესმა მას, შევიდა ეკლესიად. და⁷ მყოვარ⁸ ჟამ ილოცა და ეზიარა ჴორცსა და სისხლსა ქრისტესსა⁹ და კუართი თჳსი აღიდარცუა.¹⁰ ხოლო ზენარი ოდენ შეიმოსა და წარვიდა პრეტორად,¹¹ რომელ არს ტაძარი იგი მთავრისა.¹² და პოვა¹³ არანმიდაჲ იგი კრებული სუმასა შინა და სიმღერასა.¹⁴ დაჴდა იგი კიდე¹⁵ და¹⁶ ჰრქუა მათ:

„ნუ ესრეთ, შვილნო, ნუ იმღერით და ჰროკავთ, რამეთუ ესე საქმე¹⁷ საეშმაკოჲ არს.“ ხოლო იგინი უმეტესად იმღერდეს და კერპი მცირე¹⁸ სკამანდრო,¹⁹ მათისა მის ღმრთისაჲ, მოიღეს საშუალ.²⁰ და²¹ იმღერდეს და თა[324v]ყუანის სცემდეს მას. ჰრქუა მათ წმიდამან:²² „რასა იქმთ, უბადრუკნო, რად თაყუანის სცემთ²³ ეშმაკსა მაგას?“ ხოლო იგინი შეურაცხჴყოფდეს²⁴ მას.

მაშინ ნეტარმან მან²⁵ დასწერა ჯუარი. და დაეცა კერპი იგი და შეიმუხრა წურილად.²⁶ ესე რაჲ იხილეს ბილნთა მათ, დააკუეთეს წმიდაჲ იგი ქუეყანასა და იწყეს ცემად მისა²⁷ და თრევად. რომელნიმე არგნებითა სცემდეს და²⁸ რომელნიმე მახვლითა და²⁹ რომელნიმე ქვითა.³⁰ და ესრეთ მრავლითა გუემითა მოკლეს კაცი³¹ იგი ღმრთისაჲ, წმიდაჲ³² ბაგრატ სანატრელი. ხოლო მან ჴმაყო და თქუა:³³

¹ B: აქამდე; 2. C: მოშრომად; 3. ფიცხლითა შეპყრობილ ვარ] BD: შეპყრობილ ვარ ფიცხლითა; 4. BD: მსურის; 5. BD: ხილვად; 6. BD: შენდა; 7. B: —; 8. B: მყოვარ; C: მყოვარ; 9. B: ქრისტესა; D: ქრისტეს + უფლისა ჩუენისასა; 10. B: აღიდუარცა; 11. C: პერეტორად; 12. D: მთავრისა; 13. BC: პოა; 14. BD: + და; 15. D: + D: მათგან; 16. და] B: მათგან; 17. BCD: საქმე; 18. BCD: მცირე; 19. D: საკამანდრო; 20. BD: შორის; C: საშუვალ; 21. BD: —; 22. B: + მან; 23. CD: ცემთ; 24. D: შეურაცხყოფდეს; 25. BCD: —; 26. BCD: წულილად; 27. BCD: მისსა; 28. B: —; D: სცემდეს და] —; 29. BD: —; 30. D: + სცემდეს; 31. D: წმიდაჲ; 32. BCD: —; 33. და თქუა] D: —.

„უფალო იესუ ქრისტე, ჴელთა შენთა შევჴვედრებ სულსა ჩემსა.“ და ესრეთ აღესრულა. და მათ თქუეს:¹ „ვიხილოთ, თუ მოვიდეს ქრისტე² და შეგეწიოს.“ ამისა³ შემდგომად ნართორიეს წმიდა⁴ გუამი მისი და შთააგდეს ნაპრალსა ერთსა კლდისასა, შორს პრეტორისაგან.⁵ იხილა ესე ყრმამან ვინმე მორწმუნემან და ჴმაყო: „ჴ,⁶ რაჲ ესე უყვეს ურჩულოთა⁷ წმიდასა ბაგრატს? ისმინეთ ყოველთა, ისმინეთ,⁸ წმიდაჲ ბაგრატი მოკლეს.“

ხოლო მას ჟამსა არავინ იპოვა⁹ მას კერძსა. ესმა უკეთურთა მათ¹⁰ ჴმად მისი¹¹ და დევნა უყვეს, რაჲთა მოკლან იგი. და სივლტოლასა მისსა იპოვა¹² კლდ¹³ ერთი და შთაიგდო ყრმამან მან თავი თჴსი კლდესა მას. ხოლო უფალმან იესუ ქრისტემან მოავლინა ანგელოზი თჴსი და ჴე იტჴრთა იგი, რაჲთა არაჲ¹⁴ ევნოს, რამეთუ მახლობელ არს უფალი მათდა, რომელნი ხადიან მას ჴეშმარიტებით. [325r] წარვიდა ყრმაჲ იგი ჴლუდით¹⁵ კერძო და დაიმალა.

იყო ჟამი მეხუთე¹⁶ დღისაჲ, ოდეს¹⁷ ნეტარი ბაგრატი მოკლეს. და მეათესა ოდენ ჟამსა მოვინიენით ჩუენ,¹⁸ ვინაჲ-იგი წარვევლინენით ჩუენ.¹⁹ და ვჴკითხეთ ყრმასა მას, რომელი ჴმსახურებდა:²⁰ „სადა არს უფალი ჩუენი?“ მომიგო და მრქუა ჩუენ: „არტაგარ, მნემან მან²¹ პრეტორისამან,²² მოავლინა, რაჲთა აღვიდეს მისა,²³ რამეთუ სნეულად²⁴ არს და არლა მოსრულ არს.“ ხოლო მე ვჴგონებდი, თუ მო-რაჲ-ვიდოდა მიერ, მიუქცია ადგილსა სადამე²⁵ ფარულსა ლოცვად, რამეთუ მრავალგზის²⁶ ქმნის ესე.

¹ D: + მადლით; 2. BCD: ქრისტე; 3. D: ამისსა; 4. BD: + იგი; 5. BCD: პრეტორისა + მისგან; 6. BD: + მე; 7. D: უსჯულოთა; 8. B: + ერნო; 9. BC: იპოვა; 10. D: —; 11. B: —; D: + იგი; 12. BC: იპოვა; 13. BCD: კლდე; 14. BD: არა; C: არარაჲ; 15. BCD: ჴლუთ; 16. BCD: მეხუთე; 17. D: ოდენ; 18. B: —; 19. ჩუენ, ვინაჲ-იგი წარვევლინენით ჩუენ] D: —; 20. B: მსახურებდა; 21. BD: —; 22. BCD: მთავრისამან; 23. BCD: მისსა; 24. BD: სნეულ; 25. B: სადმე; 26. BD: + ყვის და.

და ვითარცა შემწუხრდა, მოვიდა ვონიფანტე მთავარი-
ცა გზისა მისგან, ვინაჲ-იგი წარსრულ¹ იყო. და მოავლინა ერ-
თი მწედართაგანი წოდებად წმიდისა მის, რაჲთა აღვიდეს და
აკურთხოს იგი, და ერი მისი. ხოლო მე ვარქუ მწედარსა მას:
„არა უწყი, ძმაო, მეცა ან ოდენ მოვედ² გზით და ვერ ვპოე
იგი, არამედ იტყვან,³ თუ პრეტორად აღვიდა, გარნა მცირედ
სულგრძელ იქმნას მთავარი და მო-რაჲ-ვიდეს,⁴ ვარქუა⁵ მას
აღმოსლვად მისა.“⁶

წარვიდა კაცი იგი და უთხრა ესე მთავარსა. დაჟდა იგი
მოლოდებად ნეტარისა მის. ხოლო მე მიმოვიდოდე ადგილთა
მათ, სადა-იგი⁷ ჩუეულ იყო ლოცვად, და ვერ ვპოე. შევიდა
დიაკონი ტატიანე⁸ და პოვა⁹ კუართი მისი¹⁰ და მრქუა მე:
„მო[325v]ვედ¹¹ და¹² იხილე კუართი მისი, ოდეს სადა წარვი-
დის იგი ლოცვად თვნიერ კუართისა?“ ესე რაჲ ვიხილე, მიწყო
გულმან ჩუეუფებად.

და კულად განვედ, მიმოვიდოდე და ვეძიებდი.¹³ ხოლო
სლვასა მას ჩემსა ვიხილე ადგილსა¹⁴ მას, სადა იდვა წმიდაჲ
გუამი მისი, ნათელი, ვითარცა ელვაჲ ბრწყინვალე,¹⁵ და
ვთქუ: „რაჲმე არს ნათელი იგი?“ არა უდებ ვიქმენ, არამედ
შევიჭურე თავი ჩემი ჯუარითა, წარვედ და შთავხედენ რაჲ
ნაპრალსა¹⁶ კლდისასა, ვიხილე მუნ მდებარე¹⁷ გუამი უფლისა
ჩემისა ბაგრატიისი, შებღალული¹⁸ სისხლითა, და ჴელნი განე-
მარტნეს.¹⁹ ესე რაჲ ვიხილე, ვიკრჩხიალე²⁰ გოდებითა მწარითა
და ნაცარი დავისხ²¹ თავსა ჩემსა. ესმა ესე ვიეთმე და აუწყეს
დიაკონსა ტატიანეს და ეპიფანეს.²² და მორბიოდეს იგინი
სხუათა მრავალთა თანა. და აღმოვიქვთ მიერ წმიდაჲ²³ გუამი
მისი.

¹ C: წასრულ; 2. D: აღვედ; 3. CD: იტყვან; 4. D: მო-რა-ვიდეს; 5. B: ვპრქუა; 6. BD: მთავრისა; C: მისსა; 7. BD: სადა; 8. BD: + ეკლესი-
ად; 9. BC: პოა; 10. და პოვა კუართი მისი D: -; 11. BD: მოედ; 12.
BD: -; 13. D: ვეძიებდე; 14. D: -; 15. BCD: ბრწყინვალე; 16. BCD: +
მას; 17. BCD: მდებარე; 18. B: შებღალლოლი; 19. D: განემარტნეს; 20.
D: ვიკრჩხიალენ; 21. BD: დავისხი; 22. BCD: ეტვანეს; 23. CD: -.

მაშინ მოვეხვე მას და ტირილითა მწარითა ვეტყოდე:¹ „ვაჰმე, უფალო ჩემო ბაგრატ, რაჲ-ესე შეგემთხუა შენ?² ვინ-მე³ ყო საქმე⁴ ესე⁵ ურჩულოჲ,⁶ ვინ მოკლა უფალი ჩემი? ვაჰ-მე, უფალო ჩემო, ოდესლა მესმას ტყბილი იგი ჳმაჲ შენი? ოდესლა მრქუა შენ: „შვილო ევაგრე!“ ვაჰმე, მამაო ღმერთშე-მოსილო, ესე უწყოდე და⁷ ამისთჳს წარმგზავნე⁸ მე, რაჲთა არა ვიპოო⁹ აქა. უმჯობეს¹⁰ იყო ჩემდა შენ თანა სიკუდილი, ვიდრელა ამის [326r] განსაცდელისა ხილვაჲ.“¹¹

ესევეითარსა მრავალსა ვგოდებდი მე და სხუანი იგი ძმა-ნი. ესმა ესე მთავარსა და¹² მყის ლამპრებითა მოიწნია მუნ. იხილა საქმე¹³ იგი და იწყო უმეტესადლა ტირილად¹⁴ და დაი-პო სამოსელი იგი სამთავროჲ და მიწაჲ გარდაისხა.

ხოლო¹⁵ ყოველივე¹⁶ ქალაქი შეიძრა, ესმა რაჲ ესე, და ყოველნივე¹⁷ გოდებდეს. მაშინ შევმურეთ¹⁸ ძლით მრავლისა მისგან გოდებისა გუამი მისი, ვითარცა იყო შებღალული¹⁹ სი-სხლითა, და დაუსუენეთ ერთსა სადიაკონოსა.²⁰ ხოლო დედა-დიაკონი²¹ პავლინა²² მოვიდა და უმწარეს ყოველთასა გოდებ-და და სხუანი იგი წმიდანი ქალწულნი²³ მის თანა. მაშინ მთა-ვარმან ბრძანა ქმნად ლუსკუმაჲ²⁴ ოქროსაჲ.²⁵ და მას შინა შთავდევიტ წმიდაჲ გუამი ნეტარისაჲ მისი.²⁶

ხოლო ყრმაჲ იგი, რომელმან იხილა მოკლვაჲ წმიდისა ბაგრატიისი, ღამით მოვიდა²⁷ მთავრისა, შეუ(ვ)რდა მას და ეტ-ყოდა: „უფალო ჩემო, წმიდაჲ ბაგრატ არტაგარ ქანანელმან მოყუასთა მისთა თანა მოკლეს.“ და მიუთხრა ყოველივე, რაჲ-

¹ BD: ვიტყოდე; 2. B: —; 3. D: ვინ; 4. BCD: საქმე; 5. B: ეს; 6. D: უს-ჯულოჲ; 7. BD: —; 8. B: წამგზავნე; 9. B: ვიპოვო; 10. BCD: უმჯო-ბეს; 11. D: ხილვად; 12. B: —; 13. BCD: საქმე; 14. BD: ტირილსა; 15. ხოლო] BD: და; 16. B: ყოველი + იგი; 17. BCD: ყოველნი; 18. B: შევ-მორეთ; 19. BC: შებღალულ; 20. D: სადიაკონესა; 21. BD: დედათდი-აკონი; 22. D: პავლიანე; 23. წმიდანი ქალწულნი] D: ~; 24. D: ლუსკუ-მა; 25. D: ოქროსა; 26. D: მის; 27. BC: + და განთიად მივიდა; D: + და განთიად მოვიდა.

იგი იხილა.¹ ესე რაჲ ესმა მთავარსა, ბრძანა შეპყრობაჲ მონათა მათ.

და² დავჰკრძალეთ³ წმიდაჲ⁴ გუამი⁵ მისი.⁶ მიიქცა პრეტორად⁷ და ბრძანა განშიშულებაჲ მათი და წარმოუდგინა⁸ ოთხ-ოთხი მტარვალი⁹ გუემად.¹⁰ და ვითარცა ძლიერად¹¹ ჰგუემდეს მათ,¹² შეინამეს¹³ მათ¹⁴ ყოველივე და უმეტესად ჰგუემდა. მაშინ მე ვარქუ მას: „უკ(უე)თუ ჰნებავს მაგათ სიწინაულო, [326v] ნათელვსცეთ მათ,¹⁵ რაჲთა არა¹⁶ წარწყმდენ.“

ხოლო მთავარი აღივსო გულისწყრომითა და მრქუა მე: „ჰ, ევაგრე, ვითარ დაიტია პირმან შენმან სიტყუაჲ ეგე, უკუეთუ გარდაიქცეს ვეშაპი კრავად და ეგენიცა¹⁷ იქმნენ ქრისტეანე და უფროჲსლა არტაგარ უკეთური?¹⁸ ცხოველ¹⁹ არს უფალი, თჳსითა ჴელითა მოვსწყუდნე ეგენი.“²⁰

და ბრძანა უფიცხესად²¹ გუემად მათი, ვიდრელა ძუალნი მათნი გამოჩნდეს. მაშინ ვონიფანტე იწუადა მახული და თჳსითა ჴელითა წარჰკუეთა²² მათ თავები, რომელნიცა ეზიარნეს მოკლვასა წმიდისა ბაგრატისსა. და შური იძია, ვითარცა ფინეზ, და შეერაცხა მას სიმართლედ. ხოლო საძაგელნი იგი გუამნი მათნი იქმნეს,²³ ვითარცა ძალთა და ვეშაპთანი. და ბრძანა²⁴ პარეხსა ერთსა შთაყრაჲ მათი.

ხოლო შემდგომად შუდისა დღისა, ვიყავ რაჲ ეკლესიასა²⁵ შინა, მოვიდა ჩემ ზედა განკურვებაჲ. და მიმერულა და ვიხილენ ათორმეტნი კაცნი, სპეტაკითა მოსილნი, და ბაგრატ შორის მათსა და გარემო მათსა – სხუანი მრავალნი ელვარენი. და მრქუა მე წმიდამან ბაგრატ: „მომეახლე მე, შვილო!“ და მი-რაჲ-ვეახლე, მრქუა მე: „რად არა დაჰმარხე, შვილო, გუამი

¹ ყოველივე, რაჲ-იგი იხილა] D: რაჲ-იგი იხილაჲ ყოველივე; 2. BD: —; 3. B: + რაჲ; D: დავჰკრძალე + რაჲ; 4. BD: + იგი; 5. B: + ნეტარისაჲ; D: ნეტარისა; 6. BD: მის; 7. C: პრეტორად; 8. B: წარმოუდგინა; 9. B: მრავალი; 10. D: გუჴმად; 11-12. D: —; 13. D: შეინამნეს; 14. BD: —; 15. BD: —; 16. BD: + უნათლავნი; 17. B: ესენიცა; 18. B: უკეთუ; 19. B: ცხოველ; 20. BD: იგინი; 21. BD: უფიცხელსად; 22. D: წარკუჴთ(ა); 23. BD: იქნეს; 24. D: + მთავარმან; 25. C: ეკლესიას.

ჩემი წესისაებრ ქუეყანასა? არამედ ოქროსა შინა შთამდევე მე.¹ ოდეს გეხილვე ოქროჲთა, გინა² ვეცხლითა შემოსილი? ნუ ესრეთ, შვილო, არამედ აღმოიღე³ გუამი ჩემი მიერ⁴ და მიეც მინაჲ მინასავე!“

ესე რაჲ ვიხილე, შიში და[327r]მეცა მე და ვაჟწყე ყოველივე მთავარსა. და ვთხარეთ საფლავი და ვქმენით სამარხოჲ⁵ ერთ კერძო ეკლესიისა და მის ზედა მცირე⁶ ეგუტერი.⁷ და აღვალეთ ლუსკუმასა მას აღმოღებად გუამისა მის და ვიხილეთ ხილვაჲ საშინელი: ბრწყინვიდა პირი⁸ მისი, ვითარცა მზე,⁹ ყოვლითურთ მრთელ. და არა იპოებოდა მის თანა ბრძული¹⁰ წყლულისაჲ,¹¹ არცა წუეთი სისხლისაჲ, ვითარცა იტყვს წინაწარმეტყუელი:¹² „იცვნის¹³ უფალმან ყოველნი ძუალნი მათნი და ერთიცა მათგანი არა შეიმუსროს.“ იხილა იგი ვონიფანტე და ტიროდა მწარედ და უკვრდა, ვითარ ესოდენთა¹⁴ მათ წყლულებათაგან არცა ერთი იპოებოდა, არამედ იყო იგი მრთელ მადლითა უფლისაჲთა.

მაშინ აღმოვიყვანეთ იგი ლუსკუმისაგან და დაუსუენეთ ცხედარსა ზედა. და აღივსო ადგილი იგი სურნელებითა მიუთხრობელითა, ვიდრელა შორს მყოფნი,¹⁵ ვითარ უტევნი¹⁶ ერთით¹⁷ ოდენ,¹⁸ იყნოსდეს მას. და შემოკრბა ყოველი¹⁹ ერი ქალაქისაჲ²⁰ მის, ურიცხვ სიმრავლე²¹ მამათაჲ²² და²³ დედათაჲ²⁴ და ყრმათაჲ.²⁵ და ყოველნი ამბორსუყოფდეს²⁶ მას. და ადიდებდეს ქრისტესა ღმერთსა ჩუენსა და დღე ყოველ²⁷ ემთხუეოდა ერი იგი.

¹ D: —; 2. BD: ანუ; 3. BD: + მიერ; 4. BD: —; 5. B: სამარხოვ; 6. BC: მცირე; D: მცირედი; 7. C: ეკუტერი; 8. BD: გუამი; 9. BD: მზე; 10. D: ბრძული; 11. B: წყლულებისაჲ; D: წყლულისა; 12. D: + ვითარმედ; 13. B: დაიცვნის; D: იცვნეს; 14. D: ესოდენთა; 15. B: + იგი; 16. B: უტევანითა; C: უტევანი; D: უტევნი; 17. BD: ერთითა; 18. BD: —; 19. BD: + იგი; 20. D: ქალაქისა; 21. BCD: სიმრავლე; 22. BD: მამანი; 23. B: —; 24. BD: დედანი; 25. BD: ყრმანი; 26. B: ანბორსუყოფდეს; 27. C: ყუელ.

ხოლო ღამესა¹ მას² ყოველსა³ ეგრეთვე ვგალობდით⁴ წმიდასა მას გუამსა ზედა. და განთიად დაუსუენეთ იგი სამარხო⁵სა მას და დავჰკრძალეთ იგი კეთილად. [327v] ხოლო ზედა ლოდსა მას სამარხო⁶სასა⁶ დავწერე⁷ მე სიტყუანი ესევეთარნი:

„ესე სამარხო⁸ არს ბაგრატ მოციქულთა სწორისა⁹, რომელმან განანათლა ქუეყანა ესე და ოთხმოცისა¹⁰ წლისაა წამებით¹¹ აღესრულა¹² თუესა ივლისსა ცხრასა.“¹³ და ლუსკუმა იგი ოქროსაა ვქმენით სამკაულ ეკლესიისა. ხოლო შემდგომად ორმოცისა დღისა აღსრულებისა მისისა ვარქუ¹⁴ ვონიფანტეს: „რა-იგი მამცნო¹⁵ უფალმან ჩემმან,¹⁶ ცოცხალა¹⁷ იყო, მიგითხრა შენ.“

მომიგო და მრქუა მე:¹⁸ „ყოველივე ბრძანება მისი მაუწყე მე,¹⁹ ვითარცა შვილსა ერთგულსა, და აღვასრულო.“ ხოლო მე ვარქუ მას: „ესრეთ მრქუა მე, ვითარმედ: „შემდგომად აღსრულებისა ჩემისა წარიყვანე ვონიფანტე მთავარი და სხუანი კაცნი ღმრთისმოშიშნი და წარვედით ჰრომს²⁰ მოციქულისა პეტრესა²¹ და მან დაგიდგინოს თქუენ²² ეპისკოპოსი.“²³

მომიგო კუალად მთავარმან და მრქუა მე: „ყოველივე,²⁴ რავდენი უბრძანებიეს, ვქმნეთ²⁵ სიხარულით.“ და მეყსეულად ალაგნა ნავნი. და გამოვარჩიენით კაცნი საღმრთონი და წარვემართენით. და შეწევნითა უფლისათა კეთილად მივიწიენით ჰრომედ.²⁶ ხოლო წმიდამან მოციქულმან პეტრე პირველვე იცოდა ყოველივე და აუწყა მისთა[328r][ნათა მათ] აღსრულებად ბაგრატიისი და ჩუენი მუნ მისლვა.²⁷ და გამოვიდა გარე სხუათა თანა ძმათა მოგებებად ჩუენდა.

¹ D: ღამე; 2. D: —; 3. D: ყოველ; 4. CD: ვიგლოვდით; 5. B: სამარხო⁵სა; 6. B: სამარხო⁶სასა; 7. D: დავწერენ; 8. B: სამარხო⁸ვ; 9. D: სწორისა; 10. BCD: ოთხმოცისა; 11. BD: წამებითა; 12. B: აღესრულა; 13. CD: თ; 14. BCD: + მთავარსა; 15. BD: + მე; 16. D: + ვიდრელა; 17. D: ცოცხალ; 18. BD: + მთავარმან; 19. BD: —; 20. BD: ჰრომედ; 21. ACD: პეტრესა; 22. D: —; 23. BC: ეპისკოპოსი; 24. B: ყოველი; 25. B: ვქმნათ; 26. D: ჰრომს; 27. D: მისლვა.

ხოლო მე ვიხილე რაჲ იგი, შეუვრდი ფერჳთა მისთა. და აღმადგინა მე,¹ მომიკითხა და მრქუა: „კეთილად მოხუედ, შვილო შვილისა მის² ჩემისაო?“ მიუგე და ვარქუ მას: „კეთილად გპოე,³ მოწაფეო ქრისტესო, მოძღუარო წარმართთაო, მნათობო⁴ სოფლისაო.“ ხოლო ვინყეთ⁵ რაჲ სიტყუად, ყოველივე, რავდენი მეგულებოდა მე უწყებად მისდა,⁶ მან პირველად მითხრა მე. და მოიკითხნა კაცნიცა იგი, რომელნი იყვნეს ჩემ თანა, და კეთილად განგჳსუენა.⁷

ამისა შემდგომად მომცა მე კურთხევაჲ ებისკოპოსობისაჲ⁸ ქალაქისა მის ჩუენისაჲ⁹ და მრქუა მე: „წარვედ, შვილო, და რაჲ-იგი გიხილავს მოძღურისა¹⁰ შენისა¹¹ ბაგრატის¹² თანა,¹³ მას¹⁴ იქმოდე. ნუცა შეჰმატებ, ნუცა დააკლებ.“ და შემდგომად ორმეოცისა დღისა მოვიღეთ ლოცვაჲ მისი და მოვიქეცით მჰუდობით ქალაქად ჩუენდა.

მაშინ ვარქუ მთავარსა ვონიფანტეს: „ან ჟამი არს, შვილო, ნათლისღებისა¹⁵ შენისაჲ.“¹⁶ ხოლო იგი აღივსო სიხარულითა, მოვიდა სარწმუნოებითა მტკიცითა და ნათელილო სახელითა მამისაჲთა¹⁷ და¹⁸ ძისაჲთა¹⁹ და სულისა წმიდისაჲთა.²⁰ და მიერითგან არა²¹ განეშორა ეკლესიასა, არამედ მოუწო-
[328v]და კაცსა მორწმუნესა, [ღმრთისმოშიშსა და ა]ხოვანსა²² ბრძოლათა შინა, ყო იგი მთავარ²³ ქალაქსა მას²⁴ ზედა. და მან აღიკუეცა თმაჲ თავისა თჳსისაჲ²⁵ და იყოფოდა მარადის ჩუენ თანა ლოცვით²⁶ და გალობით.²⁷

ხოლო განვიზრახეთ აღშენებად ტაძარი²⁸ სახელსა ზედა

1-2. D: —; 3. D: გპოე; 4. D: + ყოვლისა; 5. B: ვინყე; 6. BD: მისსა; 7. BD: + ჩუენ; 8. D: ეპისკოპოსობისა; 9. D: ჩუენისა; 10. B: + მის; 11. D: + მის; 12. D: ბაგრატისგან; 13. ბაგრატის თანა] BD: ბაგრატისგან; 14. BD: —; 15. B: ნათლისცემად; D: ნათლისღებად; 16. BD: შენდა; 17. D: მამისათა; 18. B: —; 19. D: ძისათა; 20. D: წმიდისათა; 21. BD: არღარა; 22. B: ახოვანსა; 23. D: —; 24. B: —; 25. BD: მისისაჲ; 26. BD: ლოცვითა; 27. B: გალობითა; D: გალობითა + მარხვითა და მღჳძარებითა; 28. B: ტაძარისა.

წმიდისა¹ ბაგრატისსა² დიდებად³ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა.⁴ მაშინ ღირსმან მან ვონიფანტე მოიღო ოქროჲ ხუთი კენტინარი, რომელ არს ლიტრაჲ ხუთასი,⁵ მომცა მე და მრქუა: „მიიღე ესე, მამაო, და აღაშენე ტაძარი ესე⁶ კეთილად.“

ხოლო მე მოუწოდე ჯელოვანთა⁷ ქვისხუროთა⁸ და მივეც საფასჲ⁹ ჯერისაებრ და ვარქუ მათ: „შვილნო, მამაჲ თქუენი ბაგრატ გინესს, რაჲთა უშენოთ მას ტაძარი.“ ხოლო მათ სიხარულით შეიწყნარეს სიტყუაჲ იგი. და ვთხარეთ საფუძველი გარემოჲს¹⁰ სამარხოჲსა¹¹ მისსა, რაჲთა იყოს იგი შორის ეკლესიისა.

ვყავთ¹² ლოცვაჲ და იწყეს შენებაჲ. და მცირედსა ჟამსა სრულ იქმნა ტაძარი იგი მადლითა ქრისტესითა. და შემდგომად წელიწდისა ერთისა შევამკვე ტაძარი იგი გამოხატვითა ყოველსავე საქმესა ძუელისა მის შჯულისასა¹³ ერთ კერძო და ახლისა შჯულ(ი)სასა¹⁴ – ერთ კერძო. და ხატიცა უფლისა ჩემისა ბაგრატისი გამოვსახე, ვითარცა იყო შეუცვალეზელად. და მივხედნი რაჲ [329r] ხატსა მისსა, ეგრეთ ვჰგონებდ¹⁵, თუ ჴორციტა ვხედავ მას.

ესე ყოველი რაჲ აღესრულა¹⁶ მეოხებითა წმიდისა ბაგრატისათა,¹⁷ ვაკურთხე ტაძარი იგი წმიდაჲ¹⁸ მე, ევაგრე, და განვანწესენ მას შინა მგალობელნი და მნათენი. ტატიანე ვაკურთხე ხუცად¹⁹ და ეპიფანე²⁰ – დიაკონად, რომელნი-იგი განვანწესენ მსახურებად სამარხოჲსა წმიდისა ბაგრატისსა. და

¹ B: წმიდასა; 2. B: ბაგრატისა; D: + და; 3. D: შემდგომად; 4. B: ქრისტესა; 5. ლიტრაჲ ხუთასი] D: ოქროჲ ხუთასი ლიტრაჲ; 6. B: იგი; 7. C: ჯელოვანთა; 8. BD: ქვითხუროთა; 9. BCD: საფასე; 10. C: გარემოის; 11. B: სამარხოვსა; D: სამარხოჲსა; 12. B: ვყავით; 13. B: რჩულისასა; D: სჯულისასა; 14. B: რჩულისაჲ; C: რჩულისასა; D: სჯულისა; 15. D: ვჰგონებდით; 16. რაჲ აღესრულა] D: აღესრულაჲ რაჲ 17. BD: ბაგრატისითა; 18. BD: –; 19. D: ხუცესად; 20. D: ონიფანტე.

განვაგე, რაათა სამარხოსა¹ მას ერისკაცი ანუ დედაკაცი არა შევიდეს, არამედ მღდელნი და მონესენი უჯამლოათა ფერჯითა. და ყოველთა წარჩინებულთა ქალაქისათა მოიღეს შესაწირავი ტაძარსა მას: ოქროჲ და ვეცხლი და სტავრაჲ, სოფლები და აგარაკები. და ყოველივე სამკაული ეკლესიისაჲ² სრულ იქმნა და ყოველი³ აღწერილი⁴ დავდევით საჭურჭლესა შინა.

ხოლო ვონიფანტე დაუტევა ყოველი⁵ ზრუნვაჲ⁶ ქუეყანისაჲ,⁷ ვითარცა ვთქუ. და თმაჲ თავისა თვისისაჲ⁸ აღიკუეცა და ყოველნი დღენი ცხოვრებისა მისისანი დაყვნა მოღუანებით ტაძარსა⁹ შინა წმიდისა ბაგრატისსა. და ესრეთ კეთილსა შინა¹⁰ მოქალაქობასა საღმრთოსა აღესრულა.¹¹

ხოლო სამარხოსა¹² წმიდისა და ღმერთშემოსილისა ბაგრატისსა მრავალნი სასწაულნი და საკრველებანი¹³ იქმნებიან. და¹⁴ თითოსახენი¹⁵ სენნი განიკურნებიან და ეშ[329v]მაკნი იდევენებიან მაღლითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა, ჭეშმარიტისა მის ღმრთისა, რომელი-იგი თითოეულად¹⁶ აღწერაჲ შეუძლებელ არს. არამედ ესე მცირედი აღმინერიეს სადიდებელად¹⁷ მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა¹⁸ ან და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ! იყავნ! იყავნ!¹⁹

¹ B: სამარხვოსა; 2. D: ეკლესიისა; 3. BD: ყოველივე; 4. B: აღწერით; 5. BD: ყოველივე; 6. D: ზრუნვა; 7. D: ქუეყანისა; 8. BD: მისისაჲ; 9. B: + მას; 10. BD: + და; 11. აქ მთავრდება ტექსტი D ნუსხაში (ქ. გ.); 12. B: სამარხვოსა + მას; 13. B: კურნებანი; 14. B: –; 15. B: თვით–; 16. B: თვითოეულად; 17. სადიდებელად] B: ძალისაებრ ჩემისა დიდებად; 18. წმიდისა სულისა] B: სულისა წმიდისა + დიდებულისა მის სამებისა რომელსა შუენის პატივი, ქებაჲ და თაყუანისცემაჲ; 19. B: იყავნ! იყავნ] –.

[218v] თუესა ნოემბერსა გ. წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულ-
თა მონამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსი

1. წელსა მებათშდმეტესა¹ დევნულებისა² ქრისტეანე-
თასა, მეფობასა სპარსეთს უშჯულოჲსა³ და უკეთურისა სა-
ბურისსა, უთხრეს, ვითარმედ: „ქრისტეანენი ჰგმობენ და სძა-
გებენ კერპთმსახურებასა და ქადაგებენ ერთსა ღმერთსა და
ასწავებენ კაცთა მას მხოლოსა მსახურებად და არცა მზისა
თაყუანის-ცემად⁴ და არცა ცეცხლისა ანუ წყლისა პატივისცე-
მად,⁵ არცა სხუათა მათ კერპთა ზორვად, არამედ ერთისა მის
ღმრთისა მონებად და სინმიდესა აღირჩევენ, ვიდრელა ქორ-
წინებასა. და არა ჰნებაჲს არცა მეფეთა, არცა მთავართა თა-
ნა მისლვაჲ ბრძოლად და შებლაღვაჲ ჯელთა სისხლითა კაც-
თათა. ხოლო იყოფებიან [219r] იგინი ლოცვითა და მარხვითა
და არავის თავს-იდებენ სხუასა დამბადებელად სოფლისა,
ანუ იძრვისთა თქუმაჲ გარეშე ღმრთისა მათისა.“

ესე ყოველი ცნა რაჲ საბურ მეფემან, ბრძანებაჲ განავ-
ლინა⁶ ყოველთა მიმართ მთავართა და მოგუთა, რაჲთა რო-
მელნიცა იპოვნენ ქრისტეანენი, აიძულებდენ მათ ზორვად
კერპთა, ხოლო რომელნიცა ურჩ⁷ ექმნენ, იტანჯნენ ყოვლი-
თავე სატანჯველითა და ძვრ-ძვრითა სიკუდილითა მოსწყდენ.

2. ხოლო მიიღეს რაჲ ბრძანებაჲ ესე მსახურთა მათ ეშ-
მაკისათა და მთავართა მათ უშჯულოჲსა⁸ მის მეფისათა, დი-
დი მოსწრაფებაჲ აჩუენეს აღსრულებად სიტყუათა ულ-
მრთოჲსა საბურისთა. ხოლო მას ჟამსა შინა შეიპყრეს წმიდაჲ
ეპისკოპოსი⁹ აკეფსიმა, რომელი იყო ქუეყანისა მისგან, რო-
მელსა ეწოდებოდა ნაისონ და ნათესავისაგან დიდისა და შემ-

¹ მებათშდმეტესა A. 2. დევნულებასა B. 3. ურჩულოჲსა A. 4. თავყუ-
ანის- A. 5. პატივ- B. 6. განავლნა B#. 7. ურჩ B*]ურ B#. 8. ურჩუ-
ლოჲსა A. 9. ეპისკოპოსი A.

კობილისა დიდებითა და სიმდიდრითა მრავლითა. და იყო იგი მოხუცებულ ჰასაკითა, ვითარ ოთხმეოცისა წლისა,¹ კაცი შემკობილი ყოვლითა სათნოებითა და მუშაკი გამოცდილი ქრისტეს მცნებათა,² განშორებული ყოვლისაგან საქმისა ბოროტისა, რომელი-იგი მარხვითა და ლოცვითა აღასრულებდა³ დღეთა თვსთა. და აქუნდა სიყუარული დიდი და მოწყალება გლახაკთა⁴ და უცხოთა, ხოლო ღმობიერება ესოდენი იყო მის თანა, ვიდრელა ყოველსავე ადგილსა, სადაცა დადგის ლოცვად, დაალტობდა ცრემლითა. ესრეთ უკუე შემკობილი⁵ [219v] ყოვლითა კეთილითა, ქადაგებდა წმიდასა სამებასა ერთღმერთეებასა და მრავალთა წარმართობისაგან ქრისტეანობად მოაქცევდა.

3. ხოლო პირველ შეპყრობისა ნეტარისა მის, დღესა ერთსა, ჯდა მის თანა სხუად ვინმე ძმა, სათნოდ ღმრთისა, სახელით პაპას, და უხილვიდა თავსა. და ვითარცა მიახლებულ იყო თავსა ნეტარისა ეპისკოპოსისა⁶ აკეფსიმესსა, მოდრკა პაპას და ამბორს-უყო თავსა მისსა ნეტარსა და თქუა: „ნეტარ არს თავი ესე, რამეთუ ქრისტესთჳს წამებითა კეთილითა გვრგვნოსან იქმნების შემდგომად მცირედისა ჟამისა.“ მაშინ წმიდამან ეპისკოპოსმან⁷ შეიტკბო იგი და მოიკითხა და ჰრქუა: „იყავნ წინაწარმეტყუელება შენი ჭეშმარიტ, შვილო ჩემო, და ადრე შეისმინენ შენი ღმერთმან და მომეცინ მე ნაწილი⁸ ესე, ვითარცა თქუა პირმან⁹ შენმან.“

ხოლო სხუად ეპისკოპოსი¹⁰ მოსრულ იყო ხილვად ნეტარისა აკეფსიმეასსა¹¹ და მას ჟამსა მუნ ჯდა და ესმა რად ესე-ვითარი სიტყუად, ჰრქუა პაპასს ლალობისსახედ: „შვილო, ვინაჲთგან მომავალთა საქმეთა მეცნიერება¹² გაქუს, მითხარ მეცა, თუ რად შემემთხუევის.“¹³ ჰრქუა მას პაპას: „მიხვდოდი

¹ წლისა B. 2. მცნებათა B. 3. ასრულებდა B#. 4. გლახაკთა B. 5. შემკობილი|შემკობილ იყო B. 6. ეპისკოპოსისა A, ეპისკოპოსისსა B. 7. ეპისკოპოსმან A. 8. ნაწილი A*|ნაწილი A#. 9. პირმან A*|პრმან A#. 10. ეპისკოპოსი A. 11. აკეფსიმეასა A#. 12. მეცნიება B#. 13. შემემთხუევის A.

რად სოფელსა შენსა, რომელსა ჰრქჳნ ადრან, მგზავრ მოიწი-
ოს აღსასრული¹ შენი.“

და შეემთხვა ორთავე ეგრეთ, ვითარცა თქუა ღმრთის-
მსახურმან ძმამან პაპას, რამეთუ წმიდაჲ აკეფსიმა წამებითა
სრულ იქმნა, ვითარცა, ესერა, აღწერაჲ გუეგულების, ხოლო
სხუაჲ იგი ეპისკოპოსი მგზავრ აღესრულა, მივიდოდა რად სო-
ფელსა მისსა.

4. [220r] ხოლო ოდეს-იგი შეიპყრნეს² ნეტარი აკეფსი-
მა და მიჰყვანდა შეკრული ჯაჭვთა, წარჰვლიდა რად მახლობე-
ლად სახლსა თჳსსა, ჰრქუა ვინმე თანამავალთაგან საიდუმ-
ლოდ: „ამცენ რადმე სახლისა შენისათჳს და ყოვლისათჳს,
რადცა გაქუს, ნუუკუე ვერღარა უძლო მოქცევაჲ და ხილვად
მისა.“ ხოლო ნეტარმან განყარა ჴელი და თქუა:³ „ესე სახლი
არღარა არს ჩემი სახლი და ესე სამკჳდრებელი არღარა არს
სამკჳდრებელი ჩემი, რამეთუ ჩემდა სახლ და სამკჳდრებელ
ქრისტე⁴ არს, რომელი-იგი უფროჲს ყოვლისა შევიყუარე.“

5. მაშინ მიიყვანეს იგი ქალაქსა მას, რომელსა ეწოდე-
ბის არბილ და წარმოუდგინეს⁵ იგი მუნ მყოფსა მას მოგუთა
მთავარსა, რომლისა სახელი იყო ადრახუსეთ.⁶ და იხილა რად
მოგუთმთავარმან⁷ ნეტარი იგი, ჰრქუა მას: „ქრისტეანე⁸ ხარ
შენ, ანუ სხჳსა შჯულისაჲ?“⁹ მიუგო წმიდამან აკეფსიმა და
ჰრქუა ბრწყინვალითა პირითა და ჴმამალლად: „მე ქრისტეა-
ნე¹⁰ ვარ და ღმერთსა მას ჭეშმარიტსა თაყუანის-ვსცემ.“¹¹
ჰრქუა მას მოგუთა¹² მთავარმან: „ჭეშმარიტ უკუე არსა, რად-
იგი შენთჳს მესმის, თუ ასწავებ კაცთა წინააღდგომისა ქმნად
მეფეთა ბრძანებისა?“ მიუგო ნეტარმან და ჰრქუა: „რავდენი-
ცა გასმიეს ჩემთჳს, ჭეშმარიტ არს, რამეთუ ჭეშმარიტად

¹ აღსრული B#. 2. შეიპყრეს A*]შეპრეს A#. 3. თქუა]ჰრქუა B. 4. ქრისტე B. 5. წარმოუ]უდგინეს B. 6. ანდრახუსეთ B#. 7. მოგუთა მთავარმან B. 8. ქრისტეანე A, ქრისტიანე B. 9. რწულისაჲ A. 10. ქრისტეანე A, ქრისტიანე B. 11. თაყუანის- AB; ვსცემ B*]ვცემ B#. 12. მოგუთა B*]მოგუთა B#.

ერთსა¹ ღმერთსა უქადაგებ კაცთა სამგუამოვნებით² დიდებულსა და ვასწავლი მათ, რაჲთა მოიქცენ მისა და შეინანენ პირველქმნულნი ცოდვანი³ და ყონ რაჲ იგი, სათნო არს წინაშე მისა,⁴ რაჲთა [220v] მიემთხვნენ ცხორებასა საუკუნესა.“

6. მიუგო მთავარმან და ჰრქუა: „მასმიეს, თუ კაცი ხარ ბრძენი და მოხუცებული და ვითარ სცთები, ვითარცა ყრმაჲ მცირე,⁵ და იტყვ ეგევითართა სიტყუათა და არა თავყუანის-სცემ⁶ მზესა, ცეცხლსა და წყალსა, ვითარცა-ესე ყოველი ქუეყანაჲ სპარსთაჲ⁷ იქმს?“ მიუგო⁸ წმიდამან ეპისკოპოსმან და ჰრქუა: „ფრიადითა სიცოფითა შეპყრობილ არს ქუეყანაჲ ესე სპარსთაჲ და დაუტევებია დამბადებელი და დაბადებულთა თავყუანის-სცემს.⁹ ხოლო აცთუნეთ იგი თქუენ უშჯულოთა¹⁰ მით¹¹ სწავლითა თქუენითა, რამეთუ შემოიღეთ შორის სიმრავლე¹² ღმერთთაჲ ფრიადი, და დ(ა)უტევეთ¹³ ჭეშმარიტი იგი დამბადებელი ყოველთაჲ ღმერთი.“

7. მიუგო მთავარმან და ჰრქუა: „უშჯულოებად¹⁴ სახელსდება¹⁵ მოძღურებასა მას,¹⁶ რომელსა ზედა მტკიცე არს მეფე¹⁷ ესე,¹⁸ სოფლისა მპყრობელი, ზ, ბოროტისა სიკუდილისა ღირსო?“ მიუგო წმიდამან და ჰრქუა: „ვითარი არს მოძღურებაჲ თქუენი? უფროჲსლა საცთურ ენოდების და არა მოძღურება, რამეთუ ჭეშმარიტებაჲ უვარ-გიყოფიეს და ეშმაკთა ჰმსახურებთ.“¹⁹ ჰრქუა მას მოგუთა მთავარმან: „ცუდთა მაგათ ზრახვათა განეშორე და ქმენ ბრძანებაჲ მეფისაჲ და თავყუანის-ეც²⁰ მზესა, რამეთუ ვჰრიდებ²¹ სიბერესა შენსა, რაჲთა არა შთავიდეს სისხლითა ჯოჯოხეთს.“ მიუგო წმიდამან აკეფ-

¹ ერთსა B*ერსა B#. 2. სამგუამოვნებით B*]სამგუამოვნებით B#. 3. შეინანენ პირველქმნულნი ცოდვანი] შეინანონ პირველქმნულთა ცოდვათა A. 4. მისსა B. 5. მცირე B. 6 თავყუანის- A. 7. სპარსთა B*]სპართა B#. 8. მიუგო B*]მიუგო B#. 9. თავყუანის- A. 10. ურჩულოთა A. 11. მით B*]მთ B#. 12. სიმრავლე A, სიმრავლე B. 13. დაუტევეთ A, დაუტევე B#. 14. ურჩულოებად A. 15. -დება B#. 16. მასკამას B. 17. მეფე B. 18. ესე A*]ეს A#; 19. ჰმსახურებთ B#. 20. თავყუანის- A. 21. ვჰრიდებ B#.

სიმა და ჰრქუა: „დაიყავნ პირი შენი უშჯულოჲ,¹ ზ, უკეთურო, და ნულარა შესძინებ თქუმად ჩემდა სიტყუასა მაგას ბოროტ-სა, რამეთუ მე სიყრმით ჩემითგან ჭეშმარიტსა სარწმუნოება-სა შინა აღზრდილ ვარ და [221r] არამცა² უმეტესად თანამედ-ვა ჟამსა ამას სიბერისასა ახოვნად დადგომაჲ კეთილსა მას შინა აღსაარებასა,³ რაჲთა გვრგვნოსან ვიქმნე ჭეშმარიტისა მის და დიდებულისა ღმრთისა ჩემისა მიერ.“

8. მაშინ აღივსო გულისწყრომითა უშჯულოჲ⁴ იგი და ბრძანა განროხმაჲ მისი გუემად და ესრეთ⁵ უწყალოდ გუემეს, რომელ ქუეყანაჲ იგი, სადა განროხმულ იყო, აღივსო სისხლი-თა. ესრეთ რაჲ იგუემებოდა ნეტარი იგი და აჩუენებდა⁶ დიდ-სა მოთმინებასა.

ჰრქუა მას მოგუთმთავარმან: „სადა არს ღმერთი შენი? მოვედინ ან და გიჴსენინ ჴელთაგან ჩემთა.“ მიუგო წმიდამან აკეფსიმა და ჰრქუა: „ღმერთი ჩემი ცათა შინა არს და უპყრი-ეს ქუეყანაჲ და ყოველნივე დაბადებულნი და ზღუაჲ ჴელთა შინა მისთა არს, და ადვილ არს მის წინაშე ჴსნაჲ ჩემი ჴელთა-გან შენთა, არამედ ამისთვის მიგიშუებს ტანჯვად ჩემდა, რაჲ-თა გამოჩნდეს შენისა გონებისა უკეთურებაჲ და ჩემიცა მოთ-მინებაჲ, რაჲთა მე მომაგნეს კეთილნი მიუთხრობელნი მერმე-სა მას საუკუნესა და შენ შემსგავსებულად საქმეთა შენთა გტანჯოს. ან უკუე, რასამე იქადი, რომელი-ეგე უუძლურეს ხარ ყუავილსა დაჭნობადსა, რაჲსათვს ჰზუაობ, მკუდარო და-ყროლებულო, ცხოვრებასავე⁷ შენსა, რამეთუ ვინაჲთგან არა გრწამს ცხოველი იგი და ჭეშმარიტი ღმერთი მცირედლა? და ვითარცა თივაჲ, ადრე განჰჴმე⁸ და სიკუდილმან წარგიტაცოს შენ და კუალად აღგადგინოს ღმერთმან ჩემმან საშჯე[221v]-ლად საუკუნოდ, რაჲთა ცეცხლსა შინა, რომელსა ან თაყუა-ნის-სცემ,⁹ ინუებოდი¹⁰ სულით და ჴორციით უკუნისამდე ჟამ-

¹ ურჩულოჲ A. 2. არამცა A*|არა A#; 3. აღსაარებასა B. 4. ურჩულოჲ A. 5. ესრეთ B*|ერეთ AB#. 6. ცხოვრებასავე B*|ცხოვრებასა შენ-სა|ვე; B#. 7. მცირედმლა B#. 8. განჴმე B#. 9. თაყუანის- A. 10. ინუებოდი B.

თა.“ ამათ სიტყუათა ზედა უმეტესად განრისხნა მოგუთმთავარი იგი და ბრძანა შეკრვად მისი ჯაჭვთა მძიმითა და შეყენებაჲ საპყრობილესა ბნელსა. და ჯდა წმიდაჲ აკეფსიმა საპყრობილესა მას შინა და ჰმადლობდა ღმერთსა და დაუცხრომელად ილოცვიდა.

9. და ხვალისა დღე შეიპყრნეს¹ სხუანი ორნი ქრისტიანენი. სახელი ერთისაჲ მის იოსებ, რომელი იყო დაბისა მისგან ბეთლაჰაბაჲსა, რომელი გამოითარგმანების „მწერლისაჲ“, მოხუცებული იყო იგიცა ჰასაკითა, ვითარ სამეოცდაათისა წლისაჲ და პატივცემულ იყო პატივითა ხუცობისაჲთა და მღდლობითა უბინოჲთა ჰმსახურებდა ღმერთსა ყოველსა ჟამსა. ხოლო მეორესა მას აითალა ეწოდებოდა. იყო იგი დაბისა მისგან,² რომელსა ჰრქვან ბითრედნე, ვითარ სამეოცისა წლისაჲ ჰასაკითა. და აქუნდა მას პატივი დიაკონობისაჲ და შემკობილ³ იყო ყოვლითა სათნოებითა, მჭურვალ⁴ სარწმუნოებასა შინა და მსახურებასა ქრისტესა⁵ და მამხილობელ უმჯულოთა. ესე ორნი წარმოადგინნეს⁶ წინაშე უმჯულოსა⁷ მას მოგუთმთავარსა მასვე ქალაქსა შინა.

10. ჰრქუა მათ მოგუთმთავარმან: „მითხართ⁸ მე, ღირსნო ბოროტისა სიკუდილისანო, რაჲსათჳს აცთუნებთ კაცთა უმეტართა და ჰყოფთ მათ ქრისტიანე?“ მიუგო წმიდამან იოსებ [222r] და ჰრქუა მას: „ჩუენ კაცნი ვართ ჭეშმარიტნი და განშორებულნი სიცრუვისაგან და ეგრეთცა⁹ ვასწავლით კაცთა¹⁰ მონებად ღმრთისა ცხოველისა.“ ჰრქუა მათ მოგუთმთავარმან: „და რომელი მოძღურებაჲ უმეტეს არს, ზ, უგუნურნო, რომელი-იგი უპყრიეს მეფესა მას ყოვლისა ქუეყანისასა და დიდებულითა მთავართა მისთა, ანუ თქუენი ეგე, უნდოთა მაგათ და შეურაცხთაჲ?“ მიუგო წმიდამან იოსებ და ჰრქუა: „ღმერთსა ჩუენსა არა სათნო უჩნს ამპარტავანებაჲ და ზუაო-

¹ შეიპყრეს B. 2. დაბისა მისგან A*]დაბისაგან A#. 3. შემკობილი; A. 4. მჭურვალე B. 5. ქრისტესსა B. 6. წარმოადგინეს B#. 7. ურჩულოსა A. 8. მითხართ მე – B#. 9. ეგრეთცა B. 10. კაცთა – A#.

ბაა და სიმდიდრე¹ სოფლისა ამის წარმავალისაჲ, არამედ სათნო-უნ² მას მდაბალნი და გლახაკნი, რომელთა ემინოდის მისგან. ამისთვისცა ვართ ჩუენ მდაბალ და გლახაკ, რათა ღირს ვიქმნეთ³ დიდებასა მისსა და ცხორებასა საუკუნესა.“

11. ჰრქუა მას მოგუთმთავარმან: „უდებებისა⁴ და ზარ-მაცობისა თქუენისათჳს არა გნებაჲს შრომაჲ, არამედ მიმოხუ-ალთ სახლითი-სახლად, ამისთვის იქადით სიგლახაკესა ზედა, რათა აჩუენოთ კაცთა, თუ კეთილი საქმე⁵ არს.“ მიუგო წმი-დამან იოსებ და ჰრქუა: „ვინათგან გუაყუედრე ჩუენ და ზარ-მაცად გწოდე, გამოიკითხე, უბადრუკო, და ცან, ვითარმედ უკუეთუმცა გუენება შეკრებად ნაქმარი ოდენ ჴელთა ჩუენ-თაჲ, უმეტესიმცა სიმდიდრე⁶ გუაქუნდა შენისა მის, რომელი მოგიგეს ნატაცებისა მის გლახაკთაჲსა. [222v] გარნა ქრის-ტესთვის რაჲცა გუაქუნდეს,⁷ მივსცემთ გლახაკთა, ხოლო თქუ-ენ ანგაჰრებითა თქუენითა მოიტაცებთ გლახაკთაგან.“ ჰრქუა მას მოგუთმთავარმან: „სიმდიდრე⁸ ყოველთა მიერ სანადელ არს და არა არს კაცი, რომელსამცა სძულდა⁹ იგი. ან უკუე, შენი სიტყუაჲ ვინმცა ირწმუნა, რომელსა იტყჳ, თუ ნებსით გძულს სიმდიდრე¹⁰ და განაბნევ მას?“

12. მიუგო წმიდამან იოსებ და ჰრქუა მას: „ჩუენ გვსწა-ვიეს, ვითარმედ დიდებაჲ სოფლისაჲ და სიმდიდრე¹¹ დაუდ-გრომელ არს და ვითარცა აჩრდილი, წარვალს, რამეთუ, აჰა, ესერა, მოინიოს სიკუდილი და წარჴდეს დიდებაჲ შენი და სიმ-დიდრე¹², ვითარცა ყოვლადვე არა ყოფილი და იქმნა შენ მიწა და ნაცარ, ხოლო სული შენი იტანჯებოდის ჯოჯოხეთს შინა. ესე უწყით ჩუენ და ამისთვის გუძულს¹³ დიდებაჲ და სიმდიდ-რე¹⁴ სოფლისაჲ და სურვიელ ვართ დამკვდრებად სიმდიდრესა მას ზეცისასა და დიდებასა მას დაუსრულებელსა.“

¹ სიმდიდრე A, სიმდიდრე B*]სიმდიდრე B#. 2. უჩან AB. 3. ვიქმნეთ B. 4. უდებობისა A. 5. საქმე A, საქმე B. 6. სიმდიდრე A, სიმდიდ-რე B. 7. გუაქუნდეს B*]გუაწდეს B#. 8. სიმდიდრე B. 9. სძულდა B*] ძულდა B#; 10. სიმდიდრე B. 11-12. სიმდიდრე A, სიმდიდრე B. 13. B: გძულს; 14. სიმდიდრე B.

13. ჰრქუა მას მოგუთმთავარმან: „დაუტევე ცუდადმეტყუელებაჲ შენი და რომელსა გკითხავ, იგი მითხარ: იქმა ნებასა მეფისასა და თაყუანის-სცემ¹ დიდსა მას ღმერთსა მზესა და სცხოვნდე,² ანუ³ არა გნებავს?“ მიუგო და ჰრქუა მას ნეტარმან⁴ იოსებ: „ნუ სცთები ამის საქმისთვის, უშჯულოო,⁵ ნუცა ჰგონებ, თუმცა მე მზესა თაყუანის-ვეც,⁶ რამეთუ მრავალთა დამისწავიეს, ვითარმედ არა არს იგი ღმერთი, არამედ ქმნული ღმრთისაჲ [223r] და ბრძანებითა მისითა არაარსისაგან არსად მოსრული.“

14. მაშინ უშჯულოო⁷ იგი განრისხნა და ბრძანა განშეშულებაჲ ნეტარისა იოსების⁸ და განრთხმაჲ და გუემაჲ ძლიერად არგნებითა მროწეულისაჲთა⁹ ეკლოვანითა.¹⁰ და¹¹ ესრეთ უწყალოდ სცეს მას, ვიდრელა¹² და კნინ ოდენ მისცამცა სული. ხოლო ახოვანი იგი ქრისტეს მონამც¹³ ყოვლადვე¹⁴ არარას¹⁵ იტყოდა, ჰგუემდეს რაჲ, არამედ ზეცას ოდენ ხედვიდა გონებითა და უფალსა ხადოდა, რაჲთა შეენიოს მას და მოსცეს ძალი და მოთმინებაჲ.

15. და ვითარცა შეიღება ყოველივე გუამი¹⁶ სისხლითა მისითა,¹⁷ მაშინ ჯმა-ყო¹⁸ და თქუა: „გმადლობ შენ, უფალო¹⁹ ჩემო, იესუ ქრისტე, ძეო ღმრთისა ცხოველისაო, სასოო და შესავედრებელო ჩემო, რამეთუ ღირს-მყავ მე მეორესა ამას ნათლის-ღებასა, რაჲთა განვიზანო და განვნმდე²⁰ ყოველთა ცოდვათა ჩემთაგან.“ ესმოდა რაჲ ესე მტარვალთა მათ მსახურთა ეშმაკისათა, წყრებოდეს და უფიცხესად ჰგუემდეს. ესოდენ უკუე დაბძარეს²¹ გუამი მისი გუემითა, რომელ არღარა იპოვებოდა²² ერთიცა ადგილი მრთელი. ძლით²³ უკუე

¹ თაყუანის- A. 2. სცხოვნდე A. 3. ანუ bis B#. 4. ნეტარმან A. 5. ურჩულოო A. 6. თაყუანის- A. 7. ურჩულოო A. 8. იოსებისა B. 9. მროწეულისაჲთა A*] მროწეულისაჲ A#; 10. ეკლოვანთა B*]ეკლოვათა B#; 11. და]დ A. 12. B: ვიდრელა] ვე ლა; 13. მონამე B. 14. ყოვლადვე B*]ყოვლად B#; 15. არარასა B. 16. გუამი B*]გუმი B#. 17. მისითა B*]თესითა B#. 18. -ყო – B#. 19. უფალო bis B#; 20. განვნმდე B*]ვნმდე B#; 21. დაბძარეს B#. 22. იპოვებოდა A. 23. ძლით A*]ძლი A#.

ბრძანა უშჯულომან¹ მან მოგუთმთავარმან დაცხრომა გუემისაგან² და შეკრეს იგი ჯაჭვთა და წარიყვანეს საპყრობილედ. ხოლო წმიდამან აკეფსიმა იხილა რაჲ იგი, აღივსო სიხარულითა და მოწლედ მოიკითხა და ჰმადლობდა ღმერთსა.

16. ხოლო მძლავრმან მან უშჯულომან³ მოგუთა მთავარმან⁴ [223v] მიჰედნა⁵ წმიდასა აითალას და ჰრქუა: „შენ რასა იტყვ? იქმა ბრძანებასა მეფისასა, რაჲთა თაყუანის-სცე⁶ დიდსა მას ღმერთსა მზესა და შჭამო სისხლი და შეირთო ცოლი და განარინო თავი შენი სატანჯველთაგან, ანუ შენცა ჰგიე გონებასა ზედა მოყუასთა შენთასა?“ მიუგო წმიდამან აითალა და ჰრქუა მას: „შენ ჭამე სისხლი, ვითარცა ეგე შჭამ, ძაღლო არაწმიდაო, და შენ გშუენის თაყუანის-ცემად⁷ მზისაჲ, უგუნურო და⁸ დაბრმობილო, რომელმან ვერ უძლე სიბრმისაგან შენისა განცდად ნათელი იგი ბრწყინვალე⁹, რომელი ბრწყინავს ყოველსა სოფელსა ქრისტეს სახარებისაჲ, ხოლო ჩემდა ჯერარს ჴელითა შენითა სიკუდილი, რაჲთა ვცხოვნდე¹⁰ მე უკუნისამდე.“

17. ამათ სიტყუათა ზედა უშჯულო¹¹ იგი განრისხნა, არამედ რეცა სულგრძელებად აჩუენა და ჰრქუა წმიდასა მას: „ვინ არს უგუნურო¹² იგი, რომელმან დაუტევოს¹³ ცხორებაჲ და აღირჩიოს სიკუდილი, ვითარ-ეგე¹⁴ შენ იქმ, ჰ, გონებაც-თომილო?“¹⁵ მიუგო წმიდამან აითალა და ჰრქუა მას: „თავსა შენსა უწოდე უგუნურო¹⁶ და ცოფ და გონებაც-თომილო, რამეთუ ეგრეთცა ხარ, ვინაჲთგან¹⁷ გზაჲ იგი ჭეშმარიტებისაჲ არა იცი! ხოლო ჩუენ ბრძანებათა ღმრთისა ჩუენისათა ვიმარხავთ და ჭეშმარიტად ბრძენ ვართ და გონიერ, რამეთუ ესრეთ გუამცნო უფალმან ჩუენმან იესუ ქრისტემან, რაჲთა რომელი-ესე

¹ ურჩულომან A. 2. გუემისაგან B*]გუემათაგან B#. 3. ურჩულომან A. 4. მოგუთმთავარმან B. 5. მიხედნა A. 6-7. თაყუანის- A. 8. და – A#. 9. ბრწყინვალე A, ბრწყინვალე B*]ბრწყინვალე B#. 10. ვცხოვნდე A. 11. ურჩლო A. 12. უგუნურო B*]უგუნურო B#. 13. დაუტევოს A. 14. -ეგე] + შორის B#. 15. გონებაც-თომილო B. 16. უგუნურო]უგუნ B. 17. ვინაჲთგან B*]ვინაჲთ B#.

თქვენ ცხორებად შეგიარაცხიეს, ჩუენ სიკუდილად შევჰრაცხოთ¹ და რომელსა-იგი თქვენ სახელ[224r]-სდებთ სიკუდილად, ჩუენ შევინწყნაროთ, ვითარცა ცხორება. რამეთუ უღმრთოებით ყოფა ამის სოფლისაჲ მომატყუებელი² არს საუკუნესა სიკუდილსა, ხოლო სიკუდილი ქრისტესთჳს განგჳმზადებს ჩუენ სასუფეველსა ცათასა.“

18. ამათ სიტყუათა ზედა უმეტეს აღივსო გულისწყრომითა უშჯულოჲ³ იგი მძლავრი და ბრძანა შეკრვაჲ ჴელთა მისთაჲ მუწლთა ქუეშე. და განუგდეს ძელი ჴელთა შორის და მუწლთა და ორთავე კერძოთა ძელისა მის აღვიდეს კაცნი ძლიერნი ექუსნი და სხუანი ექუსნი წარმოუდგეს⁴ და სცემდეს ძლიერად არგნებითა⁵ მროწეულისაჲთა ეკლოვანითა. ესრეთ იგუემებოდა რაჲ ნეტარი იგი, ეტყოდა მძლავრსა მას: „არა მეშინის მე სატანჯველთა⁶ შენთაგან, შეგინებულო და სისხლისმჭამელო ძაღლო, ყორანო არაწმიდაო, მძორისმჭამელო! არარად შემირაცხიე⁷ შენ, უკეთურო და უბადრუკო მაცთურო!“

19. ესმოდეს რაჲ უშჯულოსა⁸ მას სიტყუანი ესე, იღრჭენდა კბილთა⁹ მტარვალთა მათ ზედა და ეტყოდა: „რაჲსათჳს ნელიად სცემთ, უკეთურნო მტარვალნო, და სცალს მაგას ესრეთ ურიდად გინებად ჩუენდა?“ ხოლო იგინი უმეტესად ჴგუემდეს უწყალოდ, ვიდრელა შეჭირებითა მით საკრველთათა და ძელისა მის ზიდვითა და სასტიკითა მით ცემითა მკლავნი მისნი შეიმუსრნეს და ნასხმანნი ჴელთა და იდაყუთანი დაიჴსნნეს.¹⁰ მერმე ბრძანა უშჯულომან¹¹ მან წარყვანებაჲ და დაგ[224v]დებაჲ მისი საპყრობილესა. ზეტჳრთვით უკუე წარიყვანეს და დააგდეს იგი, სადა იყვნეს შეყენებულ წმიდანი იგი აკეფსიმა და იოსებ.

¹ შევრაცხოთ A. 2. მომატყუებელ B. 3. ურჩულოჲ A. 4. წარმოუგდეს B#. 5. არნებითა B#. 6. სატანჯველთა]სანჯველთა B. 7. შემირაცხე A#. 8. ურჩულოსა A. 9. კბილთა B*]ბილთა B#. 10. დაიჴსნნეს A. 11. ურჩულომან A.

20. და ვითარცა წარვდეს ხუთნი ოდენ დღენი და ჯდა ბილნი იგი მოგუთა მთავარი მტილსა რასმე შინა, და ბრძანა მოყვანებაჲ წმიდათაჲ მათ საპყრობილით და ჰრქუა მათ: „მითხარო მე ჭეშმარიტი, ჯერეთ მასვე¹ ბოროტსა გულისსიტყუასა ზედა ხართა, რაჲთა არა დაჰმორჩილდეთ ბრძანებასა მეფისასა?“

მიუგეს წმიდათა მათ ერთბამად და ჰრქუეს: „ჩუენ ერთსა გულისსიტყუასა კეთილსა ზედა მტკიცე ვართ და სარწმუნოებისაგან ღმრთისა ჩუენისა შეურყეველ ვართ და მას ჭეშმარიტსა და მხოლოსა ვჰმსახურებთ ყოველთა დამბადებელსა, ხოლო ბრძანებაჲ მეფისა შენისაჲ ყოვლადვე არად შეგვრაცხია. ან უკუე, ვითარნიცა ჯერ-გიჩნან სატანჯველნი, მოანიენ ჩუენ ზედა, რამეთუ მზა-ვართ ყოველსავე თავს-დებად შენვენითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა, რომელი-იგი არს მეუფე² საუკუნეთაჲ და ძალითა მისითა გარცხვნოთ შენ და ყოველნი ღონენი შენნი უძლურად გამოვაჩინენით.“³

21. მაშინ განრისხნა უშჯულოჲ⁴ იგი და ბრძანა მოღებად საბელი წურილად⁵ გრეხილი და მოჰხვეს⁶ იგი ბეჭთა მათთა და ზურგთა და კართთა და განუგდეს ძელები და ესოდენ იქციეს და შეაჭირეს კაცთა ძლიერთა, ვიდრელა ძუალნი მათნი შეიმუსრნეს და ჴმაჲ შემუსრვისა⁷ ძუალთაჲსაჲ ისმოდა.⁸

და ეტყოდა მათ უშჯულოჲ⁹ იგი: „ქმენით ნებაჲ მეფისაჲ და სცხოვნდეთ.“¹⁰ ხოლო წმიდანი იგი [225r] ეტყოდეს: „ჩუენ ნებასა ვიქმთ ღმრთისა და მაცხოვარისა ჩუენისასა,¹¹ ხოლო ნებასა უშჯულოჲსა¹² მეფისასა ყოვლადვე არად შევჰრაცხავთ.“¹³

22. ხოლო მესამით ჟამითგან ვიდრე მეექუსედ¹⁴ ჟამად-მდე სტანჯვიდეს ქცევითა მით დაჭირებითა საბელთაჲთა. და

¹ მასავე B. 2. მეუფეჲ A, მეუფე B. 3. გამოვაჩინეთ B. 4. ურჩულოჲ A. 5. წრილად B#. 6. მოხვეს A. მოჰხვეს იგი ბეჭთა B*]მოხვეს ბეჭეჭთა B#. 7. შემუსრვისა B*]შემუსრვასა B*. 8. ესმოდა B#. 9. ურჩულოჲ A. 10. სცხოვნდეთ B*]სცხოვნდეთ A, სცხოვნდეთ B#. 11. ჩუენისა B#. 12. ურჩულოჲსა A. 13. შევრაცხავთ A. 14. მექუსედ B#.

ესევეთარსა მას მოუთმენელსა ტანჯვასა¹ შინა მოთმინებაჲ განდიდნა და ძლევაჲ მათი საკვრველ იქმნა და ღმერთი მათ ზედა იდიდა. ხოლო ოდეს სრულად უსიტყუელ² იქმნეს³ და სიკუდილად მიეახლნეს, ბრძანა მძლავრმან მან კუალად წარიყვანებაჲ მათი საპყრობილედ.⁴ აღიხუნეს იგინი ბოროტთა მათ მტარვალთა და წარიყვანნეს და დაყარნეს საპყრობილესა. და ბრძანა უმჯულომან⁵ მან მოგუთმთავარმან,⁶ რაჲთა არავის⁷ შეუნდონ შესლვად მათდა,⁸ ანუ მიცემად პურისა, გინა სამოსლისა.⁹ ხოლო უკუეთუ ვინ იპოვოს¹⁰ შემავალი მათ თანა, რაჲთა იგუემოს იგი არგნებითა და მოეკუეთენ ორნივე ყურნი მათნი და ცხვრი.

23. მაშინ წმიდანი იგი მონამენი ახოვნად მოითმენდეს სატანჯველთა მათ ზედა შიმშილსაცა და სიშიშულესა. და დაყვეს საპყრობილესა¹¹ მას შინა სამი წელი. ხოლო სხუანი იგი¹² პყრობილნი განვიდოდეს და ითხოვდეს პურსა და ნათხოვისა მისგან მათისა მისცემდეს მათ მცირედსა რასმე და უნდოსა საზრდელსა, ვიდრელა მცველნიცა¹³ საპყრობილისანი ხედვიდეს ჭირსა მათსა და სიბერესა, და ტიროდეს წყალობისაგან მათისა.¹⁴

24. ხოლო შემდგომად სამისა წლისა შეყენებისა მის მათისა, მოვი[225v]და საბურ მეფე¹⁵ ქუეყანასა მას ბეთლამადისასა. და გამოიყვანნა იგინი¹⁶ მოგუთა მთავარმან¹⁷ მან, რომელი სტანჯვიდა და წარიყვანნა მეფისა. და იყო ხილვაჲ მათი საშინელ, რამეთუ ესოდენ განლეულ იყვნეს, ვიდრელა ყოვლად არა იყო მათ ზედა¹⁸ ფერი¹⁹ კაცთაჲ მრავალთა მათ ჭირთაგან. და რომელნიცა ხედვიდეს მათ, სწყალობდეს, დაღაცა-

¹ ტანჯვასა|სატანჯველსა B. 2. უსიტყუელ B#. 3. იქმნეს B. 4. საპყრობილეს B. 5. ურჩულომან A. 6. მოგუთმთავარმან B#. 7. არავინ A. 8. მათდა B*|მათ თანა B#. 9. სამოსლისა B*. 10. იპოვოს A. 11. საპყრობილესა მას B*|საპყრებილესა დას B#. 12. იგი – B#. 13. მცველნიცა B. 14. მათსა B#. 15. მეფე B. 16. იგინი|იგი A. 17. B: მოგუთმთავარმან; 18. მათ ზედა A*] – A#. 19. ფერი|ფირი B.

თუ სრულიად უწყალომცა¹ ვინ იყო. წარიყვანნეს² უკუე პალატად³ და წარმოუდგინნეს⁴ იგინი სხუასა მოგუთმთავარსა ყოვლისა სპარსეთისასა და სხდეს მის თანა სხუანი მოგუთა მთავარნი⁵ და წარჩინებულნი მეფისანი და შევიდეს რაჲ წმიდანი, არა თავყუანის-სცეს⁶ მას.

ჰრქუა მათ ადერ, მთავარმან მოგუთა მთავართამან:⁷ „ქრისტეანენი ხართა?“ მიუგეს წმიდათა მათ: „ჰე, „ქრისტეანენი ვართ და მხოლოსა ყოვლისა მპყრობელსა⁸ ღმერთსა ვჰმსახურებთ.“

25. ჰრქუა მათ ადერ:⁹ „აჰა, ესერა, კაცნი მოხუცებულნი ხართ და ვხედავ, ვითარმედ ჭირნი მრავალნი შემთხუეულ¹⁰ არიან თქუენდა და ამას წამებს ხილვაჲ პირთა თქუენთაჲ. ან უკუე, ისმინეთ განზრახვაჲ ჩემი და შეინწყალენით თავნი თქუენნი და ნუ¹¹ მოჰკუდებით ბოროტითა სიკუდილითა, არამედ დაემორჩილენით ბრძანებასა მეფისასა და თავყუანის-ეცით¹² მზესა და ცხოვნდით,¹³ რამეთუ ბრძანებაჲ ესევეთარი დადებულ არს, რაჲთა ყოველნი, რომელნი ვიდოდიან გზასა მას ქრისტეანობისასა, მახვლითა მოკუდენ.“

26. მიუგო წმიდამან აკეფსიმა და ჰრქუა მას: „უნწყით, [226r] ვითარმედ მოსწრაფე ხართ მიდრეკად ჩუენდა გზისა მისგან ჭეშმარიტისა ჴელმწიფებითა მაგით შენითა განქარვებადითა. არამედ ნუ სცთები,¹⁴ ნუცა შრომასა შეიმთხუევ, ნუცა მოვალს ესე ყოვლადვე გონებასა შენსა, თუმცა ჩუენგანმან ვინ ისმინა სიტყუაჲ შენი. ან, უკუეთუ გნებავს ტანჯვაჲ ჩუენი, ნუ ჰყოვნი, რამეთუ სატანჯველნი შენნი ჩუენ ვერ შეგუაშინებენ, არამედ მტკიცე არიან გონებანი¹⁵ ჩუენნი წამე-

¹ უწყალომცა B#. 2. წარიყვანეს B#. 3. პალატად A*|პალად A#. 4. წარუდგინნეს B#. 5. სხუანიცა მოგუთმთავარნი B. 6. თავყუანის- A. 7. მოგუთა მთავართამან A*|მოგუთამთა A#, მოგუთმთავართამან B. 8. ამპყრობელსა B. 9. ადერ B#. 10. შემთხუელ B#. 11. ნუ – B#. 12. თავყუანის- A. 13. ცხოვნდით A, ცხოვდით B. 14. ცთები B. 15. გონე-ბანი|გულნი B.

ბად ღმრთისა ჩუენისათჳს, ამისთჳსცა ყოვლადვე არა ვჰმორჩილობთ ბრძანებასა მეფისა შენისასა.“

27. ჰრქუა მას მძღავრმან¹ მან: „ვიცი, რამეთუ სიკუდილი განსუენებად შეგირაცხიეს თქუენ და მას ეძიებთ. არამედ არა გექმნას, ვითარ თქუენ გნებავს, ვიდრემდე² განვკაფნე ჴორცნი თქუენნი სატანჯველთა თითოსახითა და მერმე მახვლითა დაგჭრნე, რაჲთა თქუენ მიერ შეშინდენ ყოველნი ქრისტეანნი.“ მიუგო წმიდამან აკეფსიმა და ჰრქუა მას: „არცა სატანჯველთა შენთაგან გუეშინის, არცა მახვლისა შენისაგან ვძრნით, რამეთუ ღმერთი ჩუენი, რომელმან განგუაძლიერნა პირველ ამისა მოწვეწულთა მათ სატანჯველთა მოთმინებად, ანცა შეგუენიოს შენ მიერ მოწვეწულთაცა თავს-დებად. გამოცადე უკუე სიბერე³ ჩუენი ღმრთისა მიერ განძლიერებული და იძლიოს უბადრუკებაჲ შენი მოთმინებითა ჩუენითა⁴ და სირცხვლეულ იქმნე შენ უხილავითა მით [226v] ძალითა, მოვლინებულითა ჩუენ ზედა ღმრთისა მიერ ჩუენისა, და ემხილოს⁵ გონებაცთომილებაჲ შენსა ჭეშმარიტითა მით სარწმუნოებითა ჩუენითა.“

28. მაშინ უშჯულოჲ⁶ იგი აღივსო⁷ გულისწყრომითა და ბრძანა მოღებაჲ ათოთმეტი⁸ შოლტი ზროხისა ტყავისაჲ უქმრისა ახლისაჲ, და ჰრქუა წმიდათა მათ: „ვფუცავ დიდსა ღმერთსა მზესა და ბედსა საბურ, მეფისა მეფეთაჲსა, ვითარმედ უკუეთუ⁹ არა ჰქმნათ¹⁰ ბრძანებაჲ მისი, ამით ზროხისა ტყავებითა დაიბძარნენ¹¹ ჴორცნი თქუენნი და სისხლითა თქუენითა შეიბღალნენ¹² მცცენი თქუენნი და არა ვჰრიდო სიბერესა თქუენსა და უკუეთუ გუემითა მით ადრე მოჰკუდდეთ, მკუდარნიცა გუამნი თქუენნი ბოროტად იგუემნენ.“¹³ მიუგო წმიდამან აკეფსიმა და ჰრქუა მას: „ვინაჲთგან არაარსსა¹⁴

¹ მძღავრმან B*|მძღავრ B#. 2. ვიდრემდე B*|მდე B#. 3. სიბერე B. 4. და იძლიოს ... მოთმინებითა ჩუენითა – B#. 5. იმხილოს B. 6. ურჩულოჲ A. 7. აღივსო A*|ავსო A#. 8. ათოთმეტი A#. 9. უკუეთუ – A#. 10. ჰქმნად B. 11. დაიბძარნე B#. 12. შეიბღალნენ|შეიღებნენ B. 13. იგუემნენვე B. 14. არაარსსა|არარასა B.

მას ღმერთსა ჰფუცე და ბედი უძლური მოკუდავისა მეფისაჲ აჰსენე, მეშინის, თუ არა აღასრულო ფიცი შენი. ან გასმიეს, ვითარმედ ჩუენ შეურყეველ ვართ ერთისა მის ჭეშმარიტისა სარწმუნოებისაგან და ჯორცნი ჩუენნი მოგვცემიან შენდა, ხოლო სულნი ჩუენნი ჯელთა შინა ღმრთისათა არიან. ან, რაჲცა გნებავს, იქმოდე, ჩუენ მზა ვართ.“

29. მაშინ უშჯულომან¹ მან რისხვით² ჯმა-ყო: „განაშიშულეთ ეგე და განუპყრენით მჯარნი ძლიერად!“ და განართხეს იგი ოცდაათმან კაცმან: ათხუთმეტმან ერთსა მჯარსა და ათხუთმეტმან – ერთსა, ზემდგომარჲ,³ [227r] და წარმოუდგეს ორნი მტარვალნი წინაჲთ და ორნი – ზურგით და სცემდეს უწყალოდ, ვიდრემდის ჯორცნი მისნი დაიბძარნეს და სისხლითურთ ქუეყანად დაცუოდეს. და სხუანი ეტყოდეს: „ქმენ ნებაჲ მეფისაჲ და ცხოვნდი.“⁴ ხოლო ნეტარი იგი, ვიდრემდის შემძლებელ იყო ზრახვად,⁵ იტყოდა: „მე ნებასა უღმრთოჲსა მეფისასა შეურაცხ-ვჰყოფ⁶ და ნებასა ღმრთისა ჩემისასა აღვასრულებ.“ და ვინაჲთგან ვერღარა ეძლო სიტყუად, თუალითა ზეცად ხედვიდა და ხადოდა უფალსა და აჩუენებდა მიუდრეკელსა მას აღსაარებასა⁷ მისსა და ესრეთ ტანჯვასა მას შინა მოითმინა,⁸ ვიდრემდის სანატრელად მისცა ღმერთსა წმიდაჲ იგი სული მისი.

30. ხოლო ვინაჲთგან მოკუდა, იცვალნეს მტარვალნი იგი და სხუანი წარმოდგეს და სცემდეს გუამსა მას მკუდარსა, ვიდრემდის ყოვლითურთ დაიჭრა და⁹ დაიბძარა. მერმე დააკუეთეს იგი თავსა ზედა და შემუსრეს ქედი მისი. და წარიირთიეს¹⁰ და დააგდეს უბანთა ზედა და მცველნი განანესნეს, რაჲთა არავის შეუნდონ დამარხვად.

ხოლო შემდგომად სამისა დღისა მოიპარეს მორწმუნეთა წმიდაჲ იგი გუამი მისი მიზეზითა ასულისა სომეხთა¹¹ მეფისა-

¹ ურჩულომან A. 2. რისხვით B*]განრისხვით B#. 3. ზემდგომარჲ A, ზემდგომარე B. 4. ცხოვნდი B*]ცხოვნდი A, ცხოვნდედე B#. 5. ზრახვად]ზრახვადიედ B. 6. -ვჰყოფ B. 7. აღსაარებასა B. 8. მოითმინა + და B#. 9. და – B. 10. წარიირთეს B#. 11. სომეხეთა A.

ათა, რომელი მოვიდა მაშინ დასამტკიცებლად მშვიდობისა.

31. ესრეთ აღესრულა წმიდა იგი ეპისკოპოსი¹ აკეფსიმა თთუესა² ოკდომბერსა³ სამსა. და შემდგომად აღსრულებისა მისისა შეიყვანეს წმიდა იოსებ, და ჰრქუა მას უღმრთო მან მან მოგუთა მთავარმან: „იხილეა, უგუ[227v]წური იგი მოყუასი შენი ვითარითა ჭირითა მოკუდა, რამეთუ არა ინება აღსრულებად ბრძანებისა⁴ მეფისასა? ან უკუე, შენ, იოსებ, ისმინე განზრახვა ჩემი და აღასრულე ბრძანება მეფისა და თაყუანის-ეც⁵ მზესა, რაჟთა ცხოვნდეს⁶ სული შენი და განერე წინამდებარისა მისგან მწარისა⁷ სიკუდილისა.“ მიუგო წმიდამან იოსებ და ჰრქუა მას: „მე მზესა არა თაყუანის-ვსცემ,⁸ რამეთუ არა ღირს-არს და ბრძანებასა მეფისასა არა აღვასრულებ, რამეთუ უჯერო არს იგი და არცა ღმერთსა⁹ ჩემსა დაუტეობ¹⁰ და ვჰმონებ ცუდთა მათ ღმერთთა თქუენთა და არარათა. ან უკუე, რაჟთა გნებაჲს, ქმენ ადრე.“

მაშინ ბილწი იგი განრისხნა და ბრძანა განრთხმა¹¹ მისი. და განართხეს იგი ოცდაათმან კაცმან და მტარვალნი წარმოუდგეს და ჰგუემდეს ზროხის ტყავებითა მით, ვიდრემდე ყოველი გუამი მისი იქმნა, ვითარცა ერთი წყლული. და ქადაგი ჯმობდა: „ქმენ ბრძანება¹² მეფისა და სცხოვნდე.“¹³

32. ხოლო წმიდა იგი იტყოდა: „ერთ არს ღმერთი სამეობით, დიდებული და დამბადებელი ყოველთა და სხუად ღმერთი არა¹⁴ არს¹⁵ მისა¹⁶ გარეშე და ჩუენ სარწმუნოებასა მისსა ზედა¹⁷ მტკიცე ვართ.“ და გუემდეს რაჟ ფიცხლად და უწყალოდ, და ვერღარა ეძლო¹⁸ სიტყუად და ჰგონებდეს¹⁹ უკუე, ვითარმედ მოკუდა. დასცხრეს იგი ცემისაგან და დააგდეს,²⁰ ვითარცა მკუდარი, და წარითრიეს გარეშე და დაუტევეს. და

¹ ეპისკოპოსი A. 2. თუესა A, თუჴსა B. 3. ოკდომბერსა B. 4. ბრძანებასა A, ბრძნებანსა B. 5. თაყუანის- A. 6. ცხოვნდეს A. 7. მწარისა – A#. 8. თაყუანის- A. 9. ღმერთსა – B#. 10. დაუტეევობ B. 11. განრთხმა B#. 12. ბრძანება[ნება B. 13. სცხოვნდე A. 14. არა – B#. 15. არს bis B. 16. მისსა B. 17. ~ ზედა მისსა B. 18. ეძლე B#. 19. გონებდეს A#. 20. დააგდეს B*]დააგეს B#.

შემდგომად მცირედისა ჟამისა ცნეს, ვითარმედ ცოცხალ არს და ბრძანა მოგუთმთავარმან დამარხვად მისი.

33. [228r] და წარმოუდგინეს მძლავრსა მას წმიდაჲ აითალა და ჰრქუა მას: „ან უკუე, შენ ისმინე ჩემი და ნუ ემსგავსები ბოროტთა მათ მოყუასთა შენთა, რომელნი ბოროტადცა წარწყმდეს, არამედ აღასრულე ბრძანებაჲ მეფისაჲ და თაყუანის-ეც¹ დიდსა მას ღმერთსა მზესა და სცხოვნდე,² და მოგეცეს მეფისაგან დიდებაჲ და სიმდიდრე.“³ მიუგო წმიდამან აითალა და ჰრქუა მას: „მიკვრს, უბადრუკო, უგუნურებაჲ შენი, რამეთუ ჭეშმარიტად ბრმა არიან თუალნი გონებისა შენისანი და ცნობაჲ შენი მსგავს არს პირუტყუთასა⁴ და არა გულისწმა-ჰყოფ, რამეთუ იგინი უხუცეს ჩემსა იყვნეს ჰასაკითა და ესევითარი მოთმინებაჲ აჩუენეს და მიემთხვნეს⁵ დიდებასა საუკუნესა სიკუდილითა მით, რომელი მოაწიე შენ მათ ზედა, არამცა მე უმეტესად⁶ ვაჩუენეა მოთმინებაჲ, რომელი-ესე უჭაბუკეს ვარ მათსა, რაჲთა ღირს ვიქმნე მათ თანა გვრგვოსან-ყოფად? ამისთვის უწყოდე, ვითარმედ მეცა შეურყეველ ვარ ჭეშმარიტებისაგან და არა ვიქმ ნებასა არანმიდისა მეფისასა, რამეთუ მტერი არს ღმრთისაჲ და უცხოჲ საუკუნოჲსა მისგან ცხოვრებისა და დაკლებულ ნათლისა მისგან სულიერისა.“

34. ესმნეს რაჲ სიტყუანი ესე უშჯულოსა⁷ მას, აღიესო გულისწყრომითა და იცვალა ფერი პირისა მისისაჲ და ბრძანა განშიშულებაჲ მისი და განრთხმაჲ. და განართხეს იგი ორმოცმან კაცმან და სხუანი ჰგუემდეს ზურგსა მისსა და მკერდსა. ხოლო ნეტარი იგი ეტყოდა უშჯულოსა⁸ მას მოგუთმთავარსა: „ჴ, ბილწო [228v] და არანმიდაო ძაღლო, ვითარცა შენ უძღური⁹ ხარ და დაჴსნილი, ეგრეთვე სატანჯველნი შენნი და მტარვალნი უძღურნი არიან და დაჴსნილნი. ან, უკუეთუ გყვანან სადა კაცნი ძლიერნი და სატანჯველნი მწარენი, მო-

¹ თაყუანის- A. 2. სცხოვნდე A. 3. სიმდიდრე B. 4. პირუტყუთა A. 5. მიემთხვნეს B. 6. უმეტეს B#. 7. ურჩულოსა A. 8. ურჩულოსა A. 9. უძღურ A#.

იყვანენ ჩემ ზედა, რაჲთა მოთმინებითა ჩემითა მოვიპოვო¹ სული ჩემი ცხორებად საუკუნოდ.“

35. ხოლო მოგუთა² მთავარი იგი განკვრეებულ იყო და ჰრქუა მახლობელად მისსა³ მსხდომარეთა: „რაჲ არს ესე,⁴ რომელ⁵ ქრისტიანეთა ესრე⁶ სურის სიკუდილისათჳს, ვითარცა ვის მშიერსა სწადინ ჭამად პურისა და სუმად წყლისა?“ მიუგეს მათ და ჰრქუეს მას: „წერილ არს წერილთა შინა მათთა, ვითარმედ სხუად სოფელი არს უხილავი და ცხორებაჲ საუკუნოდ, რომელი მიელის მონაფეთა მათ მართლმადიდებლობისათა.“

მაშინ გუემისა მისგან ყოველნი ასონი მისნი დაიბძარნეს და ნაწევარნი დაიწსნნეს ზიდვითა მით მის ერისაჲთა და უწყალოჲთა მით ცემითა. და რაჟამს სრულიად მოსიკუდიდ⁷ იყო, ბრძანა მძლავრმან მან დაცხრომაჲ მტანჯველთაჲ. და მეყსეულად დავარდა მონამც⁸ იგი ქრისტესი ქუეყანასა ზედა, რამეთუ ვერლარა ეძლო ზედგომად. ხოლო უმჯულომან⁹ მან მოგუთა¹⁰ მთავარმან უბრძანა ორთა კაცთა დამჭირვაჲ მისი და დადგინებაჲ წინაშე მისსა.

36. და ჰრქუა მას: „ან უკუე, ქმენ ბრძანებაჲ მეფისაჲ და უბრძანო მკურნალთა, რაჲთა გილუანონ და ადრე განიკურნო.“ მიუგო წმიდამან აითალა და ჰრქუა მას: „ჴ, ძაღლო ბილ- [229r]წო და არანმიდაო, არათუმცა მკურნალთა შენთა მოღუანებაჲ თავს-ვიდევ, არამედ სიტყვთმცა სთქუ და მეყსეულად განვიკურნებოდე, ვერმცა დამარწმუნე განშორებად სიყუარულისაგან ღმრთისა ჩემისა, რომელმან ქმნა¹¹ ცანი და ქუეყანაჲ და თაყუანის-ცემად¹² დაბადებულსა მისსა მზესა, რომელი ქმნულ¹³ არს სამსახურებელად კაცთათჳს.“ ჰრქუა მას უმჯულომან¹⁴ მან: „ვინაჲთგან ესევითარსა ჰზრახავ, მე გყო შენ

¹ მოვიპო A, მოვიპოო B. 2. მოგუთ B#. 3. მისა A. 4. ესე – B. 5. რომელ – B#. 6. ესრეთ B. 7. მოსიკუდილ A. 8. მონამეც A, მონამე B. 9. ურჩულომან A. 10. მოგუთ B#. 11. ქმნა B#. 12. თავყუანის- A. 13. ქმნილ AB. 14. ურჩულომან A.

თითის საჩუენებელ კაცთა, რაჲთა არღარავინ იკადროს ნოდებად ქრისტიანედ.“

37. მიუგო წმიდამან და ჰრქუა მას: „აჰა, ესერა, უნებლიეთ ჰსწინახსწარმეტყუელე? რამეთუ თითის საჩუენებელ ვიქმენით კაცთა, რაჲთა ვაქუნდეთ ჩუენ სახედ კეთილისა ყოველთა ქრისტიანეთა, ჩუენ რაჲ გუხედვიდენ, ვითარმედ მოთმინებითა ვცხოვნდით,¹ მათცა უშიშად დათრგუნონ საცთური ამპარტავანებისა თქუენისაჲ, რამეთუ, ესერა, სახელსა და სახესა კეთილსა დაუტეობთ² მომავალსა ნათესავსა მოლუანებისა ამის და მოთმინებისა ჩუენისასა და უხრწნელთა მათ გვრგვნთა, რომელნი მოცემად არიან ჩუენდა მოსლვასა მას³ უფლისასა, რომელი არს მეუფე⁴ ჩუენი საუკუნო.“

ესე რაჲ⁵ თქუა წმიდამან აითალა, მოუწოდა უშჯულომან მან ადერ სხუასა მოგუთა მთავარსა, რომელი-იგი იყო მთავარი ქუეყანისა მის ედევისაჲ და ეწოდებოდა ადესქარ და ჰრქუა მას: „უკუეთუ ზვალემდე ცოცხალ იყვნენ [229v] მაცთურნი ესე, წარიყვანენ ქალაქსა შენსა და შეკრიბენ მუნ, რომელნიცა არიან ქრისტიანენი და დააკრიბონ ქვაჲ⁶ თვსითა ჴელითა, რამეთუ ამის ჯერისათჳს არა მივეც განჩინებაჲ მოკლვისა მათისაჲ აქა.“

38. მაშინ მოიყვანნა ადესქარ ორნი საჴედარნი და დასხნეს წმიდანი იგი მოწამენი იოსებ და აითალა მათ ზედა. და შეკრნეს⁷ საბლითა, რაჲთა არა დავარდენ, რამეთუ ასონი მათნი დაჴსნილ იყვნეს და ძუალნი მათნი შემუსრვილ. და მირაჲ-ინინიან⁸ სადგურად, ესრეთ⁹ შთამოყარნიან¹⁰ იგინი¹¹ საჴედართაგან მსახურთა მათ ეშმაკისათა სიძულულისა¹² მისთჳს, რომელი აქუნდა მათდა მიმართ, ვითარცა ვინ დაყარის ტვრთი შეშისაჲ. და მიინინეს რაჲ ქალაქსა არბილს, რომელი-იგი იყო ქუეყანისა ედევისაჲ, შეაყენეს იგინი დილეგსა ბნელსა

¹ ვცხოვნდით AB*, ვცხოვდით B#. 2. დაუტევობთ B. 3. მას – A#. 4. მეუფეჲ A, მჴე B#, მოჴე B*. 5. რა B. 6. ქვაჲ – B#. 7. შეკრნეს] დააკრნეს B. 8. -ინინიან B#]-ინინიან B*. 9. ესრეთ B*]ესეთ B#. 10. შთამოყარნიან]ჩამოყარნიან A. 11. იგინი]იგი B. 12. სიძულისა A.

სავსესა მწვრთა და დიოდა წყლულებათა მათთაგან სისხლი და წუთხი ფრიადი. და დაადგინა მთავარმან მცველნი, რათა არავის მიუშუან ქრისტიანესა შესვლად მათდა. და იყვნეს მდებარე ესრეთ უღუნელნი და ჭირვეულნი ჭირითა დიდითა უმეტეს¹ ბუნებისა.

39. ხოლო იყო ქალაქსა მას შინა დედაკაცი ვინმე ქრისტიან² მდიდარი ფრიად, რომლისა საჴსენებელი კურთხეულ იყავნ, სახელით ისდანდულ, ვითარცა სხუასაცა წიგნსა შინა მონამეთასა გჴსენებია, რამეთუ პატივ-სცემდა იგი ყოველთა ქრისტიანეთა და ყოველთა წმიდათა, რომელნი ქრისტესთვის იტანჯებოდეს, ილუწიდა და ჰმსახურებდა. [230r] ამას ღმრთისმსახურსა დედაკაცსა ესმა რაჲ წმიდათა მათთვის იოსებ და აითალაჲს, ვითარმედ დიდსა ჭირსა არიან დილეგსა შინა, წარავლინა და მოუწოდა უხუცესსა³ მცველთასა და მისცა მას ოქროჲ და ვეცხლი ფრიადი, რათა შეუწდოს შესვლად მათდა. ხოლო მან შიშით უქადა აღსრულებად თხოვისა⁴ მისისა.

და ვითარცა შემწუხრდა, წარიყვანნა დედაკაციმან მან კურთხეულმან მონანი თჳსნი და წარვიდა საპყრობილედ,⁵ შევიდა წმიდათა მათ წინაშე, ამბორს-უყოფდა⁶ ფერჴთა მათთა და წყლულებათა მათთა.⁷ და უბრძანა მონათა თჳსთა ტკრთვაჲ მათი და წარყვანებაჲ სახლად თჳსა. და წარიყვანნა რაჲ, მოსწრაფებით ილუწნა იგინი, დაბანნა წყლულებანი მათნი და შეხვნა ჴელითა თჳსითა⁸ და წალასა მას წყლულებისა მათისასა იცხებდა თავსა თჳსსა⁹ და გუამსა და ამბორს-უყოფდა დაჴსნილთა მათ ჴელთა და შემუსრვილთა მკლავთა და სცხებდა მათ ნელსაცხებელსა, და ტიროდა ღამე ყოველ, რამეთუ იყვნეს წმიდანი იგი, ვითარცა მკუდარნი.

40. ძლით უკუე უძლო წმიდამან იოსებ და ჰრქუა მას: „რახსათჳს ესრეთ სტირ მწარედ და არა იქმ საქმესა სრულისა

¹ უმეტეს]უაღრეს B. 2. ქრისტიანე B. 3. უხუცესა B#. 4. თხოვისა A*]თხოისა A#. 5. საპყრობილედ B#]საპყრობილოდ B*. 6. ამბოს-B#. 7. და წყლულებათა მათთა – B. 8. თჳსითა A*]თჳსთა A#. 9. თჳსა B#.

ქრისტეანისასა, რამეთუ ესრეთ სტირ ჩუენ ზედა?“ მიუგო დედაკაცმან მან და ჰრქუა მათ: „უკუეთუმცა გიხილენ თქუენ აღსრულებულნი, დიდადმცა ვიხარებდი, უფალნო ჩემნო. არამედ [230v] ამისთჳს ვტირ, რამეთუ გხედავ თქუენ ესევეითართა ჭირთა შინა.“

41. ჰრქუა მას წმიდამან იოსებ: „ჭირნი ესე სავსე არიან სიხარულითა და განსუენებითა, რამეთუ იტყჳს უფალი ჩუენი: რამეთუ იწრო და საჭირო არს გზად იგი, მიმყვანებელი ცხოვრებად საუკუნოდ, და მცირედნი ჰპოებენ მას.^{1*} და კუალად თქუა: რომელმან მოითმინოს სრულიად, იგი ცხოვნდეს.^{2**} და ყოველთა წმიდათა ესრეთ ჭირითა და განსაცდელითა წარვლეს ესე ცხოვრებად. და შენ უკუე, მორწმუნეო და კურთხეულო დედაკაცო, ოდეს იხილნე ქრისტეანენი ჭირსა შინა მოთმინენი, იხარებდი და ჰმადლობდი ღმერთსა, რამეთუ რაოდენცა იჭირვოდინ, ეგოდენცა განმრავლდების⁴ სასყიდელი მათი და გვრგვინი მათი განბრწყინდების.“

42. ხოლო ჟამსა განთიადისასა კუალად იტვრთნეს და წარიყვანნეს იგინი საპყრობილედ და დაყვეს მათ საპყრობილესა მას შინა ექუსი თთუჳ,⁵ შეყენებულთა ბნელსა⁶ შინა, და ჭირითა დიდითა, რომელსა ვერ შემძლებელ არს კაცი მოთხრობად.

ხოლო გარდაჴდა რად ექუსი თთუჳ,⁷ გარდააგდო მეფემან მოგუთა მთავარი იგი, რომელმან მიითუალნა ნეტარნი ესე მოწამენი ჴელმწიფებისა მისგან და სხუად მოავლინა, სახელით ზერუთ, ფრიად უღმრთოჲ და უძჳრესი პირველთასა.⁸ და ბრძანებაჲ მისცა მას ბოროტი ქრისტეანეთათჳს უშჯულომან⁹ მან მეფემან, რადთა თჳსითა ჴელითა¹⁰ დაჰკრებდენ ქრისტეანენი ქვასა წინამძღუართა თჳსთა.

43. და იქმნა ჭირი და მწუხარებაჲ დიდი ქრისტეანეთა

¹ *მთ. 7:14; 2. ცხონდეს A; **მთ. 10,22; მრკ. 13:13. 3. განმრავლების A#, განმერავლდების B#. 5. თთუჳ A, თუჳ B. 6. ბნეთსა B#] + მას B#. 7. თუჳ A, თუჳ B. 8. პირველთაჲსა B. 9. ურჩულომან A. 10. ჴლითა B.

ზედა, და ყოველნი ივლტოდეს მათათა და უდაბ[231r]ნოთა და იმაღვოდეს, რაჟთა არა შეემთხვოს საქმე¹ ესე ბოროტი – და-თხევად სისხლისა უბრალოჲსაჲ.

ხოლო მოვიდა რაჲ მოგუთა მთავარი იგი ქალაქსა მას და შევიდა თაყუანის-ცემად² ტაძარსა მას ცეცხლისასა და უთხრეს მას მსახურთა მათ ცეცხლისათა, ვითარმედ: „არიან აქა ორნი ქრისტიანენი შეყენებულნი საპყრობილესა შინა, რომელთა აქუს პყრობილობასა შინა სამი წელი და ნახევარი, რომელნი-იგი ფრიად ტანჯნა პირველად ადრახუსეთ და მერ-მე ადესქარ და ვერ დაარწმუნეს³ ქმნად ბრძანებასა მეფისა-სა.“ ესე რაჲ ესმა უკეთურსა მას, მეყსეულად ბრძანა მოყვა-ნებაჲ მათი წინაშე მისსა. და ვითარცა წარმოადგინეს,⁴ იწყო რისხვით შინებად მათდა და ეტყოდა: „ჴ, ერი ეგე ქრისტიანე-თაჲ, კადნიერი და ქედფიცხელი! ვითარ არა სძრწით დიდისა-გან და საშინელისა მეფისა საბურის ბრძანებისა, რომელმან მოაოწრნა სამეფო⁵ დიდნი და დაიპყრნა ქალაქნი ძლიერნი და დაიმორჩილნა ერნი ურიცხუნი? და თქუენ სხდეთ⁶ ქუეყა-ნასა შინა მისსა, ქალაქთა მისთა, და ბრძანებათა მისთა შეუ-რაცხ-ჰყოფთ.“

44. მიუგო წმიდამან აითალა და ჰრქუა მას: „უკუეთუ მტერნი ვართ მეფისანი, ვითარ შენ იტყუ, რად არა განენყო ბრძოლად ჩუენდა მჴედრებითა აღჭურვილითა,⁷ ვითარცა ქმნა სხუათა მათ მეფეთა და ერთა მიმართ, რომელთა ჰბრძოდა? არამედ შენ მოგავლინა, უძლური და უცხოჲ სიმწნისაგან, რომლისა-ეგე გული ძრწის, ვითარცა [231v] ფურცელი ქარი-საგან მიმოტაცებული, და არცასადა გიხილავს ბრძოლად, არამედ ყოველი საქმე⁸ შენი და სირცხვლი თავისა შენისაჲ დედათა თანა ყოფილ არს მარადის. ან უკუე, გრცხუენოდენ და პირი დაიყავ, არანმიდაო ძაღლო, რამეთუ მოხუედ ცთუ-

¹ საქმეჲ A, საქმე B. 2. თაყუანის- A. 3. დაარწმუნეს B#. 4. წარმო-ადგინეს B#. 5. სამეფონი A#. 6. სხედთ AB. 7. აღჭურველითა B. 8. საქმეჲ A, საქმე B.

ნებად მსგავსთა შენთა უბადრუკთა, ხოლო ჩუენ ვერ მძლე¹ გუექმნები, რომელნი-ესე მტკიცე ვართ ჭეშმარიტსა მას სარ-წმუნობასა ზედა ღმრთისა ჩუენისასა, და მისა მიმართ გუა-ქუს სასოებაჲ და სიყუარულისა მისისათჳს ყოველსავე მოვით-მენთ, და სიტყუაჲ საცთურისა შენისაჲ გულთა ჩუენთა არა შევალს.“

45. ჰრქუა მას მოგუთა მთავარმან: „ამისთჳს ესევეითარ-თა სიტყუათა გინებისათა მეტყჳ, #, მაცთურო, რაჲთამცა მეის თავი წარგკუეთე და განერი ჭირისაგან და სატანჯველთა მრავალთა? არამედ არა გექმნების ეგე, ვიდრემდის მრავლი-თა გუემითა განილიო, ვითარცა სწადის გულსა ჩემსა.“ მიუგო წმიდამან იოსებ და ჰრქუა: „უნყი, რამეთუ ვითარცა ასპიტი ყრუჲ სავსე არს სიმწართა გესლისაჲთა,* ეგრეთვე გული შენი სავსე არს რისხვითა და ზაკუვითა და გონებაჲ შენი სურვიელ არს ჭამად ჳორცსა² კაცთასა, ვითარცა ვეშაპი. ან უკუე, ნუ ჰყოვნი, არამედ გამოაჩინე ზაკუვაჲ შენი, უბადრუკო, და და-აცხრვე გულისწყრომაჲ³ შენი დათხევითა უბრალოთა⁴ სის-ხლთა ჩუენთაჲთა, #, სისხლისმჭამელო, [232r] და წარგუგზავ-ნენ ჩუენ სიმდიდრითა დიდითა⁵ ზეცისა სასუფეველსა, სადა-იგი სურვიელ-ვართ⁶ მიწევნად.“

46. მაშინ განრისხნა უშჯულოჲ⁷ იგი და ბრძანა დაკიდე-ბაჲ მისი თავდაქცევით და ცემაჲ პირველთა მათ წყლულება-თა ზედა ძარლუებითა ზროხისაჲთა. და ესოდენ სცეს მას, ვიდრემდე ყოვლისავე⁸ გუამისა მისისაგან წყარონი სისხლთა-ნი დიოდეს. და მუნ მდგომარჴ⁹ იგი ერი¹⁰ ტიროდა წყალობი-თა პატიოსანისა მის მოხუცებულისაჲთა. ხოლო მოგუნი იგი ეტყოდეს ნეტარსა მას საიდუმლოდ: „უკუეთუ ერსა წინაშე სირცხვლ-გიჩს,¹¹ შეგიყვანოთ ფარულად ტაძარსა ცეცხლისა-სა და თაყუანის-ეც,¹² რაჲთა განერე ჭირისა ამისგან.“

¹ მძლე B*]შემძლებელ B#. *ფს. 57:5; 2. ჳორცთა B#. 3. გულისწრომაჲ B#. 4. უბრაროლოთა B*]უბარაროლოთა B#. 5. დიდითა – B#. 6. სურვიერლ- B#. 7. ურჩულოჲ A. 8. ყოვლისა B. 9. მდგომარჴ A, მდგომარე B. 10. ~ ერი იგი B. 11. -გიჩნს B. 12. თაყუანის- A.

47. ხოლო წმიდამან იოსებ ჯმა-ყო: „განმეშორენით მე, მოქმედნო უშჯულოებისანო,¹ და წარვედით² ცეცხლად სა-უკუნოდ, რომელი განუმზადეთ თავთა თქუენთა!“

ხოლო ეკიდა წმიდა იგი თავდაქცევით და იგუემებოდა სამსა ოდენ ჟამსა, და ახოვნად მოითმინა სასოებისა მისთვის მერმისა. ამისა შემდგომად ძლით ბრძანა უშჯულომან³ მან გარდამოჴსნა მისი და ჰრქუა: „და ჯერეთცა არა მოდრეკილ არსა⁴ გონებაჲ შენი, მრავლისმეტყუელო, აღსრულებად ბრძანებასა მეფისასა და განრომად ტანჯვათაგან,⁵ რაჲთა სცხოვნდე?“⁶ მიუგო წმიდამან მონამემან და ჰრქუა: „ესევეითარითა ცხოვრებითა, რომელსა შენ იტყუ, ნუმცა სადა ცხოვნებულ ვარ.“ მოგუთა მთავარმან ჰრქუა მას: „ვინათგან [232v] ცხოვრებაჲ, რომელსა მე გეტყუ, არა სათნო-გიჩს,⁷ უკუეთუ სიკუდილი მოგცე, წადიერად მიითუალოა?“ მიუგო წმიდამან და ჰრქუა მას: „სიკუდილი ეგე, რომელსა შენ მიქადებ, ცხოვრებაჲ არს⁸ ჩემი საუკუნოდ, ხოლო შენმიერი ცხოვრებაჲ სიკუდილი არს.“

48. ჰრქუა მას მოგუთა მთავარმან: „აჰა, ესერა, ჴორცნი შენნი განლელ არიან სატანჯველთაგან და სული შენი კნინ ოდენ არს შენ თანა, რომელი-იგი მეორესა ტანჯვასა აღმოვჴადაო შენგან, და იქმნას სანადელი შენი.“ მიუგო წმიდამან და ჰრქუა მას: „დაიყავნ პირი შენი, მეტყუელო სიცრუვისაო, რამეთუ შენ სულსა ჩემსა ზედა ჴელმწიფებაჲ არცა ერთი გაქუს, ვითარცა წერილ არს წერილთა შინა ჩუენთა, ვითარმედ: ნუ გეშინის მათგან, რომელთა მოსწყდნენ ჴორცნი⁹ თქუენნი, ხოლო სულისა არა ჴელ-ენიფების მოწყუედად. არამედ მისგან გეშინოდენ, რომელი შემძლებელ არს სულისა¹⁰ და ჴორცთა წარწყმედად გეჴენიასა შინა.^{11*} ან უკუე, შენ ჴორცნი ჩემნი სტანჯნე ჴელმწიფებითა მაგით შენითა განქარვებადითა, ხო-

¹ ურჩულოებისანო A. 2. წარედით A. 3. ურჩულომან A. 4. არს A. 5. ტანჯვათაგან|სატანჯველთაგან B. 6. ჰსცხოვნდე A*, ჰცხოვნდე A#, სცხოვნდე B. 7. -გიჩნს B. 8. არს – B. 9. ჴორცნი|ჴორნი B. 10. სულსა B. 11. *მთ. 10:28.

ლო სულისა ჩემისაჲ არა ჴელ-გენიფების დაყენებაჲ სასოები-
საგან მისისა¹ და ცხორებისა მისგან საუკუნოჲსა.“

49. ხოლო უშჯულოჲ² იგი კიცხევით ეტყოდა მას: „ვინა-
თგან³ ეგე ეგრეთ არს, ვითარ შენ იტყვ, მადლიერ იყავ ჩემ-
და, რომელ მიზეზ გექმენ მათ კეთილთა, რომელთა იტყვ.“
მიუგო წმიდამან იოსებ და ჰრქუა: „უფალმან ჩუენმან იესუ
ქრისტემან გვბრძანა, რაჲთა ულოცვიდეთ მტერთა ჩუენთა და
[233r] გჴყუარდენ მოძულენი ჩუენნი და კეთილსა უყოფდეთ
ბოროტისმყოფელთა⁴ ჩუენთა.“^{5*} ხოლო უშჯულომან⁶ მან მო-
გუთა მთავარმან განიცინნა და ჰრქუა მას: „ან უკუე, მრავა-
ლი კეთილი თანა-გაც ჩემდა მას საუკუნესა ამისთჴს, რომელ
ან გტანჯავ შენ.“ მიუგო წმიდამან იოსებ და ჰრქუა მას: „არა
ეგრეთ არს, ვითარ შენ ჰგონებ,⁷ უშჯულოო,⁸ რამეთუ მას სა-
უკუნესა ვერვის ჴელ-ენიფების ყოფად წყალობისა მეორისა
თანა, არამედ ამას სოფელსა რაოდენ⁹ ძალ-მიც, ვილოცავ,
რაჲთა მოიქცე შენ და ყოველნი საცთურისა მისგან ეშმაკისა
და იცნათ მხოლოჲ ჭეშმარიტი ღმერთი,¹⁰ დამბადებელი ყო-
ველთაჲ. უკუეთუ ესე ჰქმნა და შეუვრდე მას, შეგიწყალოს
სახიერებისა მისისათჴს და მოგცეს მოტევებაჲ ცოდვათაჲ.“

50. ჰრქუა მას მძლავრმან მან: „დაუტევენ ჟამისად
ცუდნი ეგე სიტყუანი და მას საუკუნესა, რომელსა მოელი,
მუნ იტყოდე მაგათ საზრახავთა. ხოლო ან სწრაფით ქმენ ნე-
ბაჲ მეფისაჲ და გეყოს შენ კეთილი. და უკუეთუ არა ჰყო ესე,
დიდითა ჭირითა წარგგზავნო შენ ამიერ სოფლით და ესო-
დენ¹¹ თითოფერიითა სატანჯველითა განგკაფო, რაჲთა შენ მი-
ერ ყოველნი ქრისტეანენი შეშინდენ.“ მიუგო წმიდამან იოსებ
და ჰრქუა: „ჭირთა მათ შინა და ტანჯვათა,¹² რომელნი მოანი-
ნეს პირველ შენსა ყოფილთა მათ მთავართა, და ან კუალად
შენ უწყალოდ მტანჯე და ყოველთავე მათ შინა მადლითა

¹ მისისა B*]მისი B#. 2. ურჩულოჲ A. 3. ვინაჲთ B#. 4. ბოროტისა
მყოფელთა B. 5. ** მთ. 5:44; 6. ურჩულომან A. 7. ჰგონებ]ჰბასრობ
A. 8. ურჩულოო A. 9. რაოდენ A. 10. ღმერთი | ღმერთი B#. 11.
ესეოდენ B#. 12. ტანჯვათა]სატანჯველთა B.

ღმრთისა [233v] ჩემისაჲთა სრულ ვიპოვე მოთმინებითა. და ან კუალად სხუანიცა, რაოდენნი¹ მოაწინე ჩემ ზედა ტანჯვანი უკეთურებითა შენითა, მაქუს მე ღმერთი, რომელმან მომცეს მე ძალი და მოთმინებაჲ, რაჲთა რომელთაცა ქრისტიანეთა იხილონ მოთმინებაჲ სიბერისა ჩემისაჲ, განძლიერდენ დათრგუნვად ამპარტავანებისა შენისა, ვითარცა მე დავთრგუნე ძალითა ღმრთისა ჩემისა² ცხოველისაჲთა.“ მაშინ ბრძანა ბილწმან მან მთავარმან აღუბაჲ ნეტარისაჲ მის და შეგდეგაჲ საპყრობილესა. და ეგრეთცა³ იქმნა.

51. მერმე არაწმიდამან ჰრქუა ნეტარსა აითალას: „მი-თხარ⁴ შენ, უკუეთუ მასვე მაცილობელსა გულისსიტყუასა ზედა ხარა და არა გნებავს⁵ თავუანის-ცემად⁶ მზისაჲ და ცხორებაჲ?“⁷ მიუგო წმიდამან აითალა და ჰრქუა მას: „ცხოველ არს ქრისტე,⁸ ძე ღმრთისა ცხოველისაჲ, რომელი მრწამს ჭეშმარიტად და ვესავ მას, ვითარმედ უფროჲს ყოველთა მე მტკიცე ვარ აღსაარებასა სახელისა მისისასა⁹ და სხუაჲ ღმერთი მისა¹⁰ გარეშე არა ვიცი, არცა დაუტევებ¹¹ დამბადებელსა და თავუანის-ვსცემ¹² დაბადებულსა.“

ესე რაჲ ესმა მძლავრსა¹³ მას, ბრძანა მისიცა თავდაქცე-ვით¹⁴ დაკიდებაჲ და გუემაჲ ძლიერად. ხოლო ნეტარი იგი ამას ოდენ იტყოდა: „ქრისტიანე¹⁵ ვარ და ქრისტესთჳს მოვითმენ ყოველსა.“ უკვრდა¹⁶ მძლავრსა მას და მის თანამეინაჴეთა¹⁷ ახოვანი იგი მოთმინებაჲ მისი.

52. ხოლო იყო მუნ მანიქეველი ვინმე შეკრული. ბრძანა უკუე¹⁸ მოგუთა მთავარმან მან მოყვანებაჲ მისი. და გარდამოჴსნეს წმიდაჲ აითალა და დაადგინეს, რაჲთა ხედვიდეს მა-[234r]ნიქეველსა მას, ვითარ უვარ-ჴყოფს შჯულსა¹⁹ თჳსსა.

¹ რაოდენნი A. 2. ჩემისა B*|ჩემი B#. 3. ეგრეთცა A. 4. მარცხენა აშია-ზე: :: აითალა :: A; მარცხენა აშიაზე: მასვე B. 5. გნებავს A. 6. თავ-ყუანის- A. 7. ცხორება|ცეცხლისაჲ B. 8. ქრისტე A, ქრისტე B. 9. მისისა A. 10. მისსა B. 11. დაუტეობ A. 12. თავყუანის- A. 13. მძლავრა A. 14. თავდამოქცევით B. 15. ქრისტიანე A, ქრისტიანე B. 16. ოკვრდა A. 17. მეინაჴეთა B#. 18. უკუე B. 19. რჩულსა A.

ხოლო იგი მცირედ წინააღმდეგა და ბრძანა მძლავრმან გუემამ მისი. და ვითარცა მცირედ ოდენ გუემეს, მეცსეულად ჴმა-ყო და თქუა: „წყეულ იყავნ მანინ და შჯული¹ მისი და ყოველი მოძღურებაჲ მისი!“ და ბრძანა მოგუთა მთავარმან მან, რაჲთა მოჰგუარონ ჯინჭველი² და მოკლას, რამეთუ მანიქველნი ჯინჭველსა ღმერთად იტყვან და პატივ-სცემენ, ვითარცა ღმერთსა. მაშინ მოიღო³ კაცმან მან ჯინჭველი იგი და მოკლა.

იხილა რაჲ ესე წმიდამან აითალა, განბრწყინდა პირი მისი და წარმოჴდა, რამეთუ ზე დადგომად⁴ ვერ ეძლო, რამეთუ შემესრვილ იყვნეს წვენი მისნი და ჴელნი მჴართაფთგან⁵ და ყოველნი ასონი მისნი დაბძარულ. მაშინ ჴმა-ყო და თქუა: „აჰა, მოუძღურდა მანინ და იძლია და მოკლა ღმერთი თჳსი. ხოლო მე ნეტარ ვარ და სამგზისსანატრელ, რამეთუ მძლე ვექმენ მტერთა ჩემთა სახელითა უფლისა ჩემისა იესუ ქრისტეს, ძისა ღმრთისა ცხოველისაჲთა, რომელ-იგი⁶ არს ღმერთი პირველ საუკუნეთაჲ და უკუნისამდე იგი არს.“

53. ესმნეს რაჲ სიტყუანი ესე უშჯულოსა⁷ მას, აღივსო გულისწყრომითა და ბრძანა ცემაჲ მისი არგნითა მროწეული-საჲთა ეკლოვანითა.⁸ და ესოდენ სცეს მას, ვიდრედარა უსულო იქმნა და სისხლისა მისისაგან არლარა საცნაურ იყო ხატი პირისა მისისაჲ. მერმე ბრძანა უღმრთომან მან წართრევაჲ მისი და დაგდებჲ გარეშე სამშჯავროსა შიშუელი.

იხილა იგი ერთმან მოგუთაგანმან [234v] ესრეთ შიშუელი და შეენყალა, ვითარცა კაცსა, და მოიღო ფიჩ⁹ თჳსი და დაჰბურა მას. ხოლო სხუათა მათ მოგუთა იხილეს იგი და შეასმინეს იგი¹⁰ მოგუთა¹¹ მთავრისა მიმართ. და მეცსეულად ბრძანა წარმოდგინებაჲ მისი და განრთხმაჲ და მიათხვეს¹² ორასი¹³ არგანი. ამის ჴერისათჳს, ვჰგონებ, თუ იხილოს მოგუმან მან მცირედ რაჲმე ნაწილი წყალობისაჲ დღესა მას საშ-

¹ რჩული A. 2. ჴინჯჭველი A. 3. მიიღო B. 4. დაგომად B#. 5. მჴართაფთგან B#. 6. რომელი A#]რომელი-იგი A*. 7. ურჩულოსა A. 8. ეკლოვანითა A. 9. ფჩჩ A. 10. იხილეს იგი და შეასმინეს იგი – B#. 11. მოგუთა – B. 12. მიათხვე B#. 13. ორსი B#.

ჯელისა.¹ ამისა შემდგომად ბრძანა უშჯულომან² წარყვანებაჲ წმიდისა აითალაჲსი საპყრობილედ³ მოყუსისა მისისა თანა. აღიღეს იგი და წარიღეს და დააგდეს საპყრობილესა.⁴

54. ხოლო მას ჟამსა ესმა მოგუთა მთავარსა მას, ვითარმედ საბურ მარზაპანი, ძჳ⁵ მოაბორ ნახპეტისაჲ, მოვიდა ქალაქსა მისსა, რომელსა ეწოდებოდა მაკელარია. დასხნა წმიდანი იგი საწედართა ზედა და წარიყვანნა მისა და აუწყა მათთვის. და ბრძანა მარზაპანმან წარდგინებაჲ მათი მის წინაშე. იხილნა რაჲ იგინი მარზაპანმან, ჰრქუა მათ: „გამცნებ თქუენ, ჭამეთ სისხლი და თაყუანის-ეცით⁶ მზესა და განგათავისუფლნე თქუენ, რაჲთა არა მოჰკუდეთ, რამეთუ მეწყალის სიბერე⁷ თქუენი.“ მიუგეს წმიდათა და ჰრქუეს მას ერთითა პირითა: „ეგე საქმე⁸ – ჭამად სისხლისაჲ⁹ და თაყუანის-ცემაჲ¹⁰ მზისაჲ შენნი არიან და შენვე იქმოდე,¹¹ ხოლო ჩუენსა ნუ ჰგონებ, თუმცა მაგათგანი რაჲცა ვქმენით.“ მაშინ ბრძანა ურჩულომან¹² მან განრთხმაჲ მათი და გუემაჲ ძლიერად.

55. [235r] ხოლო ვიეთნიმე მუნ მდგომარეთაგანნი სწყალობდეს და ეტყოდეს საიდუმლოდ: „მოგართუათ¹³ ბადაგი ფეროვანი¹⁴ და ვთქუათ, ვითარმედ სისხლი არს, და სუთ¹⁵ იგი, რაჲთა არა მოჰკუდეთ ბოროტითა¹⁶ სიკუდილითა.“ ხოლო წმიდათა მათ ჴმა-ყვეს: „ნუ იყოფინ ჩუენდა, თუმცა შევაგინეთ სიბერე¹⁷ ჩუენი და დავფარეთ სარწმუნოებაჲ და ჭეშმარიტებაჲ კაცთათჳს უღმრთოთა.“

კუალად უბრძანა მიმთხუევაჲ მათდა ას-ასი არგანი და ჰრქუა მათ: „ვბრძანო მოღებაჲ¹⁸ ჳორცისა წმიდისაჲ, რომელ არცა მომშთვარი¹⁹ იყოს, არცა კერპთა²⁰ ნაზორევი, და ჭამეთ.“ მიუგეს წმიდათა მათ და ჰრქუეს: „წელთა შენთაგან

¹ სასჯელისა A. 2. ურჩულომან A. 3-4. საპყრობელედ B. 5. ძეჳ A, ძე B. 6. თაყუანის- A. 7. სიბერეჳ A, სიბერე B. 8. საქმე B. 9. სისხლისაჲ B*]სისხლისაჲ B#. 10. თაყუანის- A. 11. იქმოდე B#. 12. ურჩულომან A. 13. მოგუართუათ B#. 14. ფეროვანი A. 15. სუთ A. 16. ბოროტით B#. 17. სიბერეჳ A, სიბერე B. 18. მოღებაჲ B#. 19. მომშთვარ B#. 20. კერპთა B*]კეპთა B#.

არანმიდათა ვითარმცა მოგუეცა წმიდაჲ რაჲმე? ნუ იყოფინ ესე ჩუენდა, თუმცა რასაცა ზედა საქმესა ნებაჲ შენი აღვასრულებთ.“

56. ესე რაჲ ესმა წმიდათა მათგან, განრისხნა უშჯულოჲ¹ იგი მარზაპანი და განიზრახა მოგუთა მთავრისა მის თანა, რაჲთა შეკრიბნეს ქრისტიანენი მამანი და დედანი და აიძულნენ იგინი თჳსითა ჴელითა ქვისა დაკრებად წმიდათა მათ. და ბრძანებაჲ ესე გამოჴდა უღმრთოთა მათგან.

და მეყსეულად შემოკრბეს² ქალაქისა მისგან და გარემოჲს სოფლებისა სიმრავლჳ³ ფრიადი და აიძულებდეს მათ დათხევად სისხლსა უბრალოსა. შეპყრობილ იქმნა უკუე საკჳრველიცა იგი დედაკაცი ისდანდულ. მაშინ მოიყვანეს ნეტარი იოსებ და დაადგინეს ადგილსა ერთსა, წინაშე მთავრისა, და არღარა იყო ხილვაჲ კაცისაჲ მის ზედა მრავალთა [235v] მათ ტანჯვათა და გუემათაგან და შიმშილისა და დილეგისა და სხუათა მათ აურაცხელთა ჭირთაგან. და ემჭირა იგი ორთა კაცთა, რაჲთამცა არა დაეცა.

57. და ჰკითხა მას მოგუთა მთავარმან: „უკუეთუ მოდრეკილ არს გონებაჲ შენი აღსრულებად ბრძანებასა მეფისასა?“ ხოლო წმიდამან იოსებ ჰრქუა: „მომეახლე, მთავარო, რაჲთა გრქუა რაჲმე.“ ჰგონებდა უგუნური⁴ იგი, თუ საიდუმლოსა რასმე უთხრობს. აღდგა და მივიდა მახლობელად მისა.⁵ ხოლო მოწამემან ქრისტესმან აღივსო პირი თჳსი ნერწყვთა და შეჰწერწყუა პირსა მისსა და ჰრქუა: „შეგინებულო და არაწმიდაო, არა გრცხუენის, რომელ ჯერეთ მაგას მკითხავ? არა გიცნობისა ესოდენტა ტანჯვათაგან, ვითარმედ შეურყეველ ვარ მე ჭეშმარიტებისაგან ვიდრე სიკუდილადმდე?“ მაშინ მარზაპანმან მან და ყოველთა მის თანამსხდომარეთა⁶ მთავართა განიცინნეს და აყუედრეს მოგუთა მთავარსა მას და ჰრქუეს: „ვინ გაიძულა აღდგომაჲ და მისლვაჲ მახლობელად

¹ ურჩულოჲ A. 2. შემოკრიბეს A. 3. სიმრავლე B. 4. უგუნური]უგური B. 5. მისსა B*. ხოლო წმიდამან იოსებ ჰრქუა: მომეახლე ... მახლობელად მისსა – B#. 6. თანამსხდმართა B*]თანამსხდმრთა B#.

მისა?“ და სირცხვლეულ იქმნა ბილნი იგი სირცხვლითა დიდითა.

და მეცსეულად განიყვანეს წმიდაჲ იოსებ, რაჲთა ქვაჲ დაჰკრიბონ, და მის თანა ერი ქრისტიანეთაჲ, ვითარ ხუთასი სული. დიდითა ცემითა და იძულებითა განიყვანეს ერი იგი და მოთხარეს ჴნარცჳ ვიდრე წელთამდის და მას შინა შთაადგინეს ნეტარი იგი შეკრული. და ინყეს ცემაჲ ქრისტიანეთა, რაჲთა ქვაჲ დაჰკრიბონ მას.¹

58. აიძულებდეს [236r] ნეტარსაცა ისდანდულს, რაჲთა მიაგდოს ქვაჲ მის ზედა. ხოლო იგი ახოვანი მტკიცე იყო სარწმუნოებასა ზედა თჳსსა² და ჴმა-ყო ჴმითა დიდითა: „მე უჯეროსა მაგას საქმესა არა ვიქმ, არცა ვეზიარები დათხევასა სისხლისა³ უბრალოჲსასა.“ ხოლო უმჯულოთა მათ დამშჳულეს⁴ სანერტელი ლერწამსა გრძელსა და მისცეს მას და ჰრქუეს: „უკუეთუ არა გნებავს ქვისა მიგდებაჲ, ამით უკუე უგუმირე, რაჲთა ცნას მეფემან, ვითარმედ იქმ ბრძანებასა მეფისასა.“ ხოლო საკრველმან მან დედაკაცმან კუალად ჴმა-ყო: „ნუ იყოფინ ეგე ჩემდა საქმჳ,⁵ უფროჲსად გულსამცა ჩემსა დავისევ ეგე სანერტელი, ვიდრელარა გუამსა ქრისტეს⁶ მონამისასა. აწ, უკუეთუ⁷ მოგიღებინეს ჴელმწიფებაჲ მოკლვად ჩემდა, წადიერ ვარ სიკუდილსა ქრისტესთჳს, ხოლო მე სიკუდილსა მონამისასა არა ვეზიარები.“

59. ესრეთ დაიცვა სარწმუნოებაჲ და სიყუარული საღმრთოჲ ღირსმან მან დედაკაცმან, ხოლო სხუანი იგი ერნი ქვასა დაჰკრებდეს წმიდასა⁸ იოსებს. და იგი ილოცვიდა ღმრთისა მიმართ, და განტჳნეს თავი მისი და ტჳნი მისი დასთხიეს, და ესრეთ მისცა სული თჳსი უფალსა. რამეთუ ერთმან მთავართაგანმან რეცა შეინყალა იგი და ჰრქუა მტარვალსა აღებაჲ ლოდი დიდი და დატევებად⁹ თავსა ზედა მის

¹ მასქმათ B 2. თსა A. 3. სისხლისა B*]სისხლისა B#. 4. დამშჳულეს B*]დამჳულეს B#. 5. საქმე B. 6. ქრისტეს – B#. 7. უკუეთუ]უკუე B. 8. წმიდასა – B#. 9. დატევებად A*]დატეხად A#.

სა,¹ რაჲთა მსწრაფლ მოკუდეს. და შეკრიბეს² მის ზედა ზვნი ქვისაჲ³ დიდი. და ბრძანა უშჯულომან⁴ მან მთავარმან დადგინებად მცველთა სამ დღე, რაჲთა არავინ აღილოს [236v] გუამი მისი.

ხოლო მესამესა დღესა იქმნა ძრვაჲ დიდი მას ადგილსა და ჳმაჲ საშინელი და ქუხილი ელვითა⁵ სასტიკითა⁶ და სეტყუაჲ დიდი და ცეცხლი გარდამოჳდა ზეცით და დაწუნა მცველნი იგი და ზვნი იგი ქვისაჲ განაბნია, და პატიოსანი იგი გუამი ნეტარისაჲ მის უჩინო იქმნა. ხოლო გინა თუ წმიდათა ანგელოზთა აღილეს ამიერ სოფლით, გინა თუ კაცთა ღმრთისმსახურთა მიილეს და დაჰმარხეს, ღმერთმან მხოლომან⁷ უწყის, რამეთუ არცასადა იპოვა,⁸ არცავის სადა⁹ ეს-მა მისთჳს.

60. და აღესრულა წმიდაჲ მონამ¹⁰ და პატიოსანი მღდელი იოსებ დღესა პარასკევსა, შვდელსა მარტკლისასა.

ხოლო უღმრთოჲ იგი მარზაპანი და უშჯულოჲ¹¹ მოგუთა მთავარი წარვიდოდეს ქუეყანად, რომელსა ეწოდების¹² ბეთნადარა, დაბასა ფრიად დიდსა, სახელით რესთიგარ. დადევს უკუე წმიდაჲ აითალა საჳედარსა და წარიყვანეს მათ თანა, რამეთუ სლვად თჳსითა ფერჴითა ვერ შეეძლო დიდთა მათ გუემათაგან, რომელნი შემთხუეულ იყვნეს მისა.¹³ და ვითარცა მიიწინეს დაბასა მას, შეკრიბნეს ქრისტიანენი მამანი და დედანი და წარიყვანეს წმიდაჲ იგი მონამ¹⁴ ბორცუსა¹⁵ მაღალსა. და შეკრეს იგი და დააგდეს ქუეყანასა ზედა და მოიყვანეს ერი იგი ქრისტიანეთაჲ და აჭირვებდეს, რაჲთა ქვაჲ დაჰკრიბონ მას, და სცემდეს მტარვალნი მიყრად ქვისა მის ზედა. და რომელთამე აღირჩიეს სიკუდილი და საქმ¹⁶ იგი არა ქმნეს უჯეროებისაჲ, ხოლო სხუანი უნებლიეთ ერჩდეს¹⁷ მათ.

¹ მისსა B*]მისა B#. 2. შეკრებეს B#. 3. ქვიაჲ B#. 4. ურჩულომან A. 5. ელვითა A*]ევითა A#. 6. სასტიკითა A*]სასტიკითა A#B. 7. მხოლომან B. 8. იპოა A. 9. არცავის სადა A*]არცავისდა A#. 10. მონამეჴ A, მონამე B. 11. ურჩულოჲ A. 12. ეწოდებოდის B#. 13. მისდა B. 14. მონამე B. 15. ბორცუსა B*]ბორსა B#. 16. საქმე B. 17. ერდეს B#.

და დაჰკრიბეს ქვაჲ [237r] ღუანლითშემოსილსა მას, და ესრეთ მისცა მან სული თჳსი სანატრელად ჴელთა უფლისათა. და დააკრიბეს მას ზედა უშჯულოთა¹ მათ სოროჲ დიდი და დაუტევნეს მცველნი ორ დღე. ხოლო მესამესა ღამესა მოვიდეს მონოზონნი² ვინმე ღმრთისმოშიშნი და მოიპარეს პატიოსანი გუამი მისი და ღირსებით შემურეს და დადვეს ადგილსა საჩინოსა.

ხოლო სასნაული დიდი და საკრველი იქმნა ადგილსა მას, სადა-იგი ნეტარსა მას ქვაჲ დაჰკრიბეს, რამეთუ აღმოეცენა³ ხჳ⁴ დიდი მურტისაჲ, რომელი-იგი იქმნა საკურნებელ⁵ ყოველისა სენისა ქუეყანასა მას. ხოლო შემდგომად ხუთისა წლისა ჴდომითა და შურითა წარმართთა⁶ მოჰკუეთეს ხჳ⁷ იგი და დაწუეს. ხოლო მრავალთა მორწმუნეთა ძმათა გულსავსე გუყვნეს ფიცით:⁸ „ვიდრე მრავალ ჟამ განცხადებულად ვხედევდით სიმრავლესა ანგელოზთასა, რომელნი გარდამოვიდოდეს⁹ ზეცით ადგილსა მას და კუალად აღვიდოდეს და ჴმითა ტკბილითა ადიდებდეს ღმერთსა.“

აღესრულა ესეცა კეთილად მძლჳ¹⁰ მონამჳ¹¹ აითალა თთუესა¹² ივლისსა იდ-სა.¹³ ხოლო წმიდათა მამათა დაანესეს სამთაჲვე საჴსენებელი აღსრულებად თთუესა¹⁴ ნოემბერსა¹⁵ გ-სა:¹⁶ წმიდისა აკეფსიმა ეპისკოპოსისაჲ¹⁷ და წმიდისა იოსებ ხუცისაჲ და წმიდისა აითალა დიაკონისაჲ, რომელთა კეთილად ილუანეს ღუანლი წამებისაჲ და სრბაჲ აღასრულეს და სარწმუნოებაჲ დაიმარხეს [237v] ქრისტეს იესუს მიერ, უფლისა ჩუენისა, რომელსა შუენის ყოველივე დიდებაჲ, პატივი და თაყუანის-ცემაჲ¹⁸ თანა მამით და ყოვლად წმიდით სულით ან და მარადის და უკუნიით¹⁹ უკუნისამდე, ამენ!

¹ ურჩულოთა A. 2. მონაზონნი B. 3. აღმოაცენა B. 4. ხეჳ A, ხე B. 5. საკურნებელ B. 6. საკრნებელ B. 7. საკრნებელ B. 8. საკრნებელ B. 9. გარდამოვიდეს A#, გარდამოვიდოსდეს B. 10. მძლუ B. 11. მონამეჳ A, მონამე B. 12. თუესა AB. 13. იდ-სა|ათოთხმეტსა B. 14. თუესა AB. 15. თუესა AB. 16. გ-სა|სამსა B. 17. ეპისკოპოსისაჲ A. 18. თაყუანის- B. 19. თაყუანის- A.

[1r] თუესა¹ დეკენბერსა ო. წამება² წმიდისა მენაჲსი³ და ერმო-
გინესი⁴ და ევლრაფოჲსი.⁵ კირიელეისონ!⁶

ქრისტჳს⁷ მადლთა მოფენასა და ეკლესიათა⁸ აღორძი-
ნებასა სიკუდილი განქარდა⁹ და აღდგომა¹⁰ გამოჩნდა,¹¹ რო-
მელსა შინა ჭეშმარიტებისა¹² მონამენი მრავალსახეთა სატან-
ჯველთა¹³ მათ ზედა მონვენულთა¹⁴ შეინყნარებდეს და მტერ-
სა თვსსა სძლეს. რომლისათვისცა მე, საწყალობელმან ათანა-
ს¹⁵, ალექსანდრიისა¹⁶ ეპისკოპოზმან,¹⁷ ღირს ვიქმენ მადლი-
თა ქრისტჳსითა¹⁸ მითხრობად¹⁹ შემდგომითი-შემდგომად აქა
ყოფილი საქმჳ,²⁰ და²¹ ჴელითა მოყუსისა ჩემისა, მაღლიადმწე-
რალისაჲთა, დავანესე²² სახელგანთქუმულთა²³ მათ კაცთაჲ,²⁴
რომელნი²⁵ აქა²⁶ ქრისტეს მიერ²⁷ ინამნეს, რომელთაცა სხუ-
რებაჲ სისხლთა მათთაჲ აქამომდე იხილევების და სურნელებაჲ
ყოველთა მიეფინების.²⁸ ხოლო ყოველნი კაცნი,²⁹ რომელნი
სენითა სნეულებისაჲთა შეპყრობილ იყვნენ³⁰ და შეემთხვნენ³¹

¹ [თუესა] A. თუესა – C. 2. წამება C. 3. მინაჲსი B. 4. ერმოგინე B. 5. ევლრაფოჲსი B]პარაფოროსი A, გრაფოჲსი C. 6. კირიელეისონ! გუა-
კურთხენ, მამაო BC. 7. ქრისტეს BC. 8. ეკლესიათა C. 9. განკარდა
B. 10. აღდგომა A. 11. გამოსჩნდა C. 12. ჭეშმარიტებისა C. 13. რო-
მელსა შინა ... სატანჯველთა]რომლისა მონაფენი მსწრაფლ სახეთა
სატანჯველთა B, რომელსა შინა მონამენი მსწრაფლ მრავალსახეთა
სატანჯჴულთა C. 14. ~ მონვენულთა მათ ზედა C. მწვენულთა B. 15.
საწყალობელი ათანასი C. ათანასი B. 16. ალექსანდრიისა ABC + ეკ-
ლესიისა B. 17. ეპისკოპოსი B, ეპისკოპოსი C. 18. ქრისტესითა ABC.
19. მითხრობად + კათოლიკე ეკლესიათა მიმართ BC. 20. საქმე BC.
21. და + აღვნერე C. 22. დავანესე]წამებაჲ ესე C. 23. სახელით გან-
თქუმულთა B. 24. კაცთა B. მათ კაცთაჲ]ნეტართა ამათ კაცთანი C.
25. რომელნი-იგი C. 26. აქაჲ B. 27. ქრისტეს მიერ]ქრისტესთვის C.
28. ყოველთავე მოეფინების C. 29. ყოველნი კაცნი BC]ყოველთა
კაცთა A. 30. იყვნინ B, იყუნენ C. 31. შეემთხუინენ A, შემთხვნენ C.
და შეემთხვნენ – B.

ნანილთა მათთა,¹ მუნთქუესვე² განიკურნებინ.

შემდგომად³ გარდამოსლვისა⁴ კაცთმოყუარისა⁵ ქრისტესა⁶ ჩუენდა, წელსა⁷ ორას სამეოცდამეექუსესა, სარწმუნოებისათჳს იქმნა საშჯელი⁸ ალექსანდრიას [Iv] საქმეთათჳს კაცთა შორის საჩინოთა.⁹ და მრავალგზის თვთმჰყრობელმან მაქსიმიანოს¹⁰ ინება¹¹ დაჴსნა და¹² ვერ¹³ შეუძლო. უკუანაჴსკნელ¹⁴ მოსწერა¹⁵ წიგნი¹⁶ მასვე¹⁷ სამეუფოსა¹⁸ ჴელმწიფებისა მისისასა¹⁹ მისვე საქმისათჳს საშჯელი²⁰ მოწენად. და²¹ უკუანაჴსკნელ²² გულისჴმა-ყო²³ მაქსიმიანოს²⁴ და წარმოავლინა²⁵ კაცი ვინმე ბრძენი და გულისჴმისმოყველი²⁶ და ფრიად ჴელოვანი²⁷ სწავლითა, რომელსა ეწოდა მენა, რაჲთა მის მიერ აღესრულოს ფიცხელი საშჯელი.²⁸ და²⁹ ვითარცა მოიწია³⁰ ალექსანდრიად³¹ ქალაქსა,³² რაჲთა წარჰმართოს³³ გზად საქმისათჳს,³⁴ და მიწერა³⁵ მეფისა მაქსიმიანესა³⁶ დაჴსნა საშჯელისაჲ³⁷ მის.

ხოლო მენა ფრიად მორწმუნე³⁸ იყო ქრისტეს³⁹ მიმართ, არამედ არა გამოაცხადებდა თავსა თჳსსა ქრისტიანედ. და

¹ მათთა B. 2. მუნთქუესვე]მყის C. 3. ხოლო შემდგომად BC. 4. გარდამოსლვისა A. 5. კაცთმოყუარისა]იესუ C. 6. ქრისტესა AB, ქრისტესსა C. 7. წელთა A. 8. სასჯელი C. 9. საჩინოთა + ქალაქისათა BC. 10. მაქსიმიანოზ A, მაქსიმიანე C. 11. ინება]ბრძანა C. 12. და – A. 13. ვერ]ვე რ A. 14. და უკანაჴსკნელ C. 15. მოწერა AB. 16. წიგნები C. 17. მასვე – B. 18. სამეფოსა BC. 19. მისისა A]თჳსისასა C. 20. სასჯელი BC. 21. და – C. 22. უკანაჴსკნელ C. 23. -ჴყო C. 24. მაქსიმიანე C. 25. წარავლინა C. 26. ~ გულისჴმისმოყველი და ბრძენი C. 27. ჴელოვანი]მეცნიერი B. 28. სა[შჯელი] A, სასჯელი BC. 29. და]რომელ B, რომელი C. 30. მიიწია C. 31. ალექსანდრია B, ალექსანდრიას C. 32. ქალაქსა – C. 33. წარჰმართოს A, წარმართოს C. 34. საქმისათჳს]საქმესა თჳსსა C. 35. მიწეროს B, მისწეროს C. 36. მაქსიმიანესსა BC. 37. სასჯელისა B, სასჯელისა C. 38. მურწმუნე A. 39. ქრისტეს ABC.

დაჰყო¹ ქალაქსა შინა წელიწადი ერთი და ნაწილი რამე ქრისტიანობისაჲ განაცხადის და მოიხილავნ² სნეულთა და³ ჯელის დადებითა⁴ ნიში ჯუარისაჲ⁵ გამოსახის⁶ და მუნთქუესვე განიკურნებოდეს ბოროტისა სნეულებისაგან,⁷ და მრავალნი მკელობელნი⁸ განკურნნა⁹ და¹⁰ კერპნი დაამჴუნა.

მაშინ მოძღუარმან კერპთმსახურებ[ისა]მან,¹¹ მჴეცებრ განრისხებულმან¹² მის¹³ ზედა, მისწერა¹⁴ წიგნი მეფისა და აუნყა საქმჴ.¹⁵ და ვითარცა აღმოიკითხა წიგნი იგი მაქსიმია-ნოს,¹⁶ ალივსო¹⁷ გულისწყრომითა და განიზრახა, [2r] რაჲთა წარავლინოს მისა¹⁸ ერთი ვინმე¹⁹ წარჩინებულთა მისთაგან²⁰ და სათნო-უჩნდა თანამზრახვალთა²¹ მისთა. ამისთჴს წარავ-ლინა²² ერმოგინე დიდებული ეპრახოზი,²³ რამეთუ ყოველთა გულისწმის-ყოფათა²⁴ შინაგან მხედველ იყო, ათენელი²⁵ ნათე-სავით, რამეთუ გამოცდილ იყო ყოველსა ჴელოვნებასა სიბ-რძნისასა და კეთილისმყოფელ იყო გლახაკთა მიმართ და²⁶ ნაკლულევანთა.

რამეთუ²⁷ ვითარცა²⁸ მოიწია მაქსიმიანეს მიერ²⁹ მეფისა, იხილა ჩუენებით ღამესა შინა³⁰ სამნი კაცნი შემოსილნი

¹ დაყო A|იყო B. 2. მოიხილავნ|მუნ იხილავნ C. 3. და – B. 4. დადება-სა C. 5. ჯუარისაჲ|ქრისტესი C. 6. გამოსხის C. 7. სნეულებისაგან|სე-ნისაგან B. 8. კელობელნი A. 9. განკურნეს A. 10. და|ხოლო A. 11. კერპთმსახურებისაბამან|ღმრთისმსახურებისამან B, კერპთამან C. 12. განრისხებულმან|განძვნებულმან B. ~ განრისხებულმან მჴეცებრ C. 13. მის|მას B. 14. მიწერა AB. 15. საქმჴ|საქმე მისი BC. 16. წიგნი იგი მაქსიმიანოს|მეფემან მაქსიმიანე წიგნი იგი C. 17. ალივსო|გან-რისხნა C. 18. მისსა BC. 19. ვინმე – B. 20. წარჩინებულთა მისთაგან|წარჩინებულთაგანი BC. 21. თანამზეახჴლთა C. 22. ამისთჴს წარავ-ლინა|და წარმოავლინა B. 23. ეპრახოზი თჴსი B, ეპარახოზი C. 24. ყოვლითა A. ყოვლითა გულისწმისყოფითა B. ~ გულისწმისყოფათა ყოველთა C. 25. ათინელი BC. 26. და – B. 27. რამეთუ|რომელი B. 28. რამეთუ ვითარცა|ხოლო რაჴამს C. 29. მიიწია მაქსიმიანეს მი-მართ C. 30. ჩუენებით ღამესა შინა|ჩუენებასა B. ღამესა შინა|ღამე C.

ბრწყინვალეებითა, რომელნი ეტყოდეს მას,¹ ვითარმედ:² „წარვედ³ და⁴ იცან⁵ ჭეშმარიტი მეფე⁶, რომლისა იქმნებია⁷ მისსა ძლუნის⁸ მიმღებელ და მრავალნი მისსა მიიყვანნე⁹ სადიდებელად მისდა.“¹⁰ და ვითარ¹¹ განელჳდა¹² ძილისა მისგან,¹³ ჰგონებდა, ვითარმედ ქუეყანისა დიდებისა¹⁴ არს ჩუენებაჲ ესე. და სასტიკებით მოუწოდა მსახურთა თჳსთა¹⁵ და განვიდა გულისწყრომითა დიდითა¹⁶ და ენება აღსრულებად ბრძანებაჲ მეფისაჲ.

და მოსწრაფებით¹⁷ შფოთისა მისგან აღიძრა ყოველი ქუეყანაჲ და ნაენი, რომელნი ზღუთ¹⁸ მოვიდოდეს, ვითარცა არმურისაგან¹⁹ ლელვათაჲსა,²⁰ გულისწმა-ყვეს²¹ შიში იგი²² და წარემართნეს,²³ ვითარცა²⁴ ქჳშაჲ ზღჳსაჲ, აღიძრა ამბოხი²⁵ დიდი²⁶ სტკრითა²⁷ და ბობლნითა,²⁸ მრავალფერითა მღერითა²⁹ განვიდეს გარეშჳ³⁰ ქალაქსა შემთხუევად მისა,³¹ და ესევიტარ³² შევიდა³³ ქალაქად.³⁴ რაჟამს დამწუხრდა³⁵ და³⁶ [2v] განიყარა კრებული იგი,³⁷ დაშთა მარტოჲ.³⁸

¹ მას – B. 2. ვითარმედ – C. 3. წარვედ bis B. 4. და – B. 5. იცან + შენ C. 6. ჭეშმარიტი მეფე⁶მეფე ქრისტე, ღმერთი ჭეშმარიტი B. მეფე C. 7. იქმნებია⁷იქმენ შენ BC. 8. ძლუნის B, ძლჳწინისა C]ღუნის A. 9. ~ მოიყვანენ მისსა B. მოიყჳანენ C. 10. მისდა¹⁰შენდა BC. 11. და ვითარ¹¹ვითარცა B. 12. განელჳდა A, განილჳდა BC. 13. ძილისა მისგან – B. 14. დიდებაჲ C. 15. თჳსთა – BC. 16. ~ გულისწყრომითა დიდითა განვიდა C. 17. მოსწრაფებითა B. 18. ზღუთ A. 19. არმურისაგან A. 20. ლელვათაჲსა]ვენებათაჲსა B. B. 21. -ჰყვეს C. 22. იგი + ჰამბავისა მისგან C, ჰამბილსაგან B. 23. წარემართნეს BC. 24. და ვითარცა BC. 25. ანბოხი A. 26. დიდი]დიდძალი BC. 27. სტკრითა]საყკრითა B. 28. სტკრთა და ბობლანთა C. 29. მრავალფერითა მღერითა C]და მრავალსახითა მოყურებითა A, მრავლითა სახიობითა B. 30. გრეშჳ A, გარეშე BC. 31. მისსა ABC. 32. ესევიტარ]ესრეთ B. 33. ესევიტარ შევიდა]ესევიტარითა დიდებითა შევიდეს C. 34. ქალაქად + შემთხუევად მისა A. 35. ხოლო რაჟამს შემწუხრდა C. 36. და – A. C. 37. იგი + და A. 38. მარტოდ C.

მას ჟამსა¹ ღონე² იძია მენა და³ ევედრა მეკარესა და შევიდა მისა.⁴ და ვიდრე ჯდალა მსაჯული იგი,⁵ მოიდრიკა⁶ თავი თჳსი მენა და⁷ თაყუანის-ცემაჲ შესწირა⁸ მისსა⁹ და ჰრქუა: „გაკითხავ¹⁰ შენ,¹¹ ზ, უფალო¹² მსაჯულო, რაჲსა მიზეზისათჳს იყო მოსლვაჲ ეგე¹³ შენი აქა მამულსა შენსა სამკჳდრებელსა?“¹⁴ ხოლო მსაჯულმან მან¹⁵ გარემოიქცია პირი თჳსი მისგან¹⁶ და ჰრქუა მას:¹⁷ „რაჲსა, ვითარცა სიყუარულითა,¹⁸ სიტყჳსა ჴელოვნებისასა¹⁹ წარმოიღებ და²⁰ რეცა ლიქნით მეტყჳ?²¹ მცირედლა²² მაცალე და გან-რაჲ-თენდეს, განვაცხადო, რომელი წინააღმდგომი იყოს მეფისა²³ წინაჲ ურაკპარაკთა სახილავსა და ჰპოვო²⁴ შენ,²⁵ რომელნი გელიან²⁶ ძლევაჲ.“²⁷ და უბრძანა²⁸ მისი მცველითა დაკრძალვაჲ.²⁹ და ვითარცა განთენა,³⁰ ბრძანა³¹ წინაწარმოდგინებაჲ³² ქრისტეს³³ მჴედარი იგი. და ქადაგნი ჴმობდეს, რაჲთა ყოველი სიმრავლჳ³⁴ მოვიდეს ერთად. ხოლო ერისა მის სიმრავლჳ,³⁵ ვითარცა ქჳშაჲ წულილი³⁶ არმურისაგან³⁷ აღძრული, მოკრბა მუნ.³⁸

¹ ჟამსა + შინა C. 2. ღონე A. 3. და – B. 4. მისსა ABC. 5. ჯდალა მსაჯული იგი]დაჯდა მსაჯული B. 6. მოიდრიკა A. 7. და – B. 8. შეწირა AB. 9. მისსა – B. 10. გკითხავ C. 11. შენ – B. 12. უფალო – BC. 13. ეგე – BC. 14. სამკჳდრებელს A]ყოველსა სამკჳდრებელსა C. 15. მან – BC. 16. მისგან – B. 17. მას – B. 18. სიყუარულით A, სიყვარულით C. 19. რაჲსა ... ჴელოვნებისასა]რაჲსა სიყუარულითა, ვითარცა სიტყუაჴელოვნებასა B. სიტყჳჲ ჴელოვნებასა C. 20. და – BC. 21. მეტყჳ + მე C. 22. მცირედლა + და B. 23. მეფისა – BC. 24. პოვო A, ჰპოო BC. 25. შენ – C. 26. გელიან + შენ BC. 27. ძლევაჲ]ძნელნი სატანჯჴჴლნი C. 28. ბრძანა A. 29. დაკრძალვაჲ bis B#] + აუნყა ჴემმარიტებით B. მცველითა დაკრძალვაჲ] დაკრძალვაჲ საპყრობილესა შინა C. 30. განთენდა A. 31. უბრძანა BC. 32. წარმოდგინებაჲ C. 33. ქრისტეს ABC. 34. სიმრავლე BC. 35. სიმრავლე BC] + იყო C. 36. წულილი]ზღჳსა C. 37. არმურისაგან AB. 38. მოკრბა მუნ]შემოკრბა B. აღძრული მოკრბა მუნ]აღრეული შემოკრბეს C.

მაშინ წარდგა მენა წინაშე მსაჯულისა, არა¹ ვითარცა საშველად,² არამედ³ ვითარცა მსაჯული, და⁴ განუყარა ჯელი და დაწყნარებულითა⁵ სიტყვთა ეტყოდა სამ ჟამითგან ვიდრე⁶ მეშვდედ ჟამადმდე.⁷ და⁸ მრავალსახე შეზავებული იგი⁹ მიდევენებაჲ ამოოსაჲ დაჰჴსნა მორჩილებაჲ,¹⁰ ხოლო¹¹ ქრისტჴსი¹² კაცთა თანა გარდამოსლვაჲ¹³ აუწყა ჭეშმარიტებით, ვიდრემდის¹⁴ ღალატ-ყო¹⁵ ყოველმან სიმრავლემან ერისამან,¹⁶ და თქუეს: „ერთ არს ღმერთი,¹⁷ დიდ და ძლიერ,¹⁸ რომელი¹⁹ მაუწყა ჩუენ [3r] მენა, და გუარნამს²⁰ ჩუენ²¹ ყოველთა თქუმული იგი.“²² და²³ ვითარცა იხილა მსაჯულმან²⁴ უფროსი ერისა²⁵ მის, ვითარ²⁶ ჰრწმენა მენასი, განუტევა²⁷ ერი.²⁸

და²⁹ განთიად მოუწოდა მენას და³⁰ დაადგინა ურაკპარაკსა მას და კუალად სამგზის ამხილა მას³¹ და წინააღუდგა მას სიტყვთა.³² და³³ უბრძანა მსაჯულმან მოკუეთაჲ ტერფთა³⁴ მისთაჲ და აღმოჴდაჲ თუალთაჲ და ენაჲ აღმოკუეთაჲ³⁵ ძირი-

¹ არა + თუ B. 2. სასჯელსა BC. 3. არამედ + თუთ B. 4. და – B. 5. დაწყნარებულითა A. 6. ვიდრე bis C. 7. ჟამამდე A. 8. და – BC. 9. ~ იგი შეზავებული B. 10. ამოოსაჲ დაჰჴსნა და მურჩილებაჲ A] ამოოსაჲ მორჩილებაჲსაჲ დაჰჴსნა B. ~ მრავალსახე იყო შეზავებული ამოოსაჲ და მიდევენებებაჲ და მორჩილებაჲ დაჰჴსნა C. 11. ხოლოდა C. 12. ქრისტესი ABC. 13. გარდამოსლვაჲ A. 14. ვიდრემდის|ვითარმედ A. ვიდრემდის – C. 15. ღალატ- A. 16. სიმრავლემან ერისამან|ერმან B. 17. ღმერთი BC. 18. დიდ და ძლიერ|და დიდ არს ძალი მისი C. 19. რომელი + ჭეშმარიტებით C. 20. გუარნამს A. 21. ჩუენ – B. 22. თქუმული იგი|მის მიერ თქმული (თქმული C) BC. 23. და – B. 24. მსაჯულმან + მან C. 25. ერისა B. 26. ვითარ|ვითარმედ B. უფროსი ერისა მის, ვითარ|რამეთუ უფროსსა ერისა მისგანსა ფრიად C. 27. განოტევა A. 28. ერი + იგი C. 29. და|ხოლო C. 30. და – B. 31. მას – B. მას|მძლავრმან მან C. 32. და წინააღუდგა მას სიტყვთა|ხოლო წმიდაჲ მენა წინააღუდგა მას სიტყვთა ჭეშმარიტითა C. 33. და|მაშინ C. 34. ტერფთა|ფერჴთა C. 35. აღმოკუეთაჲ A.

თურთ,¹ ხოლო² დაშთომილი³ გუამი დამარხვად ბრძანა,⁴ რათა გან-რა-თენდეს, მიუგდოს მფრინველთა ჯორცისმჭამელ-თა⁵ და⁶ მათ მიერ⁷ განილიოს, და არარაა ნაწილთაგანი იპო-ვოს⁸ მისთაა ყოვლადევე.⁹ ხოლო ღამესა მას,¹⁰ მესამესა¹¹ ჟამ-სა, ბრწყინვალე¹² იქმნა საპყრობილე იგი.¹³ და გარდამოჭდა თავადი ქრისტე¹⁴ კაცთმოყუარებითა¹⁵ თჳსითა და აღადგინა ახოვანი¹⁶ იგი, თჳსი მონამე¹⁷ მენა, და განცხოველებული უვ-ნებულ-ყო,¹⁸ რამეთუ¹⁹ შთაჰბერა²⁰ მას სული ცხოველი და²¹ განმხიარულ-ყო იგი²² ყოვლითურთ და²³ განაძრიელა გუამი²⁴ მისი და ჰრქუა მას:²⁵ „ნუ გეშინინ!“²⁶ და²⁷ მიგეახლე შენ²⁸ და ვიყო შენ თანა. ხოლო მსაჯული ერმოგინე,²⁹ რომელსა ჰგო-ნებ მტერ შენდა,³⁰ ვყო³¹ იგი მოყუას³² შენდა, რამეთუ მოეწესნა³³ მეცნიერებისა ესე³⁴ ზრახვად და წინაშე ჩემსა ჰყო³⁵ ნებაა ჩემი³⁶ და იგი განმინესებოის³⁷ შენდა მოგზაურად³⁸ მო-ქალაქე და არღარა მიიღო³⁹ გამოცდილებაჲ სატანჯველთაჲ,

¹ ~ ენისა აღმოკჳტთაჲ ძირითურთ და აღმოფხურაჲ თუალთაჲ C. 2. ხოლოდა B. 3. დაშთომილი A] + იგი B. 4. ~ ბრძანა დამარხვად B. 5. ჯურცისმჭამელთა A. 6. და – B. 7. მათ მიერ – C. 8. იპოვოს A. 9. არარაა ... ყოვლადევე] არა იპოს ნაწილთა მისთაგანი B, არა ნაწილთა მისთაგანი იპოოს. და ჰყუჭს ეგრეთ C. 10. ღამისა მის C. 11. მესამესა + ოდენ BC. 12. ბრწყინვალე BC. 13. იგი – B. 14. ქრისტე BC. 15. კაცთმოყუარებითა] ბრწყინვალეებითა B. 16. ახოვანი A, ახო-ანი C. 17. მონამე – AC. 18. ~ უვნებულყო განცხოველებული B, უვ-ნებელჰყო განცოცხლებული C. 19. რამეთუ C] ხოლო A, და B. 20. შთაბერა C. 21. და – B. 22. განმხიარულყო იგი] განამხიარულა B, გა-ნამხიარულა იგი C. 23. და – B. 24. გუამი] გული C. 25. მას – B. 26. მე ვარ, ნუ გეშინინ C. 27. და – C. 28. და მიგეახლე შენ] და მოახლედ შენ A] მე ვარ B. 29. მსაჯულმან ერმოგინი C. 30. მტერსა შენსა C. 31. ვყავ BC. 32. მოყუას] მოყუარე BC. 33. მოიწესნა B, მოგიწესნა C. 34. მეცნიერებისა ესე] მეცნიერებისაებრ C. 35. ყო AB. 36. ჩემი] მისი B. 37. განმინესებოი AC. 38. მოგზაურად – B. ~ მოგზაურ შენდა C. 39. მოქალაქე – C. 39. მოიღო B.

რამეთუ¹ სახელები თქუენი დაწერილ არს წიგნსა მას ცხოველთასა.²

ხოლო მსაჯული იგი³ ერმოგინე მღჳძარე⁴ იქმნა ღამესა მას და გულისჴმა-ყო,⁵ რაჲ-იგი შეემთხვა წმიდასა მას ქრისტესა⁶ მენას. [3v] ტიროდა⁷ მწარედ და იტყოდა: „ფრიად⁸ უსამართლო უყავ⁹ მართალსა მას და არცა ერთი რაჲ¹⁰ სარგებელი სულისა ჩემისა¹¹ მოვიგე.“ და ცრემლოვდა¹² ვიდრე ცისკრადმდე¹³ და იტყოდა თავით თჳსით: „დალაცათუ განრისხებითა¹⁴ აღვავეს¹⁵ და¹⁶ ვითარ მოვაკუდინე ესევეითარი მღევანი კაცი, არამედ აწ უწყი, ვითარ-რაჲ¹⁷ ვყო: წინაშე¹⁸ ურაკპარაკსა¹⁹ დავსხნე წმიდანი ჴორცი²⁰ მისნი და²¹ ესტიროდი²² მათ²³ ზედა და საცნაურსა ადგილსა²⁴ ვბრძანო²⁵ დამარხვაჲ მისი, რაჲთა მცირედ რაჲმე დავაცხრო²⁶ მწუხარება²⁷ ჩემი.“²⁸

და ბრძანა²⁹ და ჴმა-ყვეს³⁰ ქადაგთა და შემოკრბა სიმრავლ³¹ იგი,³² რომელსა ვერ იტევდა თეატრონი³³ იგი.³⁴ და დაჯდა³⁵ მსაჯული იგი და³⁶ უბრძანა,³⁷ რაჲთა მოიღონ დაშთომილი წმიდათა მათ³⁸ ჴორცთა მისთაჲ. და³⁹ წარავლინეს ხუთნი მტარვალთაგანნი კაცნი.⁴⁰

¹ რამეთუ]ხოლო B. 2. ცხოველთასა]ცხოვრებისასა B. 3. იგი – B. 4. მღუძარე A. 5. -ჴყო C. 6. წმიდასა მას ქრისტესა]წმიდასა მოწამესა B, წმიდასა მას მოწამესა ქრისტესსა C. 7. და ტიროდა B, სტიროდა C. 8. ფრიად]ვითარმედ BC. 9. -ყავ A. 10. რაჲ – C. 11. სულისა ჩემისა]სულისაჲ C. 12. ცრემლოვდა A. 13. ცისკრამდე AB. 14. განრისხებით B. 15. აღვავეს]აღვასრულე A. 16. და – C. 17. თუ ვითარ-რაჲ C. -რაჲ – B. 18. და წინაშე A. 19. ურაკპარაკთა BC. 20. ჴორცი A. 21. და – B. 22. ვტიროდი AB. 23. მათ]მას AC. 24. ადგილსა + A. 25. ბრძანო B]უბრძანო C. 26. დავაცხროვო C. 27. მწუხარებაჲ A. 28. ჩემი]მისი B, ესე ჩემი C. 29. და ბრძანა]უბრძანა B, ობრძანა C. 30. ჴმაჲ-ჴყვეს C. 31. სიმრავლე BC. 32. იგი – C. 33. თეატრონი C. 34. იგი – B. 35. დასჯდა C. 36. და + ვითარცა B. 37. ბრძანა C. 38. [წმიდათა] B. მათ – BC. 39. და – B. 40. მტარვალთაგანნი კაცნი]მსახურთაგანნი B. წარავლინეს ხუთნი მტარვალთაგანნი კაცნი]წარავლინა ხუთნი მსახურთაგანნი C.

და მი-რაჲ-ინი-ინინეს,¹ ჰპოვეს² იგი³ უფროჲს⁴ გან-
ბრწყინებული და მხიარული, ვიდრე გუშინ და ძოღან⁵ და⁶
ანგელოზნი⁷ ღმრთისანი დგეს⁸ წინაშე მისა.⁹ ხოლო კაცნი იგი
შეუერდეს¹⁰ ფერჳთა მისთა და აღიარეს უფალი ჩუენი¹¹ იესუ
ქრისტე¹² და არა ინებეს გამოსლვაჲ საპყრობილისა მისგან.¹³
და ვითარცა დაყოვნდა,¹⁴ მრავალი¹⁵ ჟამი წარჳდა, წარავლინ-
ნა სხუანი მსახურთაგანნი.¹⁶ და მი-რაჲ-ვიდეს,¹⁷ იხილნეს მათ-
ცა ანგელოზნი იგი,¹⁸ შეუერდეს¹⁹ წინაშე მათსა და ევედრნეს
წმიდასა მას²⁰ წარსლვად თეატრონსა²¹ მას.²²

ხოლო წმიდაჲ იგი წინაუძღოდა მათ და ვიდოდა ფერჳი-
თა მტკიცედ და²³ თუალითა ხედვიდა²⁴ ბრწყინვალედ და²⁵
ენითა იტყოდა მაღიად ჳმითა მაღლითა.²⁶ და²⁷ მო-რაჲ-ინია,²⁸
მიეახლა მსაჯულსა მას²⁹ და ამბორ[4r]-უყო³⁰ და³¹ ჰრქუა
მას:³² „გიხაროდენ, დიდებულ³³ ნეტარო, კეთილთა³⁴ საქმეთა
მიერ! ან³⁵ მოიხილე³⁶ და მიხილე³⁷ და მიცან და გულისჳმა-
ყავ³⁸ ძლიერებაჲ ქრისტესი,³⁹ ღმრთისა ჩემისაჲ,⁴⁰ რამეთუ

¹ და მი-რაჲ-ინინეს]მიიწინეს რაჲ B, და ვითარ მიიწინეს C. 2. პოვნეს A, პოვეს B. 3. იგი – B. იგი]წმიდაჲ მენა C. 4. უფროჲსა[დ] B, უფრო-
ჲსად C. 5. ძულუან A, ძულან C. 6. და – C. 7. ანგელოზნი C. 8. სდგეს C. 9. მისსა ABC. 10. შეუერდეს C. 11. ჩუენი – B. 12. ქრისტე BC. 13.
საპყრობილისა მისგან]საპყრობილისაგან BC. 14. დაყოვნდა A. და
ვითარცა დაყოვნდა]ვითარ B, და ვითარ C. 15. მრავალი] მცირედი C. 16. მსახურთაგანნი]კაცნი მსახურთა მისთაგანნი C. 17. და მი-
რაჲ-ვიდეს – B. 18. ანგელოზნი იგი]ანგელოზნი და C. 19. შეუერდეს C. 20. წმიდასა მას]წამსა C. 21. თეატრონსა A, თეატრონად C. 22.
მას – BC. 23. და – BC. 24. იხედვიდა B. ხედვიდა – C. 25. და – B. 26. მაღიად ჳმითა მაღლითა]მაღლად C. 27. და – B. 28. მი-რაჲ-ინია
B, ვითარცა მიიწინა C. 29. მას – B. 30. ანბორ-უყო A, ამბორს-უყოფ-
და C. და ამბორ-უყო – B. 31. და – C. 32. მას – B. 33. დიდებულუ A] + და BC. 34. ნეტარო, კეთილთა]ნეტართა C. 35. ან + უკუე B. 36.
მოიხილჳ A. მოიხილე და – BC. 37. მიხილჳ A. 38. გულისჳმაჲ-ჰყავ C. 39. ქრისტეს BC. 40. ჩემისაჲ]ჩუენისა C.

შენ გუშინ იწყე, ვითარცა მგელმან მტაცებელმან,¹ აღჭრად ასოთა² ჩემთა და უფალი იგი ჩემი მოვიდა ჩემდა ზეგარდამო და განმაახლა მე და შენიცა ჰნებავეს თვისისა³ სახლეულ-ყოფად.⁴ ან იხილე,⁵ რომელმან⁶ გუშინ დაშტრენ⁷ ფერჴნი⁸ ჩემნი უჯეროდ,⁹ დღეს ხედავ მტკიცედ¹⁰ სლვითა¹¹ და¹² აღმოჴადენ¹³ თუალნი ჩემნი¹⁴ და ან უმახულესად¹⁵ მხედველ არიან, და ენაჲ, რომელ¹⁶ ძირითურთ¹⁷ აღმოჴადე,¹⁸ ესერა, მალიად¹⁹ მეტყუელებით ვჴმოზ.²⁰ და ნულარა²¹ წინააღუდგები მას, რომელსა ჰნებავეს ცნობაჲ²² შენი და მეცნიერებისა ჭეშმარიტებისა²³ მოსლვაჲ, რამეთუ ჯერ-არს შენდაცა შესუმად სასუმელი²⁴ ესე.“

მაშინ ჴმა-ყო²⁵ სიმრავლემან მან ერისამან და ღალადე-ბით²⁶ იტყოდეს: „სიბრძნისმოყუარეო,²⁷ აქებდ, რომელი გუშინ მახვლითა დაიჭრებოდე²⁸ და დღეს ჴმითა ტკბილითა²⁹ მაღლად იტყვ ძალითა ქრისტესითა³⁰ და³¹ ვიცანთ ჭეშმარიტი ღმერთი, შენ მიერ ქადაგებული.“ და³² დაადგრა³³ ვიდრე სამ ჟამადმდე³⁴ სიმრავლჴ³⁵ იგი ერისაჲ მის და³⁶ არა უნდა წარსლვის და აღივსებოდეს³⁷ მოძღურებითა წმიდისა³⁸ მის მიერ.³⁹

¹ მტაცებელმან – B. 2. ასოთა A. 3. თჴსად C. 4. -ყოფაჲ B. 5. იხილჴ A. 6. რომელ C. 7. დასტრენ C. 8. ჴორცნი BC. 9. უჯეროდ + და BC. 10. მტკიცედ|მცირედ A. 11. სლვად C. 12. და – C. 13. აღმოჴადენ B, აღმოზხადენ C. 14. ჩემნი – B. 15. უმახულესად A, უმახვლესად C] უმეტესად B. 16. რომელი BC. 17. ძირითუთ A. 18. აღმოჴადე] აღმოძკუჴთე, ან B, აღმოძკუჴთე, აჴა C. 19. მალიად – BC. 20. ვჴმოზ|მაღლად ჴმოზს C. 21. ნუ BC. 22. ცნობაჲ|ცხოვრებაჲ C. 23. ჭეშმარიტებისა BC. 24. სასმელი C. 25. -ყო]-ყვეს A, ჴმაჲ-ჴყო C. 26. ღალადებით – B. 27. სიბრძნისმოყუარებით B. 28. დაიჭრებუდე A. 29. ~ ჴმითა ტკბილითა დღეს B. 30. ქრისტესითა ABC. 31. და + ჩუენ B. და – C. 32. და – B. 33. დაადგრა A. 34. ჟამადმდე AB. 35. სიმრავლე B. ~ ერისა მის სიმრავლე ვიდრე სამ ჟამადმდე C. 36. და – B. 37. აღივსებუდეს A. 38. წმიდისა – C. 39. მის მიერ|მენასითა B.

მაშინ¹ მსაჯულმან მან² და მთავართა ერისათა³ იხილნეს ორნი ანგელოზნი⁴ ბრწყინვალენი, რომელნი ჰფარვიდეს ფრთეებითა და აგრილობდეს ნეტარსა მენას. ხოლო მსაჯული იგი ძრწოდა⁵ და იტყოდა გულსა შინა თვსსა,⁶ ვითარმედ: „ჭეშმარიტი უფალი⁷ [4v] გუაუნყა ჩუენ ტკილადმეტყუელებითა თვსითა მენა, რამეთუ კეთილ არს ქრისტვს⁸ მიმართ სარწმუნოებაჲ საცხოვრებელად.⁹ ხოლო მე აღვიარებ მას ღმერთად, რომელმან¹⁰ ესევეთარნი შემწენი განუმზადნა¹¹ მოყუარეთა თვსთა.¹² ამოდ დაეშუერ ცუდთა კერპთა ღმერთად¹³ შერაცხად¹⁴ და შეტყუვილი¹⁵ მათი ჭეშმარიტებად შევჰრაცხი.¹⁶ ხოლო ან შეუვრდები¹⁷ წმიდისა ამის და კეთილად მოქალაქისა¹⁸ ჩემისა, რაჲთა ამის¹⁹ მიერ მივინიო გზასა სამართლისა-სა.“

და²⁰ აღდგა²¹ საყდრისა მისგან და მიისწრაფა²² წინაშე წმიდისა მოწამისა²³ მენაჲსა²⁴ და ვერ იკადრა²⁵ მიახლებად,²⁶ რამეთუ მახლობელად მისსა დგეს²⁷ ანგელოზნი²⁸ და მცირედ-რე²⁹ განშორებულად უკუმოიქცა.³⁰ ხოლო სიმრავლვ³¹ იგი მჴედართაჲ³² იტყოდეს: „დაითმინე, მსაჯულო, ნუ წარხუალ, ვითარმედ³³ ვცნათ ჩუენ³⁴ ჭეშმარიტებისა³⁵ სიტყუანი³⁶ სიბრ-

¹ მაშინმას ჟამსა C. 2. მან – C. 3. მთავართა ერისათა]სიმრავლემან ერისამან C. 4. ანგელოსნი C. 5. ძრწუდა A. 6. თვსა A. გულსა შინა თვსსა – C. 7. უფალი]ღმერთი BC. 8. ქრისტეს ABC. 9. საცხოვრებელად AB. 10. რომელმან]რომელნი B. 11. განომზადნა A. 12. თვსთა]მისთა C. 13. ღმერთად]მიმართ B. 14. შერაცხვად B, შერაცხვითა C. 15. შეტყუვილი A. 16. შევჰრაცხე B. და შეტყუვილი ... შევჰრაცხი – C. 17. შეუვრდები + წინაშე BC. 18. კეთილისა მოქალაქისა C. 19. ამის – B. ამის]ამისთვის C. 20. და – B. 21. აღსდგა C. 22. მიისწრაფდა C. 23. მის მოწამისა C. მოწამისა – B. 24. მენაჲსა BC. 25. იკადრება C. 26. მიახლებად + მისსა C. 27. სდგეს C. 28. ანგელოსნი C. 29. მცირედ B. 30. უკმოიქცა A, უკუნიქცა C] + იგი B. 31. სიმრავლე ABC. 32. იგი მჴედართაჲ]ერისაჲ ჴმობდეს და B. მჴედართაჲ]ჴმობდეს და C. 33. ვითარმედ]ვიდრემდის C. 34. ვცნათ ჩუენ]ვიცანთ B, ვიცნნეთ ჩუენ C. 35. ჭეშმარიტისა B. 36. სიტყვნი A]სიტყუა B.

ძნისმოყუარისა მისგან.“¹ მას ჟამსა მსაჯულმან მან დაიმდაბლა თავი თჳსი² და თაყუანი-სცა წმიდასა მას და³ მიეახლა და ამბორს-უყო⁴ და უპყრა ჴელი წმიდასა მას⁵ და განაშორა სიმრავლისა⁶ მისგან და ეტყოდა: „გევედრები⁷ წმიდასა მაგას ქნარსა, სულიერსა ტკბილადმეტყუელსა მონამესა და შუენიერსა მწყემსსა⁸ და⁹ ჭეშმარიტებისა¹⁰ ნათელსა და ლელვაგუემულთა ნავთსაყუდელსა, რაჲთა ლოცვა-ჰყო ჩემთჳს, რამეთუ ვიხილე¹¹ განსაკჳრვებელი სასწაული და¹² შენ მიერ დღეს მრწამს უფალი,¹³ რომელსა შენ ჰქადაგებ, არამედ ორგულებ,¹⁴ ნუუკუე არა შემინყნაროს მე ქრისტემან, რამეთუ პირველ¹⁵ ვმსახურებდი¹⁶ მე¹⁷ კერპთა.“

ჰრქუა¹⁸ მას წმიდამან მენა: [5r] „ნუ შეორგულდები,¹⁹ არამედ გრწმენინ²⁰ ხოლო²¹ ნადიერებით, რამეთუ ღმერთი²² კაცთმოყუარე არს და²³ ძჳრუჴსენებელ და²⁴ მონყალე.²⁵ და მეცა გამომიცხადა უფალმან²⁶ სიმტკიცე²⁷ საწმუნოებისა შენისაჲ,²⁸ ხოლო სახელი შენი დაწერილ არს წიგნსა მას ცხოვრებისასა.“²⁹ და შე-რაჲ-იტკბნეს და ამბორს-უყვეს³⁰ ურთიერთას.³¹

¹ მაგისგან BC. 2. ~ დაიმდაბლა თავის თჳსი მსაჯულმან მან C. 3. და – B. 4. ანბურს- A. 5. წმიდასა მას – B. 6. სიმრავლისაქერისა B. 7. გევედრები + შენ C. 8. მწყემსსაქმოლჴანესა C. 9. მწყემსსა და – B. და – C. 10. ჭეშმარიტებისასა C. 11. ვიხილჴ A. 12. სასწაული და – C. 13. უფალიქრისტე ღმერთი B, ღმერთი C. 14. ურგულებ A. 15. პირველად AC. 16. ვჴმსახურებდი B. 17. ვმსახურებდი მექმონებდი C. 18. და ჰრქუა B. 19. შეურგულდები A. 20. გრწმენინი B. 21. ხოლორამეთუ B. 22. რამეთუ ღმერთირომელი C. 23. და – B. 24. და + ფრიად B. 25. მონყალჴ A. 26. უფალმანღმერთმან C. 27. სიმტკიცე ABC. 28. შენისა AC. 29. ცხოვრებისასა AB. 30. ანბურს- A. 31. და შე-რაჲ-ტკბნეს და ამბორსუყვეს ურთიერთასქდა (და – B) შეიტკბნეს ურთიერთარს და ამბორსუყვეს (-უყჴჴს C) BC.

და უბრძანა მსაჯულმან მან¹ განტევებაჲ ერისაჲ მის² და ამცნო,³ რაჲთა ხვალისა კუალად⁴ შემოკრბენ ერთად, და დაშთეს⁵ მარტონი⁶ მსაჯული ხოლო⁷ და წმიდაჲ იგი.⁸ მერმე⁹ ღამე ყოველ, ვიდრე განთენებადმდე,¹⁰ განუცხადა¹¹ მას¹² ჭეშმარიტად სარწმუნოებაჲ¹³ ქრისტესი.¹⁴ და გან-რაჲ-თენდა,¹⁵ ქადაგნი ჴმობდეს და სიმრავლჳ¹⁶ იგი¹⁷ ერისაჲ მის¹⁸ კუალად შეკრბეს¹⁹ ერთად.²⁰

და ესმა საკრველებაჲ²¹ ათცამეტთა²² ეპისკოპოსთა²³ და²⁴ მოვიდეს ერთობით წმიდისა მის. ხოლო²⁵ მრავალნი წარმართთაგანნი მოვიდეს²⁶ ხილვად და სმენად ყოფილი²⁷ იგი საქმჳ²⁸ ჴსნისაჲ, რომელსა გამოუჭეშმარიტებდა²⁹ მათ წმიდაჲ იგი მონამჳ.³⁰ მაშინ აღდგა³¹ მსაჯული იგი და ჴმა-ყო³² წმიდისა მონამისა მიმართ და ეტყოდა მას,³³ ვითარმედ:³⁴ „კეთილისათჳს დაისაჯე, რამეთუ სიბრძნითა მასწავებ³⁵ ჩუენ სარწმუნოებასა ქრისტესსა,³⁶ ჳ, ყოვლადკეთილო მონამეო.“³⁷ და³⁸

¹ მან – B. 2. მის – BC. 3. ამცნო|უბრძანა B. 4. კუალად|დღე C. 5. დაშთდეს A. 6. მარტონი A|მარტოდ C. 7. ხოლო – B. 8. მსაჯული ხოლო და წმიდაჲ იგი|მსაჯული იგი და მენა C. 9. მერმე|და B. 10. განთენებადმდე A. მერმე ... განთენებადმდე|ხოლო წმიდამან მენა ღამე ყოველ C. 11. განოცხადა A. 12. მას – B. 13. ჭეშმარიტი სარწმუნოება C. 14. ქრისტესი B|ქრისტეს მიმართ AC. 15. გან-რაჲ-თენდა|ვითარცა განთენა B. 16. სიმრავლე BC. 17. იგი – B. 18. მის – B. 19. შეჴკრბეს C. 20. შეკრბეს ერთად|შემოკრბა B. 21. საკრველებაჲ + იგი BC. 22. ათცამეტთა + მათ C. 23. ეპისკოპოსთა B. 24. და – B. 25. ხოლო|და C. 26. მოვიდოდეს C. 27. ყოფილი|კეთილი C. 28. საქმე A|B|C. 29. გამოუჭეშმარიტებდა|გამოუცხადებდა C. 30. მონამე BC. 31. მაშინ აღდგა|აღდგა მას [ჴამსა] B. აღდგა C. 32. ჴმაჲ-ყო C. 33. მას – B. 34. ვითარმედ|ფრიად A. 35. სიბრძნითა მასწავებდ C. 36. სარწმუნოებასა ქრისტესსა A. სიბრძნითა ... ქრისტესსა|სიბრძნით მასწავე ჩუენ სარწმუნოებაჲ ქრისტესი B. ქრისტესსა C. 37. ყოვლადკეთილო მონამეო|კეთილო მოღუანეო C. 38. და – C.

ესე რაჲ¹ თქუა² მსაჯულმან მან,³ ღაღად-ყო⁴ ყოველმან მან⁵ კრებულმან და ჰრქუეს:⁶ „დიდ არს ღმერთი ქრისტიანეთაჲ, რომელმანცა⁷ მსაჯული ესე, გამომზრდელი გლახაკთაჲ, მოიყვანა⁸ მეცნიერებასა⁹ ჭეშმარიტებისასა.“

მას ჟამსა წარავლინა ნეტარმან¹⁰ მენა თჳსი მწიგნობარი,¹¹ რაჲთა მოიღოს¹² წყალი. და¹³ აღიღო წყალი იგი და მიუპყრა¹⁴ ღმრთისმოყუარეთა ეპისკოპოსთა.¹⁵ [5v] ხოლო მსაჯული იგი წარდგა წინაშე მათსა¹⁶ და მოუდრიკა¹⁷ თავი თჳსი და¹⁸ აკურთხეს¹⁹ და დაასხეს მის²⁰ ზედა წყალი იგი.²¹ და²² ნეტარმან ერმოგინე მადლითა²³ ქრისტესმიერთა და ლოცვითა მათ²⁴ წმიდათაჲთა მოიღო სული ზეგარდამო მეორედ²⁵ შობისაჲ მოსატევებელად ცოდვათა და²⁶ აღდგომასა ცხოვრებაჲ²⁷ საუკუნოჲ, სახელითა მამისაჲთა და²⁸ ძისაჲთა²⁹ და სულისა წმიდისაჲთა,³⁰ ჴელთა დასხმითა ათცამეტთა ეპისკოპოსთაჲთა,³¹ და³² მუნთქუესვე შეიწყნარა³³ პატივი ეპისკოპოსობისაჲ.³⁴

ხოლო დღესა მეექუესესა განყო ყოველი მონაგები³⁵ და საფასენი თჳსნი³⁶ გლახაკთა და ასწავებდა³⁷ სარწმუნოებასა³⁸ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა³⁹ და ნათელს-ცემდა და⁴⁰

¹ რაჲ – C. 2. თქუა[სთუა C. 3. მან – C. 4. ღაღდატ-ყვეს A. 5. მან – BC. 6. ჰრქუეს[თქუეს B, სთქუჴს C. 7. რომელცა A. 8. მსაჯული ... მოიყვანა[მოიყვანა მსაჯული B. მოიყუანა C. 9. მეცნიერებას A. 10. ნეტარმან + მან B. 11. ~ მწიგნობარი თჳსი C. 12. მიიღოს B. 13. და – B. 14. მიპყრა C. 15. ეპისკოპოსთა B. 16. წინაშე მათსა[მათ წინაშე C. 17. და მოუდრიკა[მოიდრიკა C. 18. და – B. 19. აკურთხეს + იგი B. 20. მის[მას B. 21. წყალი იგი – BC. 22. და[ხოლო B. 23. მადლითა A. 24. მათ[მით A. 25. მეორედ – AC. 26. და – B. 27. ცხოვრებაჲ A, ცხ[ორებაჲ] B, ცხოვრება C. 28. მამისა C. და – BC. 29. ძისა C. 30. წმიდისაჲთა + და BC. 31. ეპისკოპოსთაჲთა B] + და თანადგომითა ჩემ გლახაკისაჲთა BC. 32. და – B. 33. შეიწყნარა[მიიღო B. 34. ეპისკოპოსობისაჲ B. 35. მონაგები + თჳსი B. განუყვნა ყოველნი მონაგებნი C. 36. საფასენი თჳსნი B. 37. ასწავებდა[ასწარებდა B. 38. სარწმუნუებასა A. 39. ქრისტესსა ABC. 40. და – C.

ყოველთა დღეთა ასწავებდა¹ ათასეულთა.² და რომელნი გუემულ იყვნეს სულთაგან არანმიდათა, მუნთქუესვე განჰკურნებდა და დაშთომილთა³ კერპთა შეჰმუსრვიდა.⁴ და ბაგინნი დაამჴუნა⁵ და დასცნა და მადლითა⁶ ქრისტესითა⁷ განბნეული შჯული⁸ ერთად შემოკრიბა.⁹

ხოლო¹⁰ ერთმან ვინმე კრებულისგანმან უშჯულომან,¹¹ სახელით¹² ოსტიკოს,¹³ მიისწრაფა და მიუთხრა¹⁴ მეფესა მაქსიმიანოსს¹⁵ ესე ყოველი ყოფილი,¹⁶ ვითარმედ: „მსაჯული და სინკლიტოზი¹⁷ სიბრძნისმოყუარენი ქრისტეანე იქმნეს¹⁸ და ყოველი ქალაქი და სოფლები¹⁹ აღმოსავალითკერძონი მიაქციენს²⁰ თაყუანის-ცემად ჯუარცუმულისა და შუენიერად შემკულნი²¹ ტაძარნი ღმერთთანი დაჰსწნენს²² და დაარღვენეს.²³ და²⁴ უკუეთუ²⁵ არა ისწრაფოს თვთმყპრობელობამან მეფობამან შენმან,²⁶ არა²⁷ აღმოსავალითკერძონი²⁸ ხოლო,²⁹ არამედ

¹ ასწავებდა + და A. 2. ნათელ-სცემდა ... ათასეულთა|ნათელ-სცემდა ყოველთა და ასწავებდა ათასეულთა B, ნათელ-სცემდა ყოველთა დღეთა ასეულთა და ათასეულთა C. 3. დაშთომილთა A. 4. შეჰმოსრვიდა A. 5. დაამჴუნა C. 6. მადლითა|ძალითა C. 7. ქრისტესითა AC] + და C. 8. სჯული C. 9. და ბაგინნი ... ერთად შემოკრიბა|და ბაგითა მათითა დაამჴობდა მადლითა ქრისტესითა, და განბნეული სჯული ერთად შემოკრიბა B. შეჰკრიბა C. 10. ხოლო – C. 11. კრებულისგანმან უშჯულომან|კრებულისგან უსჯულოთაჲსა BC. 12. სახლით – C. 13. ოსტიკოს|სიტიკიონ C. 14. უთხრა B. 15. მაქსიმიანოს B. და მიუთხრა ... მაქსიმიანოსს| მიისწრაფა მითხრობად მაქსიმიანე მეფისა და მიუთხრა C. 16. ~ ყოველი ესე ყოფილი BC. 17. სიკლიტოზი A, სიკლიტიკოსი B|ეპარხოზნი C. 18. იქმნენს BC. 19. სოფელი B. 20. მიაქციენს B. აღმოსავლითკერძოჲ მიაქციენს C. 21. შემკობილნი B. 22. დაჰსწნენს C. 23. დაარღვენეს A. და დაარღვენეს – C. 24. და|ან B. და – C. 25. უკეთუ C. 26. მეფობისა შენისამან C. 27. არა|არცა ხოლო C. 28. აღმოსავალითკერძუნი A. 29. ~ არცა ხოლო აღმოსავალით კერძო B.

ყოველსა [ნრ] სოფელსა,¹ რომელი ჰრომთა² საველმნიფოსა არიან,³ თვსად მიაქცინენ⁴ ყოველნი.“⁵

და⁶ ვითარცა ესმა ესე მეფესა მაქსიმიანეს,⁷ აღივსო⁸ გულისწყრომითა უსაზომოდ და აღირჩია⁹ მწედარი ათი ათასი¹⁰ ძლიერი და წარვიდა ეგვპტით¹¹ და შეიპყრა ნეტარი ეპისკოპოსი¹² ერმოგინე¹³ და ახოვანი¹⁴ ქრისტეცსი¹⁵ მენა.¹⁶ და წინაშე ურაკპარაკსა¹⁷ წარმოადგინნა იგინი განშიშულეზულნი და ეტყოდა მათ რისხვით:¹⁸ „რად შეგამთხვე¹⁹ შენ, ერმოგინე, ანუ არა ყოველთა შემწედ დაგადგინე შენ²⁰ და ჯელმნიფც²¹ ზლუასა²² და ჯმელსა ზედა გყავ შენ²³ და მთავართა ჩემთა ზედა დაგადგინე უმთავრეს ყოველთასა²⁴ და წარმოგავლინე შენ,²⁵ რადთა კაცი ეგე²⁶ განთქუმული და საცნაური მოაქციო, და შენ მაგის მიერ²⁷ შეცთომილ²⁸ იქმენ სწავლათაგან მისთა, რადმე იხილე²⁹ ამოფსა³⁰ და ცუდისა სწავლისა მისისა და³¹ ესრცთ³² დაემორჩილე³³ და წარსწყმიდე საჩინოება³⁴ შენი და დიდებულება³⁵ მთავრობისა შენისა და ემსგავსე³⁵ შენ³⁶ მათ, რომელნი თეატრონსა შინა საბასრობელ³⁷ იქმნიან?“

¹ სოფლებსა B. 2. ჰრომთა A. 3. არიან[არს B. 4. მიაქცევენ B. 5. ყოველნი – B. ყოველსა სოფელსა ... მიაქცინენ ყოველნი]ყოველნი სოფელნი, რომელნი ჰრომთა სამეფოსა ქუჭშე არიან, თვსსა მიაქცინენ C. 6. და – B. 7. მაქსიმიანეს – B. 8. აღივსო[აღიძრა C. 9. აღირჩია] აღიქუა B, აღიღო C. 10. ათი ათასი[ასი ათასი B. 11. ეგვპტით]ეგვპტედ აღექსანდრიად C. 12. ეპისკოპოსი B. 13. ~ ერმოგინე ეპისკოპოსი C. 14. ახოვანი A, ახოანი C[მწედარი B. 15. ქრისტესი ABC. 16. მინა B. 17. ურაკპარაკსა + მას C. 18. რისხვით]გულისწყრომით: ან უკუ[ე] მითხარ B. რისხვთ C. 19. შეგამთხვე A] შეგემთხვ[ა] B, შეგემთხვე C. 20. შენ – B. ~ ანუ ყოველით არა შემწედ დაგადგინე შენ C. 21. ჯელმნიფე B. 22. ზლუასა A. 23. ~ ჯელმნიფე გყავ შენ ზლუასა ზედა და ჯმელსა C. 24. მთავართა ... ყოველთასა] ყოველთა მთავართა ჩემთა ზედა უმთავრესად დაგადგინე B. 25. შენ – B. 26. ეგექესე B. 27. ~ მაგის მიერ შენ B. მიერ + შენ C. 28. შეცთომილ A. 29. იხილვ A. 30. ამოფსა A. 31. და[რომელ C. 32. ესრეთ BC. 33. დაემორჩილე A. 34. საჩინოე B. 35. ემსგავსვ A. 36. შენ – B. 37. საბასრობელ[სარბიელსა ძლეულ C.

და ვითარცა დაასრულნა მეფემან სიტყუანი ესე¹ და,² აჰა, ესერა, ორნი იგი³ ანგელოზნი,⁴ რომელნი იყვნეს პირვე-
ლითგანვე მენაჲს⁵ თანა, გამოჩნდეს⁶ ელვარენი ნათლისად⁷
და⁸ ჰფარვიდეს⁹ მოწამეთა ზედა¹⁰ ქრისტჳსთა¹¹ და ეტყოდეს
მათ:¹² „განძლიერდით, რამეთუ მოვივლინენით¹³ შემწედ¹⁴
თქუენდა.“

მაშინ¹⁵ მიუგო სამგზის სანატრელმან ერმოგინე და
ჰრქუა: „მნებავეს გულისწმის-ყოფად¹⁶ შენდა, თვთმპყრობელო
მეფეო,¹⁷ რომელი ვიხილე¹⁸ მის მიერ, ვყავ ესე.¹⁹ [6v] მეცა
მენამების ესე ყოველი და წინაშე შენსა გაუწყო ყოველი იგი
ყოფილი,²⁰ რამეთუ ვითარცა-ესე სასტიკებითა და გულის-
წყრომითა²¹ მოინია თვთმპყრობელობაჲ შენი ჩუენ ზედა,²²
ეგრეთვე²³ მსგავსად²⁴ სასტიკებით და წარმდებებით,²⁵ შინე-
ბითა²⁶ და ზარითა მოვიდოდე მართლისა ამის და წმიდისა კა-
ცისა ზედა და²⁷ მენამებიან მე სიმრავლენი ესე ერნი.²⁸ და
ვპოვე კაცი ესე განსრულებული ქრისტეანე და ვისწრაფე
აღსრულებაჲ ბრძანებისა შენისაჲ.²⁹ და ამისნი³⁰ მოვჰკუე-

¹ სიტყუად – B. 2. და – B. დაასრულნა მეფემან სიტყუანი ესე C]იწყო მეფენამ სიტყუად მათდა მიმართ A, იწყო მეფემან მათდა მიმართ B. 3. იგი – BC. 4. ანგელოზნი C. 5. მენაჲს C. 6. გამოსჩნდეს C. 7. ნათლად BC. 8. და – B. 9. ჰფარვიდეს] ჰფრინვიდეს C. 10. ზედა – B. 11. ქრისტესთა ABC. 12. მათ – BC. 13. მოვივლინენით]მოვინიენით B. 14. შემწედ]შენწენად C. 15. და მაშინ B. 16. -ყოფად C. 17. მეფჳ A. 18. ვიხილჳ A. 19. ~ რომელი ვიხილე და ვყავ მის მიერ ესე B, რომელ ვიხილე და მის მიერ ვყავ ესე C. 20. მეცა მენამების ესე ყოველი და წინაშე შენსა გაუწყო ყოველი იგი ყოფილი]და მენამების მე ერი ესე ყოველი და გაუწყო ყოველი ესე ყოფილი B, მენამების მე ერი ესე და ყოველი წინაშე შენსა გაუწყო C. 21. სასტიკებით და გულისწყრომით A. 22. ჩუენ ზედა – B. 23. ეგრეთვე BC. 24. მსგავსად + მეცა B. მსგავსად – C. 25. სასტიკებითა და წარმდებებითა C. 26. შინებითა]შეგინებითა C. 27. და – C. 28. და მენამებიან მე სიმრავლენი ესე ერნი – B. ერნი]ყოველნი C. 29. ბრძანებისა შენისაჲ]ბრძანებათა შენთაჲ მსწრაფლ და B. აღსრულებაჲ ბრძანებისა შენისაჲ]აღსრულებად ბრძანებათა შენთა C. 30. და ამისნი – C. ამისნი – B.

თენ¹ ფერწი და აღმოვჰჳადენ² თუალნი და ენაჲ ძირითურთ აღმოვჰჳებუარ³ და მენება განთიად ადრე⁴ მიცემაჲ დაშთომილთა⁵ ჳორცთა მისთაჲ⁶ მფრინველთა⁷ და⁸ გან-რაჲ-თენა,⁹ ეპოვე¹⁰ ეგე¹¹ უფროჲსად შუენიერი პირველისა. და რომელმანმცა¹² იხილა ესევეითარი საკვრველებაჲ,¹³ და უგალობდამცა¹⁴ აღსარებად¹⁵ ღმერთსა ცათასა,¹⁶ რომელმან ესევეითარი სასწაული¹⁷ ქმნა.¹⁸ და¹⁹ ან, რომელი გეგულების²⁰ ჩუენდა მომართ²¹ ყოფად,²² ადრე ყავ²³ და რომელი არა მოგიგონებია სატანჯველი,²⁴ შეგაჴსენო:²⁵ მჴეცთა მიგუეცენ²⁶ შესაჴმელად, გინა სიღრმესა ზღუათასა²⁷ შთაგუთხიენ, გინა²⁸ ასონი²⁹ ჩუენნი განათჳსენ, ვითარცა მე უყავ განმანათლებელსა ჩემსა მენას, რომელი-ესე³⁰ განანათლებს დაბნელებულთა თუალთა,³¹ რომელმანცა ჴეშმარიტებისა მეცნიერებითა³² განმანათლა მე.“

მაშინ განრისხნა მეფე³³ იგი³⁴ და ბრძანა ლახურიტა³⁵

¹ მუფჴკუეთენ A]აღმოვჴჴუტენ B. 2. აღმოვჴადენ C. 3. აღმოვჴჴებუარ]აღმოვჴუეთე C. ადრე]ოდენ C. 5. დაშთომილთა A] + მათ C. 6. ჳორცთა მისთაჲ]ასოთა მისთა C. 7. და მენება ... მფრინველთა]და განთიად მენება დაშთომილთა მათ ჳორცთა მიცემაჲ მფრინველთაჲ B. 8. და – B. და + ვითარცა C. 9. განთენდა AB. 10. ეპოვე A. 11. ეგე]იგი C. 12. რომელმანცა BC. 13. ესევეითარი საკვრველებაჲ]სასწაული ესე B, საკვრველი ესე C. 14. უგალობდამცა C]ურგულებდამცა A, ორგულებდა B. 15. აღსარებად BC]აღსრულებად A. 16. ღმერთსა ცათასა C]ღმრთისა ცათასა AB. 17. სასწაული – C. 18. ჴქმნა C. 19. და]ხოლო შენ B. 20. გეგულების C. 21. ჩუენდა მომართ – B. 22. ჩუენდა ყოფად მომართ A. ყოფად – C. 23. ~ ყავ ადრე B, ჴყავ ადრე C. 24. სატანჯველი – B. 25. მე შეგაჴსენო BC. 26. მიგუეცენ C. 27. ზღუათასა A]ზღჴსასა B. სიღრმეთა ზღჴსათა C. 28. თუ გინა C. 29. ასუნი A. 30. რომელი C. 31. თუალთა – C. 32. რომელმანცა ჴეშმარიტებისა მეცნიერებითა]რომელმან ესე ჴეშმარიტებისა ნათლითა B, რომელმანცა მეცნიერებითა ჴეშმარიტებისაჲთა C. 33. მეფე B. 34. მეფე იგი] მსაჯული იგი გულისწყრომითა C. 35. ლახურიტა A.

განგუერმად¹ მუცელი მისი² და ჯელნი მისნი მჟართაფთგან³ ჩამოკუეთად და ფერწნი მუწლთაფთგან⁴ მოკუეთად, ხოლო იგი მიცემად⁵ ცეცხლსა და⁶ დაჭრილთა მათ⁷ ასოთაჲ⁸ ბრძანა [7r] მდინარესა შთაყრაჲ,⁹ რომელი მახლობელ იყო მუნ. ხოლო წმიდაჲ მენა¹⁰ შთამოჰკიდა¹¹ საპყრობილესა შინა ბნელსა¹² და ლოდი ფრიად მძიმჲ¹³ დამოჰკიდა¹⁴ ფერწთა მისთა და უბრძანა ქალაქსა შეურაცხებაჲ მისი.¹⁵

ხოლო ღამესა მას მოიწინეს¹⁶ ანგელოზნი ღმრთისანი¹⁷ და შეკრიბნეს ჯორცნი სამგზის სანატრელისა ერმოგინცისნი¹⁸ მდინარისა მისგან. და მოვიდეს¹⁹ საპყრობილესა მას, სადა²⁰ დამოეკიდა ნეტარი მენა. და²¹ გარდამოჰწსნეს²² იგი დაკიდებისაგან²³ და განაცხოველნეს ორნივე იგი და²⁴ ძლიერ-ყვნეს²⁵ იგინი²⁶ უფროჲს გულსმოდგინე-ყოფად.²⁷ და²⁸ ვიდრე ცისკრადმდე²⁹ ზრახვიდეს იგინი³⁰ ურთიერთას და ესრჳთ³¹ ეტყოდეს,³² ვითარმედ:³³ „განძლიერდით და ნუ გეშინინ, რამეთუ³⁴ ჩუენ თქუენ თანა ვართ ფარულად,³⁵ და³⁶ ნუ ჰგონებთ, ვი-

¹ განგუერმად C. 2. განგუერმად მუცელი მისი|განგუერმაჲ მუცლისა მისისაჲ B. 3. ჯელნი მისნი მჟართაფთგან|მჟარნი მისნი C. მჟართაგან B. 4. მუწლთაგან B, მუხლითგან C. 5. ~ მიცემად იგი C. 6. და – B. 7. მათ|მთ A. 8. ასოთაჲ A. 9. შთაყრად B. 10. მენაჲ C. 11. დამოჰკიდა C. 12. ბნებნელსა A] + ყელითა C. 13. მძიმე ABC. 14. დამოჰკიდა|შთამოჰკიდა B. 15. შეურაცხებაჲ მისი|შეურაცხ-ყოფად მისსა B, შეურაცხ-ყოფაჲ მისი C. 16. მოიწინეს BC. 17. ანგელოზნი ღმრთისანი|ორნი ანგელოსნი C. 18. ერმოგინესნი ABC. 19. აღმოვიდეს C. 20. სადა|რომელსა C. 21. და – B. 22. გარდამოჰწსნეს C. 23. დაკიდებისაგან – B. დამოკიდებისაგან|მიერ C. 24. და|რამეთუ C. 25. ძლიერ იყვნეს C. 26. იგინი – C. 27. ძლიერ-ყვნეს იგინი უფროჲსად გულსმოდგინე-ყოფად|განაძლიერეს უფროჲსად გულსმოდგინედ B. 28. და – B. 29. ცისკრამდე AB. 30. იგინი – B. ~ ზრახვდეს იგინი ვიდრე ცისკრადმდე C. 31. ესრეთ B. 32. იტყოდეს B. 33. ესრჳთ ეტყოდეს, ვითარმედი|იტყოდეს ანგელოსნი იგი C. 34. განძლიერდით და ნუ გეშინინ, რამეთუ – B. 35. ფარულად – C. 36. და – B.

თარმცა განგეშორენით თქუენგან და ნუ შესძრწუნდებით¹ ყოვლადვე.“

ხოლო მეფე² მას ჟამსა დაჯდა³ და შჯული დაწერა შეურაცხებად⁴ ქალაქი იგი და ტყეება⁵ დიდი იქმნა ბრძანებისათჳს⁶ მეფისა, რამეთუ ეტყოდა მაქსიმიანე სიმრავლესა მას⁷ ერისასა: „სადა უკუე არს ძალი იგი გალილეველთაჲ? აჰა,⁸ ესერა, ერმოგინე შეურაცხ იქმნა და მდინარესა შთაითხია, ხოლო მენა მიიღო სიკუდილი ძაღლებრ, რომლისათჳსცა⁹ თქუენცა შეურაცხ იქმნებით,¹⁰ რამეთუ მათ ესევდით. ამისთჳსცა¹¹ ქალაქი თქუენი შეურაცხ იქმნა.“¹²

მას ჟამსა წარდგეს პირისპირ ნეტარნი იგი მონამენი და ჰრქუეს, ვითარცა ერთითა¹³ პირითა: „დაეყენენ სიტყუაჲ შენი, მეფე,¹⁴ რამეთუ ჩუენ ქრისტეს¹⁵ უხრწნელისა¹⁶ მწედარნი¹⁷ ვიქმნენით¹⁸ და არა დავემორჩილებით¹⁹ განხრწნადსა მეფესა, [7v] რამეთუ არცა ცეცხლმან, არცა მახვლმან,²⁰ არცა შუვანი მწეცთან²¹ და²² არცა სხუანი სატანჯველნი შემძლებელ არიან ჩუენდა²³ განყენებად²⁴ სიყუარულსა მას²⁵ ქრისტესსა.²⁶ ამის გამო, რომელსა²⁷ გეგულების²⁸ ყოფად, იქმოდე ადრე,²⁹ რამე-

¹ და ნუ შესძრწუნდებით – B. შეძრწუნდებით C. 2. მეფე BC. 3. ~ დასჯდა ჟამსა მას C. 4. შჯული დაწერა შეურაცხებად[შეურაცხ-ჰყო C. შეურაცხ-ყოფად B. 5. ტყეებაჲ AB. 6. ბრძანებისათჳს[ბრძანებისა მისთჳს C. 7. მას – B. 8. რამეთუ, აჰა B. 9. რომლისთჳსცა[ძალისათჳსცა C. 10. შეურაცხ იქმნებით[შეირაცხენით C. 11. მისთჳსცა B. 12. იქმნეს B. ამისთჳსცა ქალაქი თქუენი შეურაცხ იქმნა – C. 13. ერთისა C. 14. მეფე BC. 15. ქრისტეს AC. 16. უხრწნელისა – C. 17. ქრისტეს უხრწნელისა მწედარნი[ქრისტეს მეუფისა უკუდავისა მწედარ B. 18. ვიქმნენით[ვართ C. 19. დავემორჩილებით A[ვმორჩილობდით C. 20. მახვლმან A] + და C. 21. შუვანი მწეცთან[შუამან მწეცთან BC. 22. და – B. 23. სხუანი ... ჩუენდა[სხუათა სატანჯველთა შემძლონ ჩუენ BC. 24. განყენებად – A. 25. მას – B. 26. ქრისტესა A, ქრისტესსა BC. 27. ამის გამო, რომელსა[ან უკუშ, რომელი B, ამისთჳს რომელი C. 28. გეგულებების C. 29. იქმოდე ადრე[ისწრაფე B. ადრე – C.

თუ ვისწრაფით¹ მისლვად მეუფისა ჩუენისა,² ქრისტესა.“³

მას ჟამსა მნიგნობარმან მან⁴ წმიდისა⁵ მენაჲსმან, ევ-
გრაფოს,⁶ მიუგო და ჰრქუა:⁷ „რაჲ სარგებელი⁸ შენდა, ჰ,⁹ მე-
ფე,¹⁰ მოსლვითა შენითა ჩუენ თანა? რამეთუ არარაჲ შეჰსძი-
ნე,¹¹ რომლისათჳს მოხუედი,¹² რამეთუ მო-რაჲ-ხუედ¹³ ჩუენ
ზედა, ვითარცა ლომი, იზახდი, ხოლო ან მიიქეც, ვითარცა
მელი მოშიშებითა უსუსურად.¹⁴ არამედ¹⁵ დასცხერ წარმდებე-
ბისა¹⁶ მაგისგან ბოროტად¹⁷ ზრახვისა შენისაგან¹⁸ და აღიმცი-
რე ამაოებისა¹⁹ ეგე გულისსიტყუაჲ შენი,²⁰ რამეთუ ვერ შემ-
ძლებელ ხარ მიწევნად²¹ დასასრულსა საქმისასა. ამის გამო²²
თანაგაც²³ მწუხარებაჲ მარადის, ხოლო ჩუენ – სიხარული სა-
მარადისო.“

მაშინ მეფე²⁴ განრისხნა²⁴ გულისწყრომითა დიდითა სიტ-
ყვს-გებისა მისთჳს,²⁵ და წმიდაჲ იგი მნიგნობარი ევგრაფოს²⁶
აღასრულა²⁷ მახვლითა²⁸ ჳელითა თჳსითა და წმიდათა²⁹ მათ
პირველ დაშჳილთაჲ³⁰ ბრძანა მახვლითა აღსრულებაჲ. ხოლო
წმიდამან³¹ მენა აღიხუვა მისგან³² სათხოველი, რაჲთა დაიმარ-
ხოს გუჲამი მისი ბიზანტია³³ ქალაქსა. და მაქსიმიაჲ არა³⁴ ინე-

¹ ვისწრაფით A]გუსურის ჩუენ B. 2. ჩუენისა – C. 3. ქრისტესა AB, ქრისტესსა C. 4. მან – B. 5. მან წმიდისა – C. 6. და ევლრაფოს B]და გრაფოს AC. 7. მიუგო და ჰრქუა]მიუგეს და ჰრქუეს ABC + მეფესა C. 8. რაჲ სარგებელი – A. 9. შენდა, ჰ]ჰქმენ C. 10. მეფე BC. 11. შეს-ძინე B, შეიძინე C. 12. რომლისათჳსცა მოხუჲდ C. 13. -ხედოდე C. 14. უსოსორად A. 15. არამედ]ხოლო ან C. 16. წარმდებისა B. 17. ბორო-ტად – BC. 18. შენისა BC. 19. ამაუებისა A. 20. შენი]შენგან C. 21. მიწევნად – AB. 22. ამის გამო]და ამისთჳს C. 23. თანაგაც + შენ BC. 24. ~ განრისხნა მეფე B, განრისხნა მეფე იგი C. 25. მათისათჳს B. 26. ევლრაფოს]და ევლრაფოს B, და გრაფოს AC. 27. აღასრულნა ABC. 28. მახვლითა + ბილნითა B. 29. წმიდათაჲ B. 30. დაშჳილთაჲ]დაჴრილთა C. 31. წმიდამან]ნეტარმან BC. 32. აღიხოვა მისგან B]ით-ხოვა მისგან რეცა C. 33. ბიზინტია ABC. 34. არაჲ A.

ბა სათხოველი¹ მისი აღსრულებად,² და დასხნა³ გუამნი მათნი რკინისა გუადრუცთა,⁴ და უბრძანა მათი ზღუასა შთაბნევად.⁵ და თვთ⁶ [8r] წარვიდა⁷ სირცხულითა⁸ ბიზანტიად.⁹

ხოლო შემდგომად ოცისა დღისა მოიწია კიდობანი იგი ბიზანტიად¹⁰ ქალაქად,¹¹ დღესა კვრიაკესა, მახლობელად ქალაქისა, კიდესა ზღვასა. და¹² შუვალამეს¹³ ოდენ ქალკიდონით¹⁴ კერძო და¹⁵ შეეკრა¹⁶ ლუსკუმასა¹⁷ მას,¹⁸ სადა წმიდანი¹⁹ იგი ესუენნეს,²⁰ სუეტი ნათლისაჲ ბრწყინვალე²¹ და ორნი ანგელოზნი²² ბრწყინვალენი ხილვითა ნათლისაჲთა დგეს ნაწილთა თანა მოწამეთასა.²³ და ანგელოზთა²⁴ მათ აუწყეს²⁵ ეპისკოპოსსა²⁶ ქალაქისასა მოსლვაჲ²⁷ წმიდათა მათ²⁸ და ასწრაფებდეს²⁹ მასვე ჟამსა მიყვანებასა³⁰ მოწამეთასა.³¹ ხოლო ეპისკოპოსმან³² შემოკრიბნა მღდელნი³³ მოსწრაფედ³⁴ და კაცნი სარწმუნონი³⁴ და სათნონი.

¹ სათხოველი A] + იგი B. 2. სათხოველი მისი აღსრულებად[აღსრულებად სათხოველისა მისისა C. 3. და დასხნა[არამედ ჩასხნა B, არამედ შთასხნა C. 4. გუამნი მათნი რკინისა გუადრუცთა]გუადრუცსა რკინისასა ორთავე მათ მოწაფეთა გუამნი C. გუადროცთა A, გოდრუცსა B. 5. უბრძანა მათი ზღვასა შთაბნევად A]ზღვასა შთაყრად B, უბრძანა შთაგდებად მათი ზღვასა C. 6. თუთ A. 7. წარვიდა + სავსე C. 8. სირცხულითა A. 9. ბიზინტიად AC. თვთ წარვიდა სირცხულითა ბიზანტიად]თვთ წარვიდა ბიზანტიად სავსე სიხარულითა B. 10. ბიზინტიად ABC. 11. ქალაქად – BC. 12. და – C. 13. შუვალამეს B, შუვალამესა C. 14. ქალკიდონით AB. 15. და – B. 16. შეეკრა]დაადგა C. 17. ლოსკუმასა AB, ლუსკუმასა C. 18. მას + ზედა C. 19. წმიდანი C. 20. ესუენნეს] ეჟუენნეს B. 21. ბრწყინვალე BC. 22. ანგელოსნი C. 23. ხილვითა ნათლისაჲთა დგეს ნაწილთა თანა მოწამეთასა]სდგეს ნაწილთა თანა წმიდათასა C. მოწამეთასა]წმიდათასა B. 24. ანგელოსთა C. 25. ~ და აუწყეს ანგელოზთა მათ B. 26. ეპისკოპოზსა B. 27. მუსლვაჲ A. 28. მათ + მოწამეთაჲ C. 29. ისწრაფებდეს C. 30. მოყვანებასა B, მოყუანებასა C. 31. მოწამეთასა]მისსა B, მათსა C. 32. ეპისკოპოზმან A, ეპისკოპოზმან B. 33. მღუდელნი C. 34. მოსწრაფებით BC. 35. სარწმუნონი]მორწმუნენი C.

და¹ იხილეს ნათელი იგი და² მივიდეს და დადგეს³ კიდე-
სა ზღვასა ყოველნივე იგი⁴ ერთობით, ხედვიდეს⁵ ანგელოზ-
თა⁶ მათ⁷ ღმრთისათა, რომელნი ჰმსახურებდეს⁸ კიდობანსა
მას.⁹ და მოსცეს იგი¹⁰ ეპისკოპოსსა¹¹ მას და მღდელთა¹² და
ეტყოდეს მათ,¹³ თუ ვითარ ჯერ-არს განსუენება¹⁴ წმიდათა
მათ ნაწილთაჲ. ხოლო მათ მიიხუნეს და დასხნეს დაფარულსა
ადგილსა¹⁵ საუნჯეთა შინა ეკლესიისათა¹⁶ ვიდრე აღსრულე-
ბადმდე¹⁷ მაქსიმიანესა,¹⁸ რომელი შემდგომად ორისა¹⁹ თუი-
სა²⁰ ტანჯული²¹ ანგელოზისა²² მიერ მოიკლა,²³ სწრაფითა დი-
დითა მაშინ დასხნეს პატიოსანნი²⁴ იგი²⁵ საფასენი, წმიდათა
იგი ნაწილნი,²⁶ მახლობელად კიდესა ზღვასა საცნაურად [8v]
ქალაქისა²⁷ და ყოვლისა სოფლისა,²⁸ საკურნებელად²⁹ სნეულ-
თა და ცოდვათა მოსატევებელად³⁰ და მოგზაურთა კუერ-
თხად ძლიერებისად,³¹ მენავეთა³² ნავთსაყუდელი³³ შესავედ-
რებელი და ყოვლისა სოფლისა განმათავისუფლებელი და ჭი-
რისა განმარინებელად.³⁴ და ესრჳთ³⁵ ერთობით წინამბრძოლ-
თა³⁶ მიიღეს³⁷ წამალი ჳსნისაჲ და გვრგვნი ძლევისაჲ ასპარეზ-

¹ და – C. 2. და – BC. 3. დადგრეს B. 4. იგი + და B. 5. ხედვიდე]და
ეტყოდეს C. 6. ანგელოსთა C. 7. მათ – B. 8. მსახურებდეს AC. 9.
კიდობანსა მას]წმიდათა მათ ნაწილთა B. 10. მოსცნეს იგინი B, მოს-
ცეს იგინი C. 11. ეპისკოპოსა A, ეპისკოპოზსა B. 12. მღუდელთა C.
13. მათ – B. 14. განსუენება]შესუწნება C. 15. დაფარულთა ად-
გილთა]ა B. 16. ეკლესიისასა B, ეკლესიისათა C. 17. აღსრულებამდე
A. 18. მაქსიმიანესსა ABC. 19. ურისა A. 20. თუსა A, თჳსა BC. 21.
ტანჯული + ფარულად BC. 22. ანგელოსისა C. 23. მოიკლა]მიელო
სული მისი მისგან A. 24. პატიოსანი B. 25. იგი – C. 26. საფასენი,
წმიდანი იგი ნაწილნი]ნაწილნი წმიდათანი BC. 27. ქალაქსა C. 28.
სოფლი A. 29. საკურნებელად A. 30. ცოდვათა მოსატევებელად]ცო-
დვილთა მოსატევებელად ცოდვათა B, ცოდვლთა მოსატევებელად
C. 31. კუჭრთხად ძლიერებისად და BC]კუერთი ძლიერებისა A. 32.
მენავეთა A. 33. ნავთსაყუდელად BC. 34. შესავედრებელი ... განმა-
რინებელად – B. 35. ესრეთ BC. 36. წინამბრძულთა A. 37. მიიღეს C.

სა¹ მას კეთილად მსახურებისასა. და აღესრულნეს თუესა დე-
კენბერსა ათსა, ქრისტეს² იესუს³ მიერ, უფლისა ჩუენისა,
რომელსა შუენის დიდებაჲ თანა მამით და სულით წმიდი-
თურთ⁴ ან და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე. ამენ.⁵

1. ან ვისმინოთ,⁶ ძმანო, საკვრველებანი, რომელნი ჰქმნ-
ნა⁷ ღმერთმან ჴელითა წმიდისა მონამისა⁸ თჳსისა მენაჲსითა:

კაცი ვინმე იყო⁹ ფრიად მდიდარი და¹⁰ მოვიდა ალექსან-
დრია¹¹ ქალაქად¹² საწმრად ვაჭრობისა.¹³ და ესმნეს საკვრვე-
ლებანი,¹⁴ რომელთა ჴყოფდა წმიდაჲ მენა, და თქუა თავით
თჳსით, ვითარმედ: „მეცა მნებაჲს მისლვად და ლოცვად ტა-
ძარსა წმიდისა მონამისა¹⁵ მენაჲსა და თაყუანის-ცემად წმიდა-
თა ნაწილთა მისთა, და მიცემად მუნ მცირედი რაჲმე ევლო-
გიაჲ საფასეთაგან ჩემთა,¹⁶ რაჲთა შემეწიოს მე ღმერთი მეო-
ხებითა¹⁷ მის წმიდისაჲთა.“

და¹⁸ აღდგა¹⁹ და მიიღო²⁰ მის თანა კისაკი ოქროჲთა²¹
და²² შევიდა ნავსა და წიაღჴდა²³ ზღუასა.²⁴ და ვითარცა გამო-
ვიდა ნავით, მიემთხჳ²⁵ პანდოქიონსა²⁶ ერთსა²⁷ და ითხოვა
სადგური, რამეთუ მიმწუხრ²⁸ იყო დღჴ,²⁹ [9r] და ჰრქუა მე-
პანდოქესსა:³⁰ „მოყუას, ჴყავ³¹ ჩემ თანა წყალობაჲ და შემი-
ყვანე მე სახლად³² შენდა, რამეთუ უჴამო არს და³³ ვერ ვი-

¹ ასპარესსა ABC. 2. ქრისტეს BC. 3. იესუს AC. 4. წმინდითურთ C.
5. ამინ C. 6. ისმინენით B*C]ისმინენი B#. 7. ქმნნა AB. 8. წმიდისა
მონამისა]მონისა BC. 9. იყო – BC. 10. და – C. 11. ალექსანდრიაჲ C.
12. ქალაქსა B. 13. საწმრად ვაჭრობისა – C. 14. საკვრველებანი +
და კურნებანი B. 15. მონამისა – BC. 16. ~ საფასეთა ჩემთაგან BC.
17. მეუხებითა A. 18. და – BC. 19. აღსდგა C. 20. მიიღო C. 21. უქ-
როჲთა A. 22. და – C. 23. წიაღჴდა B. 24. ზღუსა A. 25. მიემთხუა A.
26. პანდოქიონსა BC. 27. ერთსა + და ჰრქუა A. 28. მიმწუხ B] მწუხ-
რი BC. 29. დღე BC. 30. მეპანდოქიონესა B, მეპანდოქესა C. 31. ყავ
AB. 32. შემიყვანე მე სახლად]შემიწყნარე სახედ BC. 33. რამეთუ
უჴამო არს და]ვიდრე ცისკრადმდე B.

კადრებ მარტოდ სლვად¹ გზასა ჩემსა.“ ჰრქუა მეპანდოქსე-
მან² მან:³ „შევედ,⁴ ძმაო, და განისუენე⁵ ცისკრადმდე.“⁶ და⁷
შევიდა კაცი იგი და დაჯდა, ხოლო მეპა[ნ]დოქსემან⁸ მან⁹ მო-
ილო ტაბლად და დაუგო¹⁰ წინაშე მისსა, და ვითარცა ჭამად
ენება და დაძინების.¹¹

და¹² იხილა მეპანდოქსემან¹³ მან¹⁴ კისაკი იგი ოქროთა¹⁵
კაცისა მის თანა. მას ჟამსა¹⁶ შევიდა ეშმაკი გულსა მის კაცი-
სასა,¹⁷ რომელი მარადის ჰბრძავს¹⁸ ნათესავსა კაცთასა. და
ვითარცა დაიძინა¹⁹ კაცმან მან, აღდგა²⁰ მეპანდოქსე²¹ იგი²²
და²³ აღილო მახული²⁴ და მოკლა²⁵ კაცი იგი. და მოილო კისაკი
იგი ყოვლითა მით საფასითა და თქუა გულსა შინა²⁶ თვსსა:²⁷
„რად²⁸ უკუე ვყო²⁹ გუამი ესე?³⁰ ნუუკუე³¹ იხილოს ვინმე, რო-
მელი-ესე³² ვყავ და აუწყოს³³ მეფესა? არამედ დავჭრნე³⁴ ასო-
ნი³⁵ მისნი და³⁶ შთავსხნე გოდორსა და შთავადო ტბასა.“³⁷
და ჰყო³⁸ ეგრეთ,³⁹ რადთა⁴⁰ პოვოს⁴¹ ჟამი და შთაადგოს ტბა-
სა.⁴² და ვიდრე ამას ჰყოფდა, განთენა⁴³ და აღმოჰჴდა⁴⁴

¹ სლად A. 2. მეპანდუქიონემან B, მეპანდუქემან C. 3. მან – C. 4. შე-
მოვედ C. 5. განისუენე + სახიდ შენდა ვიდრე B, ვიდრე C. 6. ცის-
კრამდე A. 7. და – BC. 8. მეპანდუქიონემან B, მეპანდუქემან C. 9.
მან – BC. 10. დაუგო]დაუდგა B. 11. ჭამად ენება და დაძინების]სჭა-
მა, ენება დაძინების C. 12. და – C. 13. მეპანდუქიონემან B, მეპან-
დუქემან C. 14. მან – BC. 15. იგი ოქროთა – BC. 16. მას ჟამსა]მა-
შინ BC. 17. ეშმაკი გულსა მის კაცისასა]ეშმაკი გულსა მისსა B,
გულსა მისსა ეშმაკი C. 18. ბრძავს C. 19. დაიძინა A. 20. აღსდგა C.
21. მეპანდუქიონე B, მეპანდუქე C. 22. იგი – C. 23. და – BC. 24.
მახული]ლახუარი C. 25. მუკლა A]დაჰკლა C. 26. შინა – BC. 27. თვსა
A. 28. რადმე C. 29. ვყო]უყო C. 30. გუამი ესე – B. 31. ნუუკუჴ A.
32. რომელი-]რად- BC. 33. აუწყოს B, აწყონ C. 34. დავსჭრნე ყო-
ველნი C. 35. ასუნი A. 36. და – B. 37. ტბასა]ზღუასა BC. 38. ყო AB.
39. ეგრე BC] + და ეძიებდა C. 40. რადთამცა C. 41. პუვუს A, პოოს
B, პოვა C. 42. შთაადგოს ტბასა A]შთაადგოს ზღუასა B, შთაადგოს
იგი C. 43. განთენდა AB. 44. აღმოჴდა BC.

მზღ,¹ შეეშინა² იგი შთაგდებად წყალსა³ და აღიღო თავი მისი, რაფთა დამუხსროს⁴ და შთადვას⁵ გოდორსა⁶ მას.⁷

და, აჰა, ესერა, მოვიდოდა⁸ წმიდა მონამ⁹ ქრისტესი¹⁰ მენა ცხენებითა,¹¹ სრბით¹² ერითა მრავლითა, ვითარცასახედ მეფისა მიერ მოვლინებული.¹³ და ვიდრე¹⁴ მოვიდოდა¹⁵ წმიდა იგი, იხილა მეპანდოქსემან¹⁶ მან და¹⁷ შეშინდა,¹⁸ მსწრაფლ¹⁹ აღიღო თავი იგი²⁰ და²¹ დამოჰკიდა²² შორის პანდოქიონსა²³ მას. [9v] და არა უწყოდა,²⁴ რამცა ჰყო²⁵ შიშითა. და მო-ხო-ლო-ინია წმიდა მონამ²⁶ მენა და განაღო კარი სახლისა²⁷ მისისა²⁸ და²⁹ შეიპყრა მეპანდოქსე³⁰ იგი და ეტყოდა მას: ³¹ „მითხარ³² მე ჭეშმარიტად,³³ რა იქმნა კაცი იგი,³⁴ რომელი სადგურსა შენსა დგა წუხელის?“³⁵ ხოლო მან უვარ-ყო³⁶ და თქუა,³⁷ ვითარმედ: „არავინ დადგომილ არს აქა.“³⁸

ჰრქუა მას წმიდამან:³⁹ „და⁴⁰ უკუეთუ შენ არა გნებავს აღსაარებად,⁴¹ მე ვპოვო⁴² იგი.“ და მასვე ჟამსა წმიდამან აღიღო გოდორი იგი⁴³ და ჰპოვა⁴⁴ მას შინა თავი კაცისა მის

¹ მზე BC] + და C. 2. შეეშინა + მას C. 3. შეეშინა იგი შთაგდებად წყალსა – A. 4. დამოსროს A]შემუხსროს C. 5. შთადვა A. 6. გუდორსა A. 7. გოდორსა მას]იგი გოდორსა C. მას – B. 8. მოვიდოდა] მოინია BC. 9. მონამე BC. 10. ქრისტესი ABC. 11. ცხენითა BC. 12. სრბით + და C. 13. მოვნილებული A. 14. ვიდრე]ვითარცა B, ვითარ C. 15. მოვიდა B. 16. მეპანდოქიონემან B, მეპანდოქემან C. 17. და – BC. 18. შეეშინა BC. 19. მწრაფლ A]და მყის B. 20. თავი იგი]გოდორი იგი C. იგი – B. 21. და – B. 22. დამოჰკიდა A, დამოკიდა C. 23. პანდოქსა A, პანდიქიონსა B, პანდუქიონსა C. 24. უწოდა A. 25. ყო AB. 26. მონამე BC. 27. სახლისა A. 28. სახლისა მის B. მისისა]ამის C. 29. და – BC. 30. მეპანდუქიონე B, მეპანსუქე C. 31. მას – BC. 32. მითხა A. 33. ჭეშმარიტი B. ჭეშმარიტად – C. 34. რა იქმნა კაცი იგი – B. 35. წუხელის – BC. 36. უარ- AC. 37. სთქუა C. 38. აქა – B. 39. წმიდამან + მენა BC. 40. და – B. 41. აღსაარებად A, აღსაარების BC. 42. ვპუვო A, ვპოო BC. 43. ~ აღიღო გოდორი იგი წმიდამან BC. 44. პუვა A, პოვა B.

სხუათა ასოთა¹ თანა. და² სიმრავლ³ მჴედართაჲ მის თანა. და მეპანდოქსესა მას შეეშინა⁴ ფრიად და ჰგონებდა,⁵ ვითარ-მედ ეუწყა მეფესა⁶ სიკუდილი კაცისაჲ მის, ევედრებოდა⁷ წმი-დასა მენას⁸ და ეტყოდა: „შემიწყალე,⁹ რამეთუ დიდად ვცო-დე¹⁰ და¹¹ აღვიარებ შეცოდებათა¹² ჩემთა, რამეთუ ფრიად¹³ მრავალ არიან შეცოდებანი ჩემნი,¹⁴ რომლისათჳსცა მეფისა მიერ მოივლინე ჩემდა, სანყალობელისა ამის. და¹⁵ ვხედავ მადლსა ღმრთისასა შენ თანა¹⁶ და მიგიტხრნე¹⁷ უწესოებისა¹⁸ ჩემისა საქმენი, რამეთუ ვიხილე¹⁹ რაჲ²⁰ კისაკი კაცისა ამის²¹ თანა²² ფრიად დიდ,²³ აღივსო²⁴ გული ჩემი უგუნურებითა²⁵ და ვჰგებდი,²⁶ ვიდრემდის დაიძინოს.²⁷ მაშინ აღვდეგ²⁸ და მოვა-კუდინე,²⁹ რაჲთა დავიმკვდრო³⁰ საფასლ³¹ მისი. და, აჰა, ესერა, არს კისაკი მისი³² საფასითა მისითა³³ და³⁴ მიგცე იგი³⁵ წინაშე უფლებისა შენისა,³⁶ და მოგცე მონაგებთა ჩემთაგანი³⁷ ასი დრაჰკანი და მე ხოლო განმათავისუფლე³⁸ მოკლვისა³⁹ მის-გან.“⁴⁰ მიუგო წმიდამან მან⁴¹ და ჰრქუა მას: ⁴² „შე-ხოლო-ინა-

¹ ასუთა A. 2. და – B. 3. სიმრავლე BC. 4. და მეპანდოქსესა მას შე-ეშინა]მაშინ მეპანდუქიონემან მან შეიშინა B, იხილა მეპანდუქემან, შეეშინა C. 5. ჰგუნებდა A. 6. მეფესა – C. 7. ევედრებუდა A. 8. მე-ნა[ს] B]მას A. 9. შემიწყალე A] + მე C. 10. ~ ვცოდე დიდად B, ვსცო-დე დიდად C. 11. და + ან BC. 12. შეცუდებათა A. 13. ფრიად – C. 14. შეცოდებანი ჩემნი – BC. 15. და – BC. 16. ვხედავ შენ თანა მად-ლსა ღმრთისასა BC. 17. მიგიტხრნე]მე გითხრნე B. 18. უწესოებისა A. 19. ვიხილე A. 20. რაჲ]მე C. 21. ამის]მის C. 22. კაცისა ამის თანა-]კაცისაჲ მის B. 23. დიდ B]დიდად A, დიდი და C. 24. აღივსო A. 25. უგუნურებითა A. 26. ვგებდი A, ვგებდი C. 27. დაიძინა BC. 28. აღ-ვსდეგ C. 29. მოვაკუდინე]მოვკალ (მოვჰკალ C) იგი BC. 30. რაჲთა დავიმკვდრო]და დავიმკვდრე BC. დავიმკუდრო A. 31. საფასე ABC. 32 მისი]იგი სავსე B. მისი – C. 33. მისითა]მით C. მისითა – B. 34. და – B. 35. იგი – C. 36. უფლებასა შენსა C. 37. იგი წინაშე ... ჩემთაგა-ნი – B. ~ მონაგებთა ჩემთაგანი მიგცე C. 38. განმათავისუფლე A. 39. მოკულებისა A. 40. მოკლვისა მისგან]მოკლვისაგან BC. 41. მან] მენა BC. 42. მას – BC.

ნე¹ და² მიგეტევნენ³ შეცოდებანი⁴ შენნი.“ და მან ჰრქუა: „უფალო [10r] ჩემო, ვითარცა მიბრძანო, ვყო. უკუეთუ მივსნე ხოლო⁵ მეფისაგან, წარვიდე ტაძარსა წმიდისა⁶ მენაჲსა⁷ და შევინანო მუნ⁸ და მოვილო საქმე მოწესეობისაჲ.“⁹

და ვითარცა იხილა წმიდამან სინანული მისი,¹⁰ ჰრქუა:¹¹ „დადგი აქა შუეა¹² გოდორი¹³ იგი, რომელსა შინა არიან ასონი კაცისა მის,¹⁴ რაჲთა განცხადნეს დიდებაჲ ქრისტესი¹⁵ წმიდა-თა მისთა მიერ.“¹⁶ ამან აღილო გოდორი იგი და დადგა წინაშე წმიდისა მის.¹⁷ და მოიდრიკნა მუჴლნი¹⁸ წმიდამან მენა მრავალ¹⁹ ჟამ და ითხოვდა ღმრთისაგან, რაჲთა აღადგინოს მკუ-დარი²⁰ იგი არა ხოლო²¹ კაცისა მისთჳს, რომელმან მოჰკლა²² იგი, არამედ ჟამისა მისთჳს მწვალებელთაჲსა²³ და წარმარ-თთათჳს,²⁴ რომელნი ურწმუნო იყვნეს წმიდისა²⁵ მენაჲსთჳს, და²⁶ ჰრქუა მოკლულსა²⁷ მას: „შენ გეტყჳ სახელითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა,²⁸ რომელმან დამამტკიცა კლდესა

¹ შე-შენ A. შე-ხოლო თუ-ინანო BC. 2. და – C. 3. მიგეტევნენ + შენ. B. 4. შეცოდებანი A]ცოდვანი B. 5. ~ ხოლო მივსნე B, ხოლო მივსნე მე C. 6. წმიდისა + მოწამისა BC. 7. მენაჲსა BC. 8. მუნ – BC. 9. მოწესეუბისა A. საქმე მოწესეობისაჲ]საქმეჲ მოწაზონობისაჲ (მოწაზონებისა C) BC. 10. მისი + და C. 11. ჰრქუა + მას C. 12. ~ შუა აქა B. შუა C. 13. გოდორი]გუჭრდი B. 14. კაცისა მის]კაცისანი C. მის]მისნი B. 15. ქრისტესი A]ღმრთისა BC. 16. მიერ]ზედა BC. 17. ამან აღილო ... წმიდისა მის]ხოლო მან ყო ეგრეთ B, ხოლო მან ჰყო ეგრე C. 18. მოვლნი A] + თჳსნი BC. 19. მრავალ]მყოვარ BC. 20. მკუ-დარი]მოკლული B. 21. ხოლო + თუ BC. 22. მუკლა A, მოკლა B. 23. მწუალებელთაჲსა C. 24. წარმართთაჲსა C. ჟამისა მისთჳს ... წარ-მართთათჳს]ჟამისა მისთჳს და მწვალებელთა მათთჳს და წარმართთა მათ A. 25. წმიდისა + მოწამისა BC. 26. და + ვითარცა აღასრულა ლოცვაჲ (ლოცუჲა თჳსი C) BC. 27. მუკლულსა A]მკუდარსა C. 28. ქრისტესითა ABC.

ზედა სარწმუნოებისასა,¹ აღდეგი² სიმტკიცითა³ ყოვლითა ასოთა შენითა,⁴ რაჲთა სცნან⁵ შენ მიერ⁶ წარმართთა და მწვალებელთა დიდებაჲ ღმრთისაჲ და ისწავონცა⁷ შენ მიერ,⁸ ვითარმედ მე ვარ მონაჲ ღმრთისაჲ – მენა.“

და მუნთუესვე⁹ აღდგა¹⁰ კაცი იგი ცოცხალი სულითა,¹¹ ვითარცა პირველ¹² იყო, და¹³ მოიდრიკნა¹⁴ მუჴლნი¹⁵ და თაყუანი-სცა წმიდასა მონამესა¹⁶ მენას და სიმრავლესა მას, რომელნი მის თანა იყვნეს და ჰრქუა:¹⁷ „ვჰმადლობ¹⁸ ღმერთსა, რომელმან ჰყო¹⁹ წყალობაჲ ჩემ თანა²⁰ მოსლვითა²¹ შენითა, წმიდაო ღმრთისაო, რამეთუ დამძიმებულ ვიყავ ძილითა და მოხუედ, უფალო,²² ძალითა მრავლითა და განმალგძე²³ მე.“²⁴ და არა სცნა²⁵ კაცმან მან, რაჲ-იგი იქმნა მის²⁶ ზედა, და²⁷ არცა მეპანდოქსემან²⁸ გამოუცხადა მას.²⁹ და აკურთხა წმიდამან მონამემან³⁰ მოკ[10v]ლული³¹ იგი და მკლველი და მიეფარა მათგან.

და აღილო მეპანდოქსემან³² მან³³ ასი დრაჰკანი³⁴ და ვაჭარმან³⁵ – თჳსი კისაკი³⁶ და მივიდეს ტაძრად³⁷ წმიდისა მონამისა³⁸ მენაჲსა³⁹ და მიუძღუანეს, რომელი-იგი⁴⁰ აღეთქუა და

¹ რომელმან დამამტკიცა კლდესა ზედა სარწმუნოებისასა – BC. 2. აღდეგ B, აღსდეგ C. 3. სიმტკიცითა|სიმრავლითა B. 4. ყოველთა ასოთა შენათაჲ BC. 5. ცნან AB. 6. შენ მიერ|ყოველთა BC. 7. ისწავონცა A. 8. ისწავონცა შენ მიერ|ისწაო შენცა C. 9. მუნთუესვე A. 10. აღსდგა C. 11. სულითა – BC. 12. პირველად A. 13. და – BC. 14. მუიდრიკნა A. 15. მუჴლნი + თჳსნი BC. 16. მონამესა – BC. 17. სიმრავლესა მას ... და ჰრქუა:|მის თანა სიმრავლესა მჴედართასა, აღალო პირი თჳსი და ეტყოდა BC. 18. ვჰმადლო A, ვმადლობ C. 19. ყო A. 20. ~ ჰყო (ყო B) ჩემ თანა წყალობაჲ BC. 21. მოსლვითა C. 22. უფალი B. 23. განმალგედჳ A. 24. მე + ძილისაგან BC. 25. ცნა AB. 26. მისქმას C. 27. და – C. 28. მეპანდუქიონემან B, მეპანსუქემან C. 29. მას – BC. 30. მონამემან|მენა BC. 31. მუკლული A. 32. მეპანდუქემან BC. 33. მან – BC. 34. დრაჰკანი + ვითარცა აღეთქუა (აღეთქუა C) BC. 35. ვაჭარმან|მოკლულმან BC. 36. კისკასი C. 37. ტაძრად – A. 38. მონამისა – BC. 39. მენაჲსა B, მენეაჲსა C. 40. რომელი BC.

აღიარა მეპანდოქსემან,¹ რაჲ-იგი² უყო ვაჭარსა მას და ვითარ-იგი³ წმიდამან ლოცვითა თჳსითა⁴ აღადგინა. და ყოველნივე⁵ იგი⁶ ადიდებდეს ღმერთსა. და განკურდებოდა⁷ ვაჭარი იგი სმენისა მისთჳს,⁸ ვითარ-იგი⁹ მოკუდა¹⁰ და კუალად აღსდგა.¹¹

და მოწესე იქმნა მეპანდოქსე¹² იგი. და დაადგრა¹³ მუნ ხუთ წელ და აღესრულა, რამეთუ შეწირულ იქმნა ლოცვაჲ¹⁴ მისი. და ვაჭარი იგი მიიქცა¹⁵ სიხარულითა დიდითა და მიუთხრა ყოველსა აღექსანდრიასა დიდებაჲ ღმერთისაჲ და საკურველებანი წმიდისა მოწამისა¹⁶ მენაჲსი.¹⁷ და ჰრწმენა¹⁸ მრავალსა ერსა წარმართთასა და მწვალებელთასა მას დღესა შინა, განკურვებულნი¹⁹ ადიდებდეს ღმერთსა, ვითარ-იგი მეოხებითა²⁰ მის წმიდისაჲთა განჰკურნებდა ყოველთა სნეულებათა ვიდრე აღდგინებამდე მკუდრეთით, სასწაულნი იქმნეს.²¹

II. და კუალად სხუაჲ საკურველი²² წმიდისა მენაჲსი²³ მეგულების²⁴ მითხრობად თქუენდა, რომელი იქმნა:

აღექსანდრია²⁵ ქალაქსა²⁶ კაცი ვინმე იყო²⁷ სახელით ევპრაპიოს²⁸ და²⁹ განიზრახა³⁰ გულსა შინა³¹ თჳსსა და თქუა,³²

¹ მეპანდოქსემან – A; მეპანდოქემან BC. 2. რაჲ C. 3. ვითარ C. 4. წმიდამან ლოცვითა თჳსითა|ლოცვითა (ლოცვთა C) წმიდამან მენა BC. 5. ყოველნი BC. 6. იგი – BC. 7. განკურდებოდა A|განკურდა BC. 8. სმენისა მისთჳს – BC. 9. ვითარ BC. 10. მოკოდა B. 11. აღდგა AB] + და ადიდებდა ღმერთსა A. 12. მეპანდუქიონე B, მეპანდუქე C. 13. დაადრგა A. 14. ლოცვაჲ|სინანული BC. 15. მიიქცა + სახედ თჳსად A. 16. მოწამისა|მის C] – B. 17. მენაჲსნი BC. 18. რწმენა C. 19. წარმართთასა და მწვალებელთასა მას დღესა შინა, განკურვებულნი|და ერთობით BC. 20. მეუხებითა A. 21. ვითარ-იგი ... იქმნეს – BC. 22. საკურველებაჲ C. 23. წმიდისა მენაჲსი|წმიდისაჲ მის BC. 24. მეგულების C. 25. აღექსანდრიას BC. 26. ქალაქსა – BC. 27. იყო – AB. 28. ევპრაპიოზ B, ევპროპიოზ C. 29. და – BC. 30. განიზრახვდა C. 31. შინა – BC. 32. სთქუა C.

ვითარმედ:¹ ღმერთმან აღმავსო მე² ნიჭთაგან თვსთა და მომ-
ცა მე³ საფასვ⁴ დიდძალი.⁵ შევქმნნე⁶ მე⁷ ორნი ბარძიმი ვეც-
ხლისანი. ერთი⁸ მივსცე ტაძარსა წმიდისა მოწამისა⁹ მენაჲსა¹⁰
და ერთი იგი¹¹ დავიყენო სამსახურებელად ჩემდა და შემდგო-
მად¹² სიკუდილისა¹³ ჩემისა¹⁴ მივსცე იგი გ[ლა]ხაკთა. [11r] და
მოუწოდა ვეცხლისმჭედელსა ერთსა ჯელოვნებითა¹⁵ და
ჰრქუა მას:¹⁶ „მიიღე ჩემი¹⁷ ვეცხლი რჩეული და შექმნენ¹⁸ ორ-
ნი ბარძიმი¹⁹ ერთსახენი, რაჲთა არა ჰმატდეს ერთიერთსა.
და ერთსა ზედა დაწერე²⁰ სახელი წმიდისა²¹ მოწამისა მენაჲსი
და მეორესა ზედა – ჩემი. და მსწრაფლ²² აღასრულენ და მო-
მართუენ იგინი²³ მე.“²⁴

და მან ჰყო²⁵ ეგრეთ²⁶ ვითარცა უბრძანა მას. და დაწე-
რა²⁷ თითოეულსა²⁸ ზედა სახელები.²⁹ და დაემთხვა³⁰ წმიდისა³¹
მენაჲსი³² უშუენიერეს³³ მეორისა.³⁴ და ვითარცა იხილა კაც-
მან მან, ³⁵ შეშურდა³⁶ ჭურჭელი იგი³⁷ წმიდისაჲ მის და თქუა
გულსა შინა³⁸ თვსსა:³⁹ „მივიღე წმიდისა მის და⁴⁰ შევწირო⁴¹
მისსა⁴² ჩემი ესე და წმიდისაჲ მის დავიყენო⁴³ სამსახურებე-
ლად⁴⁴ ჩემდა და შემდგომად სიკუდილისა⁴⁵ ჩემისა მივსცე

¹ ვითარმედ|ვითარ C. 2. ~ აღმავსო მე ღმერთმან C. 3. მე – C. 4. სა-
ფასე ABC. 5. დიდძალი|ფრიადი BC. 6. ან უკუშ შევქმნნე BC. 7. მე
– BC. 8. და ერთი C. 9. მოწამისა – B. 10. მენაჲსსა B, მენეაჲსსა C.
11. იგი – B. 12. შემგომად A. 13. სიკუდილისა A. 14. ჩემისა – C. 15.
ჯელოვნებითა| ჯელოვანსა B, ჯელოანსა C. 16. მას – BC. 17. ჩემი|ჩემ-
გან BC. 18. შექმნენ C. 19. ~ ბარძიმი ორნი C. 20. დასწერე C. 21.
წმიდისა – A. 22. მწრაფლ A. 23. იგინი|ეგე B, იგი C. 24. მე – BC. 25.
ყო AB. 26. ეგრეთ C] – B. 27. და დაწერა|ხოლო მან დასწერა C. 28.
თითოეულსა A, თვთოეულსა C. 29. სახელი BC. 30. დაემთხუი
A|იქმნა BC. 31. წმიდისა + მოწამისა BC. 32. მენაჲსი – C. 33. უშუე-
ნიერესი A, უშუწნიერეს B, უშუწნიერეს C. 34. მეორისა|ერთისა მის
BC. 35. მან – C. 36. შეიშურვა BC. 37. იგი – C. 38. შინა – BC. 39.
თვსა A. 40. და – BC. 41. შევსწირო C. 42. მისსა – BC. 43. დავიყენო
A. 44. სამსახურებელად – BC. 45. სიკუდილილისა A.

იგიცა¹ ტაძარსა წმიდისასა.“²

და³ შევიდა ნავსა და წარვიდა. და ვითარცა ჟამი სამხრისა⁴ იყო, მოვიდა მონაჲ მისი და დაუგო⁵ ტაბლად და დაუდგა⁶ ბარძიმი⁷ წმიდისაჲ მის სამსახურებელად უფალსა თვსსა. და⁸ შემდგომად სამხრისა აღიღო მონამან⁹ ბარძიმი იგი და¹⁰ მოვიდა¹¹ ზღუად,¹² რაჲთა განრცხას¹³ იგი და მოუჭდა¹⁴ ლელვად და მოუღო ბარძიმი იგი ჴელთაგან¹⁵ მისთა.¹⁶ ხოლო მონასა მას შეეშინა უფლისა თვსისაგან,¹⁷ ნუჲკუე სტანჯოს¹⁸ იგი,¹⁹ და²⁰ შთაიგდო²¹ თავი თვსი ზღუასა²² შემდგომად ჟურჭლისა მის.

და ვითარცა სცნა²³ კაცმან მან,²⁴ შეწუხნა²⁵ ფრიად და იტყოდა: „ვაჲ ჩემდა,²⁶ რამეთუ ვცოდე²⁷ ფრიად²⁸ და შევიშურვე ბარძიმი წმიდისაჲ მის²⁹ და ამით³⁰ წარვწყმიდე³¹ მონაჲ იგი³² ჩემი,³³ და³⁴ დიდად საყუედრელ იქმნა³⁵ ესე ჩემდა, [11v] უკუეთუ³⁶ ცნან³⁷ ესე³⁸ კაცთა, ვითარმედ დავიყენე ჟუ*რჭელი იგი³⁹ წმიდისაჲ მის სამსახურებელად ჩემდა, რაოდენ⁴⁰ არა მაყუედრებდენ⁴¹ მე,⁴² და უკუეთუმცა⁴³ პირველ⁴⁴ მეცნა მე,⁴⁵

¹ იგი C. 2. წმიდისასა|წმიდისა მისსა B, მონამისასა C. 3. და – C. 4. სამხრისა C. 5. დაუგო|დაუდგა BC. 6. დაუდგა – BC. 7. ბარძიმი A] + იგი BC. 8. და + ვითარცა A. 9. მუნამან A] + მან BC. 10. და – BC. 11. მივიდა BC. 12. ზღუად A. ზღუად – B. 13. განრცხეს B, განრცხას C. 14. მოჭდა A. 15. ჴელისაგან BC. 16. მისთა|მონისა მის BC. 17. ~ უფლისაგან თვსისა BC. 18. ტანჯოს AB. 19. იგი – BC. 20. და + მეყსეულად C. და – B. 21. შაიგდო A, შეიგდო B. 22. ზღუასა A|ზღუად B. 23. ცნა C. 24. კაცმან მან|უფალმან მისმან BC. 25. შეწუხნა C. 26. ჩემდა|მე BC. 27. ვსცოდე C. 28. ფრიად|დიდად C. 29. წმიდისაჲ მის – C. 30. და ამით|ამისთვის BC. 31. წარვწყმინდე C. 32. იგი – B. 33. ჩემი – BC. 34. და – B. 35. იქმნა|ვიქმენ A. 36. ოკუეთუ A, უკუეთუ C. 37. სცნან C. 38. ესე – C. 39. იგი – C. 40. რაოდენ A|ვითარ C. 41. მაყუედრედრებდენ A. 42. მე – C. 43. უკეთუმცა C. 44. პირველვე C. 45. მე – C.

*აქ წყდება B-ს ტექსტი 434v-ზე.

უმჯობეს¹ იყო ჩემდა ერთისათვის² სამი წილი მიცემად წმიდისა მის და არა შევრდომად³ ესევეთარსა სირცხულსა⁴ და ყუედრებასა⁵ და არამცა წარმენწყმიდა⁶ მონაჲ იგი ჩემი უფროჲს ხოლო მწართა⁷ სიკუდილითა. და აწ,⁸ უკუეთუ⁹ ღირს-მყოს¹⁰ ღმერთმან და ვპოვნე ჳორცნი მისნი და დავჰმარხნე,¹¹ მივსცნე ორნივე¹² იგი ბარძიმი ტაძარსა წმიდისა მენაჲსა¹³ და წარწყმედილისა¹⁴ მის ფასი.“

და¹⁵ ამას რაჲ იტყოდა, მოინია ნავი¹⁶ ნავთსაყუდელსა, ხოლო იგი ხედვიდა¹⁷ კიდესა ზღვასა იმიერ და ამიერ,¹⁸ ჰგონებდა: ნუჲკუე ღელვამან გამოაგდოს გუამი მისი კიდესა ზღვასა ჳმელად,¹⁹ ვპოვო²⁰ და დავჰმარხო²¹ იგი. ხოლო მენავენი იგი ეტყოდეს მას:²² „რაჲ არს უგუნურებაჲ²³ ეგე²⁴ შენი, რამეთუ შემდგომად ორისა დღისა ნავითა სლვასა ჩუენსა²⁵ არასადა გვნახავს²⁶ და შენ ეძიებ გუამსა მკუდრისასა?“²⁷ და კაცმან მან ჰრქუა მათ: „შენდობა ჰყავთ²⁸ ჩემთვის,²⁹ ძმანო, ვესავ³⁰ ღმერთსა და მეოხებასა³¹ წმიდისა მენაჲსა,³² რომელმან დაჭრილნი ჳორცნი³³ აღადგინნა, ვითარცა ძილისაგან,³⁴ ვინ უწყის, თუ გუამი მისი მიჩუენოს პირველ სიკუდილისა³⁵ ჩემისა და არა საყუედრელ ვიქმნე?“

¹ უმჯობეს AC. 2. ერთისათვის ერთისა მისთვის C. 3. შევრდომად A. 4. სირცხულსა A. 5. და ყუედრებასა – C. 6. წარწყმიდა C. 7. უფროჲს ხოლო მწართაჲდა უფროჲსლა ბოროტითა C. 8. აწ – C. 9. უკუეთუ C. 10. -მყოს + მე C. 11. დავჰმარხნე + და C. 12. ურნივე A. 13. მენაჲსა C. 14. წარწყმედილისა C. 15. და – C. 16. ნავი + იგი C. 17. ხედვდა C. 18. ამიერ + რამეთუ C. 19. ჳმელად – C. 20. ვპოვო A, ვპოვოთ C. 21. დავმარხოთ C. 22. ხოლო მენავენი იგი ეტყოდეს მასჲდა ვითარცა მიმოიხედვდა მათდა მიმართ, ჰრქუეს მენავეთა C. 23. უგუნორებაჲ A. 24. ეგე – C. 25. ~ სლვასა ჩუენსა ნავითა C. 26. გუნახავს A|ვიხილეთ C. 27. მკუდარსა C. 28. ყავთ A. 29. ჩემთვის – C. 30. ვესა A. 31. მეოხებასა A. 32. მენაჲსსა C. 33. ჳორცნი A. 34. ~ ვითარცა ძილისაგან აღადგინნა C. 35. სიკუდილისა A.

ამას რა იტყოდა, აჰა, ესერა,¹ მონაჲ იგი² მისი მოვიდოდა და აქუნდა ბარძიმი იგი ჴელთა მისთა და ჰკითხვიდა მენავეთა მათ თჳსსა უფალსა.³ იხილეს რაჲ მენავეთა მათ⁴ მონაჲ იგი, მიუტ[12r]ყორცეს ნავისა საბელი და მან შეიპყრა იგი⁵ და გამოვიდა ჴმელად. და ვითარცა იხილა იგი⁶ უფალმან მისმან, შეიტკბო⁷ და ამბოროს-უყოფდა⁸ მას და ეტყოდა: „აჰა, მონაჲ ჩემი სარწმუნოჲ, მომკუდარ იყო და აღდგა.“⁹

და ცრემლოდა¹⁰ ამას ყოველსა¹¹ ზედა ყოფილსა¹² და იგინი ნუგეშინის-სცემდეს¹³ სიხარულით¹⁴ და ჰრქუა:¹⁵ „მიხარის¹⁶ და მხიარულ ვარ, რამეთუ შემინყალა მე ღმერთმან წმიდისა მენაჲს მიერ, და მე მიუთხრნე ყოველთა სასწაულნი და საკრველებანი,¹⁷ რამეთუ მეშინის და ვძრნი, დაღაცათუ შევწირო ყოველი საფასჴ¹⁸ ჩემი ტაძარსა წმიდისა მენაჲსა,¹⁹ არა ესწორებიან²⁰ ყოველთა²¹ შეცოდებათა ჩემთა, რამეთუ არა მოვიწსენე თქუმილი იგი, რომელი²² წერილ არს, ვითარმედ: „ნუ გული გითქუამს²³ მოყუსისა შენისასა.“* უკუეთუ²⁴ მოყუსისაჲ არა სათნო არს, რაოდენ²⁵ უფროჲს ან წმიდისა²⁶ მის?²⁷ და ან,²⁸ შვილო²⁹ ჩემო, მითხარ მე, ვითარ შთაჴვარდი³⁰ შენ³¹ ზღუად³² და³³ ვითარ იწსენ?“

¹ აჰა, ესერა[და, აჰა C. 2. იგი – C. 3. და აქუნდა ... თჳსსა უფალსა] ჴელთა აქუნდა ბარძიმი იგი და იკითხვდა ნავსა უფლისაჲ თჳსისასა C. 4. მათ – C. 5-6. იგი – C. 7. შეიტკბო + იგი C. 8. ანბურს- A. 9. აღდგა C. 10. ცრემლვოდა C. 11. ყოველსა – C. 12. ყოფილსა – C. 13. -ცემდეს A. 14. იგინი ნუგეშინის-სცემდეს სიხარულით[იგი ნუგეშინის-ცემდა C. 15. და ჰრქუა]ხოლო იგი ეტყოდა C. 16. მიხარის + მე C. 17. მე მიუთხრნე ყოველთა სასწაულნი და საკრველებანი C] მიუთხრეს ყოველთა საკრველებაჲ და სასწაულნი ესე A. 18. საფასე C. 19. მენაჲსსა C. 20. ესწორებიან A. 21. ყოველთა – C. 22. რომელ C. 23. გითქუამს C. 24. უკეთუ C. 25. რაოდენ A. 26. წმიდისაჲ A. 27. რაოდენ უფროჲს წმიდისა მის[რაოდენ წინაშე მენაჲსი C. 28. და ან] ან უკუე C. 29. შვლო C. 30. შთაჴვარდი C. 31. შენ – C. 32. ზღუად A. 33. და[ანუ C.

* მეათე მცნების ალუზია.

ჰრქუა ყრმამან მან:¹ „უფალო ჩემო, ვითარ მივედი მე² ზღვსკიდესა³ და განვრცხიდი ჭურჭელსა მას,⁴ მოვდა ღელვაჲ და მომილო იგი⁵ ჴელთაგან ჩემთა და ვთქუ,⁶ თუ რაჲ სიტყუაჲ მიუგო უფალსა ჩემსა. შემეშინა⁷ ფრიად და შთავიგდე⁸ თავი ჩემი ზღუასა.⁹ და შთა-რაჲ-ვვარდი,¹⁰ ვიხილე¹¹ კაცი ერთი, შემოსილი ნათლითა, და ორნი¹² კაცნი¹³ მის თანა. და ეტყოდა მათ რომელი უდიდებულჴს¹⁴ იყო მათსა:¹⁵ „შეიპყართ¹⁶ ეგე.“ და მიერ ჟამითგან არღარა განმეშორნეს იგინი ჩემგან, ვიდრემდის მოვიწიე აქა¹⁷ ადგილსა ამას.“ მაშინ სცნა¹⁸ კაცმან მან, ვითარმედ, შეენია იგი მას: მოსწრაფედ ჟამსა მას ჭირისასა მონამემან ქრისტესმან [12v] მენა¹⁹ გიჴსნა შენ. და ადიდებდეს ღმერთსა, რომელმან ესევეითარი ჴელმწიფებაჲ მისცა წმიდათა მისთა.²⁰

და მივიდა ტაძარსა წმიდისა მენაჲსა²¹ და მისცნა მუნ²² ორნივე იგი ბარძიმი და მონაჲ იგი მისცა²³ მსახურად ეკლესიასა მისსა.²⁴ და მოიქცა სიხარულით თჴსად ქალაქად ქებითა და კურთხევითა²⁵ უფლისა მიმართ.²⁶

III. და კუალად სხუაჲ საკჳრველი მეგულების მითხრობად წმიდისა ამის,²⁷ საყუარელნო:

¹ ჰრქუა ყრმამან მან[მიუგო ყრმამან მან და ჰრქუა C. 2. მე – C. 3. ზღვსკიდესა]კიდესა ზღვსასა C. 4. ამას C] + ანაზდაით C. 5. მომილო იგი[მიმილო C. 6. მე ვსთქუ C. 7. და შემეშინა C. 8. შთავიგდე C. 9. ზღუასა A. 10. -ვარდი AC. 11. ვიხილე A. 12. ურნი A. 13. კაცი A] სხჴანი C. 14. უდიდებულჴს C. 15. ~ მათსა იყო C. 16. შევიპყრათ C. 17. აქა – C. 18. ცნა A. 19. შეენია იგი ... მენა[წმიდაჲ მონამე მენა იყო და მან C. 20. მისცა წმიდათა მისთა]მოსცა კაცთა, რომელნი ჴყოფენ ნებათა მისთა C. 21. და მივიდა ... მენაჲსა[მივიდეს ტაძრად მისსა C. 22. მუნ – C. 23. ~ მისცა მონაჲ იგი C. 24. ეკლესიისა მისისა C. 25. კურთხევითა A. 26. მოიქცა სიხარულით ... უფლისა მიმართ] მიაქცია სახედ თჴსსა და წარვიდა და ადიდებდა ღმერთსა C. 27. და კუალად ... წმიდისა ამის]კუალად სხუაჲ საკჳრველთმოქმედებაჲ გაუწყო წმიდისა მის C.

ჰურიად ვინმე იყო ალექსანდრია ქალაქსა, ვაჭარი, და¹ ქრისტიანისა ვისთანამე² დამკვდრებულ იყო. და უყუარდა ფრიად ურთიერთას ორთავე.³ და განემზადა⁴ ჰურიად იგი წარსლვად ვაჭრობად და მოვიდა სახედ⁵ მოყუისისა მის⁶ თვისისა და მისცა მას კისაკი თვსი, დაკრძალული საფასითა და დაბეჭდული ბეჭდითა თვსითა, დამარხვად, ვიდრემდის მოიქცეს იგი⁷ სახიდ თვსად, და წარვიდა გზასა თვსსა. და მო-რაჲ-იქცა გზისა მისგან, წარსცა⁸ ქრისტიანისა მისთვის ძლუენი დამარხვისა მისთვის⁹ საფასეთა თვსთაჲსა.¹⁰ ხოლო მან მიიღო¹¹ ძლუენი იგი და განიცინნა და იტყოდა¹² გულსა შინა თვსსა:¹³ „მე ალვილო მოძლუნებულნი¹⁴ ესე და უკუეთუ¹⁵ თვსი იგი ითხოვოს, არარაჲ მიიღოს მისგანი.“ და ჰრქუა ცოლსა თვსსა: „უკუეთუ¹⁶ შესაძლებელ არს უარის-ყოფად კისაკი იგი ჰურიისაჲ მის, დავმალოთ,¹⁷ და უკუეთუ¹⁸ გუაფუცებდეს,¹⁹ ვფუცოთ,²⁰ რამეთუ ჰურიასა ვეფუცებით და არარაჲ გუევნების.“²¹ და განზრახვითა²² ეშმაკისაჲთა ურთიერთას შეითქუნეს.²³

და ოდეს მოვიდა ჰურიად იგი, შემოკრბა მას ქალაქი იგი ყოველი,²⁴ [13r] მოეგონა ჰურიასა მას და მივიდა²⁵ და²⁶ ჰრქუა ქრისტიანესა მას: „მესმა,²⁷ ძმაო, წმიდისა მენაჲსი, ვითარმედ დიდ არს დიდებაჲ მისი და არცხუენს მათ, რომელნი ცილად

¹ ალექსანდრია ქალაქსა, ვაჭარი, და[ალექსანდრიას C. 2. ~ ვისმე თანა C. 3. ურთავე A. ~ უყუარდეს ურთიერთარს ორთავე ერთად C. 4. განემზადა + ოდესმე C. 5. სახიდ A. 6. მის – C. 7. იგი – C. 8. წარსა A. 9. დამარხვსა მისთვის[დამარხვსათვს C. 10. თვსთაჲსა] მის-თასა C. 11. მიიღო + რაჲ C. 12. იტყოდა A. 13. და განიცინნა ... შინა თვსსა[განიცინნა გულსა თვსსა და იტყოდა C. 14. მოძლუნებულნი A. 15-16. უკეთუ C. 17. დავმალოთ – A. 18. უკეთუ C. 19. გუაფუცებდეს A, გუაფუცებდეს C. 20. ვფიცოთ A. 21. გუევნების + ჩუენ C. 22. განზრახვითა C. 23. შეითქუნეს[ჰბრძოდეს A. 24. და ოდეს მოვიდა ჰურიად იგი, შემოკრბა მას ქალაქი იგი ყოველი C.]ვიდრემდის შემოაკრბა მათ ქალაქი იგი და A. 25. და მივიდა – C. 26. და – A. 27. მესმის C.

ფუცვიდენ.¹ მოვედი² და მივიდეთ მუნ, და უკუეთუ³ მეფუცო, ვითარმედ⁴ არარაჲ მიგეც შენ, წარვედ⁵ მშუდობით.“ ჰრქუა⁶ ქრისტეანემან მან: „ვითარ⁷ იყოს ეგე,⁸ რამეთუ არა შევალს ჰურიან⁹ ეკლესიასა ქრისტეანეთასა?“ ჰრქუა ჰურიამან მან ქრისტეანესა:¹⁰ „დაღაცათუ შინა არა შევიდე,¹¹ დავდგე გარეშ¹², ხოლო შენ შევედ და¹³ მეფუცე.“¹⁴ და¹⁵ ქრისტეანემან მან¹⁶ არაჲ¹⁷ შეჰრაცხა¹⁸ ფიცი იგი და¹⁹ იტყოდა გონებასა²⁰ თვსსა, ვითარმედ: „შემინდოს²¹ ფიცი ესე წმიდამან მენა.“²²

და მასვე დღესა მივიდეს ორნივე²³ ტაძრად წმიდისა მენასა²⁴ აღსრულებად ფიცისა თვსისა.²⁵ ჰრქუა ჰურიამან მან:²⁶ „გეშინოდენ, ძმაო,²⁷ ფიცისა²⁸ მისთვის უფლისა²⁹ და შეინყაღე თავი შენი და რაოდენიცა³⁰ გნებავს, აღიღე³¹ საფასისა მისგან შენთვის და ზოგი იგი, რომელი დაგიშთედეს, მომეც მე³² და ჰფუცავ ნუ.“³³ ხოლო ქრისტეანემან მან³⁴ ყოვლადვე არა ინება.

მაშინ მოიდრიკნა მუჭონი თვსნი³⁵ ჰურიამან მან და³⁶ ცრემლით³⁷ იწყო ვედრებად³⁸ და იტყოდა: „ღმერთო,³⁹ რომელმან ღირს-მყავ მე შესლვად⁴⁰ ტაძარსა წმიდისა და დიდე-

¹ ფიცვიდენ A, ჰფუცვენ C. 2. მოვედიან, მოვედ C. 3. უკუეთუ C. 4. მეფუცო, ვითარმედ – A. 5. წარვედ|წარვიდე მე A. 6. ჰრქუა|მიუგო C. 7. და ვითარ C. 8. ეგე|ეგრე C. 9. ~ ჰურია არა შევალს C. 10. ჰრქუა ჰურიამან მან ქრისტეანესა|მიუგო ჰურიამან C. 11. ~ არა შევიდე შინა C. 12. დავდგე გარეშ|ესდგე გარე C. 13. და – C. 14. მეფიცი C. 15. და|ხოლო C. 16. მან – C. 17. არა|არად C. 18. შერაცხა C. 19. და|არამედ C. 20. გუნებასა A|გულსა C. 21. შემინდოს + მე C. 22. ~ წმიდამან მენა ფიცი ესე C. 23. მივიდეს ორნივე|მოვიდეს C. 24. მენასსა C. 25. თვსისა|მის C. 26. ჰრქუა ჰურიამან მან|მიუგო ჰურიამან და ჰრქუა C. 27. ძმაო – C. 28. ფიცსა A. 29. უფლისა – C. 30. რაოდენიცა A. 31. აღიღე A. 32. და ზოგი იგი ... მომეც მე – C. 33. ჰფუცავ ნუ|ნუ ხოლო ჰფუცავ C. 34. მან – C. 35. თვსნი – C. 36. და – C. 37. ცრემლითა C. 38. ვედრებად|ლოცუად C. 39. ზ, უფალო ღმერთო C. 40. შესლვად|მოსლვად C.

ბულისა¹ მონამისა შენისა მენაჲსა,² შენ შუვამდგომელ მექმენ მე ჟამსა ამას შორის ჩემსა და³ ქრისტეანისა ამის.“ და ჴმა-ყო⁴ ჴმითა დიდითა⁵ და იტყოდა:⁶ „წმიდაო მონამეო მენა, და-ლაცათუ არა ღირს-ვარ წოდებად ტაძარსა შენსა და წოდე-ბად⁷ სახელსა შენსა, მაჩუენე⁸ დღეს ძალი შენი, რაჲთა მეცა გადიდო⁹ შენ.“ ხოლო ქრისტეანე იგი შევიდა და არა დაიმარ-ხა¹⁰ შიში ღმრთისაჲ გულსა შინა¹¹ თჳსსა და¹² ჴფუცა.¹³ და ხედვიდა¹⁴ ჴურიჲ იგი,¹⁵ რაჲთამცა იხილა სასწაული [13v] ფი-ცისა მისთჳს და სულგრძელ ექმნა¹⁶ წმიდაჲ მენა.

და ვითარცა აღასრულა ფიცი იგი,¹⁷ წარვიდეს ორნივე¹⁸ და წარვლეს მილიონი ერთი.¹⁹ ხლდა²⁰ ცხენი ქრისტეანისაჲ მის და გარდამოაგდო იგი ქუეყანად.²¹ და დაჴვარდა მას ბე-ჭედი და კლიტჴ,²² რომელსა შინა იდვა კისაკი²³ ჴურიისაჲ მის. და²⁴ ძეხნა ქრისტეანემან მან²⁵ ბეჭედი იგი და არა ჴპო-ვა.²⁶ განიხარა ფრიად, რამეთუ გარდავარდა ცხენისაგან²⁷ და აღდგა²⁸ მრთელი ასოჲთა და²⁹ ჴგონებდა, ვითარმედ ესე იყო მისაგებელი ფიცისაჲ მის.³⁰ დააჯდა³¹ ცხენსა თჳსსა და წარვი-დეს ორნივე³² ზოგად გზასა³³ ჟამსა სამხრისასა.³⁴

¹ და დიდებულისა – C. 2. მენაჲსა C. 3. შუვამდგომელ ... შორის ჩემსა და[შუამდგომელ იქმენ შორის ჩემსა და შორის C. 4. ჴმა-ჴყო C. 5. დიდითა]მაღლითა C. 6. იტყოდა[სთქჴა: ჴ C. 7. ტაძარსა შენდა და წოდებად – C. 8. მაჩუენე]მიჩუენე მე C. 9. რაჲთა მეცა გადიდო[რაჲთამცა გადიდებდე C. 10. იმარხა C. 11. შინა – C. 12. და]არამედ C. 13. ფიცა A, ჴფიცა C. 14. ხედვდა C. 15. იგი + და ელოდა C. 16. ექმნა[იქმნა მას ჴედა C. 17. იგი – C. 18. ორნივე + და წარემართნეს C. 19. მილიონი ერთი]სამი მილიონი C. 20. ხლდა[და განხლდა C. 21. იგი ქუეყანად – C. 22. ~ დავარდეს მას კლიტე და ბეჭედი C. 23. კისკასი ოქროჲსაჲ C. 24. და – C. 25. მან – C. 26. პოვა A. 27. გარ-დავარდა ცხენისაგან]გარდამოვარდა C. 28. აღდგა C] + იგი C. 29. და – C. 30. ფიცისაჲ მის[ფიცისა მისთჳს C. 31. დააჯდა]და აღჴდა იგი C. 32. ორნივე + იგი C. 33. გზასა – C. 34. სამჴრისასა C] + და დასხდეს ორნივე იგი ზოგად ჴამად პურიასა C.

შეინანა ჰურიამან მან¹ და იტყოდა: „რახა მრწმენა წმიდისა² მენასი,³ რამეთუ საკურველებისა საქმენი, რომელნი მესმნეს, არცა ერთი რაჲ ვიხილე⁴ მათგანი?⁵ უკუეთუმცა არა⁶ მეფიცა მისდა, ვინ უწყის, თუმცა⁷ მცირედთა დღეთა შემდგომად მომცა რაჲმეცა⁸ მცირედი მისგან?“⁹ და ცრემლითა¹⁰ იტყოდა: „ვაჲმე, ვითარ ესრჳთ¹¹ წარწყმიდე¹² ყოველი საფასჳ¹³ ჩემი! ან რაჲ ვყო, არა უწყი.“¹⁴ და მარტოჲ¹⁵ იტყოდა:¹⁶ „მიუტევო¹⁷ ყოველი ზრუნვაჲ ჩემი უფალსა და წმიდასა¹⁸ მონამესა¹⁹ მენას, ვითარცა²⁰ სათნო არს²¹ წინაშე მათსა,²² ეგრჳთ²³ იყავნ.“

და ვითარცა სხდეს²⁴ ორნივე²⁵ ზოგად, აჰა, ესერა, მოვიდოდა²⁶ მონაჲ ქრისტიანისაჲ მის და აქუნდა კისაკი იგი საფასითურთ. და იხილა რაჲ²⁷ იგი, განკურდეს ორნივე და უფალი იგი მონისაჲ მის შეძრწუნდა ფრიად. და ჰრქუა მონასა მას²⁸ თჳსსა: „ვინაჲ მოხუალ, ანუ რაჲ არს, რომელი-ეგე გაქუს შენ?“²⁹ ჰრქუა³⁰ მონამან:³¹ „მოვედ ძალისათჳსცა, მოავლინე და მიილე აღსრულებაჲ³² ბრძანებისა შენისა.“ ჰრქუა მას უფალმან მისმან:³³ [14r] „ვინაჲ³⁴ მოგივლინე და რომელსა ბრძანებასა მოხუედ აღსრულებად?“ ჰრქუა მონამან,³⁵ ვითარმედ: „დღეს მოვიდა მჴედარი ერთი, უფალო ჩემო,³⁶ მაღალი და³⁷ საშინელი, დედოფლისა ჩემისა და აქუნდა ბეჭედი და

¹ მან – C. 2. წმიდისა – C. 2. მენასი C. 4. ვიხილჳ A. 5. ~ არცაღათუ მათგანი ერთი რაჲ ვიხილე C. 6. უკუეთუმცა არა]არა თუმცა C. 7. თუმცა – C. 8. რაჲმეცა A. 9. მისგანი C. 10. ცრემლით C. 11. ესრეთ C. 12. წარწყმიდე]წარვიდა C. 13. საფასე C. 14. ან რაჲ ვყო]და A. 15. მარტოჲ]მადლობით C. 16. + ამას C. 17. მიუტეო C. 18. წმიდისა A. 19. + მას მისსა C. 20. და ვითარცა C. 21. ვარს A. 22. მისსა A. 23. ეგრეთ C. 24. დასხდეს A. 25. + იგი C. 26. მოვიდა C. 27. იხილა რაჲ]ვითარ იხილეს C. 28. მას – C. 29. გაქუს შენ]მოგაქუს C. 30. + მას C. 31. + მისმან C. 32. და მიილე აღსრულებაჲ C.]უფალმან ჩემმან აღსრულებად A. 33. ჰრქუა მას უფალმან მისმან]მიუგო უფალმან მისმან და ჰრქუა C. 34. ვინ C. 35. + მან C. 36. ~ უფალო ჩემო, მჴედარი ერთი C. + ვითარმედ A. 37. + ფრიად C.

კლიტვ,¹ რომელსა შინა დაგეკრძალა² საფასვ³ იგი.⁴

და ჰრქუა დედოფალსა ჩემსა: „იცნობ ამას?“⁵ და⁶ ჰრქუა: „ჰე.“⁷ და ჰრქუა მწედარმან მან: „ქმარი შენი მევედრა⁸ და მომავლინა შენდა და მრქუა: „წარმოეც ჩემდა კისაკი იგი ჰურიისა⁹ ველითა მონისა შენისაჲთა,¹⁰ რამეთუ ვიგუემები¹¹ წმიდისა მონამისა მენაჲს მიერ.“ და მით¹² სრბით მოვილე კისაკი ესე, და,¹³ აჰა, ესერა, არს ბეჭედი და კლიტვ¹⁴ საფასისაჲ მის, რომელი მოიღო მწედარმან მან დედოფლისა ჩემისა.“

აღდგა¹⁵ ჰურიიჲ იგი და აღიღო კისაკი იგი¹⁶ მითვე ბეჭედითა. ჴმოზდა სიხარულით და იტყოდა: „დიდ არს ღმერთი და წმიდა¹⁷ მონამვ¹⁸ მისი მენა! და საკვრველ არს სარწმუნოებაჲ ქრისტიანეთაჲ! და ვინაჲ¹⁹ არს, რომელი არა გესვიდეს შენ, უფალო, და მეოხებასა წმიდისა მონამისა შენისა მენაჲსა²⁰ და ჰრწმენეს?²¹ აჰა, ესერა, უფალო, მეცა ქრისტიანე ვიქმნე საკვრველებათათჳს წმიდისა²² მენაჲსთა.“

და²³ მისცა მან მესამვ²⁴ ნაწილი საფასისაჲ მის ტაძარსა წმიდისა მონამისა მენაჲსა,²⁵ რომელი აღრაცხა²⁶ სასწორითა²⁷ ათასი დრაჰკანი²⁸ და იტყოდა:²⁹ „შენ თვთ³⁰ უწყი, [14v] მონამეო ქრისტესო, რამეთუ³¹ წინაშე შენსა ვეტყოდე მას:³² რაოდენი³³ გნებაჲს, აღილე შენთჳს და სხუაჲ იგი მომეც მე და არა

¹ კლიტე AC. 2. დაგეკრძალა[იყო C. 3. საფასე C. 4. იგი – C. და + ესრეთ C. 5. იცნობ ამას[იცნობა ბეჭედსა ამას და კლიტესა C. 6. და + მან C. 7. ჰე] A, ჴე, ვიცნობ C. 8. მევედრა + მე C. 9. ჰურიისაჲ + მის C. 10. შენისაჲთა[ჩემისაჲთა C. 11. ვიგუემები + მე C. 12. და მით]ამისთჳს C. 13. და – C. 14. კლიტე A. და კლიტვ – C. 15. აღ-სდგა] + უკუჴ C. 16. იგი + თჳსი C. 17. წმიდა – C. 18. მონამე C. 19. ვინ C. 20. მენაჲსსა C. 21. ჰრწმენეს[არა რწმენეს შენდა მომართ? აწ უკუე, უფალო C. 22. წმიდისა + მონამისა C. 23. [და] C. 24. მესამვ[მესამედი C. 25. ტაძარსა წმიდისა მონამისა მენაჲსსა – A. 26. [მის, რომელი აღ]რაცხა A. 27. სასწურითა A. 28. [დრაჰკანი] A. 29. ეტყუდა A. 30. თუთ A. 31. რამეთუ[ვითარმედ C. 32. მას]ვი-თარმედ C. 33. რავდენი A.

ინება.¹ ან მიგცე ესე წინაშე სინმიდისა² შენისა.“

და განეყენა ჰურიაებასა³ და ნათელ-ილო მან და ყოველთა სახლეულთა მისთა.⁴ და შეირაცხნეს საყოფელნი მისნი⁵ ქრისტეანეთა თანა და კეთილად მსახურებითა აღიდებდეს ღმერთსა და წმიდასა⁶ მოწამესა მენას, რომელი არცხუენ⁷ ყოველთა ცრუთა და მიერიტგან⁸ არლარავინ იკადრებდა ფუცვად⁹ ტაძარსა მისსა, არცა სამართლით,¹⁰ არცა სიცრუვით.¹¹

ხოლო¹² ქრისტეანე იგი წარვიდა სახიდ თვსად მწუხარებითა დიდითა¹³ და აღილო ზოგი მონაგებისა თვსისაჲ და შეწირა წმიდისა მოწამისა მენაჲსა.¹⁴ და მუნ შეინანა შეცოდებაჲ თვსი და არა განეშორა ტაძრისაგან მის წმიდისა, ვიდრემდის გამოეცხადა შეწყნარებაჲ სინანულისა მისისაჲ.¹⁵ და აღიდებდა ღმერთსა და წმიდასა მოწამესა მენას. და დაიძინა მშვიდობით ქრისტეს¹⁶ იესუს¹⁷ მიერ, უფლისა ჩუენისა, რომელსა¹⁸ ჰმუენის¹⁹ დიდებაჲ²⁰ თანა მამით და სულით წმიდითურთ, ან და მარადის და უკუნიითი უკუნისამდე. ამენ.²¹

¹ რაოდენი გნებავს ... არა ინება[მიიღე, რაოდენი გნებავს შენთვის და სხუა იგი მომეც მე C. 2. სინმინდისა C. 3. ჰურიაობასა C. 4. სახლეულმან მისმან C. 5. მისნი[მათნი C. 6 წმიდისა A. 7. არცხუჴნდა C. 8. მიერიტგან[მიერ დლიტგან C. 9. ფიცად A. 10. სიმართლივ A. 11. სიცრუვით[ტყუვილით C. 12. ხოლო[და C. 13. ~ მწუხარებითა დიდითა სახედ თვსსა C. 14. მენაჲსა – C. 15. მისისა[თვსისა C. 16. ქრისტეს A, ქრისტე C. 17. იესუს AC. 18. რომლისა C. 19. ჰჴჴნის C. 20. დიდებაჲ + და თაყუანისცემა C. 21. ამინ C.

ბერძნული ტექსტი

ΑΘΑΝΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΩΝ ΑΚΕΨΙΜΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ, ΙΩΣΗΦ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΘΑΛΑ ΔΙΑΚΟΝΟΥ¹

1. Ἐν ἔτει τριακοστῷ ἐβδόμῳ τοῦ διωγμοῦ ἡμῶν πρόσταγμα σκληρὸν ἐξῆλθεν καὶ ἐξουσία τοῖς ἀσεβέσιν ἀρχιμάγοις ἐδόθη χατὰ παντὸς τοῦ γένους τῶν χριστιανῶν, ὅπως ἐν παντοίοις εἶδεσιν βασάνων καὶ κολαστηρίων τιμωρήσωνται αὐτοὺς καὶ λιθασμῷ καὶ πυρὶ θανατώσωσιν αὐτούς· διαβλήσκονται δὲ τῷ βασιλεῖ ποιμένες γενναῖοι, οἵτινες οὐκ ἔκρυψαν τὴν διὰ τὸν Χριστὸν παρρησίαν αὐτῶν ἐν τῷ διωγμῷ τούτῳ ἀπὸ τῶν ἀνόμων καὶ λειτουργῶν τῆς ἀσεβείας. Οἱ δὲ διαβάλλοντες ἀσεβεῖς ταῦτα ἔλεγον τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν ὅτι· «Οὐ χριστιανοὶ ἀνατρέπουσιν ἡμῶν τὴν διδασκαλίαν καὶ οὕτως διδάσκουσιν τοὺς ἀνθρώπους ἐνὶ Θεῷ πιστεύειν καὶ τὸν ἥλιον μὴ προσκυνεῖν καὶ τὸ πῦρ μὴ τιμᾶν μήτε τὸ ὕδωρ καὶ ὑπὲρ τὸν γάμον ἀγνείαν αἰρεῖσθαι καὶ ταύτην φυλάττειν καὶ μετὰ βασιλέως εἰς πόλεμον μὴ ἐξίεναι μήτε φόνοις μαινεσθαι καὶ αἵμασιν ἀνθρώπων, πάντα δὲ τὰ εἰς βρωσὶν τῶν τετραπόδων νενομισμένα καὶ τῶν πετεινῶν χωρὶς διαλογισμῶν θύειν τε καὶ ἐσθίειν, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς νεκροὺς θάπτειν καὶ γνωρίζειν ὅτι περ καὶ τὰ ἄγρια ζῷα καὶ πάντα τὰ τετράποδά τε καὶ τὰ ἐρπετὰ μὴ τὸν σατανᾶν πεποιηκέναι ἀλλὰ τὸν Θεόν.»

2. Καὶ ὅτε ταῦτα ἤκουσαν ἐκεῖνοι οἱ ὄρχοντες τῆς ἀσεβείας, θυμῷ μεγάλῳ κατεφλέγοντο καὶ ὥσπερ <πῦρ> ἐν δρυμῷ θυμῷ ἀσχέτῳ κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐξεκαίοντο. Ἐν τῷ καιρῷ οὖν τούτῳ κατεσχέθη ὁ ἀγιώτατος ἐπίσκοπος Ἀκεψιμᾶς ἀπὸ πατρίδος Ναησὸν καλουμένης, πρεσβύτης πάνυ, ὀγδοηκοστὸν ἔτος ἄγων, τῷ μὲν σώματι ἰσχυρὸς καὶ ὥραϊος τῷ εἶδει σφόδρα γένους τε μεγάλου καὶ

¹ ԵղիշԹի զաճմոռծըժքա զամուշըմուճ: H. Delehayе, Les versions grecques des actes martyrs persans sous Sapor II, Paris, 1905, 517-34 (BHG 18).

πλουσίου και ἀγάπην πολλήν πρὸς τε ξένους και πτωχοὺς κεκτημένος, ὃς και διὰ τῆς συνούσης αὐτῷ χάριτος πολλοὺς ἔλληνας ἐπέστρεφεν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας· ἦν δὲ εἷς πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ κυρίου ἁμεμπος, ἐγκρατὴς δὲ οὐκ ἀπὸ ἄρτου και ὕδατος μόνον ἀλλὰ και ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος, ἐν δὲ τῇ κατανύξει τοσοῦτος ἦν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὥστε πάντα τὸν τόπον βρέχειν τοῖς δάκρυσι προσευχόμενον.

3. Πρὸ δὲ τοῦ κρατηθῆναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν συνέβη παιδίον μικρὸν ὀνόματι Πάπαν φθειρίζειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, φιλῆσαι τε αὐτὴν και εἰπεῖν· «Μακαρία ἡ φαλάκρα αὕτη, ἥτις διὰ τὸν Χριστὸν εἰς μαρτύριον καλὸν ἔχει προχωρῆσαι»· ἦν γὰρ ἀναφάλας ὁ ἅγιος. Ὁ δὲ περιλαβὼν ἐφύλησε τὸ παιδίον και εἶπεν· «Γένοιτό σου ἡ προφητεία ἀληθῆς, τέκνον, και ταχὺ ἀκούσοι αὐτῆς ὁ Θεὸς και δώῃ μοι τὴν ἀγαθὴν μερίδα ταύτην τὴν ἐξελθοῦσαν ἐκ τοῦ στόματός σου.» Ἔτερος δὲ τις ἐπίσκοπος ἐκάθητο ἐκεῖ ἐλθὼν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ μακαρίου και ἀκούσας ταῦτα ἐγέλασε και εἶπε πρὸς τὸ παιδίον· «Τέκνον, εἰ οὖν ταῦτα οἶδας, εἰπὲ και περὶ ἐμοῦ, τί μοι ἀπόκειται.» Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν τὸ παιδίον· «Ὡς ἀπέρχη και αὐτὸς εἰς τὴν πόλιν σου, οὐκ ἔχεις φθάσαι εἰς αὐτήν· ἀλλ’ ἐν τῇ δόξῃ τῇ καλουμένῃ Ἀθραδάρᾳ ἐκεῖ ἔχεις τελευτῆσαι.» Καὶ καθὼς εἶπεν τὸ παιδίον, οὕτως και συνέβη. Ὁ μὲν γὰρ μακάριος Ἀκεψιμᾶς ὁ ἐπίσκοπος ἐτελειώθη ἐν τῷ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίῳ· ὁ δὲ ἄλλος ἀπερχόμενος ἐν τῇ ὁδῷ τῇ ἀπαγούσῃ Ἀθραδάρᾳ ἐτελεύτησεν.

4. Ὅτε δὲ κατεσχέθη ὁ ἅγιος Ἀκεψιμᾶς ὁ ἐπίσκοπος, ἀπῆε δεδεμένος ἀλύσει και διήρχετο κατέναντι τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Καὶ τις τῶν συναπερχομένων αὐτῷ εἶπεν αὐτῷ ἐν μυστηρίῳ· «Ἐντεilai περὶ τῆς οἰκίας σου, ἵνα μὴ ἐρῆμωθῇ.» Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἶπεν· «Αὕτη ἡ οἰκία οὐκ ἔστι μου οἰκία και αὕτη ἡ κληρονομία οὐκ ἔστιν κληρονομία μου· ἀλλ’ οἰκία και κληρονομία μου ὁ Χριστὸς ἐστιν, ὅτι πλὴν αὐτοῦ ἕτερον οὐδὲν ἠγάπησα.»

5. Ὅτε δὲ ἤνεγκαν αὐτὸν εἰς πόλιν λεγομένην Ἀρβήλ, προσήνεγκαν αὐτὸν ἀρχιμάγῳ τινὶ λεγομένῳ Ἀδραχουσήθ και ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων· «Χριστιανὸς εἶ;» Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἅγιος μεγάλη τῇ φωνῇ και

εἶπεν· «Ἐγὼ Χριστιανὸς εἰμι καὶ τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινὸν προσκυνῶ.» Ὁ ἀρχιμάγος εἶπεν· «Οὐκοῦν ἀληθῆ εἰσιν ἃ ἤκουσα περὶ σοῦ, ὅτι διδάσκεις τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἐναντία τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων;» Ὁ ἅγιος Ἀκεψιμᾶς εἶπεν· «Ὅσα ἐλέχθη σοι περὶ ἐμοῦ, ἀληθῆ εἰσιν. Ἐπ’ ἀληθείας γὰρ ἓνα Θεὸν μόνον κηρύσσω τοῖς ἀνθρώποις, ὅπως μετανοήσωσι καὶ ἐπιστρέψωσιν ἐκ τῶν ὁδῶν αὐτῶν τῶν πονηρῶν καὶ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιήσωσι, καθὼς γέγραπται ἐν ταῖς ἀγίαις ἡμῶν γραφαῖς.»

6. Ὁ ἀρχιμάγος εἶπεν· «Ἦκουσταί μοι ὅτι φρόνιμος εἶ καὶ ἀνὴρ παλαιὸς ἐν ἔτεσι, καὶ πῶς καθάπερ παιδίον πλανᾶσαι καὶ οὐ προσκυνεῖς τῷ ἡλίῳ οὔτε τιμᾷς τὸ πῦρ καὶ τὰ ὕδατα, ὃν τρόπον πᾶσα ἡ γῆ τῶν Περσῶν σέβεται αὐτά;» Ὁ ἅγιος Ἀκεψιμᾶς εἶπεν· «Πολλὰ μωραίνει ἡ γῆ τῶν Περσῶν· ἐγκαταλείψασα γὰρ τὸν ποιητὴν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ καὶ τοῖς κτίσμασι προσκυνεῖ, ἐπειδὴ ἐπλανήσατε αὐτὴν ὑμεῖς ἐν τῇ παρανόμῳ ὑμῶν διδασκαλίᾳ, ἀριθμοῦντες θεοὺς πολλοὺς, ἅτινά ἐστιν ποιήματα τοῦ ἐνὸς κτιστοῦ, ὃς ἐστὶν Θεὸς ὁ ἐπὶ πάντων.»

7. Ὁ ἀρχιμάγος εἶπεν· «Παράνομον καλεῖς ἀληθινὴν διδασκαλίαν, ἐν ἧ ὁ βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς πέποιθεν, ὃ κακοῦ θανάτου ἄξει;» Ὁ ἅγιος Ἀκεψιμᾶς εἶπεν· «Ποῦ ἐστὶν ἡ ἀλήθεια τῆς διδασκαλίας ὑμῶν; ἰδοὺ γὰρ τὴν ἀλήθειαν ἀρνεῖσθε καὶ λογίζεσθε τὰ κτίσματα καὶ τὰ ποιήματα ἐκεῖνα εἶναι προσκυνητά.» Ὁ ἀρχιμάγος εἶπεν· «Τέως ποιήσον τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως καὶ προσκυνήσον τῷ ἡλίῳ καὶ διασώξῃ καὶ φεύγεις τὰς περιμενουσας σε κολάσεις. Φείδομαι γὰρ τοῦ γήρους σου, ἵνα μὴ κατέλθῃ ἐν αἵματι εἰς τὸν ἄδην.» Ὁ ἅγιος Ἀκεψιμᾶς εἶπεν· «Φραξὸν σου τὸ στόμα, ἀσεβέστατε καὶ πονηρέ, καὶ μὴ προσθήσης τοῦ δευτερώσαί μοι τὸν παράνομον λόγον τοῦτον, ἐπειδὴ ἐκ νέας μου ἡλικίας ἐν τῇ τιμίᾳ καὶ ἀληθινῇ πίστει ἐτράφην καὶ μᾶλλον νῦν ὀφείλω ἐν τῷ γήρει μου ἐν καλῇ ὁμολογίᾳ στήναι ἀνδρείως, ὥστε με στεφανωθῆναι παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ.»

8. Τότε θυμοῦ πολλοῦ πλησθεὶς ὁ ἀσεβὴς ἀρχιμάγος ἐκέλευσεν τείνεσθαι αὐτόν· καὶ οὕτως δεινῶς καὶ ἀπανθρώπως αὐτὸν

ἐμάστιζαν, ὥστε τὸ αἷμα αὐτοῦ τὴν γῆν πληρῶσαι. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἀσεβής· «Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου; Ἐλθέτω καὶ ρυσάσθω σε ἐκ τῶν χειρῶν μου.» Ὁ ἅγιος Ἀκεψιμᾶς εἶπεν· «Ἐστὶν Θεὸς ὁ ἐμὸς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, ὁ δυνάμενος ρύσασθαι με ἐκ τῶν χειρῶν σου τῶν μιαρῶν. Σὺ οὖν μὴ καυχῶ, ἐπειδὴ ἄνθος εἶ μαραινόμενον· κατὰ τίνος γὰρ ὑπερηφανεύει καὶ ἀλαζονεύει νεκρὸς ὢν ἐν τῇ ζωῇ σου, μὴ πιστεύων τῷ ζῶντι Θεῷ μήτε προσκυνῶν αὐτῷ; ὥσπερ δὲ χόρτος ἐν ἀγρῷ οὕτως ξηρανθήσῃ καὶ ἀποθάνῃς τὸν φαινόμενον τοῦτον θάνατον καὶ πάλιν ἐγείρῃ σε ὁ Θεός μου εἰς αἰωνίαν κρίσιν, ὥστε ἐν τῷ πυρὶ ᾧ νυνὶ σέβει δαμάζεσθαι καὶ κατακαίεσθαι τὴν ψυχὴν σου καὶ τὸ σῶμά σου.» Τότε θυμωθεὶς ὁ ἀσεβής ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀλύσει βαρείαις δεθῆναι καὶ ἐμβληθῆναι ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ.

9. Τῇ δὲ ἐξῆς κατεσχέθη Ἰωσήφ ὁ ὀσιώτατος πρεσβύτερος ἀπὸ κόμης Βηθλαύβουθά , ἐρμηνευομένης Καλλιγράφου, καὶ αὐτὸς γέρων ὑπάρχων· ἐβδομηκοστὸν γὰρ ἔτος ἦγεν, ἔντιμος ὢν πάνυ, μέγαν τε ζῆλον ἔχων εἰς τὸν Θεὸν καὶ σπουδαῖος καὶ ἀκατάγνωστος ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς ἱερατείας αὐτοῦ παρὰ πᾶσι δεικνύμενος· ὅθεν ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ κατεσχέθη πάλιν Αἰιθαλαῶς ὁ αἰδιδίμος διάκονος ἀπὸ κόμης τῆς λεγομένης Βιθνεδρά, καὶ αὐτὸς πρεσβύτης, ἐξηκοστὸν ἄγων ἔτος, πλήρης ὑπάρχων τῆς ἀγάτης τοῦ Θεοῦ. Ἐξ ὅλης γὰρ αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἠγαπησεν σφοδρῶς τὸν Κύριον, ζέων τῷ ἀγίῳ πνεύματι, αὐστηρὸς τε καὶ ἐλεγκτικὸς τῷ λόγῳ, τῷ προσώπῳ φαιδρός, καὶ τῇ διανοίᾳ ἐπιεικής, παρέστησαν δὲ ἀμφοτέρους ἐνώπιον τοῦ ἀρχιμάγου ἐν τῇ αὐτῇ πόλει Ἀρβήλ.

10. Καὶ ἔφη πρὸς αὐτούς· « Ὡ κακοθάνατοι, ἵνα τί πλανᾶτε τοὺς ἀδρανεῖς ἀνθρώπους τῇ γοητείᾳ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, ποιοῦντες αὐτοὺς χριστιανούς;» Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἅγιος Ἰωσήφ εἶπεν· «Ἡμεῖς ἀληθεῖς ἐσμεν, καὶ γοητείαν οὐκ οἶδαμεν, ἀλλὰ ἀλήθειαν πάντα ἄνθρωπον διδάσκομεν ἐπὶ τὸ γινῶναι τὸν ζῶντα Θεόν.» Ὁ ἀρχιμάγος εἶπεν· «Καὶ ποία διδαχὴ μεγάλη ἐστίν, ἀνόητοι; αὕτη ἦν ὁ βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς κρατεῖ μετὰ τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ ἢ ἡ ὑμετέρα τῶν εὐτελῶν καὶ μετρίων;» Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος Ἰωσήφ· «Ὁ Θεὸς ἡμῶν οὐκ εὐδοκεῖ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ υπερήφανίᾳ καὶ ἀλαζονείᾳ καὶ ἐν τῷ

πλούτῳ τοῦ κόσμου τούτου· διὰ τοῦτο ἡμεῖς ταπεινοῦμεν ἑαυτοὺς καὶ πτωχεύομεν, ἵνα εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον καταξιωθῶμεν.»

11. Ὁ ἀρχιμάγος εἶπεν· «Ἐπειδὴ διὰ τὴν ὀκνηρίαν ὑμῶν οὐ θέλετε ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ περιέρχεσθαι οἰκίαν ἐξ οἰκίας, τούτου χάριν καυχᾶσθε εἰς τὴν πτωχείαν ὑμῶν.» Καὶ πάλιν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ἔφη πρὸς αὐτόν· «Ἐπειδὴ ὠνείδισας καὶ ἐκάλεσας ἡμᾶς ὀκνηρούς, ἐρώτησον, ὦ ταλαίπωρε, καὶ μάθε, ὅτι εἰ ἠθελήσαμεν κτήσασθαι τὸν κάματον μόνον τὸν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἡμῶν, μείζων ἦν τοῦ πλούτου σου τούτου τοῦ συναχθέντος σοι ἀπὸ τῆς ἀρπαγῆς τῶν πενήτων. Ἡμεῖς μὲν γὰρ διὰ τὸν Θεὸν διδόαμεν τοῖς πτωχοῖς ἅπερ κεκτήμεθα, ὑμεῖς δὲ διὰ τὴν πλεονεξίαν ὑμῶν ἀρπάζετε τὰ τῶν πτωχῶν.» Ὁ ἀρχιμάγος εἶπεν· «Πολυεπιπόθητός ἐστιν ὁ πλοῦτος, καὶ οὐδεὶς ἐστιν ὁ μισῶν αὐτόν· ἀλλὰ ἀγαπᾶται παρὰ πάντων· τίς οὖν σοι πιστεύσει λέγοντι μισεῖν αὐτόν;»

12. Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ εἶπεν· «Μαθόντες, ὅτι οὐ μένει οὐδὲ ἵδρυται ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἄλλ' ὥσπερ σκιά παρέρχεται, καὶ οὔτε πρὸς σὲ μένει τὸν ἀγαπῶντα αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν πλουτούντων φεύγει. Ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχόντων ἢ ἐξουσία, καὶ γίνεσθε ἐν τῷ ἄδη γῆ καὶ σποδός. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐπιθυμοῦμεν τὴν δόξαν τὴν παρερχομένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς αἰῶνα αἰῶνος, ἣν ὁ Θεὸς ἡτοίμασεν <ἡμῖν> τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.»

13. Ὁ ἀρχιμάγος εἶπεν· «Ἔασον ταῦτα πάντα, ὅτι ἐμοὶ περιττά ἐστιν. Καὶ ἐν τούτῳ ὅπερ ἐπερωτῶ σε, εἰπέ μοι, ποιεῖς τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως καὶ προσκυνεῖς τῷ μεγάλῳ θεῷ ἡλίῳ καὶ σφῶζεις σεαυτὸν ἀπὸ πικρῶν βασάνων, ὧν ἐτοίμως ἔχω προσενέγκαι σοι, ἢ οὐ;» <Καί> ὁ μακάριος Ἰωσήφ ἀποκριθεὶς εἶπεν· «Μὴ πλανηθῆς ἐν τούτῳ, ἀσεβέστατε, καὶ νομίσης, ὅτι ἐγὼ τῷ ἡλίῳ προσκυνῶ, περὶ οὗ πολλοὺς ἐδίδαξα, ὅτι οὐκ ἔστι Θεός, ἀλλὰ κτίσμα.»

14. Τότε θυμοῦ μεγάλου πλησθεὶς ὁ ἀσεβέστατος κελεύει αὐτὸν ταθῆναι εἰς μάστιγας. Καὶ ἔτειναν αὐτὸν δέκα ἄνδρες ἰσχυροὶ καὶ ἔτυπον αὐτὸν ῥάβδοις ῥοῶν ἐχούσαις τὰς ἀκάνθας οὕτως δεινῶς καὶ ἀπανθρώπως, ὥς μικροῦ καὶ ἀποπνεῦσαι αὐτόν. Ὁ δὲ γενναῖος

ἀθλητῆς τοῦ Χριστοῦ οὐδὲν ἐλάλει τὸ σύνολον, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸν οὐρανὸν ἑώρα καὶ τὸν Κύριον ἐν τῇ διανοίᾳ <αὐτοῦ> ἐπεκαλεῖτο εἰς βοήθειαν, ἵνα παράσχη αὐτῷ ὑπομονὴν καὶ δύναμιν.

15. Ὡς δὲ ἐβάφη ὅλον τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ χύσει τοῦ αἵματος, ὑψώσας τὴν φωνὴν αὐτοῦ εἶπεν· «Εὐχαριστῶ σοι, κύριε ἡ ἐλπίς μου, υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὅτι κατηξίωσάς με τοῦ δευτέρου βαπτίσματος, ἵνα λουσάμενος καθαρισθῶ ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν μου.» Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ παράνομοι ἐθυμώθησαν λίαν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν ἐμάστιζαν, ἕως ὅτε οὐκ ἔμεινεν τόπος ὑγῆς ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ· καὶ δῆσαντες αὐτὸν ἀλύσει, ἤνεγκαν αὐτὸν εἰς τὸ δεσμοτήριον εἰς τὸν τόπον, οὗ ἦν ὁ ἅγιος Ἀκεψιμᾶς.

16. Καὶ τούτου γενομένου, φησὶ πρὸς τὸν ἅγιον Ἀειθαλᾶν ὁ τύραννος· «Σὺ τί λέγεις; ποιεῖς τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως καὶ προσκυνεῖς τῷ μεγάλῳ θεῷ ἡλίῳ καὶ τρώγεις αἷμα καὶ λαμβάνεις γυναῖκα καὶ σφῶζεις σεαυτὸν ἀπὸ θλίψεων καὶ ἀναγκῶν ἢ τοῖς ὁμοίοις ἐπιμένεις τῶν πρὸ σοῦ;» Ἀποκριθεὶς δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ ἅγιος Ἀειθαλᾶς εἶπεν· «Σὺ φάγε αἷμα, κύον ἀκάθαρτε, καὶ σύ προσκύνησον τῷ ἡλίῳ, τυφλὲ καὶ ἀνόητε· οὕτω γὰρ ἐτυφλώθης, ὅτι οὐκ ἠδυνήθης κατανοῆσαι τὸ φοβερὸν καὶ ἔνδοξον φῶς τὸ λάμψαν εἰς τὴν οἰκουμένην, δι' οὗπερ ἐξῆλθε τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ἐμοὶ δὲ συμφέρει διὰ τῶν χειρῶν σου ἀποθανεῖν, ἵνα ζήσω εἰς τὸν αἰῶνα.»

17. Πρὸς τούτοις οὖν ἀλλοιωθεὶς τῷ προσώπῳ ἀπὸ τοῦ θυμοῦ ὁ ἀσεβέστατος καὶ ἐγκρατευσάμενος ἀπὸ τῆς ὀργῆς εἶπεν· «Τίς πιστεύσει σοι τοῦτο, ὃ προσομιλεῖς, ἵνα τὴν ζωὴν ἀποστραφείς ποθήσῃ τὸν θάνατον, καθάπερ σύ, ὦ ἀνόητε;» Ὁ δὲ ἅγιος Ἀειθαλᾶς πρὸς αὐτόν· «Σεαυτὸν κάλει ἀνόητον καὶ μωρόν, μὴ γνωρίσαντα τὴν ἀλήθειαν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ γὰρ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς οὕτως ἔγραψεν ἡμῖν φιλεῖν τὴν ζωὴν, ἣν ὑμεῖς θάνατον λέγετε, καὶ μισῆσαι τὸν θάνατον, ὃν ὑμεῖς καλεῖτε ζωὴν. Το γὰρ μετὰ ἀσεβείας ζῆν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι θάνατον αἰώνιον προξενεῖ, τὸ δὲ θανεῖν ὑπὲρ εὐσεβείας ζωὴν αἰώνιον ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἐτοιμάζει.»

18. Τότε ὁ δυσσεβὴς κελεύει, καὶ δεσμοῦσιν αὐτοῦ τὰς χεῖρας ὑπὸ τὰ γόνατα καὶ ξύλον παχὺ εἰσενέγκαντες διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, πατοῦσιν ἄνδρες ἰσχυροί, ἔξ ἐντεῦθεν καὶ ἔξ ἐντεῦθεν, καὶ ἕτεροι ἔξ ἐμάστιζον αὐτὸν ἐν ῥάβδοις ῥοῶν ἐχούσαις τὰς ἀκάνθας· δεινὴ δὲ ὄντως ἦν ἡ θλίψις αὕτη καὶ ἄνευ οἰκτιρμῶν. Καὶ ὁ ἅγιος Ἀειθαλᾶς ὁ ἀληθῶς γίγας ἐβόα ἐνυβρίζων τὸν ἀρχιμάγον καὶ ἐπιλέγων οὕτως. «Μιὰρὲ καὶ αἰμοπότα, κύον ἀκάθαρτε καὶ κόραξ, ἀνοσίως τρώγων πᾶν σκὴνωμα, οὐ φοβοῦμαι τὰς βασάνους σου οὔτε σοῦ αὐτοῦ τινὰ ποιοῦμαι λόγον, μιαρῶτατε καὶ τρισάθλιε.»

19. Ἐβρυχε δὲ πρὸς τούτοις τοὺς ὀδόντας ὁ ἄνομος καὶ ἄθεος καὶ ἔλεγεν μετὰ ἀπειλῆς πρὸς τοὺς μαστίζοντας· «Διὰ τί πεφεισμένως μαστίζοντες παρασκευάζετε αὐτὸν οὕτως ἀναιδῶς ἐνυβρίζειν ἡμᾶς;» Τοῦ δὲ τρισμακαρίου ἀπὸ τῆς τάσεως τῶν δεσμῶν καὶ τῶν πληγῶν οἱ βραχίονες κατεκλάσθησαν καὶ πᾶσαι αἱ τῶν ὀστέων ἀρμοгаὶ ἀπ' ἀλλήλων διεσπᾶσθησαν. Βαστάσαντες οὖν αὐτὸν εἰσήνεγκαν καὶ ἔρριψαν ἐν τῷ δεσμοπηρίῳ, ἔνθα καὶ οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ ἐτύγγανον.

20. Μετὰ δὲ ἡμέρας πέντε ἐξαγαγόντες αὐτοὺς τοῦ δεσμοπηρίου, ἤγαγον εἰς κηπὸν τινα, οὗ πλησίον ὑπῆρχε ναός, ἔνθα τὸ πῦρ προσεκύουν. Ἐκεῖ οὖν προεκάθισεν ὁ δυσσεβὴς καὶ παμμίαρος ἀρχιμάγος τοῦ ἐπερωτῆσαι αὐτούς, καὶ φησι πρὸς αὐτούς· «Εἵπατε δὴ μοι, ἔτι εἰς τὸν κάκιστον ἐκεῖνον ἐγκαρτερεῖτε λογισμὸν τοῦ μὴ ὑπακοῦσαι τῷ θεσπίσματι τοῦ βασιλέως, ὃ κακογόητες;» Οἱ δὲ ἅγιοι ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ἀπεκρίθησαν ἅμα καὶ εἶπον· «Ἡμεῖς εἰς ἓνα λογισμὸν τὸν κάλλιστον καὶ εἰς μίαν προθυμίαν ἀγαθὴν ἐγκαρτεροῦμέν καὶ εἰς τὴν μόνην ἀληθὴ πίστιν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν στήκομεν, ἐνὶ Θεῷ οὐρανοῦ τε καὶ γῆς λατρεύοντες, τῶν δὲ προσταγμάτων καὶ ἐντολῶν τοῦ παρανόμου καὶ ἀσεβοῦς βασιλέως οὐκ ἀκούομεν ἢ ποιοῦμεν· ὅσας δὲ θελήσεις ἐν τῇ πικρίᾳ σου ἐπενέγκαι ἡμῖν θλίψεις καὶ βασάνους, ἐτοίμως ἔχομεν ὑποδέξασθαι πάντα σου τὰ ἐπιτηδεύματα, ὃ ἄθλιε καὶ θεομάχε τύραννε.»

21. Λίαν δὲ ἐπὶ τούτοις ὀργισθεὶς ὁ ἀσεβὴς ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι σχοινία λεπτὰ καὶ περιέβαλον αὐτὰ κατὰ τῶν ὤμων καὶ τῶν ψυῶν καὶ κνημῶν τῶν ἀγίων, ξύλοις τε ἔσφιγξαν ἄνδρες ἰσχυρῶς ἐπὶ

τοσοῦτον, ὥστε τὰ ὁστὰ αὐτῶν πάντα συντριβῆναι καὶ φωνὴν τρισμοῦ ἀποτελέσαι. Ἐπέλεγεν δὲ αὐτοῖς ὁ παμμίαρος· «Ποιήσατε τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως καὶ ζήσεσθε.» Οἱ δὲ ἅγιοι μάρτυρες ἀντιφθεγγόμενοι φωνῇ μεγάλῃ ἔλεγον· «Ἡμεῖς τὸ θέλημα Θεοῦ ἡμῶν καὶ σωτήρος τῶν ψυχῶν ἡμῶν ποιοῦμεν· τοῦ δὲ βουλήματος τοῦ ἀνόμου βασιλέως καταπτύομεν.»

22. Ἀπο δὲ τρίτης ὥρας ἕως ἑκτης στρεβλοῦντες αὐτοὺς τῇ τῶν σχοινίων ἀνάγκῃ, τὴν ἐρώτησιν αὐτῶν ἐποιοῦντο· ὁμως εἰς τὰς τοσαύτας καὶ δυσυπόιστους ἀνάγκας ἡ ὑπομονὴ αὐτῶν ἐμεγαλύνθη καὶ ἡ νίκη αὐτῶν ἐθαυμαστώθη καὶ ὁ θεὸς αὐτῶν ἐδοξάσθη. Βαστάσαντες οὖν αὐτοὺς πάλιν διὰ τὸ ἤδη νεκροὺς ὑπάρχειν, ἔρριψαν οἱ μισοὶ καὶ ἀκάθαρτοι μάγοι ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ καὶ οὐ συνεχώρουν τινὰ εἰσελθεῖν πρὸς αὐτοὺς τοῦ δοῦναι ἄρτον αὐτοῖς ἢ περιβόλαιον, τοῦ ἀρχιμάγου τοῦτο προστάξαντος καὶ ὅρον ἐπιθέντος, ὅτι, ἐάν τις εὕρεθῃ πρὸς αὐτοὺς εἰσερχόμενος ἐπισκέψεως χάριν, λαμβάνειν αὐτὸν μάστιγας ἕως ἑκατὸν ῥάβδων καὶ κόπτεσθαι αὐτοῦ τὰ δύο ὦτα καὶ τὴν ῥίνα.

23. Ἀλλ' οἱ ὄντως γενναῖοι <τοῦ Χριστοῦ> ἀθληταὶ ὥσπερ στερροὶ ἀδάμαντες προθύμως ὑπέφερον τὰς διαφόρους ἀνάγκας τε καὶ θλίψεις, γυμνητεύοντες, πεινῶντές τε καὶ διψῶντες, ἐπὶ τριετῇ χρόνον κατάκλειστοι ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ὑπάρχοντες, πρὸς παραμυθίαν δὲ τοῦ λιμοῦ ἐξερχόμενοι καὶ προσαιτοῦντες οἱ σὺν αὐτοῖς δεσμῶται μετεδίδουν αὐτοῖς ἀφ' ὧν συνῆγον καθ' ἐκάστην μικρὰν τινα καὶ εὐτελεῇ τροφήν, ὥς καὶ τοὺς φύλακας τοῦ δεσμοτηρίου ὀρῶντας αὐτῶν τὰς θλίψεις καὶ τὸ ἐλεεινὸν γῆρας ἀποδύρεσθαι καὶ κλαίειν αὐτούς.

24. Μετὰ δὲ τὰ δεσμὰ καὶ τὰς ὁδύνας αὐτῶν τοῦ τριετοῦς χρόνου παραγίνεται Σαβώριος ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν εἰς τὴν καλουμένην πατρίδα Βιθναδάν, καὶ ἐκβαλὼν αὐτοὺς ὁ ἀρχιμάγος οὕτως ἐν τοῖς δεσμοῖς ὄντας, ὥς σχεδὸν μήτε ἀνθρώπου ἔχοντας εἰδέαν διὰ τὸ αὐτοὺς ἐκτετηκέναι, ὥστε καὶ τοὺς πάνυ ἀσπλάγχχνους θεασαμένους κλαίειν ἐπ' αὐτούς, ἀπήγαγεν αὐτοὺς ἐν τῷ παλατίῳ καὶ παρέστησεν αὐτοὺς ἐνώπιον Ἀδερσαβῶρ τοῦ ἀρχιμάγου πάσης τῆς γῆς τῶν

Περσῶν· ἐκαθέζοντο δὲ ἔγγιστα αὐτοῦ πάντες οἱ μεγιστᾶνες τοῦ βασιλέως καὶ ἕτεροι ἀρχιμάγοι πολλοί· καὶ εἰσελθόντες οἱ ἅγιοι οὐ προσεκύνησαν αὐτῷ. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς ὁ ἀσεβὴς Ἀδερσαβῶρ· «Λέγετε ὑμεῖς, χριστιανοὶ ἐστε;» οἱ δὲ ἅγιοι καὶ γενναῖοι μάρτυρες ἀποκριθέντες εἶπον αὐτῷ· «Ναί, χριστιανοὶ ἐσμεν καὶ τῷ ἐνὶ καὶ μόνῳ παντοκράτορι λατρεύομεν Θεῷ καὶ αὐτῷ μόνῳ προσκυνοῦμεν.»

25. Ὁ δὲ πάλιν πρὸς αὐτοὺς ἔφη· «Ἴδου δὴ ἄνδρες πρεσβύται ἐστὲ καὶ ὁρῶ θλίψεις πολλὰς καὶ μεγάλας παρεληλυθέναι δι' ὑμῶν, καθὼς καὶ ἡ εἰδέα ὑμῶν μαρτυρεῖ· διὸ δὴ συμβουλεύω ὑμῖν ἀκοῦσαί μου φείσασθαι τε ἑαυτῶν καὶ μὴ ἀποθανεῖν πικρῷ θανάτῳ· ἀλλ' ὑπακούσατε τοῖς τοῦ βασιλέως προσταγμασι καὶ προσκυνοῦντες τῷ ἡλίῳ ζῆσαι. Απόφασις γὰρ δέδοται ξίφους κατὰ παντὸς ἀνθρώπου περιπατοῦντος ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ τῶν χριστιανῶν.»

26. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἅγιος Ἀκεψιμᾶς εἶπεν πρὸς αὐτόν· «Ἐπίσταμαι, ὅτι πολλὴν σπουδὴν καὶ φροντίδα ἔχεις ἐν ταύτῃ τῇ ἐξουσίᾳ <σου> ταύτῃ τῇ καταργουμένῃ. Μὴ οὖν ἐνδιατρίψης μηδὲ ἐγγχρονίσῃς εἰς τὴν τοιαύτην παράνομόν σου ταύτην βουλὴν, μήτε ὅλως ἔλθῃ εἰς τὴν ἐσκοτισμένην σου διάνοιαν τοῦτο, ὅτι ἐξ ἡμῶν τις χαυνωθείς ἀκούσῃ σου τῶν τοιούτων λόγων. Ἀλλ' εἴ τε βούλει εἰς θάνατον εἶτε εἰς μάστιγας ἄγειν ἡμᾶς, μὴ βραδύνῃς. Οὔτε γὰρ αἱ ἀπειλαί σου φοβοῦσιν ἡμᾶς οὔτε αἱ βάσανοί σου πτοοῦσιν, ἀλλ' ἐδραῖοι ὄντες καὶ στερεοὶ εἰς τὴν ἄθλησιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγκαρτεροῦμεν καὶ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως σου οὐ ποιοῦμεν.

27. Λέγει αὐτοῖς ὁ ἀσεβὴς· «Οἶδα, ὅτι ὁ θάνατος ἀνάπαισις ὑμῖν ἐστίν, καὶ ἐπίσταμαι, ὅτι τοῦτον ποθεῖτε, ἀλλ' ὅπερ ποθεῖτε, οὐ παρέξω ὑμῖν, ἕως οὔ ποιήσω τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν θεάσασθαι τὸν δεινὸν καὶ πικρὸν ὑμῶν βίον· καὶ μετὰ ταῦτα ξίφει ὑμᾶς ἀποκτενῶ, ἵνα πάντες οἱ γόητες χριστιανοὶ ἀφ' ὑμῶν φοβηθῶσιν.» Καὶ ὁ ἅγιος Ἀκεψιμᾶς πρὸς αὐτόν εἶπεν· «Οὔτε τὰς βασάνους σου δειλιοῦμεν οὔτε τὸν διὰ τοῦ ξίφους θάνατον ἀπειλούμενον ἡμῖν ὑπὸ σοῦ πτοούμεθα. Ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν ὁ δυναμώσας ἡμᾶς εἰς τὰς βασάνους καὶ θλίψεις τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀκαθάρτων σου ἐταίρων ἕως τῆς

σήμερον καὶ τανῦν ὁ αὐτὸς βοηθήσει ἡμῖν εἰς τὰς παρὰ σοῦ καθ' ἡμῶν μηχανωμένας κολάσεις· πείρασον τοιγαροῦν τὸ γῆρας ἡμῶν τὸ ἐν Θεῷ δυνατόν καὶ λάβε τὴν δοκιμὴν αὐτοῦ, ὃ ταλαίπωρε, καὶ τότε ἔργῳ μαθήσῃ ὅτι νικηθῇς τῇ ἐλπίδι τῆς ὑπομονῆς ἡμῶν <καὶ> καταισχυνθῇς τῇ ἁοράτῳ στερρότητι ἡμῶν ἢ τε πλάνη σου ἐλεγχθήσεται ὑπὸ τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν πίστεως.»

28. Τότε ὁ παράνομος καὶ ἀσεβὴς μεγάλου πλησθεὶς θυμοῦ ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι ἑπτὰ ζυγὰς βουνεύρων ὠμῶν καινουργίων καὶ λέγει πρὸς αὐτούς· «Ὅμνυμι τὸν μέγαν θεὸν ἥλιον καὶ τὴν τύχην Σαβωρίου τοῦ βασιλέως τῶν βασιλέων, ὅτι, εἰ μὴ ποιήσητε αὐτοῦ τὸ πρόσταγμα, εἰς ταῦτα ὑμῶν διαφθείρω τὰ σώματα καὶ μολύνω τῷ αἵματι τὰς πολιὰς ὑμῶν, μηδεμίαν φειδῶ ποιούμενος ὑμῶν· καὶ εἰ τάχιον δὲ ἀπορρήξῃτε τὰς ψυχὰς μαστιζόμενοι, νεκρὰ ἐν αὐτοῖς κατακόπτω ὑμῶν τὰ σώματα.» Ἀπεκρίθη ὁ μακάριος Ἀκεψιμᾶς καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· «Ἐπειδὴ εἰς μὴ ὄντα θεὸν ὥμοσας καὶ τύχην ταλαίπωρον ὠνόμασας, φοβοῦμαι, μὴ πως ἐνίστε οὐ πληρώσης τὸν ὄρκον σου καὶ εὐρεθῇς διαψευδόμενος. Ἴδου δὴ ἤκουσας καὶ ἅπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις, ὅτι ἡμεῖς ἐν τῇ ἀληθινῇ πίστει ἐστήκαμεν καὶ ὅτι τὰ σώματα ἡμῶν παραδίδομέν σοι· τὰς γὰρ ψυχὰς ἡμῶν ὁ Θεὸς λαμβάνει. Ὁ θέλεις οὖν ποιεῖν, ποίει συντόμως· ἡμεῖς γὰρ ἔτοιμοί ἐσμεν πρὸς πᾶσαν βάσανον καὶ τιμωρίαν.»

29. Ἐκραξεν δὲ ὁ παμμίαρος μετ' ὀργῆς μεγάλης τοῦ ἐκτεῖναι αὐτόν· καὶ τείνουσιν αὐτὸν τριάκοντα ἄνδρες ἰσχυροί, δεκαπέντε ἐντεῦθεν καὶ δεκαπέντε ἐντεῦθεν, καθ' ἕκαστον βραχίονα εἰς ὀρθόν· καὶ ἔτυπτον αὐτὸν δύο κατὰ τῆς γαστροῦς καὶ δύο κατὰ τοῦ νώτου, ἐπὶ τοσοῦτον, ἕως οὗ αἱ σάρκες αὐτοῦ σὺν τῷ αἵματι ἐπὶ τὴν γῆν κατέρρευσαν. Ἄλλοι δὲ ἐπεφώνουν· «Ποίησον τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως καὶ ζήσῃ.» Ὁ δὲ ἅγιος Ἀκεψιμᾶς, μέχρις οὗτοῦ ἡδύνατο λαλεῖν, ἐβόα λέγων· «Ἐγὼ τὸ θέλημα τοῦ ἀνόμου βασιλέως ἐξουθενῶ, εἰς δὲ τὸ θέλημα τοῦ ἁγίου μου Θεοῦ ἐγκαρτερῶ.» Καὶ μετὰ τὸ μὴ δύνασθαι λαλεῖν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐπένευσεν τὴν ἀκλινῇ αὐτοῦ πρὸς Θεὸν ὁμολογίαν, ἕως οὗ ἐγκαρτερῶν ταῖς βασάνοις μακαρίως παρέδωκε τὴν ὁσίαν αὐτοῦ ψυχήν.

30. Μετὰ δὲ τὸ ἀποθανεῖν αὐτόν, ἠλλάγηταν οἱ τύπτοντες· καὶ ἕτεροι ἐπεισελθόντες τὸ σκηνώμα ἐμάστιζον, ἕως οὗ ὅλον κατεκόπη καὶ κατέρρευσεν. Καὶ ῥίψαντες αὐτὸν ἐπὶ κεφαλὴν, τὸν σπόνδυλον αὐτοῦ κατέαξαν. Σύραντες δὲ αὐτὸν ἔρριψαν εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ φύλακας ἐκάθισαν ἐπ' αὐτῷ. Μετὰ δὲ ἡμέρας τρεῖς ἐκλάπη τὸ ὄσιον καὶ τίμιον αὐτοῦ λείψανον ἀφορμῇ θυγατρὸς βασιλίσκου τῶν Ἀρμενίων, δεδομένης εἰς ἐνέχυρον εἰρήνης.

31. Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἀγιώτατος ἐπίσκοπος Ἀκεψιμᾶς μηνὶ ὀκτωβρίῳ δεκάτῃ καὶ μετ' αὐτὸν εἰσήχθη ὁ ἅγιος Ἰωσήφ· ἔφη τε πρὸς αὐτὸν ὁ δυσσεβέστατος ἀρχιμάγος· «Ἐθεάσω τὸν ἀνόητον ἐταῖρόν σου, ἐν ποίᾳ θλίψει ἀπέθανεν, μὴ θελήσας ἀκούσαι ἡμῶν καὶ ποιῆσαι τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως καὶ προσκυνῆσαι τῷ ἡλίῳ; ὅθεν συμβουλεύω σοι φρονίμως, Ἰωσήφ, ποιήσον καὶ αὐτὸς τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως καὶ προσκύνησον τῷ ἡλίῳ, ἵνα ζήσῃ ἡ ψυχὴ σου καὶ ῥυσθῇς ἀπὸ τοῦ προκειμένου σοι πικροῦ θανάτου.» Ὁ δὲ ἅγιος Ἰωσήφ ἀποκριθεὶς εἶπεν· «Γνωστὸν σοι ἔστω, ὦ δυσσεβέστατε, ὅτι ἐγὼ τῷ ἡλίῳ οὐ προσκυνῶ· οὐ γάρ ἐστιν θεός, καὶ τὸ κελευσθὲν ὑπὸ τοῦ ἀνόμου σου βασιλέως οὐ ποιῶ, διότι κακῶς καὶ παρανόμως ἐκέλευσεν· οὔτε μὴν τὸν Θεόν μου τὸν ζῶντα εἰς τοὺς θεοὺς σου, κτίσματα αὐτοῦ καὶ ποιήματα ὑπάρχοντας, ἀνταλλάσσω· ὃ τοίνυν θέλεις ποιεῖν, ποίει διὰ τάχους.» Θυμωθεὶς οὖν ὁ μιαιώτατος ὁμοίως καὶ αὐτὸν κελεύει ἐκταθῆναι, καὶ τείνουσιν αὐτὸν τριάκοντα ἄνδρες κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἕτεροι μὲν ἔτυπτον τοῖς ὤμοις δέρμασιν, ἕως οὗ τὸ σῶμα αὐτοῦ ὅλον ἐγένετο τραῦμα ἓν. Ἅλλοι δὲ ἐπεφώνουν αὐτῷ· «Ποιήσον τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως καὶ σώθητι.»

32. Ὁ δὲ ὄσιος Ἰωσήφ ἀνεβόα φωνῇ μεγάλῃ λέγων· «Εἷς μόνος ἐστὶν Θεὸς ὁ ποιήσας τὰ πάντα καὶ ἕτερος οὐκ ἔστι παρὲς αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς δὲ εἰς μίαν πίστιν τὴν αὐτοῦ καὶ εἰς μίαν ἀλήθειαν καὶ προθυμίαν ἰστάμεθα.» Ὡς δὲ ἐπὶ πολὺ αὐτὸν ταῖς μάστιξι κατήκιζον, οὐκέτι ἡδύνατο ἀποκρίνασθαι αὐτοῖς. Νομίσαντες δὲ καὶ αὐτὸν τεθνηκέναι, ἀπέστησαν τοῦ μαστίζειν αὐτόν· <καὶ κατέπεσεν ἡμιθανής.

Σύραντες οὖν και> αὐτὸν ἔρριψαν ἔξω. Καὶ μετ' οὐ πολὺ, μαθόντες, ὅτι ζῇ ἔτι, ἐκέλευσαν αὐτὸν τηρεῖσθαι.

33. <Καὶ> μετὰ τοῦτον εἰσῆχθη τρίτος ὁ ἅγιος Ἀειθαλᾶς καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ ἀσεδῆς ἔφη· «Ἄκουσόν μου, μὴ στῆς εἰς τὸν κάκιστον λογισμὸν τοῦτον καθάπερ οἱ ἐταῖροί σου, οἵτινες πικρῶ θανάτῳ ἀπώλοντο. Ἀλλὰ ποιήσον τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως καὶ προσκύνησον μεγάλῳ θεῷ ἡλίῳ καὶ ζῇθι καὶ δόξαν καὶ δόματα βασιλικά κομίσει παρ' ἐμοῦ.» Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἅγιος Ἀειθαλᾶς εἶπεν πρὸς αὐτόν· «Θαυμάζω, ὃ ταλαίπωρε καὶ τυφλὲ καὶ μὴ βλέπων τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς, ὄντως ζῶν ἄλογον καὶ ἀνόητον τυγχάνεις, μιαιώτατε, εἰ γὰρ ἐκεῖνοι παλαιότεροί μου ὑπάρχοντες οὕτως γενναίως ἐγκαρτερήσαντες δόξαν τὴν ἀγήρῳ εἰς αἰῶνας ἐκληρονόμησαν διὰ τοῦ θανάτου τούτου τοῦ διὰ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐπελθόντος αὐτοῖς, οὐ πολλῶ μᾶλλον ἐγώ, ἅτε δὴ νεώτερος ὑπάρχων παρ' αὐτούς, ὀφείλω ἀνδρειωθῆναι καὶ λαβεῖν δόξαν σὺν αὐτοῖς καὶ στέφανον ἄφθαρτον εἰς ζωὴν αἰώνιον· διὸ δὴ, ὃ πανάθλιε, κἀγὼ ὁμοίως ἐν τῇ ἀληθείᾳ μου ἐγκαρτερῶ μὴ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ ἀσεβοῦς καὶ ἀκαθάρτου σου βασιλέως· ἐχθρὸς γὰρ ἐστὶν παντὸς ἀγαθοῦ καὶ ἀλλότριος τοῦ αἰωνίου φωτός.»

34. Ἀκούσας δὲ ὁ παμμίαρος καὶ ἀκάθαρτος τὰς ὕβρεις τοῦ βασιλέως, λίαν ἐταράχθη καὶ ἔτρεμεν ἀλλοιωθεὶς τῷ προσώπῳ αὐτοῦ καὶ κελεύει ταθῆναι αὐτόν. Καὶ τείνουσιν αὐτὸν τεσσαράκοντα ἄνδρες ἰσχυροὶ καὶ ἕτεροι ἄνδρες δυνατοὶ ἐτυπτον αὐτὸν ἄνευ οἰκτιρμῶν, ὥς ἐπὶ λίθου καὶ ξύλου καταφέροντές τὰς μάστιγας. Ὁ δὲ ἅγιος καὶ γενναῖος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ἀειθαλᾶς ἐβόα φωνῇ μεγάλῃ λέγων· «Ὡς μὲν καὶ ἀκάθαρτε κύον καὶ πάντων ἀνθρώπων ἀθλιώτερε καὶ ταλαίπωρότατε καὶ ἀσθενὴ καὶ σαθρότατε, ὥσπερ γὰρ σὺ ἀσθενὴς καὶ χαῦνος, οὕτως καὶ αἱ βάσανοί σου οἱ τε ὑπηρεῖται σου ἀσθενεῖς καὶ ἄνδρσι· βλέπε οὖν, εἴ που ἔχεις ἄνδρας ἰσχυροὺς, καὶ βασάνους πικροτέρας φέρε ἐπ' ἐμέ, ἵνα διὰ τῆς τοῦ σώματός μου ὑπομονῆς ἡ ψυχὴ μου μεγαλυνθεῖσα ζωοποιηθῇ.»

35. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀρχιμάγος καὶ ἐκθαμβὸς γενόμενος, τοῖς ἔγγιστα αὐτοῦ καθημένοις εἶπεν μεγιστᾶσιν· «Τί ἄρα ἐστὶν τοῦτο, ὅτι

οἱ γόητες οὗτοι οἱ χριστιανοὶ οὕτως διψῶσιν τὸν θάνατον καὶ τὴν σφαγὴν ὥσπερ τις ἄρτου καὶ ὕδατος ἐπιθυμῶν;» Λέγουσιν αὐτῷ ἐκεῖνοι· «Τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν πληροῦσι. Γέγραπται γὰρ αὐτῶν εἰς τὰς γραφὰς ἄλλον εἶναι κόσμον ἀόρατον καὶ ζωὴν ἀτελεύτητον.» Τοῦ δὲ ἁγίου πάντα τὰ μέλη ἀπεξάνθη καὶ τὰ ὀστέα αὐτοῦ πάντα καὶ αἱ ἁρμονίαι διεσπάρσθησαν ἀπὸ τῆς ἀνάγκης καὶ βίας τῶν μαστίγων καὶ τῆς τῶν τεινόντων τάσεως. Ἀναβασταζόμενος δὲ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν ἔστη ἐνώπιον αὐτῶν.

36. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἀρχιμάγος· «Κἂν νῦν ποιήσον τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, καὶ κελεύω ἰατροῖς σοφοῖς, καὶ ἐπιμελοῦνταί σου καὶ τάχιον ὑγιαίνεις.» Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἅγιος Ἀεuthαῶς ἔφη πρὸς αὐτόν· «Μιὰρὲ καὶ ἀκάθαρτε καὶ πάντων ἀνθρώπων ἀθλιώτατε, ἔασον ὅτι λέγεις περὶ ἰατρῶν καὶ ὑγείας λόγῳ μόνον· εἰ ἔλεγες καὶ ἔμελλον παρχρῆμα ἰαθῆναι, οὐκ ἂν ἐπεισάς με χωρισθῆναι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ <μου> τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τῷ κτίσματι αὐτοῦ προσκυνῆσαι, τῷ ἡλίῳ τῷ πρὸς ὑπηρεσίαν κτισθέντι τῶν ἀνθρώπων.» Λέγει πρὸς αὐτόν ὁ ἀσεβής· «Τί γὰρ ἔμεινεν εἰς σὲ ὑγιές; εἰ γὰρ καὶ θελήσεις ποιῆσαι τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως, οὐ δύνασαι ζῆσαι ἀπὸ τῶν κολάσεων καὶ τῶν τιμωρῶν τῶν ἐπενεχθεισῶν σοι· καὶ νῦν ἐγὼ σε ποιήσω κάκιστον παράδειγμα τοῖς χριστιανοῖς, ἵνα μηδεὶς τολμήσῃ ποτὲ οὕτως ἐνυβρίσαι τοῖς δεσπόταις αὐτοῦ.»

37. ἔφη πρὸς αὐτόν ὁ μακάριος· «ὦ τρισάθλιε, πόθεν σοι τοῦτο, ὅτιπερ καὶ μὴ θέλων προεφήτευσας; ὑπόδειγμα γὰρ καλὸν γινόμεθα τοῖς χριστιανοῖς, ἵνα θεασάμενοι ἡμᾶς θαρρήσωσι καὶ καταπατήσωσι τὴν ἀλαζονίαν ὑμῶν· ὄνομα γὰρ καταλιμπάνομεν καὶ μνημόσυνον κάλλιστον τῇ γενεᾷ πάσῃ τῇ ἐρχομένη, τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀθλήσεως ἡμῶν καὶ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς νίκης τῆς πρεσβυτείας ἡμῶν καὶ τοῦ ἀφθάρτου στεφάνου, οὗ ἀποληψόμεθα μετὰ δόξης ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.» Ὁ δὲ μαρὸς καὶ ἀνόσιος καλέσας Ἀδεσχωρχὰρ τὸν ἀρχιμάγον πατριδος Ἀδιαβ εἶπεν πρὸς αὐτόν· «Ἐὰν ζῶσιν οἱ πλάνοι οὗτοι, ἀπάγαγε αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν σου καὶ ποιήσον αὐτοὺς λιθοβοληθῆναι διὰ χειρὸς τῶν χριστιανῶν·

τούτου γὰρ χάριν εἶσα αὐτούς, καὶ οὐκ ἔδωκα κατ' αὐτῶν τὴν διὰ ξίφους ἀπόφασιν.»

38. Παραχρῆμα δε ἤγαγεν δύο ζῶα καὶ λαβὼν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ ἀρχιμάγου ἐπέθηκεν αὐτοὺς ἐπ' αὐτά. Καὶ πανταχόθεν σχοινίοις κατέσφιγξεν αὐτούς, ἵνα μὴ πέσωσι διὰ τὸ παραλελύσθαι πάντα τὰ μέλη αὐτῶν καὶ συντετριφθαι τὰ ὅστ' αὐτῶν. Φθάνοντες δὲ καταμονήν, οὕτως αὐτοὺς ἔρριπτον ἀπὸ τῶν ζώων διὰ τὸ μῖσος ὃ εἶχον πρὸς αὐτοὺς οἱ μάγοι, ὥσπερ ἂν τις ρίψοι γόμον ξύλων ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ γενόμενοι εἰς τὴν πόλιν Ἀρβήλ τῆς ἐνορίας Ἀδιάβ, κατέκλεισαν αὐτοὺς ἐν τῷ σκοτεινῷ δεσμοτηρίῳ, ἔνθα αἷμα καὶ ἀκαθαρσία πολλὴ ἦν ὑποκάτω αὐτῶν ἀπὸ τε τῶν πληγῶν καὶ τῶν τραυμάτων ἰχὼρ πολὺς κατέρρεεν, ἐκάθισέν τε φυλακὰς ἐν τῇ εἰρκτῇ, ἵνα μήτις τῶν χριστιανῶν εἰσέλθῃ πρὸς αὐτούς.

39. Γυνὴ δὲ τις μεγάλῃ καὶ σφόδρα χριστιανὴ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, ἥς τὸ μνημόσυνον εἰς εὐλογίαν, καὶ τὸ ὄνομα δὲ αὐτῆς ἐγνωρίσαμεν καὶ ἐν ἐτέρῳ μαρτυρολογίῳ, ἡ Ἰσδανδούλ, διότι ἐτίμα πάντας τοὺς χριστιανούς καὶ πάντας τοὺς διὰ Χριστὸν κατακλείστους ὑπάρχοντας ἔτρεφε καὶ ἐπεμελεῖτο. Ὡς οὖν ἤκουσεν περὶ τῶν ἁγίων Ἰωσήφ καὶ Ἀειθαλᾶ, ὅτι μεγάλως θλίβονται, ἔπεμψε καὶ ἐκάλεσεν τὸν δεσμοφύλακα καὶ ἔδωκε αὐτῷ χρυσίον ἰκανόν, παρακαλέσασα αὐτὸν τοῦ ἰδεῖν αὐτούς. Ὁ δὲ μετὰ φόβου ὑπέσχετο αὐτῇ τοῦτο ποιῆσαι· καὶ πέμψασα τοὺς δούλους αὐτῆς νυκτός, ἤνεγκεν αὐτοὺς βασταγμῷ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς. Ὡς δὲ ἐθεάσατο αὐτοὺς οὕτως ἀπανθρώπως ἡλκωμένους, λαβοῦσα ὀθόνην καθαρὰν, δι' ἑαυτῆς ἐπέδησε τὰ τραύματα αὐτῶν, ἀπομάσσουσα τὸ αἷμα αὐτῶν καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν· ἤλειφεν δὲ τῷ λύθρῳ τῷ ἀπ' αὐτῶν στάζοντι τὸ σῶμα αὐτῆς καὶ κατεφίλει τὰς παραλελυμένας αὐτῶν χεῖρας καὶ τοὺς συντετριμμένους αὐτῶν βραχίονας καὶ ἐπαλείφουσα αὐτοὺς μύρῳ ἔκλαιεν πικρῶς ὅλην τὴν νύκτα οὕτω· γὰρ ἔκειντο οἱ ἅγιοι ἔμπροσθεν αὐτῆς ὥσπερ τι τῶν ἀψύχων καὶ ἀναισθήτων.

40. Μόλις δὲ μικρὸν ἀναψύξας καὶ ἀναλαβὼν ἑαυτὸν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ εἶπεν αὐτῇ· «Διὰ τί οὕτως πικρῶς κλαίεις δι' ἡμᾶς; οὐ ποιεῖς ὡς χριστιανὴ τελεία, ὅτι οὕτως κλαίεις.» Ἡ δὲ εἶπεν αὐτῷ· «Οὐχὶ δι'

ὕμᾱς κλαίω, κύριοί μου· ἐμοὶ γὰρ ἄμετρος ἦν χαρά, εἰ παραχρῆμα εἶδον ὕμᾱς τελειωθέντας, ἀλλὰ χάριν τούτου κλαίω πικρῶς, διότι ὁρῶ ὕμᾱς εἰς τὰς θλίψεις ταύτας καὶ εἰς τὰς πικρὰς ἀνάγκας.»

41. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἅγιος εἶπεν πρὸς αὐτήν· «Αἱ θλίψεις αὗται καὶ αἱ ἀνάγκαι πλήρεις χαρᾶς καὶ ἀναπαύσεως τυγχάνουσιν· ὁ γὰρ κύριος ἡμῶν καὶ σωτὴρ εἶπεν, ὅτι στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἐστὶν ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν. Καὶ πάλιν εἶπεν· Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται· καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος λέγει· Τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην. Καὶ πάλιν εἶπε περὶ πολλῶν θλιβέντων, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος. Καὶ σὺ οὖν, ὃ πιστὴ καὶ τελεία, ὅταν ἴδῃς χριστιανούς θλιδομένους καὶ ὑπομένοντας, χαῖρε μᾶλλον καὶ εὐχαρίστει τῷ Θεῷ· ὅσον γὰρ θλίβονται, τοσοῦτον πληθύνεται ὁ μισθὸς αὐτῶν καὶ ὁ στέφανος αὐτῶν μεγαλύνεται.»

42. Περὶ δὲ τὸ διάφανμα βαστάσαντες αὐτοὺς πάλιν ἀπήνεγκαν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ· καὶ διετέλεσαν ἐκεῖ ἄλλους ἐξ μῆνας ἐν σκότει καθειργμένοι καὶ θλίψεται μεγάλαις, ἃς οὐ δύναται ἄνθρωπος διηγῆσασθαι· ἐν δὲ τῷ μεταξύ συνέβη τὸν παραλαβόντα αὐτοὺς ἀρχιμάγον διαδεχθῆναι καὶ ἕτερον ἄντ' αὐτοῦ γενέσθαι, ὀνόματι Ζερῳῷ, σφόδρα δεινὸν καὶ πονηρὸν μᾶλλον ἢ περὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ καὶ πρόσταγμα ἀνόσιον εἰληφότα καὶ λίαν ἀνιαρὸν παρὰ τοῦ ἀνόμου βασιλέως κατὰ τῶν χριστιανῶν, περιεῖχεν δὲ τὸ πρόσταγμα ὥστε τοὺς χριστιανούς αὐτοὺς δι' ἑαυτῶν τοὺς ἰδίους αὐτῶν ἡγουμένους λιθάζειν.

43. Ἐγένετο δὲ ἐκεῖ τάραχος καὶ θλίψις μεγάλη· ἔφυγον γὰρ πάντες οἱ χριστιανοὶ ἐλεύθεροί τε καὶ δοῦλοι καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι κατεκρύβησαν, ἵνα μὴ ἀναγκασθῶσιν ἐκχεῖν αἷμα ἀθῶνον. Καὶ γὰρ εὐθέως ὡς ἐπέστη ὁ ἀρχιμάγος τῇ πόλει, εἰσηλθεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ πυρός, ἐπὶ τὸ προσκυνῆσαι. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ ὑπηρέται τοῦ πυρός· «Κύριε, εἰσὶν ἐνθάδε τινὲς δύο γόητες τῶν λεγομένων χριστιανῶν κατάκλειστοι ἐν τοῖς δεσμοῖς τρία ἡμισυ ἔτη ἔχοντες, οὓς ἐπὶ πολὺ πολλακίς βασανίσας Ἀδερχωσχάρ ὁ ἀρχιμάγος οὐκ ἴσχυσεν ὅλως χαυνῶσαι αὐτοὺς εἰς τὸ ὑπακοῦσαι τὸ πρόσταγμα τοῦ

βασιλέως.» Ὁ δὲ ἀρχιμάγος ἀκούσας ταῦτα παραχρῆμα ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἀχθῆναι ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ μετ' ὀργῆς ἀπειλῶν ἤρξατο αὐτοὺς ἐκφοβεῖν ὡς ἐνόμιζεν, λέγων πρὸς αὐτούς· «ὦ λαὸς μωρὸς καὶ σκληροτράχηλος, οὐπὼ κατεπτόησεν ὑμᾶς τὸ πρόσταγμα ἔτι τοῦ μεγάλου βασιλέως Σαβαρίου τοῦ δεσπότης πάσης τῆς γῆς, ὃς ἠρήμωσεν βασιλείας μεγάλας καὶ κατέσχευε πόλεις ὀχυράς καὶ ὑπέταξεν πατρίδας πολλὰς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ; ὑμεῖς δὲ καθεζόμενοι εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὰς πόλεις αὐτοῦ τυραννεῖτε καὶ ἐξουθενεῖτε τοὺς νόμους αὐτοῦ, διαπτύοντες αὐτοῦ τῶν προσταγμάτων.»

44. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ μακάριος Ἀειθαλᾶς εἶπεν πρὸς αὐτόν· «Εἰ τὸν βασιλέα σου τυραννοῦμεν καὶ ἐχθροὶ αὐτοῦ, καθὼς ἐμαρτύρησας κατηγορῶν, τυγχάνομεν, διὰ τί οὐ παρετάξατο πόλεμον καὶ μετὰ στρατείας καὶ ὅπλων ἦλθεν πολεμῆσαι καθ' ἡμῶν, ὃν τρόπον καὶ μετὰ τῶν ἄλλων βασιλέων, ὥνπερ ἐμνημόνευσας; ἀλλὰ σὲ τὸν ταλαίπωρον καὶ ἄνανδρον ἔπεμψεν, οὐπὲρ τρέμει ἡ καρδιά σου ὥσπερ φύλλον σαλευόμενον ὑπὸ ἀνέμου, ὅταν φυσήσῃ εἰς αὐτό· οὐδέποτε σύ, ἀνόσιε, ἐθεάσω πόλεμον ἐν ἐρήμῳ, ἀλλὰ πᾶσα ἡ ἰσχύς σου καὶ ἡ ἐργασία σου μετὰ γυναικῶν ἐν τῷ ταμείῳ ἐγένετο· διὸ καταισχύνηται καὶ μηκέτι λαλήσῃς, κύον ἀκάθαρτε· οὐκ ἦλθες γὰρ ἐνταῦθα νικῆσαι ἡμᾶς τοὺς ἐν ἀληθείᾳ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐστῶτας, μὴ καλῶς σοι εἶη, ἀλλὰ πλανῆσαι ἦλθες τοὺς ὁμοίους σου παναθλίους· ἡμεῖς δὲ εἰς τὸν Θεὸν ἡμῶν ἔχοντες τὰς ἐλπίδας, εἰς τὴν πίστιν καὶ ἀγάπην αὐτοῦ ἐγκαρτεροῦμεν. Καὶ ὁ λόγος σου ὁ πάσης πικρίας πεπληρωμένος εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν οὐκ εἰσέρχεται.»

45· Ὁ ἀρχιμάγος εἶπεν· «ὦ γόης καὶ ἀσεβῆ, διὰ τί τοσοῦτον φλυαρεῖς καὶ ὑβρίζεις με, ἐμοῦ μακροθυμοῦντος, ἵνα πάντως ἐφ' ἅπαξ τὴν κεφαλὴν σου λάβω καὶ ἀπαλλαγῇς πολλῶν θλίψεων καὶ βασάνων· οὐχ οὕτως δέ σοι ἔσται, ἀλλὰ μακροθυμήσω ἐπὶ σοὶ καὶ κατ' ὀλίγον ἀναλώσω σε, καθὼς ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχὴ μου, ὥσπερ οὖν καὶ ἐκελεύσθην.» Ἀπεκρίθη ὁ ἅγιος Ἰωσήφ καὶ εἶπεν· «Οἶδαμεν, ὅτι ὥσπερ ἀσπίς βύουσα τὰ ὄντα αὐτῆς καὶ ἔσωθεν πάσης πικρίας γέμουσα, οὕτως καὶ σου ἡ καρδιά ὑπάρχει πλήρης γέμουσα πικρίας

καὶ δόλου καὶ ὄλον τὸ σῶμά σου ἔβαψας εἰς τὸν θυμὸν καὶ ὡς δράκων διαφθορεὺς οὕτως διψᾷς τοῦ διαφθεῖραι ψυχὰς ἀνακειμένας Θεῷ· λοιπὸν οὖν φανέρωσον τὸν δόλον σου, ὃ ταλαίπωρε, καὶ δεῖξον τὴν ἐξουσίαν σου, ὃ τύραννε, καὶ σπάσον σου τὴν μάχαιραν, ὃ φονεὺ, καὶ τὸν θυμὸν σου ἀνάπαυσον εἰς τὸ ἀθῶον ἡμῶν αἷμα, ὃ αιμαπότα, ἵνα κατακριθῇς εἰς τὴν αἰώνιον κρίσιν καὶ τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, καὶ πέμψον ἡμᾶς σὺν πλούτῳ πολλῷ καὶ δόξῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εἰς ἣν ζητοῦμεν καὶ ἐπιθυμοῦμεν εἰσελθεῖν, αὕτη γὰρ καταργεῖ τὴν βασιλείαν ὑμῶν ταύτην καὶ τὴν ἐξουσίαν ὑλῶν τὴν πρόσκαιρον.»

46. Τότε λίαν θυμωθεὶς ὁ ἄσεβης ἐκέλευσεν αὐτὸν κρεμασθῆναι κατακέφαλα ἐξ ἄκρων ποδῶν καὶ τοῖς ὁμοῖς δέρμασι τύπτεσθαι κατὰ τῶν πρώτων πληγῶν καὶ τραυμάτων. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν ἐμάστιζαν, ἕως οὗ ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος αὐτοῦ τὸ αἷμα ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς κατέρρεεν. Ἐκλαιεν δὲ τὸ περιστὸς πλῆθος διὰ τὰς θλίψεις καὶ βασάνους τοῦ τιμίου τούτου πρεσβύτου. Οἱ δὲ μάγοι ἔλεγον λεληθότως τῷ ἀγίῳ· «Ἐὰν αἰσχύνῃ διὰ τὸ περιστὸς πλῆθος προσκυνῆσαι, εἰσφέρομέν σε εἰς τὸν ναόν τοῦ πυρός κάκει λαθραίως προσκύνησον, ἵνα ῥυσθῇς ἀπὸ τῶν ἀναγκῶν τούτων.»

47. Ὁ δὲ μακάριος Ἰωσήφ ἐφ' ὅσον ἴσχυεν, εβόησε καὶ εἶπεν· «Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, μιαρώτατοι καὶ ἐργάται τῆς ἀνομίας, εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ· αὐτὸ γὰρ καὶ τιμωρήσεται ὑμᾶς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.» Ἦν δὲ ὁ ἅγιος κρεμáμενος καὶ στρεβλούμενος κατὰ κεφαλῆς ἕως ὠρῶν τριῶν καὶ χαίρων ἐπὶ τοσοῦτον ἐνεκαρτέρει. Κελεύει δὲ αὐτὸν κατενεχθῆναι καὶ φησι πρὸς αὐτόν· «Κὰν νῦν πείθῃ

ζῆσαι, ἐκτελὼν τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, ὃ φλύαρε καὶ ταλαίπωρε.» Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ὅσιος εἶπεν· «Τοιαύτην ζωὴν μηδέποτε ζήσω.» Ὁ ἀρχιμάγος εἶπεν· «Ἐὰν δώσω σοι θάνατον, ἡδέως λαμβάνεις;» Λέγει ὁ μακάριος· «Ὁ παρὰ σοῦ θάνατος ἐμοὶ καὶ τοῖς εἴ φρονοῦσιν ζωὴ αἰωνίος ἐστίν· ἡ δὲ παρὰ σοῦ ζωὴ θάνατος ὁμοίως αἰώνιος ὑπάρχει.»

48. Λέγει ὁ ἀρχιμάγος· «Ἴδοὺ νῦν τέως τὸ σῶμά σου διέφθαρται ἀπὸ τῆς ζωῆς· ἡ δὲ ψυχὴ σου βραχὺ ἀναπνέει εἰς σέ· ἦντινα εἰς τὰς ἐτέρας βασάνους ἀποκτενῶ.» Καὶ ὁ μακάριος πρὸς αὐτὸν ἔφη· «Ψυχῆς μόνον οὐκ ἔχεις ἐξουσίαν τοῦ ἀπολέσαι αὐτήν· μὴ σοι εἴη καλῶς. Γέγραπται γὰρ ἡμῖν· μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. Φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ· καὶ σὺ μὲν διέφθειρας τὸ σῶμα τοῦτο τῇ ἐξουσίᾳ σου τῇ καταργουμένη, τὴν δὲ ψυχὴν οὐ δύνασαι συμποδίσαι ἀποστῆναι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος αὐτῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἔνθα τετήρηται ὑμῖν τοῖς ἀσεβέσι πῦρ ἄσβεστον κλαυθμὸς τε καὶ βρυγμὸς ὀδόντων εἰς αἰῶνα αἰῶνος.»

49. Ὁ δὲ ἀσεβὴς μυκτηρίζων αὐτὸν εἶπεν· «Εἰ οὕτως ἔστιν σοι καθὼς λέγεις ἐκεῖ, ἐμοὶ πολλὰς χάριτας ὀφείλεις δοῦναι.» Ὁ δὲ μακάριος Ἰωσήφ λέγει πρὸς αὐτόν· «Ὁ κύριος ἡμῶν καὶ δεσπότης καὶ φιλόανθρωπος Χριστὸς ἐνετείλατο ἡμῖν, ἵνα περὶ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν εὐχώμεθα καὶ εὐλογῶμεν τοὺς καταρωμένους ἡμῖν ἀγαπῶμέν τε τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς καὶ καλῶς μοι ἀγαθὰ ποιῶμεν τοῖς διώκουσιν ἡμᾶς.» Ὁ δὲ ἀνόσιος πάλιν ἔφη αὐτῷ γελάσας· «Τοιγαροῦν ἐκεῖ πολλὰ χρεωστεῖς ὑπὲρ ὧν ἐνταῦθα κακῶν σοι ἐνδείκνυμι.» Καὶ ὁ ἅγιος πρὸς αὐτόν· «Οὐχ οὕτως, ὥς ὑπέλαβες, ἀνόσιε, ἐν γὰρ ἐκείνῳ τῷ κόσμῳ οὐχ οἶόν τέ τινι ποιῆσαι ἔλεος μετὰ ἐταίρου ἢ καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὅσον οἶός τέ εἼμι, εὐχομαι, ἵνα ἀποστραφῇς ἀπὸ τῆς πλάνης ταύτης καὶ ἐπιγνῶς τὸν ἀληθῆ καὶ ζῶντα Θεόν, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν πιστεύσης τε εἰς αὐτὸν ἐν ὅλῃ σου τῇ καρδίᾳ· καὶ ἐὰν οὕτως πιστεύσης, ἐλεήσει σε διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα καὶ συγχωρήσει σοι πάντα τὰ ἁμαρτήματα σου.»

50. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἀσεβὴς· «Τέως ἔασον ταῦτα παρὰ μίαν. Καὶ ἀπελθὼν ἐκεῖ προσομίλει αὐτὰ ἐν ἐκείνῳ τῷ κόσμῳ, ἔνθα προσδοκᾷς ἀπιέναι· ἐὰν δὲ μὴ ποιήσης τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, σὺν μεγάλῃ θλίψει πέμπω σε ἐκεῖ.» Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος Ἰωσήφ· «Καὶ ἡ ἐμὴ ἐπιθυμία αὕτη ἐστίν, ἵνα τάχιόν με πέμψης ἐκεῖσε· δι' ὃν καὶ

ταῦτα ὑπομένω πάσχων παρὰ σοῦ.» Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ ἀρχιμάγος· «Οὐ ποιῶ τοῦτο, ὅπερ ποθεῖς· ἀλλὰ διὰ τῶν ποικίλων αἰκισμῶν ὥνπερ ἐπάγω σοι φοβῶ πάντας τοὺς χριστιανούς.» Ἀπεκρίθη ὁ ἅγιος καὶ εἶπεν· «Εἰς τοὺς αἰκισμοὺς καὶ τὰς ἀνάγκας, ὥσπερ ἐπήγαγόν μοι οἱ πρὸ σοῦ καὶ σὺ αὐτοῖς, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ μου τέλειος εὐρέθην· καὶ ἕτερα οὖν δεινὰ ὅσα ἂν επαγάγῃς μοι τῇ σεαυτοῦ πικροτήτι καὶ ἀπαντροπία, ἔχω τὸν ἐνισχύοντά με Θεὸν παρέχοντα μοι καρτερίαν τε καὶ ὑπομονήν· ὅσοι δὲ τῶν χριστιανῶν καθορῶσι τὸ γῆράς μου ταῦτα πάσχον, ὑπόδειγμα λαμβάνουσι μέγιστον, ἐνδυναμούμενοι τοῦ καταπτύειν καὶ καταπατεῖν τὸν ὄγκον καὶ τὸν τύφον τῆς σῆς ἀλαζονείας, ἥνπερ ἐγὼ κατεπάτησα καὶ ἐνίκησα ἐν τῷ γήρει μου τούτῳ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ μου τοῦ ἐνισχυσάντος με· οὐπὲρ ἐμμένων τῇ πίστει οὐ παρέσχον σοι τὴν προθυμίαν μου οὔτε μὴν παρέξω ἕως τῆς τελευταίας μου ἀναπνοῆς.» Τότε προσέταξεν ὁ μιὰρὸς ἄραι αὐτὸν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ βαστάσαντες αὐτὸν διὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτὸν βαδίζειν, ἔρριψαν αὐτὸν εἰσενέγκαντες ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ.

51. Μετὰ δὲ τοῦτον εἰσῆχθη ὁ ἅγιος Αἰιθαλᾶς. Καί φησιν πρὸς αὐτὸν ὁ ἀκάθαρτος καὶ ἀσεβής· «Εἰπέ μοι, σὺ ἔτι εἰς τὸν τυραννικὸν ἐκεῖνον λογισμὸν ἐνίστασαι καὶ οὐ πειθῇ συν ἡμῖν προσκυνῆσαι τῷ ἡλίῳ, ἵνα ζήσης;» Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἅγιος Αἰιθαλᾶς καὶ εἶπεν· «Ζῇ μου ὁ Χριστός ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, εἰς ὃν μετὰ ἀληθείας ἤλπισα μᾶλλον, ἐγὼ εἰς τοῦτον ἐνίσταμαι τὸν τυραννικόν, ὥς ἔφης, λογισμὸν καὶ τὸν πάντων κτίστην καὶ δημιουργὸν οὐκ ἀνταλλάσσω εἰς τὸ κτίσμα αὐτοῦ, οὔτε δίδωμι τὴν προσκύνησιν τοῦ ποιητοῦ τῶν ὅλων τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.» Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ ἀσεβὴς ἀρχιμάγος, παραχρῆμα ἐκέλευσε καὶ αὐτὸν κατὰ κεφαλῆς κρεμασθῆναι ἐξ ἄκρων ποδῶν καὶ βασανίζεσθαι εὐτόνως. Βασανιζόμενος δὲ ὁ μακάριος ἔκραζε καὶ ἔλεγεν· «Χριστιανός εἰμι, καὶ πας ἄνθρωπος ἀκουέτω, ὅτι χριστιανός εἰμι καὶ διὰ τὸν Χριστὸν ταῦτα πάσχω.»

52. Μανιχαῖος δέ τις ἦν ἐκεῖ δεδεμένος· ὃν καὶ ἐκέλευσεν ὁ ἀρχιμάγος ἀχθῆναι ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ τὸν ἅγιον δὲ Αἰιθαλᾶν

ἐκέλευσεν κατενεχθῆναι, ὅπως ἴδῃ τὸν Μανιχαῖον ἀρνούμενον τὴν πίστιν αὐτοῦ·

Ὡς οὖν ἠνάγκασον αὐτὸν ἀρνήσασθαι καὶ θῦσαι, παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀντελεγεν. Κελεύει δὲ αὐτὸν εὐτόνως μαστίζεσθαι. ὄθεν ἐπ' ὀλίγον οὖν ἀντισχὼν ἔκραξε λέγων· «Ἀνάθεμα τῷ Μάνῃ καὶ τῇ πίστει αὐτοῦ καὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.» Παραυτὰ δὲ ἤνεγκαν αὐτῷ μύρμηκα, ἵνα φονεύσῃ αὐτόν· οἱ γὰρ Μανιχαῖοι τὸν μύρμηκα θεὸν εἶναι λέγουσι καὶ σέβονταί αὐτόν. Ὁ δὲ δεξάμενος εὐθέως ἀπέκτεινεν αὐτόν· ὥς δὲ εἶδεν ταῦτα αὐτὸν ποιήσαντα, ὁ ἅγιος Ἀειθαλᾶς ἡλλάγη τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ ἐγένετο ὥσπερ ρόδον. Μὴ δυνάμενος δὲ στήναι ἐκάθισεν· οἱ γὰρ βραχίονες αὐτοῦ ἤρτηντο τῶν ὤμων αὐτοῦ ὥσπερ χειριδάρια ἱματίου. Καὶ σκιρτήσας φωνῇ μεγάλῃ λέγει· «Ἐταλαιπώρησε Μάνης καὶ ἡττηθεὶς ἀπέκτεινε τὸν θεὸν αὐτοῦ. Μακάριος δὲ εἰμι ἐγὼ καὶ τρισμακάριος, ὅτι ἐνίκησα διὰ τοῦ ἁγίου μου Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὃς ὑπάρχει Θεὸς πρὸ αἰώνων καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας αὐτός ἐστιν.»

53. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ δυσσεβὴς ἡλλοιώθη ἀπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ κελεύει αὐτὸν μαστίζεσθαι ράβδοις ῥοῶν. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ αὐτὸν ἐμάστιζαν, ἕως ὅτε γινῶναι ἑαυτὸν οὐκ ἠδύνατο· καὶ σύραντες αὐτὸν ἔρριψαν ἐκ τοῦ συνέγγυς ἐν ἐτέρῳ τόπῳ. Καταμαθὼν δὲ τις τῶν μάγων γυμνωθέντα τὸν μακάριον, ἔπαθεν ὡς ἄνθρωπος σπλαγχνισθεὶς καὶ λαβὼν τὸ ἑαυτοῦ σαγίον ἐσκέπασεν αὐτόν. Οἱ δὲ πονηροὶ καὶ ἀκάθαρτοι ἐταῖροι αὐτοῦ μάγοι θεασάμενοι αὐτὸν κατηγορήσαν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀρχιμάγου· καὶ κελεύει αὐτὸν ἐκταθῆναι εἰς μάστιγας καὶ λαμβάνει διακοσίους ράβδους, ὥς τοῦ λοιποῦ μήτε ἑαυτὸν γινώσκειν· ἐνὶ δὲ ὅτε διὰ τοῦτο ὁ μάγος οὗτος λαμβάνει κἂν μίαν σταγόνα οἰκτιρμῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀνταπυδόσεως· τὸν δὲ ἅγιον βαστάσαντες εἰσήνεγκαν καὶ ἔρριψαν ἐν τῇ εἵρκτῃ πρὸς τὸν ἐταῖρον αὐτοῦ.

54. Μαθὼν δὲ ὁ ἀρχιμάγος, ὅτι Σαβώριος (τοῦ μεαβὼρ add. D, L) εἷς τῶν ἀρχόντων παρεγένετο εἰς τὴν κόμην αὐτοῦ τὴν λεγομένην Μακελλαρίαν, - καλῶς δὲ καὶ ἐκλήθη Μακελλαρία· οἱ γὰρ ἄρχοντες αὐτῆς χεῖρους ὑπῆρχον τῶν μακελλαρίων, - ἔλαβεν αὐτοὺς καὶ

ἐκόμισε πρὸς αὐτόν. Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς ὁ ἄρχων ἔφη αὐτοῖς· «Φάγετε αἷμα καὶ προσκυνήσατε τῷ ἡλίῳ καὶ ἀπολύω ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἀποθάνητε· φείδομαι γὰρ τοῦ γήρους ὑμῶν.» Οἱ δὲ ἅγιοι μιᾷ φωνῇ εἶπον πρὸς αὐτόν· «Σὺ φάγε αἷμα, κύον αἰμοπότα, ὅτι φανερῶς καὶ κρυπτῶς αὐτά σου εἰσὶ τὰ ἔργα.» Ὁ δὲ ἀρχιμάγος πικρῶς ἐπέκειτο αὐτοῖς τοῦτο ποιῆσαι. Μὴ θελόντων δὲ αὐτῶν ὑπακοῦσαι, ἐκέλευσεν αὐτοὺς μαστίζεσθαι.

55. Τινὲς δὲ τῶν περιεστώτων φειδόμενοι αὐτῶν ἔλεγον λαθραίως πρὸς αὐτούς· «Θέλετε φέρωμεν ὑμῖν ἔσσημα εἰς τύπον αἵματος καὶ πίνετε ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀποθνήσκετε εἰς τὰς ἀνάγκας ταύτας.» Ἐβόησαν δὲ οἱ ἅγιοι καὶ εἶπον· «Μὴ γένοιτο ἡμῖν μιᾶναι τὸ γῆρας ἡμῶν καὶ καλύψαι τὴν πίστιν ἡμῶν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἕνεκεν ἀνθρώπων ἀνόμων καὶ παραπικραινόντων τὸν Θεόν.» Καὶ πάλιν ἐκέλευσεν αὐτοὺς μαστίζεσθαι πρὸς τεσσαράκοντα καὶ λέγει αὐτοῖς· «Κελεύω ἐνεχθῆναι κρέας καθαρὸν, οὐχὶ πνικτὸν ἢ εἰδωλόθυτον· καὶ φάγετε καὶ ἀπολύω ὑμᾶς.» Εἶπον δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἅγιοι· «Καὶ ἔστι καθαρὸν κρέας ἐκ τῶν χειρῶν σου τῶν μεμιασμένων καὶ ἀκαθάρτων; ὅλως γὰρ τῶν λόγων, σου ἀκοῦσαι οὐκ ἀνεχόμεθα, ὅτι πλήρεις ἀνομίας εἰσὶ καὶ δόλου, καὶ πάντα δὲ ὅσα λέγεις ἡμῖν, περιττὰ ὑπάρχουσι. Δὸς οὖν συντόμως τὴν ἀπόφασιν περὶ τοῦ θανάτου ἡμῶν.»

56. Καὶ ἐποίησαν ἀμφοτέροι συμβούλιον, ὃ τε ἄρχων καὶ ὁ ἀρχιμάγος, συνάξαι χριστιανοὺς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἐλευθέρους καὶ δούλους, ἵνα λίθοις αὐτοῖς βάλῳσιν καὶ κελεύουσιν ἀχθῆναι ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ χωρίων· ὥς δὲ ἤχθησαν ἱκανοί, ἠνάγκαζον αὐτοὺς τοῦ ἐξαμαρτεῖν καὶ ἐκχεαί αἷμα ἁθῶν· κατεσχέθη δὲ καὶ ἡ θαυμασία ἐκείνη γυνὴ ἡ μακαρία Ἰσδανδούλ· ὅθεν κρατοῦσι τὸν μακάριον Ἰωσήφ, ἰσθῶσιν αὐτὸν ὀρθὸν ἐν μέσῳ πάντων μὴ ἔχοντα εἰδέαν ἀνθρώπου. Κατείχeto δὲ ὑπὸ δύο, ἵνα μὴ πέση. Καὶ διανεύει τῷ ἀρχιμάγῳ ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν.

57. Ὁ δὲ ἀνόσιος μετὰ σπουδῆς μεγάλῃς ἀναστὰς ἤγγισε τῷ ἁγίῳ, νομισας ἀπόρρητόν τι ἀκοῦσαι παρ' αὐτοῦ. Τότε πληρώσας ὁ ἅγιος τὸ στόμα αὐτοῦ πτυέλου, ὥς εἶδεν ἐγγίσαντα αὐτόν, ἐνέπτυσεν εἰς τὸ

πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐπλήρωσεν αὐτὸ ὄλον πτυέλου καὶ λέγει αὐτῷ· «Μιὰρὲ καὶ ἀκάθαρτε, οὐκ αἰσχύνῃ, ὅτι νεκρὸς εἼμι καὶ πάλιν ἵσταμαι ἐρωτηθῆναι; οὐκ ἔγνωσ ἀπὸ τῶν τοιούτων καὶ τοσοῦτων βασάνων, ὧν ἐνεδείξω μοι, ὅτι ἐγὼ ἐν τῇ ἀληθείᾳ μου ἵσταμαι καὶ καρτερῶ ἐν αὐτῇ ἕως θανάτου;» Πάντες δὲ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ μάγοι, ὅσοι συνεκαθέζοντο τῷ παρανόμῳ ἄρχοντι, ἐγέλασαν μεγάλως καὶ ὠνείδισαν τὸν ἐμπτυσθέντα λέγοντες αὐτῷ· «Τίς σε ἠνάγκασεν ἀπελθεῖν ἔγγιστα αὐτοῦ καὶ καταισχυνθῆναι αἰσχύνῃν μεγάλην ἐνώπιον πάντων;» Παραχρῆμα δὲ ἐξέβαλον τὸν ἅγιον λιθασθῆναι καὶ μετ' αὐτοῦ χριστιανούς ὡς πεντακοσίους μετὰ θλίψεως καὶ πολλῶν ἀναγκῶν· καὶ ὀρύξαντες τόπον μικρὸν ἕως τῶν ψυῶν αὐτοῦ, δῆσαντες αὐτὸν ἐκάθισαν ἐπ' αὐτῷ· καὶ ἤρξαντο τύπτειν τοὺς ὄχλους ἵνα λιθοβολήσωσιν αὐτόν.

58. Ἡνάγκαζον δὲ καὶ τὴν μακαρίαν Ἰσδανδοὺλ ρίπτειν κατὰ τοῦ ἁγίου λίθους. Ἡ δὲ καρτερικῶς καὶ γενναίως εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως αὐτῆς ἐνισταμένη, ἀνεβόησεν φωνῇ μεγάλη λέγουσα πρὸς τοὺς ἄρχοντας· «Οὐδέποτε γυναῖκες ἄνδρας ἀπέκτειναν, καθὼς ὑμεῖς οἱ ἀκάθαρτοι ἀναγκάζετε ἡμᾶς ποιῆσαι· ἀφέντες γὰρ τοὺς πολέμους τῶν ἐχθρῶν, μετὰ τῶν γυναικῶν πολεμεῖτε καὶ ἐν τῇ ἀργίᾳ ὑμῶν, πλήρης εἰρήνης οὔσης τῆς πατρίδος ἡμῶν, διαφθείρετε ταύτην, εἰς τὴν ἔκχυσιν τοῦ ὀσίου καὶ ἀθώου αἵματος ἀσχολούμενοι.» Οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα ἔδωσαν ὀβελίσκον εἰς μακρὸν κάλαμον καὶ λέγουσιν αὐτῇ· «Εἰ οὐ θέλῃς ρῖψαι κατ' αὐτοῦ λίθον, κἂν ἐν τούτῳ κέντησον αὐτὸν ὀλίγον, ἵνα ἀπαγγείλωμεν τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἐποίησας αὐτοῦ τὸ θέλημα.» Ἡ δὲ θαυμασία ἐκείνη γυνὴ πάλιν ἐβόησε φωνῇ μεγάλη καὶ εἶπεν· «Μὴ γένοιτό μοι τοῦτο ποιῆσαί ποτε· μάλλον γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ μου αὐτὸν ἐμπήσω ἢ περ κατὰ τοῦ σώματος τοῦ ἁγίου ἀθλητοῦ τοῦ Χριστοῦ ὡθῶ αὐτόν. Ἐὰν οὖν ἐλάβετε ἐξουσίαν τοῦ κάμει ἀποκτεῖναι, ἰδοὺ προθύμως σὺν αὐτῷ ἀποθνήσκω, ἐπεὶ οὐ κοινωνῶ εἰς τὴν ἀδικίαν ταύτην τοῦ δικαίου καὶ ἀθώου αἵματος.» Καὶ ἐν τούτῳ ἐνεκαρτέρησεν.

59. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τὸν ἅγιον ἐλιθοβόλησαν, ἕως οὗ ὑπερῆραν οἱ λίθοι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἐγένοντο ὥσπερ βουνὸς κύκλῳ αὐτοῦ.

Ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ μόνη ὥσπερ αἷμα ἐθεωρεῖτο καὶ ὁ ἐγκέφαλος αὐτοῦ <κατέρρει>. Οὕτως οὖν βασανιζόμενος καὶ ἐγκαρτερῶν, εἷς τῶν ἀρχόντων θεασάμενος ἔτι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κινουμένην, ὡς δῆθεν ἐντολὴν ποιῶν, ἐκέλευσε τῷ δημίῳ, καὶ λαβὼν λίθον μέγαν ἔρριψε κατ' αὐτῆς, καὶ παραχρῆμα παρέδωκεν τὴν ψυχὴν τῷ Κυρίῳ. Τότε ἐκάθισαν φύλακας ἐπ' αὐτῷ ἕως ἡμερῶν τριῶν, καὶ τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ σεισμός ἐγένετο ἔωθεν καὶ ἤχος μέγας καὶ βροντή, καὶ χάλαζα καὶ ἄνεμοι σφοδροὶ καὶ ἀστραπαὶ φοβεραί, ὥστε πάντας πτοηθῆναι καὶ τρομάσαι· τοὺς δὲ φύλακας πῦρ κατελθὼν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατέκαυσε καὶ ὁ βουνὸς τῶν λίθων διεσπάρη καὶ τὸ τίμιον καὶ ὄσιον λείψανον ἀνελήφθη, εἴτε δὲ ὑπὸ Θεοῦ εἴτε ὑπὸ ἀνθρώπων ἐλήφθη, ὁ Θεὸς οἶδεν· οὔτε γὰρ εὐρέθη που οὔτε ἠκούσθη εἶναι πώποτε.

60. Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος μάρτυς καὶ πρεσβύτερος Ἰωσήφ ἡμέρα παρασκευῆ, ἐν τῇ πρώτῃ ἐβδομάδι τῆς ἀγίας πεντηκοστῆς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. Τὸν δὲ ἅγιον ἀθλοφόρον τοῦ Χριστοῦ Ἀειθαλᾶν ἔλαβον ὃ τε ἄρχων καὶ ὁ ἀρχιμάγος, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς πατρίδα καλουμένην Βιθναδαρά εἰς κώμην μεγάλην σφόδρα ὀνόματι Ῥισγαθάρ· καὶ συναγαγόντες ὁμοίως χριστιανούς, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δούλους τε καὶ ἐλευθέρους, ἀπήγαγον σὺν τῷ ἀγίῳ εἰς βουνὸν ὑψηλόν· καὶ ρίψαντες αὐτὸν ἐκεῖ δεδεμένον χαμαί, ἠνάγκαζον τὰ πλήθη τῶν ἀθροισθέντων χριστιανῶν βάλλειν κατ' αὐτοῦ τοὺς λίθους· καὶ τοσοῦτον ἔρριψαν τοὺς λίθους κατ' αὐτοῦ, ἕως ὅτου ὥσπερ βουνὸν μέγαν συνῆξαν ἐπ' αὐτόν. Καὶ οὕτως ἐντίμως καὶ μακαρίως ὁ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ἀειθαλᾶς παρέδωκεν τὴν ψυχὴν τῷ Χριστῷ. Ἐκάθισαν δὲ καὶ ἐπ' αὐτὸν φύλακας ἡμέρας δύο. Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ νυκτὶ ἐλθόντες μοναχοὶ τινες ἔκλεψαν αὐτοῦ τὸ τίμιον καὶ ὄσιον λείψανον, καὶ μετὰ πολλῆς τιμῆς κηδεύσαντες κατέθεντο εἰς ἐπίσημον τόπον - ἦσαν γὰρ πολλοὶ μοναχοὶ καὶ ἀσκηταὶ κεκρυμμένοι ἐκεῖσε — ὅθεν μέγα καὶ θαυμαστὸν σημεῖον ἐγένετο ἐκεῖ διὰ τὸν ἅγιον. Ἐν γὰρ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἐλιθάσθη, ἀνεφύη δένδρον μέγα μυρσίνης, ὅπερ εἰς θεραπείαν ἐγένετο πάσῃ τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ. Μετὰ δὲ ἔτη πέντε φθόνῳ φερόμενοι οἱ ἔλληνες ἔκοψαν αὐτό. Πολλοὶ δὲ χριστιανοὶ ἐμαρτύρησαν καὶ

εἶπον ὅτι· «Ἐπὶ πλείστας νύκτας εἶδομεν ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ φανερώς πληθὺς ἀγγέλων ἀγίων ἀνιόντων καὶ κατιόντων καὶ δοξαζόντων τὸν Θεόν.» Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος καὶ ἔνδοξος ἱερομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ἀειθαλᾶ μηνὶ ἰουνίῳ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀγίας πεντηκοστῆς, βασιλεύοντος μὲν τῶν Περσῶν Σαρβωρίου, κατὰ δὲ ἡμᾶς βασιλεύοντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ προσκύνησις ἅμα τῷ ἀνάρχῳ πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Θαῦμα α'. Περὶ τοῦ πορευθέντος προσεύξασθαι
(BHG 1257)¹

Τούτου δὲ τοῦ ναοῦ τελειωθέντος τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι καὶ τῇ τοῦ ἁγίου πρεσβείᾳ ἄνθρωπός τις ἦν ἐκ τῆς χώρας τῶν Ἰσαύρων καὶ ἦν πλούσιος πάνυ. Εἰσηλθε δὲ εἰς Ἀλεξάνδρειαν λόγῳ πραγματείας καὶ ἤκουσε πάντα τὰ θαύματα καὶ τὰς ἰάσεις ὥσπερ ἐποίει ὁ ἅγιος καὶ εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· θέλω καγὼ ἀπελθεῖν τοῦ εὐξασθαι εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μηνᾶ καὶ προσκυνῆσαι τὰ τίμια αὐτοῦ λείψανα καὶ δοῦναι μικράν εὐλογίαν ἐκεῖσε, ὅπως βοηθήσῃ ἡμῖν ὁ Θεός καὶ σῶσῃ ταῖς πρεσβείαις τοῦ ἁγίου. Καὶ ἀναστὰς ἔλαβεν μεθ' ἑαυτοῦ τὸ βαλάντιον αὐτοῦ καὶ διήρχετο εἰς τὴν λίμνην τῆς παραθαλασσίας καὶ ἑυρών πλοιάριον κατέλαβεν τὸν τόπον τὸν λεγόμενον Λοξονήτα, καὶ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ πλοιαρίου ἐζήτει ἑαυτῷ μονήν (πρὸς ἐσπέραν γὰρ

¹ Ծովըս մընա՛կ Տաճառընտրո՛ւն Եղիշեցի Գաճմոռքեճուրուո՛ւ ճոճնուճն: Житие преподобного Паисия Великого и Тимофея патриарха Александрийского повествование о чудесах св. великомученика Мины, Изд. по рукописям Моск. синодальной б-ки И. Помяловский, Записки Историко-филологического факультета Санкт-Петербургского университета, Санкт-Петербург, 1900, ցջ. 63,9-68,27; 70,27-73,25.

ἦν), εἵτα εὐρών κατὰ τὸν τόπον ἀποθηκάριον εἶπεν τῷ κυρίῳ τῆς ἀποθήκης· ἐταῖρε, ποιήσον μετ' ἐμοῦ ἔλεος καὶ δέξαι με εἰς τὴν ἀποθήκην σου, ὅτι πρὸς ἐσπέραν ἐστὶν καὶ φοβοῦμαι ὀδεῦσαι εἰς τὴν ὁδὸν μόνος, ἐπειδὴ οὐκ ἔχω ἕτερόν τινα ὥδε. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ ἀποθηκάριος· εἰσελθε, ἄδελφε, καὶ μεῖνον ἐνταῦθα ἕως οὗ διαφύσῃ. Εἰσελθὼν δὲ ὁ ξένος ἐκάθισεν, ὁ δὲ κύριος τῆς ἀποθήκης περιποιήσατο στρώματα, ὅπως ὑπνώσωσιν ἀμφοτέροι· ἰδὼν δὲ τὸ βαλάντιον τοῦ ἀνδρός ὁ ἀποθηκάριος, εἰσῆλθεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὁ πάντοτε βασκαίνων τὴν ἄλυπον ζωὴν ἡμῶν διάβολος, καὶ ἐβίγλευσε τὸν ξένον ἕως οὗ ἀπεκοιμήθη· καὶ ἀναστὰς ἔλαβε μάχαιραν καὶ ἀπέκτεινε τὸν ξένον, εἵτα ἔλαβε τὸ βαλάντιον ὡς ἦν μετὰ τοῦ λογαρίου καὶ εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· ἄρα τί ποιήσω τὸ σῶμα τοῦτο, μὴ ἴδῃ τις τὸν φόνον ὅνπερ ἐποίησα καὶ ἐκφάνῃ με εἰς τὴν ἐξουσίαν; ἀλλ' ἀναστὰς μελίσσω κατὰ ἄρμόν καὶ βαλῶ εἰς τὴν σπυρίδα καὶ ρίψω εἰς τὴν λίμνην. καὶ ποιήσας οὕτως ἐκρέμασεν αὐτὸ ὑπὸ τὴν στέγην, ὅπως εὐρὼν ἄδειαν τῆς λίμνης ρίψῃ αὐτὸν ἐκεῖ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ τελέσαντος, ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ ἐφοβήθη τῇ ἡμέρᾳ ρίψαι αὐτόν ἐν τῇ λίμνῃ· ἔλαβε δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἵνα κλάσας βάλῃ εἰς τὴν σπυρίδα· καὶ ἰδοὺ ὁ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Μηνᾶς ἔφθασε καββαλάριος μετὰ πλήθους πολλοῦ, ὡς ἐν σχήματι σπαθαρίου ἐρχόμενος ἐπὶ τὴν ἀποθήκην. Ἰδὼν δὲ τὸν ἅγιον ἐρχόμενον ὁ ἄνθρωπος ἐδείλιασεν, διότι ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀνθρώπου σῶα ἦν, καὶ σπεύσας ἔλαβε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐκρέμασεν ἐν μέσῳ τῆς ἀποθήκης, μὴ εἰδὼς τί ποιεῖ ἀπὸ τοῦ φόβου. Φθάσας δὲ ὁ ἅγιος Μηνᾶς ἠνέφξε τὴν θύραν τῆς ἀποθήκης, καὶ ἐκράτησε τὸν ἄνθρωπον καὶ εἶπεν αὐτῷ· εἰπέ μοι τὴν ἀλήθειαν, ποῦ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ὁ μείνας ἐνταῦθα; λέγει ὁ ἀποθηκάριος τῷ αγίῳ· οὐκ ἔμεινεν ὥδε ἄνθρωπος. Λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος· εἰ οὐκ ἔμεινεν ἐνταῦθα ἄνθρωπος, κάθισον σιγῇ, καὶ ἐγὼ εὐρίσκω αὐτόν. Καὶ λαβὼν εὐθέως ὁ ἅγιος Μηνᾶς τὴν σπυρίδα εὗρεν τὴν κάραν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ καὶ λοιπῶν μελῶν καὶ ἔφη αὐτῷ· οὐκ εἰπὸν σοι ὅτι δι' ὃν ἄνθρωπον ἦλθον ἐνταῦθα, ἀφ' ἐαυτοῦ εὐρίσκω αὐτόν; τότε ἰδὼν ὁ ἄνθρωπος τὸν φόβον καὶ τὴν στρατείαν τὴν οὔσαν μετ' αὐτοῦ ἐφοβήθη λίαν:

ἐδόκει γὰρ ὅτι πάντως ὁ βασιλεὺς ἔγνω τὸν φόνον καὶ ἀπέστειλεν ὀπίσω αὐτοῦ. Σπασθεῖς δὲ τῷ φόβῳ παρεκάλει τὸν ἅγιον ὡς ἐν σχήματι σπαθαρίου λέγων· ἐλέησόν με, κύριέ μου, ὅτι ἥμαρτον καὶ γινώσκω τὴν ἁμαρτίαν μου ὅτι πολλή ἐστιν· ὅθεν καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλén σε πρὸς με τὸν ἄθλιον, καὶ θεωρῶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ μετὰ σου, καὶ ὁμολογῶ σοι ὅτι ἥμαρτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνώπιον σου. ὅτε εἶδον, κύριέ μου, τὸ βαλάντιον μέγα σφόδρα, ἐπλήσθη ἡ καρδιά μου τοῦ ἀθλίου θυμοῦ κατ' αὐτοῦ καὶ ἔασα αὐτὸν ἕως οὗ ἀφύπνωσεν, καὶ ἀνέστην καὶ ἀπέκτεινα αὐτόν, ὅπως κληρονομήσω τὰ χρήματα αὐτοῦ· ἰδοὺ, κύριέ μου, τὸ βαλάντιον αὐτοῦ, οὐκ ἐνέγγισα οὐδὲ ἔλαβόν τι ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ δίδωμι αὐτό τῇ σῇ ἐξουσίᾳ, καὶ μετὰ ταῦτα χαρίζομαί σοι καὶ γὰρ ἄλλα ἑκατὸν νομίσματα· μόνον λύτρωσαί με ἐκ τοῦ φόνου τούτου. Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ ἅγιος Μηνᾶς καὶ εἶπεν· μετανόησον, καὶ γὰρ συγχωρήσω σοι τὸ πταῖσμά σου. Ο δὲ ἔφη· κύρι ὁ σπαθᾶριος, ποιῶ ὡς κελεύεις μοι, καὶ ἐν ἡ ὥρᾳ ῥυσθῶ, ἀπέρχομαι εἰς τὸν ἅγιον Μηνᾶν καὶ μετανοῶ λαμβάνων καὶ τὸ σχῆμα. Ἰδὼν δὲ ὁ ἅγιος τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ· φέρε μοι ὧδε τὴν σπυρίδα εἰς ἣν κεῖνται τὰ μέλη τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα φανερωθῇ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ. Καὶ ἦνεγκε τὴν σπυρίδα κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν, καὶ ἔθηκεν ἔμπροσθεν τοῦ ἀγίου, καὶ ἐτοποποίησεν. Κλίνας δὲ τὰ γόνατα αὐτοῦ ὁ ἅγιος Μηνᾶς ἐπὶ πλείστην ὥραν ἐδέετο τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἀναστήσῃ τὸν φονευθέντα οὐχὶ διὰ τὸν ἄνθρωπον τὸν φονεύσαντα μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς τότε αἵρετικούς τε καὶ Ἑλληνας, τοὺς κρατήσαντας ἀπιστίαν εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Θεοῦ· καὶ μετὰ πολλὴν ὥραν εἶπεν τῷ φονευθέντι· σοὶ λέγω· ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ στερεώσαντός με ἐν τῇ πέτρᾳ τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ, ἔξελθε τετελειωμένος ἐσφιημένα πάντα τὰ μέλη σου· καὶ μάθωσι διὰ σου αἵρετικοὶ καὶ Ἑλληνες τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ· μάθεις δὲ καὶ αὐτος, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μηνᾶς. καὶ εὐθέως ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ἀνέστη ὁ ἄνθρωπος σῶος τετελειωμένος, ὡς ἦν τὸ πρότερον. Θεὶς δὲ τὰ γόνατα ὁ ἄνθρωπος, προσεκύνησεν τὸν ἅγιον μάρτυρα καὶ τὸ πλῆθος τὸ ὄν μετ' αὐτοῦ, λέγων· εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ καὶ δεσπότη τῷ ποιήσαντι μετ' ἐμοῦ ἔλεον

διὰ τῆς σῆς παρουσίας, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ κατεβαρήθην τῷ ὕπνῳ, καὶ ἐλθὼν ὁ κύριος μετὰ δυνάμεως πολλῆς διϋπνισέν με. Καὶ ηὐλόγησεν αὐτὸν ὁ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Μηνᾶς, ὡσαύτως καὶ τὸν φονέα, καὶ εὐθέως ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. Λαβὼν δὲ ὁ ἀποθηκάριος τὰ ἑκατὸν νομίσματα, καὶ ὁ ξένος τὸ βαλάντιον αὐτοῦ ἀπῆλθον εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μηνᾶ, καὶ ἔδωκαν ἅπερ ἦσαν ταξάμενοι τῷ ἁγίῳ νομίσματα. Καὶ εὐθέως ἐξομολογήσατο ὁ ἀποθηκάριος ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ τὸν φόνον ὃνπερ ἐποίησεν εἰς τὸν ξένον καὶ πῶς ὁ ἅγιος διὰ προσευχῆς ἀνέστησεν αὐτόν. Δοξασάντων δὲ πάντων τὸν Θεόν, ἐξέστη ὁ ξένος ἀκούων ὅτι σφαγῆς ἀνέστη. Παρεκάλεσε δὲ αὐτὸν ὁ ἀποθηκάριος, ἵνα δέξηται τὸ σχῆμα αὐτοῦ. Ἀποκαρεῖς δὲ ὁ ἀποθηκάριος ἔμεινεν ἐκεῖ ἔτη ἑπτὰ, καὶ ἐτελεύτησε ἐν μετανοίᾳ. Ὁ δὲ ξένος ὑπέστρεψεν χαίρων καὶ ἀγαλλιώμενος, διηγούμενος πάσῃ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς θαυματουργίας τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μάρτυρος Μηνᾶ· ἐπίστευσε δὲ πλῆθος Ἑλλήνων καὶ αἰρετικῶν ἐκ τῆς τότε ἡμέρας θαυμάζοντες πῶς ὁ Θεὸς διὰ τῶν πρεσβειῶν τοῦ ἁγίου ἰᾶται πᾶσαν τὴν ψυχὴν.

Θαυμα β. Περι τοῦ ταξαμένου τὸν δίσκον (BHG 1258)

Ἔτερον θαῦμα βούλομαι διηγῆσασθαι τοῦ ἁγίου καὶ πανολβίου γενόμενον μάρτυρος Μηνᾶ. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἦν τις ἀνὴρ ὀνόματι Εὐτρόπιος, καὶ εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· ὁ Θεὸς ἐνέπλησέν με τὰς δωρεὰς αὐτοῦ· ἰδοὺ ἀπέρχομαι εἰς τεχνίτην καὶ ποιῶ δύο δίσκους ἀργυροῦς, καὶ χαρίζομαι εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Μηνᾶ τὸν ἕνα, καὶ τὸν ἕτερον ἔχω εἰς ὑπηρεσίαν μου, καὶ ἐν τῇ τελευτῇ μου ἀποδιδῶ καὶ τὸν ἕτερον ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν μου. Απέστειλε δὲ καὶ ἐκάλεσε τὸν τεχνίτην εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ εἶπεν αὐτῷ· δεῦρο, λάβε τὰ σκεύη ταῦτα τὰ ἀργυρᾶ, καὶ κλάσας αὐτὰ ποιήσόν μοι δίσκους δύο, μὴ προστιθῶν ἢ ποιῶν ἕτερον τοῦ ἐτέρου ἀνώτερον, καὶ εἰς μὲν τὸν ἕνα γράψεις τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, εἰς δὲ τὸν ἕτερον τὸ ὄνομά μου, καὶ σπουδῇ χρῆσαι εἰς τὰ ἔργα ταῦτα. Εποίησε δὲ τοὺς δίσκους καὶ ἔγραψεν αὐτοὺς, καὶ ἔφθασεν ὁ τοῦ ἁγίου

έντιμότερος, καὶ εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· ἐγὼ ἀπέρχομαι εἰς τὸν ἅγιον καὶ διδῶ τὸν δίσκον, ἐν ᾧ γέγραπται τὸ ὄνομα μου, καὶ κρατῶ τὸν τοῦ ἁγίου εἰς ὑπηρεσίαν μου, καὶ ἐν τῇ ἐσχατῇ μου ἀποδίδωμι αὐτόν. Απελθὼν δὲ εἰς τὸν αἰγιαλὸν εστοίχησε πλοῖον ἀπελθεῖν ἕως τοῦ ναοῦ λέγων, ὅτι βαστάζω τὸν τοῦ ἁγίου δίσκον εἰς ὑπηρεσίαν μου. Εγένετο δὲ ἐν τῷ πλεῦσαι αὐτόν ἡ ὥρα τοῦ ἀρίστου, καὶ ἡτοίμασεν ὁ δοῦλος αὐτοῦ τὴν τράπεζαν πρὸς τὸ ἀριστῆσαι αὐτόν· ἔλαβε δὲ τὸν δίσκον τοῦ ἁγίου ὁ δοῦλος καὶ παρέθηκε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ εἰς αὐτόν. Ὡς δὲ ἐπληρώθη τὸ ἄριστον, ἀπῆλθεν ὁ δοῦλος τοῦ πλῦναι τὸν δίσκον ἐν τῇ λίμνῃ, καὶ ἰδοὺ γνόφος μέγας ἐγένετο καὶ ἔπεσεν ὁ δίσκος εἰς τὸ ὕδωρ· καὶ ἐφοβήθη ὁ δοῦλος τοῦ μὴ γνῶναι κύριον αὐτοῦ καὶ ἀπολέσαι αὐτόν ταῖς βασάνοις, καὶ ἐκδυθεὶς ἔρριπεν ἑαυτὸν ὀπισθεν αὐτοῦ. Οτε ἔγνω ὁ κύριος αὐτοῦ τὸ γεγονὸς, ἐλυπήθη σφόδρα καὶ διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ὀλοφυρόμενος καὶ λέγων· οὐαί μοι, ὅτι ἡμάρτηκα σφόδρα ζηλώσας τὸν δίσκον τοῦ ἁγίου, καὶ ἐκ τούτου ἀπώλεσα τὸν δοῦλον μου· τί ποιήσω οὐκ οἶδα, ὅτι ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα δουλεύῃ μοι· οὐαί μοι, ὅτι εἰς αἰσχύνην μεγάλην ἐγένετό μοι τὸ πρᾶγμα τοῦτο· ἐὰν γνῶσιν οἱ ἄνθρωποι ὅτι τὸν δίσκον τοῦ ἁγίου ἐκράτησα, ποῖον ὄνειδος ἐπιθήσουσί μοι; εἴθε προγνωρίζειν μοι τοῦτο, καὶ ἀντὶ τοῦ ἐνὸς δίσκου εἶχον χαρίσασθαι τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου τρεῖς· δύο ἀργυροῦς καὶ ἓνα χρυσοῦν· καὶ μὴ τὸ κακὸν ἔργον τοῦτο καὶ ἡ αἰσχύνη τῶν ἀνθρώπων κατέλαβέ με· κρείσσον γὰρ τούτους δοῦναι καὶ μὴ τὸν δοῦλον μου ἀπολέσαι, καὶ μάλιστα πικρῷ θανάτῳ· ἐὰν δὲ ἀξιωθῶ ἰδεῖν κἄν τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἵνα θάψω αὐτὸ, δίδωμι δύο δίσκους εἰς τὸν ναόν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μηνᾶ, καὶ οὐπὲρ ἀπώλεσα διδῶ τὴν τιμὴν αὐτοῦ, ὅτι παρέβην καὶ ἐγενόμην ἄφρων, κρατήσας τὸν τοῦ ἁγίου εἰς χρεῖαν μου. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ διαλογιζομένου ἔφθασεν εἰς τὸν λιμένα τὸ πλοῖον, ὁ δὲ Εὐτρόπιος ἐβίγλευεν εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἐλπίζων ἐν ἑαυτῷ, ὅτι πάντως ἔσυραν τὰ κύματα τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ εὗρων θάψω αὐτό. Εἶπον δὲ αὐτῷ οἱ ναῦται τοῦ πλοίου· τί ἐστὶν ἡ ἀλογία αὕτη; ὅτι δύο ἡμέρας ἐπλεύσαμεν, καὶ ἀρτίως ψηλαφᾷς τὸ σῶμα αὐτοῦ; Ἐφῆ ὁ Εὐτρόπιος (συμπαθὴς γὰρ ἦν σφόδρα)· ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰς

πρεσβείας τοῦ ἁγίου Μηνᾶ τοῦ τὸν μεμελισμένον ἐγείραντος σῶον, ὅτι κἄν τὸ σῶμα αὐτοῦ πρὸ θανάτου μου ὄψομαι ἵνα θάψω αὐτο διὰ τὸ ὄνειδος τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα αὐτοῦ φήσαντος, ἰδοὺ καὶ ὁ παῖς ἐρχόμενος μετὰ τοῦ δίσκου ἀκολουθῶν τὸ πλοῖον. Ὁ δὲ Εὐτρόπιος θεασάμενος τὸν παῖδα ἀπὸ μακρόθεν ἐστῶτα ἔχοντα μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν δίσκον καὶ γυρεῦοντα τὸ πλοῖον διὰ τὸν κύριον αὐτοῦ, ἐδόξαζε τὸν Θεόν, οἱ δὲ ναῦται θεασάμενοι τὸν δοῦλον, ἔρριψαν τὴν ἀρχὴν τοῦ σχοινίου παρὰ τὸν αἰγιαλόν. θεασάμενος δὲ ὁ δοῦλος ἐκράτησε τὸ σχοινίον τοῦ πλοίου καὶ εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ. Ὅτε δὲ εἶδεν ὁ κύριος αὐτοῦ, ἡσπάσατο αὐτὸν χαίρων καὶ λέγων· ἰδοὺ ὁ δοῦλος μου ὁ καλός, νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν. Δακρύσαντες δὲ πάντες ἐπὶ τὸ γεγονὸς παρεμυθήσαντο τὸν Εὐτρόπιον· ὁ δὲ ἔφη· εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ὅτι ἠλέησεν με ὁ Θεὸς σήμερον διὰ τῶν πρεσβειῶν καὶ εὐχῶν τοῦ ἁγίου μάρτυρος καὶ προστάτου μου Μηνᾶ, καὶ στραφεὶς λέγει· τίني οὐκ ἐξηγήσομαι, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, τὰ θαύματά σου καὶ τὰ σημεῖα ταῦτα, ἃ ἐνδείξω ἐν ἐμοί; ἓνα δὲ λυποῦμαι καὶ φρίττω, ὅτι ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μου ἐὰν προσενέγκω σοι οὐκ ἐπαρκοῦσιν, διότι ἡμάρτηκα καὶ οὐκ ἐμνήσθην τοῦ εἰρηκότος, ὅτι οὐκ ἐπιθυμήσεις τὰ τοῦ πλησίον σου, οὐδὲ τῷ πλησίον σου εἰσίν, μάλιστα τοῦ ἁγίου· καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν παῖδα λέγει· εἶπε μοι, τέκνον, τι συνέβη σοι ἐν τῇ λίμνῃ καὶ πῶς ἐλυτρώθης; ἔφη ὁ παῖς· κύριέ μου, ὅτε ἀπῆλθον πλῦναι τὸν δίσκον ἐν τῇ λίμνῃ, ἐγένετο γνόφος μέγας καὶ ἔπεσεν ἐξ ἐμοῦ ὁ δίσκος, καὶ εἶπον ἐν ἑαυτῷ· τί ἔτι ἄρα ποιήσω ἢ τί ἀπολογησομαι τῷ κυρίῳ μου; καὶ φοβηθεὶς ἔρριψα ἑμαυτὸν ἐν τῇ λίμνῃ καὶ ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸ ὕδωρ εἶδον ἄνδρα φωτεινὸν πάνυ καὶ ἐτέρους δύο ἐστῶτας μετ' αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· κρατήσατε αὐτόν· καὶ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης οὐκ ἐχωρίσθησάν μου ἕως οὗ ἔφθασα ἐνταῦθα. Εὐθὺς οὖν ἔγνων ὁ Εὐτρόπιος ὅτι ὁ ταχὺς βοηθὸς καὶ μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Μηνᾶς ἐστιν, καὶ ἐδόξασε τὸν Θεὸν τὸν διδόντα ἐξευσίαν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ. Εἶτα ἀπελθόντες οἱ δύο ὁμοῦ ἔφθασαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου, καὶ ἔδωκεν ἐκεῖ τοὺς δύο δίσκους καὶ τὸν δουλὺν ἐκεῖνον πρὸς τὸ δουλεύειν ἐκεῖ τῷ ἁγίῳ τόπῳ, καὶ ὑπέστρεψεν αἰνῶν καὶ εὐλογῶν Χριστὸν τὸν Θεόν

ἡμῶν καὶ πάντας τοὺς ἁγίους αὐτοῦ, τοὺς σώζοντας ταῖς πρεσβείαις αὐτῶν δι' αὐτοῦ τὸν λαόν.

Θαῦμα δ'. Περὶ τοῦ Ἑβραίου καὶ τοῦ Χριστιανοῦ (BHG 1260)

Ἑβραῖος τις ἦν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πραγματευτῆς κατοικῶν πλησίον Χριστιανοῦ τινος, εἶχεν δὲ ἀγάπην ὁ Ἑβραῖος μετὰ τοῦ Χριστιανοῦ πάνυ. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἀναχωρῶν ὁ Ἑβραῖος ἐπὶ πραγματείας ἔασεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Χριστιανου βαλάντιον βεβουλωμένων. Ὅτε δὲ ὑπέστρεψεν ὁ Ἑβραῖος ἐκ τοῦ ταξιδίου, ἀτέστειλε πρὸς τὸν Χριστιανὸν δῶρα ὑπὲρ τῆς παραφυλακῆς. Ὅτε δὲ ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ ὁ Χριστιανὸς τὰ δῶρα ἐμπαίζων αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ εἶπεν· ὄντως, καὶ τὰ δῶρα λαμβάνομεν, καὶ ζητήσεις τὰ ἴδια σου, ἔχεις οὐδέν. Ἐλάλησε δὲ ὁ Χριστιανὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ οὕτως· ὦ γύναι, ἐὰν ἐνδέχεται, ἀρνησώμεθα τῷ Ἑβραίῳ τούτῳ, καὶ ἐὰν ἐπιμένῃ κρατῶν, ὀμνύωμεν αὐτῷ καὶ ἀναχωρεῖ. ἡμᾶς γὰρ ὁ ὄρκος οὐδεν βλάπτει, διότι Ἑβραίῳ ὀμνύομεν καὶ οὐ Χριστιανῷ. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἀνέστη ὁ Ἑβραῖος καὶ ἀπηλθε πρὸς τὸν Χριστιανὸν πρὸς τὸ λαβεῖν τὸ βαλάντιον αὐτοῦ. Ὁ δὲ Χριστιανὸς τῇ ἐπιβουλῇ τοῦ διαβόλου ἠρνήσατο λέγων, ὅτι οὐκ ἔδωκας ἡμῖν τί ποτε. Εἰδικάζοντο δὲ πρὸς ἀλλήλους, ὥστε συναχθῆναι τὴν πόλιν ἅπασαν ἐκεῖσε. Ἐσχατον δὲ ἔλαβεν κατὰ νοῦν ὁ Ἑβραῖος καὶ εἶπεν τῷ Χριστιανῷ· ἤκουσα, ἀδελφε, περὶ τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μάρτυρος Μηνᾶ, ὅτι μεγάλη ἡ δόξα αὐτοῦ καὶ καταισχύνει τοὺς ἀδίκως ὀμνύοντας· ἐγερθεὶς ἄγωνεν ἐκεῖσε καὶ μοσόν μοι ὅτι οὐκ ἀφῆκα ἐγγὺς σου τί πότε, καὶ πορεύου ἐν εἰρήνῃ. Λέγει ὁ Χριστιανὸς τῷ Ἑβραίῳ· Ἀλλ' οὐκ εἰσέρχεται Ἑβραῖος εἰς τὸν ναὸν τῶν Χρηστιανῶν. Λέγει ὁ Ἑβραῖος, ὅτι κἂν οὐ δύναμαι εἰσελθεῖν, στήκω ἔξωθεν εἰς τὸν νάρθηκα. Ὁ δὲ Χρηστιανὸς κατεφρόνησεν εἰς τὸν ὄρκον λέγων· ὁ ἅγιος Μηνᾶς συμπαθῆσαι ἡμῖν ἔχει. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἀπηλθον οἱ δύο εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Μηνᾶ πρὸς τὸ τελέσαι τὸν ὄρκον. Εἶπεν δὲ ὁ Ἑβραῖος τῷ Χριστιανῷ· ἐταῖρε, φοβήθητι τὸν Θεὸν καὶ ἐλέησον τὴν ψυχὴν σου. ὅσα χρήματα θέλεις λάβε, καὶ τὰ λοιπὰ δός μοι, καὶ μόνον μὴ ὁμόσης. Ὁ δὲ Χριστιανὸς οὐκ ἠθέλησεν

ἀκοῦσαι αὐτοῦ ὅλως. Ὁ δὲ Ἑβραῖος κλίνας τὰ γόνατα μετὰ δακρῶν εἶπεν· ὁ Θεὸς, ὁ καταξιώσας με εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μάρτυρός σου Μηνᾶ. αὐτὸς γενοῦ μεσίτης ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ τοῦ Χρητιανοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, καὶ κράζας μέγα εἶπεν· ἅγιε Μηνᾶ, εἰ καὶ ἀνάξιος εἰμι ὀνομάσαι σε, δεῖξον τὰ σημεῖα σου σήμερον, ὅπως δεξάσω σε. Εἰσελθὼν δὲ ὁ Χριστιανὸς μὴ ἔχων τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὤμοσεν. Ἐθεώρει δὲ ὁ Ἑβραῖος, ὅτι πάντως γενήσεται εἰς αὐτὸν σημεῖον τι· ἀλλ' ἐμακροθύμησεν ὁ ἅγιος ἐπ' αὐτόν. Ὅτε δὲ ἐτελέσθη ὁ ὅρκος, ἀνεχώρησαν οἱ δύο εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν. Ὅτε δὲ ἐξῆλθον ἐκ τοῦ τόπου ἀμφοτέρωι ὡς ἀπὸ μιλίων τριῶν, ἐτάραξεν ὁ τοῦ Χρητιανοῦ ἵππος καὶ ἔρριπεν αὐτόν εἰς τὴν γῆν καὶ ἔπεσεν τὸ δακτυλοκλείδιον τοῦ σκευρίου αὐτοῦ ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ· ἐζήτησεν δὲ καὶ οὐχ εὗρεν αὐτό.

Ἐχαιρεν δὲ ὁ Χρητιανὸς, ὅτι ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου, δοκήσας ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὅρκου, εἴτα ἀναστὰς ἐκαββαλίκευσεν, καὶ ἐπορεύοντο οἱ δύο ὁμοῦ. Φθάσαντες δὲ εἰς τὸν τόπον τὸν λεγόμενον Λοξονῆτα εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀγαρὰν ὁμοῦ καὶ ἠγόρασαν τροφάς, καὶ καθίσαντες ἤσθιον. Μετεμελήθη δὲ ὁ Ἑβραῖος καὶ εἶπεν· δια τί ἵνα ἐγὼ πιστεύσω εἰς τὸν ἅγιον Μηνᾶν, ὅτι ἐκ τὰ θαυμάσια ἃ ποιεῖ οὐδένα ἐθεώρησα, εἴθε μὴ ὀρκωσα αὐτόν, πάντως μετ' ὀλίγον χρόνον δοῦναι μοι εἶχεν τίποτε ἐκ τὰ ἐμὰ. Κράζας δὲ μετὰ δακρῶν εἶπεν· οἶμοι, ὅτι οὗτος κατέπιεν πάντα τὰ ἐμὰ. τί ποιήσω οὐκ οἶδα· εὐχαριστήσας δὲ εἶπεν, ἀποδώσω τὴν εὐχὴν μου καὶ τὴν μέριμνά μου εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Μηνᾶν, καὶ ὡς κελεύει ὁ Θεὸς γίνεται.

Ὡς δὲ ἐκάθηντο οἱ δύο, ἰδοὺ ὁ δοῦλος τοῦ Χρητιανοῦ ἐρχόμενος βαστάζων τὸ βαλάντιον μετὰ τοῦ λογαρίου, καὶ ἰδόντες αὐτόν, ἐθαύμασαν ἀμφοτέρωι. Ὁ δὲ κύριος τοῦ δούλου, ἐφοβήθη λίαν καὶ ἠρώτησεν τὸν δοῦλον αὐτοῦ λέγων· πόθεν ἦλθες, καὶ τί βαστάζεις; ἀπεκρίθη ὁ δοῦλος λέγων· ἦλθον πρὸς σε ἀποσταλεὶς ἐκ τῆς κυρίας μου πληρῶσαι τὴν κέλευσίν σου ▪ Εἶπεν δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ· ποίαν κέλευσιν; λέγει ὁ δοῦλος· ὦ κύριέ μου, σήμερον ἦλθεν στρατιώτης μέγας καββαλλάριος πρὸς τὴν κυρίαν μου, ἔχων μεθ'

ἑαυτοῦ τὸ δακτυλοκλείδιον τοῦ σκευρίου καὶ εἶπεν αὐτῇ· δέξαι, γύναι, τὸ δακτυλοκλείδιον τοῦτο ▪ γνωρίζεις αὐτό; ἡ δὲ εἶπεν· ναί. ὁ δὲ ἔφη· ὁ ἀνὴρ σου παρακαλῶν με ἀπέστειλén με πρὸς σε λέγων· ἀπόστειλόν μοι τὸ βαλάντιον τοῦ Ἑβραίου παρὰ τοῦ δούλου μου, ὅτι βασανίζομαι κακῶς εἰς τὸν ἅγιον Μηνᾶν, καὶ διὰ τοῦτο ἤνεγκά σοι τὴν παρακαταθήκην ᾧδε, καὶ ἐὰν οὐ πιστεύῃς, θέασαι καὶ τὸ δακτυλοκλείδιον τοῦ σκευρίου σου· ἐκεῖνος ὁ στρατιώτης ἔδωκεν αὐτὸ τὴν κυρίαν μου. Ὁ δὲ Ἑβραῖος ἀναστὰς ἔλαβεν τὸ βαλάντιον αὐτοῦ βεβουλωμένων καὶ ἐβόα μετὰ χαρᾶς κρᾶζων καὶ λέγων· μέγας ὁ Θεός καὶ ὁ ἅγιος αὐτοῦ μάρτυς Μηνᾶς ▪ θαυμαστὴ ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν ▪ οὐδεὶς ἐλπίζων ἐπὶ σοι, κύριε, καὶ ἐπὶ τὴν βοήθειάν σου καταισχύνεται ποτέ· ἰδοὺ, δέσποτα, γίνομαι κἀγὼ Χριστιανὸς διὰ τῶν πρεσβειῶν τοῦ ἀγίου σου μάρτυρος Μηνᾶ.

Εἴτα λαβὼν τὸ βαλάντιον ὑπέστρεψεν μετὰ χαρᾶς μεγάλης εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου Μηνᾶ καὶ ἐχαρίσατο ἐκεῖ τὸ τρίτον τοῦ βαλαντίου, χίλια νομίσματα, λέγων· ἰδοὺ, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, ἐνώπιόν σου ἔλεγον αὐτῷ ὅτι ὅσα θέλεις λάβε, καὶ τὰ λοιπὰ δός μοι, καὶ οὐκ ἠνέσχετο. λάβῃ ταῦτα ὁ ἅγιος σου ναὸς ὑπὲρ φωταψίας ▪ Φυγὼν δὲ τὴν Ἰουδαίων θρησκείαν καὶ κατηχηθεὶς μετὰ παντὸς τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἐβαπτίσθη καὶ συγκατηριθμήθη ὁ οἶκος αὐτοῦ μετὰ πάντων τῶν Χριστιανῶν μετ' εὐσεβείας καὶ ἀληθείας δοξάζοντες τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἅγιον αὐτοῦ μάρτυρα Μηνᾶν, ὅπως τοὺς παραβαίνοντας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀγίου καταισχύνη. Ἐκ τῆς τότε δὲ ἡμέρας κἂν τε δικαίως κἂν τε ἀδίκως οὐδεὶς εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου ἐτόλμησεν ὁμοσαι. Ὁ δὲ Χριστιανὸς ἀπῆλθεν στένων καὶ τρέμων εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ λαβὼν τὸ ἥμισυ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προσήνεγκε τῷ ἀγίῳ, κἀκεῖσε μετενόησεν κλαίων τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ οὐ κατέλειπεν τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου ἕως οὔ ἐτελεύτησεν πορευθεὶς ἐν μετανοίᾳ πρὸς Κύριον, τυχὼν συγχωρήσεως παρὰ τοῦ ἀγίου καὶ ἀθλοφόρου μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Μηνᾶ.

ინგლისური თარგმანები

English Translations

**Life and Devoted Service of Our Holy Father and Apostolic
Standing, Bagrat, the Archpriest of the City of Taormina
on the Island of Sicily,
Described by Bishop Evagrius, His Disciple**

The time has come, beloved ones, to begin the good narration about the beneficial life of the wonderful and blissful man, Bagrat, as well as the miracles that he performed with the grace of the Holy Trinity. Listen, God-loving ones that you become partakers of his grace.

When God and Our Savior, Jesus Christ, looked down on us with mercy from heaven, came out of His Father's bosom and came to look for the perished man, walked the country, and did wonderful things, at that time Bagrat's father lived in the Pontus region. By the grace of God, he went on business to Antioch. He was accompanied by his wife and Bagrat, his only son. He stayed in Antioch for some time and then went to Judea.

As he entered the city of Judea, saw our Lord Jesus Christ teaching about the Heaven and performing miraculous works beyond nature. He, his wife, and his son believed in him and they became worthy of baptism by the hands of the holy Peter the Apostle. After that, they returned home lightened by the Holy Spirit, and praised God unceasingly.

Blissful Bagrat was distinguished by wisdom and knowledge. His father taught him all good things and strengthened him in the faith of Christ. He inspired him to cast aside worldly and fleeting affairs and remain slaves only to the true God who took on flesh for our mercy.

He was saying to him: "My son, strive to present yourself before God cleanly and enjoy his Commandments so that you will be worthy of eternal life." When the time of his death came, he called his son Bagrat and strengthened and taught him continuously. He

knelt before God and offered a fervent prayer: "Lord Jesus Christ, our God, who wants the life of all men, I commend this child to you, get him and push to your will, because you are blessed forever and ever, Amen!

Soon after his father's death, his mother also passed away. Bagrat buried his parents as required. He said to himself: "How to learn the Scripture, that is, how to be strengthened in the faith?" I am a child and there is no one to teach me the faith that my father taught me because everyone in this village is of another confession. What should I do, Lord, help me." He was so sad in the small tower he had built in his country house.

When Christ's passion was fulfilled, and on the third day, the Lord rose from the dead and rose to heaven, he did not leave us but sat down on the right side of God the Father, giving the Holy Spirit to his apostles, who scattered to every village to preach the word of Christ. Blessed Peter the Apostle walked in the cities and villages, enlightening nations in the name of the Father, the Son, and the Holy Spirit.

By the grace of God, he came to the region of Pontus, where the blessed Bagrat lived, and began to preach there. Thanks to him, many believed in Christ. Blessed Bagrat saw this, put on a brilliant garment, and stood among the people, listening to the apostle's sermon, and as soon as the teaching was over and the people dispersed, he ran to the apostle, fell at his feet, and kissed him. Peter recognized him in spirit.

In that area, Peter converted many people to the faith of Christ and baptized many in the name of the Father, the Son, and the Holy Spirit. One of the disciples, a God-fearing man named Maximinus, was consecrated as a bishop. Peter stayed in Bagrat's tower for forty days, teaching Bagrat all the divine rules. Peter said to him: "Son, Bagrat, just as we have left everything and followed Christ, so you must also do."

Bagrat told him that this was his wish too after his parents passed away. He also asked him to baptize his slaves because he was a kind man and took care of his slaves. Peter joyfully baptized them and entrusted them to Bishop Maximinus to take care of them. Those who were God-fearing men were consecrated as priests and deacons.

Peter collected his savings, gold, silver, pearls, and precious clothes, and according to the apostle's command, he distributed them to the poor people and gave some to his slaves, telling them that he would dissociate everything, follow the path of Christ, and leave his country houses, vineyards, and fields to them. They listened with tears and told him that they were ready to do the same too, but Bagrat told them that it would be better for them if they stayed with the bishop, submitted to him, and took care of their souls. Bagrat determined his house as a church and also built a church, which Peter blessed and established the rules for the bishop. He instituted mourning and twilight prayers and the fulfillment of the Holy Mysteries.

Blessed Bagrat gave the apostle a precious cross made by his father, decorated with gold, pearls, and precious stones. He handed it over to the bishop and told him that he and his parish should be servants of the truth.

The next day, Peter set up an altar in the tower and gave the people the Holy Communion. He made the bishop bring the charter of blessing the church, which he placed on the altar. He preached to the bishop once more. Then he called the artist Joseph and obliged him to depict the icon of Christ. The artist brought wax drugs and expressed the face of Christ. Then he ordered him to paint his and Bagrat's faces in order people to remember that Peter preached the law of Christ, and Bagrat built the church and tower. The artist drew and wrote the names of each one because that is what the apostles did from Jerusalem to Antioch.

After that, Peter intended the painter to depict all the works of the incarnation of Jesus Christ, from the Annunciation to the

Ascension of Christ. He performed everything. Peter ordered to decorate the church with icons. From that time on, the believers wanted to create icons on boards, and charts, and while building the churches, they hung the icons there.

Peter told Bagrat that it was time for them to leave. Bagrat prayed in front of the cross and the icon of Jesus and asked for mercy. After the prayer, he went to the grave of his parents, announced his intention with tears, asked for their prayers and help, and said goodbye.

After that, he also said goodbye to his slaves and told them that he would always be with them in spirit. Then he came to me and told me to follow him. He took only me from his house.

We came to Peter the Apostle, who was performing the dawn prayer. He instructed us to be in constant prayer and vigilance. We left that country in the morning. The apostle stood on the east side, knelt, and commended the believers to God. We came to the seashore and went by boat to Antioch preaching the word of God.

Marcian was sent by the apostles from Jerusalem to train the people. When he heard about Peter the Apostle's presence there, brought countless believers to meet Peter. Peter baptized them and took Marcian with him. So we went with Peter to the cities and villages, and he preached the gospel of Christ and baptized the believers. He cured all kinds of diseases and cast out unclean spirits. This is how the number of believers in Christ increased.

Paul the Apostle also preached the word of Christ. When he heard about Peter's journey to the region of Kilikia, he came to see him. The rest of the apostles also gathered, twelve in all. Paul asked them why they did not bless bishops from among their disciples and send them westward. The apostles liked Paul's words and by the testimony of the Holy Spirit, they chose men as bishops who were sent to the parts of Rome and Africa, because the apostles themselves had not been in Rome, and they obliged the bishops to preach the word of God and fulfill the rules of the church.

Peter the apostle told Marcian and Bagrat that they too should take up the burden of the episcopate and go to the western region to preach, just as Paul's disciple Priscille went to Pallia and so did the disciples of the other apostles. Peter called up all the priests and consecrated them as bishops. Then we went to the seashore, where we saw two boat captains. Marcian and Bagrat called the boat captains and asked where they were from. They answered that they were Sicilians, from great cities, one from Taormina and the other from Syracuse. They were going to their cities. Bagrat and Marcian communicated the apostles Peter and Paul this information and asked them to come there too. The apostles preached and baptized those in the boat. They believed in Christ. One of the masters was called Epiphanius, whose name before was Lucaonides, and the other was called Romilos. The number of baptized people in the boat was two hundred. Peter taught them in the faith of Christ, told them the story of Christ, and appealed to them to serve Him. Believers received his sermon with love and joy. Believers received his sermon with love and joy.

The boatmen reproached Judea that it did not recognize Christ. Peter told them that Christ taught them many things, and told them many parables, but they were willingly blinded and looked upon him as an ordinary man. They forgot the words of the prophets and started worshiping the calf and other idols. They killed their children for them and crucified the Savior.

The next day a large number of people gathered. The apostles performed many miracles in front of them. They cured many weak and sick people by touching them with their hands and throwing the devils from their bodies. Having seen this, the boatmen praised God. The apostles chanted, prayed, and gave the believers the Holy Communion. Peter broadly told them about the creation of the world by God, paradise, the sin of the first people and their expulsion from paradise, Cain and Abel, the first man, the proliferation of evil, the flood, Noah's Ark, idolatry, Abraham and Isaac, Jacob and his

twelve sons, the arrival in Egypt, Moses and Aaron, David and other prophets, the incarnation of Christ, his crucifixion, resurrection after three days and ascension.

Peter also spoke to them about the Second Coming of Christ, explained the commandments of God, and urged them to follow them. Their hearts were filled with joy. After that, Peter took Paul aside and called Bagrat and Marcian before him. He told them that the grace of apostleship had already passed on them and they should continue their affairs.

He explained to them the duties in detail and the way of life of the bishop and talked about the virtues. Finally, he handed over the church relics. Then we went to the beach and entered the boats, the blessed Marcian entered the boat of Romilos, and Bagrat and I entered the boat of Lucaonides, which was called Epiphanius.

On the fourth day, the boats separated and went in different directions. After another two days' journey we arrived in the Sicilian marsh called the Falcon. At first, it was a place of idols. Falconita, the mother of the falcon, had a garden here. Her son Falcon was beautiful and right-handed. He built a beautiful temple in his mother's garden, on which he erected a stone idol called the Falcon God. Three young men and seventy-three calves were slaughtered for him every year.

As soon as we got off the boat, Bagrat offered a prayer. The devils inside the idol started wailing. Bagrat depicted the cross and asked the unholy spirits to be silent. They fell silent. Bagrat asked Lucaonides and his boatmen not to divulge the news of his presence there until God wished it. Then he addressed me: "Son Evagrius, by the power of Jesus Christ, let us pray in front of the idol of the Falcon, which perished many souls." The boat captain Epiphanius warned Bagrat to be careful. Bagrat asked him to come to see the glory of God and the destruction of the Falcon. Bagrat took the cross, the icons of Christ and Peter the Apostle and we went up to the idol. The devils didn't even make a sound.

Bagrat prayed before God. He asked Him to cast the devil out of the idol Falcon. Then he went to the idol and told him to confess to him how long he had been seducing people. He replied that he had been enshrined in this idol for two hundred and sixty years, and had been getting three young men and seventy-three calves every year in the form of the sacrifice. Now he was Bagrat's prisoner, and fire coming out of him, was burning him. Bagrat came out of the temple and called the unclean spirits there to throw the deaf and soulless Falcon into the sea, and they too would remain in the depths of the sea until the Day of doom. At this word, many ravens and orbs appeared, which destroyed the temple and threw the Falcon into the sea. Seeing this, Epiphanius praised God.

The next day, the boat captain told Bagrat that he wanted to go to the city of Vonifante and Auriliano. Bagrat blessed him. The boat captain left with a big gift. The head of the city, Vonifante, received Lucaonides and his gifts kindly. Lucaonides told about the omnipotence of the Christian God, which surprised Vonifante. At this time the priests of Falcon came to him and reported what had happened to their idol and temple.

Surprised and shocked by what he heard, Vonifante asked the priests if they had not sacrificed the summer victim to the Falcon and that is why the idol hated them. They replied that they had not deprived anything of him, said that they were ready to look for it in other cities and ask what they had offended, and if it told them about the fault, they would offer more victims. The head advised them to go to their houses and told them that he would investigate being sure that if the falcon was a God, he would appear before him. The priests were surprised at what he said, and told the head: "How many good things he has done for you, and now are you saying if he is God?" Vonifante repeated that he was going to investigate the reasons.

The head of the city divulged to Lucaonides his astonishment at what had happened to their idol. Lucaonides explained the reality of God's miracles, the mystery of Christ's incarnation, the reasons for

idols' incapacity, the lawfulness of their overthrow, and faith in God. At the same time, he told him that he was ready to tell him about all the secrets that he had seen with his own eyes if he was interested. Vonifante told him that he was wondering about everything. Then Lucaonides told him in detail what he had seen and experienced after he and Romilos had met the apostles in Antioch, who had preached to them the faith of God, how they had given them the Holy Communion, how Bagrat had broken down the idol of the Falcon, and others.

As soon as Vonifante heard, he embraced Lucaonides and thanked him for telling all this. He asked why he did not bring Bagrat to him so that he too could see this amazing man. He told them that he was afraid of a disturbance in the city by the priests. Lucaonides advised him to assemble the people of the city and organize a parade so that he would have reason to see the place where the temple of Falcon had previously been erected, while Lucaonides himself would prepare a meal in his boat fare, and as soon as Vonifante had performed the parade, he would come to his house, where he would meet the blessed Bagrat. Vonifante liked his advice, gathered the nation, and distributed gold and silver to them.

When the head of the second city, Aureliano, heard from the priests the story of the destruction of Falcon, he was not pleased and was going to punish certain persons, but when he heard the story of the gathering of the nation by Vonifante, he could no longer carry out his plan. At night, his liver hurt and he died.

Vonifante organized a parade, and did everything as Lucaonides had taught him. The latter visited Bagrat and told him everything about Vonifante and Aureliano. Bagrat prayed and told Lucaonides that he could feel and see everything even though he was not there. After the parade, Vonifante together with his slaves, approached Bagrat, prostrated himself before him, and dedicated words of praise to him, expressing his respect and love with an

ardent heart. Then they sat together to eat, after which they offered prayers and chants.

After that, Bagrat began to teach Vonifante the gospel, telling him the stories about the creation of the world by God, paradise, the first people's sin and expulsion from paradise, Cain and Abel, the multiplication of evil, the flood, Noah's ark, the building of the Babylonian temple, confusion of languages, idolatry, Abraham and Isaac, Jacob and his twelve sons, the arrival in Egypt, Moses and Aaron, David and other prophets, Saul and Samuel, the incarnation of Christ, John the Baptist, the baptism of Christ in the Jordan River, his works, the treachery of Judas, the crucifixion of Christ, his resurrection after three days and ascension, sending the apostles to preach in different regions. Then he told him how he met Peter the Apostle and how he believed in Christ.

Vonifante expressed thanks to God because he became worthy to hear all these stories and to believe in God. He asked Bagrat to accept him as his son. The next morning he went to his home. Lucaonides conveyed Vonifante's desire to Bagrat to bless his house. Bagrat told him that the devils were going to revolt. Therefore he would write a letter that Lucaonides had to read at the Taorminian shrine. In the letter, Bagrat appealed to the idol Luzon and other idols not to organize any rebellion. Lucanode read Bagrat's letter in front of the idol, left it there, and came to us.

The next morning we went to their city, where the head of the city welcomed us with honor. Thus, we spent forty days with Vonifante.

The feast of the idol Luzon approached when many sheep and cows were to be sacrificed to it by the Taorminians. Vonifante instructed the priests to prepare everything according to the rules, and he would prepare a sheep and a cow for sacrifice. He informed Bagrat about this and asked him whether he would like to come to the celebration or not. Bagrat told him to stop sacrificing to idols and repent to God, and God would forgive him because he wanted all

people to gain Heaven. He asked Vonifante to build an altar, to which he agreed. Bagrat depicted the face of the church at his request, and Vonifante marked the place of construction. The church was built in thirty days. Bagrat blessed him and offered a bloodless sacrifice, giving me and Lucaonides, that is Epiphanius, the Holy Communion, but Vonifante was not given the Holy Communion which made him sad. Bagrat started chanting. At his voice, Epiphanius and I saw a terrible fire coming from heaven, which filled the church and destroyed the idols erected around it.

Bagrat then explained to Vonifante the reason why he had not given him the Holy Communion. He told him that he should be baptized first. When God wanted, the time would come.

From that time, we were in that church, we performed prayers and offered bloodless sacrifice to God.

The evil priests thought that Vonifante built the temple to Apollo, and they rejoiced. They collected a sheep, a cow, and three young men to sacrifice to the Luzon idol. First, they entered the temple of the idol Dio and saw it fallen and surrounded. Seeing this, they started crying and wailing. All the idols in other temples were in this condition too. At the sound of their mourning, the whole town heard about what had happened.

The priests came to Vonifante and reported that Dio, Luzon, and other idols were slashed like Falcon and that the head of the city did not care about it. Vonifante advised them to convene a meeting, select wise and scholarly men, and appoint two to each temple to investigate the matter. The priests liked what he said. They selected thirty men and appointed two scholars in each temple. At that time, Bagrat was covered by the Holy Spirit in his church.

Residents of the whole city came to the idol from where they heard the voice. The idol was telling them that what they had done until now, they had all done together, and now God had mercy on his creations. He sent a disciple who destroyed Falcon and the rest of the idols. After that, the idol became silent. The priests and other

residents of that town did not understand what was happening and were filled with sorrow. They began to plead with the idol to explain if there was a God greater than him. The idol did not answer. They began to cast lots on who should be sacrificed for him. The lot fell to Vonifante, who was to be slaughtered for the idol. The people appealed to him that Luzon had chosen him as a victim and that he should do his duty, and after death, he would become their God, like the other idols.

Vonifante sent the people with a gift, and he went to Bagrat. He reassured Vonifante and advised him to go to the idol and wait for Bagrat who would rescue him.

The head of the city left relieved. The next day the priests asked the men appointed in the temples what they had seen during the night. They told him that at nine o'clock in the evening, they heard a sweet chant, at the sound of which the idols broke. The priests did not believe. Then the men advised them to see everything with their own eyes. They have found other men and appointed them in the temples. At nine o'clock in the night, Bagrat started chanting, at the sound of which the idols began to break. Bagrat was not visible, only his chanting was heard. Finally, he appeared in front of the church as an angel. The priests were afraid and asked whether it was God or man.

Bagrat told him that he was neither God nor did he serve any profane gods, but he was inspired by God and preached the true word. The priests told him that they saw grace in him, thinking that he was the God Apollo. Bagrat replied that he was the slave of Jesus Christ, who created the heavens and the earth, the sea and all that is under the sky, and the idols they worshiped were devils. Bagrat urged them to leave the devils and approach the true God.

The priests were surprised by his words and rushed to the Luzon idol. They ordered the nation to gather around the temple. Meanwhile, the people seized Vonifante and brought him before the idol of Luzon. They prepared him for slaughter. He was looking for

Bagrat with his eyes and saying: "Lord Jesus Christ, have mercy on me!" We went up to the idol together with Bagrat and saw a big snake, like a whale, drinking the sacrificed blood. Seeing Bagrat, Vonifante addressed: "Glory to you, God of your slave Bagrat", and suddenly the shackles with which he was bound fell off. Bagrat appealed to the idol to confess to the nation that he had seduced them, which he did. Bagrat made a sign of the cross with his cross and ordered in the name of God to leave the place and fall into the sea where Falcon was. And so it happened. The idol was broken and torn. The snake remained there, which Bagrat killed with his crozier. Seeing this, people believed in the God of Bagrat. Bagrat told them to feed the dogs with the offerings brought to the idol. People tore all the idols that were erected in different temples. Bagrat blessed them. The demons expelled from the idols came to Bagrat to scare him, but he drew them to the rock with a prayer and ordered them to stay there until Judgement Day.

Bagrat preached to the people for two days. From the third day, he began to baptize them. A total of 24,000 people were baptized and given the Holy Communion. Everybody who heard about that around that place came and was baptized by Bagrat. Many sick people were also cured by him. Vonifante asked Bagrat why he did not baptize him. Bagrat replied that he should still care for his soul and that he still needed to get prepared by doing holiness and charity. Vonifante took Bagrat to his temple and showed him countless treasures, gold, and silver, as described in the books about Taor and Mina, who built this city.

Mina was from the tribe of Alexander the Great and knew how to smelt gold. Because of this, the city was full of gold and no one was in need. Vonifante told Bagrat that this treasure was in front of him and could do, as he wanted. Bagrat advised him to distribute it to the poor people. Vonifante told him that no one in the city was in trouble, but if anyone were, he would give him or her plenty.

We returned to the church, where countless people had gathered. Bagrat preached. On this day, Xantippe, the wise man of the city, whom Bagrat called Onesiphorus, was baptized. The next day, a woman came to Bagrat, named Khruse, who was a priestess of idols, and the devils called her mother. Khruse told Bagrat that she had served Ira, the daughter of Kronos the Great, for forty years. Now she was diseased and asked Bagrat, if his word was true, to cure her. Bagrat told her not to trial the Lord, because instead of healing, she would receive punishment, and if she had faith, she would be healed not only of physical but also of spiritual diseases. The woman replied that she was healthy and had only leprosy.

Bagrat said to her: "You have been serving the devils for forty years and how are you healthy?" Be baptized first so that grace will come to you." The woman first asked for healing. Bagrat prayed and leprosy came out of the woman. Instead of thanking them, she started to reproach him: "You didn't do anything good for me, I tested you, how knowledgeable you were, and I learned that our scientists are more capable of curing diseases than you." Bagrat replied that no one could do this but God, and since she dared to test God, He could also bring back the leprosy from which no one could cure her.

Bagrat prayed and asked God to turn back the illness to the woman, which was fulfilled. The woman repented of her sin and asked Bagrat for forgiveness, promising to be a slave of God for the rest of her life. Bagrat prayed again and healed her. The grateful woman fell to her knees. Bagrat baptized and called her Venedikta, and after a few years, she was ordained a mother deacon. The woman took Bagrat to the temple, smashed all the idols in front of him, showed Bagrat the treasure, and asked him what to do with it. Bagrat advised her to give it to pauper people. She replied that there were no poor men in her town, although she promised to behave so. The woman remained in the church throughout her life.

Another woman also came to Bagrat with a prayer of healing, which he fulfilled.

In those days, Bagrat baptized and gave the Holy Communion to several thousand people. At that time, Matthew the Apostle described the Gospel, which the apostles gave to the believers to read. It reached us, which Bagrat placed on the altar and read to the people during prayer.

At that time, the enemy came to the city of Taormina. Vonifante got prepared for battle and asked Bagrat to look after the city, to which he replied that it was not his business and advised him to choose a wise and kind man who would be the head of the city. He singled out Aureliano's son, Elido, who refused to be baptized until Vonifante was baptized. Bagrat blessed Elidos as the head of the city.

Five hundred thousand people gathered to fight. Bagrat came to them and encouraged them. He stood in a high place, performed the prayer, and gave the Holy Communion to the believers. They shouted with one voice that they believed in Jesus Christ. Then he preached again. We returned to the city, where Bagrat continued to do God's good deeds. The fighters of Taormina won the battle. They killed more than 400,000 people and captured 80,000.

The Macedonians also attacked the Taorminaians, but they too were defeated. Many, having seen their portliness, left their King and joined them. But now, let's go back to the previous word.

Before the battle, Vonifante asked Bagrat for Epiphanius, as he might die in battle, to which he replied to go to battle in the hope of God and, when God willed, he would be baptized. He blessed me as a priest and ordered me to follow the fighters, pray for them, and teach the word of God. He gave me the cross and the icon of Christ, which would lead the fighters forward in the battle.

He ordered me to perform morning service for the nation, which I did with fear. I gave the Holy Communion to Bagrat and got the same from him.

After our departure, Elidos set up an idol of Scamandro in front of his house, to which he offered sacrifices every day. He did not listen to Bagrat either.

Two virgins came to Bagrat, who had been baptized by him and whose parents had died. They wanted to stay in the church with Khruse. Bagrat was happy and handed them to Venedikta. He ordered to build a cell near the church so that they could be there during the chanting.

Wicked Elidos fell in love with the younger virgin; he called her elder sister and tasked her to persuade the younger sister to complete Elidos' will. He promised to do many good things. She told him that they believed in Christ not in Scamandro, and that she would communicate to Bagrat about that, and as they would say, so they would do. Elidos refused because he was afraid of Bagrat. He promised that after the wedding he would also become a Christian.

The elder sister informed Venedikta about it and Venedikta informed Bagrat. The latter called both sisters to strengthen in the love of Christ. They vowed to remain faithful to Christ until the end of their life. Elidos called the Jews and unbelievers and told them that the Christians had abducted his bride and that if she resisted, he would kill her. The wicked sent the devils of love to the virgin, but the angel of the Lord turned them away. Frustrated, the devils told Elidos what had happened to them. Bagrat prayed and asked God for help. Elidos called a meeting and once again announced his desire. He called Bagrat a magician.

On the advice of his counselors, Elidos sent men to fetch the sisters. They were presented to the head of the city by beating. He appealed to the virgin to marry him. He demanded her to neglect Christ and receive Scamandro. She firmly replied that she was not going to betray Christ and would suffer all kinds of troubles for Him.

Elidos promised her wealth and honor if she would marry him but she refused. The virgin told him that she did not want his fleeting riches, because she had eternal treasure in heaven. Elidos asked her

elder sister for help. She took aside her younger sister and asked her not to betray Christ. She promised. The older sister told Elidos that she had not been able to persuade the younger sister. The men standing there told him that the older sister strengthened the younger in the faith and therefore she should be punished. They thought, that watching her suffering, the younger sister would be scared.

The elder sister was first tortured and then beheaded. The younger sister was put in prison. Then Elidos and his servants got drunk. Elidos ordered to bring the virgin. He once again appealed to her and asked her to marry him, and if she would not agree, he would kill her. She refused again. Then he ordered them to torture and kill her. She was beheaded, like her sister.

Bagrat buried both sisters with honor. Many miracles and healings were performed by the martyrs. This news spread among the Christians. They gathered and tried to kill Elidos, but Bagrat stopped them. The Jews were afraid and went to the side of Syracuse. Bagrat sent philosopher Xantippe to them to turn and separate from the devil. They didn't want to go back. Bagrat sent men to them three times. Only one man came and became a Christian. Others went into the sea, a whirlwind broke out, and none of them survived. Elidos was horrified and thought that he too was about to die. Bagrat invited him to join him, but Elidos refused.

Bagrat ordered the believers to build a church at the place of the burial place of the martyred virgins.

Bagrat announced to the people that Vonifante and his warriors would return in two days. Everyone was surprised how he guessed the time of their return. Indeed, two days later their boats appeared. People met the warriors with great respect. Elidos also came and bowed to Voniphantes. Then Bagrat, Vonifante, and the chiefs sat down in the church, where Vonifante asked how the new head of the city behaved. Bagrat told everything that Elidos had done while he was absent. Vonifante ordered him to be imprisoned.

The next day, Bagrat performed the Morning service. He understood from Vonifante that the brought captives were Avars and he wanted to preach the faith of Christ to them. The captives accepted this with joy and revealed to Bagrat that they were amazed by the miracles of the Christian God in battle. They worshiped idols but listened to Bagrat's sermon with respect.

Bagrat baptized the captives but again refrained from baptizing Vonifante, to which the head of the city obeyed. He again gave a glut of wealth. He summoned the people and asked them why they had allowed Elidos to kill the virgins. They replied that it did not depend on them, they wanted to kill Elidos themselves, but Bagrat did not let them. Vonifante ordered Elidos to be brought. When he was brought, he asked him why he had killed the virgins, and why he had gathered around him Jews and Montanans, which they had not done even when the city was immersed in idolatry. He replied that he did not forgive virgins for rejecting idols. Vonifante urged Elidos to renounce idols and accept Christ, to which he refused, saying that even if he were killed, he would not change his faith. Vonifante then ordered him to be beheaded, which was done. After that, evil was destroyed in that city and everyone praised Christ.

Bagrat ordained his disciples as priests and deacons and sent them to preach in different areas. They went, built churches, and preached Christ. One day Bagrat three times heard a voice from heaven telling him to ordain Onesiphorus as a deacon and send him to preach in the area of Dorakin. He did so. Onesiphorus harnessed his mule and set off. When he reached a place, the mule stopped. Onesiphorus took this as a sign and began to read the Gospel. The head of that place was Melaphor. A certain woman, whose husband was working in the field, and she brought wine and bread to him, stopped as saw Onesiphorus. When the priest asked her the reason, she told him that she had never seen the cross and the gospel, and offered him bread and wine to know whether Onesiphorus was a God

or a man. Onesiphorus was hungry for two days and ate what she offered. The woman told him that she wanted to tell her husband about his presence so that he could be invited home.

The husband reprimanded the woman for being late, and she explained that she had seen a wonderful man before whom a pillar of fire was erected. The husband immediately ran to see the priest. As soon as he saw him, he stopped in surprise. He asked whether he was a God or a man. Onesiphorus explained who he was. It turned out that the man had heard the news of Christ's crucifixion and resurrection, also about the apostles. He also knew that the faith of Christ was preached in their area as well.

Onesiphorus began to read the Holy Scriptures. The man believed in Christ and asked Onesiphorus to be baptized. The priest told him to put on new clothes and come to him. He did so and Onesiphorus baptized him in the river. When he came out of the water, he told Onesiphorus that Christ laid His hand on his head and suddenly fire surrounded him. Then he went to the field to tell other workers about what had happened. But when the people saw him, they fled because he was wrapped in fire and they did not recognize him. Finally, the wife recognized him and said that it was her husband. The workers came back and asked what was happening to him. He told everything in detail. They immediately ran to Onesiphorus and expressed their respect. The priest read the gospel to them every day and baptized them after a few days.

At night, the devil came to Onesiphorus with other unholy souls who had the face of Indians and reprimanded him for taking souls from him. Bagrat depicted him on the cross and told the believers that the devil wanted to deceive them again. At his advice, believers spit on the devil and told him that they parted with it and joined Christ. They did everything according to Onesiphorus. The devil disappeared.

The next day, the first baptized man came to Onesiphorus with his wife and three children. The priest ordered him to bring new

clothes so that others could be baptized. Thus, Onesiphorus baptized his wife, children, and all the rest. He taught them all the rules of Christianity. The first baptized man, following the advice of his wife, built a residence for Onesiphorus. The priest sent believers to different places to preach. He told them that they could heal sick people in the name of Christ. They did so. All who were touched in the name of Christ were healed. They came to Onesiphorus to learn more about Christ. Onesiphorus also received them with joy, taught and baptized them, and gave the Holy Communion to them.

Melaphorus, the head of that place, returned and he too believed in Christ. They built a church where Christian rules were performed.

Saint Marcian, bishop of Syracuse, heard of Onesiphorus that he was sent by Bagrat and wrote a letter to Bagrat. In the letter, he expressed respect for Bagrat and his desire to know the reason for sending Onesiphorus to that area, because he knew from the apostles that every church should have its parish, and he asked if he had a divine vision when he made this decision.

Bagrat wrote a reply letter which I took to Marcian. In the letter, he expressed his satisfaction that the bishop was doing well and that many people had been converted to the faith of Christ by him. He informed that Onesiphorus was a philosopher and that all books of wisdom and healing were kept with him. He helped Bagrat a lot in his work, which is why Bagrat ordained him a deacon. A few days later he three times heard a voice from heaven telling him to ordain Onesiphorus a priest and send him to preach in the Dorakin area, which he did. God did this so that Onesiphorus could serve Marcian in that area. I, deacon Evagrius, took this letter to him. He read it with joy and told me that he too had a divine vision about Onesiphorus.

Marcian told me what trials he had to overcome in that area. The next day we both went to see Onesiphorus. We stayed with him for eight days. Then I followed Marcian and stayed with him for

three days. Then we went to visit Bagrat. He had heard about our visit in advance and met us. Vonifante also came to see Marcian. In those days, Marcian offered prayers in the church, baptized many people, and gave them the Holy Communion. He spent fifteen days with Bagrat. While leaving, he invited Bagrat to join him in Syracuse. We went too to visit that side. Marcian's disciples greeted the confessor with joy and tears. Marcian asked the reason for their weeping, and they told him that the devils had told them that Marcian had been thrown into the sea.

Bagrat and Marcian prayed together. It was surprising that one word came out of two mouths, like one light from two candles and one water from two fountains. This is because the Holy Spirit that gave them the word was one. Onesiphorus was told the news of their being together, and he happily joined them.

Onesiphorus communicated to them that the construction of the church had been completed thanks to their prayers and asked them to bless it. Bagrat, in turn, asked Marcian for the blessing of the church, as he hurried to his area, lest the devils do the same as they had done in Marcian's absence. While we were in Syracuse, Bagrat saw the vision that Aquilianus, King of the Kalavar, had assembled six hundred thousand men and was about to attack Taormina. Bagrat confided this vision only to Marcian, that he would help him with prayers. Bagrat summoned the head of the city and obliged him to bring the city chronicle to find out what reason Aquilianus had for attacking the city. When the chronicle was brought, Bagrat ordered me to read it.

The chronicle listed the places that belonged to Remindos and Aquilianus. Aquilianus was stronger and therefore Remindos paid tribute to him every year. Aquilianus thought to appropriate his places too, expel him from there, and marry his wife Mina. Mina was Macedonian. Taor was a Canaanite, from the tribe of Nebroth, born in the land of Ham. He and his mother were among the captives brought to Assyria after the conquest of Ham. Taor was then a

beautiful young man fifteen years old. The prisoner-separator hid him with his mother. Both were bought by a Roman boat captain. As he was taking them to Rome, a big wind blew. Remindos met them, saw Taor liked him with his briskness, and bought him and his mother from the boat captain.

Remindos took Taor and his mother to his hometown of Salino. Remindos's wife Mina, who was eighteen at the time, liked Taor. And when she saw Taor's mother, she was afraid that her husband might like her and decided to poison her. Taor suffered greatly from the death of his mother and got diseased. Mina took care of him and told him that she would be his mother. Taor gradually got stronger and recovered. Remindos taught him martial arts and after five years he became a very strong man. Aquilianus also heard his story and was surprised. He attacked their country with a large force. Remindos went out with a small detachment to fight against him. Taor also accompanied him. Remindos and many of his fighters were killed in the battle. Taor took his corpse. The enemies pursued him and fought. Taor killed fifty people.

The enemy got scared and stopped pursuing Taor. He informed Mina about her husband's death. Mina went in grief and mourning. A few days later, Taor comforted her and told her: "How you endured motherhood when I was struggling, now I want to be your husband. Give me your husband's clothes and armor and I'll take your blood." Mina gave them to him and agreed to his proposal.

Taor gathered six thousand men and campaigned against eighty thousand warriors of Aquilianus. The warriors were frightened by the scarcity of human forces, but Taor encouraged them. He split the squad in half, went on a scout himself, killed three guards of the enemies, and captured three. He learned that the enemy squad was drunk and had no other guards. Taor's army defeated the enemy. Aquilianus fled. The people married Mina to Taor and held a wedding. He took his wife, the whole nation, and the possessions they had to Sicily and built a city there, which was called Taormina.

Mina had a prophetic artist who knew how to smelt gold, and soon the city became rich. Aquilianus heard of their kindness and decided to subjugate them.

Aquilianus invaded the country of Taor. Taor encouraged the frightened warriors and called them to fight. They intended to kill Taor and give his wife and the city to Aquilianus. Taor recognized their intention and reproached them. He passed the message to Aquilianus that his people wanted to kill him and told him to come and conquer him, his wife, and the city. Aquilianus, on his part, said: "Let's go out into the field, fight, and if you overmatch me, let my kingdom be yours." In the battle, Taor pierced Aquilianus's heart with a large stone and called his warriors to fight the enemy. Taor had 70,000 warriors, the enemy - 500,000. Taor defeated Aquilianus's squad and captured his kingdom and belongings. Neighboring countries paid tribute to him.

These stories were written in the city chronicle. Bagrat addressed Vonifante and told him that the new Aquilianus was prepared for war and that Jesus Christ would shame him. Aquilianus gathered 600,000 as the first Aquilianus and the Taorminians had 40,000. Bagrat passed the message to the warriors to rest themselves and Jesus Christ would defeat the enemy. They refused, but Bagrat was able to convince them. He dressed himself in priestly clothes and took the cross and the icon of Christ in his hand, the deacon Tatiane took the icon of Peter the Apostle and they went to fight.

Bagrat prayed to Jesus Christ and asked for help. As soon as the prayer was over, darkness fell and the enemy started killing each other. Bagrat asked Christ to make the enemy see the power of God. They realized that they were fighting each other and ran away. They entered the city of Bagrat and asked for mercy. Bagrat preached to them and baptized them. The warriors said that they saw three suns that blinded them and started fighting each other. Bagrat told him that these three suns were the cross and honest icons. They were

amazed and praised God. Bagrat consecrated Stephen as bishop of Calvary.

Bagrat sent me to Syracuse to tell Marcian about all this. He raised his hands to heaven and offered grace to God. He also told me his news, which I passed on to Bagrat.

Having heard about this news, Maximinus, the bishop of the region where Bagrat was from, sent priests to Sicily to give his regards to Bagrat. He welcomed them with respect and in a few days, sent them to their country.

The time has come to tell you how blessed Bagrat died. He told me that I should be the bishop of that area. He instructed me, to take Vonifante and other believers to Rome to the Peter the Apostle after his death so that he would bless me as the bishop. After returning, I should have baptized Vonifante. Bagrat taught me how I should behave and live in order to perform virtuous deeds for God.

Now I have to tell you about the trial. There was a certain malicious man named Artagar, the steward of a Praetor, head of the city, Canaanite by origin, the brother of Aureliano, and the brother of the father of Elidos. He killed Saint Bagrat. When we went to the surrounding villages, and Vonifante was not in the city, he called his accomplices and told them that Bagrat had insulted their idol, made Vonifante a Christian, and destroyed the whole city. Bagrat was praying in the church at that time. He heard a voice informing him that the time of his eternal rest was at hand. Artagar passed the message to Bagrat as if he was sick and wanted to see him.

When Bagrat went to him, he was rejoicing and drinking with others and worshiping the idol of Scamandro. Bagrat asked him why they were worshiping an idol, and they started insulting him. Bagrat made a cross, and the idol fell and was torn. When the impure men saw this, they started beating Bagrat. Bagrat prayed before Christ and commended his soul to God. They threw his holy corpse into the crevice.

When we got back we started searching and I found him lying in the crevice, bleeding. We started mourning and crying. Vonifante ordered them to put him in the gold grave mound. The young boy who had seen the torture of Bagrat and who was miraculously saved by the angel of the Lord after slipping on the cliff informed Vonifante who killed Bagrat. Vonifante executed all of them. After seven days, Bagrat appeared before me, dressed in white. He scolded me for lying in gold and asked me to bury him in the ground. Thus, we did. We were surprised to see him without a single sore and a drop of blood. His body was whole. After forty days, I informed Vonifante of what Bagrat had obliged me.

We went to Peter the Apostle, who learned about our visit in advance and received us with respect. He consecrated me as a bishop and taught me to do what Bagrat was doing. I baptized Vonifante. He spent all his time in church praying until the end of his life. We built a church named after Bagrat. We decorated it with scenes from the Old and New Testaments, as well as with an icon of Bagrat. Many miracles were performed in the church, many sick people were healed.

Month of November 3. Passion of the Holy and All-Praised Martyrs Acepsimas, Joseph, and Aeithalas

1. In the 17th year of the persecution of the Christians during the reign of the impious and wicked Sabur in Persia, a rumor spread that the Christians condemn and abuse idolatry, preach one God, and teach men to serve him alone, and neither to worship the sun, nor to honor fire or water, nor to offer sacrifices to other idols, but rather to serve the one God and they choose sanctity, not marrying; they do not want to go to battle with Kings or princes and to stain their hands with human blood, they only pray and fast and do not recognize anyone but their God as the creator of the world and living beings.

Having found out this, King Sabur ordered all the chiefs and magi that whoever they found to be a Christian to force them to sacrifice to idols and punish the disobedient ones and make them suffer many tortures and kill them cruelly.

2. When the servants of the devil and the chiefs of the impious king received this command, they zealously carried out the words of the ungodly Sapur. Then they seized the holy bishop Akefsima, who was from a land called Naison and of a very wealthy and noble lineage. He was an old man, around eighty years old, adorned with every virtue and an experienced practitioner of the commandments of Christ, far from all evil, who spent his days in fasting and prayer, and greatly loved and gave mercy over the poor and strangers, and was so eager that he wetted all places with tears where he was praying. Adorned with all kinds of goodness, he preached the unity of Trinity and converted many pagans to Christianity.

3. Before the blessed one was seized, one day, a certain other God-pleasing brother named Papas was sitting with him and picking lice from his head. When the blessed bishop approached Acepsimas's head, Papas bowed, kissed the head of the blessed, and said: "Blessed is this head, because soon it will be crowned with honorable martyrdom for Christ." Then the holy bishop embraced

him, greeted him, and said: "Let your prophecy be true, my son, let God soon hear you and give me a portion of what has come out of your lips."

Another bishop had come to visit Acepsimas, and while sitting there, upon hearing these words, he jokingly said to Papas "My son, since you can foretell the future, tell me, what will happen to me?" Papas replied to him: "When you go to your village, which is called Adran, you will die on the way." What the servant of God, brother Papas, said came true for both of them. For the holy Akefsima died by martyrdom, as we wish to describe, and the other bishop died on the way while traveling to his village.

4. When the blessed Acepsimas was seized and taken away in chains, when he passed near his house, one of those accompanying him secretly said: "You should give instructions about everything you own in your house, for you may not be able to return and see it again." The blessed one stretched out his hand and said: "These house and inheritance are no longer mine because my house and inheritance is Christ, whom I have loved more than anything."

5. They took him to the city called Arbil and presented him to the chief magician, Adrakuset. When the chief magician saw him, he asked: "Are you a Christian or of another religion?" The holy Acepsimas replied to him: "It is true, what I hear about you, that you teach the people to go against the king's command?" The blessed one replied and said: "What you have heard about me is true, for I truly preach the greatness of the one God and I teach the people to believe and repent for their past sins. If they do this, they will please Him and partake in eternal life."

6. The chief magician replied and said: "I have heard that you are a wise and elderly man, so how can you go astray like a little child, speaking such words? Why do you not worship the sun, fire, and water, as the whole land of Persia does?" The holy bishop answered and said: "The land of the Persians is completely misguided, for it has abandoned the Creator and worships created

things instead. You have led it astray with your impious teachings, for you have established polytheism and forsaken the true God, the Creator of all things."

7. The chief magician said: "Do you call the doctrine that the King of the whole world believes in unlawful, O evil one worthy of death?" The bishop replied that it was more of a slander than a doctrine because it denied the truth and was devoted to devils. The chief magician advised him to get rid of bad thoughts, carry out the King's order, and worship the sun, for he respected his old age and did not want him to descend in blood to hell. Acepsimas, in his turn, told him to shut up his wicked mouth, and speak no more evil words: "I have been brought up in the true faith from my youth, and now I more owe to stand boldly on the good faith, that I may be crowned by my true and glorious God."

8. Then the infidel filled with great anger and ordered to torture him. He was beaten so mercilessly that the ground where he lay was filled with blood. The Blessed Acepsimas suffered and showed great patience.

The chief magician asked: "Where is your God? Let him come now and get you out of my hands." Saint Acepsimas replied: "My God is in the heavens, He owns the land and all the born and the water are in his hands. It is easy for Him to get me out of your hands, but he permits you to suffer me so that the wickedness of your mind and my patience appear so that I may receive unspeakable goodness in the age to come and you may suffer according to your works. Now, do not boast, weaker than a flower, why are you haughty, living but stinking dead, because you do not believe in the living and true God at all? You will wither early like hay and death will take you away, my God will raise you again for eternal judgment that in the fire that you now worship, you would burn in soul and flesh until the end of the world."

At these words, the chief magician got even more enraged and ordered to bind him with heavy chains and put him in a dark prison.

Saint Acepsimas sat in the prison gave thanks to God and prayed unceasingly.

9. The next day, two other Christians were captured: Joseph from Bethlapaba, which translates as "the copyist." He was a seventy-years old man, respected for his age. As a priest, he always served God flawlessly. And the other, Aithala, was from the town of Bethredne, sixty years old, a deacon, adorned with all virtues, a fervent believer and zealous in the service of Christ, and a rebuke of the unbelievers. Both were presented before the infidel chief magician in the same city.

10. The chief magician asked them why they seduced people and made them Christians. Joseph replied that they were righteous people keeping away from falsehood and teaching people to serve the living God. He also told them that their God did not like arrogance and the riches of this passing country, but he liked the humble and the poor who feared him. They were humbled and poor to become worthy of His glory and eternal life.

11. The chief magician told them that they seemed to be malicious and lazy men, did not want to work, went from house to house, boasted of poverty, and showed people as if they were doing good deeds. Joseph replied that, if they wanted, they would acquire more wealth than the chief magician himself would by fleecing the people. Moreover, whatever they had, they distributed everything to the poor. The chief asked, if they hated wealth, why they did not scatter it.

12. The holy Joseph answered and said to him: "We have learned that the glory and wealth of this world are unstable and will pass away like a shadow. For behold, death is approaching, and your glory and riches will vanish as if they never existed. You will become dust and ashes, while your soul will suffer in hell. This is what we know, and that is why we despise worldly glory and wealth and seek to inherit heavenly riches and eternal glory."

13. The chief magician said to him: "Stop your idle talk and answer what I ask you—will you obey the king's command, worship the great god, the sun, and be saved, or do you refuse?" The blessed Joseph replied and said to him: "Do not trouble yourself in vain over this matter, O impious one. Do not think that I will worship the sun, for I have learned from many that it is not God, but rather it was created by God and brought into existence from nothing by His command."

14. Then the impious one became enraged and ordered the blessed Joseph to be stripped, laid down, and severely beaten with spiked sticks. They beat him so mercilessly that he was on the verge of death. Yet the brave martyr of Christ did not utter a word while being struck; instead, he fixed his mind on heaven and called upon the Lord to help him and grant him strength and endurance.

15. And when his entire body was covered in blood, he finally spoke and said: "I thank You, my Lord Jesus Christ, Son of the living God, my hope and intercessor, for You have made me worthy of this second baptism, that I may be cleansed and purified of all my sins."

When the impious servants of the devil heard this, they grew even more enraged and beat him even more ruthlessly. They tore his body apart so severely that not a single part of it remained uninjured. The impious chief magician then ordered them to stop the beating by force, had him bound in chains, and taken to prison. When the holy Aceptsimas saw him, he rejoiced, greeted him warmly, and gave thanks to God.

16. The impious chief magician, who held power, looked at the holy Aeithalas and said: "What do you say? Will you obey the king's command, worship the great god, the sun, eat blood, take a wife, and avoid torment? Or do you share the opinion of your companion?" The holy Aeithalas answered him and said: "You eat blood, as you do, you unclean dog! And it is fitting for you to worship the sun, you foolish and blind one, who in your blindness have been unable to perceive the radiant light that, through Christ's

Gospel, shines upon all the world. But as for me, I must die by your hand so that I may live eternally."

17. At these words, the impious one became enraged but showed patience and said to the saint: "Who is the fool who forsakes life and chooses death, as you do, O you who are out of your mind?" The holy Aeithalas replied and said to him: "You call yourself a fool, madman, and out of your mind, for such you are, since you do not know the way of truth! But we follow the teachings of God, and indeed, we are wise and prudent, for our Lord Jesus Christ told us that what you call life, we should consider as death, and what you call death, we should accept as life. For living in this world without godliness leads to eternal death, but dying for Christ prepares us for the kingdom of heaven."

18. The infidel became more enraged at these words and ordered them to tie his hands to his knees. They put wooden logs between his hands and knees and six strong men climbed on both logs and six others came and beat him hard with pomegranate spiked sticks. He said to the one in power: "I am not afraid of your torture, you filthy and blood-drinking dog, you impure raven, you scavenger! I consider you as nothing, you evil and wretched deceiver!"

19. When the impious one heard these words, he gritted his teeth and said to the executioners: "Why are you beating him so lightly, you wicked executioners?" They tortured him until his arms and joints were broken. Then impious ordered to take him away and put him in jail. They lifted, took away, and threw down where Saints Aceptsimas and Joseph were.

20. After about five days, the impious chief magician sat in the garden and ordered the saints to be brought from the prison. He said to them: "Tell me, are you still on the same foolish path, refusing to obey the king's command?" They answered together and said: "We are firmly set on one good path, and we are unwavering in our faith in our God. We serve Him, the true and only Creator of all things, and we disregard your king's command. Now, do as you see fit,

inflict whatever punishment you think necessary upon us, for we are ready to endure everything with the help of our Lord Jesus Christ, who is the King of eternity. By His power, you and all your strength will be humbled, and we will reveal your power as powerless."

21. Then the impious one became enraged and ordered the fine twisted thread to be brought. They were wrapped around their necks, backs, and legs, and they were struck with sticks, being dragged forward. Strong men applied pressure to them until their bones shattered, and the sound of their bones breaking could be heard. The impious one said to them: "Obey the king's will, and you will live." But the saints replied: "We obey the will of our God and Savior, and we disregard the will of your impious king."

22. From three to six hours, they were tormented by holding the ropes, and in such unbearable suffering, they grew patient, their strength became amazing, and God was glorified by them. And when they became completely silent and neared death, the one in power ordered them to be taken back to prison. They were picked up by evil executioners, taken away, and thrown into prison. The lawless ruler ordered that no one should come to them and give bread or clothing. If anyone approached them, he had to be beaten with sticks and his nose and both ears had to be cut off.

23. After this, the holy martyrs endured with courage not only their torment but also hunger and nakedness. They spent three years in prison. Other prisoners went out, asked for bread, and gave them some, and the jailers, seeing their misery and old age, wept with sympathy.

24. Three years after their capture, King Sabur came to the area of Bethlamada. The chief magician brought them to the king. They were so emaciated that they had lost their human appearance from many misfortunes, and those who saw them expressed sympathy with them. They took them to the palace and presented them to the chief magician of all Persia, embraced by other chief magicians and king's dignitaries. When the Saints came in, they did

not worship him. The main chief magician Ader asked them: "Are you Christians?" The saints replied: "Yes, we are Christians, and we worship the one true God, the Almighty."

26. Saint Acepsimas answered him and said: "We know that you want us to stray from the path of truth with your fading powers, but do not try, do not labor, do not even entertain the thought, for which of us has heeded your words? Now, if you desire our suffering, do not delay, for your torments will not frighten us. Our hearts are steadfast, and we are ready to suffer for our God. Therefore, we will not obey the command of your king."

27. The one in power said to him: "I know that you have considered death as a relief and seek it. But it will not happen as you wish, until your bodies have been subjected to various tortures and then chopped off by the sword, so that every Christian will be frightened by you." Saint Acepsimas answered him and said: "We are not afraid of your torments, nor do we tremble at your sword, for our God, who has strengthened us to endure, even before the torments have come upon us, will now assist us to endure the sufferings inflicted by you. Test our old age, strengthened by God, and your wretchedness will be overcome by our patience, and your disgrace will be defeated by the invisible power sent by our God, revealing your error through our true faith."

28. Then the infidel was filled with anger and ordered to bring a new, dry sheaf of fourteen cow skins and said to the Saints: "I swear by the great sun God and the fate of the King of Kings Sabur, that if you do not fulfill his order, your bodies will be lacerated by the skins of these cows and your gray hair will be stained with your blood, I will not shy away from your old age and if you die early by beating, your corpses will be beaten bitterly." Saint Acepsimas answered to him: "Since you have sworn by a non-existent god and mentioned the fate of a powerless mortal King, I fear you will not be able to fulfill your oath. And now know that we stand firm in the one

true faith, our bodies are given to you and our souls are in the hands of God. Now do whatever you want. We are ready."

29. Then the infidel angrily said: "Undress him and stretch his shoulders hard!" Thirty men laid him down: fifteen stood on one shoulder, fifteen - on the other shoulder, and two executioners came from the front and two - from the back. They beat him mercilessly until the flesh and blood fell on the ground. Others said to him: "Do the will of the King and you will be saved." But the blessed one, while being capable of speaking, said to him: "I will dishonor the will of the wicked King and do the will of my God." When he could no longer speak, he looked up to heaven and called on the Lord, showing an unfailing confession. He endured suffering until he blessedly gave his holy spirit to God.

30. When he died, other executioners came and beat his dead body until he was completely cut and dismembered. Then they threw him and broke his neck. They dragged him and threw him in the square, and guards were appointed so that no one would be allowed to bury him. Three days later, believers stole his holy corpse at the request of the daughter of Armenia's King, who had come to strengthen peace.

31. Thus, Saint bishop Acepsimas died on October 3rd. After his death, Saint Joseph was brought in and an infidel chief magician said to him: "See how your foolish friend died with torment because he did not want to obey the King's order? And now you, Joseph, follow my opinion and fulfill the King's order and worship the sun, so that your soul may be saved and you avoid the future bitter death." Saint Joseph answered him: "I do not worship the sun, because it is not worthy, I will not fulfill the King's order because it is not acceptable, I will not leave my God and enslave to your bad gods and nonentities. Now, whatever you want, do soon." The unholy one got angry and ordered to lay him down. Thirty men laid him down, and the torturers stood up and beat him with cowhides until his whole

body became sore. The infidel said to him: "Do the King's will and you will rescue."

32. The Saint said: "Trinity is one God, great, and the creator of everything, and there is no other God, and we firmly uphold His faith." They beat him so cruelly and mercilessly that he could no longer speak, and they thought that he died. They finished beating him, threw him down as dead, dragged him outside, and left him. After a while, they found out that he was alive and the chief magician ordered to capture him.

33. They presented the holy Aeithala to the one in power, who said to him: "Now, listen to me and do not be like your bad friends who died cruelly, but fulfill the King's order and worship the great sun god and you will survive. You will be given glory and wealth from the King." Saint Aeithala answered and said to him: "I am surprised, poor man, at your foolishness, because the eyes of your mind are blind and your consciousness is like cattle, you do not realize that they were older than me and showed such patience and met to eternal glory by the death which thou hast inflicted on them. Ought I not to show more patience who is younger than they are that I may be worthy to be crowned together with them? Therefore, know that I also stand firm for the truth and will not do the will of an unholy King, because he is an enemy of God and alien to eternal life, and is deprived of spiritual light."

34. The infidel got angry at these words, his face changed color and he ordered to strip him and lay him down. Forty men laid him down; others beat him on the back and breast. The Blessed One said to the lawless chief magician: "Oh, unclean and unholy dog, your tormentors and executioners are as weak and powerless as you are. If you have strong men anywhere, bring them to me that by my patience I may obtain eternal life for my soul."

35. The chief magician was surprised and said to those sitting near him: "What is it that Christians want to die as much as a hungry person wants to eat bread and drink water?" They answered and said

to him: "It is written in their scriptures that there is another invisible world and eternal life that awaits the disciples of Orthodoxy.

Then all his limbs were crushed by the beating and his joints were opened by so many merciless beatings. When he was completely dying, the one in power ordered the executioners to stop. The martyr of Christ immediately fell to the ground, because he could no longer stand. The lawless ruler ordered two men to catch him and place him before him.

36. He said to him: "Now fulfill the King's order and I will order the doctors to care and heal you soon." Saint Aeithala replied and said to him: "O unclean and unholy dog, I will not undergo the care of your doctors, and even if you spoke a word and I would be cured immediately, you cannot persuade me to abandon the love of my God, who created the heavens and the earth, and to worship the sun, born by Him, who was created for the service of men." The infidel said to him: "Given that you say so, I will make you the model for men so that no one dares to call himself a Christian."

37. The Saint replied to him: "Here, you unintentionally prophesied that we will be examples for people, that we may be a good image for all Christians. When they see us blessed patiently, they too will fearlessly trample the seduction of your arrogance, and thus, we will leave a good name to the future generations through our resistance and patience, and incorruptible crowns, which will be given to us at the coming of our Lord, who is our eternal King."

When Saint Aeithalas said this, the lawless Ader called another chief magician, named Adeskar, who was the head of Edeawi's region and said to him: "If these tempters live until tomorrow, take them to your city, gather the Christians there and let them stone them, because I did not issue a decree to kill them here."

38. Then Adeskar brought two donkeys and put the holy martyrs Joseph and Aeithalas on them and tied them with ropes so that they would not fall because their limbs were paralyzed and their bones were broken. When they reached the place, the servants of the

devil threw them down from the donkeys in hatred, as they threw a load of wood. When they reached the city of Arbil, which was situated in the region of Edeawi, they put them in a dark, unclean dungeon. They were bleeding a lot of blood and pus. The chief set guards so that no Christian could enter there. They lay thus neglected and suffering with great torment.

39. There was a very rich Christian woman in that city, let her mention be blessed, named Isdandul, as we have mentioned in the book of other martyrs, because she respected all Christians and Saints who suffered, worked, and served for Christ. When this pious woman heard that Saints Joseph and Aeithalas were in great distress in the prison, she sent a servant, called the chief of the guards, and offered him much gold and silver to allow entering there. He fearfully promised to fulfill her request.

And when it grew dark, the blessed woman took her servants, went to the prison, and kissed the feet and sore [of the Saints]. She ordered her servants to pick them up and take them to her house. As soon as she brought them, washed the sores and bandaged them with her hands, rubbed the pus of their sores on her head and body, kissed their wounded hands and broken arms, and wiped them with ointment. She wept all night because the Saints were like the dead.

40. Saint Joseph asked her with difficulty: "Why do you cry so bitterly and do not behave like a true Christian?" The woman answered and said to them: "If would seen you already died, I would be very happy, my lords, but I cry because I see you in such distress."

41. Saint Joseph said to her: "This plague is full of joy and relief because our Lord says: as far as the gate is narrow and the way is difficult that leads to life, few find it. In addition, he said: He who endures to the end will be saved. All the Saints passed this life with such plagues and trials. And you, believer and blessed woman, when you see Christians enduring tribulation, rejoice and give thanks to

God, because as much as they suffer, so much their reward will increase and their crown will shine.”

42. In the morning, they were picked up again and taken to prison, dark and full of hardships, that are impossible to describe, where they spent six months. Six months later, the king removed the ruler who had taken charge of the holy martyrs and sent another one, named Zeruth, who was even more ungodly and worse than the former. An the ungodly King gave him an impious command to make Christians stone their leaders with their own hands.

43. There was great plague and sorrow for the Christians. All fled to the mountains and deserts and hid, not to encounter this evil deed - the shedding of innocent blood.

When the chief magician came to the city and entered the temple of fire to worship, the servants of fire said to him: "There are two Christians imprisoned here, who spent three and a half years in prison, who were severely tormented first by Adrakhuset and then by Adeskar, and they could not convince them to carry out the King's order." When the evil one heard this, immediately ordered them to bring them before him. As soon as they were presented, he began to frighten them with rage and said to them: "O, the ancestry of Christians, bold and rebellious, how do not you tremble at the command of the great and terrible King Sabur, who overthrew great kingdoms and conquered strong cities and subdued innumerable nations. You are in his country, in his cities, and do you disobey his command?"

44. Saint Aeithala replied and said to him: "Since we are the enemies of the King, as you say, why did he not come out to fight against us with armed horsemen, as he did against other Kings and nations with whom he fought, but sent you, weak and uncouth, whose heart trembles, like a leaf blown by the wind, and you have not fought, but all your deeds and your shameful business are only to be with women? And now, shame on you and shut your mouth, you unholy dog, because you have come to deceive such miserable ones,

as you are, you cannot defeat us, who are steadfast in the true faith of our God, and we hope in Him, for his love we endure all things and your tempting word will not enter our hearts.”

45. The chief magician said to him: "Know that as the deaf viper is full of bitter poison, so your heart is full of anger and perfidy, and like a monster, your heart wants to eat human flesh. And now, do not delay, show your perfidy, you wretched, quench your anger with our innocent blood, O bloodeater, and send us with great wealth to the heavenly kingdom, where we want to get in."

46. Then the lawless one got angry and ordered to hang him upside down and beat him with cow hides on the initial sores. They beat him so much that the blood flowed from all over his body. The people standing there wept in sympathy with the honest old man. The magi said to the blessed one in secret: "If you are ashamed in front of the people, we will silently take you into the temple of fire and worship, so that you will pass this tribulation."

47. Saint Joseph shouted: "Depart from me, you makers of iniquity, and go into the eternal fire, which you have prepared for yourselves!"

The Saint hung upsidedown for three hours and patiently waited for the future hope. Then the impious one ordered to take him down, and told him: "Has not your mind changed yet, you babbler to complete the king's order and avoid the suffering, so you can rest?" The holy Saint answered: "I will not live anywhere with the kind of life that you are talking about." The chief magician said to him: "Since you do not desire the life I speak of, if I give you death, will you accept it willingly?" The Saint replied: "The death you promise to me is my eternal life, but your life is death."

48. The chief magician said to him: "Look, your body is exhausted from suffering and your soul is still with you, which I am going to torture once again and your wish will be fulfilled." The holy one answered and said to him: "Shut your mouth, you liar, for you have not the slightest power over my soul, as it is written in our Holy

Scripture: Do not be afraid of those who kill the flesh, but cannot kill the soul, but rather fear them who can destroy both soul and flesh in hell. And now, with your fading power, you torment my flesh, but you cannot prevent my soul from hope and eternal life."

49. And the wicked one mockingly said: "Because it is so, as you say, be grateful to me that I became the cause of the goodness you are talking about." Saint Joseph replied and said: "Our Lord Jesus Christ told us to bless our enemies, love our haters, and do kindness to our evildoers." And the lawless chief magician laughed and said to him: "Now you owe me a lot of goodness in the other world for that I am suffering you now." Saint Joseph replied and said to him: "It is not as you suppose, you infidel, for in that world, no one can show mercy to another, but in this world, as much as I am able, I will pray that you may repent and that all may turn away from the temptations of the devil and come to know the one true God, the Creator of all things. If you do so and beseech Him, He will have mercy on you through His divine goodness and will forgive you the sins."

50. The one in power said to him: "Stop wasting words and save those thoughts for the next world you expect to reach. Now, immediately obey the king's command, and you will receive favor. But if you refuse, I will send you from this world with great suffering and subject you to such varied torments that all Christians will be terrified by your fate." Saint Joseph replied and said: "The suffering and torment that the previous rulers brought upon me, and the cruel tortures you now inflict, I have endured with patience through the grace of my God. And no matter what additional torments you impose on me through your wickedness, my God will grant me strength and endurance. So that every Christian who witnesses my perseverance in old age will be encouraged to conquer your pride, just as I have conquered you by the power of my living God." Then the impious ruler ordered him to be taken away and imprisoned, and it was done.

51. Then the impure ruler said to the blessed Aeithalas: "Tell me, do you still hold the same opposing view and refuse to worship the sun and choose life?" Saint Aeithalas answered and said to him: "Christ lives, the Son of the living God, in whom I truly believe and in whom I place my hope. I am most steadfast in my confession of His name, and I recognize no other god but Him, nor will I abandon my Creator to worship that which is created."

The chief magician ordered to hang him upside down and beat him severely. The blessed one only said: "I am a Christian and I will endure everything for Christ." Those in power and his companions were astonished by his firm patience.

52. There was a Manichaean there, shackled, and the chief magician ordered to bring him. They took down Saint Aeithalas and set him up to see how the Manichaeans denied his faith. He barely resisted and the chief magician ordered to beat him. While beating him, he immediately raised his voice and said: "Cursed be Mani, his faith and all his doctrine!" The chief magician ordered to bring him the ant and kill it because the Manichaeans consider the ant as a god and honor it as deity. The man took the ant and killed it.

Having seen this, Saint Aeithalas's face brightened and he sat up because he could not stand up because his legs and arms, along with shoulders, were broken, and all parts of his body were flattened. He raised his voice and said: "Behold, Mani has become weak, he has been defeated and he has killed his God. And I am blessed and thrice blessed because I have triumphed over my enemies in the name of my Lord Jesus Christ, the Son of the living God, who existed before ages and is eternal."

53. At these words, the lawless one was enraged and ordered to beat him with pomegranate thorn sticks. They beat him so much until he became lifeless and his face could not be distinguished from his blood. Then the lawless ordered them to drag him and drop him naked outside the court.

A certain magi saw him so naked and felt sorry for him as a man, took his cloak, and covered him. The other magi saw and informed him against the chief magician. And he immediately ordered him to be brought, laid down and beaten with two hundred sticks. For this, I think, the magus may receive a small mercy on this day of last judgment. After that, the infidel one ordered to take Saint Aeithalas to prison together with his friend. They picked him up, took and threw him in prison.

54. Then the chief magician heard that the ruler of the region, Sabur, the son of the Moabor prince, had come to his city Macellaria. He put the Saints on donkeys and took them to him. The ruler of the region ordered them to bring them before him. When the ruler of the region saw them, said: "I tell you to eat blood, worship the sun, and I will release you so that you do not die, because I pity your old age." The Saints answered with one voice: "That matter – the eating of blood and it's worship, is yours and you shall carry it out. Don't think that we will do any of them." Then the infidel one ordered to beat them hard.

50. Some of those standing there felt pity for him and secretly said to them: "We will give you a colored decoction, let's say that it is blood, and drink it so that you do not die with a heavy death." The Saints said loudly: "Do not do this to us, because with this we will defile our old age and cover the faith and truth for godless people." After that, he ordered them to strike them with a hundred sticks each and said to them: "I command you to bring the holy meat, which is neither drowned nor to be sacrificed to idols, and eat it." The Saints replied: "How can anything holy be given to us from your unholy hands? It will not be so that we do your will in any matter."

56. When he heard this from the Saints, the lawless ruler of the region was enraged and he talked to the chief magician to collect the Christians, men and women, and stone the Saints to death with their hands. And this command was issued by the ungodly. And at once they collected a large number of people from the surrounding vilages

and forced them to shed innocent blood. An admirable woman named Isdanduli was also captured. Blessed Joseph was brought and placed in one place, in front of the ruler. He no longer had a human face due to many sufferings, beatings, starvation, imprisonment, and countless other plagues. Two men held him to keep him from falling.

57. The chief magician asked: "Has your mind been bent on carrying out the king's command?" Saint Joseph said to him: "Come to me, chief, to tell you something." He foolishly thought that he would tell him something secret and he got up and came closer. The martyr of Christ filled his mouth with saliva, spat it into his face, and said: "You impure and unholy, are you not ashamed to ask me this? Don't you know that through so much suffering I stand firm on the truth until death?" Then the ruler of the region and all who sat with him, laughed, rebuked him, and asked: "Who made you get up and come near?" The unclean [chief magician] got ashamed with great shame.

Immediately, Saint Joseph was taken out to be stoned, along with about five hundred Christians. With severe beating and force, they took the people, dug a pit up to the waist, and put the bound blessed one into it. They began to beat the Christians, to force them to throw stones at Saint.

58. They compelled the blessed Isdandul to throw the stone. She was firm in her faith and said with a loud voice: "I will not do such a loathsome, nor will I shed innocent blood." The lawless people stuck a prick to a long reed and gave it to her, saying: "If you don't want to throw a stone, prick him with this so that the king knows that you are following his order." The wonderful woman said loudly again: "I will not do this, I will put this prick in my heart more than in the body of Christ's martyr. Now, if you have the power to kill me, I want to die for Christ, and I will not be a partner in martyr's death."

59. This is how a worthy woman defended her faith and divine love, while other people stoned Saint Joseph. He was praying to God,

and his head was crushed, and his brain was spilled, and thus he gave his soul to the Lord. For one of the rulers seemed to take pity on him, and told the executioner to take a large stone, that it should remain on his head, that he might die quickly. The infidel ruler ordered guards to be posted for three days so that no one could take his corpse. On the third day there was a great earthquake in that place and a terrible noise, a roar of lightning, a great hail, fire came down from heaven, burned the guards, scattered the stone cairn, and the honest corpse of the blessed one disappeared. Whether holy angels took it from the earth or pious people took and buried it, only God knows, because they could not find it anywhere, nor did anyone hear about it anywhere.

60. The holy martyr and honest priest Joseph passed away on Friday, in the week of Pentecost.

The impious ruler of the region and the chief magician went to an region called Bethnadara, to a rather large village called Restigar. They put the holy Aeithalas on a donkey and took him because he could not walk on his own due to the severe beating that was inflicted upon him. When they reached the village, they gathered the Christian men and women, took the holy martyr to a high hill, tied and threw him on the ground, brought the Christian people, and forced them by beating to stone him. Some chose to die and did not commit an inappropriate act, while others obeyed them unwillingly and stoned the meritorious one, and, thus, he gave his soul willingly to the Lord. They piled a large mound of stone and appointed guards for two days. On the third night, God-fearing monks came, stole his honest corpse, anointed it with myrrh, and placed it in a prominent place.

A great miracle and wonder occurred in that place where the blessed one was stoned, a great myrtle tree sprung up, which became a cure for all the diseases of that region. Five years later, due to enmity and jealousy, the pagans cut down the tree and burned it. Many believing brothers swore with confidence: "We had many

times seen a multitude of angels descending from heaven to that place and praising God with a sweet voice.”

The worthy martyr Aeithalas kindly passed away on the fourteenth of the month of July. The holy fathers established the commemoration (day) of all three [Saints] on the third of November: Saint Acepsimas the bishop, Saint Joseph the priest, and Saint Aeithalas the deacon, who faithfully completed the labor of suffering, followed the path of life and kept the faith by Christ Jesus, our Lord, to whom belongs all glory, honor and worship, together with the Father and the Holy Spirit now and forever and unto the ages of ages. Amen.

December 10th. Martyrdom of Saints Menas, Hermogenes, and EUGRAPHUS. Lord, have Mercy!

Through the spreading of Christ's grace and the revival of the churches, death was abolished and the resurrection appeared, in which the witnesses of the truth received many sufferings brought upon them and triumphed over their enemies. Wherefore I, Athanasius, the miserable bishop of Alexandria, became worthy, by the grace of Christ, to announce the story, that happened here, by my neighbor, the swift writer, to confirm [the story] of these famous men who were martyred here for Christ, whose blood has been sprinkled and is seen until now, the fragrance of which will spread over everything, and every person who is suffering from an illness and will encounter their parts will immediately be cured.

In the two hundred and sixty-sixth year after Christ, the lover of mankind, came to us, prominent people were punished in Alexandria for their faith. The autocratic Maximianus tried many times to intimidate them, but he could not. Finally, the one in power of the same kingdom wrote him a letter to punish men for this deed. At last, Maximianus thought and sent a certain wise man, well versed in the doctrine, named Menas, to execute the cruel punishment. When he would arrive in the town of Alexandria and the appropriate steps would be taken, he was to write to the King Maximianus about the execution of the sentence.

Menas was a great believer in Christ, but he did not declare himself a Christian. He spent a year in the town and partially exposed Christianity, visited the sick people, made the sign of the cross with his hands and cured them of serious illnesses, and healed many lame people and destroyed idols.

Then the idolatrous priest, furious with Menas like a beast, wrote a letter to the King and informed him about the matter. As soon as Maximianus read the letter, he became angry and decided to send to him someone distinguished and whom he hoped for as an

ally. Therefore he sent Hermogenes, the great procurator in the province, an Athenian by origin, possessing all wisdom, and doing goodness to the poor men.

When he came to King Maximianus, he saw three magnificently dressed men in his dream at night who said to him, "Go and get to know the true King, from whom they receive gifts, and bring many men to him to glory him." When he awoke, he thought that this dream glorified this earthly. He called his servants sternly and went away in great anger, wanting to carry out the King's order.

At his rapid movement, the earth shook, and the boats sailing in the sea were tossed as if the waves had been shaken by a whirlwind. They felt fear and went away like the sand of the sea. A great crowd was stirred up with flutes and drums and many kinds of games and went out of the city to meet him, and thus he entered the city. When it grew dark, the gathered people dispersed, and he was left alone.

Then Menas gathered his strength, asked the keeper, and went to him. When the judge was sitting, the man bowed his head, revered him and said: "I will ask you, O Lord Judge, for what reason have you come here, to your commanded estate?" The judge looked apart and said to him: "Why, as if with love, do you speak eloquently and with flattery? Give me a little time, and as soon as it is dawn, I'll tell you who was against the king in the squares, and you'll know what you're about to face." He ordered the guards to protect him. When it was dawn, he ordered to place horseman of Christ forward, the preachers shouted for everyone to come. The people were as many as if the finest sand thrown by the storm gathered there.

Then Menas appeared before the judge, not to be punished, but as a judge, stretched out his hand and spoke calmly from three o'clock till seven. He talked about the pursuit of vanity, mixed in many forms, was obediently broken, he told truth about the coming of Christ to the people until all being there said: "There is one God,

great and powerful, who has acquainted Menas to us, and we all believe in what he said." When the judge saw that most of the people believed in Menas, he let them go.

In the morning, he called Menas, placed him in the square, then disclosed him three times and opposed him with words. The judge ordered his feet to be cut off, his eyes to be gouged out, his tongue to be cut out with its root, and the rest of his body to be hidden, that when it was dawn, they should be thrown to the birds to eat them, and he should disappear, no part of him should be found at all.

In the night, at three o'clock, the prison lighted up, and Christ Himself came down with His love for humanity, raised His brave martyr, Menas, brought him back to life harmlessly, breathed into him the living spirit, completely cheered and strengthened his body, and said to him: "Don't be afraid! I approached you and I will be with you. I'll make the judge Hermogenes your friend, who in your mind is your enemy because he got spiritual knowledge and fulfilled my will before me, I appoint him as your friend and companion, and you will no longer experience suffering because your names are written in the Book of Living."

That night judge Hermogenes was awake and heard what happened to Menas, the holy martyr of Christ. He wept bitterly and said: "I treated the righteous man very unjustly and I have not received even one benefit for my soul." He wept until dawn and said to himself: "However, I was filled with wrath, how I killed such a man of God. Now I know what I must do: I must put the parts of his holy body in the square and weep over them, and I must order them to be buried in a prominent place so that I can calm my anxiety even a little."

And he commanded, and the preachers cried out, and so many people gathered that the theater could not contain them. The judge sat down and ordered them to bring the remaining parts of his holy body. They sent five executioners and as soon as they came,

they found him more radiant and cheerful than yesterday and the day before, and the angels of God standing before him. The men fell at his feet and confessed to our Lord Jesus Christ and did not want to leave the prison. When they were late and a long time had passed, he sent other servants, and as soon as they came, they also saw the angels, fell before them, and begged the holy one to come to the theater.

The holy one went ahead of them walking firmly, seeing brilliantly with his eyes, and speaking quickly and loudly. As soon as he came, approached the judge, kissed him, and said to him: "Rejoice, glorious and blessed, for good deeds! Now look at me, see me, get to know me, and understand the power of Christ, my God, because yesterday you started like a ravenous wolf to tear the parts of my body and my heavenly Lord came to me, renewed me, and wants to accept you as a member of His family. Look now who yesterday crushed my feet wickedly, today you see that I walk firmly, you gouged out my eyes and now they see sharply, and the tongue that you cut out with the root, can speak swiftly. Do not oppose him who wants to give you true knowledge, because you too must drink this beverage."

Then the people raised their voices and shouted: "Lover of wisdom, heap praise on [with the help of which] you were wounded yesterday by a sword, and today you speak loudly with a sweet voice by the power of Christ, and we got to know the true God preached by you." And the people stayed until three o'clock and did not want to leave, and were filled with the doctrine of the Saint.

Then the judge and the princes of the nation saw two shining angels covering and cooling the blessed Menas with their wings. The judge trembled and said to himself: "Menas introduced the true Lord to us with a sweet talk because faith in Christ is good for salvation. I recognize him as God, who has prepared such helpers for his loved ones. I strove to make unworthy idols of Gods in vain and to disguise

their lies as truth. Now I pray to the holy and upright one, that I may reach the path of righteousness with his help.

He got up from the throne, and quickly came to the holy martyr Menas but could not dare approach, because the angels were standing near him. He passed a short distance and turned back. The horsemen said to him: "Wait, judge, do not go, for we will learn the words of truth from the lover of wisdom." Then the judge bowed his head and worshiped the holy one, kissed him, took his hand, separated him from the people and said: "I beseech you, holy spiritual harp, sweetly speaking witness, good shepherd, light of truth and the harbor of the restless, to pray for me, that I saw a wonderful miracle and today through you I believe in the Lord whom you preach, but I doubt that Christ will not accept me, because I used to worship idols." Saint Menas said to him: "Do not doubt, but believe only by eagerness, because God is loving mankind, forgiving, and merciful. The Lord also informed me about the strength of your faith and your name is written in the Book of Living." And they embraced and kissed each other.

And the judge ordered dispersing the people and told them to assemble again tomorrow. Only the judge and the Saint remained alone. Then, throughout the night, until dawn, [the Saint] revealed to him the true faith of Christ. As soon as it was dawn, the sermoners shouting brought the people together again.

Thirteen bishops heard about this miracle and came together to the Saint. Many gentiles came to see and hear the event of salvation that the holy martyr was surely announcing to them. Then the judge stood up and said in a loud voice to the holy martyr: "You were punished for goodness because you teach us the faith of Christ with wisdom, O, all-good martyr." And when the judge said this, all the assembled made a voice and said: "Great is the God of the Christians, who brought the judge feeding the poor men to the knowledge of the truth."

Then blessed Menas sent his scribe to bring water. He took the water and gave it to the God-loving bishops. The judge came to them, bowed his head, and they blessed him and poured the water upon him. Blessed Hermogenes, with the grace of Christ and holy prayer, received the heavenly Spirit of the second birth for the forgiveness of sins and eternal life at the Resurrection, in the name of the Father, the Son, and the Holy Spirit, with the ordination of thirteen bishops and immediately received the position of bishop.

On the sixth day, he distributed all his possessions and wealth to the poor men and taught the faith of our Lord Jesus Christ, baptized and taught thousands of people every day, immediately healed them who were afflicted by unholy spirits, destroyed the remaining idols, broke and overthrew the altars, and gathered together the scattered law by the grace of Christ.

One of the unbelievers, named Ostikos, hastened and told everything that had happened to king Maximianus: "The judge and the senator became wise Christians and turned all the cities and villages in the east to worship the Crucified One, they dismantled and destroyed the temples of the perfectly decorated gods. If you do not hasten as an autocracy as a king, not only in the eastern part but in all the countries that belong to the Roman state, they will convert everyone into their faith."

When king Maximianus heard this, he got extremely angry, selected ten thousand strong horsemen, and went to Egypt, captured the blessed bishop Hermogenes and the brave [man] of Christ Menas. He presented them nude in the square and said to them in anger: "What have I done with you, Hermogenes, have not I appointed you as the helper of all and have not made you the ruler of the sea and the land and have not appointed you as the superior of all my princes and sent you to bring back this prominent and famous man? And he still seduced you with his teaching, did you see anything in his vain and bad teaching and obeyed him so much that

you ruined your face and the glory of your government so that you became like those who were laughed at in the theater?"

When the King finished speaking, behold, the two angels who had been with Menas before appeared, dazzling with light, and overshadowing the martyrs of Christ, saying to them: "Be strong, we have been dispatched to help you."

Then answered three times blessed Hermogenes told him: "I want you to understand, O autocratic king, what I saw done by him, for I acted in this way. This will be witnessed by all, and before you I will tell everything that happened, because as fierce and wrathful as your autocracy fell upon us, in the same manner, with cruelty and audacity, with intimidation and trembling, I came against this righteous and holy man, and this people will testify to me. And I found this man, a perfect Christian, I hastened to fulfill your command and cut off the feet, gouged out his eyes, pulled out his tongue, and wanted to throw the remaining parts of the corpse to the birds in the morning, but when it dawned, I found him more beautiful than before. Those who saw such a miracle, sang praises to the heavenly God to make a covenant. And now, what you want to do with us, do it soon, and if you can't think of something to torment, I will remind you: give us to the beasts to eat, whether throw us into the depths of the sea, whether divide our body into parts, as I did to my illuminator Menas, who enlightens blind eyes, who enlightened me with genuine knowledge. "

Then the King became enraged and ordered him to cut his belly with a sword, cut off his arms from his shoulders, cut off his legs from his knees put him into fire, and throw the parts of his body into the river, which was nearby. Saint Menas was hanged in a dark prison, a rather heavy stone was hung on his feet, and he ordered the city's residents to despise him.

God's angels came at night and gathered the flesh of three times blessed Hermogenes from the river. They came to the prison where the blessed Menas was hanging and took him down, revived

both of them, and strengthened them with great zeal. They talked to each other until the morning, saying: "Be strong and do not be afraid, because we are with you in secret, do not think that we have left you, and do not be afraid at all. "

The king sat down and wrote a law to insult the city, and a great lamentation was heard because of the king's order because Maximianus said to many people: "Where is the strength of the Galileans? Behold, Hermogenes was insulted and fell into the river, and Menas died like a dog, for which you are also insulted because you believed in him. That is why your city will be despised."

Then the blessed martyrs came before him and said with one voice: "Shut up, king, because we have become the horseman of incorruptible Christ and will not obey the corruptible king, because neither fire, nor sword, nor tusks of the beasts, nor any other torment can separate us from the love of Christ. Therefore, whatever you want to do with us, do it quickly, because we are in a hurry to get to our Lord Christ."

Then Eugephus, the scribe of Saint Menas, said to him: "What is the benefit to you, O king, by your coming to us? Giving that you have gained nothing for which you came, because as soon as you came to us, you roared like a lion, and now go away like a fox, weak with fear. Curb your insolent evil intent and reduce your vain desire, for you cannot accomplish your work. Therefore, eternal sorrow awaits you, and eternal joy awaits us."

Then the king was greatly enraged at his answer and killed the holy scribe Eugephus with his own hand with a sword, and ordered to kill the previously punished Saints with the sword. Saint Menas demanded that his body be buried in the city of Byzantium. Maximianus did not want to comply with his request, he put their corpses in iron boxes and ordered to throw them into the sea, and he went to Byzantium in shame.

Twenty days later, on Sunday, the box reached the city of Byzantium. At midnight, near Chalcedon, a brilliant pillar of light

rose over the box where the Saints rested, and two shining angels stood with the bodily form of light by the relics of the martyrs. Angels announced to the bishop of the city the arrival of the Saints and hastened to quickly reach the martyrs. The bishop immediately gathered the priests, trustworthy and virtuous men, they saw the light and came and they stood together on the shore of the sea and saw the angels of God worshipping the ark. The bishop and the priests were told how to care for the holy relics. They received and laid them in a secret place in the storehouse of the church until the death of Maximianus, who, after being secretly tormented by the angel, was killed two months later. Then they immediately opened the honest treasure, the relics of the Saints, and placed them near the seashore to show up to the city and the whole country, to heal the sick people, to forgive sins, as the rod of the traveler's power, to be a harbor of refuge for sailors, to liberate the whole country, and to avoid the plague. Thus, together, the adversaries received the medicine of salvation and the opponents received the remedy of salvation and the crown of victory in the competition of service. They passed away on the tenth of December, by Christ Jesus, our Lord, to whom belongs glory, with the Father and the Holy Spirit, now and forever and unto the ages of ages. Amen.

I. Now, ¹ brothers, let us hear the wonderful things that God did through the hands of his Holy martyr Menas:

There was a very rich man and he was going to the city of Alexandria to trade and he heard about the miracles that Saint Menas was performing and he said to himself: "I also want to go and pray in the temple of the Holy martyr Menas, worship his holy relics, and give a small gift from my wealth so that God helps me through the Saint." He stood up and took a purse with gold, got on a ship, and swam the sea. When he got off the ship, he came across an inn and

¹ The first Miracle of St. Menas (BHG 1257).

asked for lodging for the night, because it grew dark and he said to the innkeeper: "Friend, have mercy on me and take me into your house, for it is late and I am afraid to walk alone on the road." The innkeeper said to him: "Come in, brother, and rest until dawn." The man entered and sat down, the innkeeper brought a table and set it in front of him, because he wanted to eat and sleep.

The owner of the hotel saw the purse with gold with this man. Then the devil entered the heart of this man, who always fights against humans. When the man fell asleep, the innkeeper got up, took a sword and killed the man, took a purse with all his property, and said to himself: "What shall I do with the corpse?" What if someone sees what I did and tells the king? I will cut up his body, put it into the basket, and throw it into the sea/lake." While he did this, the sun rose and he got afraid to throw it into the water, so he took his head to divide it into pieces and throw it into the basket.

Menas, the Holy martyr of Christ, came riding a horse with many men as if sent by the king. Before the Saint came, the owner of the hotel saw him and got afraid, he quickly took the head and hung it in the hotel, not knowing what he was doing with fear. When the Holy martyr Menas came, opened the door of the house, seized the innkeeper, and said to him: "Tell me the truth, where is the man who was in your inn last night?" He denied it and said: "Nobody stopped here." The Saint said to him: "If you do not want to confess, I will find him." Then the Saint took the basket and found a man's head with other parts of the body in it, and the horsemen were also there, and the owner of the inn was afraid thinking that the king would also hear about the death of this man. He begged the Holy One and said: "Have mercy on me, because I have sinned a lot, I confess my sins which are quite much, for which you have been sent to me, such a wretch, by the King. I see the grace of God with you, and I tell you of my unlawful deeds: when I saw this man's quite large purse, my heart was filled with foolishness and I waited until he fell asleep, then I got up and killed him to take possession of his property. And

behold, this is his purse with his property, and I will give you because of your power a hundred drachmas from my wealth, and you release me from killing him." The Saint replied and said to him: "Repent and your sins will be forgiven." He said to him: "My lord, I will do as you command me. If you save me from the king, I will go to the temple of Saint Menas, there I will repent and accept the monastic duty (become a monk; I will bear the right and responsibility of a monk)."

When the Saint saw his repentance, said to him: "Put here, in the middle, that basket, where the parts of this man's body are, so that the glory of Christ be revealed by his Saints." He took the basket and put it before the Saint and the Saint Menas knelt for a long time and asked God to raise the dead not only for this man who killed him, but also for the heretics and pagans of that time, who did not believe in Saint Menas, and said to the killed: "I say to you in the name of our Lord, Jesus Christ, who strengthened me on the rock of faith, arise with the strength of all parts of your body so that by your example the pagans and heretics learn the glory of God and learn from you that I am the servant of God, Menas." Then the man arose with leaving soul as he was before, knelt and bowed to the holy martyr Menas and the people who were with him, and said: "I thank God, who gave us alms by bringing you to me, O Holy of God, because I was burdened with sleep and you came, Lord, with a great retinue and wake me up." The man could not understand what happened to him, and the innkeeper did not tell him either. The Holy martyr blessed the killed and the murderer and left.

The innkeeper took one hundred drachmas and the merchant took his purse and went to the Holy martyr Menas' [temple] and offered as a gift what he had promised and confessed what he had done with the merchant and how the Saint resurrected him from the dead with his prayer. The merchant was surprised to hear how he died and then rose and praised God.

The innkeeper became a monk and stayed there for five years and died because his prayers were sacrificed. The merchant returned to his house very happy and told the whole of Alexandria about the glory of God and the miracles of the Holy martyr Menas. Many pagans and heretics believed at that time and were amazed and praised God, how, through the Saint, he healed all the sicknesses and performed miracles including the resurrection from the dead.

II. And¹ now, I have another miracle of Saint Menas to tell you, which happened:

There was a man named Euprapios in the city of Alexandria and he thought in his heart and said: "God has filled me with his gifts and given me great wealth. I have to make two silver chalices. I should give one to the temple of the Holy martyr Menas, and I should keep one for myself for service and after my death, I should give it to the poor people." He called a professional silversmith and said to him: "Take my high quality silver and make two identical chalices so no one of them is better than the other. Write the name of the Holy martyr Menas on one of them and mine - on the other. Do it quickly and bring it to me."

He did as he had been told and wrote down each one's name. Holy Menas's turned out to be more beautiful than the other. When the man saw it, he got jealous of the Saint's vessel and said in his heart: "I will go to the Saint, offer him mine, and leave Saint's one for me to use, and after death, I will give it to the Saint's temple."

He got on the ship and left, and during the lunch time, his slave came, set the table, and put the Saint's chalice to his master. After lunch, the slave took the chalice and went to the sea to wash it, but the wave took the chalice away from his hands. The slave was afraid of punishment by his master and threw himself into the sea, after the chalice. When the man found out, he was very sad and said: "Woe to me, because I have sinned a lot and have envied the Saint's

¹ The Second Miracle of St. Menas (BHG 1258).

chalice, therefore I have perished my servant, I am great to be blamed. If people find out about this, how I kept the Saint's vessel for my own use, how they will scold me, and if I had understood from the beginning, it would have been better for me to have given three shares to the Saint instead of one, and not to have fallen into such shame and reproach, and not to have perished my servant by a more cruel death. Now, if God considers me to be worthy and I find his corpse and bury it, I will give both chalices to the church of Saint Menas and the price of the lost one."

Having said this, the ship approached the harbor, and he was looking here and there on the shore of the sea and thought: "Maybe the wave throws his corpse on the shore of the sea, on land, I will find and bury it." The boatmen said to him: "What a nonsense! We did not see him anywhere while sailing for two days, and are you looking for the corpse of a dead man?" And the man said to them: "Forgive me, brothers, I hope in God and the help of the Holy Menas, who restored the wounded body as if from sleep. Who knows, perhaps He will show me his body before my death, and I will not be reproached?" While he was saying this, behold, his servant was coming with the chalice in his hand, asking the sailors about his master. When the sailors saw the servant, they threw the ship's rope and he took it and he came out on land. When his master saw him, embraced and kissed him, saying, "Behold, my favored servant was dead and has risen."

He was crying because of all that happened and they consoled them with joy, and he said to them: "I am happy and joyful because God has mercy on me with the help of Saint Menas. I tell everyone about the wonders and miracles, because I fear and tremble, even though I will give all my possessions to the temple of Saint Menas, it will not equal all my sins, because I did not remember the saying that is written: "Do no wish that one of your neighbor." If this one is not pleasing, how much it will be in the case of a Saint? And now, son, tell me how you fell into the sea and survived?"

The young man said to him: "My lord, when I went to the seashore and was washing the vessels, a wave came and snatched it from my hands, and I said: "What answer will I give to my master?" I was very afraid, and I jumped into the sea. As soon as I fell, I saw a man clothed in light and two men with him, and he said to them: "Seize the greatest one!" And from that time on, they have never left me, until I came to this place." Then the man realized how much he had helped him. In times of trouble, the martyr of Christ, Mena, swiftly saved you. And they praised God who had given such power to his Saints.

And he came to the temple of Saint Menas and gave there both chalices and left his servant in the church for serving. He returned joyfully to his town with praise and prayer to the Lord.

III. And¹ I have another miracle of this Saint to tell, beloved ones:

There was a Jew in the city of Alexandria, a merchant. He lived with a Christian. They both loved each other very much. The Jew prepared to go to trade, he came to his neighbor's house and gave him his purse, where the treasure was kept and sealed with seal until he would return to his house and set out on his way. When he returned, he gave Christian a gift for keeping his possessions. He got the gift, smiled, and said in his heart: "I will take the gift, and if he does not demand his own, he will receive nothing." And he said to his wife: "If possible, let's deny the Jew's purse, hide it, and if he makes us swear, let's swear, because we swear to a Jew and nothing will happen to us." By the will of the devil, they swore to each other.

When the Jew returned, the whole town gathered, he remembered, came, and said to the Christian: "I have heard, brother, about the Holy Menas, that his glory is great and he disgraces those who swear falsely. Let us go there, and if you swear that I have given

¹ The third Miracle of St. Menas (BHG 1260).

you nothing, I will go in peace." The Christian said: "How can that be when a Jew doesn't enter a Christian church?" The Jew said to Christian: "Even though I will not come inside, I will stand outside and you come in and swear to me." And the Christian considered this oath as nothing and said in his mind: "Holy Menas will forgive me this oath."

On the same day, they both went to the temple of Saint Menas to take the oath. The Jew said to him: "Fear, brother, for the Lord's oath, have mercy on yourself, and take as much as you want from the wealth for yourself, give me the rest, and do not swear." The Christians did not want all this.

The Jew knelt and began to pray in tears and said: "God, who made me worthy to enter the temple of your Holy and glorious martyr Menas, be a mediator between me and this Christian." He cried out with a loud voice and said: "Holy Martyr Menas, even though I am not worthy to call you in your temple and pronounce your name, show me today your power that I will also glorify you." The Christian entered and did not put the fear of God in his heart and swore. The Jew was watching to see the miracle of the oath whether the Holy Menas forgives him or not.

When he finished the oath, they both went and passed three mille passus. The Christian's horse jumped and threw him to the ground, and the seal and the box in which the Jew's purse was kept, fell. The Christian looked for the seal and did not find it. He was very happy because he fell from his horse and got up with his body parts healthy, and he thought that this was in return for his oath. He mounted his horse and they both traveled during the midday meal (lunch).

The Jew repented and said: "Why did I believe in Saint Menas because I have not seen any of the wonderful things that I heard about? If I hadn't made him swear, who knows, maybe after a few days he would have given me a small amount?" And with tears, he said: "Alas, how I lost all my property and I don't even know!" He

being alone said: "Let it be up to God and the Holy martyr Menas to take care of everything, and as it is acceptable to them, so be it.

When they were both sitting together, behold, the Christian's servant came and had a purse with a possessions in it, and as they saw it, both were surprised, the master's servant was very afraid. He said to his servant: "Where do you come from, and what is it that you have?" The servant said to him: "I came for a miracle, you sent me and receive this as the accomplishment of your order." His master asked him: "Where did I send you from and what order did you come to fulfill?" The slave said to him: "Today, my master, a tall and dangerous horseman came to my lady, having a seal and a box in which you had hidden the property. He said to my lady: 'Do you know this?' She said: 'Yes.'" The horseman said to her: "Your husband begged me and sent me to you, saying: 'Send me the Jew's purse by the hand of your servant, for I am suffering by the Holy martyr Menas.'" So, I ran to bring this purse, and here is the seal and the box of fortune that my lady's horseman gave me."

The Jew stood up and took the purse with the seal. He shouted with joy and said: "Great is God and His Holy martyr Menas! The faith of Christians is amazing! Who is there who does not look with hope at You, Lord, and does not believe in the help of Holy martyr Menas and has no faith? Behold, Lord, I will also become a Christian for the sake of the miracles of Saint Menas."

And he gave a third part of his property to the temple of the Holy martyr Menas, which he weighed with the scale - a thousand drachmas and said to him: "You know yourself, martyr of Christ, that I told him before you: take as much as you want and give the rest to me and he didn't want. Now I give you this in front of your holiness."

He forsook Judaism, and he and his family were baptized, and they gave their property to Christians and by good service they glorified God and the Holy martyr Menas, who disgraces all liars. After that, no one ventured to swear either truth or falsehood in his temple.

The Christian went home in great sorrow, took half of his property, and sacrificed it to the Holy martyr Menas. And there he repented his sins and did not leave the Holy Temple until he saw that his repentance was accepted and he praised God and the Holy martyr Menas. He died in peace by Christ Jesus, our Lord, to whom belongs glory, with the Father and the Holy Spirit, now and forever and unto the ages of ages. Amen.

ტექსტისათვის

კრიტიკული ტექსტების პუნქტუაციური, ორთოგრაფიული და ენობრივი კუთხით მოწესრიგებასთან დაკავშირებით აღვნიშნავთ შემდეგს:

სახელმძღვანელოდ აღებული გვაქვს თანამედროვე პუნქტუაციის წესები, როგორც ეს ძველი ტექსტების აკადემიური გამოცემის პრაქტიკაშია მიღებული. ამავე პრინციპს ვატარებთ ორთოგრაფიის სფეროშიც, კერძოდ: სიტყვებს, რომლებიც დღეს იწერება ერთად, ვწერთ ერთად, რომლებიც იწერება ცალ-ცალკე, ვწერთ ცალ-ცალკე.¹

ნათქვამი ეხება რთული აგებულების ზმნებს, სახელ-ზმნებსა და შედგენილ შემასმენლებსაც. ქართული ოთხთავის პირველივე აკადემიურ გამოცემაში (1945) აკაკი შანიძემ რთული ზმნებისა და მათი სახელზმნური ფორმების, ასევე ზოგიერთი შედგენილი შემასმენლის დანერილობაში დაამკვიდრა დეფისის გამოყენების წესი სახელად და ზმნურ ნაწილებს შორის. ეს ორთოგრაფიული პრინციპი ერთგვარ ტრადიციად ჩამოყალიბდა ქართულ ტექსტოლოგიურ მეცნიერებაში, რომელმაც დღემდე მოაღწია. ცვლილება შეეხო მხოლოდ კომპოზიციური აგებულების მიმღეობურ ფორმებს, რომლებსაც გამომცემლები დღეს, უმეტესად, ერთ მთლიანობად (დეფისის გარეშე) წარმოადგენენ.

ჯერ კიდევ 1870 წელს გამოცემულ თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების პირველ კრებულში აღნიშნული იყო, რომ იმ დროისთვისაც კომპოზიტების ორთოგრაფიის საკითხი მოუგვარებელი იყო როგორც პრესაში, ისე მხატვრულ და სამეცნიერო ლიტერატურაში. შეინიშნებო-

¹ მხოლოდ „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის ნაწილში, რომელიც გამოსაცემად მოამზადა ამ წერილის ავტორმა.

და მათი სხვადასხვაგვარი დაწერილობა, კერძოდ, ერთი და იგივე კომპოზიტი იწერებოდა ერთადაც, დეფისითაც და მისი შემადგენელი ნაწილები – ცალ-ცალკეც. იქვე ხაზგასმული იყო, რომ საჭირო იყო ერთგვარობის დამყარება კომპოზიტების დაწერილობაში.

ასე რომ, საანალიზო ფორმებთან მიმართებით აკაკი შანიძის მიერ ინიცირებული წესები 1945 წელს არ ეყრდნობოდა სალიტერატურო ნორმებს, არამედ წარმოადგენდა მეცნიერის ორთოგრაფიულ ხედვას, რაც იქიდანაც ჩანს, რომ გამოცემას დართულ გამოკვლევაში ის ერთცნებიან კომპოზიტებსაც დეფისით წარმოადგენს: „ხელ-მისანვდომი“, „მიზან-შენონილი“, „ერთად-ერთი“, „ერთ-მარცვლიანი“, და სხვ. (შანიძე, 1945). ამ წესებს კავშირი არა აქვს არც ხელნაწერ ტრადიციასთან, რომლის პირობებშიც იქმნებოდა ტექსტები და ვრცელდებოდა ნუსხების სახით. უფრო მეტიც, ხელნაწერი ტრადიცია, თავისი სპეციფიკიდან გამომდინარე, არ იცნობს რთული ზმნებისა და მათი სახელზმნური ფორმების, ასევე შედგენილი შემასმენლების ორთოგრაფიის წესებსა და პრინციპებს.

დღეს ძველი ტექსტების აკადემიურ გამოცემებში დაწერგილი პრაქტიკა ერთი და იმავე ენობრივი მონაცემისადმი სხვადასხვაგვარ (არაერთგვაროვან) მიდგომას გვთავაზობს. კერძოდ, კომპოზიტური აგებულების მიმღეობები თუ იწერება ერთად (მაგ., **ნათლისმცემელი**, ან **ნათლისმღებელი**),¹ ასეთივე შედგენილობის საწყისური ფორმები და ზმნები, ასევე ზოგიერთი შედგენილი შემასმენელი იწერება დეფისით (მაგ., **ნათლის-ცემა**, **ნათლის-ღება**, **ნათელ-იღო**, **სრულ-ყო**, **ცხად-ყოფს**, **ძალ-უძს**, **სირცხულ-უჩნს**, და ა. შ.).

ამდენად, მიუხედავად იმისა, რომ ქართული ოთხთავის პირველი აკადემიური გამოცემიდან 80 წელი გავიდა, ძველი

¹ თუმცა ეს ყველა გამოცემაში არ არის დაცული. აკაკი შანიძემ დეფისის გამოყენების წესი გაატარა მიმღეობებშიც ქართული ოთხთავის პირველივე აკადემიურ გამოცემაში: „ნათლის-მცემელი, თანა-მღები, თანა-ნადები, და მისთ“ (შანიძე, 1945: 051).

და შუა საუკუნეების ძეგლების გამოცემისას, ძირითადად, ისევ ორთოგრაფიის ადრინდელი ნესები მოქმედებს, რომელსაც არანაირი მეცნიერული საფუძველი არ გააჩნია და საჭიროებს გადახედვას.

ჩვენ ვეცადეთ, ზემოთ დასახელებულ ენობრივ ერთეულთა ორთოგრაფიაში ერთი საერთო პრინციპი გაგვეტარებინა და კომპოზიციური აგებულების სიტყვები დაგვეწერა ერთად, განურჩევლად იმისა, რომელ მორფოლოგიურ ოდენობასთან გვქონდა საქმე – სახელებთან თუ ზმნებთან. ასე რომ:

რთულ ზმნებს ვწერთ ასე: **ცხადყოფს, წელყოფს, უდებყოფს, ღირსყოფს, შეურაცხყოფს, ვმაცყოფს, უჩინოყოფს, გულისწმაცყოფს, ამბორსუყოფს, წელენიფების, ძალუძს**, და სხვ. ეს, ძირითადად, ის შემთხვევებია, როდესაც წარმოშობით სუბიექტი თუ პირდაპირი ობიექტი ზმნასთან არის შერწყმული და ის ცალკე პირად აღარ გაიგება. „ამბორსუყოფს“ ზმნაში თეორიულად კიდევ შეიძლება პირდაპირი ობიექტის გამოყოფა: **ამბორს უყოფს // ამბორი უყო**, მაგრამ ამ პერიოდის ძეგლებში დასახელებული ზმნა არ შეიცავს ამ პირის გაგებას, რასაც ის ფაქტიც ადასტურებს, რომ მისი სახელადი ნაწილი II სერიის მწკრივებშიც, მსგავსად I სერიის მწკრივებისა, მოცემულია მიცემითი ბრუნვის ფორმით: „მოდრკა პაპას და **ამბორსუყო** თავსა მისსა ნეტარსა“; „**ამბორსუყო** სამარხოსა მას,“ და ა. შ.

რთული აგებულებისაა „თავსვიდევ“ ზმნაც, რომელიც ორპირიანია, აღარ შეიცავს მესამე პირის (ირიბი ობიექტის) გაგებას და ნიშნავს პასუხისმგებლობის აღებას, კისრებას: „არათუმცა მკურნალთა შენთა მოლუწანება **თავსვიდევ**“, „რომელ-იგი წარმართ რაჲ ვიყვენით, არა **თავსვიდევით**.“ მასაც ვწერთ ერთად.

ისეთ ზმნებს, რომელთაც პირდაპირი ობიექტი შენარჩუნებული აქვთ, დღეს სახელისგან განცალკევებით ვწერთ: მაგალითად, **პატივს სცემს / პატივი სცა; თაყვანს სცემს / თაყვანი სცა; ნუგეშს სცემს / ნუგეში სცა** და ა. შ. „**პატივისცემის**“ პირიან ფორმებში ჩვენს თხზულებებში მხოლოდ ერთი -ს

მარკერი ჩანს: „ვითარცა-იგი პირველ **პატივსცეს** ჳბოჲსა თავ-სა მას“; „ვითარ-იგი უფროჲს ყოველთა დაბადებულთა **პატივ-სცა** მას“; „**პატივსცემდა** წიგნსა მას წმიდასა“ და ა. შ. II სერი-ის მწკრივებში აღნიშნული მარკერი ცალსახად ირიბი ობიექ-ტის ნიშანია და გამოდის, რომ პირდაპირი ობიექტი წრფელო-ბითის ფორმით არის მოცემული და ზმნასთანაა შერწყმული. სავარაუდოდ, I სერიის ფორმებშიც **-ს** მარკერი იმავე ფუნ-ქციით არის გამოყენებული და ამ შემთხვევაშიც პირდაპირი ობიექტის წრფელობით ფორმასთან გვაქვს საქმე. ამიტომ ამ ზმნურ ფორმებსაც ვწერთ ერთად.

„**თაყუანისცემის**“ პირიან ფორმებთან პირდაპირი ობიექ-ტი უმრავლეს შემთხვევაში ნათესაობითის ფორმით არის წარმოდგენილი: „რად **თაყუანის სცემთ** ეშმაკსა მაგას“; „ჰრქუა მათ ნეტარმან: „**თაყუანის ეცით** მას“; „აღჰმართა ხატი ქრისტესი და **თაყუანის სცეს** მას“; „მოვიდა კაციცა იგი პირ-ველ ნათელღებული ცოლით და შვილითურთ თჳსით და **თა-ყუანის სცეს**“; „ცრემლით **თაყუანის სცემდეს** ქრისტესა.“ რამ-დენიმეგან წყვეტილთან სახელობითის ფორმაც დადასტურდა: „გამოვიდა მენავეთმოძღუარი და **თაყუანი სცა** მას“; „**თაყუანი სცა** წმიდასა მონამესა“; „**თაყუანი სცა** წმიდასა მას“; „კუალად **თაყუანი სცა** და თქუა.“

იგივე ითქმის „**ნუგეშინისცემის**“ პირიან ფორმებზე. აქაც პირდაპირი დამატება ნათესაობითის ფორმით არის შეწყობილი ზმნასთან: „**ნუგეშინის ეც** თავსა შენსა“; „**ნუგეშინის მეც**“; „ყოვლით კერძო **ნუგეშინის სცემდა**,“ და სხვ.

ასე რომ, ორივე ერთეული – ზმნაც და სახელიც – „**თაყუანისცემისა**“ და „**ნუგეშინისცემის**“ შემთხვევაში ჩვენს ძეგლებში თვითემარი მორფოლოგიური ყალიბით არის მოცე-მული და ამიტომ მათ ვწერთ ცალ-ცალკე.

შედგენილი შემასმენლის ნაწილებს ვწერთ ცალ-ცალკე, როგორც ამას თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები გვავალდებულებს. მაგ., „ჩუენცა **მზა ვართ** ყოველნი ყოფად“; „**მოსწრაფე ხართ** მიდრეკად ჩუენდა გზისა მისგან“; „**არა უდებ ვიქმენ**“; „**ღირს ვიქმენ** მადლითა ქრისტჳსითა“;

„მწყემსი უდებ არნ“; „არა სათნო უჩნს ამპარტავანებაჲ და ზუაობაჲ“; „უკუეთუ ერსა წინაშე სირცხულ გიჩს“; „უჩინო იქმნა“; „უჩინო იქმნას უშუერებაჲ,“ და სხვ. გამონაკლისის წარმოადგენს „ჯერ“ ფუძის შემცველი ფორმები. „ჯერ“ არ არის ისეთივე თვითკმარი შემადგენელი ნაწილი, როგორიცაა „მზა“, „მოსწრაფე“, „ღირს“, „სათნო“ და ა. შ., რომელთაც დამხმარე ზმნა III პირში გამარტივებული სახით ბუნებრივად შეერწყმით: მოსწრაფე არს > მოსწრაფეა, სათნო არს > სათნოა და ა. შ., მაგრამ არ არსებობს „ჯერა“ ფორმა. ამიტომ მის შემცველ შედგენილ შემასმენლებს ვწერთ ერთად: „ჯერარს“, „ჯერიყო“, „ჯერიჩინა,“ და სხვ.

ცალ-ცალკე ვწერთ აღწერითი (პერიფრასტული) წარმოების ზმნებს, რომლებიც მარტივ შემასმენლად მიიჩნევა: **მოქცეულ ხართ, შეწყნარებულ ხართ, დაჯდომილ იყო**, და სხვ. მონიშნული ზმნები ამ მაგალითებში დინამიკური ვნებითი გვარის I და II თურმეობითის ფორმებია (აღწერითად წაწარმოებული).

„ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის შემთხვევაში, სქოლიოებში ჩატანილი არ არის კალმისმიერი ლაფსუსები. ძირითადი ხელნაწერის ენობრივად არასწორი ფორმები ასახულია სქოლიოში, კრიტიკულ ტექსტში კი ისინი ჩანაცვლებულია სწორი ფორმებით სხვა ნუსხებიდან.

სქოლიოს გადატვირთვის თავიდან აცილების მიზნით, „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის შემთხვევაში სქოლიოებში წარმოდგენილი არ გვაქვს **უჭ** დაწერილობის ნიმუშები ძირითადი ტექსტის შემცველი ნუსხიდან (Cod. Ivron georg.-21), ე.წ. იოტამეტობის ნიმუშები და **უჭ** დაწერილობის მაგალითები A-382 ნუსხიდან (მცირე გამონაკლისის გარდა), „მენას, ერმოგინესა და ევლრაფოს წამების“ შემთხვევაში – **უჭ** კომპლექსი A-70 ხელნაწერის ვარიანტებში, **ჟუჭ**, **უჭ** დაწერილობა და **უ/ვ, ვ/ვი, ჟ**-ის კლება-მატება Q-122a ხელნაწერის ვარიანტებში. აღნიშნული დაწერილობები სქოლიოებში მოცემული გვაქვს მხოლოდ მაშინ, როცა ვარიანტი

სხვა ნიშნითაც განსხვავდება ძირითადი ტექსტისგან. ამას-
თან, აღნიშნული გვაქვს მხოლოდ A ხელნაწერის პაგინაცია.

სამეცნიერო აპარატი რამდენიმე ნაწილს მოიცავს: ხელ-
ნაწერთა ურთიერთმიმართებისა და ენობრივ საკითხებს,
ხელნაწერთა აღწერილობებს, კომენტარებს, საძიებლებსა და
ლექსიკონს.

ხელნაწერთა აღწერილობებს რუბრიკების სახით წარმო-
ვადგენთ. წინამდებარე ტომში რამდენიმე რუბრიკაც დავამა-
ტეთ და სქემამ შემდეგი სახე მიიღო:

გადაწერის ადგილი

ხელნაწერის ძველი ადგილმდებარეობა

ჟანრი

თარიღი

თანამედროვე ადგილმდებარეობა

ფურცელთა რაოდენობა

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა

საანალიზო ტექსტის ადგილი კრებულში

საწერი მასალა

მხატვრული გაფორმება

ფურცლის ზომა

ნაწერის ზომა

ასოს სიმაღლე

სტრიქონთა რაოდენობა

სტრიქონებს შორის მანძილი

ნაწერის ზომა

სვეტების რაოდენობა

თითოეული სვეტის ზომა

სვეტებს შორის მანძილი

დამწერლობის ტიპი

მომგებელი (დამკვეთი):

გადაწერი

ზოგადი შენიშვნები

ანდერძ(ებ)ი საანალიზო ტექსტის შემცველ ფურცლებზე

მინანერ(ებ)ი საანალიზო ტექსტის შემცველ ფურცლებზე

წინა აღწერილობები

ბიბლიოგრაფია.

წინამდებარე ტომში მოცემული აღწერილობები, ძირითადად, ეყრდნობა წინა აღწერილობებს, რომლებიც დასახელებული გვაქვს რუბრიკაში: „წინა აღწერილობები.“ ზოგიერთი რუბრიკა შეიძლება არ ახლდეს რომელიმე ხელნაწერს (სათანადო ინფორმაციის უქონლობის გამო). ამასთან, იმის გამო, რომ ათონური და სინური წარმოშობის ნუსხები ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში მიკროფირების სახით გვაქვს და არა ორიგინალების, ის რუბრიკები, რომლებიც ორიგინალთან დაკავშირებულ კოდიკოლოგიურ მონაცემებს შეიცავს, ვერ იქნება შევსებული, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა საჭირო ცნობები წინა აღწერილობებშია მოცემული. თუ რომელიმე ხელნაწერი კრებულია აღწერილობა ჩვენი გამოცემის წინა ტომებშიცაა შესული, წინამდებარე ტომში მათთან დაკავშირებით მხოლოდ აუცილებელი, ძირითადად, საანალიზო ტექსტთან შემხები რუბრიკებია წარმოდგენილი.

სამეცნიერო აპარატის მომდევნო ნაწილია კომენტარები, სადაც თხზულებათა საყურადღებო ადგილები და ფრაზებია განმარტებული. თუ ტექსტში ჩანართებია რომელიმე ბიბლიური წიგნიდან, კომენტარში მითითებულია შესაბამისი წიგნი, თავი თუ მუხლი. საჭიროების შემთხვევაში ახსნილია მისი დამონმების კონტექსტი.

ჰაგიოგრაფიული თხზულებების გმირები რეალური, ისტორიული პიროვნებები არიან, რომლებიც რეალურ დროში ცხოვრობდნენ და ღვთის სათნო მოღვაწეობით გამოირჩეოდნენ. უმეტესი ნაწილი მოწამებრივად აღესრულა და ქრისტიანული ეკლესიის მიერ წმინდანად შეირაცხა. მათ აქვთ თავიანთი ხსენების სადღესასწაულო დღეები, არსებობს მათი ხატები და ა. შ. ანუ, მათი სახელები ეკლესიის ისტორიის ნაწილია.

ჰაგიოგრაფიულ თხზულებებში, წმინდანების გვერდით, სხვა ისტორიული პიროვნებებიც გვხვდებიან, იქნებიან ესენი მთავრები, მეფეები, იმპერატორები, მხედართმთავრები თუ სხვ. გარდა ამისა, ამ ჟანრის ნაწარმოებებში ხშირად იხსენიებიან აგრეთვე მითოლოგიური პერსონაჟები. აღნიშნულის გათვალისწინებით, გამოცემას დავურთეთ პირთა და მითოლოგიურ პერსონაჟთა ანოტირებული საძიებელი. ნაწარმოების ის პერსონაჟები კი, რომელთა შესახებ ინფორმაცია არ არის დაცული არც ისტორიულ საბუთებსა და არც ეკლესიის ისტორიაში, ტექსტური ინფორმაციით არიან წარმოდგენილნი საძიებელში.

პირთა და მითოლოგიურ პერსონაჟთა ანოტირებული საძიებლის შემდეგ ტომს ერთვის გეოგრაფიულ სახელთა ანოტირებული საძიებელიც. მოქმედებები ამა თუ იმ ნაწარმოებში კონკრეტულ გეოგრაფიულ არეალში ხდება და, ბუნებრივია, ავტორის მიერ სახელდება ქვეყანა, ქალაქი, დაბა, მდინარე თუ სხვა რომელიმე გეოგრაფიული ადგილი. რამდენადაც თხზულებაში აღწერილი ამბები ქრისტიანობის გავრცელების ადრეულ საუკუნეებში ხდებოდა, ტოპონიმთა სახელები შეიძლება სხვაობდეს მათი თანამედროვე სახელწოდებებისაგან და საჭიროებდეს ახსნა-განმარტებას. ასეთი ტოპონიმები მრავლად აღმოჩნდა წინამდებარე ტომის მასალაში. მიუხედავად იმისა, რომ გამოვიყენეთ ძველი რუკები და შევეცადეთ, ჩვენი ვარაუდები გამოგვეთქვა მათთან მიმართებით, ზოგიერთ შემთხვევაში გაგვიჭირდა მათი იდენტიფიცირება, განსაკუთრებით, უცნობი ან ნაკლებად ცნობილი დასახელებების შემთხვევებში.

სამეცნიერო აპარატის დამამთავრებელი ნაწილია ლექსიკონი. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს ძველი ქართული ენის ლექსიკონები, მის დართვას წინამდებარე ტომისთვის თავისი კონკრეტული მიზანი აქვს: დააფიქსიროს სალექსიკონო ერთეულების ის მნიშვნელობები, რომლებიც მათ მოცემულ გამოცემაში შესულ თხზულებებში აქვთ. გარდა ამისა, ზოგჯერ ესა თუ ის სიტყვა რომელიმე კონტექსტში განსხვა-

ვებული სემანტიკური ელფერით არის ნახმარი, რაც აფართოებს მისი გამოყენების სარეალიზაციო სფეროს. ეს კი ბუნებრივად წარმოშობს ძველი ტექსტებისთვის განმარტებითი ლექსიკონის დართვის საჭიროებას.

ცხადია, ასეთი ლექსიკური ერთეულების გვერდით, ლექსიკონში შეტანილია ისეთი სიტყვებიც, რომლებიც ცნობილი მნიშვნელობით არის გამოყენებული. ლექსიკონის მომზადებისას ვისარგებლეთ შემდეგი ლექსიკონებით: ორბელიანი, 1949; აბულაძე, 1973; სარჯველაძე, 2001; სინური ოთხთავი, 2010.

სქოლიოებში გამოყენებული პირობითი ნიშნები:

- ტექსტს აკლია სიტყვა, ან ფრაზა
- + ტექსტს ემატება სიტყვა, ან ფრაზა
- ~ სიტყვათა თანმიმდევრობა შეცვლილია
- # ხელნაწერის ადრინდელი დაწერილობა
- * ხელნაწერის გვიანდელი დაწერილობა

**„ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“
ნუსხათა ურთიერთმიმართებისათვის**

„ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ექვთიმე ათონელისეული თარგმანი 4 ნუსხაშია დაცული. ამათგან უძველესია 1030 წლით დათარიღებული ათონური ხელნაწერი Cod. Ivron georg.-21 (იგივე Ath-21), რომელსაც A ლიტერით წარმოვადგენთ. 1066 წლით თარიღდება A-134 ნუსხა (B ლიტერი), XI საუკუნეშია გადაწერილი ასევე ათონური ხელნაწერი Cod. Ivron georg.-17 (იგივე Ath-17) (C ლიტერი), ხოლო XV საუკუნეში – A-382 ნუსხა (D ლიტერი).

ძირითად ხელნაწერად აღებული გვაქვს ყველაზე ძველი – Cod. Ivron georg.-21 ნუსხა, რომელიც რამდენიმე ენობრივი თავისებურებით ხასიათდება:

ორთოგრაფიული:

ე ხმოვანფუძიანი საზოგადო არსებითი სახელების (იშვიათად საკუთარი სახელებისაც), ზედსართავი სახელების, რიცხვითი სახელების, მიმღეობების სახელობით ბრუნვასა და მართული მსაზღვრელის ფუნქციით გამოყენებულ ამავე ხმოვანზე დაბოლოებულ საკუთარ სახელებთან ხშირია **ეჲ** გრაფემათა თანმიმდევრობა, რაც კონტამინირებული დაწერილობის ნიშნებია. როგორც ჩანს, გადამწერი ვერ ერკვეოდა მათი ხმარების წესში და წერდა ორივეს:

„იესუ ქრისტეჲ არს უფალი“; „გარდამოჴდა წიაღთაგან მამისათა ქრისტეჲ ღმერთი ჩუენი“; „გამოედ და მებრძოლე დიდი ეგე აკკლიანეჲ“; „მამაჲ და ძეჲ და სული წმიდაჲ“; „რაჲთა იქმნე მნეჲ კეთილი“; „იპოვა კლდეჲ ერთი“; „იაკობ იხილა კიბეჲ“; „წარვაგლინე მონაფეჲ ჩემი“; „მაშინ დაწერა ებისტოლეჲ“; „დატევებად სცა ბუნებითი საქმეჲ დედათაჲ“; „ისწავა ყოველი სიბრძნეჲ მეგჴკტელთაჲ“; „სინმიდეჲ იგი დაეჴკრძალეთ“; „სიმდიდრეჲ შენი და საუნჯენი“; „სთნდა

ფრიად სიკეთე^ს ტავროდ^ს“; „შემუსრენით ფიალები ეგე და სარწყულები სავსე^ს ღვინთა მით შეგინებულთა“; „შეიმოსეს სამოსელი იგი ბრწყინვალე^ს ქრისტეს სარწმუნოებისა“; „მცირე^ს ეგუტერი“; „უმჯობეს^ს იყო ჩემდა“; „იყო ჟამი მეხუთე^ს“; „ვიხილე მუნ მდებარე^ს გუამი“; „წმიდა იგი მდგომარე^ს“; „ხატი... წმიდისა მოციქულისა პეტრე^სსი“; „მსახური მოსე^სსი“; „რომელსა ჰრქვან „ვარაღდე^სს ზღუდე“, და სხვა მრავალი.

ორიოდე შემთხვევაში მოვლენა დადასტურდა მიცემით ბრუნვასთანაც, სადაც **ს**-ს ხმარება გაუმართლებელია: „მოუწოდა უზუცე^სსა მას“; „ჰრწმენა ქრისტე^ს უმრავლეს^სთა“;

შეინიშნება კალმისმიერი ლაფსუსებიც:

„წარვედით ჰრომს მოციქულისა პეტერ^სსა“; „უფალი იყავნ შემნე შენდა, ვითარცა აბრაჰამისა“; „კეთილად გპოე შვილე ეგე ეკლესიისა“; „ევედრა ნეტარი ბარგრატ“; „კაცნი ახოვანნი ბრძოლ^სსა“; „მთავარმან დაგვგო თვთოფერი^სნი სანოაგენი“; „და იქმნა, ვითარცა გოლტი ღორთა“; „წარვიდა ქალაქად საკერპორ^სსა მათსა“; „ცნეს მტერთა მათ, ვითარმედ ურთაერთას მოსწყუედდეს“; „მან ნებსით თავსი^სდგა ჩუენთ^ს“; „გინათუ შეურაცხყუყო ჩუენ“; „რად მოშუერერით ჩუენისა სიგლახაკისა“; „ყოველი, რაჲ გუაქსუს ჩუენ“; „ღმერთი მშჳდობისაჲ იყვან ძმანო“; „განახუჳნ თუალნი გულთა მათთანი“; „განვედით გერემო სოფლებსა“; „მიუმცნო ერს^სრეთ.“

ამავე ტიპის ცდომილებად მიგვაჩნია ზოგიერთი ზმნური ფორმის დაბოლოებაც. მაგალითად, ქვემოთ მოცემულ წინადადებაში ისე ჩანს, თითქოს II კავშირებითის ნაცვლად გამოყენებულია წყვეტილის მწკრივი:

„ხოლო მე განეშადო ტაბლაჲ სანავესა მას ჩემსა და **აღასრულა** რაჲ აღნომი, მოხვდე მონისა შენისა სახლსა განსუენებად და მუნ იხილო ნეტარი ბაგრატ...“ აქ რეალურად მწკრივთა აღრევა კი არ გვაქვს, არამედ ბოლოკიდური **-ა** შეცდომით წერია **-ო**-ს ნაცვლად: უნდა იყოს „აღასრულო“; ასევე, ერთ წინადადებაში წყვეტილის ფორმაში შეცდომით წერია ბოლოკიდური **-ნ**: „და **მიილონ** მან ძელისა მისგან და

ჭამა და მისცა ქმარსა თვსსა და ჭამეს და მეყსეულად ცნეს სირცხვლი თვსი“; უნდა იყოს „მიიღო.“ ორივე შემთხვევაში ჩვენს ვარაუდს ადასტურებს იმავე წინადადებებში გამოყენებული დანარჩენი ზმნური ფორმები.

ერთგან II პირისადმი მიმართული ფორმების გვერდით გამოყენებულია I პირის მრავლობითის ფორმა: „ნუ გეშინინ, რამეთუ ქრისტესთვის გსურის, ჯერარს ბაძვაჲ ვნებათა მისთა. ნუმცა რაჲ უკუე **განგუაშორებს** სიყუარულსა მისსა... არამედ ისწრაფეთ.“ უნდა იყოს „განგაშორებს.“

სხვაგან **აღ-** ზმნისწინის ადგილას იკითხება **აჰ-** და ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, თითქოს **ჰ-** პირის ნიშანია გამოყენებული: „ღუარძლი იგი **აჰმოჰფხურეს** მათგან.“ უნდა იყოს „აღმოჰფხურეს.“

ერთ შემთხვევაში დაფიქსირდა **უ** გრაფემა **ო-**ს ნაცვლად: „ღირსმან **უნისიფორე** პრქუა ნეტართა მამათა.“

კრიტიკულ ტექსტში აღნიშნული ცდომილებები გასწორებულია.

სხვა ნუსხათა ენობრივ თავისებურებებს წინამდებარე სტატიის დიდი ნაწილი ტექსტის შემცველ ხელნაწერთან (Cod. Ivireon georg.-21) მიმართებით განვიხილავთ.

BCD ნუსხათა მონაცემები ხშირად არ ემთხვევა ძირითადი ნუსხის მონაცემს. მაგალითად,

C ნუსხაში თხზულების სათაური იწყება თვისა და რიცხვის დასახელებით: „თუესა ივლისსა ა თ (C)...“, რომელსაც მოსდევს შემდეგი ტექსტი: „ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა მამისა ჩუენისა...“ არცერთ სხვა ნუსხაში დრო არ არის მითითებული და იწყება პირდაპირ ასე: „ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ...“

D ნუსხაში სათაურში არ გვაქვს „მღელთმოდურისა“, „ჭალაკისა სიკილისა“ და „ეპისკოპოსმან“, სამაგიეროდ დამატებულია „მამაო, გვაკურთხენ!“

BC ნუსხები საკუთარ სახელ „აკკლიანეს“ „აკკლინეს“ სახით წარმოადგენენ: აკკლინე; აკკლინესა, აკკლინესსა, აკკლინესთჳს, აკკლინესი, აკკლინესნი, და სხვ.

BCD ნუსხებში ე ხმოვანფუძიანი სახელების შესაბამის ბრუნვებში, ასევე ზედსართავი სახელების უფროობითი ხარისხის ფორმებში ძირითადი ნუსხის ღ გრაფემის საპირისპიროდ ყოველთვის ე გრაფემაა გამოყენებული: ძე; შდრ. ძჳ; ბრწყინვალე // ბრწყინვალჳ; მცირე // მცირჳ; მონაფე პავლესი // მონაფჳ პავლჳსი; მოსესი // მოსჳსი; უმრწემესისა // უმრწემჳსისა,¹ და სხვ.

B ნუსხა იშვიათად იყენებს ღ გრაფემას, ძირითადად, გეოგრაფიულ სახელებში: იზრუსალემითგან, იზრუსალემით, ისრაჴლ, ისრაჴლისაო, ისრაჴლისანი; ორჯერ გვხვდება შორისდებულში: ჰჳ; ერთხელ ზმნაში: გუჴტყოდეს; და ორჯერაც ე ხმოვანფუძიანი საზოგადო სახელის სახელობით ბრუნვაში: „მეფუჴ ქრისტე“, „ძჳ ღმრთისაჲ.“

D ნუსხისთვის მკვეთრად დამახასიათებელი თავისებურებაა უჴ დაწერილობა და ე.წ. იოტამეტობა. უჴ გრაფემათა მიმდევრობა 217 მაგალითშია დადასტურებული – როგორც სახელებსა და ზმნებში, ისე ზმნიზედებში: შუჴნიერებაჲ, გუჴმულებასა, გუჴლისა, შემთხუჴვად, მოხუჴდ, აყუჴდრებდეს, გუჴმსგავსა, უკუჴ, ნუუკუჴ, ქუჴშე, და სხვ. ცხადია, უე დაწერილობა აჭარბებს მას. დაფიქსირდა 756 შემთხვევა: ჩუენისა, მარჯუენით, აჩუენოს, ქუეშე, და სხვ.

იოტამეტობა შეინიშნება ა და ო ხმოვნების მომდევნო პოზიციებში – როგორც სახელებში, ისე ზმნებში: რაჲვდენიმე, ყრმაჲსა, ნეტარსაჲ, მამაჲდ, ამაღლებაჲმდე, სიტყუაჲთა, მოი-

¹ დამოწმებული მაგალითების პირველი წევრი შესადარებელი ნუსხიდან არის მოხმობილი, ხოლო მეორე წევრი – ძირითადი და დანარჩენი ნუსხებიდან. ამასთან, წარმოდგენილი ნიმუშების პირველ წყვილში ვიყენებთ „შეადარე“ სიტყვას შემოკლებული ფორმით (შდრ.), ყველა დამარჩენ წყვილში კი – ორ პარალელურ ხაზს.

ხილაჲ, აღასრულაჲ, ინებაჲ, მოიღოჲ, მიიღოჲ, ამბორსუყოჲ, და სხვა მრავალი.

სამივე (BCD) ნუსხისთვის დამახასიათებელია **ვ** გრაფემის გამოყენება **უ** გრაფემის ნაცვლად და პირიქით: ლჷსონ (CD); შდრ. ლჷსონ (AB); ლჷსონს (C) // ლჷსონს (ABD); ლჷსონისსა (C) // ლჷსონისსა (ABD); ლჷკაონიდეს (C) // ლჷკაონიდეს (ABD); ხჷცად (C) // ხჷცად (AB), ხჷცესად (D); სჷრაკოსით (B) // სჷრაკუსით (D), სჷრაკუსით (AC); მომიკჷდინებიან (B) // მომიკჷდინებიან (ACD); განკჷრევებული (B) // განკჷრევებული (ACD); თჷ (B) // თჷ ACD); მოგჷეახლა (B) // მოგჷეახლა (AC), მოგჷეახლა (D); იჷდა (B) // იჷდა (ACD); შე-თჷ-ინჷნაროთ (B) // შე-თჷ-ინჷნაროთ (ACD); გჷთხრეს (B) // გჷთხრეს (ACD); დარღჷევად (B) // დარღჷევად (ACD); შეგჷნჷყალენ (B) // შეგჷნჷყალენ (ACD), და სხვ.

B ნუსხაში, იშვიათად CD ნუსხებშიც ხშირია **ო** და **უ** გრაფემათა ურთიერთშენაცვლების მაგალითები.¹

უ-ს ნაცვლად გამოყენებულია **ო**:

მოჷლნი (B); შდრ. მჷჷლნი (ACD); სოჷფეჷა (B) // სჷფეჷა (ACD); ქჷრომი (D) // ქჷრჷმი (ABD); ქჷრომნი (C) // ქჷრჷმნი (ABD); ქჷრომთა (D) // ქჷრჷმთა (ACD); საზაფხოლონი (B) // საზაფხულონი (ACD); ორჷულოებანი (B) // ურჷულოებანი (AC), უსჷულოებანი (D); მორწმონეთა (B) // მორწმუნეთა (ACD); დიდებოლ (B) // დიდებულ (ACD); შემოსრვილნი (C) // შემჷსრვილნი (ABD); შებღალოლი (B) // შებღალოლი (ACD); მოსროლნიცა (B) // მოსრჷლნიცა (ACD); მოცლად (B) // მჷცლად (ACD); მჷორვალითა (B) // მჷურვალითა (ACD); უკოე (B) // უკჷე (ACD); განოლო (B) // განჷლო (ACD); შემწოხრდა (B) // შემწჷხრდა (ACD); ჰკორნებდა

¹ ვნერო „გრაფემას“ და არა „ფონემას“, ან „ხმოვანს“, რადგან აქ გრაფიკულ აღრევასთან უნდა გვექონდეს საქმე და არა ასიმილაციისა თუ დისიმილაციის ფონეტიკურ პროცესებთან.

(B) // ჰკურნებდა (ACD); აქონდა (B) // აქუნდა (ACD); ძალოც (B) // ძალუც (ACD); გააქუს (B) // გაუაქუს (ACD); მიწნერა (B) // მიწნერა (ACD); ალოშენებიეს¹; მეყსეოლად (BC) // მეყსეულად (AD); ნოცა (B) // ნუცა (ACD); უკუეთო (D) // უკუეთუ (ABD), უკოე (B) // უკუე (ACD), და სხვ.

ო-ს ნაცვლად გამოყენებულია უ:

საუკუნუე (B); შდრ. საუკუნო (ACD); უჩინუ (B) // უჩინო (ACD); ებისკუპოსსა (B) // ებისკოპოსსა (ACD); მუნაფეთა (B) // მონაფეთა (ACD); სუფლებისაგანცა (B) // სოფლებისაგანცა (ACD); უჯერ (C) // ოჯერ (ABD); ქურწინებად (BC) // ქორწინებად (AD); ამბუხებაჲ (D) // ამბოხებაჲ (ABD); შეპყრობილ (B) // შეპყრობილ (ACD); მოუნუდა (B) // მოუნოდა (ACD); უნუდიან (B) // უნოდიან (ACD); უბინუდ (B) // უბინოდ (ACD); მიუგუ (D) // მიუგო (ABD).

C ნუსხაში წყვეტილში სთქუთ ფორმასთან სთქვთ ფორმის შენაცვლებაც უ / ვ გრაფემათა მონაცვლეობით უნდა აიხსნას. ამის თქმის საფუძველს გვაძლევს ის, რომ წყვეტილის ფუნქციით II ხოლმეობითის გამოყენების სხვა მაგალითი არ იძებნება:

„მოგუცენით მოძღუარნი იგი ჩუენნი, რომელთათჳს სთქვთ და წარვიდეთ“; შდრ. „... სთქუთ...“ (ABD).

D ნუსხაში ერთგან უმარცვლო უ-სთან ვ ფონემა შენაცვლებული:

„უფალმან ჩუენმან იესუ ქრისტემან მოყვასნი მოგცნა შენ“; შდრ. „...მოყუასნი“ (ABC).

B ნუსხაში ვ გრაფემის ნაცვლად ზოგჯერ უი გრაფემათა მიმდევრობა გვხვდება: ამისტუისცა; შდრ. ამისტუსცა (ACD); დაიმკუიდრეს // დაიმკვდრეს (ACD); საკუირველებაჲ // საკვრველებაჲ (ACD); საკუირველებასა // საკვრველებასა

¹ ძირითად ნუსხაში აქ სხვა ზმნააა გამოყენებული.

(ACD); მეგუპტელნი // მეგუბტელნი (ACD); ყოვლისათუის // ყოვლისათუს (ACD).

C ნუსხაში ორ შემთხვევაში დადასტურდა ჯ გრაფემის გამოყენების შემთხვევა: სანაჯები; შდრ. სანახები (ABD); სანაჯებსა // სანახებსა (ABD).

ნუსხები არათანმიმდევრულ სურათს გვიჩვენებენ „მარჯვენა“ და „მარცხენა“ ზედსართავი სახელების ხმარებისას. აქ გვხვდება როგორც ა, ისე ე ხმოვანზე დაბოლოებული ვარიანტები: „შეახო მარჯუენე“ (BD); შდრ. „შეახო მარჯუენაჲ“ (AC); „ნუ სცნობნ (AC: სცნობს) მარცხენაჲ (A: მარჯუენჴ; C: მარჯუენაჲ; D: მარცხენა) შენი, რომელსა ჰყოფდეს მარჯუენაჲ (A: მარცხენე; C: მარცხენაჲ; D: მარჯუენა) შენი“ (B).

ფონეტიკური პროცესებიდან აღსანიშნავია:

ხმოვანთა დისიმილაცია:

ოვა // ოა > უვა // უა: სანუაგესა (D); შდრ. სანოაგეთა (A), სანოაგესა (B), სანოვაგეთა (C); სანუაგითა (D) // სანოაგითა (AB), სანოვაგითა (C); სანუვაგენი (D) // სანოაგენი (AB), სანოვაგენი (C); მყუვარ (C) // მყუარ (B), მყოვარ (AD).

ოვე // ოე > უე: ყუელ (C) // ყოველ (ABD); სამუელს (C) // სამოელს (ABD); თითუეულისა (C) // თითოეულისა (ABD).

ხმოვანთა დისიმილაციის მოვლენით შეიძლება აიხსნას ნუე (C); შდრ. ნოე (ABD).

წარმომავლობის სახელში „მონტანელნი“ B ნუსხა, ძირითადად, უ ხმოვანს ხმარობს: მუნტანელნი. მხოლოდ ერთ შემთხვევაში შეგვხვდა „ო“, სწორედ იქ, სადაც ძირითად ნუსხაში „უ“ ხმოვანია გამოყენებული და ისიც ერთადერთი შემთხვევაა მისთვის. ბერძნულში აღნიშნული სიტყვა „ო“ ხმოვანს შეიცავს (*μοντανός*). „უ“-ს გამოყენება ამ მაგალითში დისიმილაციით აიხსნება.

თანხმოვანთა ასიმილაცია:

შაფათსა (B); შდრ. შაბათსა (ACD); ეკუტერი (C) // ეგუ-

ტერი (ABD); „ეკუტერ“ ვარიანტს A ნუსხაც იყენებს. ეკუტერისა (AC) // ეგუტერისა (B), (D); ნეფსით (BCD) // ნეპსით (A); განშჯად (BC) // განსჯად (AD); C ნუსხა „სასჯელისა“ და „სამსჯავროს“ ასიმილირებულ ვარიანტებს (საშჯელი, სამშჯავრო) იყენებს; იგივე სურათი გვაქვს A ნუსხაში, გარდა ერთი გამონაკლისისა (სასჯელისას); B ნუსხა „სასჯელის“ შემთხვევაში ორივე ვარიანტს ხმარობს, ხოლო „სამსჯავროს“ შემთხვევაში – მის ასიმილირებულ ფორმას; D ნუსხაში გაბატონებულია ასიმილირებული „საშჯელი“ ფორმა (თანაბარდობით 5/1), ხოლო ერთხელაა ნახმარი სამსჯავრო ფორმა. მაგალითები: საშჯელითა (ABCD); საშჯელისა (AC) // ს(ა)შჯელისასა (B); სასჯელისასა (D); საშჯელისა (A) // სასჯელისა (D); საშჯელად (AC) // სასჯელად (BD); საშჯელისა (AC) // სასჯელისა (BD); სასჯელისასა (A) // სარჩელისა (B); საშჯელისასა (C). ABC ნუსხები იშვიათად იყენებენ „შჯულ“ ვარიანტს და საერთოდ არ იყენებენ „სჯულ“ ვარიანტს. აბსოლუტურ უმრავლესობაში ისინი ხმარობენ დისიმილირებული „რჩულ“ (შჩ > რჩ) ფუძის შემცველ სიტყვებს: ურჩულონი; შდრ. უსჯულონი (D); ურჩულოვსა // უსჯულოვსა (D); ურჩულოებისამან // უსჯულოებისამან (D); ურჩულოებანი // უსჯულოებანი, და სხვ. D ნუსხა, როგორც მაგალითებიდან ჩანს, მიმართავს ამოსავალ „სჯულ“ ფორმას, თუმცა იშვიათად მისგან ასიმილირებულ „შჯულ“ ვარიანტსაც გვთავაზობს: შჯულსა, შჯულისა.

ABD ნუსხები იყენებენ ასიმილირებულ „სამრემლო“ ფორმას: „ეკლესიასა თჳსი სამრემლო აქუნდეს“; შდრ. სამრევლო (C); ABC ნუსხები უპირატესობას აძლევენ ასიმილირებულ „დაემშჳულა“ და „შჳამოთ“ ფორმებს: „ქრისტჳ დაემშჳულა ცხორებისათჳს კაცთაჲსა“; შდრ. „...დაემსჳულა...“ (D); „რომელსაცა დღესა შჳამოთ მისგან“ // „...სჳამოთ...“ (D).

ყველა ნუსხა ხმარობს ასიმბლირებულ „არმურ“ ფორმას. მხოლოდ ერთ შემთხვევაში BD ნუსხები უნაცვლებენ მას ამოსავალ ვარიანტს: „ვითარცა აღმური კუამლისაჲ.“

რეგრესული ასიმბლაციის მაგალითი უნდა იყოს: სააზ-პარეზოსა (B); შდრ. საასპარეზოსა (AC), საასპარეზსა (D) (სზ > ზზ, თუმცა აქ დისიმბლაცია არ გამოირიცხება: სს > სზ, ან სპ > ზპ).

თანხმოვანთა დისიმბლაცია:

ემბაზსა (BC); შდრ. ემბაზსა (AD); ენბაზისაგან (B) // ემბაზისაგან (ACD); ანბოხება (B) // ამბოხება (ACD); ანპარტავანებისათჳს (B) // ამპარტავანებისათჳს (ACD); ანბორისყოფითა (B) // ამბორისყოფითა (ACD); ანბორსუყოფდეს (B) // ამბორსუყოფდეს (ACD); „ანბორსუყო“ ფორმას ერთ შემთხვევაში ძირითადი ნუსხაც იყენებს: „ანბორსუყო ლუკაონიდეს“ (AC); შდრ. ამბორსუყო (BD).

ნუსხები არაერთგვაროვან სურათს გვიჩვენებენ ანთროპონიმ „ეპიფანეს“ ხმარებისას. კერძოდ, ყველგან ვხვდებით როგორც „ეპიფანე“, ისე დისიმბლირებულ „ეტჳფანე“ ფორმას. მათი შეფარდება თითოეული ნუსხის მიხედვით ასე გამოიყურება:

A ნუსხა: ეპიფანე (14); ეტჳფანე (1);

B ნუსხა: ეპიფანე (9); ეტჳფანე (6);

C ნუსხა: ეპიფანე (1); ეტჳფანე (10);

D ნუსხა: ეპიფანე (8); ეტჳფანე (6).

არაერთგვაროვნება გვაქვს „ეპისკოპოსის“ შემთხვევაშიც. ძირითადი ნუსხა 8 შემთხვევაში ხმარობს „ეპისკოპოს“ ფორმას, ხოლო 22 შემთხვევაში – დისიმბლირებულ „ეტჳსკოპოს“ ფორმას. ამ უკანასკნელს აძლევს უპირატესობას B ნუსხაც (28 შემთხვევა 1-ის საპირისპიროდ). დისიმბლირებული ვარიანტი უგამონაკლისოა C ნუსხაში, D ნუსხაში კი ამოსავალი ფორმისა და დისიმბლირებულის შეფარდება ასე გამოიყურება: 13/11.

BCD ნუსხები ხმარობენ **ნულილი** ზედსართავი სახელის არადისიმილირებულ ფორმას: ნულილად; შდრ. ნურილად (A).

ყველა ნუსხა იყენებს დისიმილირებულ „ეპისტოლე“ ფორმას. ერთადერთ შემთხვევაში ძირითად ნუსხაში დაფიქსირებულია არადისიმილირებული („ეპისტოლე“) ვარიანტი: „შემდგომად მონერისა ეპისტოლისა მის.“

ყველა ნუსხა ერთმანეთს თანხვდება არადისიმილირებული „ნანდვლვე“ ფორმის გამოყენებაში: „ნანდვლვე ქრისტეს მიერ შვილი ჩემი ხარი შენ“; „ნანდვლვე კაცი იგი.“

A ნუსხა მხოლოდ ერთ და C ნუსხა ორ შემთხვევაში ხმარობს არადისიმილირებულ „სულნელება“ ფორმას: „სულნელებაჲ ცნობათა უაღრესი იხილვებოდა“ (AC); შდრ. სურნელებაჲ (BD); „სული სურნელებისაჲ იცნოსა“ (ABD) // სულნელებისაჲ (C).

ბგერის დაკარგვა:

ვ ხმოვანი ხშირად იკარგება **ოა, ოე, ოი** და **ეო** ხმოვნებს შორის პოზიციაში: მაცხოარი (BC); შდრ. მაცხოვარი (AD); მაცხოარმან (B) // მაცხოვარმან (ACD); საცხოართა (C) // საცხოვართა (ABD); (მოი)პოა (BCD) // (მოი)პოვა (A); თხოაჲ (B) // თხოვაჲ (ACD); მოითხოა (BCD) // მოითხოვა (A); ნისქლოანით (BCD) // ნისქლოვანით (A); სახელოანი (C) // სახელოვანი (ABD); კეთროან (BD) // კეთროვან (AC); კეთროანნი (B) // კეთროვანნი (ACD); ვპოეთ (BCD) // ვპოვეთ¹ (A); მაყულოანსა (BCD) // მაყულოვანსა (A); ახოანნი (B) // ახოვანნი (ACD); ცხოელი (BC) // ცხოველი (AD); ცხოელისაჲ (B) // ცხოველისა (ACD); ცხოელად (BC) // ცხოველად (AD); ცხოელსმყოფელი (BC) // ცხოველსმყოფელი (AD); ცხოელსმყოფელისა (BC) // ცხოველსმყოფელისა (AD); ცხოელსმყოფელთა (BC) // ცხოველსმყოფელთა (AD); მოედ (BCD)

¹ **ოე** ხმოვნებს შორის **ვ** თანხმოვნის დაკარგვა ძირითად ხელნაწერსაც ახასიათებს.

// მოვედ (A); მითხოილ (ABCD); ამ უკანასკნელ შემთხვევაში იშვიათია შენარჩუნების მაგალითები: თხოვილ (CD); დაუტეო (BCD) // დაუტევეო (A), და სხვ. „დატევება“ BD ნუსხებში „დატეობა“ ფორმითაა მოცემული. აქ საქმე უნდა გვქონდეს - ებ თემის ნიშნთან -ობ თემის ნიშნის მონაცვლეობასთან: დატევება > დატევეობა და შემდეგ ვ თანხმოვნის დაკარგვასთან ბაგისმიერი ო ხმოვნის წინა პოზიციაში: დატევეობა > დატეობა.

BD ნუსხებში იშვიათად ვ ხმოვანი იკარგვის უ ბაგისმიერ ხმოვანსა და თანხმოვანს შორის პოზიციაშიც:

„შეურდა ფერჯთა მოციქულისათა“ (B); შდრ. „შეუვრდა...“ (AC);¹ „ან უკუე შეურდი ღმერთსა მას ჭეშმარიტსა იესუ ქრისტეს და მიიღე მეორედ შობაჲ“ (D) // „... შეუვრდი...“ (ABC).

B ნუსხაში იკარგება უ ხმოვანი: სასმელი; შდრ. სასუმელი (ACD). გულისთქმათაგან (B) // გულისთქუმათაგან (ACD).

ამავე ნუსხაში იკარგება რ თანხმოვანიც თანხმოვანთა შორის პოზიციაში: ძწოლით; შდრ. ძწწოლით.

ნუსხებში ა ხმოვანფუძიან სახელებთან -მდე თანდებულის წინ შეინიშნება ვითარებითი ბრუნვის ნიშნის -დ ელემენტის როგორც დაკარგვის, ისე შენარჩუნების მაგალითები:

ჯუარცუმამდე (CD); შდრ. ჯუარცუმადმდე (AB); ამაღლებამდე (BCD), ამაღლებადმდე (A); დღემდე (B) // დღედმდე (ACD); ზღუადმდე (B) // ზღუამდე (ACD); პეტრონიკედმდე (B) // პეტრონიკემდე (ACD); ქუეყანადმდე (B) // ქუეყანამდე (ACD).

BCD ნუსხებში მოქმედებითი და დინამიკური ვნებითი გვარის ზმნებში ფუძისეულ ნ თანხმოვანთან პირდაპირი ობი-

¹ D ნუსხას ეს წინადადება აკლია.

ექტის მრავლობითობისა თუ კონვერსიის შედეგად გადმოყო-
ლილი **-(ქ)ნ** მარკერის შეხვედრისას იკარგება ერთი **-ნ**:

„ყოველნივე სიტყვთა შექმნა“ (BCD); შდრ. შექმნა“
(A); „რომელმან შექმნა ანგელოზნი“ (BCD) // შექმნა“
(A); „კნინ იქმნეს“ (BCD) // იქმნეს“ (A); „რომელმან-იგი
შექმნა ცანი და ქუეყანა“ (BC) // ქმნა...“ (AD); „მოი-
კითხნა იგინი და წარგზავნა“ (D) // წარგზავნა“ (ABC);
„განავლინა წინაშე მდგომელნი“ (BD) // „განავლინა“ (AC);
„წარგზავნა იგინი“ (BCD) // „წარგზავნა...“ (A); „სწეულბანი
განკურნა“ (BD) // განკურნა“ (AC); „ყოველნი განკურნა“
(B) // განკურნა“ (ACD); „ალაშენიან რაჲ ეკლესიანი“
(BD) // „ალაშენიან...“ (AC); „წარავლინეს კერძოთა ჰრომი-
სა“ (B) // „წარავლინეს“ (ACD); „ყოველნივე სიტყვთა შექ-
მნა“ (BCD) // შექმნა“ (A); „განავლინა წინაშე მდგომარე-
ნი“ (D: მდგომელნი) (BD) // „განავლინა...“ (AC); „ოდეს გა-
მოიწსნა მონებისაგან“ (BD) // „გამოიწსნა...“ (AC), და სხვ.

ბგერის განვითარება:

BD ნუსხებში ვხვდებით **რ** თანხმოვნის განვითარების
ფაქტებს ურთიერთობით ნაცვალსახელში:

„იტყოდეს ურთიერთარს“ (BD); „ამბორსუყვეს ურთიერ-
თარს“ (BD); „მოიკითხეს ურთიერთარს“ (BD); „სიყუარული
ღმრთისა მიმართ და ურთიერთარს“; „მარკიანე და ბაგრატ
ურთიერთარს“ (BD); „განკვრეებულნი ურთიერთარს იტყო-
დეს“, და მრავალი სხვ.

მეტათეზისი:

განძჟარცეს (B); შდრ. განძარცუეს (ACD).

ABC ნუსხები არათანმიმდევრულობას გვიჩვენებენ
„ძლიერ“ და „უძლურ“ ფუძეების შემცველ ლექსიკურ ერთე-
ულთა გამოყენებისას. AB ნუსხები უპირატესობას ანიჭებენ
არამეტათეზირებულ ფორმებს, თუმცა იშვიათად არც მეტა-
თეზირებულ ვარიანტებზე ამბობენ უარს. ნუსხათა მიხედვით
ასეთი სურათი გვაქვს: A ნუსხა: ძლიერ (29); ძრიელ (4); უძ-

ლურ (13); უძრულ (1); B ნუსხა: ძლიერ (32); ძრიელ (4); უძლურ (14); უძრულ ()); C ნუსხაში გაბატონებულია მეტათეზირებული ვარიანტი: ძლიერ (12); ძრიელ (18); უძლურ (2); უძრულ (12); D ნუსხა კი მხოლოდ ამოსავალ ფორმებს მიმართავს.

B ნუსხაში ობიექტური პირის ნიშანი **ჰ**- ფუძის შიგნითაც დასტურდება: მოვჰლიდა; შდრ. მოჰვლიდა (ACD), რაც მეტათეზისის გამოვლინება უნდა იყოს.

კუმშვა:

„ამპარტავან“ ფუძე C ნუსხაში შეკუმშულია, განსხვავებით სხვა ნუსხებისგან: ამპარტავნებისათვის; შდრ. ამპარტავანებისათვის (AD), ანპარტავანებისათვის (B). BC ნუსხებში გამოვლენილი კუმშვის მაგალითებია: საკუმეველისა (B); შდრ. საკუმეველისა (AD); საჭმლად (BC) // საჭმელად (AD).

მორფოლოგიური საკითხები:

C ნუსხაში სონორ თანხმოვანზე დაბოლოებული ტოპონიმი „იერუსალემი“ მიმართულებითის ფუნქციით ვითარებით ბრუნვაში **-ად** ბრუნვის ნიშანს დაირთავს **-დ** ნიშნის საპირისპიროდ: „მოიქცეს იერუსალემად“ (C); შდრ. „... იწრუსალემდ“ (A), „... იწრუსალემს“ (BD).

მიმართულებითის ფუნქციით ხშირია მიცემითი და ვითარებითი ბრუნვების მონაცვლეობა:

„ალიხილნა ზეცად“ (B); შდრ. „... ზეცას“ (ACD); „მისწუთებოდის ზეცას“ (B) // „... ზეცად“ (ACD); „ნარივლინა (D: წარავლინა) იგი ეგვპტეს“ (BD) // „... ეგვპტედ“ (AC); ამავეს მონმოზ ზედა აბზაცში მოხმობილი მაგალითიც (იერუსალემად // იწრუსალემდ // იწრუსალემს).

ყველა ნუსხაში მრავლად მოიპოვება გამარტივებული ზმნისწინები: **ა-**, **ნა-**, **გადა-**, **გა-**:

„აჰმართეს სამარესა“ (B); შდრ. „აღჰმართეს...“ (ACD); „აჰმართეს მუნ საყდარი“ (D) // „აღჰმართეს...“ (ABC); „ამჴედრდეს წინაშე მისსა“ (BD) // „აღმჴედრდეს...“ (A), „...“

აჰმედედრეს“ (C); ავიდეს (B) // ალვიდეს (ACD); ავედით (C) // ალვედით (ABD); აღმომიკითხე (BCD) // ამომიკითხე (A); აჰკაზმა (BC) // ალჰკაზმა (AD); აბორგებულნი (B) // ალბორგებულნი (ACD); აილო (AC) // ალილო (BD); აიხუნა (C) // ალიხუნა (ABD); აჰსნად (ABCD); აჰდა (C) // ალჰდა (AB) // ალჰჰდა (D); აჰმართნა (C) // ალმართნა (B), ალჰმართნა (AD); ნავემართენით (B) // ნარვემართენით (ACD); ნამომართება (C) // ნარმომართება (ABD); ნამომგზავნა (B) // ნარმომგზავნა (ACD); გადამოჰდა (B) // გარდამოჰდა (ACD); ნავედ (C) // ნარვედ (ABD); ნავიდეთ (C) // ნარვიდეთ (AB) // ნარვიდეს (D); ნავიდა (C) // ნარვიდა (ABD); ნავიდეს (C) // ნარვიდეს (ABD); გადასაყრდნელსა (C) // გარდასაყრდნელსა (A), გარდასაყრდნობელსა (BD); გამარჯუება (C) // განმარჯუება (ABD); განხვდოდა (BD) // გახვდოდა (AC), და სხვა მრავალი.

ნუსხებში ზოგჯერ ზმნაში არ აისახება II სუბიექტური პირის ნიშანი:

„ვითარ განშიშულდი“ (BCD); შდრ. „... განჰშიშულდი“ (A); „რომელსა ქადაგებ“ (D) // „... ჰქადაგებ“ (ABC); ხედავა (D) // ჰხედავა (ABC).

BD ნუსხებში ორიოდე მაგალითი მიგვანიშნებს, რომ გადამწერი ვერ ერკვევა III სუბიექტური პირის -ნ ნიშნის ხმარების წესში და წერს იქაც, სადაც მისი ადგილი არ არის:

„შვილო ჩემო, უფალი იესუ გრწმენინ და მას ესევიდინ“ (D); შდრ. „... ესევიდ“ (ABC); „ილოცევდით და იტყოდით მამაო ჩუენოსა და, უფალო იესუ ქრისტე, თანამავალ მეყავნ“ (BD) // „... მეყავ“ (AC); „ნუუკუე მენიონ სიკუდილი და ნარვიდე დაბნელებული“ (A) // „... მენიოს...“ (BCD); „გუემენ ეგე ძლიერად, რაჲთა იხილოს მან და ძრწოლაჲ შეედვას“; შდრ. „გუემენ...“ მაგრამ: „შიში ღმრთისაჲ გაქუნდინ“ (BD) // „შიშითა უფლისაჲთა იყოფოდენ“ (AC).

BD ნუსხები ზოგჯერ სხვა ნუსხებს უპირისპირდებიან III პირდაპირი ობიექტის ნიშნის გამოხატვის თვალსაზრისით: „ცეცხლსა ჰხედვიდა“ (B); შდრ. „... ხედვიდა“ (ACD); „ჰხედვიდა პირსა“ (B) // „ხედვიდეს...“ (ACD); „ჰხედვიდეს ერნი“ (B) // „ხედვიდეს...“ (ACD); „შთაჰჳადეს ზღუად“ (BD) // „... შთაჳადეს“ (AC); „წმიდაყოფს ყოველსა კაცსა“ (D) // „წმიდაჰყოფს...“ (ABC); „აღჰფხურეს ტაძარი“ (D) // „აღფხურეს...“ (ABC).

ნუსხები ზოგჯერ განსხვავებულ სურათს გვიჩვენებენ III ირიბობიექტური პირის ნიშნის გამოხატვის მხრივაც: „ჰხადოდა სახელსა ბოროტისა“ (C); შდრ. „ხადოდა...“ (ABD); „ღმერთთა თქუნთა ვმსახურებ“ (B) // „... ვჰმსახურებ“ (ACD); „სინმიდესა მსახუროს“ (C) // „... ჰმსახუროს“ (ABD); „ვმონებთ ფალკონს“ (B) // „ვჰმონებთ...“ (ACD); „ვმსახურებ ირას“ (B) // „ვჰმსახურებ...“ (ACD); „თავი წარკუეთეს“ (D) // „... წარჰკუეთეს“ (ABC); „თავები წარკუეთეს“ (D) // „... წარჰკუეთეს“ (ACD); „მიჰხედა მათ“ (B) // „მიხედნა...“ (D), „... მიხედნა...“ (AC); „სასოებაჲ წარკუეთეს“ (BD) // „...წარჰკუეთეს“ (AC); „რათა შევწირვიდე მას ზედა შესაწირავსა“ (D) // „... შევსწირვიდე“ (ABC), და სხვ.

ხელნაწერებში ე.წ. „დაჰბადა“ ტიპის ზმნებში ირიბობიექტური პირის ნიშანი **ჰ**- ხშირად არ გამოიხატება: „რომელნი აღმართნეს“ (B); შდრ. „აღჰმართნეს...“ (ACD); „აღმართნეს ტაძართა მათ შინა“ (B) // „აღჰმართნეს...“ (ACD); „განვმზადეთ ადგილი“ (BC) // „განვჰმზადეთ...“ (AD).

BD ნუსხებში ზოგჯერ არ აღინიშნება პირდაპირი ობიექტის მრავლობითობა: „მოვისწავლო მე საღმრთონი წერილნი“ (D) // „ვისწაო...“ (B); შდრ. „ვისწავლნე...“ (AC); „ისმინონ სიტყუანი“ (D) // „ისმინნენ...“ (ABC); „მისცა ბაგრატს და მარკიანეს ორნი ჯუარნი“ (BD) // „მისცნა...“ (AC); „ყოველნი

უძლურებანი ჩუენნი განჰკურნე“ (D) // „... განჰკურნენ“ (ABC), და სხვა მრავალი.

ხელნაწერებში ზოგჯერ -ოდ სავრცობიანი ზმნების უწყვეტელსა და I ბრძანებითში მწკრივის ნიშნად გამოყენებულია -ი სუფიქსი, ნაცვლად -ე-სი, რაც -დ სავრცობიან ზმნებთან გათანაბრებით აიხსნება: „დავსხენით საყდართა მათთა ზედა და ვევედრებოდით გამოცხადებად ჩუენდა ჩუენებათა დაფარულთა“ (D); შდრ. ვევედრებოდეთ (ABC); „უკუეთუ თქუენცა გნებავს სწავლად ენასა ჩუენსა ჰრომაელებრ და ბერძულებრ და ქრისტიანე ყოფად, აზნაურებით იყოფებოდით ჩუენ თანა!“ (AC); შდრ. „...იყოფებოდეთ...“ (B), „... იყოფოდით...“ (D); „ილოცევდით და იტყოდით მამაო ჩუენოსა“ (D) // „... იტყოდეთ...“ (ABC); „დაადგერით, შვილნო, აქა და უფალსა ვევედრებოდით და ურჩულოჲ იგი იქმოდის, ვითარცა ჰნებავს“ (ABC). „იქმოდის“ აქ I კავშირებითის ფორმაა, რომლის საშუალებითაც ბრძანებითი კილოს გამოხატვა მე-11 საუკუნისთვის ახალი მოვლენა იყო. B ნუსხა „იქმოდინ“ ფორმას იყენებს, რაც I ბრძანებითია, თუმცა -ი მწკრივის ნიშნით, D – „იქმოდენ“ ფორმას. ამასთან, D ნუსხაში „ვევედრებოდით“ ფორმის ნაცვლად II კავშირებითია ნახმარი: „ვევედრნეთ...“

ყველა ნუსხა მოქმედებითი გვარის ზმნებთან I თურმეობითში, ძირითადად, ინარჩუნებს ძველ დაბოლოებას:

„მიუღებოეს უღელი“ (ABCD); „მოგვღებოეს სული“ (ABCD); „რომელი-ეგე მიგიღებოეს“ (ABCD); „უბრძანებოეს უფალსა“ (ABCD); „წელთა შენთა შემივედრებოეს“ (ABCD), და სხვ. იშვიათად AD ნუსხები ახალ დაბოლოებასაც გვიჩვენებენ: „ბაგრატს მიუცემია“ (A); შდრ. „... მიუცემიეს“ (BCD); „ემამაკსა განუმზადებია განსაცდელი“ (AD); შდრ. „... განუმზადებოეს...“ (BC); „ღმერთი დაგივინწყებია“ (A) // „... დაგიტევებოეს“ (B), „... დაგივინწყებოეს“ (CD).

ნუ ნაწილაკიანი უკუთქმითი ბრძანებითი, ძირითადად, აწმყოს ხოლმეობითით გადმოიცემა: „**ნუვინ სცნობნ** ჩემსა აქა მოსლვასა“ (ABCD); „**ნუ სცნობნ** იგი“ (ABCD). იშვიათად აწმყოს ხოლმეობითს ამ ფუნქციით აწმყო ენაცვლება: „ჭურია-თანი ნულარა **შევლენედ** სასმენელად თქუენდა“ (ABC); შდრ. „... **შევლენან**“ (D); „**ნუ სცნობნ** მარცხენაჲ შენი“ (BD) // „**ნუ სცნობს...**“ (AC).

ერთგან ABC ნუსხებში II ხოლმეობითის, ხოლო D ნუსხაში II კავშირებითის ფორმებით გადმოცემულია II თურმეობითის შინაარსი: „მარადის საკურთხეველსა ზედა ბრძანა დადებაჲ მისი, ოდენ ჟამსა კითხვისასა **აღილის** იგი და **წარუკითხის** ერსა და კუალად საკურთხეველსავე **დადვის**“ (ABC); შდრ. „... **აღილოს... წარუკითხოს... დადვას**“ (D).

დასტურდება **-ებ / -ობ** თემის ნიშანთა მონაცვლეობა: „აბრალეზდა მას ქმარი თჳსი დაყოვნებისათჳს“ (AC); შდრ. „აბრალ**ობ**და...“ (BD); „**ნუ** მაბრალ**ობ**, უფალო ჩემო“ (ABCD); „კეთილად აბრალეზთ მათ“ (AC) // „... აბრალ**ობ**თ...“ (B).

ნუსხები ზოგჯერ ერთმანეთისგან სხვაობენ დინამიკური ვნებითი გვარის ზმნებში **-(ე)ნ** და **-დ** სუფიქსების გამოყენების მხრივ: „აღჯრასხნა ენასა მათსა და დადუმდეს“ (D); შდრ. „დადუმნეს“ (ABC).

განსხვავებული ვითარება შეინიშნება წარსული დროის ვნებითი გვარისა და საშუალი გვარის მიმლეობის წარმოებაშიც: „შემკობილი თუალთაგან მრავალფასისათა“ (AC); შდრ. „შემკუ^{ლი}...“ (BD); „შემკუ^{ლი} მამულისა მისისა საფასისაგან“ (AC) // „შემკობილი...“ (BD); „უდებქმნულ ვართ“ (AC) // „უდებქმნილ...“ (BD); „ქმნულკეთილ ფრიად“ (ABC) // „ქმნილკეთილ...“ (D); „წინაშე მდგომელნი“ (ACD) // „... მდგომარენი“ (B); „მონვენილ“ (D) // „მონვენულ“ (ABC).

პოსტპოზიციურ ნყობის მართულ მსაზღვრელებთან D და ზოგჯერ B ნუსხაც უპირატესობას აძლევენ მოქმედებითი ბრუნვის ნიშნის **ა** ელემენტის შეკუმშვას:

„სახელითა მამისათა, ძისათა და სულისა წმიდისაჲთა“ (D); შდრ. „... მამისაჲთა, ძისაჲთა... წმიდისაჲთა“ (ABC); „ინურთიდა სარწმუნოებასა ქრისტესსა მადლითა სულისა წმიდისათა“ (BD) // „...წმიდისაჲთა...“ (AC); „სიტყუთა მშუდობისათა“ (D) // „... მშუდობისაჲთა“ (ABC); „ცხორებისათეს კაცთასა“ (D) // „... კაცთაჲსა“ (ABC); „ხარებითა ანგელოზისათა“ (D) // „... ანგელოზისაჲთა“ (ABC); „სიღრმით გულისა მისისათა“ (D) // „... მისისაჲთა“ (ABC); „პირითა თარგმნისათა“ (D) // „... თარგმნისაჲთა“ (ABC); „თმითა თავისა მისისათა“ (D) // „... მისისაჲთა“ (ABC).

გვხვდება **-მდე** // **-მდის** (ერთგან კი **-მდენ**) თანდებულების ურთიერთმონაცვლეობა: „ვიდრემდე“ (BD); შდრ. „ვიდრემდის...“ (AC); „აქამდე“ (B) // „აქამდის“ (ACD); „აქამომდის“ (D) // „აქამომდენ“ (C), „აქამომდე“ (AB); „ანტიოქიამდის“ (BD) // „ანტიოქიამდე“ (AC), და სხვ.

სინტაქსური საკითხები:

ნუსხები ზოგჯერ ერთმანეთს უპირისპირდებიან პოსტპოზიციური წყობის მართული მსაზღვრელის საზღვრულთან შეთანხმების მხრივ სახელობით ბრუნვაში.

„ხატი მაცხოვრისაჲ“ (ABC); შდრ. „... მაცხოვრისა“ (D); „ძირი ყოვლისა ბოროტისაჲ“ (AB) // „... ბოროტისა“ (CD); „ავრილიანე ქალაქპეტისაჲ“ (ABD) // „... ქალაქპეტისა“ (C); „სიმრავლჳ ერისაჲ“ (AD) // „... ერისა“ (BC); „მიმგებელ ბოროტისაჲ“ (C) // „... ბოროტისა“ (ABD); „მადლი ნიშებისაჲ“ (C) // „... ნიშებისა“ (ABD); „ჟამი ამიერ სოფლით განსლვისა მისისაჲ“ (AC) // „... მისისა“ (BD); „ყოველივე საქმე განკაცებისაჲ“ (B) // „... განკაცებისა“ (ACD); „ქარი იგი ჩრდილოჲსაჲ“ (AC) // „... ჩრდილოჲსა“ (BD); „შემოქმედი ცისა და ქუეყანისაჲ და ზღჳსაჲ“ (AC) // „... ცისა... ქუეყანისა და ზღჳსა“ (BD); „სიტყუჲ ცხორებისაჲ“ (AC) // „... ცხორებისა“ (BD); „უფალი სიკუდილისაჲ“ (AC) // „... სიკუდილისა“ (BD); „შვილი ეგე ეკ-

ლესიისაჲ“ (ABC) // „... ეკლესიისა“ (D); „კურთხევაჲ მღდელთაჲ და წესი ნათლისღებისაჲ“ (ABC) // „... მღდელთა... ნათლისღებისა“ (D); „ღმერთი მშჳდობისაჲ“ (ABC) // „ღმერთი მშჳდობისა“ (D), და სხვ.

BC ნუსხებში შეინიშნება „თანა“ თანებული მიერ სულიერი საგნის აღმნიშვნელი სახელის მართვა მიცემით ბრუნვაში, ნაცვლად ნათესაობითისა: „იყვენით ებისკოპოსსა თანა“ (BC) // ებისკოპოსსა (D); შდრ. „... ებისკოპოსისა...“ (A).

ხელნაწერები არათანმიმდევრულნი არიან ზმნა-შემასმენლის მიერ სანყისით გადმოცემული ქვემდებარისა თუ პირდაპირი დამატების ბრუნვაში მართვის თვალსაზრისით:

„ვინაჲ გეგულების ან წარსლვად, ძმანო?“ (BCD); შდრ. „... წარსლვაჲ...“ (A); „თვსთავე ქალაქთა გუეგულების წარსლვაჲ“ (D) // „... წარსლვად“ (ABC); „სიტყვს მიცემად თანაგაც მათოვს“ (D) // „... მიცემაჲ...“ (ABC); „გუეგულების განსლვაჲ და დაყენებაჲ მათდა“ (B) // „... დაყენებაჲ...“ (ACD); „ეგულების აღდგინებაჲ“ (BD) // „... აღდგინებაჲ“ (AC); „მსურის ხილვად შენდა“ (BD) // „... ხილვაჲ...“ (AC); „ბრძანა წმიდამან წარსლვად ეკლესიაჲ“ (BD) // „...წარსლვაჲ...“ (AC); „ითხოვა ლოცვაჲ მღდელისაგან, წარსლვად მომკალთა მათ მიმართ“ (BD) // „... წარსლვაჲ“ (AC); „იკადრა ჴელყოფაჲ საქმესა მას“ (BD) // „... ჴელყოფად...“ (AC); „არა ვინებე ჭამადისა გემოჲს ხილვად“ (BD) // „... ხილვაჲ“ (AC); „უბრძანა დაჯდომად“ (B) // „... დაჯდომაჲ“ (ACD); „არა შეუნდო ბრძოლისა და სისხლისა დათხევისა ყოფაჲ“ (BD) // „... ყოფად“ (AC); „უბრძანა ყოველთა ათასისთავთა და სპაჲსპეტთა მოყვანებაჲ“ (B) // „... მოყვანებაჲ“ (ACD); „ითხოა ლოცვაჲ მღდელისაგან წარსლვად“ (BD) // „... წარსლვაჲ“ (AC), და სხვა მრავალი.

CD ნუსხებში სანყისი ზოგჯერ ავლენს სახელის მიცემით ბრუნვაში მართვის სინტაქსურ უნარს:

„ამან განანათლნეს გულნი თქუენნი ცნობად ნებასა მისსა“ (C); შდრ. „... ნებისა მისისა“;

„ინებე გამოჩინებად სიგლახაკესა ჩემსა“ (D) // „... სიგლახაკისა ჩემისა“ (ABC).

ნუსხებში დასტურდება სხვათა სიტყვის -ო:

„შეჰრჩულვიდა მას ნეტარი იგი, არამედ ბოროტი გონება მისი მოუდრეკელ იყო“ (D); შდრ. „... იყო“ (ABC); „ვიდრელა იტყოდეს ყოველნი, თუ მოკუდებისო“ (AC) // „... მოკუდების“ (BD).

BD ნუსხებში გვხვდება თანდებულისა და ნაწილაკის გადატანა სინტაგმის მეორე წევრზე;

„მამისა თჳსისაგან“ (BD); შდრ. „მამისაგან თჳსისა“ (AC); „მძღაფრისაგან ქარისა“ (B) // „მძაფრისაგან“ (D), „მძაფრისა ქარისაგან“ (AC); „ბრძანებისაებრ შენისა“ (BD) // „ბრძანებისა შენისაებრ“ (AC); „სულიერებისაებრ მისისა“ (D) // „სულისა მისებრ“ (ABC); „ცოლითურთ და შვილით“ (BD) // „ცოლით და შვილითურთ“ (AC); „რახსათჳსმე მიზეზისა“ (D) // „რახსამე მიზეზისათჳს“ (ABC); „სიტყუად იგი ლუსონისიცა“ (BD) / „სიტყუადცა იგი ლუსონისი“ (AC); „ვლეთ სხუადღა ორი დღე“ (BD) // „ვლეთღა სხუად ორი დღჳ“ (AC), და სხვ.

D ნუსხაში უსულო საგნისთვის განკუთვნილი ფუძე იხმარება სულიერი საგნის აღმნიშვნელ სახელთან:

„თანა წარიტანა (ვ)ონიფანტე მთავარი და ლუკაონიდე“; შდრ. „... წარიყვანა“ (ABC).

გარდა ზემოთ განხილული ენობრივი საკითხებისა, ნუსხებში შეინიშნება:

სიტყვებისა თუ ფრაზების ზედმეტობა ძირითად ნუსხასთან მიმართებით:

„შვილი იგი თჳსი საყუარელი“ (BD); „დაილუანნა ნეტარმან მან თჳსნი იგი მშობელნი“ (BD); „მიჰმართა ადგილსა მას და გოდოლსა“ (D); „თუალებითა შუენიერთა პატიოსნითა“ (D); „შუენიერად და შემკობილად იგი ყოველივე“ (D); „ყოვ-

ლად ძლიერისა და **კაცთმოყუარისა და სახიერისა**“ (BD); „ყოველსა სენსა და **ყოველსა** ცისად-ცისად გუემულეზასა“ (BD); „ესმა რაჲ პეტრესი კერძოთა **მათ**“ (BD); „ჭალაკისა **მის** სიკილიისა“ (C); „მოიღო მხატვარმან **მან**“ (BCD); „გაქუს კადნიერებაჲ **შენ**“ (C); „**გარდამოსრულ და გარდამორდომილ**“ (C); „ნათელილო უფალმან **იოვანესგან** იორდანისა“ (BC); „განიპო იგი ორად თავითგან **ვიდრე** ბოლომდე“ (C); „ტავრომენისა **სი-ახლესა** სანახებსა“ (C); „გზასა მას დისა **შენისასა** წარხვდე **შენ**“ (BC); „ბოროტისა ძირისა ბოროტო მორჩო **ნაყოფო და უკეთურო მორჩო**“ (C); „მთავართა და **ერისთავთა** მათ“ (C); „რომელი აღწერა ევაგრე ეპისკოპოსმან, მონაფემან მისმან. **გუაკურთხენ უფალო!**“ (B); „იესუ ქრისტე **თვსითა პირითა** მრავალსა ასწავლიდა“ (BD); „პოვნად **წყალობისა** სასუფეველსა მისსა“ (B); „აღადგინა ღმერთმან დავით **მეფე**“ (B); „მერმე ამალღდა მ(ა)მისა **ზეცად**“ (B); „პოვნად **წყალობისა** სასუფეველსა მისსა“ (BD).

BD ნუსხაში უფრო მეტად გვხვდება ვრცელი ფრაზების დამატების ნიმუშები: „და მერმე თქუა: **ყრმაჲ იშვა ჩუენდა და ძე მოგუეცა (D: მოგუჭცა) ჩუენ, რომლისა მთავრობაჲ მისი ზედა მჯართა მისთა და ჰრქჳნ (D: ჰრქჳნ) სახელი დიდისა ზრახვისა ანგელოზ (D: ანგელოზი): ღმერთი ძლიერი, მთავარი მშუდობისაჲ (D: მშუდობისა) მამაჲ მერმეთა მათ საუკუნეთაჲ**; „ჰრქჳა: **წარვედით და ქრისტე იყავნ თქუენ თანა. ისწრაფე, ვითარცა სთქუთ, მისთჳ თავსდებად ყოვლისათჳსვე (B: ყოვლისავე) ღუანლისა, რაჲთა შეხვდეთ ბრძენთა მათ თანა ქალწულთა თანა სასძლოსა მას ზეცისასა.**“ წარვიდეს იგინი სენაკად თჳსად.“

D ნუსხაში ორგან ორჯერ მეორდება ფრაზა, რაც გადამწერის შეცდომაზე მიუთითებს:

„სიმრავლე **უძლურთაჲ გარემოჲს ქალაქებისა და დაბნებისაგან.** იხილეს რაჲ მოციქულთა სიმრავლე იგი ერისაჲ **უძლურთაჲ გარემოჲს ქალაქებისა და დაბნებისაგან** შემოკრებუ-

ლი“; „ყოვლად კეთილად და შუცნიერად და იყო შენებული იგი
ყოვლად კეთილად და შუცნიერად და იყო შენებული იგი.“

სიტყვებისა თუ ფრაზების ნაკლებობა:

„არარაჲ მიუგეს“ (BD); შდრ. „არარაჲ მიუგეს მათ“ (AC);
„სულმან არანმიდამან“ (D) // „სულმან მან არანმიდამან“
(ABC); „ოდენ ჟამი იყო“ (BCD) // „ოდენ ჟამი იყო ლამისაჲ“
(A); „ყოველი, რაჲ არს“ (C) // „ყოველი, რაჲ არს მას შინა“
(ABD); „წმიდისა პეტრესი“ (CD) // „წმიდისა მოციქულისა
პეტრესი“ (AB); ვერვინ იკადრებდა მიახლებად“ (BCD) //
„ვერვინ იკადრებდა მიახლებად მისა“ (A); „მიუთხრობდეთ
ერსა საკრველებათა“ (D) // „მიუთხრობდეთ ერთა ამათ
საკრველებათა“ (ABC); „თანანარილო ძლუნად“ (D) // „თანა-
ნარილო ძლუნად მთავრისა“ (ABC); „არცა შესანირავენი
დაგკკლიან“ (BD) // „არცა შესანირავენი მისნი დაგკკლიან“
(AC); „ძე თჳსი სოფლად“ (BD) // „ძჳ თჳსი სოფლად მოავლი-
ნა“ (AC); „არა არს გარეშე მისსა ცხორებაჲ“ (BD) // „არა არს
მას შინა ცხორებაჲ, რამეთუ ესე არს ჭეშმარიტებაჲ და ცხორე-
ბაჲ საუკუნოჲ“ (AC); „გიხაროდენ ქრისტეს იესუჲს მიერ“ (D)
// „გიხაროდენ უფლისა მიერ ყოველთა, გიხაროდენ ქრისტეს
იესუჲს მიერ“ (ABC); „რაჲ ესმა მოციქულსა“ (BD) // „რაჲ ესმა
წმიდასა მოციქულსა“ (AC); „ევედრენით უკუე ღმერთსა“ (BD)
// „ევედრენი უკუე ქრისტესა ღმერთსა“ (AC); „შენირვად
ღმრთისა პირველთა მათ“ (BD) // „შენირვისა ღმრთისა პირ-
ველთა მათ ნაყოფთა“ (AC); „შთაცვენ ცოდვასა უკუეთუ იგი
წმიდა იყოს“ (BD) // „შთაცვენ ცოდვასა, უკუეთუ იგი ოდენ
უბინო და წმიდა იყოს“ (AC), და სხვა მრავალი.

ხშირად D ნუსხაში არა მხოლოდ ვრცელი ფრაზები,
არამედ აბზაცებია დაკლებული:

„ისმენდა სიტყუაჲთა მოციქულისათა“ (D); შდრ. „ისმენ-
და სიტყუაჲთა მოციქულისათა და ვითარცა აღასრულა სწავ-
ლაჲ იგი და ერი განიყარა, მირბიოდა იგი და შეუვრდა ფერვთა

მოციქულისათა“; „ვიდოდეს ნავნი იგი და“ (D) // „ვიდოდეს ნავნი იგი და განგებითა ღმრთისაჲთა მიეახლნეს ნავნი იგი ურთიერთას“; ერთ შემთხვევაში დაკლებულია მოზრდილი ტექსტი: „მაშინ სულმან მან არანმიდამან არარაჲ მიუგო“ (D) // „მაშინ სულმან მან ბოროტმან, რომელი იყო კერპსა მას შინა, ჳმაჲ აღმოუტევა და ჳრქუა მათ: „კაცნო ტავრომენელნო, რაჲსა მოხუდით ჩემდა, ანუ რაჲსა ჳმითა ქებისაჲთა შემასხამთ? რავდენი გაუცნეთ, გაუცნეთ, და რაჲ-იგი ვქმენით, ვქმენით თქუენ თანა. ამიერითგან განგუეშორენით, არღარა არს ძალი ჩუენ თანა, რამეთუ სამგუამოვანმან ღმრთაებაჲმან მოხედნა თჳსთა დაბადებულთა, მოავლინა ღმერთმან სიტყუაჲ თჳსი და ყოველნი განკურნნა, რომელმან-იგი შექმნნა ცანი და ქუეყანაჲ, ზღუაჲ და ყოველი, რაჲ არს მას შინა. ამან ან აქაცა მახვლი ცეცხლისაჲ მოავლინა, მონაფჴ თჳსი, რომელმან ფალკონცა იოტა და სხუანი შემუსრნა და მეცა უჩინომყოფს.“ ესე რაჲ თქუა, დადუმნა იგი სრულიად.

ხოლო ქურუმნი იგი და ერი აღივსნეს მნუხარებითა, რამეთუ ვერ გულისჳმაყვეს, რასა-იგი იტყოდა, არამედ ესე ოდენ ცნეს, ვითარმედ განსაცდელი და ჭირი მონვენულ არს ღმერთთა მათთა ზედა. მაშინ იწყეს კუალად ვედრებად, რაჲთამცა გამოცხადებულადრე აუწყა მათ, თუ ვინ არს ძლიერი იგი ღმერთი და ყოველთა შემოქმედი. ხოლო სულმან მან არანმიდამან და ბილწმან არარაჲ მიუგო.“

სიტყვათა რიგის შეცვლა:

„სულისა წმიდისა“ (B); შდრ. „წმიდისა სულისა“ (ACD); „დღეს თქუენდა“ (BD) // „თქუენდა დღეს“ (AC); „ჳამბავი კეთილი“ (BD) // „კეთილი: ჳამბავი“ (AC); „ესე ყოველივე“ (D) // „ყოველივე ესე“ (ABC); „ინყო კუალად“ (BD) // „კუალად ინყო“ (AC); „პატივსა მოიყვანოს“ (BD) // „მოიყვანოს პატივსა“ (AC); „მიიღო რაჲ“ (BD) // „რაჲ მიიღო“ (AC); „თჳსთა ბოროტთა“ (D) // „ბოროტთა თჳსთა“ (ABC); „მთავარი ვონიფანტე“ (BCD) // „ვონიფანტე მთავარი“ (A); „სულსა წმიდასა“ (C) // „წმიდასა სულსა“ (ABD); „ქუეყანით კაცთაჲ“ (D) // „კაცთაჲ

ქუეყანით“ (ABC); „მათისა მიმართ“ (BD) // „მიმართ მათისა“ (AC); „მცირესა სენაკსა“ (D) // „სენაკსა მცირესა“ (ABC); „იგი განსუენებად“ (BD) // „განსუენებად იგი“ (AC); „მიერ წმიდისა“ (BD) // „წმიდისა მიერ“ (AC); „სიტყუაჲ ესე“ (BD) // „ესე სიტყუაჲ“ (AC); „დაუტევეთ, კაცნო“ (D) // „კაცნო, დაუტევეთ“ (ABC); „აჩუენოს ქრისტეანობისაჲ“ (BD) // „ქრისტეანობისაჲ აჩუენოს“ (AC); „თანა შენთა“ (BCD) // „შენთა თანა“ (A); „შრომაჲ და ჭირი“ (BD) // „ჭირი და შრომაჲ“ (AC); „ბაგრატ და მარკიანე“ (BD) // „მარკიანე და ბაგრატ“ (AC); „პატიოსნისაჲ ჯუარისა(ჲ)“ (BD) // „ჯუარისა პატიოსნისაჲ“ (AC); „ონისიფორე აღვიდა“ (BD) // „აღვიდა ონისიფორე“ (AC), და სხვ.

სიტყვათა მატების მხრივ BC ნუსხები საერთო სურათს 6 მაგალითში გვიჩვენებს, BD ნუსხები – 215, ხოლო BCD ნუსხები – 24 მაგალითში, სიტყვათა დაკლების მხრივ BC ნუსხები ერთმანეთს 5 შემთხვევაში თანხვდება, BD ნუსხები – 249, ხოლო BCD ნუსხები – 15 შემთხვევაში, სიტყვათა რიგის შეცვლის ფაქტები BC ნუსხებში არ აღინიშნება, BD ნუსხებში ის 33 შემთხვევაში დასტურდება, ხოლო BCD ნუსხებში – ერთ შემთხვევაში. ცხადია, არის ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც თითოეული ფაქტი მხოლოდ ერთ ნუსხაშია დაფიქსირებული, მაგ., სიტყვათა რიგი მხოლოდ B ნუსხაში 18-ჯერ არის შეცვლილი, მხოლოდ C ნუსხაში – 2-ჯერ და მხოლოდ D ნუსხაში – 27-ჯერ.

ნუსხებისთვის ასევე ნიშანდობლივია **სიტყვების შეცვლა**:

„განუხარა“ (C); შდრ. „... განუყარა“ (ABD); „ზღვთ“ (BCD) // „ზღუდით“ (A); „მთავრისამან“ (BCD) // „პრეტორისამან“ (A); „მომტყუებელსა“ (D) // „მომამტყუებელსა“ (B) // „მომცემელსა“ (AC); „დაუცადებელად“ (BD) // „დაუცხრომელად“ (AC); „მონაფეთა“ (BD) // „მოციქულთა“ (AC); „გამომი-

სახე“ (BD) // „გამომიხატე“ (AC); „მართალი“ (D) // „მაღალი“ (ABC); „მოყუარება“ (BD) // „მონყალება“ (AC); „მოართუმიდეს“ (BD) // „მისცემდეს“ (AC); „შუენიერ“ (D) // „გონიერ“ (ABC); „სირცხლისანი“ (BD) // „სიცრუვისანი“ (AC); „განმზადება“ (D) // „კაზმვა“ (ABC); „საქმესა“ (BD) // „წესსა“ (AC); „სასწაულთა“ (B) // „სწავლათა“ (ACD); „მოყუარება“ (BD) // „მონყალება“ (AC); „სამწყსოხსა“ (B) // „სამწყსოხსადა“ (D) // „სარწმუნოებისა“ (AC); „მოიკლნეს“ (BD) // „მოიხრნეს“ (AC); „სამკვდრებელ“ (B) // „სამსახურებელი“ (ACD); „შეიმოსე“ (BD) // „მიიღე“ (AC); „კეთილადლა“ (B) // „კუთლადლა“ (ACD); „უნდეს“ (D) // „ენებოს“ (ABC); „ზახება“ (B) // „ზრახვა“ (ACD); „მიჰყრიდა“ (BD) // „მიჰფენდა“ (AC); „სამოსლითა“ (B) // „სამკაულითა“ (ACD); „დაგიტევებიეს“ (B) // „დაგივიწყებია“ (A), „დაგივიწყებიეს“ (CD); „შეიზღუდენით“ (D) // „შეზღუდენით“ (B) // „შეიჭურენით“ (A), და სხვ.

ერთგან შეცვლილია ტოპონიმიც: „წარვიდა გალიად“ (B) // „... გალილიას“ (C); „... გალილიად“ (D); შდრ. „... პალიას“ (A).

რიცხვის შეცვლა:

„ქრისტეს ვნებათაჲთა“ (BD); შდრ. „... ვნებისაჲთა“ (AC); „კიდობანი ძელისაჲ“ (BD) // „... ძელთაჲ“ (AC); „აღვრს ესხნეს (B: ესხას) პირთა თქუენთა“ (BD) // „აღვრასხნეთ პირსა თქუენსა“ (AC); „შეხებითა ჴელისაჲთა“ (BD) // „... ჴელთაჲთა“ (AC); „დაასხა საკუმეველი საცეცხურსა“ (BD) // „... საცეცხურთა“ (AC); „აღმოსლვასა მისსა წყლისაგან“ (BD) // „... წყალთაგან“ (AC); „ცისკრისა გალობათა“ (D) // „... გალობასა“ (ABC); „სიტყუასა მას ცხორებისასა“ (BD) // „სიტყუათა მათ ცხორებისათა“ (AC); „ასწავებდა ერსა“ (B) // „... ერთა“ (ACD); „თუალითა პატიოსნითა“ (B) // „თუალებითა...“ (ACD); „სიტყუანი იგი წინაწარმეტყუელთანი“ (BD) // „... წი-

ნაწარმეტყუელისანი“ (AC); „საჭმარსა მ(ა)ს საჭიროსა“ (BD) // „საჭმართა მ(ა)თ საჭიროთა“ (AC), და სხვ.

ორიენტაციის შეცვლა:

„გამოვედით დაბისა მისგან“ (B); შდრ. „... განვედით...“ (ACD); „მოგებებად მისდა“ (B: მისსა) (BD) // „მიგებებად...“ (AC); „მივედით ეკლესიად“ (BD) // „მოვედით...“ (AC); „მოსცემდა მას“ (BD) // „მისცემდა...“ (AC); „აზნაურებაჲ მონიჭოს“ (D) // „... მონიჭოს“ (ABC); „იგი მივიდა“ (D) // „... მოვიდა“ (ABC); „მოიღო... ძელისა მისგან“ (BCD) // „მოიღო...“ (A), და სხვა მრავალი. პირისადმი მიმართების კუთხით სხვაობა **მიმართ** // **მომართ** თანდებულების საშუალებითაც გამოიხატება: „მოციქულთა მიმართ“ (B) // „... მომართ“ (ACD); „თქუნდა მიმართ“ (B) // „... მომართ“ (ACD).

დადასტურდა, რომ სამივე ნუსხა ერთმანეთს თანხვედრა და ძირითად ნუსხას უპირისპირდება 290 შემთხვევაში; 97 შემთხვევაში საერთო ვითარებას გვიჩვენებს BC ნუსხები, 44 შემთხვევაში – CD ნუსხები, ხოლო 1238 შემთხვევაში – BD ნუსხები.

ძირითად ნუსხასთან ყველაზე ახლოს დგას C ნუსხა. თუ არ ჩავთვლით 15 დაკლებულ ფურცელს ამ უკანასკნელში, სხვაობები მათ შორის მინიმალურია. აშკარაა, რომ მისი საყრდენი ძირითადი ნუსხაა. გაცილებით დიდია სხვაობა ძირითად ნუსხასა და BD ნუსხებს შორის. როგორც თანხვედრის მაჩვენებელი ცხადყოფს, D ნუსხა შეუდარებლად მეტ სიახლოვეს ავლენს B ნუსხასთან. როგორც ჩანს, მისი გადამწერი, ძირითადად, ამ ხელნაწერს იყენებდა. მიუხედავად ნუსხებს შორის ზემოთ აღწერილი სხვაობებისა, ისინი არ სცილდება ერთი რედაქციის ვარიანტებს შორის დასაშვები სხვაობების ზღვარს.

**„წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთაჲ
აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის“
ნუსხათა ურთიერთმიმართებისა და ბერძნულ ტექსტთან
მათი დამოკიდებულების საკითხისათვის**

„წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთაჲ
აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის“ ეფთვიმე ათონელისეული
თარგმანი, როგორც შესავალშივე აღვნიშნეთ, დაცულია cod.
Iviron. Geo 21 (1030 წ.) და Sin.O.71 (XIII ს.) ხელნაწერებში. გა-
მოცემაში A ლიტერით აღინიშნება Cod. Iviron. Geo 21 ხელნა-
წერი, რომელიც ძირითად ნუსხადაა მიჩნეული და B ლიტე-
რით კი Sin.O. Geo. 71. მოკლედ შევხებით ხელნაწერთა ორ-
თოგრაფიისა და ფონეტიკის საკითხებს:

1.1. ორთოგრაფია და ფონეტიკა:

A ხელნაწერში, ძირითადად, ჭ ძველი ქართული ენის
ნორმების მიხედვით არის ნახმარი, ხოლო B-ში კი მის ნაც-
ვლად, უხშირესად, ე გვაქვს: მაგ.: ქრისტჳ A // ქრისტე B;
მცირჳ A // მცირე B; მეფჳ A // მეფე B; მჴურვალჳ A //
მჴურვალ B; სიმდიდრჳ A // სიმდიდრე B და ა.შ.

ამასთანავე, A ნუსხაში ხშირია შემთხვევები, როცა იქ,
სადაც ოდენ ჭ უნდა იყოს, გვაქვს ეჴ: მაგ.: ქრისტეანეჴ A;
სიმრავლეჴ A; სიმდიდრეჴ A; საქმეჴ A; ბრწყინვალეჴ A; მეუ-
ფეჴ A; ზემდგომარეჴ A, ხეჴ A და ა.შ.

B ნუსხაში ჭ გვხვდება ე-ს ნაცვლად: თუჴსა B; უკუჴ B.

სიტყვაში თთუე-ჲ თავკიდური თ A ნუსხაში ორგზისაა
შენარჩუნებული: თთუეჴ A // თუე B; სხვა შემთხვევებში კი ის
გვიანდელი, გამარტივებული დანერილობითაა მოცემული,
როგორც B ნუსხაში: თუესა A // თუჴსა B; თუეჴ A // თუჴ B;

თუეჭ $A //$ თუჭ B ; თუეჭ $A //$ თუჭ B ; ორგზის ვხვდებით ერთნაირად ორივე ხელნაწერში: თუესა AB .

არსებითი სახელი „ეპისკოპოსი“ ორივე ნუსხაში გვხვდება არადისიმილირებული ეპისკოპოსი AB (ორგზის); ეპისკოპოსმან AB , ისე A ნუსხაში დისიმილირებული ფორმითაც: ებისკოპოსი A ; ებისკოპოსისა A ; ებისკოპოსმან A ; ებისკოპოსისა A .

თანხმოვანი ვ-ს დაკარგვის მაგალითებია A ნუსხაში: წარედით A ; იპოა A ; იპოებოდა A ; იპოოს A ; დაუტეოს A ; ჰპოებენ A ; ეკლოანითა A ; ფეროანი A .

თანხმოვანი ვ-ს დაკარგვის მაგალითებია B ნუსხაში: მოვიპოო B ; ჰპოებენ B .

ვ ბგერა დაკარგულია და -ებ თემის ნიშანი -ობ-ით არის ჩანაცვლებული A ნუსხაში: დაუტეევებ $B //$ დაუტეობ A .

უ-ს რედუცირების მაგალითია A ნუსხაში: სუთ $B //$ სკთ A .

კომპლექსი შჯ რჩ-თი არის, უმეტესად, გადმოცემული A ნუსხაში: უშჯულოჲსა $B //$ ურჩულოჲსა A ; უშჯულოჲთა $B //$ ურჩულოჲთა A ; უშჯულოებად $B //$ ურჩულოებად A ; უშჯულოჲ $B //$ ურჩულოჲ A და ა.შ. ამასთან, შეიძლება შეგვხვდეს დანერვილობაც: უშჯულომან AB ; უშჯულოთა AB .

რიცხვით სახელში „რაოდენ“ A ნუსხაში ერთხელ გვხვდებით იოტამეტობას: რაოდენ $B //$ რაოდენ A , მეორე შემთხვევაში კი რედუცირებულ ფორმას: რაოდენნი $B //$ რავდენნი A .

იოტამეტობა გვხვდება B ხელნაწერშიც, მაგ.: გონებაცთომილო B ; მხოლომან B .

ზმნის ამოსავალი ფორმა „თავყანის-ცემა“ არცერთ ხელნაწერში გვხვდება, მისგან მიღებული თავყუანის-ცემა გვხვდება B ხელნაწერში, ხოლო კონტამინირებული ფორმა თავყუანის-ცემა კი A ნუსხაში და ერთგზის ორივეში: თავყუანის-ვსცემ AB ; თავყუანის-ცემად $A //$ თავყუანის-ცემად B ;

თავყუანის-სცემ A // თავყუანის-სცემ B; თავყუანის-ეც A // თავყუანის-ეც B; თავყუანის-ვეც A // თავყუანის-ვეც B და ა.შ.

სიტყვაში „აღსაარება“ B ხელნაწერში ორგზის დაკარგულია ერთი ა: აღსაარებასა A // აღსაარებასა B.

ბოლოკიდური დ ლ-ს სახით არის წარმოდგენილი A ხელნაწერში: მოსიკუდიდ B // მოსიკუდილ A.

თანხმოვანი მ დაკარგულია B ხელნაწერში: ოკდომბერსა A // ოკდომბერსა B.

ჰ ბგერა ი-ს ნაცვლად განვითარებულია A ნუსხაში: ფჰჩ A.

ჰ ბგერა განვითარებულია A ნუსხაში: შემემთხუევის B // შემემთხუევის A.

შთა- ზმნისწინი გვიანდელი ჩა- სახითაა A-ში: შთამოყარნიან B // ჩამოყარნიან A.

ათჷდმეტ- და აჩჷდმეტ- ფორმათა კონტამინაციის შედეგად მიღებული ფორმა ათჩჷდმეტი გვხვდება A ნუსხაში: მე-ათჩჷდმეტესა A // მეათჷდმეტესა B.

ზმნისწინი დამო- გვიანდელი, რედუცირებული, სახით და- წარმოდგენილია A-ში: თავდაქცევით A // თავდამოქცევით B.

ჯ ბგერა განვითარებულია A-ში: ჯინჯჭველი A.

კითხვითი ნაწილაკი -ა დაკარგულია B ნუსხაში: ჯერეთცა არა მოდრეკილ არსა გონებაჲ შენი A // ჯერეთცა არა მოდრეკილ არს გონებაჲ შენი B.

ახალი აბზაცის დასაწყისში საზედაო ასოს ხმარების გამო უ ბგერა ოჲ დაწერილობით, ასომთავრულის ანალოგიით, არის გადმოცემული A ხელნაწერში: *აჲ ყ ყ ყ ყ* A.

რიცხვითი სახელი რიცხვის ნაცვლად სიტყვითაა დაწერილი B ნუსხაში: აღესრულა ესეცა კეთილად მძლჳ მოწამჴ აითალა თთუესა ივლისსა იდ-სა A, იდ-სა|ათოთხმეტსა B; ხოლო წმიდათა მამათა დაანესეს სამთაფე საჴსენებელი აღსრულებად თთუესა ნოემბერსა გ-სა A, გ-სა|სამსა B.

ფაქტობრივად, ყველა ფონეტიკური თუ ორთოგრაფიული მოვლენა, რაც AB ხელნაწერებში დასტურდება, აღწერილი აქვს ზურაბ სარჯველაძეს თავის ნაშრომში “ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის შესავალი” (სარჯველაძე 1984). ისინი მეტ-ნაკლები სიხშირით გვხვდება უამრავ XI საუკუნის შემდგომ ხელნაწერში და ასახულია ამ ხელნაწერთა ტექსტების პუბლიკაციებს თანდართულ გამოკვლევებში.

1.2. ბერძნული დედნის გავლენით ან უმისოდ არსებული განსხვავებანი „ნამება ნმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთა აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის” ხელნაწერებში

ძველი ქართული ხელნაწერების გადამწერები ხშირად ბრმად არ იწერდნენ დედნისეულ ტექსტს, არამედ მათ მცირე თუ საგრძნობი შესწორებები შეჰქონდათ თავიანთ ასლებში. ამგვარ ვარიანტულ ნაკითხვებს, რაც შეიძლება ჩვენი ტექსტის შემთხვევაში, „მცირე” განსხვავებებად მივიჩნიოთ, რომლებიც არ ცვლიან ტექსტის შინაარსს, ვხვდებით „ნამება ნმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთა აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის” ორ ხელნაწერში. მაგალითები იმდენად მცირეა, რომ მათ უკლებლივ აღვწუსხავთ: შემკობილი A // შემკობილი იყო B (2);¹ თქუა A // ჰრქუა B (5); მოგუთმთავარმან A // მოგუთა მთავარმან B (5); შეინანენ პირველქმნულნი ცოდვანი B // შეინანონ პირველქმნულთა ცოდვათა A (5); არარას A // არარასა B; ტანჯვასა A // სატანჯველსა B (22); გონებანი A

¹ „ნამება ნმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთა აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის” ექვთიმე მთაწმიდელისეული თარგმანის ტექსტი გამოცემაში პარაგრაფებად არის დაყოფილი ბერძნული დედნის გამოცემის მიხედვით. აქ და შემდგომ, ფრჩხილებში ჩასმულია პარაგრაფის ნომერი, რომელსაც მიემართება მაგალითი.

// გულნი B (26);¹ ტანჯვათაგან A // სატანჯველთაგან B (47);
ტანჯვათა|სატანჯველთა B (50).

განვიხილოთ რამდენიმე ვარიანტული ნაკითხვა, რომ-
ლებიც ე.წ. გადამწერ-რედაქტორის მიერ შეიძლებოდა ჩასწო-
რებულიყო თხზულების ტექსტში: არაარსა A // არარასა B
(28). აქ ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: Ἐπειδὴ εἰς **μη ὄντα**
θὲν ἄμισα καὶ τυχὺν τιλαίπαιον ἄνιμισα, ექვთიმეს თარ-
გმანშია: ვინაჲთგან **არაარსა** მას ღმერთსა ჰფუცე და ბედი
უძლური მოკუდავისა მეფისაჲ აჰსენე. ბერძნული **μη ὄντα** „არ
არსებული“ სპეციალური თეოლოგიური ტერმინი არ არის,
რომელიც აქ ექვთიმემ სრულიად ადეკვატურად თარგმნა,
როგორც „არაარსი“, რაც სწორად არის ასახული A ხელნა-
წერში, ხოლო B-ს „არარა“ აქ ბერძნულ დედანს არ შეესაბა-
მება, ამიტომ მისი ვარიანტული ნაკითხვა სქოლიოში ჩავიტა-
ნეთ.

შეიბლანენ A // შეილებნენ B (28). ბერძნულ დედანში,
შესაბამის ადგილზე ვკითხულობთ: εἰς **μη ποιήσῃτε αὐτοῖς τὸ**
πρόσταγμα, εἰς ταῦτα ὑμῶν διαφθείρω τὰ σῶματα καὶ **μισύω** τῷ
αἵματι τὰς **πολὺς** ὑμῶν, **κηδεμίαν** φειδὼ **ποιοῦμενος** ὑμῶν. ექვთი-
მეს თარგმანშია: ამით ზროხისა ტყავებითა დაიბძარნენ ჯო-
რცნი თქუენნი და სისხლითა თქუენითა **შეიბლანენ** მცენი
თქუენნი. ბერძნული ზმნა **μισύω** პოლისემიურია, მისი მნიშ-
ვნელობებია: „დალაქავება, შებლალვა, ნაბილწვა, დასვრა, შე-
ლება“ (Liddell, Scott 1996, 1142). როგორც ვხედავთ, თხზუ-
ლების ორივე ხელნაწერში ბერძნული ზმნის ორი სხვადასხვა
მნიშვნელობაა მოცემული (A-ში შებლალვა, B-ში შელება). ამ-
დენად, შეიძლება მივიჩნიოთ, რომ აქ საქმე გვაქვს ბერძნული
ენის მცოდნე გადამწერებთან, ვინც შეადარა ექვთიმეს ტექ-
სტი ბერძნულ ხელნაწერს, ანაც ინტუიტურად და შინაარსი-
დან ამოსვლით, შეცვალა ქართულში ზმნა.

¹ ამ მაგალითის შესახებ მსჯელობაა ქვემოთ, გამოკვლევის 2.1.
ნაწილში.

ბრძანებაჲ A // **ნებაჲ B** (31). შესაბამისი ადგილი ბერძნულ დედანშია ასეა წარმოდგენილი: Ποίησον τὸ πρῶταγμα τοῦ βασιλέως καὶ σῶθιτι. ექვთიმეს თარგმანშია: ქმენ **ბრძანებაჲ** მეფისაჲ და სცხოვნდე. ბერძნული τὸ πρῶταγμα ნიშნავს „ბრძანებას, ბრძანებულებას, დეკრეტს, გამოცემულს მეფის ან სხვა ძალაუფლების მქონე პირის მიერ, დებულებას, მცნებას“ (Lampe 2005, 1182). როგორც დავინახეთ, აქ B-ს ვარიანტს, **ნებაჲ**, ვერ მივანეროთ ბერძნული სიტყვის სხვა მნიშვნელობით თარგმნას, აქ, კონტექსტიდან გამომდინარე, B-ს გადამწერმა თავისი შეხედულების მიხედვით ჩაანაცვლა სიტყვა შინაარსიდან ამოსვლით.

შეკრნეს A // **დააკრნეს B** (38). შესაბამის ადგილას ბერძნულ დედანშია: Καὶ πανταχόθεν σχοινίσις **κατέσφυγξεν** αὐτοῦς. ექვთიმეს თარგმანშია: და **შეკრნეს** საბლითა. ბერძნული **κατέσφυγξεν** ზმნის κατασφύγγω III პ. მხ. რ. აორისტის ფორმაა, რაც ნიშნავს: მჭიდროდ შეკვრას, მოჭერას, დაჭერას, შეპყრობას, ერთად შეკვრას, შეკავებას, შეჩერებას (Lampe 2005, 722). როგორც ვხედავთ, აქ B-ს **დააკრნეს** არ არის შეპირობებული ამოსავალი ბერძნული დედნით, არამედ გადამწერის მიერ, კონტექსტიდან ამოსვლით, დაზუსტებად შეიძლება მივიჩნიოთ.

უმეტეს A // **უაღრეს B** (38). წინადადება, რომელშიც B-ში **უაღრეს** გვხვდება, ტექსტში ჩამატებულია ექვთიმე მთაწმიდელის მიერ.¹ აქ საქმე გვაქვს გადამწერის მიერ სინონიმური მნიშვნელობის სიტყვით ჩანაცვლებასთან.

ჰგონებ B // **ჰბასრობ A** (49). შესაბამის ადგილას ბერძნულ დედანშია: Οὐχ οὔτως, ἀς **ὑπέλαβες**, ἀντίθε. ექვთიმეს თარგმანშია: არა ეგრეთ არს, ვითარ შენ **ჰგონებ**, უშჯულოო. აქ ბერძნული **ὑπέλαβες** ზმნის ὑπολαμβάνω II პ. მხ. რ. აორისტის ფორმაა, რაც „ამოლებას, ამოყვანას, დისკუსიაში: ინ-

¹ ამ მაგალითის შესახებ მსჯელობაა ქვემოთ, გამოკვლევის 2.2. ნაწილში.

ტერპრეტირებას, გარკვეული კუთხით გაგებას, წარმოდგენის მიღებას, ვარაუდს, ეჭვის გაჩენას, არ დაჯერებას” (Liddell, Scott 1996, 1886) ნიშნავს. აქ ისევ ვხვდებით მხოლოდ ქართულ ნიადაგზე, გადამწერის მიერ შინაარსის შეცვლას. საინტერესოა, რომ აქ ბერძნული დედნის შესაბამისი **ჰგონებ B**, უფრო მოგვიანო ხელნაწერშია და **ჰპასრობ** კი A-ში.

(ცხორება]ცეცხლისაჲ B (51). შესაბამის ადგილას ბერძნულ დედანშია: Εἰπέ μοι, τὸν ἔτι εἰς τὸν ταραννικὸν ἔκεινον λογισμὸν ἐνίστασαι καὶ οὐ πειθῇ σου ἤμῃν προισκῇσαι τῷ ἡλῷ, ἵνα **ζήσῃς**; ექვთიმეს თარგმანშია: მითხარ შენ, უკუეთუ მასვე მაცილობელსა გულისსიტყუასა ზედა ხარა და არა გნებავს თაყუანის-ცემად მზისაჲ და **ცხორებაჲ**? აქ ცხორებაჲ//ცეცხლისაჲ აღრევა ორთოგრაფიულ ნიადაგზე უნდა მომხდარიყო და არა შინაარსის გათვალისწინებით სიტყვის ჩანაცვლება.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თხზულების შემცველი ორივე ხელნაწერი შემდგომი ხელით არის ჩასწორებული. აქ გასწორებულია ორთოგრაფიული და კალმისეული შეცდომები. კრიტიკული ტექსტის სქოლიოში ხელნაწერის გადამწერის პირველ ხელს # ნიშნით აღვნიშნავთ, მაგ.: A#, B#, ხოლო მეორეს, გვიანდელი გამსწორებლისას ნიშნით – *, მაგ.: A*, B*.

2. „წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთაჲ
აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის” ბერძნული დედნისა და
მისი ექვთიმე ათონელისეული თარგმანის
ურთიერთმიმართებისათვის

ცნობილია, რომ ექვთიმე ათონელი ზედმიწევნითი სიზუსტით არ თარგმნიდა ხოლმე ბერძნული დედნის ტექსტს. ის თავისუფლად ეპყრობოდა სათარგმნ მასალას, ხშირად ცვლიდა წინადადების, ფრაზების შინაარსს აზრის ცვლილებითა თუ შეუცვლელად, გადმოსაცემი აზრის გასაძლიერებლად ბერძნულ ცალკეულ სიტყვებს იმავე, ან განსხვავებული შინა-

არსის ქართულისათვის და მისი სტილისათვის უფრო მორგებული ტექსტით ანაცვლებდა. ექვთიმეს მთარგმნელობითი მეთოდი მრავალი წელია მკვლევართა ყურადღებას იპყრობს და განსაკუთრებით, ბოლო ხანს, საფუძვლიანადაა შესწავლილი (ბეზარაშვილი 2004; ბეზარაშვილი, მაჭავარიანი 1995, 226-288; ჩიკვატია, ტყეშუჩავა 2022, 82-106; ოთხმეზური 2016; კოჭლამაზაშვილი 2003; კოჭლამაზაშვილი 2014ა, 585-672; კოჭლამაზაშვილი 2014ბ, 673-731; მაჭავარიანი 2004-2005, 165-176; მელიქიშვილი 2015, 36-49; ზვიადაძე 2011, 27-112; Gippert 2013, 75-84; Høgel 2020, 353-364). ექვთიმეს მთარგმნელობით მეთოდს „კლება-მატებას“ უწოდებენ არსენ იყალთოელის დახასიათების გამო, რომელიც მან მოგვცა „დიალექტიკის“ შესავალში, არსენი წერს: „... რომელსა ძალი მისცეს ღმერთმან ამათდა გადანერად, ესე დაიმარხენ, რაათა უკუეთუ მოკლე „წინამძღუარი“ უნდეს, **წმიდისა მამისა ეფთჳმეს მიერ თარგმნილი**, იგი შეიტკბოს, რამეთუ მას მადლითა სულისა წმიდისაათა **ჯელ-ენიფებოდა შემატებაჲცა და დაკლებაჲცა**“ (რაფავა 1976, 67). აქ არსენი გვეუბნება, რომ ვისაც კი „წინამძღვრის“ მოკლე ვერსიის გაცნობა უნდა, მან უნდა მიმართოს ეფთვიმეს თარგმანს, რადგან სული წმიდის მადლით მას შეეძლო შამატებად და დაკლებაც. სწორედ ამ მეთოდითაა თარგმნილი ექვთიმეს მიერ ჰაგიოგრაფიული თხზულება „წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მოწამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსი.“ ჩვენ შევადარეთ ექვთიმეს თარგმანი ბერძნულ დედანს (Delehay 1905, 517-534) და აღვწუსებთ ეფთვიმეს მიერ ქართულ ტექსტში შეტანილი ცვლილებები, რომლებიც სამ ჯგუფად დავყავით: ექვთიმეს მიერ ტექსტის გადაკეთება/გადასხვაფერება; „მატება“ და „კლება“. ჩვენს მიერ ზემოთ დასახელებულ სამეცნიერო ლიტერატურაში, ძირითადად, განხილულია ექვთიმეს საღვთისმეტყველო თხზულებები, სადაც ის „კლება-მატების“ მეთოდს აქტიურად იყენებს. არსებობს მოსაზრება, რომ ექვთიმე ამ მეთოდს ნაკლებად იყენებდა ჰაგიოგრაფიული თხზულებების თარგმნისას (გიგაშვილი 2022, 24). ჩვენი კვლევა საპირისპიროზე მეტყველებს.

ჩვენ ცალ-ცალკე წარმოვადგენთ ექვთიმეს მიერ წამების ბერძნული დედნის „კლება-მატების“ მთარგმნელობითი მეთოდით გადასხვაფერებულ მაგალითებს: 2.1.-ში განვიხილავთ შემთხვევებს, როცა ექვთიმე გადააკეთებს/გადაასხვაფერებს სათარგმნ ტექსტს; 2.2.-ში ბერძნულ დედანთან მიმართებით „მატების“ მაგალითებს, ხოლო 2.3.-ში მოვიყვანთ შემთხვევებს, სადაც ექვთიმე „კლებას“ მიმართავს. აქვე აღვნიშნავთ, რომ არ მოვიხმობთ ისეთ უმნიშვნელო ნიშუშებს, როგორიცაა ბერძნული დედნის ერთი სიტყვის იმავე მნიშვნელობის ან შინაარსის მეორე ქართული სიტყვით ჩანაცვლების, ან უმნიშვნელო სიტყვების გამოტოვება ან დამატება, რითაც სათარგმნი ტექსტის შინაარსი სრულიად არ იცვლება. ეს ყოველივე, ფაქტობრივად, ექვთიმეს თარგმანის ყოველ მეორე წინადადებაში გვხვდება.

2.1. „წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსი“ ბერძნული ტექსტის ექვთიმე მთაწმიდელის მიერ გადასხვაფერების ნიშუშები

„წამების“ პირველივე წინადადებები ექვთიმემ განსხვავებულად თარგმნა. მან დედნისეული **ოცდამეჩვიდმეტე** წელი ქართულში **მეჩვიდმეტე** წლით-თი შეცვალა, შემდეგ მთელი წინადადება უაღრესად შეამოკლა და სრულიად განსხვავებული ტექსტი მოგვცა. ბერძნულ ტექსტში ვკითხულობთ: **Ἐν ἔτει τριακοστῷ ἑβδόμῳ τοῦ διωγμοῦ ἡμῶν πρὸς ταγμα σκληρὸν ἐξῆλθεν καὶ ἐξουσία τοῖς ἀσεβέσιν ἀρχιμάχοις ἐδόθη κατὰ παντὸς τοῦ γένους τῶν χριστιανῶν, ὅπως ἐν παντοίοις εἰδῶσιν βασάνων καὶ κολασθηρίων τιμωρήσονται αὐτοὺς καὶ λιθασμῷ καὶ πυρὶ θανατώσασιν αὐτούς· διαβλήσκονται δὲ τῷ βασιλεῖ ποιμένες γενναῖοι, οἵτινες οὐκ ἔκρυσαν τὴν διὰ τὸν Χριστὸν παρρησίαν αὐτῶν ἐν τῷ διωγμῷ τοῦτῳ ἀπὸ τῶν ἀνόμων καὶ λειτουργῶν τῆς ἀσεβείας. Οἱ δὲ διαβάλλοντες ἀσεβεῖς ταῦτα ἔλεγον τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν ὅτι, რაც ნიშნავს: ჩვენი დევნის**

ოცდამეჩვიდმეტე წელს, სასტიკი ბრძანება გამოიცა და ძალა-
უფლება გადაეცათ ურჯულო მოგვთმთავრებს ყველა ქრის-
ტიანის მიმართ, რომ დაესაჯათ ყველა სახის სატანჯველით
და წამებით და მოეკლათ ისინი ქვით ჩაქოლვით და ცეც-
ხლით, და მამაცი მწყემსები, ვინც არ მალავდა თავის სითამა-
მეს ქრისტეს მიმართ უკანონობის მსახურთა მიერ ამ დევნი-
სას, წინ აღუდგნენ მეფეს. და ამ ბოროტმა ეშმაკებმა უთხრეს
თავის მმართველებს. ქართულ თარგმანში ამის ნაცვლად
გვაქვს: **წელსა მებათშვდმეტესა დევნულებისა ქრისტიანეთასა,
მეფობასა სპარსეთს უშჯულოჲსა და უკეთურისა საბურისსა,
უთხრეს, ვითარმედ (1).**¹

ბერძნულ დედანში წერია: **πάντα δὲ τὰ εἰς βρώσιν τῶν
τετραπόδων νενομισμένα καὶ τῶν πετεινῶν χάρις διαλογισμῶν
θνεῖν τε καὶ ἐσθίειν, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς νεκροὺς θάπτειν καὶ
γυορίζειν ὅτι περ καὶ τὰ ἄγρια ζῷα καὶ πάντα τὰ τετράποδά τε
καὶ τὰ ἐρπετὰ μὴ τὸν σατανᾶν πεποιθέναι ἀλλὰ τὸν Θεόν,** რაც
ნიშნავს: ყველაფერს, რაც ნებადართულია საჭმელად ოთხფე-
ხა ცხოველებისა და ფრინველთათვის, დაუფიქრებლად, სწი-
რავენ და და ჭამენ, თავიანთ მკვდრებსაც კი არ მარხავენ, და
იციან, რომ გარეულ მხეცებსაც და ყველა ოთხფეხა ცხოველს
და ქვეწარმავალს არ სწამს ეშმაკი, არამედ ღმერთი. ამის
ნაცვლად ქართულ თარგმანშია: **ხოლო იყოფებიან იგინი ლოც-
ვითა და მარხვითა და არავის თავს-იდებენ სხუასა დამბადებე-
ლად სოფლისა, ანუ იძრვისთა თქუმად გარეშე ღმრთისა მათისა
(1).**

შემდეგი მაგალითიდან ჩანს, რომ ექვთიმემ სრულიად
შეცვალა ამოსავალი ბერძნული ტექსტი. ბერძნულ დედანშია:
**Καὶ ὅτε ταῦτα ἤκουσαν ἐκεῖνοι οἱ ὀρχοντες τῆς ἀσεβείας, θυμῷ
μεγάλῳ κατεφλέγοντο καὶ ὥσπερ <πῆρ> ἐν δρυμῷ θυμῷ ἀσχετῶ
κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐξεκαίοντο. Ἐν τῷ καιρῷ οὗν τοῦτῳ**

¹ აქ და შემდგომ, მოხმობილი მაგალითის ბოლოს რიცხვი
ფრჩხილებში ტექსტის პარაგრაფზე მიუთითებს.

κατεσχέθη ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος Ἀκεψιμᾶς ἀπὸ πατρίδος
 Ναησὸν καλουμένης, πρεσβύτης πάνυ, ὀγδοηκοστὸν ἔτος ἄγων,
 τῷ μὲν σώματι ἰσχυρὸς καὶ ὥραϊος τῷ εἶδει σφόδρα γένους τε
 μεγάλου καὶ πλουσίου καὶ ἀγάπην πολλὴν πρὸς τε ξένους καὶ
 πτωχοὺς κεκτημένος, ὃς καὶ διὰ τῆς συνούσης αὐτῷ χάριτος
 πολλοὺς ἔλληνας ἐπέστρεφεν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας· ἦν δὲ
 εἷς πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου ἄμεμπτος, ἐγκρατὴς δὲ οὐκ
 ἀπὸ ἄρτου καὶ ὕδατος μόνον ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παντὸς πονηροῦ
 πράγματος, ἐν δὲ τῇ κατανύξει τοσοῦτος ἦν ἐν ταῖς προσευχαῖς,
 ὥστε πάντα τὸν τόπον βρέχειν τοῖς δάκρυσιν προσευχόμενον, რაც
 შეიძლება ამგვარად ვთარგმნოთ: ეს სიტყვები რომ მოისმი-
 ნეს, დიდი რისხვით აღენთნენ ურჯულო მთავრები, ტყეში
 ხანძრის მსგავსად, ააღდნენ ქრისტიანების მიმართ უწმიდუ-
 რი რისხვით. ამ დროს უწმიდესი ეპისკოპოსი აკეფსიმა შეიპ-
 ყრეს, რომელსაც სამშობლოს მიხედვით ნაესონი ეწოდა, ოთ-
 ხმოცი წლის, ჯანსაღი და ლამაზი სხეულით, რომელსაც
 ჰყავდა დიდებული საგვარეულო, გამორჩეული და მდიდარი,
 ვინც მოიხვეჭა დიდი სიყვარული უცხოთა და ღატაკებისაგან,
 მისი მადლით მრავალი წარმართი მოექცა ჭეშმარიტების შე-
 საცნობად. ის უბინო იყო უფლის ყველა მცნების დაცვისას,
 იკავებდა რა თავს არა მხოლოდ პურისა და წყლისაგან, არა-
 მედ ყოველგვარი ბოროტებისაგან და იმდენად მხურვალედ
 ლოცულობდა, რომ ლოცვისას მთელს ადგილს (მინას) ცრემ-
 ლებით რწყავდა. ეს ტექსტი ექვთიმეს გადაკეთებული აქვს:
 ჩამატებულია პირველი წინადადება; წმიდა აკეფსიმას დასახა-
 სიათებლად პარაგრაფის ბოლო (ხაზგასმული) წინადადებაც
 მთლიანად არის ეფთვიმეს მიერ ჩამატებული: **ხოლო მიიღეს
 რაჲ ბრძანებაჲ ესე, მსახურთა მათ ეშმაკისათა და მთავართა მათ
 უშჯულოესა მის მეფისათა, დიდი მოსწრაფებაჲ აჩუენეს აღსრუ-
 ლებად სიტყუათა უღმრთოესა საბურისთა. ხოლო მას ჟამსა ში-
 ნა შეიპყრეს წმიდაჲ ეპისკოპოსი აკეფსიმა, რომელი იყო ქუეყა-
 ნისა მისგან, რომელსა ეწოდებოდა ნაისონ და ნათესავისაგან
 დიდისა და შემკობილისა დიდებითა და სიმდიდრითა მრავლი-**

თა. და იყო იგი მოხუცებულ ჰასაკითა, ვითარ ოთხმეოცისა წლისა, კაცი შემკობილი ყოვლითა სათნოებითა და მუშაკი გამოცდილი ქრისტეს მცნებათა, განშორებული ყოვლისაგან საქმისა ბოროტისა, **რომელი-იგი მარხვითა და ლოცვითა აღასრულებდა დღეთა თვსთა** და აქუნდა სიყუარული დიდი და მონყალებად გლახაკთად და უცხოთად, ხოლო ღმობიერებად ესოდენი იყო მის თანა, ვიდრეღა ყოველსავე ადგილსა, სადაცა დადგის ლოცვად, დაალტობდა ცრემლითა. **ესრეთ უკუე შემკობილი ყოვლითა კეთილითა, ქადაგებდა წმიდასა სამებასა ერთღმრთეებასა და მრავალთა წარმართობისაგან ქრისტიანობად მოაქცევდა (2).**

ბერძნული ფრაზა *Ὁ δὲ περὶ αὐτὸν ἐφίλησε τὸ παιδίον*, რაც ნიშნავს: ყრმა ხელში აიყვანა და აკოცა მას, ექვთიმემ ისე თარგმნა, რომ შეამსუბუქა ყრმისადმი წმიდანის ზედმეტად თბილი დამოკიდებულება: მაშინ წმიდამან ეპისკოპოსმან შეიკბო იგი და მოიკითხა (3).

ბერძნული ტექსტი, სადაც წინასწარმეტყველი ყრმა პაპასი ეპისკოპოსის აღსასრულზე საუბრობს, **Ὡς ἀπὲρ χη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν πόλιν σου, οὐκ ἔχεις φθάσαι εἰς αὐτήν· ἀλλ' ἐν τῇ δόθῃ τῇ καλοῦμένη Ἀθραδάρᾳ ἔκει ἔχεις τελευτῆσαι**, ანუ: მაშინ, როცა ის თქვენს ქალაქში ჩამოვა, თქვენ ვერ მიაღწევთ მას; მაგრამ აღესრულებით ხეობაში, რომელსაც ათრადარა ჰქვია, ექვთიმემ ამგვარად გადააკეთა: **მიხვდოდი რა სოფელსა შენსა, რომელსა ჰრქვან ადრან, მგზავრ მოინიოს აღსასრული შენი (3).** როგორც ვხედავთ, აქ არა მხოლოდ წინადადების პირველი ნაწილია შეცვლილი, არამედ, ექვთიმემ შეცვალა ტოპონიმის სახელიც და ხეობა შეცვალა სოფლ-ით. ბერძნულ ტექსტში **ხეობა Ἀθραδάρᾳ**-ს სახელით მოიხსენიება, სადაც, წინასწარმეტყველების მიხედვით, გზად ეპისკოპოსი გარდაიცვლებოდა. ექვთიმემ ქართულ თარგმანში, რატომღაც, **ხეობა სოფლ-**ით ჩაანაცვლა და მას **ადრან** უწოდა.

ამ თხრობის შემდეგ ბერძნულ ტექსტში ვკითხულობთ: **Καὶ καθὼς εἶπεν τὸ παιδίον, οὕτως καὶ συνέβη**, ანუ: როგორც

ყრმამ თქვა, ეგრეც მოხდა. ამ წინადადების თარგმნისას ექვთიმემ შეგვახსენა, რომ ყრმა პაპასმა უწინასწარმეტყველა არა მხოლოდ მეორე ეპისკოპოსს მისი სიკვდილი, არამედ აკეფსიმას – წმიდანის მონამებრივი აღსასრული და პაპასის წინასწარმეტყველება ორივეს მიმართ ახდა. ამ წინადადებაში ჩამატებულია ფრაზა **ღვთისმსახური ძმა** პაპასის შესახებ, რაც ბერძნულში არ გვაქვს: **და შეემთხვა ორთავე ეგრეთ, ვითარცა თქუა ღმრთისმსახურმან ძმამან პაპას (3).**

შემდეგი წინადადება **Ἐντεῖλαι περὶ τῆς οἰκίας σου, ἵνα μὴ ἐρημωθῇ**, რაც ნიშნავს: იზრუნე შენს სახლზე, რომ არ გაპარტახდეს, ექვთიმე მთანმიდელმა ამგვარად გადააკეთა: **ამცენ რაჲმე სახლისა შენისათჳს და ყოვლისათჳს, რაჲცა გაქუს, ნუუკუე ვერლარა უძლო მოქცევად და ხილვად მისა (4).**

ბერძნული ფრაზა **ὅτι διδάσκεις τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἐναντία τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων**; რაც ნიშნავს: რატომ უქადაგებ/ასწავლი ხალხს მეფეთა მეფის წინააღმდეგ? ეფთვიმემ ამგვარად გადააკეთა ქართულ თარგმანში: **თუ ასწავებ კაცთა წინააღდგომისა ქმნად მეფეთა ბრძანებისა? (5)** აქ ვხედავთ, რომ სპარსეთის მეფის ტიტულატურა **Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων** (მეფეთა მეფე) ეფთვიმემ დაამცრო და შაბურ II მხოლოდ მეფედ მოიხსენიებს.

აკეფსიმა მოგვმთავრის საპასუხოდ ამბობს: **ἔνα Θεὸν μόνον κηρύσσω τοῖς ἀνθρώποις, ὅπως μετανοήσωσι καὶ ἐπιστρέψωσιν ἐκ τῶν ὁδῶν αὐτῶν τῶν πονηρῶν καὶ τὰ ἄρεστὰ αὐτῶ ποιήσωσι, καθὼς γέγραπται ἐν ταῖς ἀγίαις ἡμῶν γραφαῖς**, რაც ნიშნავს: მე ერთ ღმერთს ვუქადაგებ ხალხს, რომ შეინანონ და მოიქცნენ თავიანთი ბოროტი გზიდან და მისთვის მოსაწონად იმოქმედონ, როგორც წერია ჩვენს წმიდა წიგნებში. ექვთიმემ, რამდენსამე ადგილას გადააკეთა ეს წინადადება, ჩაამატა და გააძლიერა კიდევ წმიდანის აზრი. მის თარგმანში ვკითხულობთ: რამეთუ ჭეშმარიტად ერთსა ღმერთსა უქადაგებ **კაცთა სამგუამოვნებით დიდებულსა** და ვასწავლი მათ, რაჲთა მოიქცენ მისა და შეინანენ **პირველქმნულნი ცოდვანი**

და ყონ რაჲ იგი, სათნო არს წინაშე მისა, რაჲთა მიემთხვნენ ცხო-
რებასა საუკუნესა.“ (5).

შემდეგი წინადადება: **ἰδοὺ γὰρ τὴν ἀλήθειαν ἀρνεῖσθε καὶ
λογίζεσθε τὰ κτίσματα καὶ τὰ ποιήματα ἐκείνα εἶναι
προσκυητά**, რაც ნიშნავს: აი, თქვენ უარყოფთ ჭეშმარიტებას
და ამ ქმნილებებს თაყვანისცემად მიიჩნევთ, ექვთიმე მთანმი-
დელს სრულიად შეცვლილი აქვს: **უფროჲსა საცთურ ენოდე-
ბის და არა მოძღურება, რამეთუ ჭეშმარიტებაჲ უფარ-გიყოფიეს
და ეშმაკთა ჰმსახურებთ** (7).

წმიდა იოსები და აითალა მოგვთმთავრისთვის საპასუხო
სიტყვაში ამბობენ: **Ἡμεῖς ἀληθεῖς ἐσμεν, καὶ γοητεῖαν οὐκ
οἶδαμεν, ἀλλὰ ἀλήθειαν πάντα** ἄσθραπον διδάσκομεν **ἐπὶ τὸ
γνῶναι τὸν ζῶντα Θεόν**, რაც ნიშნავს: ჩვენ მართლები ვართ და
არ ვიცით მაცდურობა, მაგრამ ჩვენ ვასწავლით ჭეშმარიტე-
ბას ყველა ადამიანს, რომ შეიმეცნონ ცოცხალი ღმერთი. ექ-
ვთიმემ აქ: ა) ბერძნული ფრაზა **γοητεῖαν οὐκ οἶδαμεν** „ჩვენ არ
ვიცით ჯადოქრობა (მაცდურობა)“ ჩაანაცვლა **„განშორებულ-
ნი სიცრუვისაგან“**-ით; ბ) ბერძნული **ἀλήθειαν πάντα** ἄσθραπον
διδάσκομεν **ἐπὶ τὸ γνῶναι τὸν ζῶντα Θεόν** „ჩვენ ვასწავლით ჭეშ-
მარიტებას ყველა ადამიანს, რომ შეიმეცნონ ცოცხალი ღმერ-
თი,“ შეცვალა შემდეგი აზრით: **ეგრეთცა** ვასწავლით **კაცთა
მონებად** ღმრთისა ცხოველისა. **ეგრეთცა**-ში ექვთიმე წინადა-
დების დასაწყისში მსჯელობას გულისხმობს, როცა წმიდანები
ამბობენ, რომ „ჩვენ კაცნი ვართ ჭეშმარიტნი და განშორე-
ბულნი სიცრუვისაგან;“ ხოლო ბერძნული **ἐπὶ τὸ γνῶναι τὸν
ζῶντα Θεόν** „რომ შეიმეცნონ ცოცხალი ღმერთი“, რატომღაც
შეცვალა შემდეგი ფრაზით: **მონებად ღმრთისა ცხოველისა**.
ექვთიმეს თარგმანი: ჩვენ კაცნი ვართ ჭეშმარიტნი და განშო-
რებულნი სიცრუვისაგან და **ეგრეთცა ვასწავლით კაცთა მონე-
ბად** ღმრთისა ცხოველისა.“ (10).

შემდეგი მსჯელობა ბერძნულ ტექსტში ამ სახით
გვხვდება: **Μαθόντες, ὅτι οὐ μένει οὐδὲ ἴδρυται ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ**

ἀλλ' ὥσπερ σκιά παρέρχεται, καὶ οὔτε πρὸς σὲ μένει τὸν ἀγαπῶντα αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν πλουτούντων φεύγει. Ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχόντων ἡ ἐξουσία, καὶ γίνεσθαι ἐν τῷ ᾧ καὶ σποδὸς და სიტყვა-სიტყვით ნიშნავს: შევიცანით რა, რომ არაფერი რჩება ან მკვიდრდება ამ სამყაროში, მაგრამ როგორც ჩრდილი, ჩაივლის, არც თქვენთან დარჩება, ვისაც ის გიყვართ, ის მდიდრებსაც ისევე გაგექცევით, როგორც ძალაუფლება ხელიდან ეცლებათ მმართველებს და ჯოჯოხეთში თქვენ მიწად და ნაცრად იქცევით. ქართულ თარგმანში ჩვენ შავით გამოვყავით ექვთიმეს მიერ ჩამატებული ტექსტი, ხოლო მის მიერ გადაკეთებული – ხაზგასმით: ჩუენ გვსწავიეს, ვითარმედ **დიდება სოფლისაჲ და სიმდიდრჴ** დაუდგრომელ არს და ვითარცა აჩრდილი წარვალს, **რამეთუ, აჰა, ესერა, მოიწიოს სიკუდილი და წარჴდეს დიდებაჲ შენი და სიმდიდრჴ**, ვითარცა ყოვლადვე არა ყოფილი და იქმნა შენ მიწა და ნაცარ, ხოლო სული შენი იტანჯებოდის ჯოჯოხეთს შინა (12).

შემდეგი წინადადება ექვთიმემ თავისუფლად თარგმნა, არ დაარღვია აზრი, მაგრამ ოდნავ გადააკეთა ის. ექვთიმეს მიერ ჩამატებულ სიტყვებს ვაშავებთ, ხოლო გადასხვაფერებულ თარგმანს კი ხაზგასმით წარმოვადგენთ. ბერძნულ დედანშია: Διὰ τοῦτο οὐκ ἐπιθυμοῦμεν τὴν δόξαν τὴν παρερχομένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς αἰῶνα αἰῶνος, ἥν ὁ Θεὸς ἡτοίμασεν <ἡμῖν> τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, რაც ნიშნავს: ამდენად, ჩვენ არ გვსურს დიდება, რომელიც ჩაივლის, არამედ ის, რაც სამუდამოდ არსებობს, ის, რაც ღმერთმა მოგვიმზადა ჩვენ, ვისაც ის გვიყვარს. ექვთიმეს თარგმანში კი ვკითხულობთ: **ესე უწყით ჩუენ** და ამისთვის **გუძელს დიდებაჲ და სიმდიდრჴ სოფლისაჲ** და სურვიელ ვართ დამკვიდრებად სიმდიდრესა მას ზეცისასა და დიდებასა მას დაუსრულებელსა (12).

ბერძნულ დედანშია: Ἔασον **ταῦτα πάντα, ὅτι ἡμῖν περιττά ἐστί**, რაც ნიშნავს: მიატოვე ეს ყოველივე, რადგან უსარგებლოა ჩემთვის. ექვთიმემ აქ შეამოკლა წინადადება და ლაკო-

ნიურად გადმოსცა აზრი, რომელიც არ დაურღვევია: დაუტევე ცუდადმეტყუელებაჲ შენი (13).

ბერძნულ დედანში შემდეგი ტექსტი მოსდევს წმიდა აითალას ცემით წამების სცენას: **δεινὴ δὲ ὄντως ἦν ἡ θλίψις αὐτῆ καὶ ἄνευ οἰκτιρῶν. Καὶ ὁ ἄγιος Ἀειθαλᾶς ὁ ἀληθὺς γίγας ἐβόα ἐνβριζὼν τὸν ἀρχιμάρτυρον καὶ ἐπιλέγων οὕτως**, რაც ნიშნავს: მართლაც, ეს გასაჭირი ჭეშმარიტად საშინელი იყო და სრულად დაცლილი სიბრალულისაგან. და წმიდა აითალამ, ჭეშმარიტად დიადმა, ამოიყვირა, გალანძლა რა მოგვთმთავარი და ამგვარად მიმართა. ამ ტექსტის ნაცვლად ექვთიმეს თარგმანში ვკითხულობთ მხოლოდ მშრალ და უემოციო წინადადებას: **ესრეთ იგუემებოდა რაჲ ნეტარი იგი, ეტყოდა მძლავრსა მას** (18).

შემდეგ წინადადებაში ექვთიმემ ა) ფრაზებს ადგილები შეუცვალა; ბ) სალანძლავი სიტყვები, რომლითაც წანამები წმიდა აითალა მიმართავს მოგვთმთავარს, ოდნავ გადააკეთა და **ἀνοσιῶς τρώγων πᾶν σκήνωμα** „ყველა სხეულის უკეთურად შთანმთქმელო“ ჩაანაცვლა **მძორისმჭამელ**-ით. ბერძნულ დედანში: **Μιὰρὲ καὶ αἰσιόποτα, κύον ἀκάθαρτε καὶ κόραξ, ἀνοσιῶς τρώγων πᾶν σκήνωμα, οὐ φοβῶμαι τὰς βλασάνους σου**, რაც ნიშნავს: საძაგელო და სისხლისმსმელო, უწმინდურო ძაღლო და ყორანო, ყველა სხეულის უკეთურად შთანმთქმელო, მე არ მეშინია შენი სატანჯველის. ექვთიმეს მიერ ასეა თარგმნილი: **არა მეშინის მე სატანჯველთა შენთაგან, შეგინებულო და სისხლისმჭამელო ძაღლო, ყორანო არანმიდაო, მძორისმჭამელო** (18).

ექვთიმეს მიერ გადასხვაფერებულია შემდეგი წინადადება: **τινὲ ποιῶμαι λόγον, μιὰρῶτατε καὶ τρισάθλιε**, რაც ნიშნავს: მე ვამბობ სიტყვას (ვაკეთებ განაცხადს), ბილწო და სამგზის უბედურო. ამ ტექსტის თარგმნისას ექვთიმე ათონელმა შეცვალა პირველი სიტყვები და გადააკეთა ეპითეტი, რომლითაც აითალა მიმართავს მოგვთმთავარს. აქ **μιὰρδς, μιὰρῶτατος** ნიშნავს, მორალური თვალსაზრისით, საზიზღარს,

საძაგელს, საზარელს; ასევე ბინძურს, დასვრილს (Lampe 2005, 870), τρισάθλιος სამგზის უბედურს ნიშნავს (Liddell, Scott 1996, 1822). აქ τρισάθλιος ექვთიმემ ჩაანაცვლა „უბადრუკი მაცთურით.“ ექვთიმეს თარგმანშია: არარად შემირაცხიე შენ, **უკეთურო და უბადრუკო მაცთურო** (18).

ექვთიმე ათონელმა გადააკეთა შემდეგი წინადადებაც. ბერძნულ დედანშია: ὅσα δὲ θελήσεις ἐν τῇ πικρίᾳ σου ἐπενέγκαι ἡμῖν θλίψεις καὶ βασάνουσ, ἐτοίμας ἔχομεν ὑποδένξασθαι πάντα σου τὰ ἐπιτηδύσματα, **ὦ ἄθλιε καὶ θεομάχε τύραννε**, რაც ნიშნავს: რაც არ უნდა ბევრი დაბრკოლება და ტანჯვა, როგორიც გინდა, უნდა მოაწიო ჩვენზე შენი რისხვით, ჩვენ მზად ვართ ავითანოთ ყველა შენი ნამოქმედარი, ო, საცოდავო და ღვთისმებრძოლო ტირანო! **ὦ ἄθλιε καὶ θεομάχε τύραννε** „ო, საცოდავო და ღვთისმებრძოლო ტირანო-ს“ ნაცვლად, რაც მოგვთმთავარს მიემართება, ექვთიმემ დაწერა, რომ „მონამენი მათი უფლის, იესო ქრისტეს, ვინც არის საუკუნეთა მეუფე, შეწევნით აიტანდნენ სატანჯველს და მისი ძალით შეარცხვენდნენ მას და მის ძალას უძლურებად გამოაჩენდნენ.“ ექვთიმეს თარგმანია: ან უკუე, ვითარნიცა ჯერ-გირჩნან სატანჯველნი, მოაწიენ ჩუენ ზედა, რამეთუ მზა-ვართ ყოველსავე თავს-დებად **შენევნითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესითა, რომელი-იგი არს მეუფე საუკუნეთა და ძალითა მისითა გარცხვნით შენ და ყოველნი ღონენი შენნი უძლურად გამოვაჩინენით** (20).

ექვთიმემ გადააკეთა შემდეგი წინადადება და აზრიც შეუცვალა მას. ბერძნულ დედანშია: καὶ ἐκβαλὼν αὐτοὺς ὁ ἀρχιμάρτυς οὐτως ἐν τοῖς δεσμοῖς ὄντας, **θεασαμένους κλαίειν ἐπ' αὐτοὺς**, რაც ნიშნავს: გააგდო რა ისინი, მოგვთმთავარმა, სანამ ისინი ისევ ბორკილდადებულიები იყვნენ, დაინახა, რომ ისინი მათზე ტიროდნენ. ამ შინაარსის წინადადების ნაცვლად ექვთიმე მარტივად წერს: და გამოიყვანნა იგინი მოგუთა მთავარმან მან, **რომელი სტანჯვიდა და წარიყვანნა მეფისა** (24).

შემდეგ წინადადებაში ექვთიმემ ჩაანაცვლა ὁ ἄσπετος Ἀδερσαβάρ „უკეთური ადერსაბორი“ „მთავარი მოგვთმთავარი

ადერიო.” აქ არა მხოლოდ საკუთარი სახელი Ἀδερσαβάρ არის შეცვლილი, რომელიც რამდენჯერმე მას გამოტოვებული აქვს ტექსტში, არამედ ἄσσειν „უკეთური“ ჩანაცვლებულია მისი ტიტულატურით. ბერძნულ დედანშია: Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄσσειν Ἀδερσαβάρ, რაც ნიშნავს: უთხრა მათ უკეთურმა ადერსაბორმა. ექვთიმეს თარგმანია: ჰრქუა მათ **ადერ, მთავარმან მოგუთა მთავართამან** (24).

ბერძნულ დედანშია: ἄλλ’ ἐδραῖοι ὄντες καὶ στερεοὶ εἰς τὴν ἄβλυσιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγκαρτεροῦμεν, რაც ამგვარად შეიძლება ვთარგმნოთ: მაგრამ ვართ რა ურყევი და მტკიცე ჩვენი უფლის, იესო ქრისტეს, ბრძოლაში, ჩვენ გავუძლებთ. ეს წინადადება გადააკეთა ექვთიმემ და მას ამგვარი სახე აქვს: არამედ **მტკიცე არიან გონებანი ჩუენნი წამებად ღმრთისა ჩუენისათჳს** (26). აქ, როგორც, ჩანს, წმიდანების ზოგადი ურყევობისა და სიმტკიცის ჩვენებას, ექვთიმემ არჩია, რომ ღვთისათვის წამებისათვის წმიდათა გონების სიმტკიცეზე ესაუბრა. საინტერესოა, რომ აქ **A** ნუსხაშია **გონებანი**, ხოლო **B**-ში კი **გულნი**.

შემდეგი ფრაზა, რომელსაც მოგვითმთავარი მოწამეებს ეუბნება, ექვთიმემ სრულად გადააკეთა: **ἥως οὗ ποιήσω τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν θεάσασθαι τὸν δεινὸν καὶ πικρὸν ὑμῶν βίον**, რაც ასე შეიძლება ვთარგმნოთ: სანამ არ ვაიძულებ შენს თვალებს, დაინახონ შენი საშინელი და მწარე ცხოვრება. აქ ექვთიმე სრულიად სხვა ფრაზას გეთავაზობს, თუმცა არ ცვლის მუქარის აზრს: **ვიდრემდე განვკაფნე ჳორცნი თქუენნი სატანჯველითა თითოსახითა** (27).

შემდეგ წინადადებას ექვთიმე მეტად თავისუფლად თარგმნის. შინაარსის გარდა, რომელიც გადაკეთებულია, ბერძნულში ირიბი თქმაა, ქართულში კი – პირდაპირი. ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: Ἐκραῖεν δὲ ὁ παμμύριος μετ’ ὀργῆς μεγάλης τοῦ ἐκτεῖναι αὐτόν, რაც ნიშნავს: მაგრამ უსადაგლესმა/უუკეთურესმა დაიყვირა დიდი რისხვით, რომ განერთხათ იგი. ექვთიმეს თარგმანშია: **მაშინ უმჯულომან მან**

რისხვით ჯმა-ყო: „განაშიშულეთ ეგე და განუპყრენით მჯარნი ძლიერად!“ (29)

ნმიდა აკეფსიმას გარდაცვალების შემდეგ მოგვითმავ-რის წინაშე წარდგა ნმიდა იოსები და ქრისტიანობის დატოვე-ბისა და მაზდეანობის მიღების საპასუხო სიტყვა თქვა. აქ ექ-ვითიმემ გამოტოვა პირველი ფრაზა და შეცვალა ბერძნული ტექსტი: **Γνωστόν σοι ἔστω, ὅ δὲ δυσσεβέσταιτε**, ὅτι ἐγὼ τῷ ἡλίδ ὁὐ προσκυνῶ· ὁὐ γάρ ἐστιν θεός, καὶ τὸ κελεύσθην ὑπὸ τοῦ ἀνόμου σου βασιλέως ὁὐ ποιῶ, διότι κακῶς καὶ παρανόμως ἐκέλευσεν· οὐτε μὴν τὸν Θεόν μου τὸν ζῶντα εἰς τοὺς θεοὺς σου, κτίσματα αὐτοῦ καὶ ποιήματα ὑπάρχοντα, ἀνταλλάσσω· ὁ τοῖνυν θέλεις ποιεῖν, ποίει διὰ τάχους, რაც ნიშნავს: იცოდე, უკეთურო, რომ მე მზეს არ ვე-თაყვანები, რადგან ის არ არის ღმერთი; და მე არ დავემორ-ჩილები თქვენი უკანონო მეფის მიერ მოცემულ ბრძანებას, რადგანაც მან ის არასწორად და უკანონოდ გამოსცა. არც ჩემს ცოცხალ ღმერთს გავცვლი თქვენს ღმერთებზე, ვინც მისი ქმნილებები და საქმეებია. ამიტომ, რისი ქმნაც გინდა, ქენი სწრაფად. ქართულ თარგმანში ვკითხულობთ: მე მზესა არა თავყუანის-ვსცემ, რამეთუ **არა ღირს-არს** და ბრძანებასა მეფისასა არა აღვასრულებ, რამეთუ უჯერო არს იგი და არ-ცა ღმერთსა ჩემსა დაუტეობ და ვჰმონებ **ცუდთა** მათ ღმერ-თთა თქუენთა და **არარათა**. ან უკუე, რაჲცა გნებაეს, ქმენ აღრე (31).

ექვთიმემ გადააკეთა შემდეგი წინადადებაც, რომელიც ბერძნულ ტექსტში ასე იკითხება: **Ἑτεροι δὲ ἐπεφώνουν αὐτῷ· «Ποίησον τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως καὶ σάθῃτι»**, რაც ასე ითარგმნება: სხვები კი უყვიროდნენ მას: „აღასრულე მეფის ბრძანება და გადარჩები.“ აქ ექვთიმემ ჩაანაცვლა **ἕτεροι** „სხვები“ **ქადაგ**-ით და ქართულ თარგმანში მივიღეთ: და **ქადა-გი** ჯმობდა: „ქმენ ბრძანებაჲ მეფისაჲ და სცხოვნდე“ (31).

შემდეგ პასაჟში ექვთიმე მთანმიდელმა ა) შეამოკლა პირველი წინადადება; ბ) მსჯელობაში მხოლოდ ერთი ღმერ-თის შესახებ, დაამატა სიტყვები, **სამებით, დიდებული;** გ) შეა-

მოკლა იოსების ბოლო ფრაზა. ბერძნულ ენაზე ვკითხულობთ: Ὁ δὲ ὁσίος Ἰωσήφ ἀνεβόα φωνῇ μεγάλῃ λέγων· « Εἰς μόνος ἐστὶν Θεὸς ὁ ποιήσας τὰ πάντα καὶ ἕτερος οὐκ ἔστι παρὲς αὐτοῦ. **Καὶ ἡμεῖς δὲ εἰς μίαν πίστιν τὴν αὐτοῦ καὶ εἰς μίαν ἀλήθειαν καὶ προθυμίαν** ἰστάμεθα,» რაც ნიშნავს: და წმიდა იოსებმა ამოიყვირა მაღალი ხმით და თქვა: ერთი ღმერთი არის მხოლოდ, ვინც შექმნა ყველა საგანი და არ არსებობს სხვა მის გარდა. და ჩვენ (მტკიცედ) ვდგავართ მის ერთ რწმენასა და ერთ ჭეშმარიტებასა და გულმოდგინებაში. ექვთიმეს თარგმანშია: ხოლო **წმიდა იგი იტყოდა**: „ერთ არს ღმერთი **სამებით, დიდებული** და დამბადებელი ყოველთაჲ და სხუაჲ ღმერთი არა არს მისა გარეშე და **ჩუენ სარწმუნოებასა მისსა ზედა მტკიცე ვართ**“ (32).

შემდეგ წინადადებაში ექვთიმემ ჩაანაცვლა ბერძნული ἐκέλευσαν „უბრძანეს“ **ბრძანა მოგვითმთავარმან**-თი. ბერძნულშია: Καὶ μετ’ οὗ ποτὶς, μαθόντες, ὅτι ἤϊ ἔτι, ἐκέλευσαν αὐτὸν τηρεῖσθαι, რაც შეიძლება ასე ვთარგმნოთ: და ცოტა ხნის შემდეგ, როცა შეიტყვეს, რომ ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო, უბრძანეს, რომ დაეცვათ (იგულისხმება დატყვევება დაცვის ქვეშ) იგი. ქართულ თარგმანში ვკითხულობთ: და შემდგომად მცირედისა უამისა ცნეს, ვითარმედ ცოცხალ არს და **ბრძანა მოგვითმთავარმან** დამარხვაჲ მისი (32).

წმიდა აითალა მიმართავს მოგვითმთავარს და ეუბნება: Θασμᾶζω, ὃ ταλαίπωρε καὶ **τυφλῇ** καὶ μὴ βλέπων τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς, რაც ასე შეიძლება ვთარგმნოთ: მაკვირვებ, უბადრუკო და ბრმაო, რომ ვერ ხედავ გონების თვალით. აქ ექვთიმე ა) ტოვებს ბერძნულ **τυφλῇ** “ბრმა“-ს, ნოდ. ბრ.-ში; ბ) ამატებს **უგუნურებაჲ შენი** და გ) ბრმას სვამს შემდეგ კონტექსტში: ჭეშმარიტად ბრმა არიან შენი გონების თვალები, რაც სრულიად არ ცვლის აზრს; დ) ამატებს წინადადებაში **ჭეშმარიტად**, რაც არ დასტურდება ბერძნულ ტექსტში. ქართულ თარგმანში ვკითხულობთ: მიკვრს, უბადრუკო, **უგუნურებაჲ**

შენი, რამეთუ **ჭეშმარიტად** ბრმა არიან თუალნი გონებისა შენისანი (33).

წმიდა აითალას წამების აღწერისას ბერძნულ დედანში ამგვარ წინადადებას ვკითხულობთ: **Καὶ τείνουσιν αὐτὸν τεσσαράκοντα ἄνδρες ἰσχυροὶ καὶ ἕτεροι ἄνδρες θυνατοὶ ἔτυπτον αὐτὸν ἄνευ οἰκτιρμῶν, ὥς ἐπὶ λίθου καὶ ξύλου καταφέροντές τὰς μάστιγας**, თუ ქართულად ვთარგმნით, მივიღებთ: და ორმოცი ძლიერი კაცი და სხვა ღონიერი კაცები უმოწყალოდ ურტყამდნენ მას, თითქოს ქვასა და ხის ძელზე, უშვებდნენ (მასზე) შოლტებს. წამების ეს სცენა ექვთიმემ გაამარტივა, გადააკეთა და მის თარგმანში ვკითხულობთ, რომ იგი 40-მა კაცმა განართხა და სხვები კი სცემდნენ მას ზურგსა და მკერდზე: და **განართხეს იგი ორმოცმან კაცმან და სხუანი ჰგუემდეს ზურგსა მისსა და მკერდსა**. (34).

ექვთიმემ გადაასხვაფერა შემდეგი წინადადება, რომელიც ბერძნულ დედანში ასე იკითხება: **Ὁ δὲ ἄγιος καὶ γενναῖος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ἀειθαλῆς ἐβόα φωνῇ μεγάλῃ λέγων**, ანუ: ხოლო წმიდა და ახოვანმა ქრისტეს მოწამე აითალამ მაღალი ხმით დაიყვირა და თქვა. ექვთიმემ აქ შეცვალა თითქმის ყველა სიტყვა და მის თარგმანშია: **ხოლო ნეტარი იგი ეტყოდა უშჯულოსა მას მოგუთმთავარსა** (34).

წამების შემდეგ ასე მიმართავს წმიდა აითალა მოგვთმთავარს: **Ὡ μίση καὶ ἀκάθαρτε κύον καὶ πάντων ἀνθρώπων ἀθλιώτερε καὶ ταλαιπωρότατε καὶ ἀσθενὴ καὶ σαθρότατε, ὥσπερ γὰρ σὺ ἀσθενὴς καὶ χαλνός**, ὅντως καὶ αἱ βάσανοί σου οἷ τε ὑπηρεῖται σου ἀσθενεῖς καὶ ἄνανδροι, რაც ამგვარად შეიძლება ითარგმნოს: ო, უკეთურო და ბინძურო ძაღლო და ყველა ადამიანზე უფრო უვარგისო/უბადრუკო და უსაბრალოესო და უმწეო და უგახრწნილესო! რამდენადაც შენ უძლური და გამოუსადეგარი ხარ, იმდენადვე არიან შენი წამებანი და შენი მსახურები სუსტები და მშიშრები. აქ ექვთიმემ საკმაოდ შეამოკლა ბერძნულ დედანში არსებული ეპითეტები, რომლითაც აითალა მოგვთმთავარს მიმართავს და ქართულ თარგმანში

ვკითხულობთ: ზ, ბილწო და არანმიდაო ძაღლო, ვითარცა შენ უძლური ხარ და დაჰსნილი, ეგრეთვე სატანჯველნი შენნი და მტარვალნი უძლურნი არიან და დაჰსნილნი (34).

შემდეგ წინადადებაში ექვთიმემ გადააკეთა გეოგრაფიული და ადამიანის საკუთარი სახელები. ბერძნულ დედანშია: Ὁ δὲ μαρὸς καὶ ἀνόσιος καλέσας Ἀδεσχαρχῦρ τὸν ἀρχιμάγου πατριδὸς Ἀδιαβ εἶπεν πρὸς αὐτόν, რაც სიტყვა-სიტყვით ასე შეიძლება ითარგმნოს: შემდეგ უკეთურმა და უწმინდურმა დაუძახა ადესხორხარს, მოგვთმთავარს ადიაბის მხარიდან და უთხრა მას. როგორც ვხედავთ, ბერძნულში პირველი მოგვთმთავრის სახელი არ არის, რომელსაც ექვთიმე აქ ადერს უწოდებს, ოდნავ შეცვლილია მხარის სახელწოდება (ედევი) და შემდეგ, ექვთიმე გვაძლევს მეორე მოგვთმთავრის სახელადესქარს, რაც ბერძნულ დედანში არ იკითხება. ექვთიმეს თარგმანშია: მოუწოდა უშჯულომან მან ადერ სხუასა მოგუთა მთავარსა, რომელი-იგი იყო მთავარი ქუეყანისა მის ედეავი-საჲ და ეწოდებოდა ადესქარ და ჰრქუა მას (37).

ექვთიმე მთაწმიდელი შემდეგ წინადადებასაც გარდაქმნის. ბერძნულ დედანშია: Παραχρημα δε ἤγαγεν δύο ζῷα καὶ λαβὼν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ ἀρχιμάγου ἐπέθηκεν αὐτοὺς ἐπ' αὐτά, რაც სიტყვა-სიტყვით შეიძლება ამგვარად ვთარგმნოთ: მაშინვე, მოიყვანა ორი ცხოველი, და მიიყვანა რა მოგვთმთავრის წინაშე, შესვა ისინი მასზე. ექვთიმემ აქ შინაარსი გადააკეთა და გამოვიდა, რომ (მოგვთმთავარმა) ადესქარმა ორი სახედარი მოიყვანა და შესხეს მათზე წმიდა მონამეები, იოსები და აითალა, მაშინ, როცა ბერძნულის მიხედვით, მოგვთმთავრის წინაშე მიიყვანეს ორი ცხოველი, რომლებზეც შესხეს ისინი. მაშინ მოიყვანა ადესქარ ორნი საჯედარნი და დასხნეს წმიდანი იგი მონამენი იოსებ და აითალა მათ ზედა (38).

მაღალი წოდების და მდიდარი სპარსელი ქალი ისდანდული იყო ქრისტიანი. ის დაეხმარა საპყრობილეში მყოფ იოსებს და აითალას. ბერძნულ დედანში ეს პასაჟი ამგვარადაა აღწერილი: καὶ πέμψασα τοὺς δούλους αὐτῆς νεκτός, ἤνεγκεν

აὐτοὺς βασταγμῷ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς. Ὡς δὲ ἐθεάσατο αὐτοὺς
 οὕτως ἀπανθρώπως ἠλκωμένους, λαβοῦσα ὀθόνην καθάραν, δι'
 ἑαυτῆς ἐπέδησε τὰ τραύματα αὐτῶν, ἀπομάσσουσα τὸ αἷμα
 αὐτῶν καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν· ἤλειφεν δὲ τῷ λῆθρι τῷ ἅπ' αὐτῶν
 στάζοντι τὸ σῶμα αὐτῆς καὶ κατεφίλει τὰς παραλελυμένας αὐτῶν
 χεῖρας καὶ τοὺς συντετριμμένους αὐτῶν βραχίονας καὶ ἐπαλείφουσα
 αὐτοὺς μύρῳ ἔκλαιεν πικρῶς ὅλην τὴν νύκτα οὕτω; γὰρ ἔκειντο οἱ
 ἄγιοι ἔμπροσθεν αὐτῆς ὥσπερ **τι τῶν ἀψύχων καὶ ἀναισθητῶν**,
 რაც ასე შეიძლება ითარგმნოს: მან (ისდანდულმა) გაგზავნა
 ღამით თავისი მსახურები და მათ წმიდანები მის სახლში მი-
 იყვანეს. როცა მან დაინახა, რომ ასე არაადამიანურად იყვნენ
 დანცლულულები/დაჭრილები, მან აიღო სუფთა ნაჭერი და
 თავად გადაუხევა მათ წყლულები, სწმენდდა მათ სისხლსა და
 ჭუჭყს. სხეულზე იცხებდა ჩირქს, რომელიც მათი იარებიდან
 დიოდა, ჰკოცნიდა მათ პარალიზებულ/დაუძლურებულ ხე-
 ლებს და დამტვრეულ მხრებს და სცხებდა მათ ნელსაცხე-
 ბელს, გიროდა რა მწარედ მთელი ღამის განმავლობაში,
 რადგან წმიდანები იწვნენ მის წინაშე უსიცოცხლოდ და უგ-
 რძნობად. ექვთიმემ აქ ტექსტი გადააკეთა და გამოვიდა, რომ
 თავად ისდანდულმა წაიყვანა თავისი მსახურები და თავადაც
 წავიდა საპყრობილეში, შევიდა მათთან და ჰკოცნიდა მათ ფე-
 ხებსა და წყლულებს და ამის შემდეგ უბრძანა თავის მსახუ-
 რებს, რომ აეყვანათ და მის სახლში წაეყვანათ, სადაც მოუა-
 რა მათ. ექვთიმეს თარგმანი: და ვითარცა შემწუხრდა, **წარიყ-
 ვანნა დედაკაცმან მან კურთხეულმან მონანი თვსნი და წარვიდა
 საპყრობილედ, შევიდა წმიდათა მათ წინაშე, ამბორს-უყოფდა
 ფერჯთა მათთა და წყლულებათა მათთა. და უბრძანა მონათა
 თვსთა ტვრთვად მათი და წარყვანებაჲ სახლად თვსა. და წარიყ-
 ვანნა რაჲ**, მოსწრაფებით ილუანნა იგინი, დაბანნა წყლულება-
 ნი მათნი და შეხვნა ჴელითა თვსითა და წალასა მას წყლულე-
 ბისა მათისასა იცხებდა **თავსა თვსსა** და გუამსა და ამბორს-
 უყოფდა დაჴსნილთა მათ ჴელთა და შემუსრვილთა მკლავთა

და სცხებდა მათ ნელსაცხებელსა და ტიროდა ღამე ყოველ, რამეთუ **იყვნეს** წმიდანი იგი, **ვითარცა მკუდარნი** (39).

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ქრისტიანი ქალი ისდანდული „აკეფსიმას, იოსების და აითალას წამების“ ტექსტში რამდენჯერმე იხსენიება. ამ პასაჟის დასაწყისში ის ტექსტში ამგვარად იხსენიება: ხოლო იყო ქალაქსა მას შინა დედაკაცი ვინმე ქრისტეანს მდიდარი ფრიად, რომლისა საჴსენებელი კურთხეულ იყავნ, სახელით **ისდანდულ, ვითარცა სხუასაცა წიგნსა შინა მოწამეთასა გჴსენებია**, რამეთუ პატივ-სცემდა იგი ყოველთა ქრისტეანეთა და ყოველთა წმიდათა, რომელნი ქრისტესთჳს იტანჯებოდეს, იღუწიდა და ჰმსახურებდა. აქ თხზულების ანონიმი ავტორი ამბობს, რომ ისდანდული სხვა მოწამეთა წიგნშიც გვიხსენებია-ო. ჩვენს „წამებაში“ ისდანდული რამდენიმეჯერ გვხვდება. ჩვენ გულდასმით ვეძებთ ისდანდული სპარსეთში მეფე შაბურ II დროს წამებულ სხვა ქრისტიანთა წამების წიგნებში და წმიდანთა სხვა კრებულებში, Clavis Patrum Graecorum-სა (Geerard 1974-2003) და Bibliotheca Hagiographica Graeca-ში (BHG 1909), მაგრამ ვერ მივაკვლიეთ. ძალზე საინტერესოა, რომ ა. გალონიო წიგნის „ქრისტიან მოწამეთა წამებები და ტანჯვები“ IV თავში ახსენებს „წმიდა იოსების ამბავს,“ სადაც ისდანდულიც ფიგურირებს (Gallonio 2013, 60-61). გალონიოს მოჰყავს რამდენიმე ციტატა თხზულებიდან, რომელიც წმიდა იოსების ქვით ჩაქოლვით წამებას აღწერს. ეს პასაჟი ჩვენს წამებაში 56-59-ე პარაგრაფებშია მოცემული და გალონიოს მიერ მოხმობილი ციტატები ძალზე ჰგავს „აკეფსიმას, იოსების და აითალას წამების“ ტექსტის შესაბამის ადგილებს.

აითალასთან კამათით დაღლილი მოგვითმთავარი მიმართავს მას, ბერძნულ დედანშია: Ὡ γόηϋ καὶ ἀσεβῆ, διὰ τί τοσοῦτον φλῶραις καὶ ὑβρίζεις με, ἐμοῦ μακροθυμοῦντος, ἵνα πάντως ἐφ’ ἅπαξ τὴν κεφαλὴν σου λάβω καὶ ἀπαλλαγῆς πολλῶν θλίψεων καὶ βασάνων· οὐχ οὐτως δέ σοι ἔσται, ἀλλὰ μακροθυμήσω ἐπὶ σοὶ καὶ κατ’ ὀλίγον ἀναλῶσω σε, καθὼς

ἐπιθυμῇ ἢ ψυχὴ μου, ὥσπερ οὖν καὶ ἐκελύσθην, რაც ასე შეიძლება ითარგმნოს: ო, მაცთურო და უკეთურო, რად ყბედობ ამდენს და მაყენებ შეურაცხყოფას, სანამ მე გითმენ, ახლავე წარგკვეთ შენ თავს (სიტყვა-სიტყვით: ავიღებ შენ თავს) და გაგათავისუფლებ მრავალი ტანჯვისა და წამებისაგან? მაგრამ ასე არ იქნება შენთვის; არამედ მოთმინებით ვიქნები შენს მიმართ და ნელ-ნელა გაგანადგურებ შენ, როგორც ისურვებს ჩემის სული, ისე, როგორც მე მიბრძანეს. ექვთიმემ აქ ა) გამოტოვა, თუ როგორი მოთმინებით იტანდა მოგვითმთავარი აითალას შეურაცხყოფელ სიტყვებს; ბ) ამოიღო ტექსტი, რომ ისევ მოთმინებით და ნელ-ნელა გაანადგურებდა მას მოგვითმთავარი და ამგვარად თარგმნა ქართულად: ამისთვის ესევითართა სიტყუათა გინებისათა მეტყუ, ზ, მაცთურო, რაჯთამცა მყის თავი წარგკუეთე და განერი ჭირისაგან და სატანჯველთა მრავალთა? **არამედ არა გექმნების ეგე, ვიდრემდის მრავლითა გუემითა განილიო, ვითარცა სწადის გულსა ჩემსა** (45).

შემდეგი წინადადება თითქმის სრულად გადააკეთა ექვთიმემ. აქ იოსები მიმართავს მოგვითმთავარს. ბერძნულ დედანშია: **καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου ἔβαψας εἰς τὸν θύμὸν καὶ ὧς δράκων διαφθορεὺς οὖτως διψᾷς τοῦ διαφθεῖραι ψυχὰς ἀνακειμένας Θεῷ**, რაც ნიშნავს: მთელი შენი სხეული შეღებე ბრაზით და, როგორც დრაკონს, გამანადგურებელს, გწყურია ღვთისთვის მიძღვნილი სულების განადგურება. ექვთიმეს თარგმანშია: **და გონებაჲ შენი სურვიელ არს ჭამად ჯორცსა კაცთასა, ვითარცა ვეშაპი** (45).

ამის შემდეგ იოსები ეუბნება მოგვითმთავარს: **λοιπὸν οὖν φανέρωσον τὸν δόλον σου, ὃ ταλαίπωρε, καὶ δέξιν τὴν ἐξουσίαν σου, ὃ τύραννε, καὶ σπάσον σου τὴν μάχαιραν, ὃ φονεὺ, καὶ τὸν θύμὸν σου ἀνάπασσον εἰς τὸ ἄθῶν ἡμῶν αἷμα, ὃ αἰμαπότα, ἵνα κατακριθῇς εἰς τὴν αἰώνιον κρίσιν καὶ τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, καὶ πέμψον ἡμᾶς σὺν πλοῦτῳ πολλῷ καὶ δόξῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εἰς ἣν ζήτοῦμεν καὶ ἐπιθυμοῦμεν εἰσελθεῖν, αὐτὴ γὰρ**

καταργεῖ τὴν βασιλείαν ὑμῶν ταύτην καὶ τὴν ἐξουσίαν ὑλῶν τὴν πρόσκαιρον, რაც ამგვარად შეიძლება ითარგმნოს: ახლა კი, გამოავლინე შენი სიცრუე, უკეთურო, და გვაჩვენე შენი ძალა, მთავარო, და დაამტვრიე შენი ხმალი, ო, მკვლელო, და დაიმშვიდე შენი რისხვა ჩვენი უმანკო სისხლის მიმართ, ო, სისხლისმსმელო, რათა დამნაშავედ იქნა ცნობილი საუკუნო სამსჯავროზე და ჩაუქრობელი ცეცხლი (მოგესაჯოს), და ჩვენ კი გაგვგზავნი დიდი სიმდიდრითა და დიდებით ცათა სასუფეველში, რომელსაც ვეძიებთ და ვესწრაფვით შესვლად, რადგანაც ის აბათილებს/აცამტვერებს ამ შენს სამეფოს და შენი მატერიალური საგნების წარმავალ ძალას. ექვთიმემ იოსების ეს სიტყვები მნიშვნელოვნად შეკვეცა, გადააკეთა და ლაკონიურად გადმოგვცა. ექვთიმეს თარგმანი: **ან უკუე, ნუ ჰყოფნი, არამედ გამოაჩინე ზაკუვად შენი, უბადრუკო, და დააცხრვე გულისწყრომად შენი დათხევითა უბრალოთა სისხლთა ჩუენთათა, ზ, სისხლისმჭამელო, და წარგუგზავნენ ჩუენ სიმდიდრითა დიდითა ზეცისა სასუფეველსა, სადა-იგი სურვიელ-ვართ მიწვევად (45).**

წმიდა იოსები მიმართავს მოგვთმთავარს, რაც ბერძნულ დედანში ამგვარადაა გადმოცემული: **Ἀποστῆτε ἀπ’ ἐμοῦ, μισῶτάτοι καὶ ἐργάται τῆς ἀνομίας, εἰς τὸ αἰῶνιον πῦρ· αὐτὸ γὰρ καὶ τιμωρήσεται ὑμᾶς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ**, რაც ნიშნავს: მომშორდით, უბილწესნო და უსამართლობის მოქმედნო, (მიემართეთ) მარადიულ ცეცხლში, რადგან ის დაგსჯით იმ დროს (იგულისხმება დრო, როცა მარადიულ ცეცხლში მოხვდებიან). ეს წინადადება ექვთიმემ მცირედ გადააკეთა, ამოიღო „უკეთურები“ და მსჯელობა მარადიული ცეცხლით (მოგვთმთავრების) დასჯის შესახებ მაშინ, როცა იქ ისინი მოხვდებოდნენ და სამუდამოდ დაიწვებოდნენ მარადიულ ცეცხლში, მარტივად გადააკეთა ფრაზით: „რომელიც თქვენს თავებს გაუმზადეთ.“ ექვთიმეს თარგმანი: განმეშორენით მე, მოქმედნო უმჯულოებისანო, და წარვედით ცეცხლად საუკუნოდ, **რომელი განუმზადეთ თავთა თქუენთა (47).**

შემდეგ ეპიზოდში აღწერილია იოსების მიერ ტანჯვის მოთმინებით ატანა. ბერძნულ დედანშია: Ἦν δὲ ὁ ἄγιος κρεμᾶμενος καὶ στερφίλουσμενος κατὰ κεφαλῆς ἕως ὥρων τριῶν καὶ **χαίρων ἐπὶ τοσοῦτον ἐνεκαρτέρει**, რაც ასე შეიძლება ითარგმნოს: და წმიდა ეკიდა შებორკილი თავდაყირა სამი საათით და ძლიერ ხარობდა, რომ დაითმენდა. ექვთიმემ აქ გადააკეთა წინადადების ბოლო ნაწილი და დააკონკრეტა, თუ რისთვის ითმენდა წმიდა იოსები ამგვარ ტანჯვას. ექვთიმეს თარგმანი: ხოლო ეკიდა წმიდა იგი თავდაქცევით და იგუემებოდა სამსა ოდენ ჟამსა, და ახოვნად მოითმინა **სასოებისა მისთვის მერმისა** (47).

სამი საათი თავდაქცევით დაკიდების შემდეგ ჩამოახსნევიან წმიდა იოსები მოგვთმთავარმა და კითხვით მიმართა მას: და ჯერეთცა არა მოდრეკილ არსა გონებაჲ შენი, **მრავლისმეტყუელო**, აღსრულებად ბრძანებასა მეფისასა და **განრომად ტანჯვათაგან, რაჲთა სცხოვნდე?** (47) როგორც ვხედავთ, ქართულ თარგმანში კითხვითი წინადადებაა, ხოლო ბერძნულში კი თხრობითი: Κἂν νῦν πεῖθαι ζῆσαι, ἐκτελῶν τὸ πρὸς ταγμα τοῦ βασιλέως, ὃ φλῦαρε καὶ **ταλαιπῶρε**, რაც ნიშნავს: ახლაც კი შეგიძლია დაიჯერო (დაარწმუნო შენი თავი), რომ იცოცხლებ (ცოცხალი გადარჩე), შეასრულო რა მეფის ბრძანება, ო, ყბედო და ბეჩავო. აღნიშნულის გარდა, ექვთიმემ გადააკეთა მოგვთმთავრის სიტყვები. აქ ის ეკითხება იოსებს, ჯერ ისევ არ მოიდრიკა მისი გონება? **მრავლისმეტყუელ**-ს უწოდებს იოსებს, რაც ბერძნული φλῦαρι-ის თარგმანია, რაც „ყბედს, სულელს“ ნიშნავს. ექვთიმემ აქ გამოტოვა მეორე ეპითეტი, რომლითაც მოხსენიებულია იოსები, **ταλαιπῶρος**, რაც „უბედურს, ბეჩავს“ ნიშნავს. ექვთიმე აქ წინადადების ბოლოს ამატებს ფრაზას „განრომად ტანჯვათაგან, რაჲთა სცხოვნდე.“

ბერძნულ დედანში მოგვთმთავარი ამგვარად მიმართავს წმიდა იოსებს: Ἰδοὺ νῦν τέως τὸ σῶμά σου διέφθαρται ἀπὸ τῆς ζαῖης· ἢ δὲ ψυχὴ σου βραχὺ ἀναπνέει εἰς σέ· **ἦντινα εἰς τὰς ἑτέρας**

βασάνους ἀποκτενῶ, რაც ასე შეიძლება ითარგმნოს: აი, ამჟამად შენი სხეული (ამგვარი) სიცოცხლისგან ნადგურდება, და შენი სული ძლივსლა სუნთქავს შენში, რომელსაც მე მოვკლავ სხვა სატანჯველით. ექვთიმემ აქ გადააკეთა წინადადების მეორე ნაწილი: აჰა, ესერა, ჯორცნი შენნი განლეულ არიან სატანჯველთაგან და სული შენი კნინ ოდენ არს შენ თანა, **რომელი-იგი მეორესა ტანჯვასა აღმოვჰყადო შენგან, და იქმნას საწადელი შენი** (48).

ტექსტში გვხვდება მათეს სახარების V თავის 44-ე მუხლის პერიფრაზი. ბერძნულ დედანშია: **Ὁ κύριος ἡμῶν καὶ δεσπότης καὶ φιλόνηρπος** Χριστὸς ἐνετείλατο ἡμῖν, ἵνα περὶ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν εὐχώμεθα καὶ εὐλογῶμεν τοὺς καταραμένους ἡμῖν ἀγαπᾶμεν τε τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς καὶ καλῶς μοι ἀγαθὰ ποιῶμεν τοῖς διὰκουσιν ἡμᾶς, რაც ნიშნავს: ჩვენმა უფალმა და ბატონმა და კაცთმოყვარე ქრისტემ გვიბრძანა ჩვენ, რომ ვილოცოთ ჩვენი მტრებისთვის და ვაკურთხოთ ჩვენი მანყევრები, გვიყვარდეს ჩვენი მოძულეები და სიკეთე ვუყოთ ჩვენს მღევნელებს. აქ, მუხლის პერიფრაზამდე, ექვთიმემ ჩაანაცვლა **Ὁ κύριος ἡμῶν καὶ δεσπότης καὶ φιλόνηρπος უფალმან ჩუენმან** იესუ-თი და შეამოკლა მუხლი. ექვთიმეს თარგმანშია: **უფალმან ჩუენმან იესუ** ქრისტემან გვბრძანა, რაფთა ულოცვიდეთ მტერთა ჩუენთა, და გკყუარდენ მოძულენი ჩუენნი და კეთილსა უყოფდეთ ბოროტისყოფელთა ჩუენთა (49).

ბერძნულ დედანშია: Τότε προσέταξεν ὁ κύριος ἡμῶν καὶ δεσπότης καὶ φιλόνηρπος Χριστὸς ἡμῖν, ἵνα περὶ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν εὐχώμεθα καὶ εὐλογῶμεν τοὺς καταραμένους ἡμῖν ἀγαπᾶμεν τε τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς καὶ καλῶς μοι ἀγαθὰ ποιῶμεν τοῖς διὰκουσιν ἡμᾶς, რაც ნიშნავს: შემდეგ ბილნმა ბრძანა, რომ წაყვანათ იგი მისგან; და ხელში აყვანილი მიჰყავდათ რა, რადგან მას არ შეეძლო სიარული, შეაგდეს საპყრობილეში. ქართულ თარგმანში ბერძნულ **κύριος ἡμῶν** „ბილნს“ ემატება „მთავარი“; შემდეგ ექვთიმე ამბობს, რომ მთავარმა ბრძანა ნეტარის (იოსების) აყვანა და საპყრობილეში შეგდება, ამის შემდეგ კი ექვთიმე ამატებს ფრაზას **„და ეგრეთცა იქმნა.“** ბერძნულ ტექ-

სტში ბილნი (მოგვითავარი) ბრძანებს, რომ იგი (იოსები) მისგან განაშორონ, ხოლო რადგანაც მას სიარული არ შეეძლო, ხელში აყვანილი მიჰყავდათ რა (მცველებს ან ჯალათებს), შეაგდეს საპყრობილეში. ექვთიმეს თარგმანი: მაშინ ბრძანა ბილნმან მან **მთავარმან ალებაჲ ნეტარისაჲ მის და შეგდებაჲ საპყრობილესა. და ეგრეთცა იქმნა (50).**

თხზულებაში მოთხრობილია მანიქეველის შესახებ, რომელიც ასევე შეპყრობილი ჰყავდათ მაზდეანებს და მოითხოვდნენ მისგან თავისი რწმენის უარყოფას და ცეცხლთაყვანისცემის მიღებას. ეს ყოველივე ხდებოდა წმიდა აითალას წინაშე, რომელიც ამ დროს საწამებლად თავქვე იყო დაკიდებული. მაზდეანები იმედოვნებდნენ, რომ მანიქეველი ნახავდა, თუ რაოდენ იტანჯებოდა აითალა და მალევე დანებდებოდა. მანიქეველი ეწინააღმდეგებოდა თავის მწამებლებს, მან ცემაც აიტანა, რის შემდეგაც მოუყვანეს მას ჭიანჭველა და უბრძანეს მისი მოკვლა (მანიქეველები აღმერთებდნენ ჭიანჭველას). მანიქეველმა მოკლა ჭიანჭველა და უარყო თავისი რწმენა. შემდეგი სამი მაგალითი ამ ეპიზოდისაა:

ა) ექვთიმემ გადააკეთა შემდეგი წინადადების შინაარსი და შეამოკლა ის. საუბარია, თუ რამდენად შეეწინააღმდეგა თავდაპირველად მანიქეველი რწმენის შეცვლის მოთხოვნას. აქ ექვთიმემ ხაზი გაუსვა, თუ რამდენად უფრო დიდი იყო ქრისტიანების რწმენა და მოთმინება თავიანთი ღმერთისათვის და ამის საწინააღმდეგოდ, მანიქეველის რწმენის სიმწირეს უსვამს ხაზს და დანერა, რომ ის მცირედ შეეწინააღმდეგა. ბერძნულ დედანშია: **Ὡς οὖν ἰσάγκασον αὐτὸν ἀρνήσασθαι καὶ θῆσαι, παρὰ τῆς ἀρχῆς αὐτελεγεῖν**, რაც ნიშნავს: მაშინ, როცა აიძულებდნენ მას უარყოფას და მსხვერპლთშენიერვას, ის თავიდანვე ეწინააღმდეგებოდა: ექვთიმეს თარგმანი: **ხოლო იგი მცირედ წინააღუდგა (52).**

ბ) მას შემდეგ, რაც მანიქეველი (მცირედ) სცემეს, მან უარყო მანიქეველობა. ამის შემდეგ მოჰგვარეს მას ჭიანჭველა და მან მოკლა იგი. ბერძნულ დედანშია: **Παραυτὴ δὲ ἵψευκαν**

αὐτῷ μύρηκα, ἵνα φωνῇσῃ αὐτόν· οἱ γὰρ Μανιχαῖοι τὸν μύρηκα
 θεὸν εἶναι λέγουσι καὶ σέβονται αὐτόν, რაც ასე შეიძლება ვთარ-
 გმნოთ: მაშინვე მას მიუყვანეს ჭიანჭველა, რომ მოეკლა,
 რადგანაც მანიქეველები ამბობენ, რომ ჭიანჭველა არის
 ღმერთი და თავყვანს სცემენ მას. ექვთიმემ გადააკეთა აქ წი-
 ნადადება და აქ მოგვთმთავარი ბრძანებს, რომ მოჰგვარონ
 მანიქეველს ჭიანჭველა და არა ჯალათებმა მოუყვანეს მას,
 როგორც ეს ბერძნულ დედანშია. ექვთიმეს თარგმანი: **და
 ბრძანა მოგუთა მთავარმან მან, რაჟთა მოჰგუარონ ჯინჭველი
 და მოკლას**, რამეთუ მანიქეველნი ჯინჭველსა ღმერთად
 იტყვან და პატივ-სცემენ, ვითარცა ღმერთსა (52).

გ) წმიდა აითალამ დაინახა, თუ რა ადვილად თქვა უარი
 თავის რწმენაზე მანიქეველმა და შემდეგ აღწერილია მისი
 ემოცია. ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: გადაკეთებულია:
 ὡς δὲ εἶδεν ταῦτα αὐτὸν ποιήσαντα, ὁ ἄγιος Ἀειθαλᾶς ἡλλάγη τὸ
 πρὸς ὁπιν αὐτοῦ **ἀπὸ τῆς χαρμῆς καὶ ἐγένετο ὥσπερ ῥῆδον**, რაც
 ნიშნავს: როცა დაინახა, თუ რა გააკეთა მან, წმიდა აითალას
 სახე შეეცვალა სიხარულით და იქმნა, ვითარცა ვარდი. აქ ექ-
 ვთიმემ გადააკეთა წინადადება და ლაკონიურად დაწერა: იხი-
 ლა რაჲ ესე წმიდამან აითალა, **განბრწყინდა პირი მისი** (52).

მოგვთმთავარმა კვლავ ბრძანა აითალას ცემით წამება.
 აქ ბერძნულ დედანში ნათქვამია: καὶ κελεύει αὐτὸν μαστίζεισθαι
 ῥάβδῳς **ῥῶδν**, რაც ასე შეიძლება ვთარგმნოთ: და ბრძანა მისი
 ცემა ვარდის როზგებით/წნელებით. როგორც ვიცით, მცენა-
 რე ვარდისათვის დამახასიათებელია ღეროზე არსებული
 ჩხვლეტია ეკლები. როგორც ჩანს, სწორედ ეკლების ხაზგა-
 სასმელად ამ წინადადებაში ექვთიმემ ჩაანაცვლა ვარდი
 ბროწეულის ეკლოვანი ჯოხებით/მოლტებით. ექვთიმეს თარ-
 გმანი: და ბრძანა ცემაჲ მისი **არგნითა მროწეულისაჟთა ეკლო-
 ვანითა** (53).

ცემის შემდეგ, წმიდა აითალა ისე შეიცვალა, რომ თავს
 ვერ ცნობდა და შემდეგ ის მოშორებით დააგდეს. ეს წინადა-
 დება ბერძნულ დედანში ამგვარად იკითხება: Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ

αὐτὸν ἐμάστιζαν, **ἔως ὅτε γυνῶναι ἔαυτὸν οὐκ ἠδύνατο· καὶ σύραντες αὐτὸν ἔριψαν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐν ἑτέρῳ τόπῳ**, რაც ნიშნავს: სცემდნენ მას ისე ძლიერად, რომ ვეღარ ძალუდდა თავისი თავის ცნობა და წაათრიეს რა, დააგდეს ახლომდებარე (ადგილიდან) სხვა ადგილზე. ექვთიმემ აქ მცირედ შეცვალა შინაარსი, მეტი დეტალები შეიტანა ნაცემი წმიდანის აღწერისას: ის ამბობს, რომ ისე სცემეს, სანამ უსულოდ არ იქცა და მისი სახე სისხლისაგან ვერ იცნობოდა; ამის შემდეგ ექვთიმე ამბობს, რომ მოგვითავარმა გასცა ბრძანება მისი წათრევის და სასამართლოს გარეთ შიშვლად დაგდების. ქართულ თარგმანშია: და ესოდენ სცეს მას, **ვიდრეღარა უსულო იქმნა და სისხლისა მისისაგან არღარა საცნაურ იყო ხატი პირისა მისისაჲ**. **მერმე ბრძანა უღმრთოჲმან მან წართრევად მისი და დაგდებაჲ გარეშე სამშჯავროსა შიშუელი** (53).

შემდეგ წინადადებაშიც ექვთიმემ გადააკეთა ბერძნული ტექსტი: τὸν δὲ ἄγιοι βιάσασαντες εἰσῆνευκαν καὶ ἔριψαν ἐν τῇ εἴρηκτῇ πρὸς τὸν ἐταῖρον αὐτοῦ, რაც ნიშნავს: წაიყვანეს რა წმიდა, მიიყვანეს და დააგდეს საპყრობილეში თავის თანამოაზრეებთან. აქ ექვთიმეს შემოჰყავს უშჯულო, როგორც ბრძანების გამცემი და მთელი წინადადება მის ბრძანებას ასახავს. ამის შემდეგ კი ბრძანების აღსრულებას წარმოადგენს ცალკე წინადადებად: **ამისა შემდგომად ბრძანა უშჯულოჲმან წარყვანებაჲ წმიდისა აითალახსი** საპყრობილედ მოყუსისა მისისა თანა. **ალილეს იგი და წარილეს და დააგდეს საპყრობილესა** (53).

შემდეგ წინადადებაში ექვთიმემ ბერძნული 40 ჩაანაცვლა 100-ით და დააზუსტა იარაღი, რითაც უნდა ეცემათ წმიდა იოსები და აითალა. შესაძლოა იმიტომ, რომ გაემძაფრებინა წამების ფაქტი. ბერძნულ დედანშია: Καὶ πάλιν ἐκέλευσεν αὐτοὺς μαστιῆσθαι πρὸς **τεσσαράκοντα**, რაც ნიშნავს: და ისევ უბრძანა მათ, რომ ეცემათ **40-ჯერ**. ექვთიმეს თარგმანი: კუალად უბრძანა მიმთხუევად მათდა **ას-ასი** არგანი (55).

შემდეგი მაგალითიდან ჩანს, რომ ექვთიმემ ბერძნული ერთი კითხვითი წინადადება ორად დაყო. ბერძნულ დედანშია:

Τίς σε ἠνάγκασεν ἀπελθεῖν ἔγγιστα αὐτοῦ καὶ **καταισχυνθῆναι αἰσχύνῃ μεγάλῃ ἐνώπιον πάντων**; რაც ნიშნავს: ვინ გაიძულა მასთან ასე ახლოს მისვლა და ყველას წინაშე დიდად შერცხვენა? ექვთიმემ პირველ წინადადებაში, რომელიც კითხვითია, დასვა კითხვა: ვინ აიძულა, რომ ამდგარიყო და ახლოს მისულიყო? და მეორე, თხრობით წინადადებაში, კი გვამცნო, რომ ბილნი დიდი სირცხვილით იქნა შერცხვენილი. ექვთიმეს თარგმანი: „ვინ გაიძულა **აღდგომა** და მისლვა მახლობელად მისა?“ და **სირცხვლელ იქმნა ბილნი იგი სირცხვლითა დიდითა** (57).

ისდანდუღლსაც აიძულებდნენ, სხვა ქრისტიანებთან ერთად, ქვით ჩაექოლა წმიდა იოსები. მან იუარა. შემდეგ მოაბეს (ბერძნულშია: **ἔδησαν**, ძნა, ექვთიმეს თარგმანში: დააჭედეს) ლერწამს პატარა საჩხვლეტი და მისცეს, რომ ეჩხვლიტა. არც ამას დათანხმდა ისდანდული და ა მისი პასუხის ბოლო ფრაზა ბერძნულ დედანში ასე იკითხება: Ἐὰν οὖν ἐλάβετε ἔξωσιν τὸν καμὲ ἀποκτεῖναι, ἰδοὺς πρὸς ἑαυτὸν τὸν αὐτὸν ἀποθνήσκῃ, ἐπεὶ οὐ κοινοῦν εἰς τὴν ἀδικίαν ταύτην τὸν δικαῖον καὶ ἁθὺν αἵματος." Καὶ ἐν τούτῳ ἐνεκαρτέρησεν, რაც ამგვარად შეიძლება ითარგმნოს: „ახლა, თუკი თქვენ გაქვთ უფლება, რომ მომკლათ, აი, ჩემი სურვილიცაა, მასთან ერთად მოვკვდე, არ ვიქნები თანამონაწილე ამ მართალი და უბრალო სისხლის.“ და ამაში შეუდრეკელი/შეუპოვარი იყო. აქ ექვთიმემ **εἰς τὴν ἀδικίαν ταύτην τὸν δικαῖον καὶ ἁθὺν αἵματος** ჩაანაცვლა **მე სიკუდილსა მონამისასა არა ვეზიარები**-თი. ბოლო წინადადებაც შეცვალა და გაავრცო და ისდანდულს მიაწერა სარწმუნოების დაცვა და საღმრთო სიყვარული, რაც იგულისხმებოდა მის ქმედებაში ბერძნული ტექსტის მიხედვით. ექვთიმეს თარგმანი: ან, უკუეთუ მოგიღებოდა ჯელმწიფება მოკლვად ჩემდა, წადიერ ვარ სიკუდილსა ქრისტესტვს, ხოლო მე **სიკუდილსა მონამისასა არა ვეზიარები. ესრეთ დაიცვა სარწმუნოება და სიყვარული საღმრთო ღირსმან მან დედაკაცმან** (58).

შემდეგ წინადადებაში ექვთიმემ ბერძნული **τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ** „მეოთხე დღეს“ ჩაანაცვლა **მესამე დღესა**-თი და **ἕωθεν**, რაც „დილიდან-ს“ ნიშნავს, **ადგილსა**-თი; წინადადების დასაწყისში ჩაამატა, თუ ვინ (ურჯულო მოგვითმთავარმა) ბრძანა მცველების დაყენება. ბერძნულ ტექსტშია: **Τότε ἐκάθισαν φύλακας ἐπ’ αὐτῷ ἕως ἡμερῶν τριῶν, καὶ τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ** **σεισμὸς ἐγένετο ἕωθεν**, რაც ახალ ქართულ ენაზე ასე შეიძლება ვთარგმნოთ: შემდეგ, მცველები დაუყენეს სამი დღით, მეოთხე დღეს კი, დილიდან, წარმოიქმნა მიწისძვრა. ექვთიმეს თარგმანი: და **ბრძანა უშჯულომან მან მთავარმან დადგინებად** მცველთა სამ დღე, რათა არავინ აღიღოს გუჟამი მისი. ხოლო **მესამესა** დღესა იქმნა ძრვაჲ დიდი მას **ადგილსა** (59).

შემდეგი მაგალითიდან ვხედავთ, რომ ექვთიმემ ბერძნული წინადადება ორად დაყო, პირველ ნაწილში მან გვაუწყა, რომ მარზაპანი და მოგვითმთავარი წავიდნენ ბეთნადარას მხარის დიდ დაბა რესთიგარში, ხოლო მეორე ნაწილში კი ბერძნულისაგან განსხვავებით, გვამცნო, თუ როგორ წაიყვანეს თან აითალა (დადეს სახედარზე და თან წაიყვანეს, რადგან თავისი ფეხით სიარული არ შეეძლო დიდი ტანჯვისაგან, რომელიც მას შეემთხვა). აქვე, ექვთიმემ გამოტოვა აითალას ერთ-ერთი ეპითეტი **“ἀθλοφόρον”**, რაც “გამარჯვებულს, პრიზის მტარებელს” ნიშნავს და იხმარება წმიდანებთან მიმართებით (Lampe 2005, 46). ბერძნულ დედანშია: **Τὸν δὲ ἄγιον ἀθλοφόρον τοὺν Χριστοῦν Ἀιθιᾶν ἔλαβον ὃ τε ἄρχων καὶ ὁ ἀρχιμάχις, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς πατρίδα καλοσμένην Βιθναδαρᾶ εἰς κώμην μεγάλην σφόδρα ὀνόματι Ρισγαθάρ, θარგმანი: და ქრისტეს წმიდა გამარჯვებული აითალა, წაიყვანა ორივემ, მთავარმა და მოგვითმთავარმა და მიიყვანეს სამშობლოში, რომელსაც ბითნადარა ეწოდება, საკმაოდ დიდ დაბაში, სახელით რისგათარ. ექვთიმეს თარგმანი: ხოლო უღმრთოე იგი მარზაპანი და უშჯულოე მოგუთა მთავარი წარვიდოდეს ქუეყანად, რომელსა ეწოდების ბეთნადარა, დაბასა ფრიად დიდსა სახელით რესთიგარ. დადვეს უკუე წმიდაჲ აითალა საჯედარსა**

და წარიყვანეს მათ თანა, რამეთუ სლვად თვსითა ფერჯითა ვერ შეეძლო დიდთა მათ გუემათაგან, რომელნი შემთხუელ იყვნეს მისა (60).

თხზულების ბოლო წინადადება თითქმის სრულად გადააკეთა ექვთიმე მთაწმიდელმა: ა) ბერძნული *ἐνδοξος ἱερομάρτυς*, რაც „დიდებულ წმიდამონამეს“ ნიშნავს, ჩაანაცვლა „მძლე მონამეთი;“ აქვე ჩაამატა „კეთილად“; ბ) ბერძნული *μὴν ἰουνὶδ* ჩაანაცვლა „ივლისის თვით;“ გ) ნაცვლად ტექსტისა *εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς, βασιλεῦσιντος μὲν τῶν Περσῶν Σαρβωρίου, κατὰ δὲ ἡμᾶς βασιλεῦσιντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, ექვთიმე აქ წერს, რომ წმიდა მამებმა დააწესეს სამივეს მოსახსენებელ დღედ 3 ნოემბერი: წმიდა აკეფსიმა ეპისკოპოსის და წმიდა იოსებ ხუცის და წმიდა აითალა დიაკვნის, ვინც კეთილად იღვანა წამების ღვანლი და (ცხოვრების) გზა აღასრულეს და სარწმუნოება დაიცვეს ჩვენი უფალი იესო ქრისტეს მიერ; დ) ბერძნული **τῷ ἀνάρχῳ πατρὶ** ექვთიმემ აქ მხოლოდ „მამით“ თარგმნა და **τῷ παναγίῳ καὶ ζῳοποιῷ Πνεύματι**-ც „ყოვლად წმიდით სულით“ ჩაანაცვლა. ბერძნულ დედანშია: *Ἐτελεώθη δὲ ὁ ἅγιος καὶ ἐνδοξος ἱερομάρτυς* **τοῦ Χριστοῦ** *Ἀιθαλᾶ μὴν ἰουνὶδ* *τεσσαρεσκαίδεκάτῃ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς, βασιλεῦσιντος μὲν τῶν Περσῶν Σαρβωρίου, κατὰ δὲ ἡμᾶς βασιλεῦσιντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, *ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ προσκύνησις ἄμα τῷ ἀνάρχῳ πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζῳοποιῷ Πνεύματι νῦν καὶ ἄει καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων*, რაც ნიშნავს: წმიდა და დიდებული წმიდამონამე ქრისტესი, აითალა, აღესრულა (ენამა) ივლისის თვის მეთოთხმეტე დღეს, წმიდა სულთმოფენობის ბოლოს, სპარსელთა მეფე შაბურის მეფობისას, ჩვენი სწავლებით კი, ჩვენი უფლის, იესო ქრისტეს მეფობისას, რომელსაც შვენიის დიდება, ძალა და თაყვანისცემა, დაუსაბამო მამისა და ყოვლადწმიდა და სიცოცხლისმომცემ სულთან ერთად, ან და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე. ექვთიმეს თარგმანი: აღესრულა ესეცა **კეთილად მძლჳ მონამჴ** აითალა თთუესა

ივლისსა იდ-სა. ხოლო წმიდათა მამათა დააწესეს სამთავე საწსენებელი აღსრულებად თთუესა ნოემბერსა გ-სა: წმიდისა აკეფსიმა ეპისკოპოსისაჲ და წმიდისა იოსებ ხუცისაჲ და წმიდისა აითალა დიაკონისაჲ, რომელთა კეთილად ილუანეს ღუანლი წამებისაჲ და სრბაჲ აღასრულეს და სარწმუნოებაჲ დაიმარხეს ქრისტეს იესუს მიერ უფლისა ჩუენისა, რომელსა შუენის ყოველივე დიდებაჲ, პატივი და თავყუანის-ცემაჲ **თანა მამით და ყოვლად წმიდით სულით** აწ და მარადის და უკუნიითი უკუნი-სამდე (60).

2.2. „წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის” ბერძნულ ტექსტთან მიმართებით „მატების” ნიმუშები ექვთიმე მთანმიდელის თარგმანში

ექვთიმე მთანმიდელი თხზულების ბერძნული დედნის თარგმნისას ხშირად ამატებდა სიტყვებს, ფრაზებს და წინადადებებსაც კი. ამას ის სრულიად შეგნებულად აკეთებდა, ხშირად იმიტომ, რომ გაეძლიერებინა დედნის რომელიმე დებულება და, თავის მხრივ, აქცენტები გაეძლიერებინა, ანაც თავისი მოსაზრება დაემატებინა მსჯელობისათვის. ქვემოთ მოვიტანთ ექვთიმეს მიერ ტექსტში დამატებული მასალის მაგალითებს:

თხზულების დასაწყისში მოთხრობილია, რომ ქრისტიანთა დევნის მეჩვიდმეტე წელს, სპარსეთში, შაბურ II მეფობისას, აუწყეს მეფეს, რომ: ქრისტიანენი გამობენ და აძაგებენ კერპთმსახურებასა და ქადაგებენ ერთსა ღმერთსა და **ასწავებენ კაცთა მას მხოლოსა მსახურებად** და არცა მზისა თაყუანის-ცემად და არცა ცეცხლისა ანუ წყლისა პატივის-ცემად, **არცა სხუათა მათ კერპთა ზორვად**, არამედ ერთისა მის ღმრთისა მონებად და სინმიდესა აღირჩევენ, ვიდრელა ქორ-

ნინებასა (1). ბერძნულ ტექსტში: ΟΟ χριστιανοὶ ἀνατρέπουσιν ἡμῶν τὴν διδασκαλίαν καὶ οὐτως διδάσκουσιν τοὺς ἀνθρώπους ἐνὶ Θεῷ πιστεῖν καὶ τὸν ἥλιον μὴ προσκυνεῖν καὶ τὸ πῦρ μὴ τιμᾶν μῆτε τὸ ὄνομα καὶ ὁπὲρ τὸν γάμον ἀγείαν αἰρεῖσθαι, რაც ამგვარად შეიძლება ითარგმნოს: ქრისტიანები უარყოფენ ჩვენს სწავლებას და ასწავლიან ადამიანებს ერთი ღმერთის რწმენას და რომ არ სცენ თაყვანი მზეს, არც ცეცხლი აღიდონ, არც წყალი და ქორწინებას უმნიკვლობა ამჯობინონ. მუქად მოცემული სიტყვები, **ასწავებენ კაცთა მას მხოლოსა მსახურებად, და არცა სხუათა მათ კერპთა ზორვად** ჩამატებულია ტექსტში ექვთიმეს მიერ.

შაბურ II-სათვის ქრისტიანთა მხილების შემდეგ ბერძნულ დედანში არ არის შემდეგი წინადადება, რომელიც მთლიანად ექვთიმეს მიერ არის დამატებული: **ესე ყოველი ცნა რაჲ საბურ მეფემან, ბრძანებაჲ განავლინა ყოველთა მიმართ მთავართა და მოგუთა, რაჲთა რომელნიცა იპოვნენ ქრისტიანენი, აიძულებდენ მათ ზორვად კერპთა, ხოლო რომელნიცა ურჩ ექმნენ, იტანჯნენ ყოვლითავე სატანჯველითა და ძვრ-ძვრითა სიკუდილითა მოსწყდენ** (1).

ბერძნულ დედანში: καὶ ἐπιράττειν αὐτὸν λέγων· «Χριστιανὸς εἶ;» რაც ნიშნავს: და მან ჰკითხა მას: „ქრისტიანი ხარ?“ ექვთიმეს თარგმანშია: და **იხილა რაჲ მოგუთმთავარმან ნეტარი იგი** ჰრქუა მას: „ქრისტიანჴ ხარ შენ, **ანუ სხვსა შჯულისაჲ?**“ (5) როგორც ვხედავთ, აქ ექვთიმეს მიერ ტექსტში ჩამატებულია: ა) **იხილა რაჲ მოგუთმთავარმან ნეტარი იგი**; ბ) შეკითხვაში: **ანუ სხვსა შჯულისაჲ?**

შემდეგ მაგალითში ექვთიმემ ჩაამატა სიტყვები: **ცუდთა მაგათ ზრახვათა განემორე**. ბერძნულ დედანში: Τῆς πείρασιν τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως καὶ περισυνήσιν τῷ ἡλίδ, რაც ნიშნავს: ახლა კი, აღასრულე მეზის ნება და თაყვანი ეცი მზეს. ექვთიმეს თარგმანშია: **ცუდთა მაგათ ზრახვათა განემორე** და ქმენ ბრძანებაჲ მეფისაჲ და თაყუანის-ეც მზესა (7).

მოგვითმთავრისადმი აკეფსიმას პასუხში ექვთიმემ ჩაამატა საკმაოდ მოზრდილი ტექსტი. ბერძნულ დედანშია: Ἦστιν Θεὸς ὁ ἕμους ἐν σὺρανῶ καὶ ἐν τῇ γῇ, ὁ δυνάμενος ῥυθαισθῆναι με ἐκ τῶν χεῖρων σου τῶν μακρῶν, რაც ნიშნავს: ჩემი ღმერთი ცაშია და მიწაზე, შენი შებილწული ხელებიდან ჩემი დახსნის შემძლებელი. ექვთიმეს თარგმანშია: ღმერთი ჩემი ცათა შინა არს და **უპყრიეს ქუეყანაჲ და ყოველნივე დაბადებულნი და ზღუაჲ ჴელთა შინა მისთა არს**, და ადვილ არს მის წინაშე ჴსნაჲ ჩემი ჴელთაგან შენთა, **არამედ ამისთვის მიგიშუებს ტანჯვად ჩემდა, რაჲთა გამოჩნდეს შენისა გონებისა უკეთურებაჲ და ჩემიცა მოთმინებაჲ, რაჲთა მე მომაგნეს კეთილნი მიუთხრობელნი მერმესა მას საუკუნესა და შენ შემსგავსებულად საქმეთა შენთა გტანჯოს** (8).

შემდეგ მაგალითში ექვთიმემ ბერძნული ὁ ἄσπις „უცეთური“ ჩაანაცვლა სიტყვით **მოგუთმთავარ**-ი და ტექსტში ჩაამატა საკმაოდ მოზრდილი მონაკვეთი. ბერძნულ დედანშია: Τότε θυμωθεὶς ὁ ἄσπις ἐκέλευσεν αὐτὸν ἄλυσθαι βαρεῖαις δέσφιναι καὶ ἐμπληθῆναι ἐν τῷ δέσμῳ τῆρι, რაც ნიშნავს: შემდეგ განრისხებულმა უკეთურმა ბრძანა მისი მძიმე ჯაჭვებით შეკვრა და საპყრობილეში შეგდება. ექვთიმეს თარგმანში ვკითხულობთ: ამათ სიტყუათა ზედა უმეტესად განრისხნა **მოგუთმთავარი** იგი და ბრძანა შეკრვაჲ მისი ჯაჭვთა მძიმითა და **შეყენებაჲ საპყრობილესა ბნელსა. და ჯდა წმიდაჲ აკეფსიმა საპყრობილესა მას შინა და ჰმადლობდა ღმერთსა და დაუცხრომელად ილოცვიდა** (8).

მომდევნო მაგალითში ექვთიმეს მიერ ჩამატებული სიტყვები გამოყოფილია. ბერძნულ დედანშია: Τῇ δὲ ἐξῆς κατεσχέθη Ἰωσήφ ὁ ὁσιώτατος πρεσβύτερος ἀπὸ κώμης Βηθλανθούθ, ἐρμηνευομένης Καλιγιάδου, ἐβδόμηκοστών γὰρ ἔτος ἦγεν, ἔντιμος ὢν πᾶσι, რაც ნიშნავს: მეორე დღეს, იოსები, ყველაზე ღვთისმოსავი უხუცესი დაბიდან ბეთლაუბუთა, რომელიც ითარგმნება, როგორც “მწერალი,” დააპატიმრეს, სამოცდაათი წლის იყო. ექვთიმეს თარგმანშია: და ხვალისა დღე

შეიპყრნეს **სხუანი ორნი ქრისტიანენი**. სახელი ერთისაჲ მის იოსებ, რომელი იყო დაბისა მისგან ბეთლჰაბაჲსა, რომელი გამოითარგმანების „მწერლისაჲ“, **მოხუცებული იყო იგიცა ჰასაკითა**, ვითარ სამეოცდაათისა წლისაჲ (9). აკეფსიმას საპყრობილელში შეგდების შემდეგ, მეორე დღეს, დააპატიმრეს **ორი ქრისტიანი. ერთს ერქვა** იოსები. ლოგიკურია, რომ აქ ექვთიმემ ჩაამატა, რომ ორი ქრისტიანი იყო, რადგან იოსების შესახებ თხრობის შემდეგ ტექსტში აითალაზეა საუბარი. ლოგიკურია, აგრეთვე, იოსების ასაკის ხაზგასმაც.

შემდეგ მაგალითში ექვთიმე ლოგიკურად ამატებს და ავსებს მსჯელობას ქრისტიანთა ღმერთის შესახებ. ბერძნულ დედანშია: Ὁ Θεὸς ἡμῶν οὐκ εὐδοκεῖ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ ὑπερήφανίᾳ καὶ ἀλαζονείᾳ καὶ ἐν τῷ πλούτῳ τοῦ κόσμου τοῦτου· διὰ τοῦτο ἡμεῖς ταπεινοῦμεν ἑαυτοὺς καὶ πτωχεύομεν, ἵνα εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ ζῶν τὴν αἰώνιον καταξωθῶμεν, რაც ნიშნავს: ჩვენს ღმერთს არ მოსწონს თქვენი სიამაყე და ამპარტავნება და ამქვეყნიური სიმდიდრე; ამიტომ, ჩვენ ვიმდაბლებთ თავს და ვიღებთ სიღარიბეს, რომ დიდებისა და მარადიული სიცოცხლის ღირსნი გავხდეთ. ექვთიმეს თარგმანშია: ღმერთსა ჩუენსა არა სათნო-უჩნს ამპარტავანებაჲ და ზუაობაჲ და სიმდიდრჳ სოფლისა ამის **წარმავალისაჲ, არამედ სათნო-უჩნ მას მდაბალნი და გლახანი, რომელთა ეშინოდის მისგან**. ამისთვისცა ვართ ჩუენ მდაბალ და გლახაკ, რაჲთა ღირს ვიქმნნეთ დიდებასა მისსა და ცხორებასა საუკუნესა (10).

შემდეგ მაგალითში ექვთიმემ ჩაამატა **უღებებისა** და **რაჲთა აჩუენოთ კაცთა, თუ კეთილი საქმჳ არს**. ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: Ἐπειδὴ διὰ τὴν ὀκνηρίαν ὑμῶν οὐ θέλετε ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ περιέρχεσθαι οἰκίαν ἐξ οἰκίας, τοῦτου χάρις καυχήσθε εἰς τὴν πτωχείαν ὑμῶν, რაც ნიშნავს: თქვენი სიზარმაცის გამო არ გინდათ შრომა, არამედ სახლიდან სახლამდე სიარული, ამ მიზეზით კი იკვეხნით სიღარიბეს. ექვთიმეს თარგმანშია: **უღებებისა** და ზარმაცობისა თქუენისათჳს არა გნებავს შრომაჲ, არამედ მიმოხუალთ სახლითი-

სახლად, ამისთვის იქადით სიგლახაკესა ზედა, **რათა აჩუენოთ კაცთა, თუ კეთილი საქმე არს (11).**

შემდეგ მაგალითში ექვთიმემ ჩაამატა **და განაბნევ მას.** ბერძნულ ტექსტშია: τίς οὐν σοι πιστεύσει λέγοντι μισεῖν αὐτόν; რაც ნიშნავს: ამის გამო ვინ დაგიჯერებს, როცა ამბობ, რომ გძულს ის? ექვთიმეს თარგმანშია: ან უკუე, შენი სიტყუა ვინმცა ირწმუნა, რომელსა იტყვ, თუ ნებისთ გძულს სიმ-დიდრე **და განაბნევ მას? (11)**

ნეტარი იოსების მოგვითავრისათვის მიმართვაში, სა-დაც ის უარს ამბობს მზის თაყვანისცემაზე, ბერძნულ დედან-ში შემდეგი ტექსტია: περὶ οὐ πῶς οὐδὲ ἐδίδαξα, οὐδὲ οὐκ ἔστι Θεός, ἀλλὰ κτίσμα, რაც ნიშნავს: რადგან მრავლისთვის მისწავლება, რომ ის არ არის ღმერთი, არამედ ქმნილებაა. აქ ექვთიმემ ვრცელი ფრაზა ჩაამატა, რომელიც აძლიერებს იოსების აზრს. ექვთიმეს თარგმანი: რამეთუ მრავალთა დამისწავიეს, ვითარმედ არა არს იგი ღმერთი, არამედ ქმნული **ღმრთისა და ბრძანებითა მისითა არაარსისაგან არსად მოსრული (13).**

მოგვითავარმა ბრძანა იოსების გაშოლტვა. ბერძნულ დედანშია: Τότε θυμὸν μεγάλου πλῆθους ὁ ἀσθενέστατος κλεῖναι αὐτόν ταῖς εἰς μάστιγι, რაც ნიშნავს: შემდეგ დიდი რისხვით აღსავსე უბილწესმა ბრძანა მისი გაშოლტვა. აქ ექვთიმემ ჩაა-მატა დეტალები: **განშიშულება ნეტარისა იოსებისი და გან-როხმა და გუემა ძლიერად არგნებითა მრონეულისაათა ეკ-ლოვანითა.** ექვთიმეს თარგმანია: მაშინ უშჯულოდ იგი გან-რისხნა და ბრძანა **განშიშულება ნეტარისა იოსებისი და გან-როხმა და გუემა ძლიერად არგნებითა მრონეულისაათა ეკ-ლოვანითა (14).**

ნამების შემდეგ იოსებმა შეჰლაღა ღმერთს. ბერძნულ დედანშია: Ἐνχαρίστω σοι, κύριε ἢ ἐλπὶς μου, σὺ ἐγὼ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντος, რაც ნიშნავს: გმადლობ, უფალო, ჩემო იმედო, ცოცხა-ლი ღმერთის ძევ. ექვთიმეს თარგმანშია: გმადლობ შენ, უფა-ლო ჩემო, **იესუ ქრისტე,** ძეო ღმრთისა ცხოველისაო, სასოო

და შესავედრებელი ჩემო (15). აქაც ექვთიმემ სრულიად ლოგიკურად ჩაამატა სიტყვები.

წამების შემდეგ იოსებიც საპყრობილეში წაიყვანეს, სადაც აკეფსიმა იყო. აქ ექვთიმემ არ თარგმნა ბერძნული დედნის **εις τὸν τόπον, ὃν ἦν ὁ ἄγιος Ἀκεψιμᾶς**, მაგრამ შემდეგ წინადადებაში, რომელიც მთლიანად მისი დამატებულია, ჩვენ ნათლად ვხედავთ, რომ საპყრობილეში იოსებს აკეფსიმა დახვდა, რომელმაც ძლიერ გაიხარა მისი ხილვით. ბერძნულ დედანშია: ἦνευκαν αὐτὸν εἰς τὸ δεσματοῖριον **εις τὸν τόπον, ὃν ἦν ὁ ἄγιος Ἀκεψιμᾶς**, რაც ასე შეიძლება ვთარგმნოთ: წაიყვანეს ის საპყრობილეში, ადგილას, სადაც წმიდა აკეფსიმა იყო. ექვთიმეს თარგმანი: და წარიყვანეს საპყრობილედ. **ხოლო წმიდამან აკეფსიმა იხილა რაჲ იგი, აღივსო სიხარულითა და მოწლედ მოიკითხა და ჰმადლობდა ღმერთსა.** (15).

შემდეგ მაგალითში ექვთიმეს მიერ ჩამატებული ტექსტი გამუქებულია, ხოლო გადაკეთებული – ხაზგასმული. ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: «Τίς πιστεύσει σοι τοῦτο, ὁ προσομιλεῖς, ἴνα τὴν ζωὴν ἀποστραφῇς ποθῆσθαι τὸν θάνατον, καθάπερ σὺ, ὃ ἀνόητε;» Ὁ δὲ ἄγιος Ἀειθαλᾶς πρὸς αὐτόν· «Σεαυτὸν κάλει ἀνόητον καὶ μαρόν, μὴ γωρῖσαντα τὴν ἀλήθειαν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ γὰρ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς οὕτως ἔγραψεν ἡμῖν φιληῖσθαι τὴν ζωὴν, ἦν ὑμεῖς θάνατον λέγετε, καὶ μισῆσθαι τὸν θάνατον, ὃν ὑμεῖς καλεῖτε ζωὴν, რაც ამგვარად შეიძლება ვთარგმნოთ: „ვინ დაიჯერებს, რასაც ამბობ, რომ შენ ზურგს აქცევ სიცოცხლეს და სიკვდილი გსურს, როგორც შენ, ო, უგუნურო?“ მაგრამ წმიდა აითალამ უთხრა მას: „შენ უწოდებ შენს თავს უგუნურს და სულელს, ქრისტეს ჭეშმარიტების არმცოდნე. რადგანაც ჩვენმა უფალმა იესო ქრისტემ დაგვინერა, რომ გვიყვარდეს სიცოცხლე, რომელსაც შენ სიკვდილს უწოდებ და გვძულდეს სიკვდილი, რომელსაც შენ უწოდებ სიცოცხლეს.“ ექვთიმეს თარგმანშია: „ვინ არს **უგუნური** იგი, რომელმან დაუტევოს ცხორებაჲ და აღირჩიოს სიკუდილი, ვითარ-ეგე შენ იქმ, ზ, გონებაცთომილო?“ მიუგო წმიდამან აი-

თალა და ჰრქუა მას: „თავსა შენსა უწოდე უგუნურ და ცოფ და გონებაცთომილ, **რამეთუ ეგრეთცა ხარ**, ვინათგან გზად იგი ჭეშმარიტებისად არა იცი! **ხოლო ჩუენ ბრძანებათა ღმრთისა ჩუენისათა ვიმარხავთ და ჭეშმარიტად ბრძენ ვართ და გონიერ**, რამეთუ ესრეთ გუამცნო უფალმან ჩუენმან იესუ ქრისტემან, რათა რომელი-ესე თქუენ ცხორებად შეგირაცხიეს, ჩუენ სიკუდილად შევჰრაცხოთ (17).

შემდეგ წინადადებაში აღწერილია აითალას წამება. აქ გავამუქეთ ექვთიმეს მიერ ჩამატებული ტექსტი. ბერძნულ დედანშია: Τότε ὁ δισσεβήξ κελεύει, καὶ δεσμοῦσιν αὐτοῦ τὰς χεῖρας ὑπὸ τὰ γόνατα καὶ ξύλον παχὺ εἰσενέγκαντες διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, πατοῦσιν ἄνδρες ἰσχυροί, ἔξ ἐντεῦθεν καὶ ἔξ ἐντεῦθεν, καὶ ἕτεροι ἔξ ἐμάστιζον αὐτὸν ἐν ῥάβδοις ῥοῶν ἐχούσαις τὰς ἀκάνθας, რაც შეიძლება ამგვარად ვთარგმნოთ: შემდეგ ურჯულომ ბრძანა, რომ შეეკრათ მისი ხელები მუხლების ქვეშ და მოეტანათ ხის მსხვილი ნაჭერი და ხელებს შორის გაეყარათ, ძლიერი კაცები ფეხით შედგომოდნენ მას, ექვსი ერთ მხარეს და ექვსი – მეორე მხარეს, როცა სხვები ეკლიანი ტოტებით სცემდნენ. ექვთიმეს თარგმანში ვკითხულობთ: **ამათ სიტყუათა ზედა უმეტეს აღივსო გულისწყრომითა უშჯულო იგი მძლავრი და ბრძანა შეკრვაჲ ჴელთა მისთაჲ მუჴლთა ქუეშე და განუგდეს ძელი ჴელთა შორის და მუჴლთა და ორთავე კერძოთა ძელისა მის აღვიდეს კაცნი ძლიერნი ექუსნი და სხუანი ექუსნი წარმოუდგეს და სცემდეს ძლიერად არგნებითა მრონეჴული-საჲთა ეკლოვანითა (18).**

შემდეგ მაგალითში მოხმობილია ისევ აითალას წამების და დატუსალების შესახებ. გამუქებული ტექსტი ექვთიმეს მიერ არის ჩამატებული. აქვე, ექვთიმემ გამოტოვა ხაზგასმული სიტყვა, ბერძნული **τρισμακαρις**, რაც „სამგზის კურთხეულს“ ნიშნავს. ბერძნულ დედანშია: Τοῦ δὲ τρισμακαρίου ἄπο τῆς τάσεως τῶν δεσμῶν καὶ τῶν πληγῶν οἱ βραχίονες κατεκλάσθησαν καὶ πᾶσαι αἱ τῶν ὀστέων ἄρμογαι ἅπ’ ἀλλήλων διεσπᾶσθησαν. ექვთიმეს თარგმანში კი ვკითხულობთ: **ხოლო იგინი უმეტესად**

ჰგუემდეს უწყალოდ, ვიდრელა შეჭირებითა მით საკრველ-თათა და ძელისა მის ზიდვითა და **სასტიკითა მით ცემითა** მკლავნი მისნი შეიმუსრნეს და ნასხმანნი ჯელთა და იდაყუთა-ნი დაიჴსნნეს. **მერმე ბრძანა უშჯულომან მან წარყვანებაჲ და დაგდებაჲ მისი საპყრობილესა. (19).**

შემდეგ მაგალითში საუბარია წმიდა იოსების და აითა-ლას წამების შესახებ. აქ საკმაოდ ვრცელი ტექსტი ექვთიმეს მიერ არის ჩამატებული. ბერძნულ დედანშია: Βαστάσαντες οὖν αὐτοὺς πάλιν διὰ τὸ ἥδη νεκροῦς ὑπάρχειν, ἔριψαν οἱ μαρτοὶ καὶ ἀκάθαρτοι μάγοι ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, რაც ამგვარად შეიძლება ითარგმნოს: ამიტომ, ხელახლა წაიყვანეს, რადგან თითქმის მკვდრები იყვნენ, უკეთურმა და უწმინდურმა მოგვებმა საპყრობილეში ჩააგდეს. ექვთიმეს თარგმანშია: **ხოლო ოდეს სრულად უსიტყუელ იქმნეს** და სიკუდილად მიეახლნეს, **ბრძანა მძლავრმან მან კუალად წარყვანებაჲ მათი საპყრობი-ლედ. აღიხუნეს იგინი** ბოროტთა მათ მტარვალთა და წარიყვანნეს და **დაყარნეს** საპყრობილესა (22).

წმიდა აკეფსიმას წამებით აღსრულების შემდეგ მისი გვამი „წათორიეს და მოედანზე დააგდეს და დაუყენეს მცვე-ლები.“ ასეა აღწერილი ეს ეპიზოდი ბერძნულ ტექსტში. აქ, ექვთიმე ამატებს მიზეზს, თუ რატომ დაუყენეს წმიდანის გვამს მცველები. ბერძნულ დედანშია: Σύσαντες δὲ αὐτὸν ἔριψαν εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ φύλακας ἐκάθισαν ἐπ' αὐτῷ. ექვთიმეს თარგმანში ვკითხულობთ: და წართორიეს და დააგდეს უბანთა ზედა და მცველნი განანესნეს, **რათა არავის შეუნდონ დამარ-ხვად (30).**

ბოროტმა მოგვითმთავარმა ბრძანა წმიდა აითალას დას-ჯა. აქ ექვთიმე ამატებს სიტყვას „განშიშულებაჲ“, რაც ბერ-ძნულ დედანში არ გვაქვს: καὶ κελῆσαι ταῖς αὐτὸν. ექვთიმეს თარგმანშია: და ბრძანა **განშიშულებაჲ** მისი და განრთხმაჲ (34).

წმიდა აითალა არწმუნებდა მოგვითმთავარს, რომელიც უმონყალოდ აწამებდა მას, რომ ტანჯვის მოთმენა მას უხა-

როდა და მის სულს აახლოვებდა სამუდამო სასუფეველს. გაკვირვებულმა მოგვთმავარმა ჰკითხა იქვე მსხდომებს: „რატომ სურთ ქრისტიანებს სიკვდილი, როგორც მშიერს პურის ჭამა ან მწყურვალეს – წყალი?“ რაზეც მათ უპასუხეს: Γέγραπται γὰρ αὐτῶν εἰς τὰς γῆρας ἄλλοι εἶναι κόσμον ἀόρατον καὶ ζῶν ἀτελεύτητον, რაც ნიშნავს: რადგანაც ასე წერია მათ წერილებში, რომ არსებობს სხვა სამყარო, უხილავი და დაუსრულებელი სიცოცხლე. ამგვარი მსჯელობა, რაც ბერძნულ დედანშია, გასაგებია, თუკი მაზდეანებმა იცოდნენ ქრისტიანული რწმენის ელემენტების შესახებ, მაგრამ საკმაოდ უცნაურია, რომ მაზდეანებს ეთქვათ შემდეგი სიტყვები, რაც ექვთიმემ **მართლმადიდებელი** ქრისტიანებისათვის ჩაამატა შემდეგ მაგალითში, კერძოდ კი, რომ არსებობს სხვა, უხილავი სამყარო და სამუდამო ცხოვრება, რომელიც ელით **მართლმადიდებლობის მოწაფეებს/მიმდევრებს**. ექვთიმეს თარგმანშია: წერილ არს წერილთა შინა მათთა, ვითარმედ სხუად სოფელი არს უხილავი და ცხორებაჲ საუკუნოჲ, **რომელი მიელის მოწაფეთა მათ მართლმადიდებლობისათა** (35).

შემდეგ მაგალითში ექვთიმეს მიერ ერთი წინადადება სრულად არის ჩამატებული თარგმანში. ბერძნულ დედანშია: ἐκἀθισέν τε φυλακὰς ἐν τῇ εἰρηκτῇ, ἵνα μὴ τις τῶν χριστιανῶν εἰσέλθῃ πρὸς αὐτοὺς, რაც ნიშნავს: მცველები დაადგინა საპყრობილესთან, რომ არცერთი ქრისტიანი შესულიყო მასთან. ექვთიმეს თარგმანშია: და დაადგინნა **მთავარმან** მცველნი, რადგან არავის მიუშუან ქრისტიანესა შესლვად მათდა. და იყვნეს **მდებარე ესრეთ უღუნელნი და ჭირვეულნი ჭირითა დიდითა უმეტეს ბუნებისა** (38).

თუ დავაკვირდებით შემდეგ მაგალითს, დავინახავთ, რომ აქ ექვთიმემ ბერძნული ტექსტი ოდნავ გადააკეთა: ა) გამოტოვა ბერძნული κρύει რაც „უფალოს“ ნიშნავს და τῶν λειγομένων, რაც ნიშნავს: „ვისაც ეწოდება, წოდებულებს“; ბ) ჩაამატა ტექსტში სიტყვები **პირველად და მერმე ადესქარ**. აქ მან ტექსტში შემოიყვანა კიდევ ერთი მოქმედი პირი –

მოგვთმთავარი **ადესქარი**. ბერძნულ დედანშია: **Kύριε, εἰσὶν ἐνθάδε τινὲς δὺο γόητες τῶν λεγομένων** χριστιανῶν κατὰ κλειστοὶ ἐν τοῖς δεσμοῖς τρία ἡμῖς ἐτη ἔχοντες, οὗς ἐπὶ πολὺ πᾶσιν βίασάντας Ἀδερχωσᾶρ ὁ ἀρχιμάχος **οὐκ ἴσχυσεν** ὄλωσ αὐτοὺς εἰς τὸ ὑπάκουσαι τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, რაც ამგვარად შეიძლება ვთარგმნოთ: უფალო, აქ არის ორი ჯადოქარი, ვისაც ქრისტიანები ეწოდებათ, ბორკილდადებული სამ წელიწადნახევარია. მიუხედავად იმისა, რომ მრავალჯერ და მრავალგზის ტანჯნენ ისინი, მოგვთმთავარმა ადერხოსხარმა ვერ შეძლო მათი დასუსტება, რომ დამორჩილებოდნენ მეფის ბრძანებას. ექვთიმეს თარგმანი: არიან აქა ორნი ქრისტიანენი შეყენებულნი საპყრობილესა შინა, რომელთა აქუს პყრობილობასა შინა სამი წელი და ნახევარი, რომელნი-იგი ფრიად ტანჯნა **პირველად** ადრახუსეთ და **მერმე ადესქარ** და ვერ დაარწმუნეს ქმნად ბრძანებასა მეფისასა (43).

შემდეგ მაგალითში ექვთიმემ ჩაამატა ერთი ფრაზა. ბერძნულ დედანშია: Ἐὰν δώσω σοι θάνατον, ἢδέως λαμβάνεις; რაც ნიშნავს: თუ მე შენ მოგცემ სიკვდილს, სიამოვნებით/ხალისით/მზადყოფნით მიიღებ? ექვთიმეს თარგმანი: **ვინაჟთგან ცხორებაჲ, რომელსა მე გეტყვ, არა სათნო-გიჩს**, უკუეთუ სიკუდილი მოგცე ნადიერად მიითუალოა? (47)

წმიდა იოსებმა უთხრა თავის მტანჯველს: **Ψυχὴς μόνον οὐκ ἔχεις ἐξῴσθαι** τὸν ἀπολέσθαι αὐτήν· μή σοι εἴη καλῶς, რაც ნიშნავს: მხოლოდ შენ არ გაქვს ძალა/ძალაუფლება, რომ გაანადგურო სული, შეიძლება შენთვის კარგად არ ჩაიაროს. აქ ექვთიმემ ა) გამოტოვა ფრაზა **μή σοι εἴη καλῶς** (სიტყვა-სიტყვით **μή „არ/არა,“** **σοι „შენ“** დატივში, **εἴη „იყოს,“** ზმნის **εἰμί III პ. მხ. რ.-ის** ოპტატივის ფორმაა, **καλῶς „კარგად“**), რაც ნიშნავს: არ იყოს შენთვის კარგად/ არ ჩაიაროს (ამან) შენთვის კარგად. ბ) წინადადების დასაწყისში კი იოსების სიტყვებს ჩაუმატა მოგვთმთავრის შეურაცხმყოფელი მიმართვა, რომლითაც გააძლიერა იოსების უარყოფითი დამოკიდებულება თავისი მტარვალისადმი: დახურე შენი პირი, სიცრუის მეტყვე-

ლო. ექვთიმეს თარგმანი: **დაიყავნ პირი შენი, მეტყუელო სიც-რუვისაო**, რამეთუ შენ სულსა ჩემსა ზედა ჴელმწიფებაჲ არცა ერთი გაქუს (48).

შემდეგ მაგალითში ექვთიმემ ჩაამატა ფრაზა. ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: *Εἰ οὐτως ἔστιν σοι καὶ θὼς λέγεις ἔκει, ἐμοὶ πῶς γάρ τινας ὁφείλεις δοῦναι*, ანუ: თუ ასეა, როგორც შენ ამბობ, შენ მრავალი მადლის მოგება გმართებს (ჩემთვის). ექვთიმეს თარგმანი: ვინაჲთგან ეგე ეგრეთ არს, ვითარ შენ იტყვ, მადლიერ იყავ ჩემდა, **რომელ მიზეზ გექმენ მათ კეთილ-თა, რომელთა იტყვ** (49).

მოგვთმთავარი უდიერად ცდილობდა იოსებისათვის უა-რი ეთქმევიანებინა რწმენაზე. ერთ-ერთი მიმართვისას, მოის-მინა რა იოსებისგან ვრცელი ახსნა, რომ იგი ლოცულობდა, რომ მისი მტანჯველი და სხვა მაზდენანებიც მოქცეულიყვნენ ქრისტეს რჯულზე და იგი შეუნდობდა მათ, მოგვთმთავრამა უთხრა იოსებს: ახლა მიატოვე ესენი. და იქ რომ ნახვალ, იმ სამყაროში ილაპარაკე მათზე, სადაც მოელი წასვლას. მაგრამ თუ არ შეასრულებ მეფის ბრძანებას, მე გაგგზავნი იქ დიდი ტანჯვით. ექვთიმეს მიერ გავრცობილია და ჩამატებული საკ-მაოდ ვრცელი ფრაზები ამ წინადადებებში, რაც ბერძნულ დედანშია ამგვარადაა წარმოდგენილი: *Τὴν δὲ ἔασον ταῦτα παρὰ μίαν. Καὶ ἀπελθὼν ἔκει προσομίλει αὐτὰ ἐν ἔκεινῳ τῷ κόσμῳ, ἔνθα προσδοκᾷ ἀπέναι· ἐὰν δὲ μὴ ποιήσῃς τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, σὺν μεγάλῃ θλίψει πέμψω σε ἔκει. ექვთიმეს თარგმანშია: დაუტე-ვენ ჟამისად **ცუდნი** ეგე სიტყუანი და მას საუკუნესა, რო-მელსა მოელი, **მუნ იტყოდე მაგათ საზრახავთა. ხოლო ან, სწრაფით ქმენ ნებაჲ მეფისაჲ და გეყოს შენ კეთილი**. და უკუე-თუ არა ჰყო ესე, დიდითა ჭირითა წარგგზავნო შენ ამიერ სოფლით და ესოდენ თითოფერითა სატანჯველითა განგკაფო, რაათა შენ მიერ ყოველნი ქრისტიანენი შეშინდენ. (50).*

წამებისას თავდაქცევით დაკიდებული იოსები გაუტეხე-ლი რწმენის ნიშნად ამბობდა: ქრისტიანი ვარ და, დაე, ყვე-ლამ გაიგოს, რომ ქრისტიანი ვარ და ქრისტეს გამო ვიტანჯე-

ბი, რაც ბერძნულ დედანში ამგვარად იკითხება: Χριστιανός εἰμι, και πας ἄνθρωπος ἀκούετὸ, ὅτι χριστιανός εἰμι καὶ διὰ τὸν Χριστὸν ταῦτα πᾶσιν. ექვთიმეს თარგმანშია: „ქრისტიანს ვარ და ქრისტესთვის მოვითმენ ყოველსა.“ **უკვრდა მძლავრსა მას და მის თანამეინაგეთა ახოვანი იგი მოთმინებაჲ მისი (51).** როგორც ვხედავთ, იოსების ნათქვამი ექვთიმემ შეკვეცა, მაგრამ შემდეგ დაამატა, რომ მთავარი და მისი თანამზრახველები გაოცებულები იყვნენ, თუ როგორი სიმხნევით ითმენდა იოსები ტანჯვას.

უმონყალო წამების შემდეგ წმიდა აითალა წაათრიეს და დააგდეს შიშველი მოედანზე. აქ შეეცოდა ერთ მოგვთმთავარს და თავისი მოსასხამი გადააფარა მას. ეს რომ შეიტყვეს სხვა მოგვებმა, მაშინვე ბრძანეს მისი განროხმა და 200 ჯოხის დარტყმა. ამის შემდეგ ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: ἔνι δὲ ὅτε διὰ τοῦτο ὁ μάγιος οὐτως λαμβάνει καὶ μίαν σταγὸνα οἰκτιρμῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀνταπιδόσεως, რაც ნიშნავს: არის/იქნება დრო, როცა ამ მიზეზით ეს მოგვი მიიღებს წყალობის ერთ წვეთს მისაგებლის დღეს. ექვთიმემ აქ I პირში ჩაამატა მისი დამოკიდებულება ზმნით: **ვჰგონებ**, რაც ბერძნულ დედანში არ გვაქვს. ექვთიმეს თარგმანი: ამის ჯერისათვის, **ვჰგონებ**, თუ იხილოს მოგუჲმან მან მცირედ რაჲმე ნაწილი წყალობისაჲ დღესა მას საშჯელისა (53).

ქვემოთ განხილული მაგალითი ბერძნულ დედანში ასეა წარმოდგენილი: Μαθὼν δὲ ὁ ἀρχιμᾶγις, ὅτι Σαβῆριος (τοῦ μεαβῆρ add. D, L) εἶς τὸν ἀρχόντων παρεγένετο εἰς τὴν κώμην αὐτοῦ τὴν λεγομένην Μακελλαρίαν, - καλῶς δὲ καὶ ἐκλήθη Μακελλαρία, რაც ასე შეიძლება ვთარგმნოთ: როცა გაიგო მოგვთმთავარმა, რომ საბოროოსი, ერთ-ერთი მმართველი, ჩამოვიდა მის დაბაში, რომელსაც ერქვა მაკელარია, და მას სამართლიანად ერქვა მაკელარია. აქ ბერძნული კრიტიკული ტექსტის ძირითად ხელნაწერში სწორედ ეს ვარიანტული წაკითხვაა მოცემული, მის სხვა ვარიანტულ წაკითხვას ვხვდებით გამოცემის სქოლიოში, სადაც D და L ხელნაწერებში

Σαβΰριος-ს ემატება τὸν μαϑΰρ add. D, L (H. Delehay 1905, 531) და ვილებთ იკითხვისს: Μαθὼν δὲ ὁ ἀρχιμάρτυς, ὅτι Σαβΰριος **τὸν μαϑΰρ** εἶς τὼν ἀρχόντων παρεγένετο. სწორედ ამგვარი ხელნაწერები უნდა ჰქონოდა ხელთ ექვთიმეს, სადაც დედანში Σαβΰριος **τὸν μαϑΰρ** იყო, რადგან ქართულ თარგმანში გვაქვს: ვითარმედ **საბურ მარზაპანი, ძჳ მოაბორ ნახჳეტისაჲ**, მოვიდა ქალაქსა მისსა. აქ ბერძნული **μαϑΰρ**, რაც, სავარაუდოდ, რომელიმე საშუალ სპარსული საზოგადო ან საკუთარი სახელის ტრანსლიტერაცია უნდა იყოს (სამწუხაროდ, სპარსული ენის ლექსიკონებში ჩვენ ვერ დავძებნეთ ამგვარი სიტყვა, ბერძნულ ენაში კი ის არ არსებობს), ექვთიმემ მიიჩნია საკუთარ სახელად და ის წარმოგვიდგინა საბურ მარზაპანის (საბურ მხარის მმართველის) მამად, რომელიც თავად ნახჳეტად (მთავრად) შერაცხა. შედეგად, ქართულ თარგმანში მივიღეთ: მაშინ გაიგო მოგვითმთავარმა, რომ საბურ მხარის მმართველი, მოაბორ მთავრის ძე, მოვიდა მის ქალაქში, რომელსაც მაკელარია ეწოდებოდა. ექვთიმეს თარგმანი: ხოლო მას ჟამსა ესმა მოგუთა მთავარსა მას, ვითარმედ **საბურ მარზაპანი, ძჳ მოაბორ ნახჳეტისაჲ**, მოვიდა ქალაქსა მისსა, რომელსა ეწოდებოდა მაკელარია (54).

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამავე წინადადების ბერძნული ფრაზა: καλῶς δὲ καὶ ἐκλήθη Μακελλάρια ექვთიმემ გამოტოვა. როგორც ჩანს, მაკელარია და მასთან დაკავშირებული ინფორმაცია ექვთიმემ ქართველი მკითხველისათვის ზედმეტად მიიჩნია და არ თარგმნა ბერძნულ დედანში დაცული შემდეგი წინადადება: οἱ γὰρ ἀρχοντες αὐτῆς χεῖρισ ἐπιήρχον τὼν μακελλαρίων, - ἔλαβεν αὐτοὺς καὶ ἐκόμισε πρὸς αὐτόν, რაც ასე ითარგმნება: რადგანაც მისი მთავრები (იგულისხმება მაკელარიის) ყველაზე დაბალი რანგის ყასბები იყვნენ; მან ისინი მიჰგვარა მათ. ბერძნულში ტერმინი μακελλάριος „ყასაბს, მეხორცეს“ ნიშნავდა (Liddell, Scott 1996, 1074), აქედან წარმოებული სიტყვები μακελλεῖον „ყასბის დახლი“ და μακελλεῖν

„ყასბის დახლის ქონა“ დადასტურებულია ბერძნული ენის პატრისტიკულ ლექსიკონში (Lampe 2005, 824).

ნმიდა იოსების წამების ერთ-ერთ ეპიზოდში ის საპყრობილიდან გამოიყვანეს და ხალხის შუაგულში დააყენეს. ბერძნულ დედანში: ὁθεν κρατῶσι τὸν μακάριον Ἰωσήφ, ἰσθῶσιν αὐτὸν ὀρθὸν ἐν μέσῳ πάντων μὴ ἔχοντα εἰδέαν ἀνθρώπου. Κατείχeto δὲ ὑπὸ δύο, ἵνα μὴ πέσῃ. **Καὶ διανεύει τῷ ἀρχιμάρτυρ ἔλθειν πρὸς αὐτόν**, რაც ნიშნავს: ხოლო შეიპყრეს ნეტარი იოსები, და ყველას შუაგულში დააყენეს, ვისაც (იოსებს) არ ჰქონდა ადამიანის ფერი. ორს ეჭირა, რომ არ დაცემულიყო. და მან ანიშნა მოგვითმავარს, რომ მიახლოებოდა. ექვთიმე მთანმიდელმა ა) შეცვალა ბერძნული ἐν μέσῳ πάντων **წინაშე მთავრისა**-თი; ბ) ჩაამატა საკმაოდ ვრცელი თხრობა იოსების ფიზიკური მდგომარეობის შესახებ; გ) გამოტოვა ბერძნული καὶ διανεύει τῷ ἀρχιμάρτυρ ἔλθειν πρὸς αὐτόν „და მან ანიშნა მოგვითმავარს, რომ მიახლოებოდა.“ ექვთიმეს თარგმანია: მაშინ მოიყვანეს ნეტარი იოსებ და დაადგინეს ადგილსა ერთსა, **წინაშე მთავრისა** და არლარა იყო ხილვაჲ კაცისაჲ **მის ზედა მრავალთა მათ ტანჯვათა და გუემათაგან და შიმშილისა და დილეგისა და სხუათა მათ აურაცხელთა ჭირთაგან**. და ემჭირა იგი ორთა კაცთა, რაჲთამცა არა დაეცა. (56).

თხზულების ბოლოს ნმიდა აითალას აღსასრული ამგვარადაა აღწერილი ბერძნულ დედანში: καὶ ῥίψαντες αὐτὸν ἐκεῖ δεδεμένον χαμαί, ἠνάγκαζον τὰ πλήθη τῶν ἀθροισθέντων χριστιανῶν βιάλλειν κατ' αὐτοῦ τοὺς λίθους· καὶ τοσοῦτον ἔρριψαν τοὺς λίθους κατ' αὐτοῦ, ὥς ὅτου ὥσπερ βουνὸν μέγαν συνήξαν ἐπ' αὐτόν. Καὶ οὕτως ἐντίμως καὶ μακαρίως ὁ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ἀιθθαῖς παρέδωκεν τὴν ψυχὴν **τῷ Χριστῷ**, რაც შეიძლება ასე ითარგმნოს: და დააგდეს იგი შეკრული მიწაზე და აიძულეს იქ შეკრებილი ქრისტიანთა ბრბო, რომ ესროლათ მისთვის ქვები. და იმდენი ქვა ესროლეს, რომ მის ზევიდან ქვათა დიდი გროვა მოგროვდა, თითქოს ბორცვი იყო. და ასე პატიოსნად და ნეტარად ქრისტეს ნმიდა მონაშე აითალამ მიანდო თავისი

სული ქრისტეს. როგორც ექვთიმეს თარგმანიდან ვხედავთ, მან აქ ჩაამატა საკმაოდ ვრცელი მსჯელობა სპარსელი ქრისტიანების შესახებ, ვისაც სცემდნენ ჯალათები, რომ ქვები ესროლათ აითალასთვის. ამის შემდეგ ის ამატებს, რომ ზოგიერთმა მათგანმა არჩია სიკვდილი და უკეთური საქმე არ ჩაიდინეს, სხვები კი ნების გარეშე დამორჩილდნენ და ესროლეს ქვები ღვანღმოსილს. ამას გარდა, ექვთიმემ გამოტოვა ბერძნული ἁπλοῦς, რაც „შეკრებილებს“ ნიშნავს და **τῷ Χριστῷ** ჩაანაცვლა **უფლისათა**-თი. ექვთიმეს თარგმანი: და დააგდეს ქუეყანასა ზედა და მოიყვანეს ერი იგი ქრიტეანეთაჲ და აჭირვებდეს, რაჲთა ქვაჲ დაჰკრიბონ მას, და სცემდეს მტარვალნი მიყრად ქვისა მის ზედა. და რომელთამე აღირჩიეს სიკუდილი და საქმე იგი არა ქმნეს უჯერობისაჲ, ხოლო სხუანი უნებლიეთ ერჩიდეს მათ და დაჰკრიბეს ქვაჲ ღუანლითშემოსილსა მას და ესრეთ მისცა მან სული თჳსი სანატრელად ჴელთა უფლისათა (60).

ზემოთ განხილული მაგალითის შემდეგ თხზულებაში თხრობა გრძელდება წმიდა იოსების გვამის შესახებ: და დაუყენეს მას მცველები ორი დღე, და მესამე ღამეს მოვიდნენ ვინმე ბერები და მოიტაცეს მისი პატიოსანი და წმიდა გვაში, და მისი დიდი პატივით გვამის მოვლის შემდეგ დაკრძალეს ის გამორჩეულ ადგილზე – რადგან მრავალი ბერი და ასკეტი იყო იქ დამალული – რომლისგანაც დიდი და საკვირველი ნიშანი გამოჩნდა წმიდანის გამო, რაც ბერძნულ დედანში ასეა წარმოდგენილი: 'Εκάθισαν δὲ καὶ ἐπ' αὐτὸν φνῆσθαι ἡμέρας δύο. 'Εν δὲ τῇ τρίτῃ νυκτὶ ἐλθόντες μοναχοὶ τινες ἔκλεψαν αὐτοῦ τὸ τίμιον καὶ ὄσιον λείψανον, καὶ μετὰ πολλῆς τιμῆς κηδεύσαντες κατέθεντο εἰς ἐπίσημον τόπον - ἦσαν γὰρ πολλοὶ μοναχοὶ καὶ ἄσκηται κεκρυμμένοι ἐκεῖσε - ὅθεν μέγα καὶ θαυμαστὸν σήμειον ἐγένετο ἐκεί διὰ τὸν ἄγιον. ეპიზოდის თარგმნისას, დასაწყისში, ექვთიმემ ა) ჩაამატა ფრაზა: და დააკრიბეს მას ზედა უშჯულოთა მათ სოროჲ დიდი; ბ) ჩაამატა ბერების დასახასიათებლად ღვთისმოშიშნი; გ) გამოტოვა თხრობა იოსების დაკრძალვის

ადგილის შესახებ, სადაც მრავალი ბერი და ასკეტი იმალებოდა: **ἦσαν γὰρ πολλοὶ μοναχοὶ καὶ ἄσκηταὶ κεκρυμμένοι ἐκεῖσε;** დ) შეცვალა მსჯელობა სასწაულის შესახებ, რომელიც, ბერძნული ტექსტის მიხედვით, მისი დაკრძალვის ადგილზე მოხდა: **ὅθεν μέγα καὶ θαυμαστὸν σημεῖον ἐγένετο ἐκεῖ διὰ τὸν ἄγιον** და მის ნაცვლად მკითხველს მოუთხრო, რომ დიდი და საკვირველი სასწაული იქმნა იმ ადგილზე, სადაც ნეტარი ქვით ჩაქოლეს. ექვთიმეს თარგმანი: **და დააკრიბეს მას ზედა უმჯულოთა მათ სოროდ დიდი** და დაუტევენეს მცველნი ორ დღე. ხოლო მესამესა ღამესა მოვიდეს მონოზონნი ვინმე **ღმრთისმოშიშნი** და მოიპარეს პატიოსანი გუამი მისი და ღირსებით შემურეს და დადვეს ადგილსა საჩინოსა. **ხოლო სასწაული დიდი და საკრველი იქმნა ადგილსა მას, სადა-იგი ნეტარსა მას ქვაჲ დაჰკრიბეს** (60).

2.3. „წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაქსის“ ბერძნული ტექსტთან მიმართებით „კლების“ ნიმუშები ექვთიმე მთაწმიდელის თარგმანში

განსახილველი „წამების“ ტექსტიდან ექვთიმეს მთარგმნელობითი მეთოდის ორი მახასიათებლის, ტექსტის გადასხვაფერებისა და „მატების“ ნიმუშების განხილვისას, ჩვენ „უნებლიეთ“ შევხებით მისი მეთოდის კიდევ ერთ მახასიათებელს, სათარგმნი ტექსტის შეკვეცას, „კლებას.“ ქვემოთ განვიხილავთ მაგალითებს, სადაც ექვთიმე ტოვებს მისთვის უმნიშვნელო სიტყვებს, ფრაზებს თუ ტექსტის საკმაოდ ვრცელ მონაკვეთებს.

მოგვთმთავარი მიმართავს მონამეების და ეუბნება: ო, საცოდავად მომაკვდავნო, რატომ აცთუნებთ უსაქმურ ადამიანებს თქვენი სწავლების მაცდურობით და აქრისტიანებო? ეს წინადადება ბერძნულ დედანი ამგვარადაა წარმოდგენილი: **Ὡ**

κακοθάνατοι, ἵνα τί πλανᾶτε τοὺς ἄδραναις ἀνθρώπους **τῇ γοητείᾳ τῆς διδαχῆς ὑμῶν**, ποιοῦντες αὐτοὺς χριστιανούς; ექვთიმე მთან-
მიდელმა ამ წინადადების თარგმნისას დასაწყისში ჩაამატა **მითხარო მე**; შემდეგ, თარგმნა ბერძნული კომპოზიტი **κακοθάνατος (κακός „ბოროტი, ცუდი“ + θάνατος „სიკვდილი“)**, რაც „საცოდავად, ბოროტად მომაკვდავს“ ნიშნავს, როგორც ბოროტი სიკვდილი, წინ ჩაამატა **ღირსნი** და მივიღეთ: **ღირსნო ბოროტისა სიკუდილისანო**. აქვე მან ჩაანაცვლა ბერძნული **ἀδραναις**, რაც „უმოქმედოს, ზარმაცს, დაუდევარს“ ნიშნავს (Liddell, Scott 1996, 24), ქართული **უმეცარ**-ით, რაც „უცოდინარს, უვიცს“ ნიშნავს. ამავე წინადადებაში ექვთიმემ გამოტოვა ბერძნული **τῇ γοητείᾳ τῆς διδαχῆς ὑμῶν**, რაც ნიშნავს: „თქვენი სწავლების მომხიბვლელობით“. დედნისეული ტექსტის თარგმნისას აქ შინაარსი არ შეცვლილა, მაგრამ, მთარგმნელმა მაინც ასე არჩია. ექვთიმეს თარგმანი: **მითხარო მე, ღირსნო** ბოროტისა სიკუდილისანო, რაესათვს აცთუნებთ კაცთა **უმეცართა** და ჰყოფთ მათ ქრისტიანე? (10)

მოგვეთმავარი მიმართავს იოსებს: εἰπέ μοι, ποιεῖς τὸ θέλῃμα τοῦ βασιλέως καὶ προσκυνεῖς τῷ μεγάλῳ θεῷ ἢ λίτῃ καὶ σὺνδραῖς σεαυτὸν ἀπὸ πικρῶν βασάνων, ὧν ἐτοίμως ἔχω προσενέγκαι σοι, ἢ οὐ; რაც ნიშნავს: მითხარი მე, აღასრულებ მეფის ბრძანებას და თაყვანს სცემ დიდ ღმერთ მზეს და იხსნი შენს თავს უფრო მეტი ტანჯვისაგან, რომელიც მზად ვარ დაგატებო, თუ არა? ექვთიმემ აქ შეამოკლა ტექსტი, ამოიღო შეკითხვიდან შემდეგი სიტყვები: **καὶ σὺνδραῖς σεαυτὸν ἀπὸ πικρῶν βασάνων, ὧν ἐτοίμως ἔχω προσενέγκαι σοι** „და იხსნი შენს თავს უფრო მეტი ტანჯვისაგან, რომელიც მზად ვარ დაგატებო“ და ჩაანაცვლა ის მარტივი ფრაზით: **ანუ არა გნებავს?** ექვთიმეს თარგმანი: მითხარ, იქმა ნებასა მეფისასა და თავყუანის-სცემ დიდსა მას ღმერთსა მზესა და სცხოვნდე, **ანუ არა გნებავს?** (13)

იოსების წამების ეპიზოდის აღწერისას ექვთიმემ გამოტოვა მისი ცემის დეტალები. ბერძნულ დედანშია: **Καὶ ἔτειναν**

αὐτὸν δέκα ἄνδρες ἰσχυροὶ καὶ ἔτυπον αὐτὸν ῥάβδοις ῥοῶν ἐχούσαις τὰς ἀκάνθας οὕτως δεινῶς καὶ ἀπανθρώπως, ὥς μικροὶ καὶ ἀποπνεῖσαι αὐτόν, რაც ამგვარად შეიძლება ვთარგმნოთ: და ათმა ღონიერმა კაცმა განართხა ის და სცემდნენ მას ღერწმის წნელებით, რომლებსაც ჰქონდათ ეკლები, ისე სასტიკად და არაადამიანურად, რომ ცოტაც და ბოლოჯერ ამოი-სუნთქავდა. დედნისეული ტექსტი ექვთიმემ შეკვეცა და ამგვარად თარგმნა: და ესრეთ უწყალოდ სცეს მას, ვიდრეღა და კნინ ოდენ მისცამცა სული (14).

შემდეგ მაგალითში ექვთიმემ გამოტოვა დედნისეული რიცხვი 100. ბერძნულ დედანშია: **λαμβάνειν αὐτὸν μάστιγας ἕως ἑκατὸν ῥάβδων καὶ κόπτεσθαι αὐτοῦ τὰ δῖο ἄτα καὶ τὴν ῥίνα,** რაც ნიშნავს: რომ მიეღო მისგან 100 წნელი და მოეჭრა მისი ორი ყური და ცხვირი. ექვთიმეს თარგმანი: რაფთა იგუემოს იგი არგნებითა და მოეკუეთნენ ორნივე ყურნი მათნი და ცხვრი (22).

მონამეთა მოთმინების აღწერისას ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: **Ἀλλ' οἱ οὕτως γενναῖοι τοῦ Χριστοῦ ἀθληταὶ ὥσπερ στερροὶ ἄδάμαντες** პროტმად **ὑπέφερον τὰς διαφόρους ἀνάγκας τε καὶ θλίψεις,** γυμνητεύοντες, **πεινῶντές τε καὶ διψῶντες,** რაც ნიშნავს: მაგრამ ჭეშმარიტად მხნე/ახოვანი ქრისტეს მონამე-ბი, როგორც მტკიცე ალმასი, მზადყოფნით უძლებდნენ სხვა-დასხვანაირ გასაჭირსა და ტანჯვას, იყვნენ რა შიშველი, მში-ერი და მწყურვალე. აქ ექვთიმემ გამოტოვა ბერძნული ὥσπερ στερροὶ ἄδάμαντες „როგორც მტკიცე ალმასი;“ ბერძნული ὑπέφερον τὰς διαφόρους ἀνάγκας τε καὶ θλίψεις-ის ნაცვლად ლა-კონიურად თარგმნა: **მოითმენდეს სატანჯველთა;** და, წინადა-დების ბოლოს, გამოტოვა ბერძნული **διψῶντες** „წყურვილს.“ ექვთიმეს თარგმანი: მაშინ წმიდანი იგი მონამენი ახოვნად მოითმენდეს სატანჯველთა მათ ზედა შიმშილსაცა და სიში-შულესა (23).

შემდეგ მაგალითში ექვთიმემ გამოტოვა მოგვითმთავრის სახელი Ἀδριανῶν. ბერძნულ დედანშია: **ἀπὸ γὰρ ἐν τῷ**

παλατίῳ καὶ παρέστησεν αὐτοὺς ἐνώπιον Ἀδερσαβῶρ τοῦ ἀρχιμάγου πάσης τῆς γῆς τῶν Περσῶν. ექვთიმეს თარგმანი: წა-რიყვანნეს უკუე პალატად და წარმოუდგინნეს იგინი სხუასა მოგუთმთავარსა ყოვლისა სპარსეთისასა (24).

შემდეგ მაგალითში ექვთიმემ გამოტოვა დედნისეული καὶ ἄπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις, რაც ნიშნავს „ერთხელ, ორჯერ და მრავალგზის.“ ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: Ἰδοὺ δὴ ἤκουσας καὶ ἄπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις, ὅτι ἡμεῖς ἐν τῇ ἀληθειᾷ πίστευι ἐστήκαμεν. ექვთიმეს თარგმანი: ან გასმიეს, ვითარმედ ჩუენ შეურყეველ ვართ ერთისა მის ქეშმარიტისა სარწმუნოე-ბისაგან (28).

ექვთიმემ გამოტოვა დედნისეული πρὸς πᾶσαν βᾶσανον καὶ τιμωρίαν, რაც ნიშნავს: „ყველა წამებისა და სასჯელისათ-ვის.“ ბერძნულ დედანშია: Ὁ θελεῖς οὖν ποιεῖν, ποίει συντόμας· ἡμεῖς γὰρ ἕτοιμοί ἐσμεν πρὸς πᾶσαν βᾶσανον καὶ τιμωρίαν. ექ-ვთიმეს თარგმანი: ან, რაღცა გნებავს, იქმოდე, ჩუენ მზა ვართ (28).

წმიდა აითალას მიმართვაში მოგვთმთავრის მიმართ ექ-ვთიმემ გამოტოვა შემდეგი სიტყვები πάντων ἀνθρώπων ἀθλιώτατε, რაც ნიშნავს: „ყველა ადამიანზე უბადრუკო;“ დაა-მატა ბერძნულ μιარბ-ს, რომელიც μιარბ-ის ნოდებითი ბრუნ-ვის ფორმაა და ნიშნავს „ბილწს, ჭუჭყიანს,“ ძალღო. ბერ-ძნულ დედანშია: Μιαρὲ καὶ ἀκάθαρτε καὶ πάντων ἀνθρώπων ἀθλιώτατε. ექვთიმეს თარგმანი: ზ, ძალღო ბილწო და არანმი-დაო (36).

წმიდა აითალა მიმართავს მოგვთმთავარს: Ἦν τρισάθλιε, πόνθεν σοι τοῦτο, ὅτι περ καὶ μὴ θέλων προεφῆτευσας; რაც ნიშ-ნავს: ო, სამგზის უბადრუკო, როგორ მოხდა, რომ შენ, უნებ-ლიედ, იწინასწარმეტყველე ეს? აქ ექვთიმე მთანმიდელმა შე-ამოკლა ნათქვამი, ამოიღო აითალას სიტყვები Ἦν τρισάθλιε, πόνθεν σοι τοῦτο, ὅτι περ καὶ და ლაკონიურად თარგმნა: აჰა, ესე-რა, უნებლიეთ ჰსწინაწარმეტყუელე? (37)

ღვთისმოსავმა ქალმა ისდანდულმა წმიდა იოსები და აითალა საპყრობილიდან შინ წაიყვანა და წყლულები დაუამა. მათ კითხვაზე, თუ რატომ ტირის, მან უპასუხა: მე თქვენზე არ ვტირი, ჩემო ბატონებო, ჩემთვის განუზომელი სიხარული იქნებოდა, რომ ერთბაშად სრულყოფილები მენახეთ, რაც ბერძნულ დედანში ამგვარადაა წარმოდგენილი: Οὐχὶ δι' ὑμᾶς κλαίω, κύριος μου· ἐμοὶ γὰρ ἄμετρος ἦν χαρά, εἰ παραχρήμα εἶδον ὑμᾶς τελεωθέντας. ექვთიმე ათონელმა შეამოკლა წინადადება, არ თარგმნა დედნისეული ფრაზა: οὐχὶ δι' ὑμᾶς κλαίω „თქვენზე არ ვტირი;” κύριος μου „ჩემო ბატონებო” კი წინადადების ბოლოს გადაიტანა და ასე თარგმნა: უკუეთუმცა გიხილენ თქუენ აღსრულებულნი, დიდადმცა ვიხარებდი, უფალნო ჩემნო (40).

იოსების პასუხიდან ისდანდულის მიმართ ექვთიმემ მთლიანად ამოიღო მითითება პავლე მოციქულზე და სიტყვები, რომელიც კორინთელთა მიმართ მე-2 ეპისტოლის 11-ე თავის 25-ე მუხლიდან ციტატას წარმოადგენს. ბერძნულ დედანშია: καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος λέγει· Τρίς ἐπράβδισθην, ἅπαξ ἐλπίσθην, რაც ნიშნავს: და ნეტარმა მოციქულმა პავლემ თქვა: სამჯერ გამჯოხეს, ერთხელ ჩამქოლეს. (41).

ექვთიმე ათონელმა სამგზის გამოტოვა დედნისეული ბერძნული სიტყვები ἐλυσθήρως καὶ διήλθως ქრისტიანებთან მიმართებით, რაც ნიშნავს: „თავისუფალი და მონა.” განვიხილოთ პირველი შემთხვევა. ა) ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: Ἐγένετο δὲ ἐκεῖ τῆρας καὶ θλίψις μεγάλη· ἔφυγον γὰρ πάντες οἱ χριστιανοὶ ἐλυσθήροί τε καὶ διήλθοι, რაც ასე შეიძლება ითარგმნოს: იქმნა დიდი არეულობა და გასაჭირი იქ ყველა ქრისტიანისათვის, თავისუფალთათვის და მონებისთვის. ექვთიმემ წინადადება ამგვარად თარგმნა: და იქმნა ჭირი და მწუხარება დიდი ქრისტიანეთა ზედა (43). ბ) ბერძნულ დედანშია: Καὶ ἐποίησαν ἀφόρτεροι συμβούλιον, ὃ τε ἄρχων καὶ ὁ ἀρχιμάρτυς, συνάξαι χριστιανούς ἄνδρας τε καὶ γυναικας, ἐλυσθήρους

καὶ δούλους, ἵνα λίθοις αὐτοῖς βάλῃσιν καὶ κελύουσιν ἀχθῆναι ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ χωρίων, რაც ნიშნავს: და მმართველმა და მოგვთმთავარმა გეგმა დააწყევს, რომ შეეკრიბათ ქრისტიანი კაცები და ქალები, თავისუფლები და მონები, რომ ჩაექოლათ ისინი და უბრძანეს მათ რომ ჩამოეყვანათ ისინი ქალაქისა და გარშემო სოფლებიდან. აქ, როგორც უკვე ვთქვით, ექვთიმემ გამოტოვა ბერძნული ἔλυσθ' αὐτοὺς καὶ δούλους, და, ამასთანავე, ამავე წინადადების ბოლოს გამოტოვა ფრაზა καὶ κελύουσιν ἀχθῆναι ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ χωρίων, რაც ნიშნავს: „და უბრძანეს მათ, რომ ჩამოეყვანათ ისინი ქალაქისა და გარშემო სოფლებიდან.“ წინადადების ბოლოს კი ექვთიმე ამატებს, რომ ეს ბრძანება უღმრთოებმა გამოსცეს. ექვთიმეს თარგმანში ვკითხულობთ: ესე რაჲ ესმა წმიდათა მათგან, განრისხნა უშჯულოჲ იგი მარზაპანი და განიზრახა მოგუთა მთავრისა მის თანა, რაჲთა შეკრიბნეს ქრისტიანენი მამანი და დედანი და აიძულნენ იგინი თჳსითა ჴელითა ქვისა დაკრებად წმიდათა მათ. **და ბრძანებაჲ ესე გამოჴდა უღმრთოთა მათგან (56).** გ) ბერძნულ დედანშია: καὶ συναγαγόντες ὁμοίως χριστιανούς, ἄνδρας τε καὶ γυναικας, **δούλους τε καὶ ἔλυσθ' αὐτοὺς**, რაც ნიშნავს: და შეკრიბეს, ერთნაირად, ქრისტიანები, ორივე, კაცებიც და ქალები, ორივე, მონებიც და თავისუფლებიც. ამ შემთხვევაშიც, ექვთიმემ უთარგმნელად დატოვა ბერძნული δούλους τε καὶ ἔλυσθ' αὐτοὺς, „ორივე, მონებიც და თავისუფლებიც.“ ამასთანავე, აქ ექვთიმემ დააზუსტა, თუ როდის და სად შეკრიბეს ქრისტიანები: **ვითარცა მიიწინეს დაბასა მას**, რაც დედანში არ მოგვეპოვება. ექვთიმეს თარგმანი: **და ვითარცა მიიწინეს დაბასა მას**, შეკრიბნეს ქრისტიანენი მამანი და დედანი (60).

ექვთიმემ არ მიიჩნია საჭიროდ, ეთარგმნა მოგვთმთავარ ზერუთის მიერ შაბურ II სპარსეთის მეფის აღმატებით მოხსენიება, როგორც მთელი სამყაროს ბატონად. ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: οὐπω κατεπτόησεν ἡμᾶς τὸ πρὸς ταγμα ἔτι τοῦ μεγάλου βασιλέως Σαβωρίου τοῦ δεσπότης πάσης τῆς γῆς, რაც ასე

შეიძლება ვთარგმნოთ: ჯერ არ შეუშინებხართ ბრძანებას დიდი შაბურისა, მთელი სამყაროს ბატონის? ექვთიმეს თარგმანშია: ვითარ არა სძრნით დიდისაგან და საშინელისა მეფისა საბურის ბრძანებისა (43).

წმიდა იოსების მოგვთმთავრისადმი მიმართვიდან ექვთიმემ არ თარგმნა ქართულ ენაზე საკმაოდ ვრცელი ტექსტი. ბერძნულ დედანშია: καὶ σὺ μὲν διέφθειας τὸ σῶμα τοῦτο τῇ ἐξουσίᾳ σου τῇ καταργουμένῃ, τὴν δὲ ψυχὴν οὐ δύνῃσαι συμποδίσαι ἀποστῆναι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος αὐτῆς καὶ **τῆς ἀναστάσεως** καὶ τῆς αἰώνιου ζωῆς, **ἔνθα τετῆρηται ὑμῖν τοῖς ἀσεβέσι πῦρ ἄσβεστον κλασθμός τε καὶ βρυσγμός ὀδόντων εἰς αἰῶνα αἰῶνος**, რაც ასე შეიძლება ითარგმნოს: და შენ გაანადგურე ეს სხეული შენი ძალაუფლებით, რომელიც გაქრება, მაგრამ სულს ვერ შებოჭავ/შეკრავ, ან იმედს, აღდგომას და მარადიულ ცხოვრებას ვერ მიატოვებინებ, სადაც ჩაუქრობელი ცეცხლი, ტირილი და კბილების ღრჭიალი მოგელის შენ, უკეთურო, სამარადისოდ. აქ ექვთიმემ გამოტოვა ბერძნული **τῆς ἀναστάσεως** „აღდგომა“ და **ἔνθα τετῆρηται ὑμῖν τοῖς ἀσεβέσι πῦρ ἄσβεστον κλασθμός τε καὶ βρυσγμός ὀδόντων εἰς αἰῶνα αἰῶνος** „სადაც ჩაუქრობელი ცეცხლი, ტირილი და კბილების ღრჭიალი მოგელის შენ, უკეთურო, სამარადისოდ.“ ექვთიმეს თარგმანი: ან უკუე, შენ ჯოცნი ჩემნი სტანჯნე ჴელმწიფებითა მაგით შენითა განქარვებადითა, ხოლო სულისა ჩემისაჲ არა ჴელ-გენიფების დაყენებაჲ სასოებისაგან მისისა და ცხოვრებისა მისგან საუკუნოჲსა (48).

წმიდა იოსები მიმართავს მოგვთმთავარს. ბერძნულ დედანშია: Οὐχ οὕτως, ὥς ὑπέλαβες, ἀνόσιε, ἐν γὰρ ἐκεῖνῳ τῷ κόσμῳ οὐχ οἷόν τέ τινι ποιῆσαι ἔλεος μετὰ ἐταίρου ἢ **καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ**, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὅσον οἷός τέ εἶμι, εὐχομαι, **ἵνα ἀποστραφῇς ἀπὸ τῆς πλάνης ταύτης καὶ ἐπιγνῶς τὸν ἀληθῆ καὶ ζῶντα Θεόν, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν πιστεύσης τε εἰς αὐτὸν ἐν ὅλῃ σου τῇ καρδίᾳ**, რაც ნიშნავს: ასე არ არის, როგორც შენ გგონია, უბადრუკო, რადგან იმ სამყაროში ვერავინ შეძლებს მონყალედ მოექცეს თავის მოყვასს, თავის ძმასაც კი, მაგრამ

ამ სამყაროში, რამდენადაც ძალმიძს, ვლოცულობ, რომ შენ განერიდო ამ ტყუილს და შეიცნო ჭეშმარიტი და ცოცხალი ღმერთი, ცისა და ქვეყნის შემქმნელი და ირწმუნო ის მთელი გულით. ამ ტექსტის თარგმნისას, ექვთიმემ გამოტოვა ბერძნული *ἡ καὶ ἀδελφὸν αὐτὸν „თავის ძმასაც კი“*; არ თარგმნა **ἵνα ἀποστραφῇς ἀπὸ τῆς πλάνης ταύτης** „რომ შენ განერიდო ამ ტყუილს,“ რაც შემდეგი სიტყვებით ჩაანაცვლა: რაფთა მოიქცე შენ და ყოველნი **საცთურისა მისგან ეშმაკისა**. ტექსტის ბოლოს კი ექვთიმემ ლაკონიურად გადმოგვცა **„იცნათ მხოლოე ჭეშმარიტი ღმერთი დამბადებელი ყოველთაჲ**, ეს სიტყვები კი დედანში შემდეგნაირადაა წარმოდგენილი: **καὶ ἐπιγνῶς τὸν ἀληθὴ καὶ ζῶντα Θεόν, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν πιστεύσῃς τε εἰς αὐτὸν ἐν ὅλῃ σου τῇ καρδίᾳ** „და შეიცნო ჭეშმარიტი და ცოცხალი ღმერთი, ცისა და ქვეყნის შემქმნელი და ირწმუნო ის მთელი გულით.“ ექვთიმეს თარგმანი: არა ეგრეთ არს, ვითარ შენ ჰგონებ, უშჯულოო, რამეთუ მას საუკუნესა ვერვის ჯელ-ენიფების ყოფად წყალობისა მეორისა თანა, არამედ ამას სოფელსა რაოდენ ძალ-მიც, ვილოცავ, რაფთა მოიქცე შენ და ყოველნი **საცთურისა მისგან ეშმაკისა** და იცნათ **მხოლოე ჭეშმარიტი ღმერთი დამბადებელი ყოველთაჲ** (49).

შემდეგ ეპიზოდში წმიდა იოსები ისევ მოგვითმთავრის ნინაშეა და მიმართავს მას. ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: *Ἀπεκρίθη ὁ ἄγιος καὶ εἶπεν· «Εἰς τοὺς αἰκισμοὺς καὶ τὰς ἀνάγκας, ἅσπερ ἐπήγαγόν μοι οἱ πρὸ σοῦ καὶ σὺ αὐτὸς, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ μου τέλειος εὐρέθην· καὶ ἕτερα οὕν δεινὰ ὅσα ἂν επαγάγῃς μοι τῇ σεαυτοῦ πικροτήτι καὶ ἀπαντροπείᾳ, ἔχω τὸν ἐνισχύοντά με Θεὸν παρέχοντα μοι καρτερίαν τε καὶ ὑπομονήν· ὅσοι δὲ τῶν χριστιανῶν καθορῶσι τὸ γῆράς μου ταῦτα πάσχον, ὑπόδειγμα λαμβάνουσι μέγιστον, ἐνδυναμούμενοι τοῦ καταπτύειν καὶ καταπατεῖν τὸν ὄγκον καὶ τὸν τύφον τῆς σῆς ἀλαζονίας, ἥνπερ ἐγὼ κατεπάτησα καὶ ἐνίκησα ἐν τῷ γήρει μου τοῦτῃ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ μου τοῦ ἐνισχυσάμενός με· οὕπερ ἐμμένων τῇ πίστει οὐ παρέσχον σοι τὴν*

προθυμίαν μου οὔτε μὴν παρέξω ἕως τῆς τελευταίας μου ἀναπνοῆς.» Τότε προσέταξεν ὁ μαρὸς ἄραι αὐτὸν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ βαστάσαντες αὐτὸν διὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτὸν βαδίζειν, ἔρριψαν αὐτὸν εἰσενέγκαντες ἐν τῇ δεσμοτηρίᾳ, რაც ამგვარად შეიძლება ითარგმნოს: წმიდამ მიუგო და უთხრა: „ნამება და გასაჭირი, რომელიც შენამდე მათ და თავად შენ დამანით მე, ჩემი ღმერთის წყალობით, სრულყოფილად მივიჩნიე. და რაც არ უნდა საშინელი რამ მომანიო მე შენი რისხვითა და არაადამიანობით, მე მყავს ღმერთი, ვინც მაძლიერებს მე, მაძლევს ამტანობასა და მოთმინებას. და ის ქრისტიანები, ვინც ხედავს, რომ სიბერეში ვიტანჯები, იღებენ ყველაზე ძლიერ მაგალითს, რომ უნდა გაძლიერდნენ და მიაფურთხონ და ფეხით გათელონ ქედმაღლობა და შენი ამპარტავნობის სიბრმავე, რომელიც მე გავთელე და დავიპყარი ჩემს სიბერეში, ჩემი ღმერთის ძალით, ვინც გამაძლიერა მე. ამდენად, ვრჩები რა მტკიცე ჩემს რწმენაში, მე არ გთავაზობ მზადყოფნას, არც შემოგთავაზებ ჩემს ბოლო ამოსუნთქვამდე.“ იოსების ეს სიტყვები ექვთიმემ შეამოკლა და ასე გადმოგვცა: მიუგო წმიდამან იოსებ და ჰრქუა: „ჭირთა მათ შინა და ტანჯვათა, რომელნი მოაწინეს პირველ შენსა ყოფილთა მათ მთავართა და ან, კუალად შენ უწყალოდ მტანჯე და ყოველთავე მათ შინა მადლითა ღმრთისა ჩემისაჲთა სრულ ვიპოვე მოთმინებითა. და ან, კუალად სხუანიცა, რაოდენნი მოაწინე ჩემ ზედა ტანჯვანი უკეთურებითა შენითა, მაქუს მე ღმერთი, რომელმან მომცეს მე ძალი და მოთმინებაჲ, რაჲთა რომელთაცა ქრისტიანეთა იხილონ მოთმინებაჲ სიბერისა ჩემისაჲ, განძლიერდენ დათრგუნვად ამპარტავანებისა შენისა, ვითარცა მე დავთრგუნე ძალითა ღმრთისა ჩემისა ცხოველისაჲთა“ (50).

შემდეგ მაგალითში ექვთიმემ გამოტოვა გარკვეული ტექსტი. ბერძნულ დედანშია: **Μετὰ δὲ τούτων εἰσῆλθῃ ὁ ἄγιος Ἀιθιᾶς.** Καὶ φησιν πρὸς αὐτὸν ὁ ἀκάθαρτος καὶ ἄσεβῆς, რაც ნიშნავს: მის (იგულისხმება წმიდა იოსები) შემდგომ, წმიდა აითალა შემოიყვანეს. და უწმინდურმა და უკეთურმა უთხრა

მას. აქ ექვთიმემ სრულად გამოტოვა დედნისეული პირველი წინადადება და მხოლოდ მეორე წინადადება ამგვარად თარგმნა: მერმე არანმიდამან ჰრქუა ნეტარსა აითალას (51).

წმიდა აითალა წამების შემდეგ უმძიმესად იტანჯებოდა, მაგრამ მხნედ იყო. ბერძნულ დედანში მისი ტანჯული სხეული ამგვარადაა აღწერილი: Μη δυνάμενος δὲ στήναι ἐκάθισεν· οἱ γὰρ βραχίονες αὐτοῦ ἦρπηντο τῶν ὤμων αὐτοῦ ὥσπερ χειρὶδάρια ἱματίου. Καὶ σκυρτήσας φωνῇ μεγάλῃ λέγει, რაც ნიშნავს: ხოლო არ შეეძლო დგომა, დაჯდა; რადგან მისი მკლავები მხრებიდან ისე ეკიდა, როგორც ტანსაცმლის სახელოები. და წამოხტა რა, მან ხმამაღლა თქვა. აქ ექვთიმემ გამოტოვა ტექსტის საკმაოდ ვრცელი ნაწილი, გადააკეთა ის და ამგვარი თარგმანი შესთავაზა მკითხველს: და წარმოჯდა, რამეთუ ზე დადგომად ვერ ეძლო, რამეთუ შემუსრვილ იყვნეს წვენი მისნი და ჯელნი მწართაფთან და ყოველნი ასონი მისნი დაბძარულ. მაშინ ჯმაცო და თქუა (52).

ნატანჯი წმიდა აითალა შიშველი დააგდეს მიწაზე. ის შეეცოდა ერთ-ერთ მოგვს და თავისი მოსასხამი მიაფარა. ეს რომ სხვებმა დაინახეს, დააბეზლეს ის მთავარ მოგვთან. ბერძნულ დედანში: Οἱ δὲ ποιηροὶ καὶ ἀκάθαρτοι ἐταῖροι αὐτοῦ μάχοι θεασάμενοι αὐτὸν κατηγόρησαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἀρχιμάχου, რაც ამგვარად შეიძლება ითარგმნოს: ხოლო ბოროტმა და უწმინდურმა მისმა მეგობრებმა, მოგვებმა, დაინახეს რა, ბრალი დასდეს მას მოგვთმთავრის წინაშე. აქ ექვთიმემ გამოტოვა ბერძნული ποιηροὶ καὶ ἀκάθαρτοι „ბოროტმა და უწმინდურმა.“ ექვთიმეს თარგმანია: ხოლო სხუათა მათ მოგუთა იხილეს იგი და შეასმინეს იგი მოგუთა მთავრისა მიმართ (53).

წინა მაგალითში აღწერილი სიუჟეტი ასე განვითარდა ბერძნულ დედანში: καὶ κελεῖν αὐτὸν ἐκταθῆναι εἰς μάστιγας καὶ λαμβάνει διακοσίους ῥάβδους, ὥς τοῦν λοιποῦ μῆτε ἑαυτὸν γυνώσκειν, რაც ნიშნავს: და მან (მოგვთმთავარმა) ბრძანა, რომ განერთხათ შოლტეპისათვის და დაერტყათ მისთვის 200 ჯოხი, რომ ამის შემდეგ თავიც ვერ ეცნო. აქ ექვთიმემ ტექ-

სტში ჩაამატა **წარმოდგინებაჲ მისი** და გამოტოვა ფრაზა, რომელიც ასახავს მოგვის დასჯის შემდეგ მის იმგვარ მდგომარეობას, რომ იგი თავის თავსაც კი ვერ იცნობდა. ექვთიმეს თარგმანშია: და მეყსეულად ბრძანა წარმოდგინებაჲ მისი და განრთხმა და მიაძხვეს ორასი არგანი (53).

წმიდა იოსების ქვით ჩაქოლვის ეპიზოდში ექვთიმე მთანმიდელმა არ თარგმნა საკმაოდ ვრცელი ტექსტი. აქ ვკითხულობთ, რომ მოითხოვეს ღვთისმოსავი ქალი ისდანდულისაგან, რომ მასაც ესროლა ქვა იოსებისათვის. მისი პასუხი ვრცლად ბერძნულ დედანში ამგვარადაა წარმოდგენილი: **Οὐδέποτε γυναικὲς ἄνδρας ἀπέκτειναν, καθὼς ὑμεῖς οἱ ἀκάθαρτοι ἀναγκάζετε ἡμᾶς ποιῆσαι· ἀφέντες γὰρ τοὺς πολέμους τῶν ἐχθρῶν, μετὰ τῶν γυναικῶν πολεμεῖτε καὶ ἐν τῇ ἀργίᾳ ὑμῶν, πλήρης εἰρήνης οὖσης τῆς πατρίδος ἡμῶν, διαφθείρετε ταύτην, εἰς τὴν ἔκχυσιν τοῦ ὁσίου καὶ ἀθῶου αἵματος ἀσχολισόμενοι**, რაც ნიშნავს: ქალებს არასდროს მოუკლავთ კაცები, როგორც თქვენ, უწმინდურები, ამას მაიძულებთ. რადგან, როცა თავს ანებებთ მტრებთან ომს, თქვენ ქალებს ებრძვით, და, მოცალეობისას, როდესაც ჩვენს ქვეყანაში მშვიდობაა, თქვენ ანადგურებთ მას, კავდებით რა წმიდა და უბრალო სისხლის დაღვრით. როგორც ჩანს, ქართველი მკითხველისათვის ეს სიტყვები ზედმეტად მიიჩნია ექვთიმემ და ლაკონიურად ათქმევინა ისდანდულს: **მე უჯეროსა მაგას საქმესა არა ვიქმ, არცა ვეზიარები დათხევასა სისხლისა უბრალოჲსასა** (58).

თხზულების ბოლოს საუბარია, თუ როდის გარდაიცვალა წმიდა იოსები. ბერძნულ დედანშია: Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἄγιος μάρτυς καὶ πρεσβύτερος Ἰωσήφ ἡμέρᾳ παρασκευῇ, ἐν τῇ πρώτῃ ἐβδομᾷ τῆς ἀγίας πεντηκοστῆς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, რაც ნიშნავს: აღესრულა წმიდა მონაშენი და პრესვიტერი იოსები პარასკევ დღეს, წმიდა სულთმოფენობის პირველ კვირაში, იესო ქრისტეში, ჩვენს უფალში. აქ ექვთიმემ შეამოკლა დედნისეული ტექსტი, თარგმნა ბერძნული ἡμέρᾳ παρασκευῇ, ἐν τῇ πρώτῃ ἐβδομᾷ „პარასკევ დღეს, წმიდა სულთმოფენობის

პირველ კვირაში” მხოლოდ **დღესა პარასკევსა, შვდელსა მარტკლიისასა**-თი და არ თარგმნა ბერძნული ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν „იესო ქრისტეში, ჩვენს უფალში.” ექვთიმეს თარგმანი: და აღესრულა წმიდაჲ მონამჴ და პატიოსანი მღდელი იოსებ **დღესა პარასკევსა, შვდელსა მარტკლიისასა** (60).

**ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი „წამება წმიდისა მენასი
და ერმოგინესი და ევლრაფოზისი“ და წმიდა მენას
სამი სასწაულის შემცველი ხელნაწერების
ურთიერთმიმართებისა და ბერძნულ ტექსტთან
მათი დამოკიდებულების საკითხისათვის**

„წამება წმიდისა მინასი და ერმოგინესი და ევლრა-
ფოზისი“ დაცულია სამ ხელნაწერში: XI საუკუნეში გადანერილ
H-341-ში, XIII საუკუნეში გადანერილ A-70 და 1801 წელს გა-
დანერილ Q-112ა ნუსხებში. გამოცემაში A ლიტერით აღინიშ-
ნება H-341, B ლიტერით A-70 და C ლიტერით Q-112ა ხელნა-
წერი. მოკლედ შევხებით ამ ხელნაწერთა ფონეტიკისა და
ორთოგრაფიის საკითხებს.

**1. „წამება წმიდისა მენასი და ერმოგინესი და ევლრაფოზისი“
და წმიდა მენას სამი სასწაულის შემცველი ხელნაწერების ფო-
ნეტიკისა და ორთოგრაფიისათვის**

H-341 ხელნაწერში შემდეგი სახის ფონეტიკურ და ორ-
თოგრაფიულ მოვლენებს ვხვდებით:

ბგერათა დაკარგვა

ა იკარგვის ორი ერთნაირი ხმოვნის არსებობის შემთხვევაში:
აღსაარებად > აღსარებად A.

აღ- ზმნისწინი გამარტივებულია ბგერის დაკარგვით: აღდგო-
მა > ადგომა A.

ნ იკარგვის ნასესხობაში სინკლიტოზი (ბერძნ. συγκλιτικός);
სიკლიტოზი A.

მ იკარგვის სიტყვის დასაწყისში: წინამბრძოლთა > წინაბ-
რძულთა A.

მ იკარგვის თავკიდურ პოზიციაში: მკელობელნი>კელობელნი A.

ვ-ს იკარგვის თანხმოვანთკომპლექსში: შევრდომად> შერდომად A.

ბგერის განვითარება

ვ ბგერის განვითარების მაგალითია: ცრემლოოდა> ცრემლოვოდა A.

უ ბგერის განვითარების მაგალითებია: ძოღან> ძულუან A; მოკლვისა> მოკულვისა A.

დ ბგერის განვითარების მაგალითია: დაშთეს> დაშთდეს A.

ე ბგერის განვითარების მაგალითია: კურთხევეითა> კუერთხევეითა A;

ე ბგერის გაორმაგების მაგალითია: რაჲმეცა > რაჲმეცა A.

ჰ-ს შემდეგ ბგერის განვითარება: ზღვით A.

უ-ს შემდეგ ბგერის განვითარება: გუარნამს A.

მეტათეზისი

მეტათეზისს ვხვდებით შემდეგ ბგერათმომდევრობებში: ა) დგრ>დრგ დაადგრა>დაადრგა A (ორგზის); ბ) ვჰგ> ჰვგ: ვჰგებდი ჰვგებდი A.

საურთიერთო მეტათეზისის მაგალითია: მოვლინებული> მოვნილებული A.

თანხმოვანთა დისიმილაცია:

თანხმოვანთა დისიმილაციის მაგალითებია: ა) მბ>ნბ ან-ბოხუი A; ანბურ- A; ანბურს- A; ბ) რ>ლ: არმულისაგან A.

ხმოვნის რედუპლიკაციის მაგალითია: ტყეებაჲ A.

ვ-ს ნაცვლად ხელნანერში წერია ვ: ლახვრითა A.

ჰ-ს ნაცვლად წერია უი: შეემთხუინენ A; განელუიძა A; დაემთხუი A.

ჰ-ს ნაცვლად წერია უ: მლუძარე A; უმახულესად A; შეგამთხუე A; მახულმან A; თუთ A; მიემთხუა A.

ო-ს ნაცვლად წერია უ: გარდამუსლვისა A; წარჰმართუს A; მურწმუნე A, მურჩილება A; მუსლვა A; მუკლულსა A; სასწურითა A.

უ-ს ნაცვლად წერია ო: განოტევა A; უსოსორად A; ლოსკუმასა A; აღივსუ A.

უ-ს ნაცვლად წერია კ: შეტყუვილი>შეტყვვილი A; ზღვასა A; ზღვათასა A; საკვრნებელად A; სიკვდილისა A.

ლ წერია ე-ს ნაცვლად: მოიხილჳ A; მიხილჳ A; ვიხილჳ A; შემინყალჳ A; განმათავისუფლჳ A; განმალუემჳ A; აღილჳ A.

A-70 ხელნაწერში ვხვდებით შემდეგი სახის ფონეტიკურ და ორთოგრაფიულ მოვლენებს:

ბგერათა დაკარგვა

სიტყვის თავში იკარგვის ვ: ვბრძანო> ბრძანო B.

ნ იკარგვის ნასესხობაში სინკლიტიკოს-ი (ბერძნ. σνκλντνκνδς): სიკლიტიკოსი B.

ა იკარგვის ორი ერთნაირი ხმოვნის შემთხვევაში: დაადგრეს > დადგრეს B.

ა-ს დაკარგვითა და უ-ს ნაცვლად ო-ს დაწერის შედეგად მივიღეთ ფორმა: გუადრუცსა > გოდრუცსა B.

ბგერათა განვითარება

რ-ს განვითარების მაგალითია: ურთიერთას> ურთიერთარს B.

ვ-ს განვითარების მაგალითია: მიაქცივნეს B.

მეტათეზისი

მ-რ> რ-მ-ის მაგალითია გუმერ> გურემ ფუძეში თანხმოვანთა გადასმა: განგურემა > განგუმერა B.

ფონემათა ჩანაცვლება

უ-ს ნაცვლად კ: ზღვასა B.

უ-ს ნაცვლად ო: ლოსკუმასა B; მოკოდა B.

ქ-ს ნაცვლად კ: განკარდა B.

უე კომპლექსი სიტყვის შუასა და აბსოლუტურ ბოლოს ინერება, როგორც უც: მუნთქუცსვე B; ჩუცნებაჲ B; მოკუცთაჲ B; აღმოკუცთად B; უკუც B; მეტყუცლებით B; ტკილადმეტყუცლებითა B; დავშუცრ B; თქუცს B და ა.შ.

B ხელნაწერი გვიანდელი ხელით ჩასწორებულია და გასწორებულია შენიშნული შეცდომები, მაგ.: სახლი B#]სახელი B*; ისმინენი B#]ისმინენით B*.

B ხელნაწერი ნაკლულია და ტექსტი წყდება წმიდა მენას მეორე სასწაულის შუაში 434v-ზე: ... დიდად საყუედრელ იქმნა ესე ჩემდა, უკუეთუ ცნან ესე კაცთა, ვითარმედ დავიყენე ჭუ...

Q-112a ხელნაწერი 1801 წელს არის გადაწერილი და აქ ვხვდებით „შერყვნილ“ ორთოგრაფიას. გადამწერისათვის ამ დროისათვის რთული იყო ვ-ს, ვ-ს, ჟ-ს ხმარების ნორმების დაცვა და ამ გრაფემათა აღრევის არაერთ შემთხვევას ვხვდებით. Q-112a ხელნაწერისთვის დამახასიათებელი ფონეტიკური და ორთოგრაფიული მოვლენების შესახებ შეიძლება ითქვას, რომ აქ ვხვდებით:

ბგერათა გაორმაგებას

გაორმაგებულია კ სიტყვაში ეკლესია: ეკკლესიათა C (ორგზის).

მეტათეზისს

მ-რ > რ-მ-ის მაგალითია გუმერ > გურემ ფუძეში თანხმოვანთა გადასმა: განგურემად > განგუმერად C.

ბგერათა დაკარგვას

ორი ა-ს შემთხვევაში იკარგვის ერთი: აღსარებად > აღსარებად C.

ორი ე-ს შემთხვევაში იკარგვის ერთი: შეემთხვნენ > შემთხვნენ C; ორას სამოცდამეექუსესა > ორას სამოცდამექუსესა C.

უ იკარგვის: უკუანაჲსკნელ > უკანასკნელ C.

ე იკარგვის: ძღუნისა > ძღუნისა C.

ა ტმესში სისტემატურად იკარგვის: გან-რა-თენდეს C;
გან-რა-თენდა C; მი-რა-ვიდეს C.

ა იკარგვის სიტყვის აბსოლუტურ ბოლოს: კეთილ არს
ქრისტეს მიმართ სარწმუნოება C; ნათესაობითი ბრუნვის ნი-
შანში: უფროს C.

ვ იკარგვის: შეურდეს C; ჯელოანი C; ჯელოანსა C; ახოანი
C; ისნაო C.

უ იკარგვის: სასმელი C; განთქმული C; უკეთუ C.

ბგერათა განვითარებას

ვ განვითარებულია შემდეგ მაგალითებში: დავაცხრო
C; მიიწივნეს C.

პირის ნიშანი ს ზედმეტია: დასჯდა C; სდგეს C.

ა-მეტობის მაგალითებია: ღმრთისაჲნი C; ღმრთისაჲ ჩუე-
ნისა C; აღჭრად ასოთა ჩემთაჲ C; ჯმაჲ-ჰყო C; ჯელმნიფე გყავ
შენ ზღუასა ზედა C; შთავადო ზღუასა C; ღმრთისაჲგან C;
ღმრთისაჲო C. საკუთარ სახელს ერთვის ა: მენაჲ C.

რ ფონემა განვითარებულია: ურთიერთარს C.

ნ ფონემა განვითარებულია: წმინდიურთ C.

ასიმილაციას

მკვეთრი ხშულის წინ მჟღერი დ გადადის მკვეთრ ტ-ში:
დყ>ტყ: ლალატ-ყვეს C.

ბგერის დავიწროებას

უ ვიწროვდება და გადადის ვ-ში: მოძღვარმან C; სიყვა-
რულით C.

ორთოგრაფიისათვის:

ვი-ს ნაცვლად წერია ვ: გარდამოსლვისა > გარდა-
მოსლჳსა C; წარსლვის > წარსლჳს C; შერაცხვითა > შერაცხვთა
C; ლოცვითა > ლოცვთა C; პატივი > პატიჳ C; რისხვით >
რისხვთ C; ზრახვიდეს > ზრახვდეს C.

ო-ს ნაცვლად წერია უ: ძულან C.

ბ-ს ნაცვლად წერია ჯ: სამწრისა C.

გადამწერი უხვად ხმარობს გრაფემას ჟ. ჟ (უმარცვლო უ) ძველი ქართული ენის ნორმების მიხედვით ხელნაწერში გვხვდება თანხმოვანსა და ხმოვანს შორის პოზიციაში (სარჯველაძე 2004, 15). მოიყუანენ C; თაყუანისცემაჲ C; ჰრქუა C; სიტყუაჲ C; თჳალთაჲ C; დამარხჳად C; კაცთმოყუარებითა C; ზრახჳაჲ C; გჳაუნყა C; წარხჳალ C.

ჟჳ წერია, სადაც გვიანდელ ხელნაწერებში გვხვდება ხოლმე კომპლექსი უჳ, მაგ.: სატანჯჟჳლთა C; მუნთქჟჳსვე C; თანამზრახჟჳლთა C; ჩჟჳნებით C; სთქჟჳს C.

ამას გარდა, ჟ-ს ვხვდებით რამდენიმე ფონემის ნაცვლად:

ვ-ს ნაცვლად წერია ჟ: ჰყჳს C.

ი-ს ნაცვლად წერია ჳ: თჳთოეულსა C.

ვ-ს ნაცვლად უ: იყუნენ C; მოიყუანა C; განყუნა C; მოყუანებასა C; მღუდელნი C.

ძველი ქართული ენის ფონეტიკის ნორმების მიხედვით სადაც უნდა გვექონოდა, მაგრამ ორთოგრაფიის ნორმების მიხედვით უმარცვლო უ, მის ნაცვლად ვხვდებით დავინროებულ ვარიანტ ვ-ს: თვალნი C.

ჳ-ს ნაცვლად წერია ვი: ქვიშა C.

ფაქტობრივად, ყველა ფონეტიკური თუ ორთოგრაფიული მოვლენა, რაც ABC ხელნაწერებში დასტურდება, აღწერილი აქვს ზურაბ სარჯველაძეს თავის ნაშრომში „ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის შესავალი“ (სარჯველაძე 1984, 276-356). ისინი მეტ-ნაკლები სიხშირით გვხვდება უამრავ XI საუკუნის შემდგომ ხელნაწერში და ასახულია ამ ხელნაწერთა ტექსტების პუბლიკაციებს თანდართულ გამოკვლევებში.

2. იყო თუ არა რამდენიმე წმიდა მენა და ვინ იყო ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი „ნამებაჲ წმიდისა მენაჲსი და ერმოგინესი და ევლრაფოჲსის“ წმიდა მენა?

ჰიპოლიტეს დალაჰაის მიერ 1910 წელს გამოქვეყნებულ შესანიშნავ ნაშრომში *“L’invention des reliques de saint Ménas à Constantinople”* (Delehay 1910, 117-150). შესწავლილია ბერძნულ და აღმოსავლეთ ქრისტიანულ ენებზე შედგენილ სვინაქსარებსა და მონოლოგიონებში დაცული წმიდა მენას ხსენების დღეები, იდენტიფიცირებულია ამ დღეებში მოხსენიებული წმიდა მენა და მის შესახებ არსებული სრული თხზულებები და ტექსტების ფრაგმენტები. ავტორი შეეცადა გაეცა შემდეგ ძირითად კითხვებზე პასუხები: რამდენი წმიდა მენა არსებობდა და რომელ წმიდა მენას უკავშირდებოდა მის მიერ აღმოჩენილი თხზულება *Εὐρεσις τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μηνᾶ τοῦ Καλλικελᾶδου* „წმიდა მონამე მენა ტკბილმოუბარის ნაწილების აღმოჩენა.“ ჰ. დალაჰაი ვრცლად მიმოიხილავს მის ხელთ არსებულ მასალას.

ჩვენ აქ მოკლედ მოვიტანთ ცნობებს წმიდა მენას შესახებ ჰ. დალაჰაის ნაშრომის მიხედვით. პირველი ცნობები წმიდა მენას შესახებ გვხვდება სირიულ მარტიროლოგიაში 23 ივლისისათვის (ივლისისათვის), ἐν Λαοδικείᾳ Μηνᾶς (ლაოდიკიაში, მენა). იერონიმეს მარტიროლოგიაში გვხვდება ცნობა წმიდა მენას შესახებ, როგორც: in Laoditia Phrygiae Minisei (ფრიგიის ლაოდიკია, მენა) ან in Frigia Moenisi (ფრიგიაში, მენა).¹ 12 ივლისისათვის (ივლისის) სირიულ მარტიროლოგიაში ისევ გვხვდება ცნობა მენას შესახებ, რომელიც იერონიმოსის მარტიროლოგიაში 13 ივლისისათვის არის დადასტურებული. ბერძნულ სვინაქსარში წმიდა მენა 13 ივლისს იხსენიება სხვა პიროვნებებთან ერთად τῶν ἁγίων Ἀνδρέου τοῦ στρατῆτος,

¹ ლაოდიკია დღევანდელი თურქეთის ტექრიტორიაზე მდებარეობს, ადრე ფრიგიის უმთავრესი ქალაქი იყო.

Ἡρακλείου, Φάυστου, Μηνᾶ καὶ τῆς συνουσίας αὐτῶν „ნმ. ანდრია მეომრის, ჰერაკლიუსის, ფაუსტუსის, მენას და მათ თანმხლებთათვის.” იორონიმეს მარტიროლოგიაში ისევ მოხსენიებულია წმიდა მენა 11 ნოემბერს, როგორც ალექსანდრიის მიტროპოლიტი მენა და ეჭვგარეშეა, რომ ეს არის ეგვიპტის დიდი მფარველი, ვისი დღესასწაულიც იმართებოდა 11 ნოემბერს. წმიდა მენაზეა საუბარი 295 წლისთვის აღდგომის ქრონიკონში (ქრონიკუმ ალექსანდრინუმ): Ἐτους σξζ´ τῆς εἰς οὐρανὸν ἀναλήψεως τοῦ κυρίου καὶ τῶν προκειμένων ὑπάντων [Τούσκου καὶ Ἀνουκλίνου] ἐμαρτύρησεν ὁ ἄγιος Μηνᾶς ἐν Κοτυαεῖρ Φρυγίας Σαλουταρίας ἀθὴρ ιε´, πρὸ γ´ ἰδῶν νοεμβρίου „ჩვენი უფლის ცაში ამაღლების შემდგომ 585 წელს, კონსულების ტუსციუსის და ანულინუსის ქვეშ, წმიდა მენა აწამეს ფრიგიის სალუტარიუსის კოთაიონში, 15-ე ათირს, ნოემბრის იდებამდე 5 დღით ადრე.”

უმნიშვნელოვანესია წმიდა მენას კულტის ისტორიაში ცნობილი გაძარი, რომელიც აიგო მის საფლავზე მარეოტის ტბის ახლოს (ეგვიპტე), სადაც შუა საუკუნეებშიც კი ქრისტიანები არა მხოლოდ აღმოსავლეთიდან ჩადიოდნენ და თაყვანს სცემდნენ წმიდა მენას (Delehay 1910, 117-118). სოფრონიუსი ამ გაძარს ლიბიის სიამაყეს უწოდებს: „წმიდა მენას გაძარი და განსასვენებელი გაძრის წინ ლიბიის სიამაყედ იქცა; ის არის ადგილობრივი მცხოვრები და მფარველი, ცნობილი იყო ქრისტესთვის წამებამდეც და მის შემდგომაც. და ჭეშმარიტად, ეს ღირსშესანიშნაობა დიდების და სიამაყის ღირსია, რადგან მისი მეშვეობით მარეოტის მხარემ და მთელმა ლიბიამ ჩვენამდე მოაღწია და, რაც მთავარია, ალექსანდრიამ, დიდმა, მშვენიერმა და ქრისტესმოყვარულმა ქალაქმა” (იქვე, 118).

პალესტინაში იყო წმიდა მენას ეკლესია, ეპაფროდიტუსის მიერ აგებული, სადაც, წარწერის მიხედვით, მისი წმიდა ნაწილები ინახებოდა და 11 ნოემბერს დღესასწაულობდნენ მისი მოხსენიების დღეს.

რომშიც იყო წმიდა მენას ეკლესია ვია ოსტიენსისზე, სადაც წმიდა გრიგოლ ნაზიანზელმა თავისი XXXV ჰომილია იქადაგა სახარებაზე. რომში ნაპოვნია წარწერა (589 წ.), სადაც წმიდა მენას მფარველობით არსებული ალექსანდრიის გილდია მოიხსენიება.

დალმატიაშიც არის ნაპოვნი წარწერა, სადაც წმიდა მენა მოიხსენიება. მ. კაუფმანმა აწარმოვა გათხრები მარეოტის უდაბნოში და იქ აღმოაჩინა დიდი ბაზილიკა, წმიდა მენას საფლავი, სანათლავი, პილიგრიმთათვის ღამის გასათევი, სასაფლაო (იქვე, 119). ეს არის აბუ მენას კომპლექსი, რომელიც ალექსანდრიიდან 45 კმ.-ის დაშორებით, სამხრეთ-დასავლეთით მდებარეობს.

ეგვიპტის შემდეგ კონსტანტინოპოლია წმიდა მენას კულტის ძირითადი ადგილი. მისი დღესასწაული იმართებოდა 11 ნოემბერს, *ἐν τῇ μαρτυρίᾳ αὐτοῦ πλῆσιον τῆς Ἀκροπόλεως* „მის მარტირიონში, აკროპოლისის მახლობლად,” ტაძრის კურთხევა კი 21 სექტემბერს აღინიშნებოდა. წმიდა მენას ეკლესია ზღვის ნაპირზე, პოსეიდონის ტაძრის ახლოს იყო. ზოგიერთი ცნობით, ეკლესია ააგო კონსტანტინემ, ან მიუძღვნა წმიდა მენას, სხვაგან კი საუბარია, რომ ეკლესია დასრულდა 450-457 წლებში, პულქერიასა და მარციანის მიერ (იქვე, 120).

ბერძნულ და ქრისტიანული აღმოსავლეთის ენებზე შექმნილ ტექსტებზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ ბერძნულ მენოლოგიებში 11 ნოემბერს დადასტურებულია წმიდა მენას: სამი წამება (BHG 1250-1254); პანეგირიკი (BHG 1255) და სასწაულების კრებული (BHG 1156-1269) (იქვე, 121). მათ მიხედვით, მენა იყო ეგვიპტელი მეომარი. ის თან ახლდა ტრიბუნ ფირმილიანს და მის კოჰორტას კოთაიონში, ფრიგიის სალუტარისის დედაქალაქში, ლაშქრობისას. შემდგომ მენამ მიატოვა არმია და წავიდა უდაბნოში. დღესასწაულის დღეს, როცა მთელი მოსახლეობა კოთაიონის თეატრონში შეიკრიბა, მენა მივიდა და თავი ქრისტიანად გამოაცხადა. მმართველმა პირუსმა დაკითხა ის და საპყრობილეში ჩასვა. შემდეგ ისევ

დაიკითხა და იწამა მენა, მაგრამ ქრისტიანობა არ უარყო. ბოლოს მსაჯულმა სიკვდილი მიუსაჯა. მენას ქალაქის გარეთ მოჰყვებდნენ თავი და მისი გვამი დაწვეს. სხვა წყაროებზე დაყრდნობით, მსაჯულმა მისი გვამი კუბოში მოათავსა. ვინაიდან წმიდანმა სიკვდილამდე ითხოვა სამშობლოში დაბრუნება, მისი სურვილი ასრულდა და მისი ცხედარი სხვა ქრისტიანმა ძმებმა აქლემით მშობლიურ მიწაზე, ეგვიპტეში, ჩაიტანეს (იქვე, 122).

1900 წელს ი. პომიალოვსკიმ გამოაქვეყნა ტიმოთე ალექსანდრიელისათვის (როგორც სასწაულების ავტორი შესავალში თავის თავს უწოდებს) მიწერილი წმიდა მენას სასწაულები: Διήγησις Τιμοθέου Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου ἑνδόξου μάρτυρος Μηνᾶ, „ტიმოთე ალექსანდრიის მთავარეპისკოპოსის თხრობა წმიდა და დიდებული მონაშენი მენას სასწაულების შესახებ” (Pomjalovskij 1900, 62).¹ როგორც ჰ. დალაჰაი გვამცნობს, არავინ ცნობს ტიმოთე ალექსანდრიელს (380-384წწ.) ამ სასწაულების კრებულის ავტორად. პომიალოვსკიმ გამოაქვეყნა წმიდა მენას სასწაულები (13) მხოლოდ ერთი ხელნაწერის მიხედვით. ჰ. დალაჰაი აღნიშნავს, რომ თვენის ბერძნულ ხელნაწერებში 11 ნოემბრისთვის მოცემულია ხოლმე პირველი ხუთი სასწაული, მაგრამ აქ მათი მოკლე ვერსიებია დაცული (Delehay 1910, 127-128).

ფსევდო-ტიმოთე ალექსანდრიელის მოკლე პროლოგში მოთხრობილია კონსტანტინეს მოქცევის შესახებ, რომელსაც მიეწერება ედიქტი, რომლის მიხედვითაც, ქრისტიანობა მთელს ქვეყანაში უნდა გავრცელებულიყო და ეშენებინათ ეკლესიები მონაშენთა პატივსაცემად. ალექსანდრიის მცხოვრებლები მაშინვე გაემართნენ წმიდა მენას ნეშტის საძებრად, რომ მის სახელზე ტაძარი აეგოთ. სასწაულებში კი მოთხრო-

¹სასწაულების ტექსტს ფართოდ განვიხილავთ გამოკვლევის შესაბამის განყოფილებაში და წარმოვადგენთ ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი 3 სასწაულის ტექსტის მიმართებას ბერძნულ დედანთან.

ბილია, რომ წმიდა მენა არა მხოლოდ თავის ტაძარში სუფევს, არამედ ეცხადება ადამიანებს, რათა დაეხმაროს მათ (იქვე, 128).

ჰ. დალაჰაი წმიდა მენას შესახებ თხრობას განაგრძობს „წმიდა მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის“ ბერძნული კიმენური (BHG 1270) და მეტაფრასული (BHG) ვერსიების შესახებ. წამების ბერძნული კიმენური ტექსტი, სამწუხაროდ, არც დალაჰაის დროს იყო გამოქვეყნებული და არც დღემდე გამოქვეყნებულა. დალაჰაი ტექსტს იცნობს და მსჯელობს მასზე, ძირითადად, *Vaticane Ottobon. 422 1004* წ. გადანერილი ხელნაწერის მიხედვით (იქვე, 136).¹ თხზულების ავტორად „წამებაში“ თავს ასახელებს თავად წმიდა ათანასე ალექსანდრიელი, მაგრამ ისიც ფსევდო-ათანასედ უნდა მივიჩნიოთ.

თხზულებაში მოთხრობილია მენას შესახებ, რომელიც იმპერატორმა მაქსიმიანემ გაგზავნა ალექსანდრიაში ამბოხების ჩასახშობად. მენა ქრისტიანი იყო, მაგრამ თავს არ აცხადებდა. შემდეგ, როცა ცხადი გახდა, რომ იგი ქრისტიანი იყო, მის დასასჯელად მაქსიმიანემ ერმოგენე გამოგზავნა, რომელიც თავად მოექცა ქრისტიანად. ევგრაფოსი კი იყო მენას მნიგნობარი ან მწერალი, რომელსაც თავად მაქსიმიანემ მოჰკვეთა თავი. შემდეგ სამივე წმიდანის ნაწილები ჩადეს რკინის სარკოფაგში და ზღვაში გადააგდეს. წმიდა მენამ სიკვდილამდე ისურვა, რომ მისი ნეშტი ქალაქ ბიზანტიაში გადაეტანათ და, სწორედ ამიტომ, სარკოფაგი იქ მიცურდა, ქალკედონთან ახლოს, ორი ანგელოზის და ღრუბლის სვეტის თანხლებით. ანგელოზმა აუწყა ეპისკოპოსს მომხდარი და ის ხალხთან ერთად მივიდა ნაპირზე და წმიდა მენას გვამი გადაიტანა სამალავში. მალევე მაქსიმიანე მოკლა ანგელოზმა და ამის შემ-

¹ „წმიდა მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის წამების“ ბერძნული ხელნაწერების შესახებ იხ. ტომის შესავალში.

დეგ, სამალავიდან გამოიტანეს წმიდა მენას გვამი და ზღვის ნაპირზე დაასვენეს.¹

ახლა ნათლად ვხედავთ, „წმიდა მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის წამებასა“ და ადრე განხილული წმიდა მენას წამებების შინაარსს შორის ძალზე დიდ განსხვავებას (აქ იგულისხმება სამი წამება BHG 1250-1254 და სასწაულების კრებული BHG 1156-1269).

ჰ. დალაჰაიმ მართებულად მიაქცია ყურადღება, რომ „წმიდა მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის წამებაში“ მენა რამდენიმეგზის მოხსენიებულია, როგორც *καλκικῆλιδος Μηνᾶς* „ტკბილმეტყველი მენა“ და აქცენტი მის მჭევრმეტყველებაზე კეთდება, რაც სრულიად უცხოა სხვა წამებებისათვის (Delehay 1910, 136; 139; 143). წმიდა მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის მოხსენიების დღედ 10 დეკემბერია დაწესებული ბერძნულ სვინაქსარებში. ასევე, სამი წამების (BHG 1250-1254) და სასწაულების მიხედვით მენა ალექსანდრიიდან ფრიგიაში მიდის და მისი ნეშტი, მისი სურვილისებრ, ბრუნდება ისევ ეგვიპტეში, სადაც მის საფლავზე იგება ეკლესია და უკვე იქ ახდენს წმიდა მენა სასწაულებს.

ჰ. დალაჰაი ვრცელ მსჯელობას გვთავაზობს და ასკვნის, რომ ეგვიპტელი მენა და *καλκικῆλιδος Μηνᾶς*, დიდი ალბათობით, ერთი და იგივე პიროვნებაა, რაც მის მიერ წარმოდგენილი არგუმენტებიდან ჩანს:

1. ჰაგიოგრაფიული პროცესი და ტერმინოლოგიის გავლენა: ტექსტი აჩვენებს, რომ *καλκικῆλιδος Μηνᾶς* სახელი წარმოიშვა ეპითეტიდან, რომელიც ისტორიულ რეალობას არ ემყარებოდა. „წმიდა მენას, ერმოგენესა და ევგრაფოსის წამების“ ავტორი არ ასხვავებდა ეგვიპტელ მენას და *καλκικῆλιδος Μηνᾶς*-ს, არამედ შექმნა ახალი ნარატივი, რათა ისინი დაეკავშირებინა.

¹ ვრცლად წამების შინაარსი გადმოცემული გვაქვს ტომის შესავალში.

2. მენას შესახებ ბერძნულ სვინაქსარებში დაცულია ამბავი, რომლის მიხედვითაც კონსტანტინოპოლის აკროპოლისთან წმიდა მენას ნეშტი აღმოაჩინეს. ტექსტი 17 თებერვალს უნდა წაკითხულიყო: იმპერატორ ბასილის (867-885) დროს, ერთ ღამეს, ფილომატესს წმიდა მენა გამოეცხადა და უთხრა: „მე ვარ καλλικλέαδις Μηνᾶς, დაკრძალული მიწის ქვეშ აკროპოლისის მახლობლად, ზღვის ნაპირზე.“ მან მიუთითა ადგილი, სადაც მისი ნეშტი იყო დამარხული. ფილომატესმა ეს ამბავი თავის მეგობარ მარიანოსს გაანდო, რომელმაც იმპერატორს აცნობა. გაგზავნილმა ჯარისკაცებმა გათხარეს მითითებული ადგილი და იპოვეს მეტალის სარკოფაგი, რომელშიც წმიდანის ნეშტი და დაფები იყო, რომელთა წარწერებიც ადასტურებდა, რომ ეს მართლაც წმიდა მენა იყო. წარწერების მიხედვით, ნეშტი იქ ოთხასი წლის განმავლობაში ესვენა.

3. წმიდა ნაწილების გადატანის მოტივი: „მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის წამების“ ტექსტში დადასტურებულია წმიდანის სურვილი, რომ მისი ნეშტი ქალაქ ბიზანტიაში გადასვენდეს, რასაც სასწაულებრივ მოღვივლებზე სარკოფაგის მოტივი ახლავს. ეს იმეორებს ეგვიპტელი მენას ნეშტის კოთაიონიდან ეგვიპტეში გადატანის ისტორიას, რაც აჩვენებს, რომ ორივე ამბავი მიზანმიმართულად უკავშირდება ერთმანეთს. სვინაქსარებში დაცული თხრობა შეესაბამება წმიდა მენას, ერგოგენესა და ევგრაფოსის წამების ტექსტში მოცემულ თხრობას წმიდა მენას ქალაქ ბიზანტიაში გადასვენების შესახებ, რაც აჩვენებს, რომ კონსტანტინოპოლური ჰაგიოგრაფიული ტრადიცია მას ეგვიპტელ მენასთან აიგივებდა.

4. მეორე მენას ხელოვნურად შექმნა: „წმიდა მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის წამების“ ავტორი, ფსევდო-ათანასე ალექსანდრიელი, ცდილობს καλλικλέαδις Μηνᾶς-ს ცალკე წმიდანად წარმოჩენას, თუმცა განსხვავება მხოლოდ მის ეპითეტსა და რიტორიკული ნიჭის აღწერაშია. ეს მიანიშნებს, რომ ეპითეტის ახსნა ხელოვნურია და მისი მიზანია, უკვე არსებულ ჰაგიოგრაფიულ ტრადიციასთან შეთანხმდეს ტკბილმოუბარი მენას სახე.

5. ისტორიული კონტექსტი და კონსტანტინოპოლის პრესტიჟი: კონსტანტინოპოლს სურდა პრესტიჟული რელიქვიების მოპოვება და, სწორედ ამიტომ, ქრისტიანულ სამყაროში ეგზომ პატივცემული და თაყვანცემული ეგვიპტელი წმიდა მენა „მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის წამების“ ავტორის მიერ წარმოჩენილია, როგორც ადგილობრივი წმიდანი. წმიდანთა წამების ტექსტი შეიქმნა ამ სურვილის გასამართლებლად და წმიდანის ისტორია გადააკეთა, რათა ის ბერძნულენოვანი სამყაროსთვის მისადაგებინათ (იქვე, 139-144).

3. დალაჰაი ასკვნის, რომ: 1. მარეოტის წმიდა მენა, კოთაიონის წმიდა მენა და καλκικῆς Μηνᾶς ერთი და იგივე პიროვნებაა. იგი წარმოშობით ეგვიპტელი იყო და მონამებრივი სიკვდილი საკუთარ სამშობლოში მიიღო. მის საფლავზე აღიმართა დიდებული ბაზილიკა, რომელიც ქრისტიანული სამყაროს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს თაყვანსაცემ ადგილად იქცა (აბუ მენა ეგვიპტეში). 2. ეგვიპტეს გარეთ მდებარე მისი საკულტო ადგილებიდან, კოთაიონსა და კონსტანტინოპოლში არსებული ტაძრები ლეგენდების წყაროდ იქცა, რომელთა გავლენა ქრისტიანულ სამყაროში გავრცელდა. თუმცა არცერთი ეს ლეგენდა არ გვეხმარება ისტორიული მენას უკეთ გაგებაში. 3. კოთაიონის ლეგენდა, როგორც ჩანს, უძველესი დროიდან იღებს სათავეს და, შესაძლოა, VII საუკუნისთვის უკვე არსებობდა;¹ მაშინ, როცა კონსტანტინოპოლის ლეგენდა არ უნდა იყოს IX საუკუნის ბოლო მესამედზე უფრო ადრინდელი (Delehay 1910, 145). დღეს უკვე მიჩნეულია, რომ წმიდა მენას კულტი აბუ მენაში, ეგვიპტეში, IV საუკუნის ბოლოდან არსებობდა, იქ არა მხოლოდ ეგვიპტელი ქრისტიანები, არამედ ხმელთაშუაზღვისპირეთის რეგიონიდან ჩადიოდნენ მომლოცველები, რასაც მოწმობენ ამ რეგიონში ნაპოვნი ფირფიტები და სხვა ნივთები წმიდა მენას გამოსახულებებითა და წარწერებით (Silvano, Varalda 2019, 52-53). წმიდანთა მონა-

¹ <http://csla.history.ox.ac.uk/record.php?recid=S00073>.

ცემთა ბაზაში წმიდა მენას გარდაცვალების თარიღად მითითებულია არა უადრეს 305 წლისა და არა უგვიანეს 310 წლისა.¹

ჰ. დალაჰაი სტატიას ურთავს მის მიერ აღმოჩენილი თხზულების *Εἰς τὸν λαϊκὸν τὸν ἀγίον μάρτυρον Μηνᾶ τὸν Καλλικεῖαν* „წმიდა მონამე მენა ტკბილმოუბრის ნაწილების აღმოჩენა“ ტექსტს, რომელიც მისი კვლევისა და სტატიის დაწერის ბიძგი გახდა. ტექსტი დაცულია ბრიტანეთის მუზეუმის ხელნაწერში add. 36.589. ხელნაწერი წარმოადგენს თებერვლის მენოლოგიონს. თხზულება 17 თებერვალს იკითხებოდა, იმ დღეს, როდესაც, კონსტანტინოპოლში წმიდა მენას წმიდა ნაწილების აღმოჩენის ხსენება აღინიშნებოდა. ანონიმი ავტორის ტექსტი სამ ნაწილად იყოფა: შესავალი (ნაწილი 1); წმიდა მენას წმიდა ნაწილების კონსტანტინოპოლში გადატანის თხრობა (ნაწილები 2-4); სასწაულთა კრებული, რომლებიც ამ წმიდა ნაწილებმა ქმნეს (ნაწილები 5-12). მეორე ნაწილი სიტყვა-სიტყვით აღებულია „წმიდა მენას, ერმოგენესა და ევგრაფოსის წამების“ კიმენური რედაქციის ტექსტიდან. ავტორი მხოლოდ ამატებს, რომ წმიდანის სხეული იქნა დაკრძალული მისივე სახელობის ტაძარში. რაც შეეხება მცირე სასწაულთა კრებულს, მას არაფერი აქვს საერთო ფსევდო-ტიმოთე ალექსანდრიელის მიერ გადმოცემულ სასწაულებთან (Delehaye 1910, 145).

ერთი და არა რამდენიმე წმიდა მენას შესახებ ჰ. დალაჰაის დასკვნები სრულად გაზიარებულია სამეცნიერო ლიტერატურაში.

ამრიგად, ეგვიპტელი მენა და *καλλικεῖαν Μηνᾶ* („წმიდა მენას, ერმოგენესა და ევგრაფოსის წამების“ კიმენური და მეტაფრასული რედაქციების წმიდა მენა) ერთი პერსონაჟია, ხოლო კონსტანტინოპოლელმა ჰაგიოგრაფებმა მიზანმიმარ-

¹ <http://csla.history.ox.ac.uk/record.php?recid=S00073>

თულად შეცვალეს მასზე მონათხრობი, რათა მენა ადგილობრივ წმიდანად წარმოეჩინათ.

თუ ვივარაუდებთ, რომ ექვთიმე ათონელმა თავად დაურთო მის მიერ თარგმნილ „წამებაჲ წმიდისა მინაჲსი და ერმოგენე და ევლრაფოსის“ (BHG 1270) კიმენურ ტექსტს წმიდა მენას სამი სასწაული (BHG 1257; 1258; 1260), რომლებიც ფსევდო-ტიმოთე ალექსანდრიელის სახელით არის ცნობილი, მაშინ შეიძლება დაბეჯითებით ვთქვათ, რომ მან კარგად იცოდა, რომ ეგვიპტელი მენა და καλλικλέαδης Μηνᾶς ერთი და იგივე წმიდანია. აქ შეიძლება მეორე ვარაუდიც გამოვთქვათ, რომ მას ხელთ ჰქონდა ბერძნული ხელნაწერი, რომელშიც „წმიდა მენას, ერმოგენესა და ევგრაფოსის წამებას“ უკვე დართული ჰქონდა ეგვიპტელი მენას სამი სასწაული.

წმიდა მენა ქართულ ლექციონარებში მოხსენიებულია რამდენიმეჯერ: 12 ნოემბერს: თთუესა ნოემბერსა იბ. ნეტარისა ასიას შწნებულსა. ჴსენებაჲ წმიდისა ნეტარისა მენაჲსი. ყოველი წმიდათაჲ (თარხნიშვილის 1357) (Tarchnishvili 1960, 62). 10 ივლისს: თთუესა ივლისა ი. ნეტარისა ბაეს შენებულსა. ჴსენებაჲ ნეტარისა მენაჲსი. ყოველი წმიდათაჲ (თარხნიშვილის 1084) (იქვე, 22). 31 ოქტომბერს: თთუესა ოკდონბერსა ლა. მაჲს შწნებულსა. ჴსენებაჲ ესაია წინაჲსწარმეტყუელისაჲ, მენაჲსი, ფოკაჲსი. ყოველი წმიდათაჲ (თარხნიშვილის 1335) (იქვე, 59). წმიდა მენა სხვა წმიდანებთან ერთად იხსენიება იოანე ზოსიმეს მიერ შედგენილ საეკლესიო კალენდარშიც 4 მაისს, 10 ივლისს, 31 ოქტომბერს, 11 ნოემბერსა და 12 ნოემბერს.¹

ქართულ სვინაქსარებში წმიდა მოწამეების – „მენას, ერმოგენეს და ევლრაფოსის წამების“ მოკლე თხრობა მოცემულია 10 დეკემბერს. ტექსტი მცირე ზომისაა და აქ სრულად მოვიტანთ მას XI ს. გადანერილი იერუსალიმის ჯვრის მონასტრის სვინაქსრის (J) Jer-24-ის 76v-77r-ზე დაცული ტექსტის

¹ <http://csla.history.ox.ac.uk/record.php?recid=S00073>

და პარიზის ნაციონალურ ბიბლიოთეკაში (BnF. Département des Manuscrits. Géorgien 4, 28r-29r) დაცული თისლის მონასტრის სვინაქსრის (P) ტექსტის მიხედვით.

[77v J; 28r P] თუესა დეკენბერსა ო. წმიდათა მონამეთა მინაჲსი, ერმოგინესი და ევლრაფოჲსი

ესე წმიდაჲ მონამე მინა იყო მაქსიმიანეს ზე¹ მეფისა. ხოლო ძიებაჲ რაჲმე იქმნა ალექსანდრიელთა⁶ მიერ და აღძრვაჲ საქმისა რომლისათჳსმე. მაშინ განმართლებად⁷ მისა, მეფისა მიერ წარივლინა მუნ წმიდაჲ ესე. და რამეთუ იყოვე სწავლულ ყოვლითა სიბრძნითა და წურთილ სიტყუათა რიტორობისათა, ვინაჲთგან მრავალი ჟამი დაეყო ათინას შინა სწავლისათჳს და მეტყუელებისა რომელი მიერ მოელო. და რამეთუ ათინელი იყო ნათესავითცა, მივიდა უკუე ალექსანდრიას და არა ხოლო თუ მეცნიერებად, აღძრვისა მის მოიყვანნა ალექსანდრიელნი და ყოველივე განუმარტა მათ მიერ ყოფილი, საძიებელი და შფოთი, არამედ რომელთა-იგი შეეწყნარა სიტყუაჲ ქრისტეს სარწმუნოებისაჲ, შეურყეველად და მტკიცედ ჰყრობად მისსა⁸ აღჰმზადნა [28v P] და მრავალნი სწეულნი განკურნნა.

ვინაჲცა ესმა მისთჳს მეფესა და წარავლინა დიდებული ეპარხოზი⁹ ერმოგინე და ამცნო, რაჲთა განეყენოს მინა ქრისტეს სარწმუნოებისაგან. ხოლო უკუეთუ არა ერჩდეს, რაჲთა გუემოს იგი¹⁰ ყოვლითა¹¹ სატანჯველითა.

რომელსაცა წინააღუდგა წმიდაჲ მინა სიტყუთა მოძღუერებისაჲთა, ამისთჳსცა მოჰკუეთნა ფერწნი მისნი და აღმოჰჴადნა თუალნი და აღმოჰკუეთა ენაჲ მისი. გარნა ვინაჲთგან ჳორცთა მისთაგან მოჰყრილნი იგი ასონი საკრველებით განკურნებულნი იხილნა და ორნი ანგელოზნი, რომელნი თაჳსა მინაჲსსა ჰფარვიდეს. [77r J] მოიქცა და ჰრწმენა

¹ ზღ J. ალექსანდრელთა J. განმარტებად J. მისა J. ეპარხოზი P. ~ ერჩდეს იგი, რაჲთა გუემოს ყოვლითა J. ყოვლითავე P.

ქრისტე¹ და წმიდისა მინაჲს მიერ ნათელ-ილო და მოსრულთა მათ ეპისკოპოსთაგან² მღვდელთმოძღურებისა პატივი მიიღო.

ესე რაჲ ცნა მეფემან, სავსე რისხვითა მივიდა მათ ზე-და, და³ ბრძანა წარდგინებაჲ მათი წინაშე მისსა და ვითარ-იგი ამხილა წმიდამან ერმოგინე, მყის უბრძანა ლახურითა გურე-მა⁴ მუცელსა მისსა და ჯელთა და ფერჯთა მოჭრაჲ და ნაკუ-ერცხალთა ცეცხლისათა შთაგდებად და ნეშტი ჯორცთა მის-თაჲ შთაბნევად მდინარესა შინა. ხოლო წმიდისა მინაჲსი ბრძანა დამოკიდებაჲ ადგილსა რასმე ბნელსა და ლოდისა მძიმისა მობმაჲ მისდა.

და ესე რაჲ აღესრულა, მაშინ წმიდანი ესე ანგელოზისა მიერ განიკურნეს და წინაშე მეფისა წარდგეს და კუალადცა უღმრთოებაჲ მისი ამხილეს, ვინაჲცა წმიდაჲ ევლრაფოს,⁵ რომელი იყო მწიგნობარი წმიდისა მინაჲსი, კადნიერ იქმნა და ქრისტე აღიარა. და მრავალი გინებაჲ უკეთურისა მის მეფისაჲ წარმოთქუა. ხოლო მეფემან, ვითარ-იგი ძლეულებაჲ და მხი-ლებაჲ თჳსი ვერ თავს-იდვა, აღივსო გულისწყრომითა და იწადა მახული და თჳსითა ჯელითა მოკლა წმიდაჲ ევლრაფოს. და ეგრეთვე მსახურთა მათ მძლავრისათა მოკლნეს⁶ მახული-თა [29r P] წმიდაჲ მინა და ერმოგინე. ხოლო პატიოსანნი ნა-წილნი მათნი აღვიდეს და დაისხნეს ბიზინტიას, სადა-იგი არიან აწ, რამეთუ ესრეთ ვედრებულ იყო უფლისადა წმიდაჲ მინა.⁷

ხოლო წამებაჲ მათი აღწერა ათანასე ალექსანდრიელ-მან.

მანანა დოლაქიძისა და დალი ჩიტუნაშვილის მიერ გა-მოქვეყნებულ გიორგი მთაწმიდელის დიდი სვინაქსრის გამო-ცემაში, რალა თქმა უნდა, დაბეჭდილია ეს ტექსტი (დოლაქი-ძე, ჩიტუნაშვილი 2017, 90). გიორგი მთაწმიდელის დეკემბრის თვის თვეწმიც 10 დეკემბერს არის დადასტურებული წმიდა მოწამეთა მინა, ერმოგენი და ევლრაფოზის სხენების დღე.

¹ ქრისტე P. 2. ეპისკოპოსთაგან J. 3. და – P. 4. გუმერაჲ P. 5. ევლრაფოზის J. 6. მსახურთა მიერ მძლავრისათა 7. მოიკლნეს J.

ე. გაბიძაშვილი უთითებს, რომ მინა ეგვიპტელის მეტაფრასული ტექსტი ორგზისაა ქართულად თარგმნილი: 1. თეოფილე ხუცესმონაზვნის მიერ თარგმნილი მინა ეგვიპტელის წამება სათაურით „წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა დიდისა ქრისტეს მონამისა მინაჲსი, რომელი იყო ეგვპტით და ინამა კუტაგანს,“ დაცულია Ath-36 XI ს.-ის ხელნაწერში, 13v-19v-ზე. 2. იგივე ტექსტი თარგმნილია ეფრემ მცირის მიერაც, მისი სათაურია „წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა დიდისა ქრისტეს მონამისაჲ მინა მეგვპტელისაჲ, რომელი ინამა ქალაქსა კოტჯაოსა“. ტექსტი დაცულია A-128 XII-XIII სს.-ის ხელნაწერში 60r-66v-ზე; S-384 XI-XII სს.-ის ხელნაწერში 612-635 გვერდებზე. არსებობს, აგრეთვე, ქართულ ენაზე თარგმნილი მენა ფრიგიელის ცხოვრების კიმენური ტექსტი: [„ცხოვრებაჲ წმიდისა მენაჲსი,“] რომელიც დაცულია XI ს.-ის ერთადერთ ხელნაწერში Sin. O. Geo 11, 1r-8r-ზე. ხელნაწერებში მინა ეგვიპტელის და მენა ფრიგიელის მოსახსენიებელი დღეა 11 ნოემბერი (გაბიძაშვილი 2004, 285). და, როგორც ზემოთ დავინახეთ, მინა ეგვიპტელი, მინა ფრიგიელი და ტკბილადმოუბარი მენა ერთი და იგივე წმიდანია.

ბოლოს, შეიძლება სინანულით აღვნიშნოთ, რომ ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილ „წმიდა მენას, ერმოგენესა და ევგრაფოსის წამების“ კიმენურ ტექსტს (BHG 1270) დართული ექვთიმესავე ქართულ ენაზე თარგმნილი წმიდა მენას სამი სასწაულის შესახებ სამეცნიერო ლიტერატურაში, არც ჩვენში, და არც სხვაგან, ერთი ცნობაც კი არ მოგვეპოვებოდა, რაც განსაკუთრებით დასაანანია, რადგან წმიდა მენას სასწაულების მოკლე თუ ვრცელი თხრობების შესახებ ბერძნულ თუ ქრისტიანული აღმოსავლეთის ენებზე არსებულ ტექსტებზე მრავალი მკვლევარი ამახვილებს ყურადღებას. ეს კი იმით იყო განპირობებული, რომ „წამების“ ტექსტი დღემდე არ იყო გამოქვეყნებული და სამივე ხელნაწერის აღწერილობაში, სადაც ექვთიმეს თარგმანია დაცული, აღმწერებმა წმიდა მენას სასწაულები „წამების“ თხრობის ნაწილად მიიჩნიეს, ვერ გა-

მიჯნეს წამების ტექსტის დასასრული და სასწაულთა თხრობის დასაწყისი.

2.1. ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი და „წმიდა მენას, ერმოგენესა და ევგრაფოსის წამების“ ტექსტის შემდგომ დართული წმიდა მენას სასწაულებისათვის

ბერძნული „წმიდა მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის წამების“ ტექსტის შემცველ ხელნაწერებს არ ერთვის წმიდა მენას სასწაულები. ისინი ცალკე კრებულების სახით გვხვდება ხოლმე. ექვთიმე ათონელი, მის მიერ თარგმნილ თხზულებას „წამებაჲ წმიდისა მენასი და ერმოგენესი და ევგრაფოსი,“ ურთავს წმიდა მენას სამ სასწაულს: ისაურელი პილიგრიმის შესახებ (BHG 1257); ევტროპიოსისა და ვერცხლის ფეშხეუნების შესახებ (BHG 1258) და ებრაელისა და ქრისტიანის შესახებ (BHG 1260). როგორც ზემოთ ვწერდით, აქ ორი მოსაზრება შეიძლება გამოითქვას: ა) ან ეფთვიმე ათონელმა თავად მოიძია, გამოკრიბა და დაურთო წმიდა მენას 13 სასწაულიდან სამი სასწაული „წამების“ ტექსტის ბოლოს; ბ) ან არსებობდა და დღეს დაკარგულია ბერძნული დედანი, სადაც წამებას ერთოდა ეს სამი სასწაული, ანაც მეტი და ექვთიმემ მხოლოდ ეს სამი გამოარჩია და თარგმნა. ჩვენ უფრო სარწმუნოდ პირველი მოსაზრება მიგვაჩნია, რადგანაც ექვთიმე ცნობილია სათარგმნი ტექსტების კომპილაციით, კრებულების თავად შედგენითაც კი. ნ. მელიქიშვილმა შეისწავლა და გამოაქვეყნა ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი წმიდა იოანე ოქროპირის ჰომილეტიკური კრებული „მარგალიტი.“ მეცნიერი ექვთიმეს თარგმნილ კრიტიკულ ტექსტს წამძღვარებულ გამოკვლევაში განიხილავს რა „მარგალიტის“ ბერძნული და ქართული ტექსტების სტრუქტურას, წერს: „ქართულ თარგმანში მთლიანი ბერძნული საკითხავის დაყოფა ნაწილებად

ექვთიმედ შემოღებულად მიგვაჩნია. „მარგალიტის“ ქართული რედაქციის ქვესაკითხავთა სათაურების მატარებელი გაცილებით დიდი მოცულობის ტექსტები იოანე ოქროპირის აურაცხელ სიტყვებში, თარგმანებებში, საუბრებში არის გაბნეული; მათი პარაფრაზირებული, შემოკლებული, გადამუშავებული სახეა ჩართული ბერძნულ ეკლოგებშიც. ვფიქრობთ, „მარგალიტის“ ქართველი მთარგმნელის მიზანდასახულობამ განაპირობა სრული ტექსტიდან ამოკრებილი ამ მონაკვეთების ქვესაკითხებად გამოყოფა ძირითადი სიტყვიდან, მათთვის იმავე დასათაურების გაკეთება, რასაც ატარებს მათი შესატყვისი სრული ტექსტი და ამ სახით ჩართვა „მარგალიტის“ ქართულ რედაქციაში“ (მელიქიშვილი 2015, 46). სხვაგან, ნ. მელიქიშვილიც მიდის დასკვნამდე, რომ ან უნდა ეარსება „მარგალიტის“ ბერძნულ დედანს, რომელიც ექვთიმეს თარგმანშია ასახული, ან კრებული ამ სახით ექვთიმემ ჩამოაყალიბა (იქვე, 47). მოვიხმობთ ნ. მელიქიშვილის მეორე მსჯელობასაც „მარგალიტის“ ქართული თარგმანის სტრუქტურის და თავად ტექსტის „კლება-მატების“ მეთოდით თარგმნის შესახებ: „რამდენად შეეძლო ეფთვიმე ათონელს თვითონ შეექმნა ასეთი სტრუქტურის კრებული? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად უნდა გავითვალისწინოთ ეფთვიმე ათონელის მთარგმნელობითი მოღვაწეობის მასშტაბები და მეთოდი. ეს საკითხი სამეცნიერო ლიტერატურაში კარგად არის შესწავლილი. ბევრი მაგალითის მოტანა შეიძლება იმის საილუსტრაციოდ, რომ ეფთვიმე ძალიან თავისუფლად ეპყრობოდა სათარგმნ დედანს – ტექსტს ამოკლებდა და ავრცობდა, ახდენდა პარაფრაზირებას, გარკვეულ მონაკვეთებს ტოვებდა, აკეთებდა კომპილაციას, ანუ რომელიღაც სხვა ტექსტიდან მონაკვეთები გადმოჰქონდა სათარგმნ თხზულებაში ... ყველაფერი ეს გარკვეული მიზანდასახულობით კეთდებოდა. თუ ქართული „მარგალიტის“ არსებული სტრუქტურა ეფთვიმეს შემუშავებულია, მაშინ ის სრულად პასუხობს იმ მიზანს, რომელიც ამოძრავებდა ამ დიდ მამას თავისი მთარგმნელობითი მოღვაწეობისას, კერძოდ, რაც შეიძლება გასაგები და ხელმი-

სანვდომი გაეხადა ბერძნული ორიგინალი მკითხველისათვის” (მელიქიშვილი 2015, 48).

თუკი მივიღებთ მსჯელობას, რომ ეფთვიმე ათონელი თავად ასტრუქტურირებდა ტექსტს, რთავდა სხვა ავტორების მოსაზრებებს სხვა ავტორთა თხზულების თარგმნისას, აკლებდა ავტორისეულ მსჯელობებსა და მოსაზრებებს, ამიტებდა თავისივე ნააზრევს და ამ ყოველივეს მკითხველისათვის უფრო მეტად გასაგებ ტექსტად გარდასაქმნელად აკეთებდა, რა გასაკვირი შეიძლება იყოს, რომ მან თავად მოიძია წმიდა მენას სასწაულები, შეარჩია 13-დან სამი და ისინი თარგმნა ქართველი მკითხველისათვის, შემდეგ კი დაურთო წმიდა მენას „წამებას“ მისივე სასწაულები.

როგორც შესავალშივე აღვნიშნეთ, ბერძნულ ენაზე წმიდა მენას სასწაულების მოკლე და ვრცელმა ტექსტებმა მოაღწიეს ჩვენამდე. ლ. სილვანომ და პ. ვარადამ შეისწავლეს წმიდა მენას სასწაულების ბერძნული ხელნაწერების ტექსტები და ისინი ოთხ რედაქციად დაყვეს. მათი განსაზღვრებით:

ა რედაქცია კოპტური ვერსიიდან მომდინარეობს და ტექსტი დაცულია ერთგვაროვან უძველეს ხელნაწერებში;

ბ რედაქციის ტექსტი დაცულია ერთადერთ ხელნაწერში, რომელიც გამოაქვეყნა ი. პომიალოვსკიმ 1900 წელს (Pomjalovskij 1900). ბ რედაქციაში შეინიშნება ტექსტის გადამუშავების ტენდენცია მისი გავრცობისა და ენობრივი დახვეწის თვალსაზრისით;

გ და დ რედაქციები, სავარაუდოდ, ა-დან განვითარდა. გ რედაქცია წარმოადგენს *recensio brevior*-ს (BHG 1269a), გამოქვეყნებულს Vat. gr. 866 ხელნაწერის მიხედვით. ამ რედაქციას თხრობის შემოკლების ტენდენცია ახასიათებს;

დ რედაქციის ტექსტი (Ambr. F 99 sup.), მრავალმხრივად გადამუშავებული, აქ შეინიშნება სინონიმთა ხელახლა ფორმულირება, პერიფრაზების უფრო კლასიკური ზმნებით ჩანაცვლება, ზედმეტი სიტყვების გამოტოვება და ა.შ. (Silvano, Varalda 2019, 58-59).

ლ. სილვანომ და პ. ვარადამ გამოაქვეყნეს ბერძნული სასწაულების ა რედაქციის ოთხი სასწაულის კრიტიკული ტექსტი (იქვე, 60-76). პ. დუვომ გამოაქვეყნა ორი ხელნაწერის მიხედვით ებრაელისა და ქრისტიანის შესახებ წმიდა მენას სასწაულის ა რედაქციის ბერძნული ტექსტი (Devos 1960, 154-308; 282-285). გ რედაქციის სასწაულების ტექსტი გამოაქვეყნა რ. მიედემამ (Miedema 1918, 210-245). პ. ვარადამ გამოაქვეყნა წმიდა მენას მეორე სასწაულის (BHG 1258) ა რედაქციის რეკონსტრუირებული კრიტიკული ტექსტი, სადაც სქოლიოებში წარმოადგინა, აგრეთვე, ბ, გ, დ რედაქციის ვარიანტები (ვარადა 2021, 218-230).

ექვთიმეს მიერ მოძიებული და თარგმნილი სამი სასწაულის ბერძნული დედანი, რომელიც ბ რედაქციისაა (კვლევის ამ ეტაპზე ამ დასკვნამდე მივედით), დაცულია მხოლოდ ერთ ბერძნულ ხელნაწერში, ეს არის X-XI საუკუნეში გადანერილი მოსკოვის სინოდალური ბიბლიოთეკის №369 ხელნაწერი (დღევანდელი სახელდებით, Synod. gr. 161) (Varada 2021, 208). წმიდა მენას 13 სასწაულის ტექსტი ამ ხელნაწერის მიხედვით გამოაქვეყნა ი. პომიალოვსკიმ 1900 წელს (Pomjalovskij 1900, 62-89). მას შემდგომ, ბ რედაქციის ტექსტი აღარ გადაბეჭდილა.

წმიდა მენას სასწაულების ბერძნული ბ რედაქციის ტექსტს გააჩნია სათაური: Διήγησις Τιμωθίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας περὶ τῶν θαυμαμάτων τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μάρτυρος Μηνᾶ, „ტიმოთე ალექსანდრიის მთავარეპისკოპოსის თხრობა წმიდა და დიდებული მოწამე მენას სასწაულების შესახებ“ (იქვე, 62). ტიმოთე ალექსანდრიელს ექვთიმე ათონელი არ მოიხსენიებს სასწაულების ავტორად, ის უშუალოდ აბამს წამების ტექსტს წმიდა მენას სამ სასწაულს. ბერძნულ ენაზე სასწაულებს წინ უძღვის შესავალი (იქვე, 62-3), რომელიც ექვთიმემ არ თარგმნა.

ექვთიმე ათონელის თარგმანში არ ვხვდებით მენას სასწაულების ნუმერაციას და სასწაულების სათაურებს, რაც

ბერძნულ ბ რედაქციაში გვაქვს, მაგ.: Θάμα α'. Περὶ τοῦ πορευθέντος πρὸς ἐνθάδε (იქვე, 63), ანუ: „სასწაული პირველი. სალოცავად წასულისათვის“; Θάμα β'. Περὶ τοῦ ταῖα μὲν οὖν τὸν δίσκον (იქვე, 66), რაც ნიშნავს: „სასწაული მეორე. ფეშხუენის შემკვეთისათვის“; Θάμα δ'. Περὶ τοῦ Ἑβραίου καὶ τοῦ Χριστιανοῦ (იქვე, 70), „სასწაული მეოთხე. ებრაელისა და ქრისტიანისათვის.“ სამეცნიერო ლიტერატურაში მიღებულია ამ სასწაულების ამგვარად მოხსენიება: პირველი სასწაულის – ისაურელი პილიგრიმის შესახებ (BHG 1257); მეორე სასწაულის – ევტროპიოსისა და ვერცხლის ფეშხუენების შესახებ (BHG 1258) და მესამე¹ (ქართული მესამე, ბერძნული მეოთხე) სასწაულისა – ებრაელისა და ქრისტიანის შესახებ (BHG 1260).

თითოეული სასწაულის თხრობის წინ ექვთიმე ათონელი თითო წინადადებით მკითხველს მიმართავს, რაც ბერძნულ დედანში მხოლოდ მეორე სასწაულის შემთხვევაში დასტურდება. პირველი სასწაულის, ისაურელი პილიგრიმის შესახებ, თხრობის წინ ვკითხულობთ: „აὖν ვισμινότη, ძμάνο, საკვრველებანი, რომელნი ჰქმნნა ღმერთმან ჴელითა წმიდისა მოწამისა (ქმონისა BC) თჳსისა მენაჴსითა;“ მესამე სასწაულის, ებრაელისა და ქრისტიანის შესახებ, წინ წამდგარებული სიტყვები, რომლებიც ბერძნულ დედანში არ მოგვეპოვება, ექვთიმეს თარგმანის შემთხვევაში, ორი რედაქციითა ჩვენამდე მოღწეული: „და კუალად სხუაჲ საკვრველი მეგულების მითხრობად წმიდისა ამის, საყუარელნო“ (ა რედაქცია); „კუალად სხუაჲ საკვრველთმოქმედებაჲ გაუნყო წმიდისა მის, საყუარელნო“ (ბ რედაქცია). რაც შეეხება მეორე სასწაულის, ევტროპიოსისა და ვერცხლის ფეშხუენების შესახებ, შესავალ სიტყვებს, ბერძნულ დედანშია: Ἐτερον θάμα βισλίμαι δι' ὧν ἴσασθαί τοις ἀγίοις καὶ πασιχρίστου γένόμενον μάρτυρος Μηνᾶ, რაც ამგვარად შეიძ-

¹ აქ და შემდგომ, წმიდა მენას მესამე სასწაულად მოვიხსენიებთ ბერძნული დედნისათვის მეოთხე სასწაულს, რომლის სათაურიცაა „ებრაელისა და ქრისტიანისათვის“, BHG 1260-ს.

ლება ვთარგმნოთ: „მინდა გიამბოთ წმიდა და ყოვლადკურთხეული მოწამე მენას სხვა სასწაული.“ ექვთიმეს თარგმანშია: „და კუალად სხუაჲ საკკრველებაჲ (საკკრველი A) წმიდისა მენასი (წმიდისაჲ მის BC) მეგულების მითხრობად თქუენდა, რომელი იქმნა.“ ექვთიმეს მიერ თარგმნილი სამი სასწაულის უშუალოდ თხრობის წინ წამძღვარებული სიტყვების ქართულ თარგმანში არსებობის შესახებ ორი დაშვება შეიძლება იყოს: ა) ან ექვთიმეს ხელთ ჰქონდა ბერძნული ხელნაწერი, სადაც თითოეული სასწაულის თხრობამდე, პირველი და მესამე სასწაულების მსგავსად, ავტორი მიმართავდა მკითხველს, ბ) ან ექვთიმემ თავად ჩაამატა პირველი და მესამე სასწაულის თხრობის წინ არსებული ტექსტი.

3. ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი „წამებაჲ წმიდისა მენასი და ერმოგინესი და ევლრაფოზის“ და მის მიერ თარგმნილი და წამების ტექსტზე დართული წმიდა მენას სამი სასწაულის ბერძნულ ტექსტთან მიმართებისა და ექვთიმეს თარგმანის შემცველი ნუსხების რედაქციული ურთიერთმიმართების საკითხისათვის

3.1. ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი „წამებაჲ წმიდისა მენასი და ერმოგინესი და ევლრაფოზის“ ბერძნულ ტექსტთან მიმართებისა და ქართული თარგმანის შემცველი ნუსხების რედაქციული ურთიერთმიმართების საკითხისათვის

სამწუხაროდ, ფსევდო-ათანასე ალექსანდრიელის თხზულების „წმიდა მენას, ერმოგინესა და ევგრაფოზის წამების“ ბერძნული დედანი, მიუხედავად იმისა, რომ დაცულია არაერთ ბერძნულ ხელნაწერში, დღემდე არ არის გამოქვეყნებუ-

ლი.¹ ჩვენ საშუალება გვაქვს, შევადაროთ ქართული თარგმანის ტექსტი თხზულების ბერძნული Vaticane Ottobon. 422 1004 ნ. გადანერილი ხელნაწერის ბერძნული ტექსტის მცირეოდენ ფრაგმენტებს და, ხანაც მათ თარგმანებს, რაც დაბეჭდილია ჰიპოლიტეს დალაჰაის მიერ 1910 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში “L’invention des reliques de saint Ménas à Constantinople” (Delehaye 1910, 138-150). ამდენად, უპირველესად, ჩვენ შევადარებთ ბერძნული ტექსტის იმ მონაკვეთებს ექვთიმეს თარგმანს, რაც ჰ. დალაჰაიმ დაბეჭდა, რომ ცოტათი მაინც გამოჩნდეს, თუ რა მიმართებაა ბერძნულ ტექსტსა და ქართულ თარგმანს შორის და გამოიკვეთოს ქართული ტექსტის შემცველი ხელნაწერების რედაქციული ურთიერთმიმართება.

ნაწარმოების სათაური სხვადასხვაგვარადაა წარმოდგენილი ხელნაწერებში:

A ხელნაწერში ვკითხულობთ: [თუესა] დეკენბერსა ო. წამებაჲ წმიდისა მენასი და ერმოგინესი და **ბარაფორისი**, კირიელისონ!

B ნუსხაშია: თუესა დეკენბერსა ი. წამებაჲ წმიდისა მინასი და ერმოგინე და ევლრაფოსი. გუაკურთხენ, მამაო!

C ხელნაწერშია: დეკენბერსა ი. წამება წმიდისა მენასი და ერმოგინესი და **გრაფოსი**.

გუაკურთხენ, მამაო!

როგორც ვხედავთ, აქ ორი წმიდანის სახელი სხვადასხვაგვარად გვხვდება: მენა და **ბარაფორი** A ნუსხაში; B-ში: მინა და **ევლრაფო**, C-ში: მენა და **გრაფო**. ბერძნულ დედანში წამების სათაურია: Μαρτύριον τῶν ἁγίων Μηνᾶ, Ἑρμογένους καὶ Εὐφράτου „წმიდათა მენას, ჰერმოგენეს და ევგრაფოსის წამება.“ როგორც ვხედავთ, **Εὐφράτος** „ევგრაფოს“ სახელი დამახინჯებულად არის წარმოდგენილი A ნუსხაში, როგორც **ბარაფორისი** (**Βαραφόριος**, **Βαραφόρις** სახელი ძველ, ბიზანტიურ

¹ ბერძნულ ხელნაწერთა ჩამონათვალი, სადაც წამების ტექსტია გადანერილი, მოცემული გვაქვს წინამდებარე ტომის შესავალში.

და ახალ ბერძნულ ენებში არ დასტურდება); და C-ში კი **გრაფოსი**. A ხელნაწერში ბარაფორ-ი მხოლოდ სათაურშია და-დასტურებული. C-ში არსებული **გრაფოსი**-ი არის ბერძნული **Εὐχάρδιος-ის (ეუგრაფოსი, ევგრაფოსი, რაც ნიშნავს „კარგ მწერალს, გადამწერს“)** დამახინჯებული ფორმა, სადაც პირველი ორი ასო ჩამოცილებულია.

საინტერესოა, რომ AC ნუსხებში სახელი ევგრაფოსი გვხვდება ფორმით და **გრაფოს**: „მას ჟამსა მწიგნობარმან მენაჲსმან და **გრაფოს** მიუგო“ AC; „წმიდაჲ იგი **მწიგნობარი და გრაფოს აღასრულნა** მახვლითა ჴელითა თჳსითა“ AC. მეორე მაგალითში ა) მწიგნობარი და ბ) გრაფოსი ორ სხვადასხვა პირად არის მიჩნეული გადამწერების მიერ და, ამდენად, ზმნაც ამგვარადავეა შესაბამეზული: **აღასრულნა** მან იგინი.

სათაურში არსებული ბერძნული Κῡριε ἐλπίσιν „უფალო, შეგვიწყალებ“ ძველ ქართულში დამკვიდრებული ბერძნული ტრანსლიტერირებული ნასესხობით „კირიელეისონ“ არის მოცემული A ხელნაწერში, ხოლო BC-ში კი მის ნაცვლად გვაქვს: „გუაკურთხენ, მამაო.“

ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი „მენას, ერმოგენესა და ევგრაფოსის წამების“ ჩვენამდე მოღწეულ სამ ხელნაწერში რომ ტექსტის ორი რედაქცია დასტურდება, ცხადყოფს შემდეგი ორი უმნიშვნელოვანესი ფაქტი:

1. წამების შესავალის მეორე წინადადებაში, ექვთიმეს თარგმანის A ნუსხაში ვხვდებით ვარიანტულ წაკითხვას, რომელიც BC ხელნაწერებში ჩასწორებულია ბერძნული დედნის მიხედვით, კერძოდ:

A: [რომ]ლისათჳსცა მე, საწყალობელმან ათანა[ს]ჴს ალექსანდრისა ეპისკოპოზმან, ღირს ვიქმენ მადლითა ქრისტესითა მითხრობად შემდგომითი შემდგომად აქა ყოფილი საქმჴს.

B: რომლისათჳსცა მე, საწყალობელმან, ათანასი ალექსანდრისა ეკლესიისა ეპისკოპოსი, ღირს ვიქმენ მადლითა

ქრისტესითა მითხრობად **კათოლიკე ეკლესიათა მიმართ** შემდგომითი შემდგომად აქა ყოფილი საქმე.

C: რომლისათვისცა მე, საწყალობელი ათანასი ალექსანდრისა ეპისკოპოსი, ღირს ვიქმენ მადლითა ქრისტესითა მითხრობად **კათოლიკე ეკლესიისა მიმართ** შემდგომითი შემდგომად აქა ყოფილი საქმე.

ბერძნულ დედანშია: καὶ ὁ ἐλάχιστος Ἀθανάσιος ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἀξιώθεις εἶναι τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι ἐπιστέλλω **τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ** καταθέσθεις τινὰς ἐνταῦθα πραχθείσας καὶ δι' οἰκείου μου ταχυσυγράφου καταταχθείσας (Delehaye 1910, 138), რაც ნიშნავს: და მე, უმცირესი, ათანასე, ალექსანდრიელთა ეკლესიის ეპისკოპოსი, ქრისტეს მადლით მივიჩნიე ღირსად, მიმენერა **ერთიანი/მსოფლიო ეკლესიისათვის** რამდენიმე ჩანაწერი.

როგორც ვხედავთ, A და BC ხელნაწერების ვარიანტულ ნაკითხვებს შორის აქ ძირითადი განსხვავებაა,¹ რომ ბერძნული **τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ** „ერთიანი, საყოველთაო, მსოფლიო ეკლესიისათვის” A ხელნაწერში არ დასტურდება, ხოლო BC-ში კი გვაქვს: **კათოლიკე ეკლესიისა მიმართ**. ეს არის მნიშვნელოვანი რედაქციული განსხვავება ამ ხელნაწერებს შორის, რომელიც გამოწვეულია ἡ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ-ს ორგვარი გაგებით. თავდაპირველად, ბიზანტიურ ბერძნულში ἡ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ნიშნავდა, უბრალოდ, „მსოფლიო, ერთიან, საყოველთაო ეკლესიას” და ეს ტერმინი გამოიყენებოდა როგორც ერთიანი, დაუყოფელი ეკლესიის აღსანიშნად. ბერძნული καθολικῇ ნიშნავს: ა) ზოგადს, ერთიანს, საყოველთაოს; იხმარება: 1. ღმერთისთვის; 2. ეკლესიისთვის; ბ. მართლმადიდებლური ეკლესიისათვის; გ. ქრისტიანობის დოქტრინის სწავლებისათვის, რომელიც მთელ მსოფლიოს მიემართება; დ. ერთიანი, მთლიანი ეკლესიისათვის; ე. ადგილობრივი ეკლესიები-

¹ წინადადება სრულად მოყვანილია და მასში არსებულ ვარიანტული ნაკითხვები გაანალიზებულია ქვემოთ.

სათვის; ვ. რომის ეკლესიისათვის; ზ. ნიკეის კრებისათვის; 5. მოციქულთა ეპისტოლეებისათვის და ა.შ. ბ) აგრეთვე, მისი ძირითადი მნიშვნელობა იყო კანონიკური (Lampe 2005, 690-691). შემდგომში, ἡ καθολικὴ ἐκκλησία-ის მნიშვნელობა დავინ-როვდა და შუასაუკუნეების ქართულ სამყაროში უფრო ხში-რად, ნიშნავდა „რომის სამოციქულო ეკლესიას,” მაშინ, როცა ორთოდოქსული ქრისტიანობისათვის ჩამოყალიბდა ტერმინი „მართლმადიდებლური ეკლესია.” ამდენად, უხერხულობის თავიდან ასაცილებლად, ბერძნული ტექსტების ქართველი მთარგმნელები, მკითხველები რომ არ დაეზნიათ, ან ტოვებ-დნენ ამ ბერძნულ ტერმინს, ანაც სხვა ტერმინებით ანაც-ვლებდნენ. არსებობს საპირისპირო მაგალითებიც, როცა ბერ-ძნულ ტექსტებში საუბრობდნენ ზოგადი, ერთიანი ეკლესი-ისათვის და მისი დოქტრინისათვის მახასიათებელ ცნებებზე, ქართველი მთარგმნელები მკითხველთათვის ამატებდნენ აქ მართლმადიდებლობის ცნებას. შორს რომ არ წავიდეთ, ექ-ვთიმე ათონელმა „წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მო-წამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის” თარგმანში ჩაამატა ბერძნულში არარსებული ფრაზა, რაც მხოლოდ ქართველი მკითხველისათვის იყო განკუთვნილი: „წერილ არს წერილთა შინა მათთა, ვითარმედ სხუაჲ სოფელი არს უხილავი და ცხო-რებაჲ საუკუნოჲ, **რომელი მიელის მოწაფეთა მათ მართლმადი-დებლობისათა.**” ბერძნულ დედანშია: Γέγραπται γὰρ αὐτῶν εἰς τὰς γῆρας ἄλκον εἶναι κόσμον ἀράτον καὶ ζῶην ἀτελεύτητον, რაც ნიშნავს: რადგანაც ასე წერია მათ წერილებში, რომ არსებობს სხვა სამყარო, უხილავი და დაუსრულებელი სიცოცხლე.¹

რომ დავუბრუნდეთ „მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის წამების” მაგალითს, აქ ექვთიმე ათონელის თარგმანის A ნუს-ხის ვარიანტული წაკითხვის შემთხვევაში, ბერძნული **πῦρ**

¹ ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი „წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მოწამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსის” ტექსტი და გამოკვლევა, სადაც უფრო ვრცლადაა განხილული ეს მაგალითი, იბეჭდება ამავე ტომში.

καθολικὴ ἐκκλησίᾳ გამოტოვებულია უხერხულობის თავიდან ასაცილებლად, ხოლო BC ხელნაწერებში კი, შემდგომმა რედაქტორმა, შეამჩნია რა ეს, ჩაამატა დედნისეული სიტყვების თარგმანი: **კათოლიკე ეკლესიისა მიმართ.**

2. „მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის წამებაში“ არის პასაჟი, რომლის ბერძნული ტექსტი, სრულად არ მოჰყავს ჰ. დალაჰაის სტატიაში. მენამ მოითხოვა წყალი, მუხლი მოიყარა რა ეპისკოპოსების წინაშე, მონათლა ერმოგენე, რომელმაც მყისვე მიიღო ეპისკოპოსობის პატივი ცამეტი ეპისკოპოსის ხელისაგან. ამგვარად მოკლედ გადმოგვცემს ჰ. დალაჰაი ერმოგენეს მონათვლისა და ეპისკოპოსის წოდების მიღების შესახებ, მაგრამ შემდეგ ის ფრჩხილებში სვამს, რომ ბრიუსელური ხელნაწერის მიხედვით, ფსევდო-ათანასე ამატებს ფრაზას: **παρόντος κάμου τὸν τάλανος** (Delehay 1910, 139), რაც ნიშნავს: „და თანადგომით ჩემი, გლახაკის;“ სიტყვა-სიტყვით: „თანადგომის და ჩემი, გლახაკის.“ ბრიუსელური ხელნაწერი, რომლის მიხედვითაც ჰ. დალაჰაის მოჰყავს ფსევდო-ათანასეს მიერ ჩამატებული ფრაზა, უნდა იყოს, XVII საუკუნის ხელნაწერი Mss. 08232-33 (3337), Bibliothèque Royale Albert Ier (KBR), Bruxelles, სადაც მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის წამება დასტურდება 190-196v-ზე. ბერძნული **παρόντος** ზმნის **πάρειμι** „დასწრება, იქ ყოფნა, იქ ყოფნა დასახმარებლად, თანადგომა“ (Liddell, Scott 1996, 1333) მიმღეობის **παρών** ნათ. ბრ.-ის მხ.რ.-ის ფორმაა; **κάμου** και **ἐμου**-ის შეკუმშული ფორმაა, რაც ნიშნავს „და ჩემი;“ **τάλανος** ნიშნავს „გლახაკს, საცოდავს, ბეჩავს.“ ჩვენთვის უაღრესად საინტერესო და მნიშვნელოვანია, რომ ექვთიმეს თარგმანის A ნუსხასა და BC ხელნაწერებს შორის ვარიანტული წაკითხვის სხვაობას ქვემოთ მოყვანილ მაგალითში ქმნის სწორედ ფსევდო-ათანასეს მიერ ჩამატებული ფრაზა **παρόντος κάμου τὸν τάλανος** „და თანადგომით ჩემი, გლახაკის.“

A: ნეტარმან ერმოგინე ... ჯელთა დასხმითა ათცამეტთა ეპისკოპოსთაჲთა, და მუნთქუესვე **შეინყნარა** პატივი ეპისკოპოსობისაჲ.

B: ნეტარმან ერმოგინე ... და ჯელთა დასხმითა ათცამეტთა ეპისკოპოსთაჲთა და **თანადგომითა ჩემ გლახაკისაჲთა**, მუნთქუესვე **მიიღო** პატივი ეპისკოპოსობისაჲ.

C: ნეტარმან ერმოგინე ... და ჯელთა დასხმითა ათცამეტთა ეპისკოპოსთაჲთა და **თანადგომითა ჩემ გლახაკისაჲთა**, და მუნთქუესვე შეინყნარა პატივი ეპისკოპოსობისაჲ.

ბერძნული ფრაზა **παρόντος κάμους τὸν τάλανος „და თანადგომით ჩემი, გლახაკის,”** უთუოდ, იქნებოდა და, შესაძლოა, არის კიდევაც, წამების ბერძნული დედნის ადრეულ ხელნაწერებში, რომლის მიხედვითაც ექვთიმეს თარგმანი ჩაასწორა მისმა შემდგომმა რედაქტორმა და ჩაამატა ფსევდო-ათანასეს ფრაზა **და თანადგომითა ჩემ გლახაკისაჲთა**, რომელიც უეჭვოდ ამოიკითხა რომელიმე ბერძნულ ხელნაწერში. ჰ. დალაჰაიმ მოიხმო ბრიუსელური ხელნაწერის ვარიანტული წაკითხვა ფსევდო-ათანასეს ტექსტში ჩამატებული ფრაზის გამო, რომელიც უგულებელყოფილია ვატიკანურ ხელნაწერში. ჩვენთვის კი ამ ფრაზას უალრესი მნიშვნელობა აქვს, რადგან აქ ნათლად ჩანს, რომ ქართველ რედაქტორს, ვინც ექვთიმეს თარგმანი ჩაასწორა, ხელთ ჰქონდა განსხვავებული ბერძნული ხელნაწერი და ჩაამატა ექვთიმეს მიერ „გამორჩენილი” ფსევდო-ათანასეს ფრაზა.

ვფიქრობთ, იმის დასტურად, რომ ექვთიმე მთანმიდელის მიერ თარგმნილი „წმიდა მენას, ერმოგენესა და ევგრაფოსის წამების” ტექსტი შემდგომი რედაქტორის მიერ არის გასწორებული, ზემოთ განხილული ორი მაგალითიც ცხადყოფს.

ქვემოთ წარმოვადგენთ განსხვავებულ ვარიანტულ წაკითხვებს, რაც A და BC ხელნაწერებს შორის გვხვდება, რაც, ჩვენის აზრით, სრულიად საკმარისია, ვამტკიცოთ, რომ ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი წამების და სამი სასწაუ-

ლის ტექსტი შემდგომი რედაქტორის მიერ გადამუშავების შემდეგ ჩამოყალიბდა განსხვავებულ რედაქციად. აქ ა რედაქციას ვუწოდებთ A ხელნაწერში დაცულ ტექსტს, ხოლო ბ რედაქციას – BC ხელნაწერებში. სამწუხაროდ, სამიდან ორი ხელნაწერი გვიანდელია. ჩვენ დაბეჯითებით ვერ დავამტკიცებთ, რომ ექვთიმეს თარგმანი ზუსტად არის ასახული ა რედაქციის ტექსტში და შემდგომი რედაქციისა კი ბ რედაქციაში, შესაძლოა, პირიქითაც იყოს, რადგან ექვთიმეს მოღვაწეობიდან ერთი საუკუნის შემდგომ არის გადანერილი H-341, ხოლო რამდენიმე საუკუნის შემდგომ არის გადანერილი ორი ნუსხა (A-70 XIII ს.; Q-112ა 1801 წ.). ბერძნული და სხვაენოვანი ხელნაწერების შესწავლისას მრავალი მკვლევარი მისულა დასკვნამდე, რომ „ძველი“ ხელნაწერთან მიმართებით, არ ნიშნავს „ძველს, ამოსავალს“ ტექსტის რედაქციის თვალსაზრისით. არის შემთხვევები, როცა გვიანდელ, შერყვნილი ორთოგრაფიით გადანერილ ხელნაწერში, რედაქციული თვალსაზრისით ბევრად ადრინდელი ტექსტია დაცული, ვიდრე ადრეულ ნუსხებში.

ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი „წამებაჲ წმიდისა მენაჲსი და ერმოგენესი და ევლრაფოჲსის“ პირველივე წინადადებაშივე ვხვდებით რედაქციულ განსხვავებას. სიმოკლისათვის, ა რედაქციას ყველგან აღვნიშნავთ, როგორც Geo^1 -ს, ხოლო ბ რედაქციას, როგორც Geo^2 -ს.

Geo^1 : ქრისტეს მადლ[თა მოფენასა და ეკლესია[თა აღო]რძინებასა სიკუდილი განქარდა და აღდგომაჲ გამოჩნდა, **რომელსა შინა ჭეშმარიტებისა მოწამენი მრავალსახეთა** სატანჯველთა მათ ზედა მოწევენულთა შეიწყნარებდეს და მტერსა თჳსსა სძლეს. A

Geo^2 : ქრისტეს მადლთა მოფენასა და ეკლესიათა აღორძინებასა სიკუდილი განქარდა და აღდგომაჲ გამოჩნდა, **რომლისა მოწაფენი მსწრაფლ მრავალსახეთა (სახეთა B)** სატანჯველთა მათ ზედა მოწევენულთა შეიწყნარებდეს და მტერსა თჳსსა სძლეს. BC

როგორც ვხედავთ, აქ ა რედაქციის ვარიანტული წაკითხვის შინაარსია: გამოჩნდა აღდგომა, რომელშიც ჭეშმარიტების მოწამეები მათზე მოწვევულ მრავალწიარ სატანჯველს იღებდნენ, ხოლო ბ რედაქციის ვარიანტში კი შემდეგი შინაარსია: გამოჩნდა აღდგომა, რომლის მოწაფეებიც მათზე მოწვევულ მრავალწიარ სატანჯველს სწრაფად იღებდნენ.

Geo¹: [რომ]ლისათვისცა მე, **საწყალობელმან ათანასე** **ალექსანდრისა ეპისკოპოზმან**, ღირს ვიქმენ მადლითა ქრისტესითა მითხრობად შემდგომითი შემდგომად აქა ყოფილი საქმე, და ჴელითა მოყუსისა ჩემისა, მალიადმწერალისაათა **დავანესე სახელგანთქუმულთა** მათ კაცთაჲ, რომელნი **აქა ქრისტეს მიერ** იწამნეს. A

Geo²: რომლისათვისცა მე, საწყალობელმან, ათანასი **ალექსანდრისა ეკლესიისა ეპისკოპოსი**, ღირს ვიქმენ მადლითა ქრისტესითა მითხრობად **კათოლიკე ეკლესიათა მიმართ** შემდგომითი შემდგომად აქა ყოფილი საქმე, და ჴელითა მოყუსისა ჩემისა, მალიადმწერალისაათა **დავანესე სახელით განთქუმულთა** მათ კაცთა, რომელნი **ან ქრისტეს მიერ** იწამნეს. B

რომლისათვისცა მე, საწყალობელი ათანასი **ალექსანდრისა ეპისკოპოსი**, ღირს ვიქმენ მადლითა ქრისტესითა მითხრობად **კათოლიკე ეკლესიისა მიმართ** შემდგომითი შემდგომად აქა ყოფილი საქმე, და **ალვწერე** ჴელითა მოყუსისა ჩემისა, მალიადმწერალისაათა, **წამებაჲ ესე სახელგანთქუმულთა ნეტართა ამათ კაცთანი**, რომელნი-იგი **აქა ქრისტესთვის** იწამნეს. C

მოხმობილ მაგალითში: ა) ა და ბ რედაქციებში თხზულების ავტორი სხვადასხვა ბრუნვის ფორმითაა წარმოდგენილი; ბ) A ნუსხაში **აქა ქრისტეს მიერ** გვაქვს, ხოლო ბ რედაქციის B ნუსხაში **ან ქრისტეს მიერ**, მაგრამ C ხელნაწერში განსხვავებული ვარიანტული წაკითხვაა **აქა ქრისტესთვის** დასტურდება; გ) ა რედაქციასა და C ხელნაწერში გვაქვს შემდეგი ვარიანტული წაკითხვა: **ალექსანდრისა ეპისკოპოზმან**, ხოლო B ხელნაწერში კი **ალექსანდრისა ეკლესიისა ეპისკოპოსი**, რაც ბერძნულ დედანთან უფრო ახლოს დგას: ἐπίσκοπος τῆς

Ἀλεξανδρῶν ἐκκλησίᾳ „ალექსანდრიელთა ეკლესიის ეპისკოპოსი.“ მაგრამ მთავარი აქ არის, რომ ავტორი ა რედაქციაში ამბობს: ღირს ვიქმენ მადლითა ქრისტესითა მითხრობად შემდგომითი შემდგომად აქა ყოფილი საქმე; ხოლო ბ რედაქციაში კი ვკითხულობთ: ღირს ვიქმენ მადლითა ქრისტესითა მითხრობად **კათოლიკე ეკლესიისა მიმართ** შემდგომითი შემდგომად აქა ყოფილი საქმე. აქ, საბედნიეროდ, შეგვიძლია ქართული რედაქციების ტექსტი შევადაროთ ბერძნულ დედანს, სადაც ამგვარი ტექსტია: καγὼ ὁ ἐλάχιστος Ἀθανάσιος ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρῶν ἐκκλησίας ἀξιώθεις εἶναι τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι ἐπιστέλλω **τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ** καταθέσειν τινὰς ἐνταῦθα πραχθείσας καὶ δι' οἰκείου μου ταχυσυγράφου καταταχθείσας (Delehay 1910, 138), რაც შეიძლება ამგვარად ვთარგმნოთ: და მე, უმცირესი, ათანასე, ალექსანდრიელთა ეკლესიის ეპისკოპოსი, ქრისტეს მადლით მივიჩნიე ღირსად, მიმენერა კათოლიკე ეკლესიისათვის რამდენიმე ჩანაწერი, რომელიც აქ გავაკეთე და შესრულდა და მოწესრიგდა ჩემი სწრაფადმწერალი გადამწერის მიერ. როგორც ვხედავთ, ბერძნულ დედანში წარმოდგენილია ქართული თარგმანის ბ რედაქციის ვარიანტი: ἐπιστέλλω **τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ** „მიმენერა კათოლიკე ეკლესიისათვის,“ მითხრობად **კათოლიკე ეკლესიისა მიმართ** C, მითხრობად **კათოლიკე ეკლესიათა მიმართ** B. ეს ვარიანტული ნაკითხვა არ დასტურდება ა რედაქციაში. აქ, ბერძნულ დედანთან უფრო ახლოს, სწორედ ბ რედაქცია დგას. საინტერესოა, რომ აქ ბერძნულ ხელნაწერში გვხვდება ტერმინი **ταχυσυγράφος**, ოღონდ შერყვნილი ორთოგრაფიით, სადაც ერთი ρ ზედმეტია: ταχυσυγράφου. ტერმინი **ταχυσυγράφος** „მალემწერალი, სწრაფადმწერალი“ (Lampe 2005, 1378) იხმარებოდა გადამწერის, ჩამწერის მიმართ, ვინც სწრაფად და ქარაგმებით, სიმბოლოებით ამოკლებდა წერისას სათქმელს, რაც სრულიად ადეკვატურად არის გადმოცემული ექვთიმეს თარგმანის ორივე რედაქციაში.

ამავე წინადადებაში ვხვდებით სხვა მნიშვნელოვან რედაქციულ სხვაობებსაც: ა რედაქციაშია: და **ჯელითა მოყუსისა ჩემისა, მალიადმწერლისაათა დავანესე სახელგანთქმულთა მათ კაცთაჲ**, ბ რედაქციის B ნუსხა აქ ა რედაქციის ვარიანტს იმეორებს, ხოლო C ხელნაწერში კი გვაქვს: და **აღწერე** **ჯელითა მოყუსისა ჩემისა, მალიადმწერლისაათა, წამებაჲ ესე სახელგანთქმულთა ნეტართა ამათ კაცთანი**. როგორც ვხედავთ, აქ AB ნუსხების ტექსტში ამგვარი ვარიანტული წაკითხვაა: და ჩემი მოყვასის, მალემწერლის ხელით, დავამტკიცე/დავანესე სახელგანთქმულ კაცთა. „წამებაჲ“ აქ უთუოდ გამოტოვებული ჩანს. C ხელნაწერში კი ვკითხულობთ: აღწერე ჩემი მოყვასის, მალემწერლის ხელით, ამ სახელგანთქმული ნეტარი კაცების წამება. სამწუხაროდ, აქ ბერძნულ დედანს ვერ შევადარებთ, რადგან ჰ. დალაჰაი წინადადების დასასრულს აღარ გვთავაზობს.

შემდეგი მაგალითისათვის მოგვეპოვება ბერძნული ვატიკანური ხელნაწერის ტექსტი, ამდენად, შევძლებთ შევადაროთ ის ქართულ თარგმანს: ὁὗτως ἀληθινὸν Θεὸν διερμυῆσθαι ἡμῖν ὁ καλκικῆλδιος Μηνᾶς (Delehay 1910, 139), რაც ნიშნავს: მართლაც ჭეშმარიტ ღმერთს განგვიმარტავს ჩვენ ტკბილადმეტყველი მენა.

Geo¹: ჭეშმარიტი **უფალი** გუაუნყა ჩუენ ტკბილადმეტყუელებითა თჳსითა მენა. A

Geo²: ჭეშმარიტი **ღმერთი** გუაუნყა ჩუენ ტკბილადმეტყუელებითა თჳსითა მენა. BC

მოხმობილი მაგალითიდან ჩანს, რომ აქ ექვთიმემ თავისუფლად თარგმნა ტექსტი: ა) ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაშია: ჭეშმარიტი **უფალი**, ხოლო ბ რედაქციაში კი ჭეშმარიტი **ღმერთი**. როგორც ვხედავთ, აქ ბერძნული ἀληθινὸν Θεὸς-ის ზუსტი თარგმანია ბ რედაქციის ვარიანტი; ბ) ყურადღებას იპყრობს წინადადებაში ბერძნული καλκικῆλδιος „ტკბილხმოვანი, ხმამშვენიერი, მშვენიერად მაღლობელი, ტკბილადმეტყველი“ (Liddell, Scott 1996, 867; Delehay 1910, 143). ის კომპო-

ზიტია, მისი პირველი ნაწილია, **καλός** „მშვენიერი,“ მეორე კი **κλέιδος** „ხმა, ხმაური, სიმღერა, ჰანგი, გალობა.“ ეს კომპოზიტი წმიდა მენას ზედწოდებად არის დადასტურებული ნამების ბერძნული კომენტური ტექსტის მანძილზე (Delehay 1910, 143). **Μηνᾶς ὁ καλκικέλειδος**, ამბობს ჰ. დალაჰაი, მარტივად შეიძლება ნიშნავდეს „მჭევრმეტყველ მოლაპარაკე, მოსაუბრე მენას“ და ნამების ავტორმა აქცია მონამე რიტორად, რომელიც არ ივინყებს თავის პროფესიას მსაჯულისა და იმპერატორის წინაშე და საათობით შეუძლია ილაპარაკოს ისე, რომ მსმენელები ძრწოდნენ და კომპლიმენტებს ეუბნებოდნენ მას, როგორებიცაა: **καλκικέλειδος**, **καλκικρήταρ**, **καλκίφθοιγγος** „ტკბილადმეტყველი, მჭევრმეტყველი რიტორი, შესანიშნავი წარმოთქმის მქონე“ და ა.შ. (იქვე, 143). ჩვენს შემთხვევაში, ექვთიმემ სრულიად მართებულად თარგმნა ტერმინით „ტკბილადმეტყველება“ **καλκικέλειδος**, მაგრამ აქ ის მენას საუბრის მანერას ეხება – **ტკბილადმეტყველებითა თვისითა მენა**, როცა ბერძნულშია: **καλκικέλειδος Μηνᾶς** „ტკბილადმეტყველი მენა.“

არის მეორე შემთხვევა, როცა ჰ. დალაჰაი იმონებებს ბერძნული ვატიკანური კოდექსის წინადადებას, სადაც **καλκικέλειδος Μηνᾶς** „ტკბილადმეტყველ მენას“ ისევ ვხვდებით. აქ ერმოგენე მიმართავს მენას: **Παρακαλῶ σε, κάλλιστε μάκαρ, τὸν καλκικέλειδον κήρυκα τῆς ἀληθείας, τὸ φῶς τῶν ἐν ζόφῳ βυθισμένων εὐξασθαι ὑπὲρ ἑμοῦ** (Delehay 1910, 139), რაც ამგვარად შეიძლება ვთარგმნოთ: გვედრები შენ, უმშვენიერესო ნეტარო, ტკბილადმეტყველო ქადაგო ჭეშმარიტებისა, სიბნელეში ჩაძირულთა ნათელო, ილოცე ჩემთვის. ქვემოთ მოვიყვანთ ამ წინადადების თარგმანს ექვთიმეს თარგმანის რედაქციებში:

Geo¹: გვედრები, წმიდასა მაგას ქნარსა, სულიერსა **ტკბილადმეტყველსა მონამესა** და შუენიერსა **მწყემსსა** და ჭეშმარიტებისა ნათელსა და ღელვაგუემულთა ნავთსაყუდელსა, რაჟთა ლოცვა-ჰყო ჩემთვის. **A**

Geo²: გევედრები, წმიდასა მაგას ქნარსა, სულიერსა **ტკბილადმეტყუელსა მოწამესა** და შუენიერსა **ჭეშმარიტებისა ნათელსა** და ღელვაგუემულთა ნავ[თ]საყუდელსა, რაჲთა ლოცვა-ჰყო ჩემთვის. **B**

გევედრები **შენ**, წმიდასა მაგას ქნარსა, სულიერსა ტკბილადმეტყუელსა მოწამესა და შუენიერსა **მოლუანესა**, **ჭეშმარიტებისასა ნათელსა** და ღელვაგუემულთა ნავთსაყუდელსა, რაჲთა **ლოცვა-ჰყოს** ჩემთვის. **C**

როგორც ვხედავთ, აქ ექვთიმე მთანმიდელმა მოგვცა ბერძნული ტექსტის თავისუფალი თარგმანი. აქ ექვთიმემ გადაასხვაფერა ბერძნული κἀλλιστε μάκαρ, τὸν καλικάδαον κήρυκα τῆς ἀληθείας, τὸ φῶς τῶν ἐν ζῶντι βυθίζομένων „უმშვენიერესო ნეტარო, ტკბილადმეტყველო ქადაგო ჭეშმარიტებისა, სიბნელეში ჩაძირულთა ნათელო“ და ორივე რედაქციაში ვხედავთ მიახლოებით იმავე შინაარსს, მაგრამ სრულიად სხვა სიტყვებით. ბერძნული τὸν καλικάδαον κήρυκα „ტკბილადმეტყველო ქადაგო“ აქ გადაკეთებულია და სამივე ხელნაწერში ერთნაირადაა წარმოდგენილი, როგორც **ტკბილადმეტყუელსა მოწამესა**. ექვთიმეს თარგმანი სრულიად არ არის ამოვარდნილი კონტექსტიდან, პირიქით, ის ტკბილადმეტყველ მოწამეს უწოდებს წმიდა მენას, რაც, როგორც პ. დალაჰაი ამბობს, წამების ავტორისათვისაც დამახასიათებელია (იხ. ზემოთ). რაც შეეხება რედაქციათა ურთიერთმიმართებას, აქ: ა) ა რედაქციის **შუენიერსა მწყემსსა** ბ რედაქციის **B** ხელნაწერში ნათელი იკითხვისით **შუენიერსა ჭეშმარიტებისა ნათელსა** არის ჩანაცვლებული, ხოლო **C**-ში კი **შუენიერსა მოლუანესა, ჭეშმარიტებისა ნათელსა** გვაქვს; ბ) **C**-ში ჩამატებულია ნაცვალსახელი: გევედრები **შენ**; და ა რედაქციის და **B** ხელნაწერის პირდაპირი მიმართვა არაპირდაპირადაა გადაკეთებული.

ბერძნული ვატიკანური კოდექსის მიხედვით მოყვანილ კიდევ ერთ ფრაგმენტში ვხვდებით καλικάδαος Μηνᾶς-ს: Εἰς Θεὸν μέγας καὶ δυνάτης, ὃν ἐρμήνευσεν ἡμῖν δ' καλικάδαος Μηνᾶς (Delehay 1910, 139), რაც ნიშნავს: ერთი(ა) ღმერთი,

დიდი და ძლიერი, ვის შესახებაც გვიხსნიდა ჩვენ ტკბილად-მეტყველი მენა. ექვთიმეს თარგმანის ხელნაწერებში ამ ადგილას ვკითხულობთ:

Geo¹: ერთ არს ღმერთ, **დიდ და ძლიერ**, რომელი მაუწყა ჩუენ მენა. A

Geo²: ერთ არს ღმერთი, **დიდ და ძლიერ**, რომელი მაუწყა ჩუენ მენა. B

ერთ არს ღმერთი, და დიდ არს **ძალი მისი**, რომელი **ჭეშმარიტებით** მაუწყა ჩუენ მენა. C

ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციასა და B ნუსხაში ერთი ტექსტია დაცული, ხოლო C ხელნაწერში კი, მისგან განსხვავებული ორი ვარიანტია: ა) **დიდ და ძლიერ**-ის ნაცვლად გვაქვს: **და დიდ არს ძალი მისი**; და ბ) რომელი მაუწყა ჩუენ მენა-ს ნაცვლად C-შია: რომელი **ჭეშმარიტებით** მაუწყა ჩუენ მენა. ა რედაქციისა და B ნუსხის ორივე ვარიანტი თანხვედრა ბერძნულს, C-სი კი არა. ბერძნულ ტექსტთან მიმართებით ექვთიმეს თარგმანში აქ ერთ სხვაობას ვხედავთ: ბერძნული καλικάδαθς Μηνᾶς „ტკბილადმეტყველი მენა“ აქ მხოლოდ „მენა-თი“ არის წარმოდგენილი. ამ შემთხვევაში, ექვთიმემ გამოტოვა წმიდა მენას ზედწოდება.

Geo¹: კეთილისათჳს დაისაჯე, რამეთუ სიბრძნითა **მასწავებ** ჩუენ სარწმუნოებასა ქრისტესსა, ზ, **ყოვლადკეთილო მონამეო**. A

Geo²: კეთილისათჳს დაისა[ჯე], რამეთუ სიბრძნით **მასწავე** ჩუენ სარწმუნოებაჲ ქრისტესი, ზ, **ყოვლადკეთილო მონამეო**. B

კეთილისათჳს დაისაჯე, რამეთუ სიბრძნით **მასწავებდ** ჩუენ სარწმუნოებასა ქრისტესსა, ზ, **კეთილო მოლუანეო**. C

ამ ადგილას, როგორც ჰ. დალაჰი გვაუწყებს, ბერძნულ ვატიკანურ კოდექსში არის καλὶφθιογῆ ρήτορ „ხმამშვენიერო, ტკბილხმოვანო რეტორო.“ სამწუხაროა, რომ მკვლევარს მხოლოდ ეს სიტყვები მოჰყავს კოდექსიდან და სრულ წინადადებას ვერ შევადარებთ. როგორც ვხედავთ, ბერძნული

καλλιθογγε ρήτορ „ხმამშვენიერო რეტორო“ ექვთიმემ თავისუფლად თარგმნა და ა რედაქციასა და B ნუსხაში გვაქვს ვარიანტული ნაკითხვა **ყოვლადკეთილო მონამეო**, ხოლო C-ში კი **კეთილო მოღუანეო**. ამას გარდა, სამივე ხელნაწერში ზმნა განსხვავებულ დროშია წარმოდგენილი: **მასწავებ A, მასწავე B, მასწავებდ C**.

თხზულების ერთ-ერთ ეპიზოდში მოთხრობილია ერმოგენეს ნათლობის შესახებ. ამ ტექსტიდან მოხმობილ მაგალითში ა და ბ რედაქციების ტექსტებს შორის ორ განსხვავებას ვხედავთ: ა) ა რედაქციაში არის ვარიანტი: მოიღო სული ზეგარდამო შობისაჲ მოსატევებელად ცოდვათა; C ხელნაწერშია: მოიღო სული ზეგარდამო შობისა, მოსატევებელად ცოდვათა; ხოლო B ნუსხაში კი: მოიღო სული ზეგარდამო **მეორედ** შობისაჲ მოსატევებელად ცოდვათა. მეორედ შობა პირის ნათლობას და სულიერად „მეორედ“ შობას გულისხმობს. ამგვარი ვარიანტული სხვაობები შობისაჲ// **მეორედ** შობისაჲ ბერძნული ἢ δευτέρα γέννησις-სა და ἀναγέννησις-ისათვის გვხვდება სხვა ძველ ქართულ ხელნაწერებშიც, სადაც ზოგი რედაქტორი „მეორეს“ ამატებდა, ზოგიც კი ტოვებდა, რომ მკითხველი არ დაეზნია და ქრისტიანობის მიერ უარყოფილი რეინკარნაცია არ ეგულისხმა გაუთვითცნობიერებელ მკითხველს, მიუხედავად იმისა, რომ აქ სულიერი „მეორედ შობა, ხელახალი შობა“ იგულისხმება. ბ) ა რედაქციასა და C ხელნაწერშია: **შეიწყნარა** პატივი ეპისკოპოსობისაჲ, ხოლო B ხელნაწერში კი: **მიიღო** პატივი ეპისკოპოსობისაჲ.¹

Geo¹: და ნეტარმან ერმოგინე მადლითა ქრისტესმიერთა და ღოცვითა მით წმიდათაჲთა მოიღო სული ზეგარდამო

¹ აქვე აღვნიშნავთ, რომ ჩვენს მიერ განხილული წინადადება მოხმობილი აქვს H-341 ხელნაწერიდან სულ სხვა თემასთან დაკავშირებით ედიშერ ჭელიძეს, ნაშრომში „წყლის დასხმითი წესით აღსრულებული ნათლობის შესახებ“, ეკლესია – სძალი უფლისა, თბილისი, 1990.

შობისაჲ მოსატევებელად ცოდვათა, და აღდგომასა ცხოვრებაჲ საუკუნოჲ, სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა, ჴელთა დასხმითა ათცამეტთა ეპისკოპოსთაჲთა, და მუნთქუესვე **შეინყნარა** პატივი ეპისკოპოსობისაჲ. **A**

Geo²: ხოლო ნეტარმან ერმოგინე მადლითა ქრისტესმიერითა და ლოცვითა მით წმიდათაჲთა მოიღო სული ზეგარდამო **მეორედ** შობისაჲ მოსატევებელად ცოდვათა, აღდგომასა ცხ[ორებაჲ საუკუნო]ჲ სახელითა მამისაჲთა, ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა, და ჴელთა დასხმითა ათცამეტთა ეპისკოპოსთაჲთა და **თანადგომითა ჩემ გლახაკისაჲთა**, მუნთქუესვე **მიიღო** პატივი ეპისკოპოსობისაჲ. **B**

და ნეტარმან ერმოგინე მადლითა ქრისტესმიერითა და ლოცვითა მათ წმიდათაჲთა მოიღო სული ზეგარდამო შობისა, მოსატევებელად ცოდვათა, და აღდგომასა ცხოვრება საუკუნოჲ, სახელითა მამისა, ძისა და სულისა წმიდისაჲთა, და ჴელთა დასხმითა ათცამეტთა ეპისკოპოსთაჲთა და **თანადგომითა ჩემ გლახაკისაჲთა**, და მუნთქუესვე **შეინყნარა** პატივი ეპისკოპოსობისაჲ. **C**

ჰ. დალაჰაის მოჰყავს წინადადება ვატიკანური ხელნაწერადან: $\chi\acute{\alpha}\rho\iota\nu\ \eta\tau\acute{\iota}\sigma\tau\alpha\iota\ \acute{o}\ \mu\eta\nu\acute{\alpha}\zeta\ \tau\acute{o}\ \epsilon\alpha\upsilon\tau\omicron\nu\ \lambda\epsilon\acute{\iota}\psi\alpha\nu\omicron\nu\ \epsilon\nu\ \tau\eta\ \pi\acute{\alpha}\lambda\epsilon\iota\tau\epsilon\theta\eta\nu\alpha\iota$, $\eta\tau\acute{\iota}\zeta\ \epsilon\sigma\tau\acute{\iota}\nu\ \tau\acute{o}\ \beta\upsilon\zeta\acute{\alpha}\nu\tau\iota\omicron\nu$ (Delehey 1910, 140), რაც ნიშნავს: წყალობა/სათხოველი ითხოვა მენამ, რომ მისი ნეშტი დაიმარხოს ქალაქში, რომელიც არის ბიზანტია. ექვთიმე ათონელმა ეს წინადადება მაქსიმალურად ტექსტთან ახლოს თარგმნა. მისი თარგმანის შემცველ ხელნაწერებში კი არის ვარიანტული წაკითხვები: **აღიხუვა** მისგან სათხოველი და **ითხოვა** მისგან **რეცა** სათხოველი.

Geo¹: ხოლო წმიდამან მენა **აღიხუვა** მისგან სათხოველი, რაჲთა დაიმარხოს გუამი მისი ბიზინტია ქალაქსა.

Geo²: ხოლო ნეტარმან მენა **აღიხუვა** მისგან სათხოველი, რაჲთა დაიმარხოს გუამი მისი ბიზინტია ქალაქსა.

ხოლო ნეტარმან მენა **ითხოვა** მისგან **რეცა** სათხოველი, რაჲთა დაიმარხოს გუამი მისი ბიზინტია ქალაქსა.

წმიდა მენას წმიდა ნაწილების კონსტანტინოპოლის ახლოს გამორიყვის შემდგომ, ორ თვეში, მაქსიმიანე მოკლულ იქნა ანგელოზის მიერ და ამის შემდეგ სასწრაფოდ გამოიტანეს წმიდა მენას წმიდა ნაწილები სამალავიდან. ჰ. დალაჰაი იმონმებს მენას წმიდა ნაწილების შესახებ ტექსტს ვატიკანური ხელნაწერიდან: *τότε κατέθικαν τὸν τίμιον θησαυρὸν τῶν ἁγίων λειψάνων παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, πρὸμαχον αὐτῆς τε πόλεως καὶ πάσης τῆς οἰκουμένης ἀποθήμενοι* (Delehey 1910, 140), რაც ნიშნავს: შემდეგ მათ დადეს/მოათავსეს ძვირფასი საუნჯე – წმიდა ნაწილები – ზღვის ნაპირზე, როგორც ქალაქის და მთელი დასახლებული სამყაროს მფარველის. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჰ. დალაჰაი სხვაგან ამ წინადადების განხილვისას აღნიშნავს: „წამებაში მოტივტივე კუბოში, თითქოს სამივე მონამის სხეულია: τὰ λείψανα τῶν ἁγίων „წმიდანების ნეშტები.“ მაგრამ, როცა საქმე ეხება წმიდა ნაწილების ზღის ნაპირზე გადატანას, ფრაზა უფრო ბუნდოვანი ხდება: *τότε κατέθικαν τὸν τίμιον θησαυρὸν τῶν ἁγίων λειψάνων παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης*, რაც მაქსიმუმ შეიძლება გავიგოთ, როგორც მხოლოდ ერთი ადამიანის ნეშტზე მითითება“ (Delehey 1910, 144). სამწუხაროდ, ჩვენი ბერძნული ენის ცოდნა ჰ. დალაჰაისას არ შეედრება, მაგრამ მის მიერ მოხმობილ წინადადებაში ბერძნული *τῶν ἁγίων λειψάνων* „წმიდა ნეშტები, ნაწილები,“ სადაც ორივე სიტყვა მრავლობითი რიცხვის ნათესაობით ბრუნვაშია (სიტყვა-სიტყვით: წმიდანების ნეშტების), შეიძლება გავიგოთ, როგორც რამდენიმე, ჩვენს შემთხვევაში, სამი წმიდანის ნეშტი. ამგვარადვე გაიგო ეს ბერძნული სიტყვები ექვთიმე ათონელმა და მის თარგმანში **წმიდათა იგი ნაწილნი** (ა რედაქცია) და **ნაწილნი წმიდათანი** (ბ რედაქცია) დასტურდება.

თუკი ჰ. დალაჰაიმ სრულად მოიტანა წინადადება, მაშინ უნდა აღვნიშნოთ, რომ ექვთიმემ ის მნიშვნელოვნად განავრცო და დაამატა, თუ რა სახის მფარველობა უნდა გაენია წმიდა ნაწილებს, ანაც, დალაჰაიმ მხოლოდ წინადადების პირველი ნაწილი მოიხმო; შესაძლოა, დალაჰაის მიერ მოხმობილი

წინადადების ბოლოს წერტილი იყო და ექვთიმეს მიერ თარგმნილი შემდგომი ვრცელი მონაკვეთი მეორე წინადადებად იყო წარმოდგენილი ბერძნულ ტექსტში (ბერძნულ ენაში უშემასმენლო წინადადებების გამო ეს ადვილად დასაშვებია). სამწუხაროდ, „წმიდა მენას, ერმოგენეს და ევლრაფოსის“ წამების კიმენური ბერძნული ტექსტი ჯერაც გამოუქვეყნებელია, ამდენად, აქ მხოლოდ ვარაუდების გამოთქმა შეგვიძლია. ჩვენ ქვემოთ სრულად მოვიყვანეთ ექვთიმეს თარგმანის რედაქციების შემთხვევაში ვრცელი წინადადება. ამ ვრცელი წინადადების ვარიანტული წაკითხვები კი შემდეგია: ა) ა რედაქციაში არის: დასხნეს **პატიოსანნი იგი საფასენი, წმიდათა იგი ნაწილნი**, ბ-ში კი: დასხნეს **პატიოსანნი იგი** (იგი – C) **ნაწილნი წმიდათანი**. ბ რედაქციაში გამოტოვებულია **საფასენი**, რაც ბერძნულ ტექსტშიც დასტურდება. ბ) ა რედაქციაშია: **ცოდვათა მოსატევებელად**, ხოლო ბ-ში კი: **ცოდვილთა მოსატევებელად ცოდვათა B** ნუსხაში, C-ს გადამწერს კი გამორჩენილი აქვს აქ **ცოდვათა**. გ) ა რედაქციაში ვრცელ ვარიანტულ წაკითხვას ვხვდებით: მოგზაურთა **კუერთხი ძლიერებისაჲ, მენავეთა ნავთსაყუდელი შესავედრებელი და ყოვლისა სოფლისა განმათავისუფლებელი და ჭირისა განმარინებელად**, ბ-ში კი მის მოკლე ვარიანტს: მოგზაურთა **კუერთხად ძლიერებისად და მენავეთა ნავთსაყუდელად**.

Geo¹: სწრაფითა დიდითა მაშინ დასხნეს **პატიოსანნი იგი საფასენი, წმიდათა იგი ნაწილნი**, მახლობელად კიდესა ზღვასა საცნაურად ქალაქისა და ყოვლისა სოფლისა, საკურნებელად სნეულთა და **ცოდვათა მოსატევებელად** და მოგზაურთა **კუერთხი ძლიერებისაჲ, მენავეთა ნავთსაყუდელი შესავედრებელი და ყოვლისა სოფლისა განმათავისუფლებელი და ჭირისა განმარინებელად**, და ესრჳთ ერთობით წინამბრძოლთა მიიღეს წამალი ჭსნისაჲ და გვრგვნი ძლევისაჲ ასპარესსა მას კეთილად მსახურებისასა. A

Geo²: სწრაფითა დიდითა მაშინ დასხნეს **პატიოსანნი იგი** (იგი – C) **ნაწილნი წმიდათანი** მახლობელად კიდესა ზღვასა

საცნაურ[ად] ქალაქისა და ყოვლისა სოფლისა, საკურნებელად სნეულთა და **ცოდვილთა მოსატევებელად ცოდვათა** (– C) და მოგზაურთა **კუერთხად ძლიერებისად და მენავეთა ნავთსაყუდელად**, და ესრეთ ერთობით წინამბრძოლთა მიიღეს წამალი წსნისაჲ და გვრგვნი ძლევისაჲ ასპარესსა მას კეთილად მსახურებისასა. BC

წმიდა მენას პირველი სასწაულის ერთ-ერთ ეპიზოდში მონანიე სასტუმროს მეპატრონე ეუბნება წმიდა მენას, რომ ის მოინანიებს ცოდვებს მის ტაძარში და ბერად აღიკვეცება. ბერად აღკვეცა ა რედაქციაში შემდეგნაირადაა წარმოდგენილი: მოვილო **საქმე მოწესებობისაჲ**, ხოლო ბ რედაქციაში კი: მოვილო **სქემაჲ მონაზონებისაჲ**. როგორც ვხედავთ, აქ ორსავე რედაქციაში ერთი და იგივე აზრია, მაგრამ სხვადასხვა სიტყვებით გამოხატული: საქმე-ჲ ძველ ქართულ ენაში ნიშნავს „გაკეთებულს, ნაქმარს,“¹ მოწესებობა კი „მონაზვნობას, ბერობას.“² სქემა-ჲ ძველ ქართულში ბერძნული σχῆμα-ს ნასესხობაა და ნიშნავს „სამონაზვნო სამოსის ნაწილს ჯვრის გამოსახულებით (მცირე ან დიდი სქემის მონაზვნის)“.³ ბერძნული σχῆμα ნიშნავს „ფორმას, განზომილებას, ჩარჩოს, ზოდიაქოს ნიშანს, ტანსაცმელს, ბერის ტანსაცმელს, სოციალურ ფენას, პოზიციას“ (Lampe 2005, 1359). მონაზონ-ი ძველ ქართულში ნიშნავს „ბერს, მონაზონს.“⁴ ამდენად, ვხედავთ, რომ ბ რედაქციის რედაქტორმა უფრო დააკონკრეტა ა რედაქციის ტექსტი და აქ სასტუმროს მეპატრონე ამბობს, რომ ის „ბე-

¹ ზურაბ სარჯველაძე, ძველი ქართული ენის დოკუმენტირებული ლექსიკონი, 883. ზურაბ სარჯველაძის „ძველი ქართული ენის დოკუმენტირებული ლექსიკონი“ მზადდება გამოსაცემად ჩვენს მიერ, ამდენად, ამ გამოუქვეყნებელ ნაშრომზე წვდომა გამოკვლევის ავტორს გააჩნია.

² იქვე, 690.

³ იქვე, 941.

⁴ ზურაბ სარჯველაძე, ძველი ქართული ენის დოკუმენტირებული ლექსიკონი, 657.

რის სქემას მიიღებს/შეიმოსავს.“ ეს მაგალითი უდაოდ მეტყველებს, რომ ა რედაქციის ტექსტი რედაქტირებულია.

Geo¹: შევინანო **მუნ** და მოვილო **საქმე მონესეობისაჲ**. A

Geo²: შევინანო და მოვილო **სქემაჲ მონაზონებისაჲ**. BC

მოვიყვანთ კიდევ რამდენიმე მაგალითს, სადაც ა რედაქციის ტექსტი, რომელიც A ხელნაწერშია წარმოდგენილი, რედაქტირებულია და ბ რედაქციის BC ხელნაწერებში განსხვავებულად იკითხება:

Geo¹: არცა **შუვანი მჴეცთანი** და არცა **სხუანი სატანჯველნი შემძლებელ არიან ჩუენდა** [განყენებად] სიყუარულსა მას ქრისტესა.

Geo²: არცა **შუამან მჴეცთამან**, არცა **სხუათა სატანჯველთა შემძლონ ჩუენ** განყენებად სიყუარულსა (+ მას C) ქრისტესსა. BC

წამებაში საუბარია, რომ წმიდა მონამეთა აღსასრულის შემდეგ მაქსიმიაზე ანგელოზმა მოკლა. ა რედაქციის ვარიანტულ წაკითხვაშია **მიელო სული მისი მისგან**, რაც ბ რედაქციაში ჩანაცვლებულია ლაკონიური **მოიკლა**-თი. ამასთანავე, ბ რედაქციაში ჩამატებულია, რომ იგი **ფარულად** მოიკლა ანგელოზის მიერ:

Geo¹: ვიდრე აღსრულებამდე მაქსიმიაწესსა, რომელი შემდგომად ორისა თუისა ტანჯული ანგელოზისა მიერ **მიელო სული მისი მისგან**. A

Geo²: ვიდრე აღსრულებადმდე მაქსიმიაწესსა, რომელი შემდგომად ორისა თუისა ტანჯული **ფარულად** ანგელოზისა მიერ **მოიკლა**. BC

წმიდა მენას სასწაულების ტექსტშიც ვხვდებით მაგალითებს, სადაც ა რედაქციის ტექსტი რედაქტირებულია. ქვემოთ მოყვანილი მაგალითიდან ჩანს, რომ ა რედაქციის **ვისმინოთ** ბ-ში ჩანაცვლებულია **ისმინენით**-ით, ხოლო **წმიდისა მონამისა** კი **მონისა**-თი.

Geo¹: ან **ვისმინოთ**, ძმანო, საკვრველებანი, რომელნი ქმნნა ღმერთმან ჯელითა **წმიდისა მონამისა** თჳსისა მენაფითა.

A

Geo²: ან **ისმინენით**, ძმანო, საკვრველებანი, რომელნი ქმნნა ღმერთმან ჯელითა **მონისა** თჳსისა მენაფითა. BC

სასწაულების ბერძნულ ტექსტში ვკითხულობთ: ἀναστὰς μελίσθω κατὰ ἄρμῶν καὶ βᾱλῷ εἰς τὴν σπυρίδα καὶ ῥίψω εἰς τὴν λίμνην (Pomjalovskij 1900, 64,3-4), რაც ნიშნავს: მაგრამ ავ-დგები რა, დავაქუცმაცებ კიდურებს და ჩავყრი მათ გოდორში და ჩავაგდებ ტბაში. როგორც ვხედავთ, აქ ბერძნულ ტექსტში დასტურდება სიტყვა λίμνη, რაც „ტბას, ჭაობიან ტბას, ტბორს, ხელოვნურ ტბას ან წყალსატევს, ყურეს, ზღვას“ ნიშნავს (Liddell, Scott 1996,1050). ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაში ის მოცემულია, როგორც „ტბა,“ ხოლო ბ-ში კი „ზღვა.“ ბ-ს ვარიანტული წაკითხვაც არ შეიძლება შეცდომად მივიჩნიოთ, მით უმეტეს, რომ ტექსტში საუბარია ალექსანდრიის მახლობელ ადგილებზე, სადაც ხმელთაშუა ზღვაა.

Geo¹: არამედ დავჭრნე ასონი მისნი და შთავსხნე გოდორსა და შთავაგდო **ტბასა**. A

Geo²: არამედ დავჭრნე (+ ყოველნი C) ასონი მისნი, შთავსხნე გოდორსა და შთავაგდო **ზღუასა**. BC

შემდეგ მაგალითში ვხედავთ, რომ ა რედაქციის ვარიანტული წაკითხვა **მოვიდოდა** ჩანაცვლებულია ბ-ში **მოინია**-თი:

Geo¹: და, აჰა, ესერა, **მოვიდოდა** წმიდაჲ მონამჴ ქრისტესი მენა. A

Geo²: და, აჰა, ესერა, **მოინია** წმიდაჲ მონამე ქრისტესი მენა. BC

შემდეგი ორი მაგალითიდან ჩანს, რომ ა რედაქციის ვარიანტული წაკითხვების ფრაზებში გადასმულია სიტყვები ბ რედაქციაში:

Geo¹: მასვე ჟამსა **წმიდამან ალილო გოდორი იგი**. A

Geo²: მასვე ჟამსა **ალილო გოდორი იგი წმიდამან**. BC

Geo¹: ვხედავ **მადლსა ღმრთისასა შენ თანა**. A

Geo²: ვხედავ **შენ თანა მადლსა ღმრთისასა**. BC

ა რედაქციის ვარიანტული წაკითხვა **მოვაკუდინე, რაათა დავიმკვდრო**, რაც განზრახვის აღწერას წარმოადგენს, „მოვკალი, რომ დავპატრონებოდი“ ბ რედაქციაში ჩანაცვლებულია შემდეგი ვარიანტით: **მოვჰკალ იგი და დავიმკვდრე**, რაც უკვე დასრულებულ მოქმედებას აღნიშნავს: „მოვკალი და დავეპატრონე.“

Geo¹: მაშინ აღვდეგ და **მოვაკუდინე, რაათა დავიმკვდრო** საფასე მისი. A

Geo²: მაშინ აღვდეგ და **მოვჰკალ იგი და დავიმკვდრე** საფასე მისი. BC

ა რედაქციის ვარიანტული წაკითხვას ფრიად მრავალ არიან **შეცოდებანი ჩემნი** ბ რედაქციაში აკლია სიტყვები: **შეცოდებანი ჩემნი**:

Geo¹: აღვიარებ შეცოდებათა ჩემთა, რამეთუ ფრიად მრავალ არიან **შეცოდებანი ჩემნი**.

Geo²: აღვიარებ შეცოდებათა ჩემთა, რამეთუ ფრიად (– C) მრავალ არიან. BC

სასწაულების ერთ-ერთ ეპიზოდში წმიდა მენამ გადანყვიტა, რომ აღედგინა მკვდარი. მიზეზი ბერძნულ დედანში ამგვარადაა მოცემული: Κλίνας δὲ τὰ γόνυατα αὐτὸν ὁ ἄγιος Μηνᾶς ἐπὶ πλείστον ὥραν ἐδέετο τὸν Θεὸν, ἵνα ἀναστήσῃ τὸν φονευσθέντα σὺν καὶ τὸν ἄνθρωπον τὸν φονευσάντα μόνον, ἀλλὰ καὶ δὴ τοὺς τότε αἰρετικούς τε καὶ Ἑλληνας, τοὺς κρατήσαντας ἀπιστίαν εἰς τὸν ἄγιον τὸν Θεὸν (Pomjalovskij 1900, 65, 10-14), რაც ნიშნავს: და წმიდა მენამ, მოიდრიკა რა მუხლები, დიდი ხნის მანძილზე ევედრა ღმერთს, რომ აღედგინა მოკლული, არა მხოლოდ მისი გულისთვის, ვინც მოკლა, არამედ, **იმ დროის ერეტიკოსების და წარმართების**, ვინც ჯიუტად აგრძელებდა ღვთის წმიდანის ურწმუნობას. ექვთიმეს თარგმანი ორი რედაქციითაა ჩვენამდე მოღწეული, აქ: ა) ა რედაქციის ვარიანტული წაკითხვა **მრავალ ჟამ** ჩანაცვლებულია ბ-ში **მყოვარ**

ჟამ-ით; ბ) ა რედაქციის **მკუდარი** ბ-ში წარმოდგენილია, როგორც **მოკლული**; გ) ბერძნული **τότε αἰρετικοὺς τε καὶ Ἑλληνας**, რაც ნიშნავს „იმ დროინდელი ერეტიკოსების და წარმართების“ ა რედაქციაში იკითხება, როგორც **ჟამისა მისთვის და მწვალელებლთა მათთვის და წარმართთა მათ**, რაც ნიშნავს „იმ დროისათვის და მწვალელებისთვის და წარმართებისთვის,“ რაც ზუსტად არ შეესაბამება ბერძნულ ტექსტს. ბ რედაქციაში ა რედაქციის ვარიანტული ნაკითხვა გასწორებულია და აქ ვკითხულობთ: **ჟამისა მისთვის მწვალელებლთაჲსა და წარმართთათჳს**.

Ge¹: და მოიდრიკნა მუჴლნი წმიდამან მენა **მრავალ** ჟამ და ითხოვდა ღმრთისაგან, რაათა აღადგინოს **მკუდარი** იგი არა ხოლო კაცისა მისთვის, რომელმან მოჰკლა იგი, არამედ **ჟამისა მისთვის და მწვალელებლთა მათთვის და წარმართთა მათ**, რომელნი ურწმუნო იყვნეს წმიდისა მენაჲსთვის.

Ge²: და მოიდრიკნა მუჴლნი თჳსნი წმიდამან მენა **მყოვარ** ჟამ და ითხოვდა ღმრთისაგან, რაათა აღადგინოს **მოკლული** იგი არა ხოლო **თუ** კაცისა მისთვის, რომელმან მოკლა იგი, არამედ **ჟამისა მისთვის მწვალელებლთაჲსა და წარმართთათჳს**, რომელნი ურწმუნო იყვნეს წმიდისა მოწამისა მენაჲსთვის. BC

წმიდა მენას პირველი სასწაულის ბოლოს ამგვარი ბერძნული ტექსტია: Δοξασάντων δὲ πάντων τὸν Θεόν, ἐξέστη ὁ **ξένος** ἄκαιστος ὧτι σφαγῆς ἀνέστη (Pomjalovskij 1900, 65,31-32), რაც ნიშნავს: და როცა ყველა ადიდებდა ღმერთს, უცხო გაოცდა, მოისმინა რა, რომ მკვლელობისგან (მოკლული) აღდგა. აქ ექვთიმე ათონელის თარგმანში ბერძნული **ξένος** „უცხო“ ჩანაცვლებულია „ვაჭრით.“ ა რედაქციაში ბერძნული **ἄκαιστος**, რაც ზმნის **ἄκαισ** „სმენა, მოსმენა“ ანმყო დროის მიმღეობაა და ნიშნავს „სმენისას, მოსმენისას,“ მართებულად თარგმნილია, როგორც **სმენისა მისთვის**, რაც ბ რედაქციაში, რატომღაც, გამოტოვებულია. წინადადების ბოლოს კი, ა რედაქციაში ბერძნულ ტექსტთან მიმართებით, დამატებულია ფრაზა: **და ადი-**

დებდა ღმერთსა. როგორც ჩანს, ბ რედაქციის რედაქტორმა შეამჩნია, რომ ა რედაქციაში ეს ფრაზა დამატებული იყო და მან ის ამოიღო.

Geo¹: და ყოველნივე იგი ადიდებდეს ღმერთსა, და განკვრდებოდა **ვაჭარი** იგი **სმენისა მისთვის**, ვითარ-იგი მოკუდა და კუალად აღდგა **და ადიდებდა ღმერთსა. A**

Geo²: და ყოველნი ადიდებდეს ღმერთსა. და განკვრდა **ვაჭარი** იგი, ვითარ მოკუდა და კუალად აღდგა. BC

ბერძნულ ტექსტშია: Ὅτε δὲ ἐτελέσθη ὁ ὄρκος, ἀνεχώρησαν οἱ δύο **εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν**. Ὅτε δὲ ἐξῆλθον ἐκ τοῦ τόπου ἀμφοτέρωι ὧς ἀπὸ μιλίων **τριῶν** (Pomjalovskij 1900,72,5-6), რაც ნიშნავს: ხოლო როცა ფიცი აღსრულდა, ორივე უკუიქცა/უკან დაბრუნდა თავისი (სახლისაკენ). ხოლო როცა წავიდნენ იმ ადგილიდან, ორივემ გაიარა დაახლოებით სამი მილიონი. ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაში ვკითხულობთ: წარვლეს მილიონი **ერთი**, რაც არ შეესაბამება ბერძნულ ტექსტს, ერთი მილიონის ნაცვლად აქ ნათლად ვკითხულობთ: ἐξῆλθον ... ὧς ἀπὸ μιλίων **τριῶν** „გაიარეს ... დაახლოებით სამი მილიონი.“ როგორც ჩანს, ბ რედაქციის რედაქტორმა შეამჩნია ეს შეუსაბამობა და გაასწორა ის. ბ რედაქციის ვარიანტული წაკითხვაა: **წარვლეს სამი მილიონი.** ა რედაქციის ტექსტთან მიმართებით ბ-ში ვხვდებით ჩანართს: **და წარემართნეს**, რაც ისევ „და წავიდნენ-ს“ ნიშნავს. ბერძნულ ტექსტში ორი ზმნაა, რაც წასვლას უკავშირდება, ა) ἀνεχώρησαν, რაც ზმნის ἀναχωρέω „უკუიქცევა, უკან დაბრუნება“ III პ. მრ. რ-ის აორისტის ფორმაა და ბ) ἐξῆλθον, რაც ზმნის ἐξέρχομαι „წასვლა, გასვლა“ III პ. მრ. რ-ის აორისტის ფორმაა. ორი ზმნა არის წარმოდგენილი ა რედაქციაშიც.

Geo¹: და ვითარცა აღასრულა ფიცი იგი, წარვიდეს ორივე და **წარვლეს მილიონი ერთი. A**

Geo²: და ვითარცა აღასრულა ფიცი, წარვიდეს ორნივე და **წარემართნეს** და **წარვლეს სამი მილიონი. C**

ნამებისა და სასწაულების ტექსტებში ვხვდებით მაგალითებს, სადაც ქართული თარგმანის ა რედაქციასა და ბ რედაქციის B ხელნაწერში ერთნაირი ვარიანტული წაკითხვაა, ხოლო C ხელნაწერში კი განსხვავებული და პირიქით, ა რედაქციისა და C ხელნაწერის ვარიანტული წაკითხვები ერთნაირია, ხოლო B ხელნაწერში კი განსხვავებული. ეს მაგალითები შესაძლოა, აიხსნებოდეს ამგვარად: B და C ხელნაწერების გადამწერებს ხელთ ჰქონდათ ორივე რედაქციის ხელნაწერები და ისინი ადარებდნენ მათ და მათთვის საუკეთესო ვარიანტულ წაკითხვებს არჩევდნენ.

მოვიყვანთ რამდენიმე მაგალითს, სადაც ა რედაქციის ვარიანტულ წაკითხვას ეთანხმება B ხელნაწერი, ხოლო C ხელნაწერი კი განსხვავებულ იკითხვის გვთავაზობს. ქვემოთ მოყვანილ მაგალითში ა რედაქციის **კაცთმოყუარისა** ქრისტესა განმეორებულია B ხელნაწერში, ხოლო C-ში კი გვაქვს: **იესუ** ქრისტესა.

Geo¹: შემდგომად გარდამოსლვისა **კაცთმოყუარისა** ქრისტესა. A

Geo²: ხოლო შემდგომად გარდამოსლვისა **კაცთმოყუარისა** ქრისტესა. B

ხოლო შემდგომად გარდამოსლვისა **იესუ** ქრისტესა. C

იმავე შემთხვევას ვხედავთ შემდეგ მაგალითშიც. აქ ა რედაქციის და B ხელნაწერის ვარიანტული წაკითხვაა: ნიში **ჯუარისა** გამოსახის, ხოლო C ხელნაწერში კი გვაქვს: ნიში **ქრისტესი** გამოსახის.

Geo¹: ჴელის დადებითა ნიში **ჯუარისა** გამოსახის. A

Geo²: ჴელის დადებითა ნიში **ჯუარისა** გამოსახის. B

ჴელის დადებასა ნიში **ქრისტესი** გამოსახის. C

მოვიხიშოთ კიდევ ერთ მაგალითს, სადაც ა რედაქციის და B ხელნაწერის ვარიანტული წაკითხვა მსგავსია, ხოლო C ხელნაწერში კი განსხვავებული იკითხვისია წარმოდგენილი. ქვშია **წულილი** არმულისაგან **აღძრული** არის დაცული AB

ხელნაწერებში, ხოლო C-ში კი **ქვშა ზღვსა** არმურისაგან **აღრეული**. ამასთან, წინადადების ბოლო სამივე ხელნაწერში განსხვავებულად არის მოცემული.

Geo¹: ხოლო ერისა მის სიმრავლჳ, ვითარცა ქვშაჲ **წულილი** არმულისაგან **აღძრული მოკრბა მუნ**.

Geo²: ხოლო ერისა მის სიმრავლე, ვითარცა ქვშაჲ **წულილი** არმულისაგან **აღძრული შემოკრბა**. B

ხოლო ერისა მის სიმრავლე **იყო**, ვითარცა **ქვშა ზღვსა** არმურისაგან **აღრეული შემოკრბეს**. C

მოვიხიშოთ რამდენიმე მაგალითს, სადაც ა რედაქციის ვარიანტულ წაკითხვას ეთანხმება C ხელნაწერი, ხოლო B-ში კი განსხვავებული იკითხვისია. ქვემოთ მოყვანილ მაგალითში ა რედაქციასა და C ხელნაწერში არსებულ ვარიანტულ წაკითხვაში გადასმულია სიტყვები, რის შედეგადაც, იცვლება მნიშვნელობა. AC ხელნაწერებშია: რაჲსა, **ვითარცა სიყუარულით**, ხოლო B ხელნაწერში კი: რაჲსა **სიყუარულითა, ვითარცა**.

Geo¹-შია: რაჲსა, **ვითარცა სიყუარულით**, სიტყვსა ჯელოვნებისასა წარმოიღებ. A

Geo²: რაჲსა **სიყუარულითა, ვითარცა** სიტყუაჯელოვნებასა წარმოიღებ. B

რაჲსა, **ვითარცა სიყვარულით**, სიტყუაჲ ჯელოვნებასა წარმოიღებ. C

შემდეგ მაგალითში ა რედაქციასა და C ხელნაწერში არსებითი სახელი „სახელი“ მრავლობით რიცხვშია, B ხელნაწერში კი მხოლოდობით; AC ხელნაწერებში გვაქვს ვარიანტი: წიგნსა მას **ცხოველთასა**, ხოლო B ხელნაწერში კი წიგნსა მას **ცხორებისასა**.

Geo¹: რამეთუ **სახელები** თქუენი დაწერილ არს წიგნსა მას **ცხოველთასა**. A

Geo²: ხოლო **სახელი** თქუენი დაწერილ არს წიგნსა მას **ცხორებისასა**. B

რამეთუ **სახელები** თქუენი დაწერილ არს წიგნსა მას **ცხოველთაჲსა. C**

ა რედაქციასა და C ხელნაწერში ვხვდებით ერთნაირ ვარიანტულ წაკითხვას, რომელთან მიმართებითაც B ხელნაწერში განსხვავებული იკითხვისია:

Geo¹: მთავართა ჩემთა ზედა **დაგადგინე უმთავრეს ყოველთაჲსა. A**

Geo²: ყოველთა მთავართა ჩემთა ზედა **უმთავრესად დაგადგინე. B**

მთავართა ჩემთა ზედა **დაგადგინე უმთავრეს ყოველთაჲსა. C**

აქვე მოვიხმობთ რამდენიმე მაგალითს, სადაც სამივე ხელნაწერში განსხვავებულ ვარიანტულ წაკითხვას ვხვდებით:

ა) Geo¹: მაშინ მოძღუარმან **კერპთმსახურებ[ისა]მან მწეცებრ განრისხებულმან მის ზედა. A**

Geo²: მაშინ მოძღუარმან **ღმრთისმსახურებისამან მწეცებრ განძვნებულმან მას ზედა. B**

მაშინ მოძღვარმან **კერპთამან განრისხებულმან მწეცებრ მის ზედა. C**

ბ) Geo¹: წარვედ და იცან **ჭეშმარიტი მეფე**, რომლისა **იქმნებიან მისსა** ძლუენის მიმღებელ და მრავალნი მისსა მიიყვანნე სადიდებელად **მისდა. A**

Geo²: წარვედ, იცან **მეფე ქრისტე, ღმერთი ჭეშმარიტი**, რომლისა **იქმენ შენ** მისსა ძლუენის მიმღებელ და მრავალნი **მოიყვანენ მისსა** სადიდებელად **შენდა. B**

წარვედ და იცან **შენ ჭეშმარიტი მეფე**, რომლისა **იქმენ შენ** მისსა ძლუენისა მიმღებელ და მრავალნი **მისსა მოიყუანენ** სადიდებელად **შენდა. C**

გ) Geo¹: აღიძრა ამბოხი დიდი **სტვრითა** და ბობლნითა და **მრავალსახითა მოყურებითა** განვიდეს გარეშჲ ქალაქსა შემთხუევად მისსა, და **ესევითარ** შევიდა ქალაქად **შემთხუევად მისა. A**

Geo²: აღიძრა ამბოხი დიდძალი **საყვრითა** და ბობლნითა, **მრავლითა სახიობითა** განვიდეს გარეშე ქალაქსა შემთხუევად მისსა, და **ესრეთ** შევიდა ქალაქად. B

აღიძრა ამბოხი დიდძალი **სტვრთა** და ბობლანთა, **მრავლფერითა მღერითა** განვიდეს გარეშე ქალაქსა შემთხუევად მისსა, და **ესევეითართა დიდებითა შევიდეს** ქალაქად. C

დ) Geo¹: და **ბრძანა** მისი მცველითა **დაკრძალვაჲ**. A

Geo²: და **უბრძანა** მისი მცველითა დაკრძალვაჲ **აუწყა ჭეშმარიტებით**. B

და **უბრძანა** მისი **დაკრძალვაჲ საპყრობილესა შინა**. C

როგორც ზემოთ მოხმობილი მაგალითებიდან გამოჩნდა, ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი „მენას, ერმოგენესა და ევგრაფოსის წამების“ და წმიდა მენას სამი სასწაულის ტექსტი ორი რედაქციითაა ჩვენამდე მოღწეული. სამწუხაროდ, წამების ბერძნული ტექსტის ოდენ ფრაგმენტებია გამოქვეყნებული და, ამდენად, ბერძნულ დედანთან ექვთიმეს თარგმანის სრულად შედარების საშუალება არ მოგვეცა. რაც შეეხება წმიდა მენას სამ სასწაულს, მათი ტექსტი სრულად შევადარეთ ბერძნულ დედანს და ექვთიმეს მთარგმნელობით მეთოდზე მსჯელობის საშუალებაც არის. ქვემოთ, გამოკვლევის 4.1., 4.2. და 4.3. ქვეთავებში, სადაც წმიდა მენას სამი სასწაულის ქართული თარგმანის მიმართებას განვიხილავთ ბერძნულ ამოსავალ ტექსტთან, უხვადაა წარმოდგენილი მაგალითები, სადაც ნათლად ჩანს, რომ ექვთიმეს ქართული თარგმანი ორი რედაქციითაა წარმოდგენილი და განხილულია ამ რედაქციათა ვარიანტული წაკითხვების მიმართება ბერძნულ ტექსტთან. ექვთიმეს თარგმანის წამებისა და სასწაულების ტექსტებში გვხვდება მაგალითები, სადაც ა რედაქციის ვარიანტულ წაკითხვას ხან B ხელნაწერის და ხანაც C-სი ემთხვევა. ეს კი, ჩვენის აზრით, განაპირობა ამ ხელნაწერთა გადამწერების ხელთ არსებულმა ორივე რედაქციის ტექსტმა, საიდანაც ისინი მათთვის უფრო მისაღებ ვარიანტს არჩევდნენ,

ხანაც კი ორივეს უარყოფდნენ და თავიანთ იკითხვის სთავაზობდნენ მკითხველს.

4. წმიდა მენას სამი სასწაულის ბერძნული ტექსტისა და ექვთიმე ათონელისეული თარგმანის ურთიერთმიმართებისათვის

ექვთიმე ათონელის მთარგმნელობითი მეთოდის შესახებ ვისაუბრეთ ტომის შესავალში, „წამება წმიდათა და ყოვლადქებულითა მოწამეთა აკეფსიმა, იოსებ და აითალაასის“ ტექსტის ბერძნული დედნისა და ექვთიმეს თარგმანის ურთიერთმიმართების საკითხების განხილვისას და ზემოთ, ჩვენი გამოკვლევის ქვეთავში – 2.1. ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმილი და „წმიდა მენას, ერმოგენესა და ევგრაფოსის წამების“ ტექსტის შემდგომ დართული წმიდა მენას სასწაულებსათვის – ამდენად, აქ ამაზე აღარ შევჩერდებით, არამედ ცალ-ცალკე წარმოვადგენთ ექვთიმეს მიერ თარგმნილი სამი სასწაულის ბერძნული ტექსტის თარგმნისას „კლება-მატებით“ გადასხვაფერებულ მაგალითებს: 4.1. ქვეთავში განვიხილავთ შემთხვევებს, როცა ექვთიმე გადააკეთებს/გადაასხვაფერებს სათარგმნ ტექსტს; 4.2.-ში ბერძნულ დედანთან მიმართებით „მატების“ მაგალითებს, ხოლო 4.3.-ში მოვიყვანთ შემთხვევებს, სადაც ექვთიმე „კლებას“ მიმართავს. აქვე აღვნიშნავთ, რომ მაგალითებში არ მოგვაქვს უმნიშვნელო ნიმუშები, როგორებიცაა ბერძნული დედნის ერთი სიტყვის იმავე მნიშვნელობის ან შინაარსის მეორე ქართული სიტყვით ჩანაცვლების, ანაც უმნიშვნელო სიტყვების გამოტოვების ან დამატების, რითაც სათარგმნ ტექსტის შინაარსი სრულიად არ იცვლება.

4.1. წმიდა მენას სამი სასწაულის ბერძნული ტექსტის თარგმნისას ექვთიმე მთაწმიდელის მიერ ამოსავალი ტექსტის გადასხვაფერების ნიშნები

ექვთიმე მთაწმიდელმა ბერძნული **δίσκος**, რომელიც გვხვდება მრავალგზის წმიდა მენას მეორე სასწაულის ტექსტში, სათაურიდან დაწყებული, სასწაულის ბოლომდე (Pomjalovskij 1900, 66-67), ყველგან (სათაურის გარდა, რადგანაც ქართულ თარგმანში სათაური არ გვაქვს) თარგმნა, როგორც „ბარძიმი.“ ბერძნული **δίσκος** ნიშნავს: 1. მზის ან მთვარის სფეროს, 2. თევზს, 3. ფეშხუნს, განსაკუთრებით, ოქროს ფეშხუნს, რომელზეც ევქარისტიის დროს პურს დებენ, 4. გონგს (Lampe 2005, 374-5). როგორც ვხედავთ, ბერძნულ ენაში ეს სიტყვა ბარძიმს არ ნიშნავს. მისი ლათინური შესატყვისია *patena*. ფეშხუნი ნიშნავს „დიდ თევზს, სინს, ძირიან თევზს, რომელზეც ლიტურგიის დროს იდება „ტარიგი,“ მაცხოვრის მოსახსენებელი ნაკვეთი სეფე.“¹ ყველაზე გავრცელებული ბერძნული შესატყვისი ქართული ბარძიმისა კი არის **πότηριον** (Lampe 2005, 1124). სამწუხაროდ, ჩვენ ვერ ავხსნით, თუ რატომ ჩაანაცვლა ექვთიმე ათონელმა ბერძნული **δίσκος** „ფეშხუნი“ თავის თარგმანში „ბარძიმით.“ ქვემოთ განხილულ მაგალითებში მრავლად შეგვხვდება ბერძნული **δίσκος**-ის „ფეშხუნ-ით“ თარგმნის შემთხვევები, მაგრამ მათზე ალარ შევჩერდებით.

პირველი სასწაულის, ისაურელი პილიგრიმის შესახებ, ტექსტში ექვთიმე ათონელმა მრავალი განსხვავება შეიტანა ბერძნულ დედანთან მიმართებით. ბერძნულ დედანშია: ὁ δὲ κήρυς τῆς ἀποθήκης περιποιήσατο **στρώματα**, ὅπως ὑπνώσασιν ἀμύττεροι (Pomjalovskij 1900, 63,26-27), რაც ნიშნავს: ხოლო სასტუმროს პატრონმა მოამზადა სარეცელი, რომ ორივეს და-

¹ ზურაბ სარჯველაძე, ძველი ქართული ენის დოკუმენტირებული ლექსიკონი, 1058.

ეძინა. როგორც ვხედავთ, ტექსტში საუბარია სასტუმროს პატრონის მიერ სარეცლის მომზადებაზე, რომ მას და სტუმარს დაეძინათ. ექვთიმეს თარგმანში კი საუბარია არა სარეცელსა და დაძინებაზე, არამედ სასტუმროს პატრონის მიერ ტაბლის მოტანასა და დადგმაზე, რომ სტუმარს ეჭამა და დაეძინა. ექვთიმემ აქ შეცვალა ბერძნული დედნის $\sigma\tau\omega\mu\alpha$ „სარეცელი, დასაწოლი, ქვეშაგები“ (Liddell, Scott 1996, 1656) „ტაბლ-ით“ და, ამდენად, შემდეგ ფრაზაშიც ჩაამატა, რომ „კაცს ჭამა ენდომებოდა.“ რადგან ექვთიმე აქ მოგვითხრობს, რომ სასტუმროს პატრონი ზრუნავს მხოლოდ სტუმრის კვებასა და დაძინებაზე, მის თარგმანში, მხოლოდ სტუმარს მიემართება მისი ზრუნვა მაშინ, როცა ბერძნულ დედანშია: $\pi\alpha\varsigma\ \iota\pi\nu\omega\sigma\omega\varsigma\iota\nu\ \acute{\alpha}\mu\phi\acute{o}\tau\epsilon\rho\iota$ „რომ ორივეს დაეძინა.“ ექვთიმეს თარგმანშია: ხოლო მეპანდოქსემან მან **მოიღო ტაბლაჲ და დაუგო** (დაუდგა B) **ნინაშე მისსა,** და **ვითარცა ჭამაჲ ენება და დაძინების** (ვითარცა სჭამა, ენება დაძინების C).

ექვთიმემ თავისუფლად თარგმნა ფრაზა შემდეგ ნინადადებაში. ბერძნულ დედანშია: $\iota\delta\omega\nu\ \delta\epsilon\ \tau\omicron\ \beta\alpha\lambda\acute{\alpha}\nu\tau\iota\omicron\nu\ \tau\omicron\nu\ \alpha\nu\delta\rho\acute{\iota}\varsigma\ \acute{o}\ \acute{\alpha}\rho\iota\theta\eta\kappa\acute{\alpha}\rho\iota\omicron\varsigma,\ \epsilon\iota\sigma\eta\lambda\theta\epsilon\nu\ \epsilon\iota\varsigma\ \tau\eta\nu\ \kappa\alpha\rho\delta\acute{\iota}\alpha\nu\ \alpha\upsilon\tau\omicron\nu\ \acute{o}\ \pi\acute{\alpha}\nu\tau\omicron\tau\epsilon\ \beta\alpha\sigma\kappa\alpha\acute{\iota}\omega\nu\ \tau\eta\nu\ \acute{\alpha}\lambda\upsilon\pi\omicron\nu\ \zeta\omega\eta\nu\ \eta\mu\acute{\omega}\nu\ \delta\iota\acute{\alpha}\beta\omicron\iota\omicron\varsigma,\ \kappa\alpha\iota\ \epsilon\beta\acute{\iota}\gamma\lambda\epsilon\upsilon\sigma\epsilon\ \tau\omicron\nu\ \xi\acute{\epsilon}\nu\omicron\nu\ \xi\acute{\omega}\varsigma\ \iota\nu\ \acute{\alpha}\nu\epsilon\kappa\omicron\iota\mu\eta\theta\eta$ (Pomjalovskij 1900, 63,27-30), რაც ამგვარად შეიძლება ითარგმნოს: როცა სასტუმროს მეპატრონემ დაინახა კაცის საფულე, ვინც მუდამ ებრძვის ადამიანების მოდგმას, ეშმაკი, შევიდა მის გულში და უთვალთვალებდა, სანამ უცხო დაიძინებდა. აქ ექვთიმემ გადაასხვაფერა ეშმაკის დახასიათება. მან დედნისეული $\acute{o}\ \pi\acute{\alpha}\nu\tau\omicron\tau\epsilon\ \beta\alpha\sigma\kappa\alpha\acute{\iota}\omega\nu\ \tau\eta\nu\ \acute{\alpha}\lambda\upsilon\pi\omicron\nu\ \zeta\omega\eta\nu\ \eta\mu\acute{\omega}\nu$ „ვისაც მუდამ შურს უზრუნველი ცხოვრების,“ ამგვარი მსჯელობით შეცვალა: „ვინც მუდამ ებრძვის ადამიანების მოდგმას.“ ექვთიმეს თარგმანში ვკითხულობთ: და იხილა მეპანდოქსემან მან კისაკი იგი ოქროვთა (იგი ოქროვთა – BC) კაცისა მის თანა. მას ჟამსა (ქმაშინ BC) შევიდა ეშმაკი გულსა

მის კაცისასა (ეშმაკი გულსა მისსა B, გულსა მისსა ეშმაკი C),
რომელი მარადის ჰბრძავს ნათესავსა კაცთასა.

ექვთიმემ გადააკეთა დედნისეული შინაარსი შემდეგ
ნინადადებაში, ბერძნულ ტექსტში: ἄρα τί ποιήσω τὸ σῶμα
τοῦτο, μὴ ἰδὼ τίς τὸν φόνον ὄντων ἐποιήσω καὶ ἐκφάνῃ με εἰς
τὴν **ἐξουσίαν** (Pomjalovskij 1900, 64,2-3), რაც ნიშნავს: რა ვუყო
სხეულს, რომ ვერავინ დაინახოს მკვლელობა, რომელიც ჩავი-
დინე და გამომამჟღავნოს ხელისუფლის ნინაშე? აქ ექვთიმემ
ჩაანაცვლა ბერძნული ἐκφάνῃ με εἰς τὴν **ἐξουσίαν** „გამომამჟა-
ვნოს ხელისუფლის ნინაშე“ **აუწყოს მეფესა**-თი და ნინადა-
დების ექვთიმესეულმა თარგმანმა ამგვარი სახე მიიღო: აქ
რაჲ უკუე ვყო გუამი ესე (გუამი ესე – B)? ნუუკუე იხილოს
ვინმე, რომელი-ესე ვყავ და **აუწყოს მეფესა**?

შემდეგ ნინადადებაში ექვთიმემ გადაასხვაფერა ბერ-
ძნული ტექსტის შინაარსი, სადაც ვკითხულობთ: καὶ ἰδοὺ ὁ
ἄγιος μάρτυς τὸν Χριστὸν Μηνᾶς ἔφθασε καὶ βαλῆται μετὰ
πλήθους πολλοῦ, ὃς ἐν **σχήματι σπαθarioυ ἐρχόμενος ἐπὶ τὴν
ἀποθήκην** (Pomjalovskij 1900, 64,8-10), რაც ნიშნავს: და აი,
წმიდა მოწამე ქრისტესი მენა მოვიდა, როგორც მხედარი მრა-
ვალთან ერთად, სპათარიოსის სამოსელში, სასტუმროს პატ-
რონთან. ექვთიმეს თარგმანი: და, აჰა, ესერა, მოვიდოდა წმი-
დაჲ მოწამჴ ქრისტჴსი მენა ცხენებითა სრბით ერითა მრავ-
ლითა, **ვითარცასახედ მეფისა მიერ მოვლინებული**. აქ ექვთი-
მემ შეცვალა დედნისეული შინაარსი: ბერძნული ὃς ἐν **σχήματι
σπαθarioυ** ἐρχόμενος ἐπὶ τὴν ἀποθήκην „(მოვიდა) სპათარიოსის
სამოსელში სასტუმროს პატრონთან,“ მან ჩაანაცვლა ფრა-
ზით: **ვითარცასახედ მეფისა მიერ მოვლინებული**. ბერძნული
σπαθarioς, კომპოზიტი: **σπάθη** „დანის ან ხანჯლის განიერი
პირი, ხმალი, მახვილი“ + **arioς** „მანარმოებელი სუფიქსი“; ამ-
დენად, σπαθarioς ნიშნავს „ხმლის, მახვილის მტარებელს,“ სა-
მეფო, იმპერატორის კარის წარჩინებულ პირს, საზეიმო დაც-
ვის წევრს (Lampe 2005, 1247). ზ. სარჯველაძე ძველ ქართულ

ტერმინს „სპათარ-ი“ ამგვარად განმარტავს: სარდლის თანაშემწე; მაღალი წოდების სამხედრო პირი (შდრ. ბერძნ. *σπαθῆριος*; ლათ. *spatharius* სამეფო კარის მცველთა ფენა კონსტანტინოპოლში V-VII სს. გვიან რომის იმპერიაში, მოგვიანებით იქცა საპატიო წოდებად ბიზანტიის იმპერიაში.¹ განიხილავს რა წმიდა მენას სასწაულების კოპტური ვერსიის ბერძნულთან მიმართებას, პ. პივოვარჩიკი აღნიშნავს, რომ კოპტურ ვერსიაში წმიდა მენა რეგულარულად ევლინება ადამიანებს სპათარიოსის სახით, რაც მხოლოდ ერთგზის გვხვდება მისი სასწაულების ბერძნული ტექსტის ბ რედაქციაში და იმონმებს, სწორედ ჩვენს მიერ მოხმობილ მაგალითს (Piwowarczyk 2021c). როგორც ქვემოთ დავინახავთ, სპათარიოსი წმიდა მენას სასწაულების ტექსტში კიდევ რამდენჯერმე გვხვდება ბერძნულ ბ რედაქციაში. წმიდა მენას სასწაულების კოპტურ ვერსიაში წმიდანი გვევლინება სპათარიოსის სახით, მასთან ერთად კი სხვა სულიერი არსებებიც არიან ხოლმე: მისი სულიერი ცხენი, ანგელოზები, სინათლის ღრუბელი, მაშინ, როცა ბერძნული ტექსტი ფოკუსირებულია თავად წმიდანზე (იქვე). როგორც ჩანს, კოპტურ ვერსიაში წმიდა მენას სპათარიოსად მოხსენიება უნდა უკავშირდებოდეს მისთვის მაღალი წოდების წმიდანად აღქმას. ასეა თუ ისე, მოხმობილ მაგალითში ექვთიმემ უგულებელყო „სპათარიოსი“ და არ თარგმნა ის, ან კიდევ, მას იმგვარი ბერძნული ხელნაწერი ჰქონდა ხელთ, სადაც ეს ტერმინი არ იყო მოხსენიებული. ამ წინადადებაში ბერძული *ἐν σχήματι σπαθῆριου*-ის ჩანაცვლება

¹ ზურაბ სარჯველაძე, „ძველი ქართული ენის დოკუმენტირებული ლექსიკონი,“ გვ. 943. ქართულ სინამდვილეში ტერმინ „სპათარიოსის“ და ბიზანტიური გავლენის პერიოდში საქართველოში დამკვიდრებული სხვა ტიტულატურის შესახებ მსჯელობს ლერი თავაძე, სტატიაში „პროტოსტრატორი VIII-XII საუკუნეების ბიზანტიასა და საქართველოში,“ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საქართველოს ისტორიის ინსტიტუტის შრომები, XI, თბილისი, 2016, გვ. 19-42.

ვითარცასახედ მეფისა მიერ მოვლინებულ-ით გვაფიქრებინებს, რომ აქ ექვთიმემ წმიდა მენას ავტორიტეტი გაამაგრა მისი მეფის მიერ მოვლენილობით და მეტი წონა შესძინა მის მოვლინებას.

პირველ სასწაულში წმიდა მენა ესაუბრება სასტუმროს პატრონს. ექვთიმე მთანმიდელმა მთლიანად გადაასხვაფერა აზრი შემდეგ წინადადებაში, რაც ბერძნულ ტექსტში ამგვარად იკითხება: **εἰ οὐκ ἔμεινεν ἐνταῦθα ἄνθρωπος, κάθισον σὺν ἡμῖν, καὶ ἐγὼ εὐρίσκω αὐτόν** (Pomjalovskij 1900, 64,17-18), რაც ნიშნავს: თუ არ დარჩენილა აქ კაცი, დაჯექი ჩუმად/წყნარად და მე ვიპოვი მას. ექვთიმეს თარგმანშია: და **უკუეთუ შენ არა გნებავს აღსაარებად**, მე ვპოვო იგი.

შემდეგი მაგალითიდან ჩანს, რომ ექვთიმე მთანმიდელმა გადააკეთა ამოსავალი ბერძნული ტექსტი და სხვა შინაარსი შესძინა წინადადებას ქართულ თარგმანში. ბერძნულ ხელნაწერშია: **κύρι ὁ πατήριος, ποιὼ ὅς κελεύεις μοι, καὶ ἐν ἧ ᾠρᾷ ῥουσθῶ, ἀπέρχομαι εἰς τὸν ἄγιον Μηνᾶν καὶ μετανοῶ λαμβάνων καὶ τὸ σῆμα. Ἰδὼν δὲ ὁ ἄγιος τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ** (Pomjalovskij 1900, 65,4-7), რაც ნიშნავს: უფალო სპათარიოსო, ისე ვიზამ, როგორც შენ მიბრძანებ, და, როცა გადავრჩები, წავალ წმიდა მენაში (ტაძარში) და მოვინანიებ. ექვთიმეს თარგმანის შედარებისას ბერძნულ დედანთან ირკვევა, რომ მან გამოტოვა დედნისეული **κύρι ὁ πατήριος, ποιὼ ὅς κελεύεις μοι** „უფალო სპათარიოსო, ისე ვიზამ, როგორც შენ მიბრძანებ“, ამ ფრაზის შემდგომი ტექსტი გადააკეთა და მას ამგვარი აზრი შესძინა: თუკი მიხსნი მეფისგან, მაშინ წავალ წმიდა მენას ტაძარში და იქ შევინანიებ. ექვთიმეს თარგმანი: **უკუეთუ მიჰსნე ხოლო** (~ ხოლო მიჰსნე B, ~ ხოლო მიჰსნე მე C) **მეფისაგან**, წარვიდე ტაძარსა წმიდისა (+ მოწამისა BC) მენასა და შევინანო მუნ.

ექვთიმემ ბერძნული წინადადების ირიბი თქმა პირდაპირად გადააკეთა ქართულ თარგმანში. ბერძნულ ხელნაწერშია: **ἐπειδὴ κατεβάρηθην τῷ πνῆ, καὶ ἔλθων ὁ κύριος μετὰ δυνάμεως**

πολλῆς δὲ πνισέν με (Pomjalovskij 1900, 65,23-24), რაც ნიშნავს: დამძიმებული ვიყავი ძილით და უფალი მოვიდა დიდი ძალით და გამაღვიძა მე. ექვთიმეს თარგმანი: რამეთუ დამძიმებულ ვიყავ ძილითა და მოხუედ, **უფალო, ძალითა მრავლითა და განმალჯე** მე.

ექვთიმემ შეცვალა შინაარსი, შეამოკლა და გააერთიანა შემდეგი წინადადებები, რომლებიც ბერძნულ ხელნაწერში ამგვარად იკითხება: Παρεκάλεσε δὲ αὐτὸν ὁ ἀποθηκάριος, ἵνα δέξηται τὸ σχῆμα αὐτοῦ. Ἀποκαρεῖς δὲ ὁ ἀποθηκάριος ἔμεινεν ἐκεῖ ἔτη ἑπτὰ, καὶ ἐτελεύτησε ἐν μετανοίᾳ (Pomjalovskij 1900, 66,1-3), რაც ნიშნავს: ითხოვა (დაჟინებით მოითხოვა) სასტუმროს მეპატრონემ, რომ მიეღო სქემა. შეინანა რა, სასტუმროს მეპატრონე დარჩა იქ შვიდ წელს და სინანულში გარდაიცვალა. ექვთიმე მთანმიდელის მიერ თარგმნილ წინადადებაში ამგვარი შინაარსს გხვდებით: „მონაზონი გახდა სასტუმროს პატრონი. და დარჩა იქ ხუთ წელს და გარდაიცვალა, რადგან შეწირულ იქნა მისი ლოცვა/სინანული. აქ: ა) ექვთიმემ დედნისეული παρεκάλεσε δὲ αὐτὸν ὁ ἀποθηκάριος, ἵνα δέξηται τὸ σχῆμα αὐτοῦ „ითხოვა სასტუმროს მეპატრონემ, რომ მიეღო სქემა“ გადააკეთა, შეამოკლა და მოკლედ თარგმნა, როგორც: **და მონესე იქმნა მეპანდოქსე იგი**. სიტყვა τὸ σχῆμα ბიზანტიურ ბერძნულში პოლისემიურია და სხვა მნიშვნელობებთან ერთად, მან შეიძინა „ტანსაცმლის, ბერის ტანსაცმლის, სოციალური ფენის, პოზიციის“ მნიშვნელობა (Lampe 2005, 1359); ბ) ექვთიმემ ბერძნული ἑπτὰ „შვიდი“ ქართული „ხუთ-ით“ ჩაანაცვლა; გ) გამოტოვა ბერძნული ἀποκαρεῖς δὲ „შეინანა რა“; დ) ბერძნული καὶ ἐτελεύτησε ἐν μετανοίᾳ „და სინანულში გარდაიცვალა“ შეცვალა მსჯელობით: „რადგან შეწირულ იქმნა მისი ლოცვა A, სინანული BC.“ ექვთიმეს თარგმანში ვკითხულობთ: **და მონესე იქმნა მეპანდოქსე იგი**. და დაადგრა მუნ ხუთ წელ და აღესრულა, რამეთუ შეწირულ იქმნა ლოცვაჲ (სინანული BC) მისი.

შემდეგი წინადადება ექვთიმეს თარგმანში ორი რედაქციითაა წარმოდგენილი. ბერძნულ ტექსტშია: ἐπίστευσεν δὲ πλῆθος Ἑλλήνων καὶ αἵρετικῶν ἐκ τῆς τότε ἡμέρας θασυμάζοντες πᾶς ὁ Θεὸς διὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ ἀγίου ἰσχύει πᾶσαν τὴν ψυχὴν (Pomjalovskij 1900, 66,5-7), რაც ამგვარად შეიძლება ვთარგმნოთ: და მრავალმა წარმართმა და მწვალებელმა ირწმუნა, უკვირდათ იმ დღის შემდგომ, თუ როგორ ღმერთი, წმიდის შუამდგომლობით, კურნავს ყველა/თითოეულ სამშვინველს. ბერძნული ტექსტის ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაში ვკითხულობთ: და ჰრწმენა მრავალსა ერსა **წარმართთასა და მწვალებელთასა მას დღესა შინა, განკურნებულნი ადიდებდეს ღმერთსა, ვითარ-იგი მეოხებითა მის წმიდისაჲთა განჰკურნებდა ყოველთა სნეულებათა, ვიდრე აღდგინებამდე მკუდრეთით, სასწაულნი იქმნეს;** ბ რედაქციაშია: და ჰრწმენა მრავალსა ერსა **და ერთობით ადიდებდეს ღმერთსა.** ბერძნულ დედანთან მიმართებით თუ განვიხილავთ ა რედაქციის ვარიანტულ ნაკითხვას, აქ ვხედავთ, რომ დედნისეული წინადადების შინაარსი გადაკეთებულია. ბერძნულ დედანშია, რომ: „მრავალ წარმართს და მწვალებელს, ვინც ირწმუნა, უკვირდა იმ დღის შემდგომ, თუ როგორ კურნავს ღმერთი წმიდა მენას შუამდგომლობით თითოეულ სამშვინველს,“ ანუ როცა ნახეს ღვთის სასწაული და რაც ირწმუნეს, იმ დღის შემდგომ (ἐκ τῆς τότε ἡμέρας), უკვირდათ, რომ ღმერთი წმიდა მენას შუამდგომლობით (თხზულების დანერის დრომდე), ახდენს სასწაულებს და კურნავს თითოეულ სამშვინველს. აქ ბერძნული ἰσχύει „კურნავს“ ზმნის ἰσχύει III პ. მხ. რ.-ის ანმყო დროის ფორმაა, რაც „ფიზიკურად და სულიერად განკურნვას, გამოჯანსაღებას“ ნიშნავს (Lampe 2005, 661). ქართული თარგმანის ა რედაქციაში შემდეგი შინაარსია გადმოცემული: „და მრავალმა წარმართმა და მწვალებელმა იმ დღეს ირწმუნა, გაკვირვებულნი ადიდებდნენ ღმერთს, თუ როგორ, მისი წმიდის მეოხებით/მეშვეობით, კურნავდა ყველა სენს, მკვდრეთით აღადგომამდე(ც კი), სასწაულები იქმნებოდა.“ ბ რედაქციაში იგივე

წინადადება ლაკონიურადაა გადმოცემული: **და ჰრწმენა მრავალსა ერსა და ერთობით აღიდებდეს ღმერთსა.** აქ, სავარაუდოდ, რედაქტორმა ჩათვალა, რომ ქართული წინადადების შინაარსი არ შეესაბამებოდა დედანს და ამოიღო ვრცელი ტექსტი და, ამით, თავი აარიდა ბერძნულისაგან განსხვავების უხერხულობას და მეტად მოკლედ გადმოგვცა სათქმელი, ანაც იყო ბერძნული ხელნაწერი, რომელშიც ვარიანტული ნაკითხვის სახით ამ წინადადების მოკლე ვარიანტი იყო ასახული და რედაქტორმა მის მიხედვით ჩაასწორა ტექსტი.

წმიდა მენას მეორე სასწაულის ერთ-ერთ პასაჟში ევტროპიოსი ინანიებს ჩადენილს. ბერძნულ ხელნაწერშია: **οὐαὶ μοι, ὅτι ἡμάρτηκα σφόδρα ζήλωσας τὸν δίσκον τοῦ ἀγίου, καὶ ἐκ τοῦ πρὸ ἀπάλεια τὸν δισκὸν μου· τί ποιήσω οὐκ οἶδα, ὅτι ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα δούλωσῃ μοι· οὐαὶ μοι, ὅτι εἰς αἰσχύνην μεγάλην ἐγένετό μοι τὸ πρᾶγμα τοῦτο· ἐὰν γινῶσιν οἱ ἄνθρωποι ὅτι τὸν δίσκον τοῦ ἀγίου ἐκράτησα, ποῖον ὄνειδος ἐπιθήσουσί μοι;** (Pomjalovskij 1900, 67,5-10), რაც ნიშნავს: ვაი მე, რადგან დიდად ვცოდე, რომ ძლიერ მომიწადა წმიდანის ფეშხუენი, და ამის გამო, დავკარგე ჩემი მსახური! რა ვქნა, არ ვიცი, რადგან არ მყავს ადამიანი, რომ მემსახუროს. ვაი მე, რადგან დიდი სირცხვილი გახდა ეს საქმე ჩემთვის! ადამიანებმა რომ გაიგონ, რომ მე დავიტოვე წმიდანის ფეშხუენი, როგორ გაკიცხვას დამატეხენ თავს? ექვთიმეს თარგმანი: ვაჲ ჩემდა (+ მე BC), რამეთუ ვცოდე ფრიად (|დიდად C) და შევიშურვე ბარძიმი წმიდისაჲ მის და ამით წარვწყმიდე მონაჲ იგი ჩემი, **და დიდად საყუედრელ იქმნა ესე ჩემდა**, უკუეთუ ცნან ესე კაცთა, ვითარმედ დავიყენე ჭურჭელი იგი წმიდისაჲ მის სამსახურებელად ჩემდა, **რაოდენ (ვითარ C) არა მაყუედრებდენ მე?** აქ ექვთიმე ათონელმა: ა) შეამოკლა დედნისეული **καὶ ἐκ τούτου ἀπάλεια τὸν δισκὸν μου· τί ποιήσω οὐκ οἶδα**, ὅτι ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα δούλωσῃ μοι „და ამის გამო, დავკარგე ჩემი მსახური! რა ვქნა, არ ვიცი, რადგან არ მყავს ადამიანი, რომ მემსახუროს“, გამოტოვა რა ბერძნული ვრცელი ფრაზა, ქართულად

ლაკონიურად გადმოგვცა: **ამით წარვწყმიდე მონაჲ იგი ჩემი;** ბ) ბერძნული οὐαί μοι, ὅτι εἰς αἰσχύνην μεγάλην ἐγένετό μοι τὸ πρᾶγμα τοῦτο „ვაი მე, რადგან დიდი სირცხვილი გახდა ეს საქმე ჩემთვის!“ გადაასხვაფერა და ამგვარად თარგმნა: **დიდად საყუედრელ იქმნა ესე ჩემდა;** გ) ბერძნული ποῖον ὄνειδος ἐπιθήσοισί μοι; „როგორ გაკიცხვას დამატეხენ თავს?“ ან „როგორ სირცხვილს მოინევენ ჩემზე?“ ქართულად თარგმნა განსხვავებულად: **რაოდენ (ვითარ C) არა მაყუედრებდენ მე?** „როგორ არ გამკიცხავენ მე?“

წმიდა მენას მეორე სასწაულში არის პასაჟი, რადაც ევტროპიოსი გაჰყურებს ნაპირს მისი მსახურის გვამის მოლოდინში. ბერძნულ ტექსტში ვკითხულობთ: Ταῦτα δὲ αὐτοῦ **διαλογιζομένου** ἔφθασεν εἰς τὸν λιμένα τὸ πλοῖον, ὃ δὲ **Εὐτρόπιος** ἐβίγλευσεν εἰς τὸν αἰγιαλὸν **ἐλπίζων ἐν ἑαυτῷ**, ὅτι πάντως ἔσθραν τὰ κύματα τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ εὐρων θάψω αὐτό (Pomjalovskij 1900, 67,18-21), რაც ნიშნავს: სანამ ის ფიქრობდა, გემმა მოაღწია ნავსადგურს, ხოლო ევტროპიოსი გაჰყურებდა ნაპირს, იმედოვნებდა მისთვის, რომ ტალღები უეჭველად გამოიტანდნენ მის გვამს და იპოვიდა რა, დამარხავდა მას. ექვთიმეს თარგმანშია: და ამას რაჲ **იტყოდა**, მოიწია ნავი ნავთსაყუედელსა, ხოლო იგი ხედვიდა კიდესა ზღვსასა **იმიერ და ამიერ** (+ რამეთუ C), **ჰგონებდა**: ნუჟუეჲ ლელვამან გამოაგდოს გუამი მისი **კიდესა ზღვსასა ჯმელად** (– C), ვპოვო და დაეჰმარხო (დაემარხოთ C) იგი. აქ ექვთიმე ათონელმა თავისუფლად თარგმნა ამოსავალი ტექსტი, მან: ა) გამოტოვა მოქმედის პირის სახელი ევტროპიოსი Εὐτρόπιος; ბ) ბერძნული διαλογιζομένου „ფიქრობდა“ ზმნის **διαλογίζομαι** „ფიქრი, მსჯელობა, განხილვა“ მიმღეობაა ნათესაობით ბრუნვაში. ექვთიმემ ის ჩაანაცვლა თავის თარგმანში „**იტყოდა**-თი;“ გ) ბერძნული **ἐλπίζων ἐν ἑαυτῷ** „იმედოვნებდა მისთვის“ გადმოსცა, როგორც: **ჰგონებდა**; დ) დაამატა ბერძნულ ἐβίγλευσεν εἰς τὸν αἰγιαλὸν-ს „გაჰყურებდა ნაპირს“ **იმიერ და ამიერ** და ამგვარად თარგმნა ფრაზა:

იგი ხედვიდა კიდესა ზღვასა იმიერ და ამიერ; ე) გადაასხვაფერა ბერძნული ფრაზა, სადაც ევტროპიოსი იმ იმედით გაჰყურებს ნაპირს, რომ ტალღები πάντως „უეჭვოდ, აუცილებლად“ გამოიტანდნენ მსახურის გვამს: ὅτι πάντως ἔσθαι τὰ κῆματα τὸ σῆμα αὐτοῦ „რომ ტალღები უეჭველად გამოიტანდნენ მის გვამს.“ ექვთიმემ ეს ფრაზა გადააკეთა და ამგვარი აზრი მისცა: „იქნებ ღელვამ გამოაგდოს გვამი ზღვის ნაპირზე, მინაზე“: ნუუკუე ღელვამან გამოაგდოს გუამი მისი **კიდესა ზღვასა ჯმელად;** ვ) აქ ექვთიმემ ჩაამატა სიტყვები: **კიდესა ზღვასა ჯმელად.**

ექვთიმე ათონელმა გადაასხვაფერა ბერძნული ფრაზა ἡσπάσατο αὐτὸν χαίρων „სიხარულით მიესალმა“ და თარგმნა ის, როგორც **„შეიტკბო და ამბორს-უყოფდა.“** ბერძნულ ხელნაწერშია: Ὅτε δὲ εἶδεν ὁ κύριος αὐτοῦ, ἡσπάσατο αὐτὸν χαίρων καὶ λέγων· ἰδοὺ ὁ δούλος μου ὁ καλός, νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν (Pomjalovskij 1900, 68,2-4), რაც ნიშნავს: როცა ის დაინახა მისმა ბატონმა, სიხარულით მიესალმა და უთხრა: აი, ჩემი კარგი მსახური, ის მკვდარი იყო და აღდგა. ექვთიმეს თარგმანი: და ვითარცა იხილა იგი უფალმან მისმან, **შეიტკბო (+ იგი C)** და **ამბორს-უყოფდა** მას და ეტყოდა: „აჰა, მონაჲ ჩემი სარწმუნოჲ, მომკუდარ იყო და აღდგა.“

ექვთიმე ათონელმა გადაასხვაფერა ბერძნული ტექსტის საკმაოდ ვრცელი მონაკვეთი, **τίνι οὐκ ἐξηγήσομαι, ἄγχιε τοῦ Θεοῦ, τὰ θαύματά σου καὶ τὰ σήμεῖα ταῦτα, ἃ ἐνδοίξω ἐν ἐμοί;** „ვის არ უნდა განვუცხადო, ო, წმიდაო ღვთისაო, შენი სასწაულები და ეს ნიშნები, რომლებსაც ვაჩვენებ ჩემით?“ და ქართულ თარგმანში განსხვავებული დატვირთვის ტექსტი შესთავაზა მკითხველს: „მიხარია და მხიარული ვარ, რომ ღმერთმა მე წმიდა მენას მეშვეობით შემინყალა და (რომ) ყველას მოვუთხრო სასწაულებისა და საკვირველებების (შესახებ).“ აქვე, ექვთიმემ ბერძნული λυπῶμαι „ვნუხვარ“ თარგმნა, როგორც **„მეშინის.“** ბერძნული ტექსტის ფრაზა, სადაც ევტროპიოსი

მიმართავს წმიდა მენას, მისთვის მთელი ქონების შეწირვაზე, რაც არ იქმნება საკმარისი, რადგან სცოდა, ექვთიმემ თარგმნა, როგორც: „რომ შევწირო მთელი ჩემი ქონება წმიდა მენას ტაძარს, არ გაუთანაბრდება ყველა ჩემს ცოდვას (ვერ გაანონასნორებს ჩემი ცოდვების გამოსასყიდს).“ ბერძნულ ტექსტში: **τίνι οὐκ ἐξηγήσομαι, ἄγιε τοῦ Θεοῦ, τὰ θαύματά σου καὶ τὰ σημεῖα ταῦτα, ἃ ἐνδείξω ἐν ἐμοί;** ἔνα δὲ λυποῦμαι καὶ φρίττω, ὅτι ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μου ἐὰν προσενέγκω σοι οὐκ ἐπαρκοῦσιν, διότι **ἡμάρτηκα** καὶ οὐκ ἐμνήσθην τοῦ εἰρηκότος, ὅτι οὐκ ἐπιθυμήσεις τὰ τοῦ πλησίον σου, οὐδὲ τῷ πλησίον σου εἰσίν, μάλιστα τοῦ ἁγίου (Pomjalovskij 1900, 68,7-12), რაც ნიშნავს: ვის არ უნდა განვუცხადო, ო, წმიდაო ღვთისაო, შენი სასწაულები და ეს ნიშნები, რომლებსაც ვაჩვენებ ჩემით? მაგრამ მე ვწუხვარ და ვძრწი, რადგანაც მთელი ჩემი ქონება, თუ მას შენ შემოგწირავ, არ იქნება საკმარისი, რაკი ვცოდე. ექვთიმეს თარგმანში ვკითხულობთ: **მიხარის მე და მხიარულ ვარ, რამეთუ შემიწყალა მე ღმერთმან წმიდისა მენაჲს მიერ, და მე მიუთხრნე ყოველთა სასწაულნი და საკრველებანი, რამეთუ მეშინის და ვძრწი, დაღაცათუ შევწირო ყოველი საფასჴ ჩემი ტაძარსა წმიდისა მენაჲსა, არა ესწორებიან ყოველთა შეცოდებათა ჩემთა.** აქ ქართული თარგმანის ბ რედაქციის მე მიუთხრნე ყოველთა სასწაულნი და საკრველებანი-ს ნაცვლად ა რედაქციაში გვაქვს: **მიუთხრეს ყოველთა საკრველებაჲ და სასწაულნი ესე.** ბ რედაქციის ტექსტს კი აკლია: **ყოველთა.**

ევტროპიოსის მსახურის ქმედებისა და ფიქრის შესახებ ბერძნული ბ რედაქციის ხელნაწერში ამგვარადაა მოთხრობილი: **Ὡς δὲ ἐπληρώθη τὸ ἄριστον, ἀπῆλθεν ὁ δισκὸς τοῦ πλῆναι τὸν δίσκον ἐν τῇ λίμνῃ, καὶ ἰδοὺ γνόφος μέγας ἐγένετο καὶ ἔπεσεν ὁ δίσκος εἰς τὸ ὕδωρ·** καὶ ἐφοιήθη ὁ δισκὸς τοῦ μὴ γῶναι κύριον αὐτοῦ καὶ ἀπολέσθαι αὐτόν ταῖς βασάνοις, **καὶ ἐκδύθει ἐρριψεν ἑαυτὸν ὀπισθεν αὐτοῦ** (Pomjalovskij 1900, 66,29-67-4), რაც ნიშნავს: როცა სამხარი დასრულდა, მსახური წავიდა ფეშხუენის ტბაში გასარეცხად, და, აი, დიდი სიბნელე იქმნა და ფეშხუენი

წყალში ჩავარდა. შეეშინდა მსახურს, რომ ბატონი შეიტყობდა და მოსპობდა ტანჯვით და გაიხადა ტანსაცმელი და გადაჰყვა მას (სიტყვა-სიტყვით: გადაიგდო თავი მის შემდეგ). ექვთიმეს თარგმანშია: და შემდგომად სამხრისა, აღიღო მონამან ბარძიმი იგი და მოვიდა ზღუად, რაჟთა განრცხას იგი და **მოუჭდა ღელვაჲ და მოულო ბარძიმი იგი ჯელთაგან მისთა (ქელისაგან მონისა მის BC)**. ხოლო მონასა მას შეეშინა უფლისა თჳსისაგან, ნუჟუე სტანჯოს იგი, და (+ მეყსეულად C) შთაიგდო თავი თჳსი ზღუასა შემდგომად ჭურჭლისა მის. როგორც ვხედავთ, აქ ექვთიმემ: ა) ბერძნული ἐν τῇ λίμνῃ „ტბაში“ ჩაანაცვლა ქართულ თარგმანში „ზღვ-ით;“ ბ) ბერძნული καὶ ἰδοὺ γνόφος μέγας ἐγένετο „და, აი, დიდი სიბნელე იქმნა“ ჩაანაცვლა შემდეგი სიტყვებით „**მოუჭდა ღელვაჲ.**“ ბერძნული γνόφος მხოლოდ „სიბნელეს“ ნიშნავს ბიზანტიურ ბერძნულში; ის: ა. მეტაფორულად ცოდვას უკავშირდება; ბ. მისტიკური თვალსაზრისით კი ღვთიურ სიბნელეს, სადაც ღმერთი სუფევს (Lampe 2005, 317); გ) ბერძნული ἔπειθεν ὁ δίσκος εἰς τὸ ᾤδωρ „ფეშხენი წყალში ჩავარდა“ ექვთიმეს თარგმანში ჩაანაცვლებულია შემდეგი სიტყვებით: **მოულო ბარძიმი იგი ჯელთაგან მისთა (ქელისაგან მონისა მის BC)**. ექვთიმემ აქ გამოტოვა ბერძნული δίσκος „ფეშხენი,“ სიტყვა, რომელსაც უგამონაკლისოდ „ბარძიმით“ თარგმნის; გ) გამოტოვა და არ თარგმნა ბერძნული καὶ ἐκδυσθεὶς ἔριψεν ἑαυτὸν ὀπίσθεν αὐτοῦ „და გაიხადა ტანსაცმელი და გადაჰყვა მას (სიტყვა-სიტყვით: გადაიგდო თავი მის შემდეგ).“

ზემოთ განხილულ მაგალითში მოცემული შინაარსი მეორდება წმიდა მენას მეორე სასწაულის ერთ-ერთ ეპიზოდში, სადაც მსახური უამბობს ევტროპიოსს, თუ როგორ გაუვარდა ხელიდან ფეშხენი. აქაც თითქმის იმავე ლექსიკითაა გადმოცემული მომხდარი და ექვთიმეც, თარგმნისას, ისევე გარდაქმნის ტექსტს, როგორც წინა მაგალითშია მოცემული. ბერძნულ ხელნაწერშია: κύριε μου, οτε ἀπῆλθον πλῆναι τὸν δίσκον ἐν τῇ λίμνῃ, ἐγένετο γνόφος μέγας καὶ ἔπειθεν ἐξ ἑμοῦ ὁ δίσκος

(Pomjalovskij 1900, 68,14-15), რაც შეიძლება ამგვარად ითარგმნოს: ჩემო ბატონო, როცა წავედი ფეშხუენის გასარეცხად ტბაში, დიდი სიბნელე იქმნა და ფეშხუენი გამეზარდა. ექვთიმეს თარგმანი: უფალო ჩემო, ვითარ მივედი მე ზღვსკიდესა და განვრცხიდი ჭურჭელსა მას, მოვდა **ლეღვაჲ** და **მომილო იგი ჯელთაგან ჩემთა**. აქ ბ რედაქციის ვარიანტული წაკითხვებია: მე ზღვსკიდესა^აკიდესა ზღვსასა C; ჭურჭელსა მას + ანაზდაჲთ C; მომილო იგი^ამიმილო C. როგორც ვხედავთ, აქ ექვთიმე მთანმიდელმა: ა) ბერძნული γνόφις μῆγας „დიდი სიბნელე“ ჩაანაცვლა ქართულ თარგმანში „ლეღვაჲ-თი;“ ბ) ბერძნული **ἐπεσεν ἐν ἔμῳ ὁ δίσκος** „ფეშხუენი გამეზარდა“ თარგმნა, როგორც „**მომილო იგი ჯელთაგან ჩემთა**,“ სადაც გამოტოვა ბერძნული **ὁ δίσκος** და იგი ქართულში ნაცვალსახელით ჩაანაცვლა; ბერძნული **ἐπεσεν** ზმნის **πίπτω** „ვარდნა, ჩავარდნა“ აორისტიკის ფორმაა, ხოლო **ἐν ἔμῳ** ნიშნავს „ჩემგან,“ ამდენად, ბერძნულ ენაში უნებლიე მოქმედებაზეა საუბარი, სადაც აქტიური მოქმედი პირი არ ჩანს, ხოლო ექვთიმეს თარგმანში კი ვხედავთ, რომ ტალღების მიერ (ბარძიმის) ხელიდან წართმევაზეა საუბარი.

შემდეგი მაგალითი ცხადყოფს, რომ ექვთიმე მთანმიდელმა გარდასახა ბერძნულ ენაში არსებული მესამე პირში მსჯელობა პირდაპირ თქმად და მის წინ ჩაამატა ფრაზა, რაც თხრობის შინაარსითაა განპირობებული. ბერძნულ ტექსტშია: **Εὐθὺς οὖν ἔγυν ὁ Εὐθρόπιος, ὅτι ὁ ταχὺς βοήθησεν καὶ μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Μηνᾶς ἐστίν, καὶ ἐδὴνᾶσε τὸν Θεὸν τὸν διδόντα ἐξουσίαν τοῖς ἄγιοις αὐτοῖς** (Pomjalovskij 1900, 68,20-22), რაც ამგვარად შეიძლება ითარგმნოს: ამიტომ, მაშინვე მიხვდა ევტროპიოსი, რომ სწრაფად მშველელი და ქრისტეს მონამე მენა იყო და მან ადიდა ღმერთი, ვინც ძალაუფლებას აძლევს თავის წმიდანებს. ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაშია: მაშინ სცნა კაცმან მან, ვითარმედ, **შეენია იგი მას: მოსწრაფედ ჟამსა მას ჭირისასა მონამემან ქრისტესმან მენა გივსნა შენ**. და ადიდებდეს ღმერთსა, რომელმან ესევეითარი ჯელმნიფებაჲ მისცა წმი-

დათა მისთა. ბ რედაქციაშია: მაშინ სცნა კაცმან მან, **ვითარმედ, წმიდაჲ მოწამე მენა იყო და: მან** გიჴსნა შენ. და ადიდებდეს ღმერთსა, რომელმან ესევეითარი ჴელმწიფებაჲ მოსცა **კაცთა, რომელნი ჰყოფენ ნებათა მისთა.** როგორც ვხედავთ, ექვთიმეს თარგმანის ორ რედაქციას შორის მნიშვნელოვანი სხვაობაა. ა რედაქციის ვარიანტული წაკითხვა: **ვითარმედ, შეენია იგი მას: მოსწრაფედ ჟამსა მას ჭირისასა მოწამემან ქრისტესმან მენა გიჴსნა შენ,** მოკლედ არის გადმოცემული ბ რედაქციაში: **ვითარმედ, წმიდაჲ მოწამე მენა იყო და: მან** გიჴსნა შენ. ბ რედაქციის ტექსტი ბევრად უფრო ახლო დგას ბერძნული დედნის იკითხვისთან: ὅτι ὁ ταχὺς βίηθις καὶ μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Μηνᾶς εἶστιν „რომ სწრაფად მშველელი და ქრისტეს მოწამე მენა იყო,” თუმცა, აქ გამოტოვებულია ბერძნული ὁ ταχὺς βίηθις „სწრაფად მშველელი." ა რედაქციაში პირდაპირი თქმა უფრო ვრცელია და უფრო თავისუფალი თარგმანია. სწორედ ამიტომ, შესაძლოა, რედაქტორმა შეამოკლა ტექსტი და მოგვცა ბ რედაქციის ვარიანტული წაკითხვა. განსხვავებულად არის წარმოდგენილი ორივე რედაქციაში წინადადების ბოლო ფრაზა. ბერძნული ფრაზა τὸν διδόντα ἐξέσθαι τοῖς ἀγίοις αὐτοῖν „ვინც ძალაუფლებას აძლევს თავის წმიდანებს," ა რედაქციაში ზუსტად არის თარგმნილი: რომელმან ესევეითარი ჴელმწიფებაჲ მისცა **წმიდათა მისთა;** ბ რედაქციაში **წმიდათა მათ** ჩანაცლებულია **კაცთა, რომელნი ჰყოფენ ნებათა მისთა-**თი, რაც სრულიად სხვა დატვირთვას აძლევს ფრაზის შინაარსს, აქ არა წმიდანებზეა საუბარი, არამედ ჩვეულებრივ მოკვდავებზე, ვინც მის (ღვთის) ნებას ასრულებენ. ბ რედაქციაშია: რომელმან **ესევეითარი ჴელმწიფებაჲ მოსცა კაცთა, რომელნი ჰყოფენ ნებათა მისთა.**

ექვთიმე ათონელმა გადააკეთა ბერძნული ფრაზა: **ἐἶχεν δὲ ἀγάπην ὁ Ἐβραῖος μετὰ τοῦ Χριστιανοῦ πάνυ** (Pomjalovskij 1900,70,29-30), რაც ნიშნავს: და ებრაელს დიდი სიყვარული ჰქონდა ქრისტიანის მიმართ. ექვთიმემ აქ განსხვავებული შინაარსის თხრობა წარმოგვიდგინა, სადაც ორივეს თანაბრად

უყვარდა ერთმანეთი. აღსანიშნავია, რომ ორივე რედაქციაში შინაარსობრივად ერთი ტექსტია, რომელიც სხვაობს ბერძნული დედნისაგან, სადაც საუბარია ებრაელის დიდ/ძლიერ სიყვარულზე ქრისტიანის მიმართ, იმიტომ, რომ როგორც წმიდა მენას მესამე სასწაულიდან ჩანს, ებრაელი თანაგრძნობით ეპყრობა ქრისტიანს, ქრისტიანი კი ფლიდი და მზაკვარია, მაგრამ, როგორც ამ ჟანრის ნაწარმოებებს ახასიათებს, ბოლოს შეინანებს ცოდვებს და მოიპოვებს სასუფეველს. სასწაულის ქართული თარგმანის ა რედაქციაშია: **და უყუარდა ფრიად ურთიერთას ორთავე; ბ რედაქციაში: უყუარდეს ურთიერთარს ორთავე ერთად.**

ებრაელისა და ქრისტიანის შესახებ სასწაულში ვხვდებით თხრობას, თუ როგორ შეითქვნენ ქრისტიანი და მისი ცოლი. ექვთიმემ გადაასხვაფერა ქრისტიანის სიტყვები. ბერძნულ ტექსტში ვკითხულობთ: Ἐλάλησε δὲ ὁ Χριστιανὸς τὸν γυναικα αὐτοῦ οὕτως· ὦ γύναι, ἐὰν ἐνδέχεται, ἀρνησάμεθα τῷ Ἑβραῖῳ τοῦτῃ, καὶ ἐὰν ἐπιμένῃ κρατῶν, ὁμνῶμεν αὐτῷ καὶ ἀναχωρεῖ. ἡμᾶς γὰρ ὁ ὄρκος οὕτως βλάπτει, διότι Ἑβραῖῳ ὁμνῶμεν καὶ οὐ Χριστιανῷ (Pomjalovskij 1900,71,6-9), რაც ნიშნავს: ხოლო ქრისტიანმა უთხრა თავის ცოლს: ო, ქალო, თუ შესაძლებელია, უარი ვუთხრათ ამ ებრაელს და თუკი ჯიუტად გააგრძელებს მოთხოვნას, შევფიცოთ და წავა, რადგან ფიცი არაფერს გვავენებს, რადგან შევფიცვებთ ებრაელს და არა ქრისტიანს. ექვთიმეს თარგმანი: და ჰრქუა ცოლსა თქსსა: „უკუეთუ შესაძლებელ არს უარის-ყოფად კისაკი იგი ჰურიისაჲ მის, დავემალეთ და უკუეთუ გუაფუცებდეს, ვფუცოთ, რამეთუ ჰურიასა ვეფუცებით და არარაჲ გუევენების (+ ჩუენ C).“ დედნისეული ტექსტის თარგმნისას ექვთიმემ: ა) გამოტოვა ბერძნული δὲ ὁ Χριστιανὸς „ხოლო ქრისტიანმა;“ ბ) გამოტოვა მიმართვა ὦ γύναι „ო, ქალო;“ გ) შეცვალა ბერძნული ἐὰν ἐνδέχεται, ἀρνησάμεθα τῷ Ἑβραῖῳ τοῦτῃ, καὶ ἐὰν ἐπιμένῃ κρατῶν, ὁμνῶμεν αὐτῷ καὶ ἀναχωρεῖ „თუ შესაძლებელია, უარი ვუთხრათ ამ ებრაელს და თუკი ჯიუტად გააგრძელებს მოთხოვნას,

შევეფიცოთ და ნავა“ შემდეგი სიტყვებით ჩაანაცვლა: უკუეთუ შესაძლებელ არს უარის-ყოფად **კისაკი იგი ჰურიისაჲ მის, დავ-მალთ და უკუეთუ გუაფუცებდეს**, ვფუცოთ. როგორც ვხე-დავთ, აქ ბერძნულ ტექსტში უარის თქმის განზრახვა გან-სხვავებულადაა გადმოცემული. აქვე, გამოტოვებულია ბერ-ძნული ἀναχαρειν „ნავა;“ დ) წინადადების ბოლოს გამოტოვა ბერძნული **καὶ οὐ Χριστιανός** „და არა ქრისტიანს.“

ეფთვიმე მთანმიდელმა გადაასხვაფერა შემდეგი წინა-დადება. ბერძნულ ტექსტშია: **Ἐδικάζοντο δὲ πρὸς ἀλλήλους**, ὅσπερ συναχθῆναι τῶν πόντων ἄπαντας ἐκεῖσε (Pomjalovskij 1900, 71,12-13), რაც ნიშნავს: ისე ედავებოდნენ ერთმანეთს, რომ მთელი ქალაქი იქ იყო შეკრებილი. ეფთვიმეს თარგმანის ა რედაქციაშია: **ვიდრემდის შემოაკრბა მათ ქალაქი იგი; ბ რე-დაქციაში: და ოდეს მოვიდა ჰურიაჲ იგი, შემოკრბა მას ქალაქი იგი ყოველი**. აქ, როგორც ჩანს, ა რედაქციის გადამწერს გა-მორჩა წინადადების სანყისი ფრაზა. ეფთვიმემ განსახილველ მაგალითში ბერძნული **ἐδικάζοντο δὲ πρὸς ἀλλήλους** „ისე ედავე-ბოდნენ ერთმანეთს“ ჩაანაცვლა ქართული **და ოდეს მოვიდა ჰურიაჲ იგი**-თი.

ბერძნულ ტექსტშია: **Ὁ δὲ Χρηστιανὸς κατεφρόνησεν εἰς τὸν ὄρκον λέγων· ὁ ἄγιος Μηνᾶς συμπαθῆσαι ἡμῖν ἔχει** (Pomjalovskij 1900, 71,21-22), რაც შეიძლება ამგვარად ვთარგმნოთ: ქრის-ტიანმა კი არად ჩააგდო ფიცი და თქვა: წმიდა მენას თანაგ-რძნობა აქვს ჩვენდამი/გვითანაგრძნობს ჩვენ. აქ ბერძნული **ὁ ἄγιος Μηνᾶς συμπαθῆσαι ἡμῖν ἔχει** „წმიდა მენას თანაგრძნობა აქვს ჩვენდამი“ ექვთიმემ სრულიად სხვა შინაარსის ფრაზით ჩაანაცვლა: ა რედაქციაშია: **შემინდოს ფიცი ესე წმიდამან მენა;** ბ რედაქციაში: **შემინდოს მე წმიდამან მენა ფიცი ესე**. ბერძნუ-ლი **συμπαθῆσαι** არის ზმნის **συμπαθεῖν** „სიმპათიის, თანაგ-რძნობის ქონა ვინმეს მიმართ“ (Lampe 2005, 1285) ინფინიტი-ვი. ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაშია: **და ქრისტიანებმან მან არაჲ შეჰრაცხა ფიცი იგი და იტყოდა გონებასა თჳსსა, ვი-თარმედ: შემინდოს ფიცი ესე წმიდამან მენა;** ბ რედაქციაში:

ხოლო ქრისტიანებმა არად შერაცხა ფიცი იგი, არამედ იტყო-
და გულსა თქსსა, ვითარმედ: **შემინდოს მე წმიდამან მენა ფი-
ცი ესე.**

ექვთიმემ წინადადებაში შეცვალა, თუ როდის ხდება მოქმედება. ბერძნული *ἐν μὲν οὖν τῷ ἡμερῶν νηστῆας* „ერთ დღეს, შემდგომ; ერთ-ერთ დღეს, მერე.“ ამის ნაცვლად, ქართულ თარგმანში ექვთიმე ამბობს, რომ მოქმედება ხდება **„მასვე დღესა.“** ბერძნულ ტექსტშია: *Ἐν μὲν οὖν τῷ ἡμερῶν ἀπῆλθον οἱ δῆσοι εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Μηνᾶ πρὸς τὸ τελεῖσθαι τὸν ὄρκον* (Pomjalovskij 1900, 71,22-23), რაც ნიშნავს: შემდეგ, ერთ დღეს, ორივე წავიდა წმიდა მენას ტაძარში ფიცის შესასრულებლად. ექვთიმეს თარგმანი: **და მასვე დღესა** მივიდეს ორნივე (მივიდეს ორნივექმოვიდეს C) ტაძრად წმიდისა მენასა აღსრულებად ფიცისა თქსისა (მის C).

ექვთიმემ გადაასხვაფერა შემდეგი წინადადება. ბერძნულ ტექსტშია: *Εἶπεν δὲ ὁ Ἐβραῖος τῷ Χριστιανῷ· ἐταῖρε, φοιτῆθι τὸν Θεὸν καὶ ἐλέησον τὴν ψυχὴν σου* (Pomjalovskij 1900, 71,23-25), რაც ნიშნავს: და ებრაელმა უთხრა ქრისტიანს: მეგობარო, გეშინოდეს ღმრთის და შეინყალე შენი სული. ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაშია: ჰრქუა ჰურიამან მან: „გეშინოდენ, ძმაო, **ფიცისა მისთვის უფლისა** და შეინყალე თავი შენი.“ ბ რედაქციაშია: მიუგო ჰურიამან და ჰრქუა: „გეშინოდენ, **ფიცისა მისთვის** და შეინყალე თავი შენი.“ ბერძნული ფიქიჩი *τὸν Θεὸν* „გეშინოდეს ღმრთის“ ექვთიმემ ჩაანაცვლა თავის თარგმანში „გეშინოდენ **ფიცისა მისთვის უფლისა-თი**“, ასეა წარმოდგენილი ა რედაქციაში, ხოლო ბ რედაქციაში კი ვკითხულობთ „გეშინოდენ, **ფიცისა მისთვის.**“ როგორც ვხედავთ, ორივე რედაქციაში ბერძნული *τὸν Θεὸν* „ღმერთის“ არ გვხვდება. ა რედაქციაშია, რომ ქრისტიანს უნდა ეშინოდეს, უფლის მიმართ ფიცის, ხოლო ბ-ში კი ფიცის.

ებრაელი მიმართავს წმიდა მენას. ბერძნულ ტექსტშია: *ἄγε Μηνᾶ, εἰ καὶ ἀνὰξίον εἶμι ὀνομάσαι σε, δέξῃς τὰ σπμαῖα σου*

ὁμῆρον, ὅπως **ძეჯაძე** **შე** (Pomjalovskij 1900, 71,30-72,2), რაც
 ნიშნავს: წმიდა მენა, თუმცა არ ვარ ღირსი შენი სახელი წარ-
 მოვთქვა, მაჩვენე შენი ნიშნები დღეს, რომ მიგიღო შენ. ამ
 წინადადების თარგმნისას: ა) ექვთიმემ ბერძნული **σήμερον**-ს
 ნაცვლად ქართულ თარგმანში დანერა „**ძალი**.“ ბერძნული
σήμερον ნიშნავს „ნიშანს, სიგნალს, ღვთისგან მოვლენილ ნი-
 შანს, კარავს, ნიშანსვეტს, ბეჭედს და ა.შ.“ (Liddell, Scott 1996,
 1593), მაგრამ არა „ძალას.“ ამდენად, ბერძნული ფრაზის ში-
 ნაარსი „მაჩვენე შენი ნიშნები დღეს“ ქართულ თარგმანში
 იკითხება, როგორც „მაჩვენე მე დღეს შენი ძალი;“ ბ) ექვთი-
 მემ ბერძნული ფრაზა ὅπως **ძეჯაძე** **შე** „რომ მიგიღო შენ,“
 თარგმნა, როგორც „**რათამცა გადიდებდე** შენ“ (ბ რედაქცია)
 ან „**რათა მეცა გადიდო** შენ,“ როგორც ეს ა რედაქციაშია მო-
 ცემული. ბერძნული **ძეჯაძე** „რომ მიგიღო“ ზმნის ამოსავალი
 ფორმაა **δέχομαι** „მიღება“ (Lampe 2005, 340). ბერძნული ფრა-
 ზის შინაარსია „რომ მიგიღო, გირწმუნო შენ,“ ექვთიმეს თარ-
 გმანისა კი „რომ გადიდო შენ.“ ექვთიმეს თარგმანის ბ რე-
 დაქციაში ვკითხულობთ: წმიდაო მონამეო მენა, დაღაცათუ
 არა ღირს-ვარ წოდებად **სახელსა** შენსა, მიჩუენე მე დღეს **ძა-
 ლი** შენი, **რათამცა გადიდებდე** შენ. ა რედაქციაშია: წმიდაო
 მონამეო მენა, დაღაცათუ არა ღირს-ვარ **წოდებად ტაძარსა**
შენსა და წოდებად **სახელსა** შენსა, მაჩუენე დღეს **ძალი** შენი,
რათა მეცა გადიდო შენ.

ეფთვიმემ გადაასხვაფერა ბერძნულ ტექსტთან მიმარ-
 თებით შემდეგი წინადადების შინაარსი. ბერძნულ ტექსტშია:
 εἴθε μὴ ὀρκωσῶ αὐτόν, **πάντως** μετ' ὁλίγον χρόνον διῶναι μοι εἴχεν
 τίποτε ἐκ τὰ ἐμά (Pomjalovskij 1900, 72,15-16), რაც ნიშნავს: მინ-
 და, რომ არ დამეფიცებინა მისთვის; უეჭვოდ, ცოტა ხნის შემ-
 დეგ, ის მომცემდა რაიმეს ჩემი (ქონებიდან). აქ ბერძნული
πάντως „ნამდვილად, ყველა შემთხვევაში, უეჭვოდ“ (Liddell,
 Scott 1996, 1301). ექვთიმემ კონტექსტის შეცვლით თარგმნა,
 როგორც „ვინ უწყის,“ რითაც შეარბილა ებრაელის აზრი.
 ბერძნულშია, რომ „წმიდა მენა უეჭვოდ მომცემდა მცირედს,“

ქართულ თარგმანში კი გამოდის, რომ „ვინ იცის, ნმიდა მენას მოეცა მცირედი.“ ექვთიმეს თარგმანი: უკუეთუმცა არა (ქარა თუმცა C) მეფიცა მისდა, **ვინ უწყის**, თუმცა (– C) მცირედთა დღეთა შემდგომად მომცა რაჲმეცა მცირედი მისგან?“

ებრაელისა და ქრისტიანის შესახებ სასწაულის ერთ ეპიზოდში ებრაელი სინანულით ფიქრობს, რომ ქრისტიანმა გაფლანგა მისი ქონება. ბერძნულ დედანშია: οἶμοι, ὅτι οὐτως **κατέπιεν** πάντα τὰ ἐμὰ. τί ποιήσω οὐκ οἶδα: εὐχαριστήσας δὲ εἶπεν (Pomjalovskij 1900, 72,17-18), რაც ნიშნავს: ვაი, რომ მან გაფლანგა ყოველივე, რაც ჩემი (იყო). რა ვქნა, არ ვიცი. და მადლობის მიგების შემდეგ თქვა. ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაშია: ვაჲმე, ვითარ ესრჳთ **წარწყმიდე** ყოველი საფასჳ ჩემი და არა უწყი! და **მარტოჲ იტყოდა**. ბ რედაქციაშია: ვაჲმე, ვითარ ესრეთ **წარვიდა** ყოველი საფასე ჩემი! ან რაჲ ვყო, არა უწყი. და **მადლობით იტყოდა ამას**. ქართულ თარგმანში ბერძნული **κατέπιεν**, რომელიც ზმნის καταπίνω „ყლაპვა, ჩაყლაპვა, გაფლანგვა“ (Liddell, Scott 1996, 905) III პ. მხ. რ.-ის აორისტიკის ფორმაა, გარდათქმულია, როგორც „დავლუპე“ ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაში, ხოლო ბ რედაქციის „წავიდა“ კი კონტექსტს ბევრად უკეთ შეესაბამება. მითუმეტეს, რომ ა რედაქციის „წარწყმიდე“ II პირის ფორმაა და ის, აქ, თითქოს ქრისტიანს მიემართება, რომელსაც ებრაელი ფიქრებში მიმართავს. ბერძნულში ზმნაც და სუბიექტიც (ნაცვალსახელი) III პირის ფორმითაა წარმოდგენილი: οὐτως **κατέπιεν**, „მან გაფლანგა,“ ბ რედაქციაში კი მოქმედი პირი არ ჩანს, თუ ვინ გაფლანგა ებრაელის ქონება, არამედ, საფასეზე საუბარი ერთპირიანი ზმნით „წარვიდა“ არის გადმოცემული, რაც ნიშნავს, რომ გაიფლანგა ქონება. აქვე, ექვთიმეს თარგმანის ბ რედაქციაში გვაქვს: **მადლობით იტყოდა ამას**, რაც უფრო შეესაბამება ბერძნულ εὐχαριστήσας δὲ εἶπεν „მადლობის მიგების შემდეგ თქვა,“ ვიდრე ა რედაქციის **მარტოჲ იტყოდა**.

შესაძლოა, ექვთიმეს თარგმანში დადასტურებული შემდეგი წინადადება შერყვნილი სახითაა ჩვენამდე მოღწეული,

მაგრამ მაინც ჩანს, რომ ექვთიმემ გადაასხვაფერა დედნისეული წინადადების შინაარსი. ბერძნულშია: ἀπεκρίθη ὁ διῶλις λέγων· ἦλθον πρὸς σε ἀποσταλεὶς ἐκ τῆς κυρίας μου πληρῶσαι τὴν κέλευσίν σου (Pomjalovskij 1900, 72,24-25), რაც ნიშნავს: და მსახურმა უპასუხა და უთხრა: მოვედი შენთან, გამოგზავნილი ჩემი ქალბატონისგან, რომ შევასრულო შენი ბრძანება. ქართული თარგმანის ა რედაქციაშია: ძალისათვისცა, ჰრქუა მონამან: „**მოვედ ძალისათვისცა, მოავლინე და მიიღე** აღსრულებად ბრძანებისა შენისა.“ ბ რედაქციაშია: ჰრქუა მას მონამან მისმან: „**მოვედ ძალისათვისცა, მოავლინე უფალმან ჩემმან** აღსრულებად ბრძანებისა შენისა.“ ბერძნული ტექსტთან მიმართებით ექვთიმეს თარგმანში შემდეგ განსხვავებებს ვხედავთ: ა) ბერძნული ἦλθον πρὸς σε ἀποσταλεὶς ἐκ τῆς κυρίας μου „მოვედი შენთან გამოგზავნილი ჩემი ქალბატონისაგან“ ქართულ თარგმანში გადმოცემულია, როგორც: **მოვედ ძალისათვისცა**; ბ) ბერძნული πληρῶσαι τὴν κέλευσίν σου „რომ შევასრულო შენი ბრძანება“ ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაში ამგვარად იკითხება: „**მოავლინე და მიიღე** აღსრულებად ბრძანებისა შენისა,” რაც გაუგებრობას იწვევს, რადგან, ჩვენი აზრით, „მოავლინე“ აქ შეცდომით უნდა იყოს ხელნაწერში გადანერილი „მოვივლინე-ს“ ნაცვლად, ანაც, „მოავლინე-ს“ წინ აკლია „რომლისა,” მაშინ ტექსტი ამგვარი იქნებოდა: მოვედ, **რომლისა ძალისათვისცა მომავლინე** და მიიღე აღსრულებად ბრძანებისა შენისა. სამწუხაროა, რომ აქ ბერძნული დედანი ვერ გვეხმარება, რადგან წინადადებაში სხვა ფრაზაა. ვერც კოპტური ვერსიის პოლონური თარგმანი დაგვეხმარა, რადგან აქ ერთ ხელნაწერს დაზიანების გამო აკლია ეს და შემდგომი პასაჟები ნამების ბოლომდე (Piwowarczyk 2021a, 540), მეორეში კი მსახურის ეს სიტყვები საერთოდ არ დასტურდება (როგორც ზემოთ შევნიშნეთ, კოპტური ვერსია ბერძნულ ტექსტთან შედარებით მოკლეა) (Piwowarczyk 2021b, 408).

ებრაელისა და ქრისტიანის სასწაულის ტექსტის ბერძნულ ხელნაწერში: ὁ κύριός μου, σήμερον ἦλθεν **στρατιώτης μέγας καββαλλάριος** πρὸς τὴν κυρίαν μου, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ **τὸ δακτυλοκλείδιον τοῦ σκευρίου** καὶ εἶπεν αὐτῇ· **δέξαι, γύναι, τὸ δακτυλοκλείδιον τοῦτο** * γυναικίς αὐτοῦ; (Pomjalovskij 1900, 72,26-29) რაც ნიშნავს: ო, ჩემო ბატონო, დღეს დიდი/დიდებული მეომარი მხედარი/კავალერისტი მოვიდა ჩემს ქალბატონთან, მას ჰქონდა ზარდახშის/ყუთის პატარა გასაღები და უთხრა მას: აილე, ქალო, ეს გასაღები. ცნობ მას? ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაშია: დღეს მოვიდა **მწედარი ერთი**, უფალო ჩემო, **მაღალი და საშინელი**, დედოფლისა ჩემისა და აქუნდა ბეჭედი და კლიტე, რომელსა შინა დაგეკრძალა საფასჴ იგი. და ჰრქუა დედოფალსა ჩემსა: „იცნობ ამას?“ ბ რედაქციაშია: დღეს მოვიდა, უფალო ჩემო, **მწედარი ერთი**, მაღალი და ფრიად საშინელი დედოფლისა ჩემისა და აქუნდა ბეჭედი და კლიტე, რომელსა შინა იყო საფასე. და ესრეთ ჰრქუა დედოფალსა ჩემსა: „იცნობა **ბეჭედსა ამას და კლიტესა?**“ აქ ექვთიმემ: ა) ბერძნული στρατιώτης μέγας καββαλλάριος „მეომარი დიდი მხედარი“ ქართულ თარგმანში გადმოიღო, შეცვალა რა ტექსტი, როგორც: „მწედარი ერთი, მაღალი და (+ ფრიად C) საშინელი.“ ბ) ბერძნული τὸ δακτυλοκλείδιον τοῦ σκευρίου „პატარა გასაღები ფულის ზარდახშისა/ყუთისა“ ექვთიმემ გადააკეთა, განავრცო რა ამოსავალი ტექსტი, როგორც: „ბეჭედი და კლიტე, რომელსა შინა დაგეკრძალა საფასჴ იგი.“ აქ ბერძნული σκευρίου ნიშნავს „ფულის შესანახ ყუთს, ზარდახშას“ (Lampe 2005, 1236); ბერძნული კომპოზიტი τὸ δακτυλοκλείδιον (δακτύλιος „თითი“ + κλείδιον „პატარა გასაღები“) ბერძნული ენის ლექსიკონებში არ იძებნება, მაგრამ ის, ნმიდა მენას ებრაელისა და ქრისტიანის შესახებ სასწაულის ფრანგულენოვან თარგმანში, ჩვენი მაგალითისათვის თარგმნილია, როგორც „პატარა გასაღები“: A trois milles de l'église le cheval du chrétien jeta son cavalier par terre, et Ja petite clef

(δακτυλοκλείδιον) du sac tomba sur le sol (De Sment et al 1910, 130).

ამავე სასწაულის ერთ-ერთ პასაჟში მსახური უხსნის ქრისტიანს, თუ რატომ მივიდა მასთან. ბერძნულ დედანშია: καὶ διὰ τοῦτο ἦνεγκά σοι τὴν παρακαταθήκην ᾧδε, καὶ ἐὰν οὐ πιστεύῃς, θέασαι καὶ τὸ δακτυλοκλείδιον τοῦ σκευρίου σου, ἐκεῖνος ὁ στρατιώτης ἔδωκεν αὐτὸ τὴν κυρίαν μου (Pomjalovskij 1900, 73,1-4), რაც ნიშნავს: და ამიტომ, მე მოგიტანე ანაბარი აქ, და თუ არ გჯერა, შეხედე შენი ფულის ზარდახშის/ყუთის პატარა გასაღებს, რომელიც მეომარმა მისცა ჩემს ქალბატონს. ექვთიმეს თარგმანშია: და მით (და მით)ამისთვის C) სრბით მოვიღე კისაკი ესე, და (– C), აჰა, ესერა, არს ბეჭედი და კლიტე (და კლიტე – C) საფასისაჲ მის, რომელი მოიღო მწედარმან მან დედოფლისა ჩემისა. როგორც მოხმობილი ტექსტიდან ჩანს, ექვთიმე მთანმიდელმა რამდენადმე გადაასხვაფერა დედნისეული ტექსტი: ა) ჩაამატა „სრბით“ მოქმედების გასაინტენსივებლად; ბ) ბერძნული παρακαταθήκη „ფულის ან ქონების ანაბარი, მინდობილი, შენახული ქონება“ (Liddell, Scott 1996, 1312) „კისაკ-ით“ ჩაანაცვლა და გ) გამოტოვა ბერძნული καὶ ἐὰν οὐ πιστεύῃς „და თუ არ გჯერა.“

ებრაელისა და ქრისტიანის შესახებ სასწაულის ბერძნული დედნის ერთ-ერთ წინადადებაში ამგვარ მსჯელობას ვხვდებით: οὐδείς ἐλπίζων ἐπὶ σοι, κύριε, καὶ ἐπὶ τὴν βιοήθειάν σου καταισχύνεται ποτέ (Pomjalovskij 1900, 73,7-8), რაც ნიშნავს: არავინ, ვინც იმედოვნებს შენით, უფალო, და შენი დახმარებით, არასდროს მიეცემა სირცხვილს. ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაშია: და ვინაჲ არს, რომელი არა გესვიდეს შენ, უფალო, და მეოხებასა წმიდისა მოწამისა შენისა მენაჲსა და ჰრწმენეს? ბ რედაქციაში: და ვინ არს, რომელი არა გესვიდეს შენ, უფალო, და მეოხებასა წმიდისა მოწამისა შენისა მენაჲსა და არა რწმენეს შენდა მომართ? აქ ექვთიმე ათონელმა: ა) ჩაამატა ქართულ თარგმანში, თუ ვისი დახმარების იმედი აქვთ ქრისტიანებს, ეს არის წმიდა მოწამე მენა; ბ) ბერძნული

κατασχύνεται ποτέ „სირცხვილს, დამცირებას მიეცემა არასდროს” გადააკეთა და ამგვარადაა მოცემული: „**ჰრწმენეს**” ა რედაქციაში; „**არა რწმენეს შენდა მომართ,**” ბ რედაქციაში; გ) ბერძნული თხრობითი წინადადება კითხვითად არის ქართულ თარგმანში გარდათქმული; დ) ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაში ბერძნული წინადადების შინაარსი შეცვლილია და ამგვარი აზრია: „როგორ (საიდან) არის, რომ ვისაც არ აქვს შენი იმედი, უფალო, და შენი წმიდა მოწამე მენას დახმარების და სწამს?” ა რედაქციის ტექსტის შინაარსი შეცვლილია ბ რედაქციაში, სადაც ვკითხულობთ: „ვინ არის, ვისაც არ აქვს შენი იმედი, უფალო, და შენი წმიდა მოწამე მენასი და არ ირწმუნოს შენი?”

ეზრაელმა ქრისტიანობის მიღება გადაწყვიტა, იხილა რა წმიდა მენას სასწაული. ბერძნულ ტექსტშია: ἰδοὺ, δέσποτα, γίνομαι καὶ γὰρ Χριστιανὸς **διὰ τῶν πρεσβείων** τοῦ ἀγίου σου μάρτυρος Μηνᾶ (Pomjalovskij 1900, 73,8-9), რაც ნიშნავს: აი, უფალო, მეც გავხდები ქრისტიანი შენი წმიდა მოწამე მენას შუამდგომლობით. ექვთიმეს თარგმანშია: აჰა, ესერა, უფალო, მეცა ქრისტიანე ვიქმნე **საკვრველებათათჳს** წმიდისა (+ მოწამისა C) მენაჲსთა. აქ ექვთიმე ათონელმა ბერძნული διὰ τῶν πρεσβείων „შუამდგომლობით, შუამდგომლობის მეშვეობით” ჩაანაცვლა **საკვრველებათათჳს**-ით, რითაც ქართულ წინადადებას ოდნავ განსხვავებული შინაარსი შესძინა: „აი, უფალო, მეც ქრისტიანი გავხდები წმიდა (+ მოწამე C) მენას საკვირველების გამო.”

ექვთიმე ათონელმა ბერძნული ἰδοὺ „აი” თავისუფლად თარგმნა, მნიშვნელობის შეცვლით ისე, რომ განსხვავებული შინაარსი შესძინა ქართულში წინადადების დასაწყისს, მის თარგმანშია: „შენ თვთ უწყი”, რაც ბერძნულ დედანში არ გვაქვს. წინადადება კი ამგვარად იკითხება ბერძნულ ტექსტში: ἰδοὺ, ἄγιε τοῦ Θεοῦ, ἐνὶ πύσιν σου ἔλεγον ἀστὴρ (Pomjalovskij 1900, 73,11-12), რაც ნიშნავს: აი, წმიდაო ღვთისაო, შენს წინაშე ვუთხარი მას. ექვთიმეს თარგმანშია: **შენ თვთ უწყი**, მოწა-

მეო ქრისტესო, რამეთუ (ქვითარმედ C) წინაშე შენსა ვეტყო-
დე მას (ქვითარმედ C).

ექვთიმეს თარგმანში წინადადების შინაარსი სრულიად
გადაკეთებულია, ამდენად, აქ არ განვიხილავთ ცალკეული
სიტყვების ჩანაცვლების შემთხვევებს. ბერძნულ ტექსტშია:
λάβη ταῦτα ὁ ἄγιος σου ναὸς ὑπὲρ φωταΐας (Pomjalovskij 1900,
73,14-15), რაც შეიძლება ამგვარად ვთარგმნოთ: მიიღოს ესე-
ნი შენმა წმიდა ტაძარმა გაბრწყინებისთვის. ექვთიმეს თარ-
გმანშია: **ან მიგცე ესე წინაშე სინმიდისა შენისა.**

წმიდა მენას მესამე სასწაულის (ბერძნული მეოთხე) ბო-
ლოს არის თხრობა, რომ ებრაელი მოექცა ქრისტეს რჯულზე.
ბერძნულ ტექსტში წინადადება ამგვარადაა წარმოდგენილი:
μετ' εὐσεβείας καὶ ἀληθείας δι᾽ ἁλζοντες τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄγιον
αὐτοῦ μάρτυρα Μηνᾶν, ὅπως τοὺς παραβαίνοντας τὸ ὄνομα τοῦ
Θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου καταισχύη (Pomjalovskij 1900, 73,16-18),
რაც შეიძლება ამგვარად ვთარგმნოთ: ღვთისმოსაობით და
სიმართლით აღიდებდა ღმერთს და მის წმიდა მონამე მენას,
ვინც არცხვენდა ღმერთის და წმიდანთა სახელის შეურაც-
ხმყოფლებს. ექვთიმეს თარგმანშია: **კეთილად მსახურებითა**
აღიდებდეს ღმერთსა და წმიდასა მონამესა მენას, **რომელი**
არცხუენ (არცხუენდა C) **ყოველთა ცრუთა.** მოხმობილ მაგა-
ლითში ექვთიმემ რამდენიმე ცვლილება შეიტანა თავის თარ-
გმანში ბერძნულ დედანთან მიმართებით: ა) შეცვალა ბერძნუ-
ლი **μετ' εὐσεβείας καὶ ἀληθείας** „ღვთისმოსაობით და სიმარ-
თლით“ **კეთილად მსახურებითა**-თი. ამით მას წინადადების ში-
ნაარსი არ შეუცვლია; ბ) ბერძნული **ὅπως τοὺς παραβαίνοντας**
τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου καταισχύη „ვინც არცხვენდა
ღმერთის და წმიდანთა სახელის შეურაცხმყოფელებს“ გადაა-
კეთა, შეამოკლა და მის თარგმანშია: **რომელი არცხუენ (არ-**
ცხუენდა C) ყოველთა ცრუთა.

წმიდა მენას მესამე სასწაულის (ბერძნული მეოთხე) ბო-
ლო წინადადება ექვთიმემ გადააკეთა, შეამოკლა დედნისეული
ვრცელი თხრობა და განავრცო წინადადების დასასრული.

ბერძნულ დედანში ვკითხულობთ: Ὁ δὲ Χριστιανὸς ἀπῆλθεν **στένων καὶ τρέμων** εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ λαβὼν τὸ ἥμισυ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προσήνεγκε **τῷ ἁγίῳ**, κάκειῖσε μετενόησεν **κλαίων τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ οὐ κατέλειπεν τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου** ἕως οὗ ἐτελεύτησεν πορευθεὶς ἐν μετανοίᾳ πρὸς Κύριον, τυχὼν **συγχωρήσεως παρὰ τοῦ ἁγίου καὶ ἀθλοφόρου μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Μηνᾶ** (Pomjalovskij 1900, 73,20-25), რაც ნიშნავს: ხოლო გოდებდა რა და ძრწოდა, ქრისტიანი წავიდა თავის სახლში და აიღო თავისი ქონების ნახევარი, შესწირა წმიდანს. იქ შეინანა, გიროდა რა თავისი ცოდვების გამო და არ მიუტოვებია წმიდის ტაძარი, სანამ არ მოკვდა, წავიდა მონანიე უფალთან, მიიღო რა მიტევება წმიდა და გამარჯვებული ქრისტეს მონამე მენასგან. ექვთიმეს თარგმანშია: ხოლო (1 და C) ქრისტიანე იგი წარვიდა სახიდ თჳსად **მწუხარებითა დიდითა** (~ **მწუხარებითა დიდითა სახედ თჳსსა C**), და აღიღო ზოგი მონაგებისა თჳსისაჲ და შეწირა წმიდისა **მონამისა მენასა** (- C). და მუნ შეინანა შეცოდებაჲ თჳსი და არა განეშორა ტაძრისაგან მის წმიდისა, ვიდრემდის **გამოეცხადა შეწყნარებაჲ სინანულისა მისისაჲ (თჳსისა C)**, და აღიდებდა **ღმერთსა და წმიდასა მონამესა მენას**. და დაიძინა **მშჯდობით ქრისტესს იესუსჲს მიერ, უფლისა ჩუენისა, რომელსა (რომლისა C) ჰმუენის დიდებაჲ (+ და თაყუანის-ცემა C) თანა მამით და სულით წმიდითურთ, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე. ამენ.** როგორც ბერძნული ტექსტის და ექვთიმეს თარგმანის შედარების შედეგად ირკვევა, აქ ქართველმა მთარგმნელმა: ა) ბერძნული ἀπῆλθεν **στένων καὶ τρέμων** „წავიდა მგოდებელი და ძრწოლვარე“ ჩაანაცვლა ქრისტიანის მდგომარეობის ლაკონიური აღწერით: წარვიდა ... **მწუხარებითა დიდითა**; ბ) ბერძნულ προσήνεγκε **τῷ ἁγίῳ** „შესწირა წმიდანს“-ს დამატებულია „წმიდისა **მონამისა მენასა**“ ა რედაქციაში, ხოლო ბ-ში დამატებულია მხოლოდ „მონამე“: წმიდისა **მონამისა**; გ) ბერძნული გრცელი ტექსტი შეამოკლა: **κλαίων τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ οὐ**

κατέλειπεν τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου **ἔως οὗ ἐτελεύτησεν πορευθεὶς ἐν μετανοίᾳ πρὸς Κύριον, τυχὼν συγχωρήσεως παρὰ τοῦ ἁγίου καὶ ἁθλοφόρου μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Μηνᾶ** „ტიროდა რა თავისი ცოდვების გამო და არ მიუტოვებია წმიდის ტაძარი, სანამ არ მოკვდა, წავიდა მონანიე უფალთან, მიიღო რა მიტევება წმიდა და გამარჯვებული ქრისტეს მონამე მენასგან” და მის თარგმანში ვკითხულობთ: ვიდრემდის გამოეცხადა შეწყნარებაჲ სინანულისა მისისაჲ (ქოვსისა C), და აღიდებდა ღმერთსა და წმიდასა მონამესა მენას. და დაიძინა მშვიდობით ქრისტეს იესუსჲს მიერ, უფლისა ჩუენისა; დ) ბერძნულ ტექსტში არის შემდეგი სიტყვები **ἔως οὗ ἐτελεύτησεν**, რაც ნიშნავს: სანამ არ მოკვდა/არ აღესრულა. ქრისტიანის აღსასრული ექვთიმემ გადმოსცა და დაიძინა მშვიდობით ქრისტეს იესუსჲს მიერ, უფლისა ჩუენისა-თი, რაც უფლის მიერ მონანიე ქრისტიანის შენდობასა და მისთვის იმქვეყნიური მშვიდობით ცხოვრებაზე ხაზგასმას; ე) რადგან ექვთიმემ აქ დაასრულა წამებისა და წმიდა მენას სასწაულთა შესახებ თხრობის თარგმნა, მან ბოლოს მოგვცა ფორმულა, რითაც მრავალი აგიოგრაფიული და თეოლოგიური თხზულება სრულდება ხოლმე: **ქრისტეს იესუსჲს მიერ, უფლისა ჩუენისა, რომელსა (რომლისა C) ჰპუენის დიდებაჲ (+ და თაყუანის-ცემა C) თანა მამით და სულით წმიდითურთ, ან და მარადის და უკუნითი უკუენისამდე. ამენ.**

4.2. წმიდა მენას სამი სასწაულის ბერძნული ტექსტის თარგმნისას ექვთიმე მთაწმიდელის მიერ ამოსავალი ტექსტისათვის „მატეზის” ნიმუშები

წმიდა მენას პირველი სასწაულის სათარგმნ ტექსტთან მიმართებით ექვთიმემ ჩაამატა ერთი წინადადება. ბერძნულ ტექსტშია: **Καὶ ἡσλόγησεν αὐτὸν ὁ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Μηνᾶς, ὡσαύτως καὶ τὸν φονέα, καὶ εὐθὺς ἄφαντος ἐγένετο ὑπ'**

აბტონ (Pomjalovskij 1900, 65,24-26), რაც ნიშნავს: და დალოცა ის წმიდა მოწამემ ქრისტესა მენამ და, იმგვარადვე, მკვლე-ლიც; მაშინვე უჩინარი იქმნა მათთვის. აქ ექვთიმე მთანმი-დელმა თავად ჩაამატა მსჯელობა მოკლული და აღმდგარი მდიდარი კაცის შესახებ, რომ მან არ იცოდა, თუ რა მოხდა მის თავს და არც მისმა მკვლელმა, სასტუმროს პატრონმა, გაუმხილა მას მომხდარი. ექვთიმეს თარგმანშია: **და არა სცნა კაცმან მან, რაჲ-იგი იქმნა მის ზედა და არცა მეპანდოქსემან გა-მოუცხადა მას.** და აკურთხა წმიდამან მოწამემან (ქმენა BC) მოკლული იგი და მკლველი და მიეფარა მათგან.

ექვთიმემ ჩაამატა ფრაზა **მომართუნ იგინი მე** შემდეგ წინადადებებში, რომელიც ბერძნულ ტექსტში ამგვარად იკითხება: καὶ σπασθῆναι ἡμῶν ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης (Pomjalovskij 1900, 66,20), რაც ნიშნავს: და იხმარე (მოიხმე) სიჩქარე ამ საქმეში. ექვთიმეს თარგმანი: მსწრაფლ აღასრულენ და **მომართუნ იგინი მე** (მე – BC).

ექვთიმემ ქართულ თარგმანში ჩაამატა: ა) წინადადების დასაწყისში: **შენდობა ჰყავთ ჩემთვის, ძმანო** (ა რედაქციის ვარიანტული წაკითხვა), **შენდობა ჰყავთ, ძმანო** (ბ რედაქციისა); ბ) წინადადების ბოლოს: **ვითარცა ძილისაგან** (ა რედაქციის ვარიანტული იკითხვისი), **ვითარცა ძილისაგან აღადგინნა** (ბ რედაქციისა). ეს სიტყვები ბერძნულ ტექსტში არ მოგვეპოვება. ბერძნულ დედანშია: ἐλπίζω ἐκ τὸν Θεὸν καὶ ἐκ τὰς παρεσβείας τοῦ ἀγίου Μηνᾶ τοῦ τὸν μεμελισμένον ἐλείπαντος θάου (Pomjalovskij 1900, 67,24-15), რაც ნიშნავს: ღმერთის იმედი მაქვს და წმიდა მენას შუამდგომლობის/დახმარების, ვინც აღადგინა დანაწევრებული გვამი. ექვთიმეს თარგმანი: **შენდობა ჰყავთ ჩემთვის** (– C), **ძმანო**, ვესავ ღმერთსა და მეოხებასა წმიდისა მენასა, რომელმან დაჭრილნი ჯორცნი აღადგინნა, **ვითარცა ძილისაგან** (~ **ვითარცა ძილისაგან აღადგინნა C**).

მეორე სასწაულის ტექსტში პასაჟია, სადაც მსახური უამბობს ევტროპიოსს, თუ რა მოხდა, როცა ტბაში ჩაიგდო თავი. ექვთიმე ათონელმა აქ წინადადების ბოლოს ჩაამატა

სიტყვები: **რომელი უდიდებულცს იყო მათსა**, რაც ბერძნულ ტექსტში არ მოგვეპოვება. ბერძნულ ტექსტშია: καὶ φοιτῆεις ἔρριψα ἐμαυτὸν ἐν τῇ λίμνῃ καὶ ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸ ὕδωρ εἶδον ἄνδρα **φωτεινὸν πάνυ** καὶ ἐτέρους δύο ἐστῶτας μετ' αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς (Pomjalovskij 1900, 68,17-19), რაც ამგვარად შეიძლება ითარგმნოს: და, შეშინებულმა, თავი ჩავიგდე ტბაში, და როცა შევედი წყალში, დავინახე კაცი, ერთიანად ბრწყინვალე, და ორი სხვა იდგა მასთან ერთად, და უთხრა მან მათ. ექვთიმეს თარგმანი: შემეშინა ფრიად და შთავიგდე (შთავაგდე C) თავი ჩემი **ზლუასა**, და შთა-რაჲ-ვვარდი, ვიხილე კაცი ერთი, **შემოსილი ნათლითა** და ორნი კაცნი (ქსუანი C) მის თანა, და ეტყოდა მათ **რომელი უდიდებულცს იყო მათსა** (~ მათსა იყო C). აქვე, ექვთიმემ ბერძნული ἐν τῇ λίμνῃ თარგმნა „ზღვით;“ ბერძნული φωτεινὸν πάνυ „ერთიანად ბრწყინვალე“ (სადაც φωτεινὸν არის ზედსართავის სახელის φωτεινός-ის აკუზატივის ბრუნვის მხ.რ.-ის ფორმა და ნიშნავს „ნათელს, ბრწყინვალეს; მეტაფორულად, ღვთაებრივ და სულიერ ბრწყინვალებას ღმერთის, ანგელოზური დიდების, და ა.შ.“ (Lampe 2005, 1508); πάνυ კი არის ზმნიზედა, მნიშვნელობით „სრულიად, ერთიანად, მთლიანად, ძალიან“ (Liddell, Scott 1996, 1301), თარგმნა, როგორც „შემოსილი ნათლითა,“ რაც სრულიად შეესაბამება სახეს, რომელიც მიიღო ღვთაებრივი ბრწყინვალეობით გასხივოსნებულმა წმიდანმა.

ებრაელისა და ქრისტიანის სასწაულში მოთხრობილია, თუ როგორ მოემზადა ებრაელი სავაჭროდ წასასვლელად. ბერძნულ ტექსტშია: **Ἐν μιᾷ οὐν τῶν ἡμερῶν ἀναχάρων ὁ Ἑβραῖος ἐπὶ πραγματείᾳς ἔασεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Χριστιανοῦ βαλάντιον βεβυσλამένων** (Pomjalovskij 1900,70,30-71,1), რაც ნიშნავს: ერთ დღეს, ებრაელი მზად იყო სავაჭროდ წასასვლელად, მან დატოვა დაბეჭდილი ფულის ჩანთა ქრისტიანის სახლში. ექვთიმეს თარგმანი: და განემზადა (+ ოდესმე C) ჰურიაჲ იგი წარსლვად ვაჭრობად და **მოვიდა სახედ მოყუსისა მის თჳსისა**

და მისცა მას კისაკი თვისი დაკრძალული საფასითა და დაბეჭდული ბეჭდითა თვისითა დამარხვად, ვიდრემდის მოიქცეს იგი სახიდ თვსად და წარვიდა გზასა თვსსა. აქ ექვთიმე ათონელმა გამოტოვა, თუ როდის ხდებოდა მოქმედება ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν „ერთ დღეს.“ წინადადების ბოლოს კი ჩაამატა ვრცელი ტექსტი, რაც ბერძნულ დედანში არ დასტურდება: **მოვიდა სახედ მოყუსისა მის თვისისა და მისცა მას კისაკი თვისი დაკრძალული საფასითა და დაბეჭდული ბეჭდითა თვისითა დამარხვად, ვიდრემდის მოიქცეს იგი სახიდ თვსად და წარვიდა გზასა თვსსა.**

ექვთიმე ათონელმა ჩაამატა წინადადების დასაწყისში ფრაზა: **ვითარ იყოს ეგე** „როგორ იქნება ეგ“. ბერძნულ ტექსტშია: Λέγει ὁ Χριστιανὸς τῷ Ἑβραίῳ· Ἄλλ' οὐκ εἰσέρχεται Ἑβραῖος εἰς τὸν ναὸν τῶν Χρηστιανῶν (Pomjalovskij 1900, 71,18-19), რაც ნიშნავს: ქრისტიანმა უთხრა ებრაელს: მაგრამ არ შედის ებრაელი ქრისტიანთა ტაძარში. ექვთიმეს თარგმანი: ჰრქუა (|მიუგო C) ქრისტიანემან მან: „**ვითარ იყოს ეგე**, რამეთუ არა შევალს ჰურიჲ ეკლესიასა ქრისტიანეთასა?“

ებრაელი და ქრისტიანი დაობდნენ, თუ სად უნდა მდგარიყო ებრაელი, როცა ქრისტიანი ტაძარში დაიფიცებდა. ბერძნულ ტექსტშია: Λέγει ὁ Ἑβραῖος, ὅτι κἂν οὐ δύναιται εἰσελθεῖν, στήκω ἔξωθεν **εἰς τὸν ναὸν** (Pomjalovskij 1900, 71,19-21), რაც ამგვარად შეიძლება ითარგმნოს: უთხრა ებრაელმა: რადგან ვერ შევალ, დავდგები გარეთ ნართექსში. ექვთიმეს თარგმანშია: ჰრქუა ჰურიამან მან **ქრისტიანესა**: „დალაცათუ შინა არა შევიდე, დავდგე გარეშჳ, **ხოლო შენ შევედ და მეფუცე.**“ ექვთიმემ ჩაამატა ტექსტში სიტყვები: **ქრისტიანესა და ხოლო შენ შევედ და მეფუცე.** აქვე აღვნიშნავთ, რომ ექვთიმემ არ თარგმნა ბერძნული ναοῦν „ნართექსი, სტოა,“ რაც ბიზანტიურ ბერძნულში ნიშნავდა ეკლესიის წინა ეზოს, დიდ ადგილს ეკლესიის შესასვლელში, ხშირად კარით ან ძვირით გამოყოფილს ძირითადი სივრცისგან, სადაც კათაკმევლები და ჯერაც მოუნათლავები, მონანიეები შეიძლება მდგარიყვნენ

(Lampe 2005, 898-9). ამდენად, ბერძნული ტექსტის მიხედვით, ებრაელი ნართექსში დადგებოდა, ეკლესიის შიგნით, მაგრამ ძირითადი სივრცის გარეთ. ექვთიმემ კი აქ დაწერა, რომ ებრაელმა თქვა: **დავდგე გარეშე** „გარეთ დავდგები,” რაც მკითხველს არ მიუთითებს, თუ კერძოდ სად დადგებოდა ებრაელი, შენობის გარეთ თუ ეკლესიის შიდა სივრცეში.

ექვთიმემ ჩაამატა წინადადებაში ტექსტი, რომელიც ბერძნულ დედანში არ დასტურდება. ბერძნულ ტექსტშია: ἐτάραξεν ὁ τοῦ Χριστιανοῦ ἵππος καὶ ἔρριπεν αὐτόν εἰς τὴν γῆν καὶ ἔπεσεν τὸ δακτυλοκλείδιον τοῦ σκευαρίου αὐτοῦ ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ (Pomjalovskij 1900, 72,7-8), რაც ნიშნავს: ქრისტიანის ცხენს შეეშინდა და ჩამოაგდო ის მიწაზე და გადმოუვარდა ზანდუკის პატარა გასაღები უბიდან. ექვთიმეს თარგმანი: ხლდა ცხენი ქრისტიანისაჲ მის და გარდამოაგდო იგი ქუეყანად და დაჰვარდა მას **ბეჭედი და კლიტე, რომელსა შინა იდვა კისაკი ჰურიისაჲ მის**.

ექვთიმე ათონელმა ბერძნული ტექსტის თარგმნისას განავრცო თხრობა, თუ რატომ გაიხარა ქრისტიანმა: „რომ ჩამოვარდა ცხენიდან და ადგა მთელი კიდურებით” და შემდეგ, წინადადების დასასრულს, ჩაამატა, თუ როდის ხდებოდა მოქმედება: „სამხრის ჟამს.” ბერძნულ ტექსტშია: Ἐχαίρειν δὲ ὁ Χρητιανὸς, ὅτι ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου, δοκίμας ὅτι αὐτὴ ἐστὶν ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὄρκου, εἴτα ἀναστὰς ἐκαββαλίκευσεν, καὶ ἐπορεύοντο οἱ δύο ὁμοῦ (Pomjalovskij 1900, 72,9-11), რაც ნიშნავს: და გაიხარა ქრისტიანმა, იფიქრა რა, რომ ეს იყო სასჯელი ფიცისათვის. მერე ამხედრდა და ორივემ გააგრძელა მგზავრობა. ექვთიმეს თარგმანი: განიხარა ფრიად, რამეთუ **გარდავარდა ცხენისაგან და აღდგა მრთელი ასოჯთა** და ჰგონებდა, ვითარმედ ესე იყო მისაგებელი ფიცისაჲ მის. დააჯდა ცხენსა თჳსსა და წარვიდეს ორნივე ზოგად გზასა **ჟამსა სამხრისასა**.

ებრაელისა და ქრისტიანის სასწაულის ერთ-ერთ პასაჟში ქრისტიანი ეკითხება თავის მსახურს, რაც ბერძნულ დედანში ამგვარადაა წარმოდგენილი: Εἶπεν δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ·

ποίαν κέλευσιν; (Pomjalovskij 1900, 72,25-26), რაც ნიშნავს: ხოლო მისმა ბატონმა თქვა: რომელი ბრძანება? წინადადების თარგმნისას ექვთიმემ ჩაამატა კითხვის დასაწყისსა და ბოლოში გარკვეული ტექსტი. ექვთიმეს თარგმანშია: ჰრქუა მას უფალმან მისმან: „**ვინაჲ მოგივლინე და რომელსა ბრძანებასა მოხუედ აღსრულებად?**“

ექვთიმემ ჩაამატა ფრაზა ბერძნული ტექსტის თარგმნისას. ბერძნულშია: *δια τί ἴνα ἐγὼ πιστεύσω εἰς τὸν ἄγιον Μηνᾶν, ὅτι ἐκ τῶ θανάτου ἃ ποιεῖ οὐδὲνα ἐξέρρησεν* (Pomjalovskij 1900, 72,14-15), რაც ნიშნავს: რატომ უნდა ვირწმუნო წმიდა მენასი, რადგან იმ სასწაულებიდან, რომელსაც იქმს, არცერთი მინახავს? ექვთიმემ ჩაამატა ფრაზა „რომელიც მსმენია,“ რაც ხაზს უსვამს და აკონკრეტებს, რომ მხოლოდ სმენია ებრაელს წმიდა მენას სასწაულების შესახებ და თავად არცერთი უნახავს. ექვთიმეს თარგმანი: რაჲსა მრწმენა წმიდისა მენასი, რამეთუ საკრველებისა საქმენი, **რომელნი მესმნეს**, არცა ერთი რაჲ ვიხილე მათგანი?

4.3. წმიდა მენას სამი სასწაულის ბერძნული ტექსტის თარგმნისას ექვთიმე მთანმიდელის მიერ ამოსავალი ტექსტის „კლეზის“ ნიმუშები

ექვთიმემ შეამოკლა პირველი სასწაულის დასაწყისი. ბერძნულ ტექსტშია: *Τούτου δὲ τοῦ ναοῦ τελειωθέντος τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι καὶ τῇ τοῦ ἁγίου πρεσβείᾳ ἄνθρωπος τις ἦν ἐκ τῆς χώρας τῶν Ἰσაύρων καὶ ἦν πλούσιος πάνυ. Εἰσῆλθε δὲ εἰς Ἀλεξάνδρειαν λόγῳ πραγματείας καὶ ἤκουσε πάντα τὰ θαύματα καὶ τὰς ἰάσεις ἃς περ ἐποίει ὁ ἄγιος καὶ εἶπεν ἐν ἑαυτῷ* (Pomjalovskij 1900, 63,10-14), რაც ასე შეიძლება ითარგმნოს: და როცა დასრულდა ამ ტაძრის მშენებლობა ღვთის ნყალობის და წმიდანის შუამდგომლობით, იყო ვინმე კაცი ისაურელთა მხარი-

დან, და იყო ფრიად მდიდარი. და ის შევიდა ალექსანდრიაში საქმიანი მიზეზით, და ესმა ყველა სასწაულისა და კურნების შესახებ, რომელსაც წმიდა ქმნიდა და უთხრა თავის თავს. ექვთიმემ აქ გამოტოვა: ა) თხრობა წმიდა მენას ტაძრის დასრულების შესახებ; ბ) გამოტოვა, რომ სასწაულის მოქმედი პირი, მდიდარი კაცი, იყო ისაურელთა მხარიდან. წმიდა მენას ტაძარი, რომელზეც აქ არის საუბარი, აგებული იყო აბუ მენაში, რომელიც ალექსანდრიის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარეობდა და წმიდა მენას თაყვანისცემის მთავარი ცენტრი იყო. ისაურელები (Ἰσαυροί) მცირე აზიის ისაურის მხარის ძველი ხალხი იყო, რომელიც ბიზანტიურ სამყაროში ასიმილირდა, გაქრა დაახლ. VII ს-ში. ისაურელები დღევანდელ სამხრეთ თურქეთში ცხოვრობდნენ (Whitby 2002). როგორც ჩანს, ექვთიმემ ჩათვალა, წმიდა მენას ტაძრის დასრულების და ისაურელთა ხსენება ზედმეტი იყო ქართველი მკითხველისათვის და მათზე წინადადება მთლიანად გამოტოვა. ექვთიმეს თარგმანში: კაცი ვინმე იყო (– BC) ფრიად მდიდარი და მოვიდა ალექსანდრია ქალაქად საჭმრად ვაჭრობისა, და ესმნეს საკრველებანი (+ და კურნებანი B), რომელთა ჰყოფდა წმიდა მენა, და თქუა თავით თვსით.

მდიდარი კაცი ნავით გაუყვა გზას და მივიდა ადგილზე, რომელსაც ლოქსონეტა ერქვა. ბერძნულ ტექსტში: **Καὶ ἀναστὰς ἔλαβεν μεθ' ἑαυτοῦ τὸ βαλάντιον αὐτοῦ καὶ διήρχετο εἰς τὴν λίμνην τῆς παραθαλασσίας καὶ ἑρῶν πλοιάριον κατέλαβεν τὸν τόπον τὸν λεγόμενον Λοξονῆτα** (Pomjalovskij 1900, 63,17-19), რაც ნიშნავს: და ადგა და აიღო თავისი საფულე/ფულის შესანახი ჩანთა და გაემგზავრა ტბისაკენ ზღვის ნაპირით. იპოვა რა პატარა ნავი, მან მიაღწია ადგილს, რომელსაც ლოქსონეტა ერქვა. აქ ექვთიმემ ა) გამოტოვა ტოპონიმი ლოქსონეტა (Λοξονῆτα); ბ) ჩაამატა, რომ საფულეში იყო ოქრო; გ) შეამოკლა ბერძნული დედნის თხრობა, რომ კაცი ტბისკენ ზღვის ნაპირით გაემგზავრა და ამის ნაცვლად დაწერა: და **შევიდა ნავსა და წიაღვდა ზღუასა**. ექვთიმეს თარგმანი: და აღდგა და მი-

ილო მის თანა კისაკი **ოქროთა და შევიდა ნავსა და წიაღდა ზღუასა.**

ტოპონიმი ლოქსონეტა მეორედაც გვხვდება წმიდა მენას პირველ სასწაულში. აქ ექვთიმეს თარგმანში მთლიანად გამოტოვებულია ბერძნული წინადადება, სადაც ტოპონიმია მოხსენიებული: **Φθίσαντες δὲ εἰς τὸν τόπον τὸν λεγόμενον Λοξονήτα εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀγὰρὰν ὁμοῦν καὶ ἡγόρασαν τροφὰς, καὶ καθίσαντες ἡσθιον** (Pomjalovskij 1900, 72,11-13), რაც ნიშნავს: და როცა მიაღწიეს ადგილს, რომელსაც ერქვა ლოქსონეტა, შევიდნენ ერთად ბაზარში და იყიდეს საკვები და დასხდნენ ძირს, ჭამეს. ექვთიმეს თარგმანის მხოლოდ ბ რედაქციაშია ამ წინადადების შემოკლებული თარგმანი: **და დასხდეს ორნივე იგი ზოგად ჭამად პურისა.**

შემდეგ წინადადებაში ექვთიმემ გამოტოვა ფრაზა. ბერძნულ ტექსტში ვკითხულობთ: **καὶ φοβίσμαι ὁδῶσαι εἰς τὴν ὁδὸν μόνος, ἐπειδὴ οὐκ ἔχω ἑτερόν τινα ὄνδε** (Pomjalovskij 1900, 63,23-24), რაც ნიშნავს: და მეშინია გზაზე მარტოს მოგზაურობის, რადგან აქ სხვა არავინ მყავს. ექვთიმემ აქ გამოტოვა ბერძნული დედნისეული **ἐπειδὴ οὐκ ἔχω ἑτερόν τινα ὄνδε** „რადგან აქ სხვა არავინ მყავს.“ ექვთიმეს თარგმანშია: **და ვერ ვიკადრებ მარტოდ სლვად გზასა ჩემსა.**

ექვთიმემ გამოტოვა და გადაასხვაფერა ფრაზა შემდეგ წინადადებაში. ბერძნულ ტექსტშია: **καὶ ποιῶσας οὐτως ἐκρέμασεν αὐτὸ ὑπὸ τῆς στῆγης, ὅπως εὐρὼν ἄδειαν τῆς λίμνης ῥίπῃ αὐτὸν ἐκεῖ** (Pomjalovskij 1900, 64,4-6), რაც ნიშნავს: და ეს რომ ჰქნა, ჩამოჰკიდა ჭერქვეშ ისე, რომ როცა ტბის წყალი დაიკლებდა, იქ ჩაეგდო. ექვთიმემ ა) გამოტოვა ყოველგვარი კონკრეტიკა, რაც ბერძნულ ტექსტშია, ანუ მან უგულებელყო სიტყვები, რომ (სასტუმროს პატრონმა) ჩამოჰკიდა ჭერქვეშ (კაცის გვამის ნარჩენები); ბ) გამოტოვა, რომ სასტუმროს მეპატრონემ განიზრახა, რომ ჩაეგდო ის ტბაში, როცა ტბის წყალი დაიკლებდა. ექვთიმეს თარგმანი: **და ჰყო ეგრეთ (+ და**

ეძიებდა C), რაფთა (რაფთამცა C) პოვოს ჟამი და შთააგდოს ტბასა (Iზლუასა B).

შემდეგ წინადადებაში ექვთიმემ გამოტოვა ფრაზა. ბერძნულ დედანშია: Ἰδὼν δὲ τὸν ἄγιον ἐρχόμενον ὁ ἄνθρωπος ἐδέξατο, **δὴτι ἢ κεφαλὴ τοῦ ἀνθρώπου σὼα ἦν**, καὶ σπένσας ἔλαβεν τὴν κεφαλὴν καὶ ἐκρέμασεν ἐν μέσῳ τῆς ἀποθηκῆς, μὴ εἰδὼς τί ποιῇ ἀπὸ τοῦ φόβου (Pomjalovskij 1900, 64,10-13), რაც ნიშნავს: და როცა დაინახა კაცმა, რომ წმიდა უახლოვდებოდა, შეეშინდა, რადგან კაცის თავი უვნებელი იყო და ჩამოჰკიდა ის სასტუმროს შუაგულში, შიშისაგან არ იცოდა, რას აკეთებდა. ექვთიმემ აქ გამოტოვა ბერძნული ფრაზა, რომელიც ხსნის, თუ რატომ შეეშინდა სასტუმროს პატრონს წმიდა მენას გამოჩენის: **δὴτι ἢ κεφαλὴ τοῦ ἀνθρώπου σὼα ἦν „რადგან კაცის თავი უვნებელი იყო.“** ექვთიმეს თარგმანი: **და ვიდრე მოვიდოდა წმიდა იგი, იხილა მეპანდოქსემან მან და შეშინდა, მსწრაფლ აღიღო თავი (Iგოდორი C) იგი და დამოჰკიდა შორის პანდოქიონსა მას, და არა უწყოდა, რაჲმცა ჰყო შიშითა.**

შემდეგი მაგალითიდან ჩანს, რომ ექვთიმემ გამოტოვა ბერძნული წინადადების მოზრდილი მონაკვეთი: Καὶ λαβὼν εὐθὺς ὁ ἅγιος Μηνᾶς τὴν σπυρίδα εἵρεν τὴν κάραν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ καὶ λοιπὼν μελῶν **καὶ ἔφη αὐτῷ· οὐκ εἰπὼν σοι ὅτι δι' ὃν ἄνθρωπον ἦλθον ἐνταῦθα, ἀφ' ἐαυτοῦ ἐρίσκω αὐτόν;** (Pomjalovskij 1900, 64,18-21), რაც ნიშნავს: და მაშინვე, წმიდა მენამ, აიღო გოდორი, იპოვა კაცის თავი სხვა კიდურებთან ერთად და უთხრა მას: განა არ გითხარი, რომ კაცს, ვისთვისაც აქ მოვედი, თავად ვიპოვიდი? აქ ექვთიმემ მთლიანად გამოტოვა წმიდა მენას კითხვა სასტუმროს მეპატრონისადმი. ექვთიმეს თარგმანშია: **და მასვე ჟამსა წმიდამან აღიღო გოდორი იგი და ჰპოვა მას შინა თავი კაცისაჲ მის სხუათა ასოთა თანა.**

ექვთიმემ გამოტოვა, რომ წმიდა მენა „სპათარიოსის სამოსლით“ მოველინა სასტუმროს პატრონს. ბერძნულ დედანშია: Σπασθεὶς δὲ τὸν ἅγιον ὡς ἐν **σχήματι σπαθαρίου** λέγων (Pomjalovskij 1900, 64,24-25), რაც ნიშნავს: და აკანკალეულებული,

იგი ევედრებოდა წმიდას, სპათარიოსის სამოსელში, ეუბნებოდა. აქ ექვთიმემ გამოტოვა, რომ სასტუმროს მეპატრონე იყო *σπαθάρει* „აკანკალეული“ და რომ წმიდა იყო „სპათარიოსის სამოსელში“¹ *τὸν ἄγιον ὃς ἐν σχήματι σπαθαρίου*. ექვთიმეს თარგმანშია: ევედრებოდა წმიდასა მენას (ქმას **A**) და ეტყოდა.

ექვთიმე მთანმიდელმა გამოტოვა ფრაზა შემდეგი ბერძნული წინადადებიდან: *ἰδοὺ, κύριε μου, τὸ βιάντιον αὐτοῦ, οὐκ ἐνέγγισα οὐδὲ ἔλαβόν τι ἐξ αὐτοῦ*, აλλα δίδωμαι αὐτὸ τῇ σῇ ἐξουσίᾳ (Pomjalovskij 1900, 64,31-65,1), რაც ნიშნავს: აი, ჩემო ბატონო, მისი საფულე. მე არ მივახლოებივარ, არც რამე ამიღია მისგან, მაგრამ ვაძლევ შენს ძალაუფლებას. ექვთიმემ აქ გამოტოვა სასტუმროს მეპატრონის სიტყვები, როცა ის ამბობს, რომ ის არ მიახლოებია და არც არაფერი აუღია მისგან (საფულისგან), რაც ბერძნულ დედანში დასტურდება: *οὐκ ἐνέγγισα οὐδὲ ἔλαβόν τι ἐξ αὐτοῦ*. ექვთიმეს თარგმანი: **და, აჰა, ესერა, არს კისაკი მისი (+ იგი სავსე B) საფასითა მისითა და მიგცე იგი წინაშე უფლებისა შენისა.**

შემდეგ წინადადებაში ექვთიმემ ა) გამოტოვა ბერძნული ფრაზა: *ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ* „მრავალი ადამიანის (ხალხის) წინაშე;“ ბ) გადააკეთა ბერძნული *τὸν φόνον ὅνπερ ἐποίησεν εἰς τὸν ξένον* „მკვლელობა, რომელიც უცხოელის მიმართ ჩაიდინა.“ ბერძნულ ტექსტშია: *Καὶ εὐθὺς ἐξομολογήσατο ὁ ἀποθηκάρχιος ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ τὸν φόνον ὅνπερ ἐποίησεν εἰς τὸν ξένον* καὶ πᾶς ὁ ἄγιος διὰ προσευχῆς ἀνέστησεν αὐτόν (Pomjalovskij 1900, 65,29-31), რაც ნიშნავს: და მაშინვე, სასტუმროს მეპატრონემ აღიარა მრავალი ადამიანის (ხალხის) წინაშე მკვლელობა, რომელიც უცხოელის მიმართ ჩაიდინა და წმიდამ, ლოცვით როგორ აღადგინა იგი. ექვთიმეს თარგმა-

¹ წმიდა მენას სასწაულების ტექსტში სპათარიოსის სახით მისი მოვლინების შესახებ მსჯელობა იხ. ზემოთ, გამოკვლევის 4.1. ქვეთავში.

ნია: და აღიარა (+ მეპანდუქემან BC), რაჲ-იგი უყო ვაჭარსა მას და ვითარ-იგი წმიდამან ლოცვითა თვისითა(ლოცვითა წმიდამან მენა BC) აღადგინა.

შემდეგი მაგალითიდან ჩანს, რომ ექვთიმემ: ა) გამოტოვა წინადადების დასაწყისში ბერძნული იდოს *ἀπέρχομαι* *εἰς* *τεχνίτην* καὶ „აი, წავალ ოსტატთან და;“ ბ) გამოტოვა ბერძნული *ὁ* *πᾶρ* *ἀφ’ ἧς* *ἐσθ’* *τῶν* *ἀμαρτιῶν* *μου* „ჩემი ცოდვების მოსანანიებლად“ და გ) ბერძნული ფრაზა, რომ მეორეს დააბრუნებდა თავისი ცოდვების მოსანანიებლად, შეცვალა შემდეგი შინაარსის ტექსტით: მივცემ მას გლახაკებს. ბერძნულ ტექსტშია: *ἰδοὺ ἀπέρχομαι εἰς τεχνίτην καὶ ποιῶ δὺς δίσκους ἀργυροῦνς, καὶ χαρίζομαι εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Μηνᾶ τὸν ἕνα, καὶ τὸν ἕτερον ἕχω εἰς ὑπηρεσίαν μου, καὶ ἐν τῇ τελευτῇ μου ἀποδίδωμι καὶ τὸν ἕτερον ὑπὲρ ἀφ’ ἧς ἐσθ’ τῶν ἀμαρτιῶν μου* (Pomjalovskij 1900, 66,12-15), რაც ნიშნავს: აი, წავალ ოსტატთან და გავაკეთებ ორ ვერცხლის ფეშხუენს, და ერთს მივუძღვნი წმიდა მენას ტაძარს, და მეორეს შევინახავ ჩემთვის სახმარად, და ჩემი სიკუდილის შემდეგ, დავაბრუნებ მეორეს ჩემი ცოდვების მოსანანიებლად. ექვთიმეს თარგმანი: (ან უკუე BC) შევქმნე მე ორნი ბარძიმნი ვერცხლისანი. ერთი მივსცე ტაძარსა წმიდისა მოწამისა მენასა და ერთი იგი დავიყენო სამსახურებელად ჩემდა და შემდგომად სიკუდილისა ჩემისა **მივსცე იგი გლახაკთა**.

ევეტროპიოსმა გადანყვიტა, რომ ორი ვერცხლის ფეშხუენი დაემზადებინა. ბერძნულ ტექსტშია: *Ἀπέστειλε δὲ καὶ ἐκάλεσε τὸν τεχνίτην εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ* (Pomjalovskij 1900, 66,15-16), რაც ნიშნავს: და მან გაგზავნა და დაუძახა ოსტატს თავის სახლში. ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაშია: და მოუწოდა **ვეცხლისმჭედელსა ერთსა ჯელოვნებითა**; ბ რედაქციაშია: და მოუწოდა **ვეცხლისმჭედელსა ერთსა ჯელოვანსა**. აქ ექვთიმემ: ა) გამოტოვა დედნისეული რამდენიმე სიტყვა: *ἀπέστειλε* „გაგზავნა“ და *εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ* „თავის სახლში.“ აქ ქართველი მკითხველისთვის, შესაძლოა, არ იყოს მნიშვნელოვანი, გამოტოვა თუ არა ექვთიმემ, რომ თავის სახლში მი-

იპატიჟა ევტროპიოსმა ოსტატი, მაგრამ ეს სიტყვები დასტურდება მეორე სასწაულის კოპტურ ვერსიაშიც (Piowarczyk 2021a, 532) და სასწაულის ბერძნულ კრიტიკულ ტექსტში დამონებული ყველა ხელნაწერში (Varada 2021, 218); ბ) ჩაამატა ოსტატის ხელობა და მისი მახასიათებელი: **ვეცხლისმჭედელსა ერთსა გელოვნებითა** (ა რედაქცია); **ვეცხლისმჭედელსა ერთსა გელოვანსა** (ბ რედაქცია).

ევტროპიოსმა მისცა ვერცხლისმჭედელს ვერცხლის ჭურჭელი, რომ დაემტვრია და მისგან ფეშხუენები გაეკეთებინა. ამ წინადადებაში ექვთიმემ გამოტოვა გარკვეული ტექსტი, კერძოდ, რომ ევტროპიოსმა უთხრა ოსტატს: *δὲνρι, λάρβε τὰ σκεῆη ταῦτα τὰ ἀργυρᾶ, καὶ κλάσας αὐτὰ* „მოდი აქ, აიღე ეს ვერცხლის ჭურჭელი, დაამტვრევ რა.“ ამის ნაცვლად ექვთიმეს თარგმანშია: **მიიღე ჩემი (ჩემგან BC) ვეცხლი რჩეული**. ბერძნულ ტექსტშია: *δὲνρι, λάρβε τὰ σκεῆη ταῦτα τὰ ἀργυρᾶ, καὶ κλάσας αὐτὰ* ποίησόν μοι δίσκους δύο, μὴ περισθῆν ἢ ποιῶν ἕτερον τοῦ ἐτέρου ἀντίτερον (Pomjalovskij 1900, 66,16-18), რაც ნიშნავს: მოდი აქ, აიღე ეს ვერცხლის ჭურჭელი, დაამტვრევ რა, გამიკეთე ორი ფეშხუენი, არც მიუმატო ან არც უკეთესი გააკეთო ერთი მეორეზე. ექვთიმეს თარგმანი: მიიღე ჩემი (ჩემგან BC) ვეცხლი რჩეული და შეჰქმნენ ორნი ბარძიმი ერთსახენი, რაჲთა არა ჰმატდეს ერთიერთსა.

ექვთიმემ გარდაქმნა ევტროპიოსის განზრახვა წმიდა მენასთვის უარესი ფეშხუენის შეწირვის შესახებ: ა) მან არ თარგმნა ბერძნული *ἐν τῷ γέγραπται τὸ ὄνομα μου* „რომელზეც ჩემი სახელი წერია;“ ბ) წინადადების ბოლოს კი ჩაამატა სიტყვები, რომლებიც ხაზგასმით არის მოცემული მის თარგმანში. ბერძნულ დედანშია: *ἐγὼ ἀπέρχομαι εἰς τὸν ἄγιον καὶ διδῶ τὸν δίσκον, ἐν τῷ γέγραπται τὸ ὄνομα μου*, καὶ κρατῶ τὸν τοῦ ἁγίου εἰς ὑπηρεσίαν μου, καὶ ἐν τῇ ἐσχατῇ μου ἀποδίδωμι αὐτόν (Pomjalovskij 1900, 66,22-24), რაც ნიშნავს: წავალ წმიდანთან და მივცემ ფეშხუენს, რომელზეც ჩემი სახელი წერია, და ჩემთვის სახმარად დავიტოვებ წმიდისას, და ჩემის სიკვდილის

შემდეგ დავუბრუნებ. ექვთიმეს თარგმანი: მივიღე წმიდისა მის და შევწირო მისსა ჩემი ესე და წმიდისაჲ მის დავიყენო სამსახურებელად (– BC) ჩემდა და შემდგომად სიკუდილისა ჩემისა მივსცე იგიცა ტაძარსა წმიდისასა (წმიდისა მისსა B, მონამისასა C).

ექვთიმე ათონელმა გამოტოვა საკმაოდ ვრცელი თხრობა ევტროპიოსის მგზავრობიდან. მან დააკლო ქართულ თარგმანს ერთი წინადადება და მეორე წინადადების დასაწყისი: *Ἀπελθὼν δὲ εἰς τὸν αἰγυιῶν ἐστοίχησε πλοῖον ἀπελθεῖν ἕως τοῦ ναοῦ λέγων, ὅτι βασιτάζω τὸν τοῦ ἁγίου δίσκον εἰς ὑπηρεσίαν μου. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πλεῦσαι αὐτὸν* „და წავიდა რა ნაპირზე, იქირავა გემი, რომ გამგზავრებულიყო ტაძრისაკენ, ამბობდა: მე წმიდანის ფეშხუენი ჩემთვის სახმარად მიმაქვს. და მოხდა, ცურვისას.“ ამ ტექსტის ნაცვლად ექვთიმემ ლაკონიურად აუწყა მკითხველს: **და შევიდა ნავსა და წარვიდა**. აქვე, მეორე წინადადების ბოლოს გამოტოვა მიზეზი, რატომაც მოუმზადა მსახურმა ევტროპიოსს ტაბლა: *πρὸς τὸ ἀριστῆσαι αὐτόν* „რომ ესადილა მას.“ ბერძნულ დედანშია: *Ἀπελθὼν δὲ εἰς τὸν αἰγυιῶν ἐστοίχησε πλοῖον ἀπελθεῖν ἕως τοῦ ναοῦ λέγων, ὅτι βασιτάζω τὸν τοῦ ἁγίου δίσκον εἰς ὑπηρεσίαν μου. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πλεῦσαι αὐτὸν ἢ ὥρα τοῦ ἀρίστου, καὶ ἡτοίμασεν ὁ δοῦλος αὐτοῦ τὴν τράπεζαν πρὸς τὸ ἀριστῆσαι αὐτόν* (Pomjalovskij 1900, 66,24-28), რაც ნიშნავს: და წავიდა რა ნაპირზე, იქირავა გემი, რომ გამგზავრებულიყო ტაძრისაკენ, ამბობდა: მე წმიდანის ფეშხუენი ჩემთვის სახმარად მიმაქვს. და მოხდა, ცურვისას, სამხრის დრო იყო და მისმა მსახურმა მოუმზადა ტაბლა, რომ ესადილა მას. ექვთიმეს თარგმანი: და **შევიდა ნავსა და წარვიდა** და ვითარცა ჟამი სამხრისაჲ იყო, მოვიდა მონაჲ მისი და დაუგო (იდაუდგა BC) ტაბლაჲ.

ევტროპიოსის შენახება და მწუხარება ბერძნულ ტექსტში ამგარადაა წარმოდგენილი: *Ὅτε ἔγω ὁ κύριος αὐτοῦ τὸ γεγονόν, ἐλσπῆθι σφδῆρα καὶ διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ὀλοφυσόμενος καὶ λέγων* (Pomjalovskij 1900, 67,4-5), რაც

ამგვარად შეიძლება ითარგმნოს: როცა მისმა ბატონმა შეიტყო, თუ რა მოხდა, ღრმად დამნუხრდა და შემოიხია (დაიხია) ტანსაცმელი, გოდებდა და ამბობდა. ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაშია: და ვითარცა სცნა **კაცმან მან**, შენუხნა ფრიად და თქუა; ბ რედაქციაშია: და ვითარცა სცნა **უფალმან მისმან**, შენუხნა ფრიად და თქუა. როგორც ვხედავთ, აქ ექვთიმემ გამოტოვა ბერძნული ფრაზა **διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ὀλοφύρμενος** „შემოიხია (დაიხია) ტანსაცმელი, გოდებდა.“ ტანსაცმლის შემოხევა თვალხილული ნიშანი იყო ღრმამნუხარების, გლოვის და მონანიების. ძველ აღთქმაში ტანსაცმლის შემოხევა მნუხარების ნიშნად გვხვდება შემდეგ მუხლებში: შესაქმე 37:29; 37:34; გამოსვლათა 32:19; რიცხვთა 14:6; მსაჯულთა 11:35; II მეფეთა 1:11-12; III მეფეთა 21:27; IV მეფეთა 22:11, 19; ეზრა 9:3-5; ესთერ 4:1. გვხვდება ახალ აღთქმაშიც, მაგ.: მათეს 26:65 და მარკოზის 14:63 მუხლებში, ამდენად, ნაკლებ სავარაუდოა, რომ ექვთიმეს გამოეყოფებინა ფრაზა, რომელიც მონანიებისა და მნუხარების ნიშნად ტანსაცმლის შემოხევას უკავშირდება. შესაძლოა, დედანში, რომელიც მას ხელთ ჰქონდა, ეს ფრაზა არ იყო, თუმცა ის დასტურდება სასწაულის ბერძნულ კრიტიკულ ტექსტში დამონმებულ ყველა ხელნაწერში (Varada 2021, 220).

შენუხებული ევტროპიოსის ფიქრი ამგვარადაა გადმოცემული ბერძნულ ტექსტში: εἶθε προγαρρίζειν μοι τοῦτο, καὶ ἀντὶ τοῦ ἐνὸς **δίσκου** εἶχον χαρίσασθαι τῷ ναῦ τοῦ ἀγίου τρεῖς: **δύο ἄργυροῦς καὶ ἓνα χρυσὸν**· καὶ μὴ τὸ κακὸν ἔργον τοῦτο καὶ ἡ αἰσχὺν **τῶν ἀνθρώπων κατέλαβέ με**· κρείσσον γὰρ **τούτους δόνναι** καὶ μὴ τὸν δῶνλον μου ἀπολέσαι, καὶ μάλιστα πικρῶ θανάτῳ (Pomjalovskij 1900, 67,10-15), რაც ამგვარად შეიძლება ვთარგმნოთ: ეს რომ ადრე მცოდნოდა, ერთი ფეშხუენის ნაცვლად, სამს შევწირავდი წმიდანის ტაძარს – ორს ვერცხლისას და ერთს ოქროსას – და ეს ბოროტი საქმე და სირცხვილი ადამიანებისაგან არ დამატყდებოდა თავს; უმჯობესი იყო, მიმეცა ესენი (იგულისხმება, სამი ფეშხუენი) და არ დამელუპა ჩემი

მსახური, მეტადრე, მწარე სიკვდილით. ექვთიმეს თარგმანი: და უკუეთუმცა პირველ მეცნა მე, უმჯობჴს იყო ჩემდა, ერთისათჴს (ქერთისა მისთჴს C) სამი წილი მიცემად წმიდისა მის და არა შევრდომად ესევეითარსა სირცხვლსა და ყუედრებასა (და ყუედრებასა – C) და არამცა წარმენწყმიდა მონაჲ იგი ჩემი უფროჲს ხოლო მწარითა (უფროჲს ხოლო მწარითა]და უფროჲსლა ბოროტითა C) სიკუდილითა. როგორც ვხედავთ, აქ ექვთიმემ ა) გამოტოვა ბერძნული *δὸς ἀρχυσιῶν καὶ ἔνα χριστιῶν* „ორს ვერცხლისას და ერთს ოქროსას;“ ბ) გამოტოვა *τῶν ἀνθρώπων κατέλαβέ με* „ადამიანებისაგან არ დამატყდებოდა თავს.“

ბერძნულ ტექსტთან მიმართებით, ექვთიმემ წინადადებიდან გამოტოვა საკმაოდ ვრცელი მონაკვეთი. მუქად აკრეფილი ბერძნული ტექსტი არ არის წარმოდგენილი ექვთიმეს თარგმანში. ბერძნულ ტექსტში ვკითხულობთ: *ἐὰν δὲ ἀξιώθῃ ἰδεῖν καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἵνα θάψω αὐτὸ, δίδωμι δὸς δίσκους εἰς τὸν ναόν τοῦ ἀγίου μάρτυρος Μηνᾶ, καὶ οὐτὲρ ἀπάλασσα διδῶ τῇν τιμῇν αὐτοῦ, ὅτι παρέβην καὶ ἐγενόμην ἄφρων, κρατήσας τὸν τοῦ ἀγίου εἰς χρεῖαν μου* (Pomjalovskij 1900, 67,15-18), რაც ნიშნავს: თუკი იმის ღირსი მაინც გავხდი, რომ მისი გვამი ვნახო, რომ დავკრძალო, ორ ფეშხუენს მივცემ წმიდა მოწამე მენას ტაძარს, და ვინც დავკარგე, პატივს მივაგებ, რადგან ვცოდე და გამოვსულელდი, რომ დავიტოვე წმიდანის (იგულისხმება, ფეშხუენი) ჩემს სახმარად. ექვთიმეს თარგმანი: და ან, უკუეთუ ღირს-მყოს ღმერთმან და ვპოვნე ჯორცნი მისნი და დავჰმარხნე, მივსცნე ორნივე იგი ბარძიმნი ტაძარსა წმიდისა მენაჲსა და წარწყმედილისა მის ფასი.

ექვთიმე ათონელმა ხუთგზის გამოტოვა საკუთარი სახელი *Εὐτρίπιος* ევტროპიოსი, რომელიც წმიდა მენას მეორე სასწაულის ბერძნულ ტექსტში ექვსგზის არის მოხსენიებული. ერთ შემთხვევაში, სადაც ეს საკუთარი სახელი ქართულ თარგმანში დასტურდება, სამივე ხელნაწერში დამახინჯებული სახითაა წარმოდგენილი: ევპრაპიოს A, ევპრაპიოზ B, ევ-

რპროპიოზ C. ამ წინადადებას ბერძნულ ტექსტში ამგვარად ვკითხულობთ: Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἦν τις ἀνὴρ ὀνόματι **Εὐτρώπιος** (Pomjalovskij 1900, 66,10-11), რაც ნიშნავს: ალექსანდრიაში იყო კაცი ვინმე, სახელად ევტროპიოსი. ექვთიმეს თარგმანშია: **ალექსანდრია ქალაქსა** კაცი ვინმე სახელით ევპრაპიოს **A**; **ალექსანდრიას** კაცი ვინმე სახელით ევპრაპიოზ **B**, **ალექსანდრიას** კაცი ვინმე **იყო** სახელით ევპროპიოზ **C**. თუ აქ განვიხილავთ ექვთიმე ათონელის ჩვენამდე მოღწეულ ორ რედაქციას შორის განსხვავებებს, შევამჩნევთ, რომ ა რედაქციაშია: **ალექსანდრია ქალაქსა**, ხოლო ბ-ში კი **ალექსანდრიას**. ამას გარდა, ა რედაქციასა და **B** ხელნაწერში ყოფნა ზმნა გამოტოვებულია (რაც ამ შემთხვევაში ბერძნულ ტექსტში გვაქვს: ἦν), ხოლო **C** ხელნაწერში კი ის დასტურდება: **იყო**.

აქ კიდევ ორ მაგალითს მოვიხმობთ, სადაც ბერძნულ ტექსტში არსებული საკუთარი სახელი ევტროპიოსი ექვთიმეს თარგმანში გამოტოვებულია: 1. Ἐφ’ ὃ **Εὐτρώπιος (συμπαθὴς γὰρ ἦν σφόδρα)** (Pomjalovskij 1900, 67,23-24), რაც ნიშნავს, ევტროპიოსმა თქვა (რადგან მას ძლიერ შესტკიოდა გული). ექვთიმეს თარგმანი: **და კაცმან მან ჰრქუა მათ**. როგორც ვხედავთ, აქ ექვთიმემ ევტროპიოსის სახელის გარდა, გამოტოვა და არ თარგმნა შემდეგი ფრაზა **συμπαθὴς γὰρ ἦν σφόδρα** „რადგან მას ძლიერ შესტკიოდა გული.“ 2. **Εὐθὺς οὖν ἔγωγ ὁ Εὐτρώπιος** (Pomjalovskij 1900, 68,20-21), რაც ნიშნავს: ამიტომ, მაშინვე მიხვდა ევტროპიოსი. ექვთიმეს თარგმანი: **მაშინ სცნა კაცმან მან**. კიდევ სამ შემთხვევაში იგივე ვითარებაა: ὁ δὲ **Εὐτρώπιος** ἐβίβλευεν εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἐλπίζων ἐν ἑαυτῷ (Pomjalovskij 1900, 67,19-20); Ὁ δὲ **Εὐτρώπιος** θεασάμενος τὸν **παῖδα** (Pomjalovskij 1900, 67,28-29); **Δακρύσαντες δὲ πάντες ἐπὶ τὸ γεγονὸς παρεμύθησαν** τὸν **Εὐτρώπιον** (Pomjalovskij 1900, 68,4-5).

წმიდა მენას სასწაულების ბერძნულ ბ რედაქციაშია: **Δακρύσαντες δὲ πάντες ἐπὶ τὸ γεγονὸς παρεμύθησαν** τὸν **Εὐτρώπιον**· ὁ δὲ ἔφη (Pomjalovskij 1900, 68,4-5), რაც ნიშნავს:

ხოლო ყველამ იტირა მომხდარზე, ანუგეშებდნენ ევტროპიოსს, მან კი თქვა. ექვთიმეს თარგმანი აქ ორი რედაქციითაა წარმოდგენილი. ა რედაქციაშია: და ცრემლოოდა ამას **ყოველსა** ზედა **ყოფილსა** და **იგინი ნუგეშინისცემდეს სიხარულით და ჰრქუა**; ბ რედაქციაში: და ცრემლოოდა ამას ზედა და **იგი ნუგეშინისცემდა სიხარულით, ხოლო იგი ეტყოდა**. ექვთიმემ თარგმნისას კვლავ გამოტოვა სასწაულის მოქმედი პირის, ევტროპიოსის სახელი. აქვე ვხედავთ, რომ ბერძნული მომღეობა **δαკრსთავტე**, ფრაზაში **δαკრსთავტე** **δὲ πάντες**, სიტყვა-სიტყვით: „მტირალნი ხოლო ყველა“ (**δαკრსთავტე** ზმნის **დაკრსა** „ტირილი, ცრემლთა დენა“ აორისტიის მოქმედებითი გვარის მიმღეობაა სახ. ბრ.-ის მრ. რ.-ში; **δὲ „ხოლო“**; **πάντες** „ყველა“), მრავლობით რიცხვშია და მიემართება ევტროპიოსსა და მეზღვაურებს, ვინც ტიროდა. ქართული თარგმანის ორივე რედაქციაში **δαკრსთავტე** გარდათქმულია, როგორც „ცრემლოოდა“ მხ. რ.-ში და შედეგად ვიღებთ, რომ მხოლოდ ევტროპიოსი ტიროდა. შეიძლება გვეფიქრა, რომ ექვთიმემ **πάντες** „ყველა“ დაუკავშირა წინადადებაში შემდგომ სიტყვას **ἐπὶ τὸ γέγονε** „მომხდარის შესახებ“, რადგან მის თარგმანში ვკითხულობთ: ცრემლოოდა ამას **ყოველსა** ზედა **ყოფილსა** (ა რედაქცია); ცრემლოოდა ამას ზედა (ბ რედაქცია). ამ მსჯელობას ეწინააღმდეგება, რომ: ა) ორივე, **δαკრსთავტე** და **πάντες** ეთანხმება ერთმანეთს სახელობით ბრუნვაში; ბ) **πάντες** ბერძნულ ენაში მიემართება მხოლოდ ცოცხალ არსებებს და გ) **ἐπὶ τὸ γέγονε** წინადადებაში მოდის **δαკრსთავტე** **δὲ πάντες**-ს შემდეგ, რაც ტიპურია ბერძნული სინტაქსისათვის: ჯერ არის მოქმედება (ტირილი), შემდეგ მისი მიზეზის ახსნა (მომხდარი). ექვთიმე ათონელი ბერძნულ ენას სრულყოფილად ფლობდა და საქმე ისევ ექვთიმეს მიერ დედნისეული ტექსტის თავისუფალ თარგმანთან გვაქვს. ამავე წინადადებაში, ბერძნულ **παρεμύθησάντο**-ს „ანუგეშებდნენ“ ქართულ თარგმანში ემატება **სიხარულით**, ეს ვარიანტული წაკითხვაა ა რედაქციაში; ბ რედაქციაში კი ვხედავთ, რომ მთელი წინადა-

დება მხოლოდ ევტროპიოსის ქმედების აღწერაა და წინადადების ყველა წევრი მხოლოდით რიცხვშია: და ცრემლოვდა ამას ზედა და **იგი ნუგეშინისცემდა სიხარულით, ხოლო იგი ეტყოდა.** აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ბ რედაქციაში გამოტოვებულია ა რედაქციის **ყოველსა და ყოფილსა** (ἐπὶ τὸ γῆγονός). ქართულ თარგმანში, წინადადების ბოლოს, რედაქციულ სხვაობას ვხედავთ: ა რედაქციაშია: **და ჰრქუა**, ხოლო ბ რედაქციაში კი **ხოლო იგი ეტყოდა**, რაც ბერძნული ὁ δὲ ἔφη-ის ზუსტი თარგმანია.

შემდეგი მაგალითიდან ვხედავთ, რომ ექვთიმემ საკმაოდ ვრცელი დედნისაული ტექსტი გამოტოვა. ამას გარდა, მან შეცვალა ბერძნული ტექსტის შინაარსი, საიდანაც ირკვევა, რომ მსახური ნაპირზე იყო და ეძებდა თავისი ბატონის გემს, ევტროპიოსი და მეზღვაურები კი გემში იყვნენ და იქიდან გადმოუგდეს მეზღვაურებმა ბაგირი მსახურს და მისი მეშვეობით ავიდა გემზე. ექვთიმე მთანმიდელმა შეცვალა წინადადების შინაარსი და მის თარგმანში ვკითხულობთ, რომ მსახური იყო წყალში და მას მეზღვაურებმა გადაუგდეს ბაგირი და გამოიყვანეს ხმელეთზე. ეს აზრი ექვთიმესთვის უფრო მისაღები ჩანს, რადგან მსახურმა ზღვაში დაიხრჩო თავი და ექვთიმეს თარგმანში სწორედ წყალში მყოფი მსახური დაინახეს ხმელეთზე მყოფებმა და არა პირიქით, როგორც ეს ბერძნულ ტექსტშია: მსახური ხმელეთზე იყო და დაინახეს ის გემზე მყოფებმა და აიყვანეს გემზე. ბერძნულშია: **Ὁ δὲ Εὐτρόπιος θεασάμενος τὸν παῖδα ἀπὸ μακρόθεν ἑστῶτα ἔχοντα μαστ' αὐτοῦν καὶ τὸν δίσκον καὶ γυρεύοντα τὸ πλοῖον διὰ τὸν κύριον αὐτοῦ, ἐδόξασεν τὸν Θεόν, οἱ δὲ ναῦται θεασάμενοι τὸν δούλον, ἔρριψαν τὴν ἀρχὴν τοῦ σχοινίου παρὰ τὸν αἰγιαλόν.** θεασάμενος δὲ ὁ δούλος ἐκράτησε **τὸ σχοινίον τοῦ πλοίου** καὶ **εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ** (Pomjalovskij 1900, 67,28-68,2), რაც ნიშნავს: ხოლო ევტროპიოსმა, დაინახა რა შორს მდგომი ბიჭი, რომელსაც ეჭირა ფეშხუენი და ეძებდა გემს თავისი ბატონის გამო, ადიდებდა ღმერთს, და მეზღვაურებმა, დაინახეს რა

მსახური, გადაუგდეს თოკის ბოლო ნაპირზე. ბიჭმა კი, დაინახა რა, დაიჭირა გემის თოკი, შევიდა მასში (გემში). ექვთიმეს თარგმანშია: **იხილეს რაჲ მენავეთა მათ მონაჲ იგი, მიუტყოროცეს ნავისა საბელი და მან შეიპყრა იგი და გამოვიდა ჴმელად.**

შემდეგი მაგალითი ცხადყოფს, რომ ბერძნულ ტექსტთან მიმართებით, ექვთიმემ ა) გამოტოვა წინადადების დასაწყისში არსებული ფრაზა και στραφεῖς πρὸς τὸν παῖδα λέγει „და შებრუნდა ბიჭისკენ და უთხრა“; ბ) გადაასხვაფერა ბერძნული ფრაზა: **τι συνέβη σοι ἐν τῇ λίμνῃ** „რა მოგივიდა ტბაში“ თარგმნა, როგორც: **ვითარ შთაჰვარდი შენ ზლუად.** აქ ბერძნული ἐν τῇ λίμνῃ „ტბაში“ ქართულ თარგმანში ისევ „ზღვ-ით“ არის წარმოდგენილი და ბერძნული ზმნა συνέβη „მოგივიდა, დაგემართა“ ექვთიმემ შეცვალა ფრაზით: **ვითარ შთაჰვარდი.** ბერძნულ ტექსტში წინადადება ამგვარად იკითხება: **και στραφεῖς πρὸς τὸν παῖδα λέγει· εἶπε μοι, τέκνον, τι συνέβη σοι ἐν τῇ λίμνῃ καὶ πῶς ἐλυστρῶθης;** (Pomjalovskij 1900, 68,12-14), რაც ნიშნავს: და შებრუნდა ბიჭისკენ და უთხრა: მითხარი, ბავშვო, რა მოგივიდა ტბაში, და როგორ გადარჩი? ექვთიმეს თარგმანშია: და ან, შვილო ჩემო, მითხარ მე, ვითარ შთაჰვარდი შენ ზლუად და ვითარ იწსენ? ბ რედაქციის ვარიანტული ნაკითხვებია: და ან[ან უკუე C; შენ – C; და ვითარ]ანუ ვითარ C.

ექვთიმემ გამოტოვა წინადადების საწყისი ფრაზა **τί ἔτι ἄρα ποιήσω** „ამის შემდეგ რა ვქნა.“ ბერძნულ ტექსტშია: **τί ἔτι ἄρα ποιήσω ἢ τί ἀπολογῆσομαι τῷ κυρίῳ μου;** (Pomjalovskij 1900, 68,16), რაც ნიშნავს: ამის შემდეგ რა ვქნა, ან რა ავუხსნა ჩემს ბატონს? ექვთიმეს თარგმანი: თუ რაჲ **სიტყუაჲ მიუგო** უფალსა ჩემსა?

ბერძნულ ტექსტშია: **καὶ ὑπέστρεψεν αἰνῶν καὶ δοξάζων Κύριον τὸν Θεὸν καὶ πάντα τοὺς ἁγίους αὐτοῦ, τοὺς σῳζοντας δι’ αὐτῶν πάντα τὸν λαόν· ἁμήν.** (Varada 2021, 223), რაც ნიშნავს: და დაბრუნდა მადიდებელი და მაკურთხებელი უფალი ღმერთის

და მისი წმიდანების, ვინც იხსნის მათი შუამდგომლობით/მათი მეშვეობით ადამიანებს. ექვთიმეს თარგმანი ბერძნულ დედანთან მიმართებით მოკლეა, აქ გამოტოვებულია τὸν Θεὸν καὶ πάντα τοὺς ἄγιους αὐτοῦ, τοὺς σῶζοντας δι' αὐτὸν πάντα τὸν λαόν „ღმერთის და მისი წმიდანების, ვინც იხსნის მათი შუამდგომლობით/მათი მეშვეობით ადამიანებს.“ ექვთიმეს თარგმანი აქ ისევ ორი რედაქციითაა წარმოდგენილი. ა რედაქციაშია: და მოიქცა **სიხარულით თვსად ქალაქად** ქებითა და კურთხევითა უფლისა მიმართ; ბ რედაქციაში: და **მიაქცია სახედ თვსსა და წარვიდა და ადიდებდა ღმერთსა**. ბერძნულ ტექსტში დადასტურებული სამივე მიმღეობა καὶ ὑπέσχεψεν αἰνῶν καὶ δι᾽ ἁλῶν-ში „და დამბრუნებელი, მადიდებელი და მაკურთხებელი“ ქართულ თარგმანში განსხვავებულადაა წარმოდგენილი: ა) ὑπέσχεψεν ა რედაქციაში, როგორც ზმნის პირიანი ფორმა „მოიქცა,“ რასაც ემატება ბერძნულში არ არსებული **სიხარულით თვსად ქალაქად**; ბ) αἰνῶν καὶ εὐλογῶν გადმოცემულია საწყისებით: ქებითა და კურთხევითა უფლისა მიმართ. ბ რედაქციის ვარიანტული წაკითხვაში ა-ს მსგავსად, ჩამატებულია, თუ სად დაბრუნდა ევტროპიოსი: **მიაქცია სახედ თვსსა**, და, შემდეგ ბერძნული ვრცელი ფრაზა ლაკონიურად არის გადმოცემული: **და წარვიდა და ადიდებდა ღმერთსა**.

ექვთიმემ სრულად გამოტოვა შემდეგი ბერძნული წინადადება და მის ნაცვლად ლაკონიური, მაგრამ განსხვავებული წინადადება მოგვცა. ბერძნულ ტექსტშია: **Τῇ δὲ ἐπαύριον ἀνέστη ὁ Ἐβραῖος καὶ ἀπηλθε πρὸς τὸν Χριστιανὸν πρὸς τὸ λαβεῖν τὸ βαλάντιον αὐτοῦ. Ὁ δὲ Χριστιανὸς τῇ ἐπιβουλῇ τοῦ διαβόλου ἠρνήσατο λέγων, ὅτι οὐκ ἔδωκας ἡμῖν τί ποτε** (Pomjalovskij 1900, 71,9-12), რაც ნიშნავს: და შემდეგ დღეს, ებრაელი ადგა და წავიდა ქრისტიანთან, რომ დაებრუნებინა თავისი ჩანთა. მაგრამ ქრისტიანმა, ეშმაკის ცდუნებით, უარი თქვა და უთხრა, რომ არ მოგიცია ჩვენთვის რამე ოდესმე. ექვთიმეს თარგმანი: **და განზრახვითა ეშმაკისათა ურთიერთას შეითქუნეს** (ქპბრძოდეს A).

ქართულ თარგმანში ბერძნულ დედანთან მიმართებით, გამოტოვებულია სიტყვები ἀκοῦσαι αὐτοῦ „მისი სმენა.“ ბერძნულ ტექსტში: Ὁ δὲ Χριστιανὸς οὐκ ἠθέλησεν ἀκοῦσαι αὐτοῦ ὅλως (Pomjalovskij 1900, 71,26-27), რაც ნიშნავს: ხოლო ქრისტიანმა არ ისურვა მისი სმენა საერთოდ. ექვთიმეს თარგმანში: ხოლო ქრისტიანემან მან ყოვლადვე არა ინება.

ბერძნულ ტექსტში: ἀποδῶσα τὴν εὐχὴν μου καὶ τὴν μέριμνάν μου εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν ἄγιον μάρτυρα Μηνᾶν, καὶ ὧς κελεύει ὁ Θεὸς γίνεται (Pomjalovskij 1900, 72,18-20), რაც ნიშნავს: მივუძღვნი ჩემს აღთქმას/ლოცვას და ზრუნვას ღმერთსა და წმიდა მონამე მენას, და როგორც ღმერთი ბრძანებს, ისე მოხდეს. ექვთიმეს თარგმანი: მიუტევო ყოველი ზრუნვაჲ ჩემი უფალსა და წმიდასა მონამესა მენას, ვითარცა სათნო არს წინაშე მათსა, ეგრეთ იყავნ. აქ ექვთიმეს თარგმანში ა) გამოტოვებულია ბერძნული τὴν εὐχὴν καὶ „ლოცვას და;“ ბ) ბერძნული ὧς κελεύει ὁ Θεὸς „როგორც ღმერთი ბრძანებს“ გადასხვაფერებულია და თარგმანშია: სათნო არს წინაშე „კეთილი იქმნება წინაშე, მოეწონებათ“ და ეს ფრაზა მიემართება როგორც ღმერთს, ისე წმიდა მენას მაშინ, როცა ბერძნულ ამოსავალ ტექსტში ღმერთის ნებაზეა მხოლოდ საუბარი: ვითარცა სათნო არს წინაშე მათსა.

ბერძნულ ტექსტში: Ὁ δὲ Ἐβραῖος ἀναστὰς ἔλαβεν τὸ βαλάντιον αὐτοῦ βεβουλωμένων καὶ ἐβόα μετὰ χαρᾶς κράζων καὶ λέγων (Pomjalovskij 1900, 73,4-5), რაც ნიშნავს: და ებრაელი აღგა, აიღო ჩანთა, როგორც იყო განზრახული (როგორც უნდოდა), და სიხარულით შეჰყვირა და თქვა. ექვთიმეს თარგმანში: აღდგა (+ უკუჴ C) ჰურიჲ იგი და აღიღო კისაკი იგი (+ თჳსი C) მითვე ბეჭდიტა, ჴმობდა სიხარულით და იტყოდა. ამ წინადადებაში ექვთიმემ არ თარგმნა ბერძნული სიტყვა βεβουλωμένων „როგორც იყო განზრახული (როგორც უნდოდა).“ βεβουλωμένων არის ზმნის βούλομαι „გადაწყვეტა, სურვილი, ნდობა“ (Liddell, Scott 1996, 325) პერფექტის მიმღეობა

და ის შეიძლება გავიგოთ, როგორც: „როგორც იყო განზრახული; როგორც უნდოდა.“ თუ ვთარგმნით ამგვარად: „როგორც იყო განზრახული,“ მაშინ, კონტექსტიდან ამოსვლით, გამოდის, რომ ბერძნულ დედანში იგულისხმება, რომ ჩანთის დაბრუნება მოხდა წინასწარ განსაზღვრული (შესაძლოა, ღვთაებრივი) განზრახვის შესაბამისად; თუკი ვთარგმნით, შემდეგნაირად: „როგორც უნდოდა,“ მაშინ აქ იგულისხმება ებრაელის სურვილი, დაებრუნებინა მიტაცებული ქონება. ასეა თუ ისე, ექვთიმემ თავი აარიდა ამ ყოველივეს და გამოტოვა ბერძნული *βεβηλωμένον*.

ებრაელისა და ქრისტიანის შესახებ სასწაულის ბოლოს ებრაელმა შესწირა თავისი ქონების ერთი მესამედი წმიდა მენას ტაძარს. ეს წინადადება ბერძნულ სათარგმნ ტექსტში ამგვარადაა წარმოდგენილი: **Εἵτα λαβὼν τὸ βαλάντιον ὑπέστρεψεν μετὰ χαρᾶς μεγάλης** εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Μηνᾶ καὶ ἐχαρίσατο ἐκεῖ τὸ τρίτον τοῦ βαλαντίου, χίλια νομίσματα (Pomjalovskij 1900, 73,9-11), რაც ნიშნავს: შემდეგ, აიღო რა ჩანთა, ის დიდი სიხარულით დაბრუნდა წმიდა მენას ტაძარში და შესწირა იქ საფასის ერთი მესამედი, ათასი მონეტა/დრაჰკანი. აქ ექვთიმე ათონელმა: ა) გამოტოვა ბერძნული წინადადების საწყისი ფრაზა: **Εἵτα λαβὼν τὸ βαλάντιον ὑπέστρεψεν μετὰ χαρᾶς μεγάλης** „შემდეგ, აიღო რა ჩანთა, ის დიდი სიხარულით დაბრუნდა;“ ბ) ჩაამატა ბერძნულ ტექსტში არ არსებული ფრაზა: „**რომელი აღრაცხა სასწოროთა.**“ ამასთანავე, უნდა აღინიშნოს, რომ ბ რედაქციაში გამოტოვებულია ა რედაქციაში დაცული სიტყვები: **ტაძარსა წმიდისა მონამისა მენასა.** ექვთიმეს თარგმანის ა რედაქციაშია: და მისცა მან მესამე წანილი საფასისაჲ მის ტაძარსა წმიდისა მონამისა მენასა, რომელი აღრაცხა სასწოროთა ათასი დრაჰკანი; ბ რედაქციაში ვკითხულობთ: და მისცა მან მესამედი წანილი საფასისაჲ მის, რომელი აღრაცხა სასწოროთა ათასი დრაჰკანი.

ებრაელმა მიიღო ქრისტიანობა და მოინათლა. ბერძნულ ტექსტში ამ ადგილას ვკითხულობთ: *Φυγὼν δὲ τὸν Ἰουδαῖον*

ἡθησκείαν καὶ **κατηχήθειν μετὰ πάντων τῶν οἴκων αὐτῶν**
 ἐβλαπτίσθη καὶ συγκατηρίσμηθη ὁ οἶκος αὐτῶν (Pomjalovskij 1900,
 73,14-15), რაც ამგვარად შეიძლება ვთარგმნოთ: განეყენა ებ-
 რაულ რწმენას და ქრისტიანობა მიიღო მთელი თავისი სახ-
 ლეულობით და მოინათლა და მისი სახლეულობა აღირიცხა.
 ექვთიმეს თარგმანი: და განეყენა ჰურიებასა და ნათელ-ილო
 მან და ყოველთა სახლეულთა მისთა და შეირაცხნეს საყო-
 ფელნი მისნი **ქრისტიანეთა თანა**. აქ ექვთიმე ათონელმა გამო-
 ტოვა ბერძნული ფრაზა **κατηχήθειν μετὰ πάντων τῶν οἴκων αὐτῶν**
 „ქრისტიანობა მიიღო მთელი თავისი სახლეულობით,” სადაც
κατηχήθειν ზმნის **κατήχω** „სწავლება, ცოდნის მიცემა, მითი-
 თების მიცემა, განსაკუთრებით, ქრისტიანული სწავლების გა-
 დაცემა, კატეხიზისის სწავლება, ქრისტიანულ სარწმუნოება-
 ზე მოქცევა, ახალმოქცეულის მიღება” (Lampe 2005, 732) აო-
 რისტის მიმღეობაა. ექვთიმემ წინადადების ბოლოს დაამატა
 რა **შეირაცხნეს საყოფელნი მისნი ქრისტიანეთა თანა**, დააზუს-
 ტა, რომ „(მთელი ებრაელის) ქონება აღირიცხა ქრისტიანთა
 შორის,” რაც ბერძნულ ტექსტში არ გვაქვს: **συγκατηρίσμηθη ὁ**
οἶκος αὐτῶν „მისი სახლეულობა აღირიცხა.”

დასკვნის სახით შეიძლება აღვნიშნოთ, რომ ექვთიმე
 ათონელმა წმიდა მენას სამი სასწაული ქართულ ენაზე თარ-
 გმნა ბერძნული რომელიმე ადრეული ხელნაწერის მიხედვით,
 სადაც, ზემოთ აღწერილი განსხვავებებისაგან, რაღაც ნაწი-
 ლი, შესაძლოა, კიდევ იყო ხელნაწერში, რომელიც ხელთ
 ჰქონდა ექვთიმეს.¹ ექვთიმეს მთარგმნელობითი მეთოდი,
 რომლითაც „წამებაჲ წმიდისა მენასი და ერმოგინესი და ევ-
 ლრაფოჲსი” და წმიდა მენას სამი სასწაული არის თარგმნილი,
 სრულ შესაბამისობაშია მის მიდგომასთან წყაროსთან მიმარ-

¹ ჩვენ ცაკლე ვგეგმავთ გამოცემთ წმიდა მენას სამი სასწაულის
 ექვთიმე ათონელისეული თარგმანი ვრცელი კომენტარებითა და
 გამოკვლევით, სადაც ტექსტს ვადარებთ ყველა არსებულ ბერძნულ
 გამოცემას.

თებით: ეთარგმნა თავისუფლად, არ შეეზღუდა თავი დედნისადმი მიჯაჭვულობით, დაეკლო მისთვის უინტერესო დეტალები, ჩაემატებინა აქა-იქ სიტყვები, ფრაზები, სადაც თვლიდა, რომ უნდა შემოეტანა ახალი ინტერპრეტაციები და დაეზუსტებინა სათქმელი, გადაესხვაფერებინა თხრობა, როცა მიაჩნდა, რომ სხვა ნიუანსებზე უნდა გაემახვილებინა მკითხველის ყურადღება.

ექვთიმე ათონელი უაღრესად დიდ ავტორიტეტად ითვლებოდა ქართველ მთარგმნელთა და გადამწერთა შორის. მის მიერ თარგმნილი თხზულებების რედაქტირების მაგალითები, მართალია, მცირეა, მაგრამ არსებობს. მაგალითისთვის, შეიძლება დავასახელოთ წმიდა გრიგოლ ნოსელის თხზულების „ქალწულებისთჳს და საღმრთოჲსა მოქალაქობისა“ ექვთიმესეული თარგმანი, რომელიც ბერძნულ დედანს ხელმეორედ შეადარა და, ამის შედეგად, ტექსტში ცვლილებები შეიტანა წმიდა გიორგი მთაწმიდელმა (ზვიადაძე 2011, 18). ექვთიმეს მიერ თარგმნილი ეს თხზულება გამოსცა და გამოიკვლია გ. ზვიადაძემ. გ. ზვიადაძეს მოჰყავს თხზულების შემცველი და გიორგი მთაწმიდელის მიერ გადანერილი ხელნაწერი Ath. 39-დან სრულიად დამაჯერებელი მაგალითები, რომ გიორგი მთაწმიდელი ცვლიდა ექვთიმეს თარგმნილ ტექსტს. მით უმეტეს, რომ გიორგი ხელნაწერში თავდაპირველ ტექსტს ხან უკვალოდ შლიდა და ხან სტრიქონის ზევიდან აწერდა მისეულ სწორებებს (იქვე, 18). გ. ზვიადაძე, შეისწავლა რა გიორგის მიერ ტექსტში შეტანილი ცვლილებები, მივიდა დასკვნამდე, რომ გიორგი მთაწმიდელმა ხელახლა შეადარა ექვთიმეს თარგმანი ბერძნულ დედანს და შეიტანა შემდეგი ცვლილებები: ბერძნულ დედანთან შედარების შედეგად ა) ჩაამატა ფრაზა, რომელიც ბერძნულ დედანში იყო და ექვთიმეს თარგმანში კი – არა; ბ) ექვთიმეს თარგმანიდან ამოშალა ფრაზა, რომელიც ბერძნულ დედანში არ იყო; გ) გაასწორა შეცდომები; დ) შეასწორა ორაზროვნება და ბუნდოვანება, რაც ექვთიმეს თარგმანში იყო; ე) დააზუსტა სათქმელი; ვ) გაასწორა ტექსტი სტილისტურად (იქვე, 18-19).

რაც შეეხება ჩვენს ტექსტს, „წმიდა მენას, ერმოგენესა და ევგრაფოსის წამების” და წმიდა მენას სამი სასწაულის ექვთიმესეულ თარგმანს და მისი რედაქციების ურთიერთმიმართებას, აქაც ვხედავთ გ. ზვიადაძის მიერ ჩამოთვლილ ყველა სახის ცვლილებას, რაც გიორგი მთანმიდელმა გრიგოლ ნოსელის თხზულების „ქალწულებისთვის და საღმრთოჲსა მოქალაქობისას” ტექსტში შეიტანა. ამდენად, ჩვენ მტკიცებითი ფორმით ვერ ვიტყვით, რადგან არ გვაქვს ის მტკიცებულებები, რაც მკვლევარმა თვალნათლივ დაადასტურა გიორგის ხელითვე ჩასწორებულ Ath. 39 ხელნაწერში, მაგრამ შეიძლება დავუშვათ, რომ ჩვენი „წამების” და წმიდა მენას სამი სასწაულის ტექსტი, გიორგი მთანმიდელის მიერ არის რედაქტირებული. მით უმეტეს, რომ ძნელად მოიძებნებოდა სხვა მთარგმნელ-რედაქტორი, ვინც ექვთიმეს მიერ თარგმნილ ტექსტში ჩაერეოდა.

ძალზე საინტერესოდ მიგვაჩნია, რომ იყო თუ არა გიორგი მთანმიდელი ჩვენი ტექსტების რედაქტორი, მას რომ „წამების” განსხვავებული რედაქციის ტექსტი ჰქონდა ხელთ, რაც ექვთიმემ თარგმნა, ცხადი გახდა ზემოთ განხილული ერთი მაგალითიდანაც კი, რაც XVII საუკუნის ბრიუსელში დაცული ხელნაწერის Mss. 08232-33 (3337) ჩანართი ფრაზის ანალიზისას მოვიტანეთ. ფსევდო-ათანასე ალექსანდრიელის ჩანართი ფრაზა არ დასტურდება ექვთიმეს მიერ თარგმნილი „წამების” ა რედაქციაში და გვაქვს მის ბ რედაქციაში. უთუოდ, ვინც არ უნდა ყოფილიყო ექვთიმეს მიერ თარგმნილი ტექსტის რედაქტორი, მას ხელთ ჰქონდა ბრიუსელურ ხელნაწერზე ბევრად ადრეული ბერძნული ნუსხა, სადაც ეს ჩანართი დასტურდებოდა. ამასთანავე, მეტად საგულისხმოა, რომ როგორც „წამების,” ისე წმიდა მენას სამი სასწაულის ტექსტიც რედაქტირებულია. ამდენად, ან ექვთიმეს მიერ მოძიებული და შემდეგ დართული წმიდა მენას სამი სასწაულის ხელნაწერიც ხელთ ჰქონდა „წამების” ტექსტის რედაქტორის, ან მართლაც არსებობდა ბერძნული ხელნაწერი, რომელშიც „წმიდა მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის წამების” კომენტურ

ტექსტს დართული ჰქონდა წმიდა მენას ეს სამი სასწაული და რედაქტორმა ერთიანად შეადარა ექვთიმეს ეს ორივე თარგმანი ბერძნულ დედანს და შეიტანა შესაბამისი სწორებები. თუკი ამგვარი ხელნაწერი მართლაც იყო, სადაც ბერძნული „მენას, ერმოგენეს და ევგრაფოსის წამების“ კიმენური ტექსტი და მენას სამი სასწაულის ბერძნული ტექსტი ერთად მოიპოვებოდა, ყველაზე ადვილად სავარაუდებელია, რომ ის ისევ ათონის მთაზე უნდა მოეძიებინა რედაქტორს და, მაშინ, ისევ გიორგი მთანმიდელი უნდა მოვიაზროთ, როგორც რედაქტორი. თუ ეს ასე არაა, მაშინ რომელიმე სხვა ქართულ სამწერლობო კერაშიც უნდა ყოფილიყო დაცული ბერძნული დედანი, სადაც „წამება“ და სამი სასწაული ერთად გვხვდებოდა ან ორი ცალ-ცალკე ხელნაწერი, სადაც ერთში „წამების“ და მეორეში კი – სამი სასწაულის ტექსტი უნდა არსებულიყო; რედაქტორს, ამ შემთხვევაში, ზედმინვენით კარგად უნდა სცოდნოდა წმიდა მენას, მისი კულტისა და სასწაულების შესახებ და მოეძიებინა ტექსტი, შეედარებინა ის ექვთიმეს თარგმანთან და ჩაესწორებინა ის.

თხზულებათა ნუსხები და მათი აღწერილობები

„ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ნუსხები

„ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტი ოთხ ნუსხაშია შემონახული. ესენია: Cod. Ivron georg.-21 (54) (1030 წ.), A-134 (1066 წ.), Cod. Ivron georg.-17 (50) (XI ს.) და A-382 (XV ს.).

Cod. Ivron georg.-21 (54)

გადაწერის ადგილი: ბითვინიის ოლიმპი, ქვაბი, საყოფელი ქართველთა; წმ. ღმრთისმშობლის ეკლესია.

ჟანრი: ჰაგიოგრაფიულ-ჰომილეტიკური კრებული.¹

თარიღი: 1030 წ. (237v).

თანამედროვე ადგილმდებარეობა: ათონის ივირონის მონასტერი.

ფურცელთა რაოდენობა: 330.²

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: რვეულებრივი და ფურცლობრივი პაგინაცია (ნუსხური ასოებით); ხელნაწერის აღმწერები ფიქრობენ, რომ ფურცლობრივი პაგინაცია მეორეულია, გაუკეთებიათ მაშინ, როდესაც ხელნაწერი უკვე თავნაკლული ყოფილა (ინყება ა ასოთი). რვეულებრივი აღრიცხვა კი ხელნაწერს თავიდანვე ჰქონია (შეიცავს 42 რვეულს). პირველი რვეული ნაკლულია, შეიცავს 5 ფურცელს, ბოლო რვეული შვიდფურცლიანია.

საანალიზო ტექსტის ადგილი კრებულში: 238r-329v.

¹ შეიცავს მაკარე ეგვიპტელის 27 ჰომილიას, ორ წერილს და მის ჰაგიოგრაფიულ შეხედულებებს, ასევე სხვა ჰაგიოგრაფიულ თხზულებებს (Gippert, 2022: 229).

² ცაგარლის აღწერილობის მიხედვით, 327 (Цагарели, 1886: 83).

საწერი მასალა: საშუალო ხარისხის სპილოსძვლისფერი ეტრატი; მოშავო, მოყავისფრო მელანი; წითელი ქსოვილის თანამედროვე ყდა.

ფურცლის ზომა: 26,5X21სმ.¹

ნაწერის ზომა: 19,8X13,5 სმ.²

ასოების სიმაღლე: 2 მმ.

სტრიქონთა რაოდენობა: 25-26-27, თითო სტრიქონში 34-41 ასო.

სტრიქონებს შორის მანძილი: 8,8 მმ. (8 მმ. მე-6-21-ე ფურცლებზე).

სვეტების რაოდენობა: 1.

დამწერლობის ტიპი: ნაწერია ერთი ხელით, ათონური სტილის ნუსხურით; სათაურები და საზედაო ასოები ასომთავრულით, სინგურით.

მომგებელი (დამკვეთი): გრიგოლ ათონელი (237v, 329r)

გადამწერი: ისაკ ულუმბოელი (30r, 145v, 215v, 218v, 237v, 329v)

ზოგადი შენიშვნები: ცხოვრება წინა ნაწილისგან გამოყოფილია ორნამენტირებულკამარიანი გვერდით (238r) და შეიცავს 12 რეგულს; BHG, II, 1408-1412; გამოცემულია ალ. ხახანაშვილის მიერ: Труды по востоковедению, изд. Лазаревского Института, вып. XIX; არსებობს მეტაფრასული რედაქცია: ქუთ. 3; კ. კეკელიძე და ე. გაბიძაშვილი თხზულებას აპოკრიფად მიიჩნევენ (კეკელიძე, 1943: 4; გაბიძაშვილი, 2010: 405).

ანდერძ(ებ)ი საანალიზო ტექსტის შემცველ ფურცლებზე:

„წმიდანო ღმრთისანო, ვინ აღმოიკითხვიდეთ სახარულევანსა ამას წიგნსა და საცესა ღმრთისა მადლითა, ლოცვასა წმიდასა მოიქსენეთ წმიდა მამაჲ ეფთჳმე, რომელმან თარგმნა ცხოვრებაჲ ესე წმიდისა და ღმერთშემოსილისა ბაგრატ მოციქულთა სწორისაჲ და საკურველთმო(ქმედისაჲ).

¹ 27,5X21,5 სმ. (Gippert, 2022: 228).

² 20,7X13,7. (იქვე).

და მამა გრიგოლ, რომელმან დიდითა მოსწრაფებითა დაანერია. ქრისტემან აჴმარენ დღეთა მრავალთა.

წმიდანო ღმერთშემოსილნო და ნეტარნო მამანო, ბაგრატ, მარკიანე, მაქსიმინე, სტეფანე, ონისიფორე, და შენცა, სანატრელო ევაგრე, მეოხ ეყვენით მამასა გრიგოლს და სულიერთა შვილთა მისთა წინაშე სამეხისა წმიდისა დღესა მას დიდსა სასჯულისასა.

ხოლო დაინერა გლახაკისა ისაკის ჴელითა“ (329v).

„ვინცა ვინ წმიდაჲ ესე წიგნი – მაკარის ებისტოლენი და ბაგრატი და წმიდათა აკეფსიმით ნამეზაჲ ამას წმიდასა ეკლესიასა მთანმიდისასა გამოაჴუას, შე-მცა-აჩუენებს სამეზაჲ წმიდაჲ და მოსაჯულიმცა არს სულისა მისისაჲ წმიდაჲ ღმრთისმშობელი დღესა მას საშჯულისასა“ (330r).

მინაწერები საანალიზო ტექსტის შემცველ ფურცლებზე:

ზედა მარჯვენა კუთხეში ნუსხურით გადამწერის ხელით, ყავისფერი მელნით: „ვაჲ ბოროტი ცნობისა ჩემისაჲ“ (292r).

აშიაზე: „ამა ღირსისა ჟამსა მოველ აჴა მთანმიდას, 4 მაისს 1849 წ.

პლ. იოსელიანი“

მარცხენა აშიაზე მხედრულით, არა გრაფიტის ნაცრისფერი მელნით: „ყოვლად წმიდაო ღმრთისმშობელო, მაცხოვრე მე, მოსრული სამყოფოსა შინა მთანმიდას ცოდვილი და უღირსი მონა შენი პლატონ იოსელიანი, 6 მაისს, 1849 წ.“ 329v.

„უფალო ღმერთო, შეუნდვენ... ყოველნი ცოდვანი მათნი. დიდებულმცა არს სული მამისა იოვანესი და მამისა ეფთუმესი“ (330v. XI საუკუნის ნუსხურით, შავი გრაფიტის მელნით).

„სულსა ხუცურის ძესა მოძღუარსა დევნოსეს შეუნდვენ ღმერთმან. სულსა ყანდაურალს შეუნდვენ ღმერთმან“ (330v. XIV საუკუნის ნუსხურით).

წინა აღწერილობები: Цагарели, 1886: 83-84; Blake, 1932: 131-136; ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ათონური კოლექცია, 1986: 11, 80-86 (აღმწერელი გ. წინუა); ქართული ხელნაწერი წიგნი საზღვარგარეთ, 2018: 188; Gippert, 2022: 229-239.

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, 1957: 121; გაბიძაშვილი, 2010: 174; გაბიძაშვილი, 2004: 151.

A-134

გადაწერის ადგილი: ჰრომანას მონასტერი, კონსტანტინოპოლთან.

ჟანრი: კრებული.

თარიღი: 1066 წ. (296v); ფ. ფ. 1-21 (XVIII ს.);

თანამედროვე ადგილმდებარეობა: კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი.

ფურცელთა რაოდენობა: 340.

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: რვეულებრივი პაგინაცია. შედგება 43 რვეულისგან. აქვს გვერდობრივი და ფურცლობრივი პაგინაციაც. ბოლონაკლული. დაუნერეღია 10v. აქვს ხის ტყავგადაკრული ყდა, რომლის ორივე შიდა მხარეც ნითელი ყვავილების ორნამენტებით არის გაფორმებული. ხელნაწერი შელახულია, ადგილ-ადგილ – ამოხეული. ეტყობა დანესტიანების კვალი: ფურცლები დეფორმირებულია.

საანალიზო ტექსტის ადგილი კრებულში: 212v-296r (296r გვერდზე თხზულებას მოსდევს ანდერძი, რომელიც 296v გვერდზე მთავრდება).

საწერი მასალა: სქელი ეტრატი.¹ მოყავისფრო მელანი, სათაურები სინგურით.

ფურცლის ზომა: 25,3X21,6-21,8 სმ; 25,5X21,5 სმ.²

ნაწერის ზომა: 19,7X15,3 სმ.

ასოს სიმაღლე: 0,2-0,5; 1,2-1,6 სმ (საზედაო ასოს).

¹ ჟორდანიას აღწერილობის მიხედვით, პირველი 42 გვერდი და 169-170 გვერდები დაწერილია ქალაღზე (Жорданія, 1903: 140).

² ჟორდანიას მიხედვით, 26X22 (იქვე).

სტრიქონთა რაოდენობა: 22-23-26.

სტრიქონებს შორის მანძილი: დაახლოებით 0,5 სმ.

სვეტების რაოდენობა: 1.

დამწერლობის ტიპი: ნუსხური.

შემკაზმავი: მიქაელ ჭუჭაშვილი: „ამისა შემკაზმავსა ჭუჭაშვილსა მიქაელსა და მშობელთა მისთა შეუნდვენ ღმერთმან“ (330r, ნუსხურით).

გადამწერი: სიმეონ დვალი. 1-21 ფურცლების გადამწერი – ზაალ (10r).

ზოგადი შენიშვნები: ტექსტი გამოცემულია აღ. ხახანაშვილის მიერ: Труды по Востоковедению. изд. Лазаревского Института, вып. XIX.

ანდერძ(ებ)ი საანალიზო ტექსტის შემცველ ფურცლებზე (გადამწერის):

„იესუ ქრისტე, შეამკვე მადლითა და ნიჭითა შენმიერითა წმიდაჲ მამაჲ ეფთჳმე, ძე წმიდისა მამისა იოვანე აბულჴერისი და მკჳდრი სამოთხისაჲ, რომელმან თარგმნა წმიდაჲ ესე წიგნი, განმანათლებელი სულთაჲ და სხუანი ურიცხუნი ბერძულისაგან ქართულად ლოცვათ, თუესა ივლისა თ“; „წმიდაო მოდღ... მონამეო მითხოე ლხ(ი)ნება“ (212v);

[296r] „სახელითა ღმრთისაჲთა და მეოხებითა წმიდისა ღმრთისმშობელისაჲთა, ძლიერებითა ცხ(ო)ველსმყოფელისა და პატიოსნისა ჯუარისაჲთა და მეოხებითა წმიდისა და დიდებულისა წინამორბედისა და ნათლისმცემელისაჲთა და მეოხებითა წმიდათა მოციქულთაჲთა, მადლითა და შეწევნითა წმიდისა მამისა ჩუენისა ილარიუნისითა, მე უღირსი გლახაკი, ჰრომანელი მამამაჲ (sic) გელასი, ჩემსა წინამძღუ(რე)ბასა (sic) ღირს ვიქმენ აღწერებად (sic) წმიდასა ამას და სულთა განმანათლებელსა კლემასა და ცხორებასა წმიდისა და მოციქულთასწორისა ბაგრატისა სადიდებელად და სალოცველად ღმრთივდაცვოლისა (sic) და ძლიერისა აფხაზთა და ქართველთა მეფისა ბაგრატისთჳს და ძისა მათ(ი)სა გეორგი (sic) კურაპალატისათჳს. ადიდენ ღმერთმან და სალოცველად სუ-

ლისა ჩემისა [296v] და მშობელთა ჩემთათჳს და ყოველთა მათა, ძმათა ჰრომანაელთათჳს. დაიწერა ჴელითა სომეონ (sic) დვალისაჲთა სოხასტერსა შინა ჰრომანაისასა ანა წმიდას, მეფობასა დოკისასა, მას ჟამსა, ოდეს ბაგრატის ასოლი (sic) მართა სამეფოს იყო. ქრონიკონსა სჰვე.

და დავდევე ეკლესიასა ჰრომანაისასა, საყდარსა წმიდათა მოციქულთასა. აწ, ყოველნო მამანო და ძმანო, ვინცავინ აღმოიკითხვიდეთ¹ წმიდასა ამას წიგნსა, ჩუენ წარსროლთათჳს (sic) ლოცვა ყავთ. ღმერთმან გარწმონოს, (sic) რაჲთა ვედრებითა თქუენითა ღმერთმან სასყიდელი შრომისაჲ მოგუაგოს. და ვინცავინ ესე წიგნი რაჲთაცა მიზეზითა – პარვითა, განა თხოვითა, გინა მძლავრებითა ჰრომანაისა ეკლესიასა გამოაჴუას, იყავნ იგი წყევასა და შეჩუენებასა ქუეშე. ამენ იყავნ!”

მინანერ(ებ)ი საანალიზო ტექსტის შემცველ ფურცლებზე:

„ღმერთო, შეიწყალე ბედებაშვილი დემეტრე, ცოდვილი, ამინ, ამინ!“ (252v-253r, XIII ს. ნუსხურით).

„გადავსწერე ესე მღდელმან პ. კარბელოვმა 1886 წ. 12/11“ (296r, მხედრულით);

„ქ. ღმერთო და წმიდა ნიკალაოზ, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი და საწყალობელი მღდელ-მონაზონი მანასე“ (296v, XVIII საუკუნის მხედრულით). ამავე გვერდზე არის XIII-XIV სს. მხედრული მინანერი, რომელიც გადაღებულია და არ იკითხება.

„ქრისტე ღმერთო, სახიერო და კაცთმოყუარეო, შეიწყალე გლახაკი სულითა, ბასილი ცოდვილი, ოდეს-იგი მიაგებდე კაცად-კაცადსა საქმეთა მათთაებრ“ (296v, XVI-XVII სს. ნუსხურით);

წინა აღწერილობები: Жорданія, 1903: 140-142; ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა... 1976: 151-154.

¹ ეს ბოლო სიტყვა ორჯერ წერია.

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, 1957: 121; გაბიაშვილი, 2004: 151.

Cod. Ivron georg.-17 (50)

გადაწერის ადგილი: სავარაუდოდ, ათონის ივირონის მონასტერი (Blake, 1932).

ჟანრი: ჰაგიოგრაფიული კრებული. ძირითადად შეიცავს ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილ ჰაგიოგრაფიულ ტექსტებსა და იოანე ოქროპირის „მარგალიტს.“ ხელნაწერის მეორე ნაწილი – „გამოკრებილნი სადაჲთვე სიტყუანი წმიდათა მამათანი“ (261r-348v) წარმოადგენს სისტემური ხასიათის ასკეტიკურ კრებულს, რომელიც სპეციალურად აქვს შესწავლილი ბ. უტიეს (Outtier, 1980: 7-17). მისი აზრით, XI საუკუნის ეს კრებული შეიცავს აპოფთეგმების როგორც ადრინდელ (წინათონურ), ასევე ექვთიმე ათონელის თარგმანებს. იგი წარმოადგენს Sin.-35-ის ანალოგიურ, მაგრამ უფრო სრულ ნუსხას (იქვე).

თარიღი: XI საუკუნე.¹

თანამედროვე ადგილმდებარეობა: ათონის ივირონის მონასტერი, Cod. Ivron georg.-17; მიკროფირი: ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, Ath-17 (ძველი №50).²

ფურცელთა რაოდენობა: 348.³

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: ხელნაწერის აღწერილობაში მითითებულია, რომ ის კარგად არის დაცული (პირველი რვეულის გამოკლებით) და აკლია 102v-სა და 103r-ს, 139v-სა და 140r ფურცლებს შორის. რეალურად კი ის საკ-

¹ მარი ნაწერის მიხედვით X საუკუნით ათარიღებს (Mapp, 1900: 3).

² ბლეიკს ის მე-17 ნომრის ქვეშ აქვს აღწერილი (Blake, 1932: 114-116).

³ ბლეიკის აღწერილობით, 346 (იქვე: 114).

მაოდ ნაკლულია ჩვენი თხზულების ნაწილში. კერძოდ, მთლიანად აკლია მესამე რვეული (გ) – 8 ფურცელი: 16r-v, 17r-v, 18r-v, 19r-v, 20r-v, 21r-v, 22r-v, 23r-v. 15v გვერდზე მთავრდება მეორე რვეული (ბ) და მომდევნო ფურცლიდან, რომელსაც არქივარიუსის მიერ კალმით აწერია „16“, იწყება მეოთხე რველი (დ), რომელიც რეალურად არის 24r. ეს რვეულიც ნაკლულია, კერძოდ, დაკარგულია 6 შიდა ფურცელი: 25r-v, 26r-v, 27r-v, 28r-v, 29r-v, 30r-v. აქვს მხოლოდ ორი ფურცელი: დასაწყისი: ახალი, ფურცლობრივი დანომვრით, 16r-v, და ბოლო: ფურცლობრივი დანომვრით, 17r-v. ახალი ნუმერაციით, 17v-ზე მთავრდება მეოთხე რვეული და მომდევნო ფურცლიდან (ახალი, ფურცლობრივი დანომვრით, 18r-v) იწყება მეხუთე რვეული (ე). ტექსტი ბოლონაკლულიცაა: აკლია ბოლო ერთი ფურცელი, სადაც ტექსტი შეავსებდა პირველ სვეტსა და მეორე სვეტის რამდენიმე ხაზს. ასე რომ, მთლიანობაში, ჩვენს თხზულებას აღნიშნულ ნუსხაში დაკარგული აქვს 15 ფურცელი. აქვს რვეულებრივი პაგინაცია. შეიცავს 47 რვეულს, უმეტესად ოთხფურცლიანს. ბოლო (47-ე) რვეული ხუთფურცლიანია. შესწორებები და ჩამატებები ნაწილობრივ არის დამატებული აშიებზე (მაგ., ფ. 69r და 124r), ზოგჯერ სტრიქონებს შორისაცაა ნაწერი (მაგ., 66v, cf. Pl. CLXXIII, 69r და 140v); ზოგიერთი ადგილი ზედმეტად გადატვირთულია ნაწერით (მაგ., 126v-ს მეორე სვეტის ზედა ნაწილი). კოდექსის შეკერილობა პირვანდელია და შეიძლება დათარიღდეს X-XI საუკუნეებით (Gippert, 2022: 194).

საანალიზო ტექსტის ადგილი კრებულში: 1r-102v.

საწერი მასალა: საშუალო სისქის ხარისხიანი, მოთეთრო ეტრატი; ფიცარზე დაკრული ორნამენტირებული შავი ტყავის ყდა. დაწერილია მოყავისფრო მელნით. სათაურები, ქვესათაურები და დასაწყისი ასოები (ნაწილობრივ) წითელი ან იისფერი მელნით (მაგ., 115r); ზოგი საზედაო ასო ჩამოგრძელებული კონტურებითაა გამოყვანილი. დაქარაგმებულ საზედაო ასო-

ებსა და რვეულის აღმნიშვნელ ასოებს უზის გაფორმებული ქარაგმა.

ფურცლის ზომა: 32,5X26 სმ.

ნაწერის ზომა: 28,5X22,5 სმ.

ასოს სიმაღლე: 3 მმ.

სტრიქონთა რაოდენობა: თითოეულ სვეტში 24 სტრიქონია, თითოეულ სტრიქონში 11-19 ასო.

სტრიქონებს შორის მანძილი: 11 მმ.

სვეტების რაოდენობა: 2.

თითოეული სვეტის ზომა: 25,5X8,9.

სვეტებს შორის მანძილი: 15 მმ.

დამწერლობის ტიპი: ძირითადი ტექსტი დაწერილია მომსხო, მწყობრი, ოდნავ დახრილი არაკალიგრაფიული ნუსხურით, თუმცა ძირითადი ანდერძები კალიგრაფიულია. დასაწყისები და საზედაო ასოები მთავრულით, სინგურით.

გადამწერი: ბასილი (ფ. 281v და 350v).

ზოგადი შენიშვნები: გამოქვეყნებულია (Хаханашвили, 1904: 1-110). ბერძნული ტექსტი, მარის აზრით, დაკარგულად ითვლება (Mapp, 1900: 4). კ. კეკელიძის ინფორმაციით, ბერძნული თხზულება გამოქვეყნებული არ არის და ცნობილია მხოლოდ მისი ესცერპტები, რომელიც ეკუთვნის აკადემიკოს ა. ვესელოვსკის (კეკელიძე, 1943: 4; Веселовский, 1886: 65-128). ე. გაბიძაშვილი კი მიუთითებს, რომ ბერძნული ტექსტების არცთუ მცირე რაოდენობაში არ ჩანს ქართული თარგმანის შესატყვისი. ბერძნული „წამების“ კიმენური ტექსტი გამოუცემელია (BHG, I, 165-166) (გაბიძაშვილი, 2010: 174).¹ მეცნიერი თხზულების ქართული თარგმანის ხელნაწერებს შორის არასწორად ასახელებს A-102-საც.²

მინაწერ(ებ)ი საანალიზო ტექსტის შემცველ ფურცლებზე: მარჯვენა აშიაზე ბერძნულად 4 სიტყვა (1r); ქვედა აშიაზე ბერ-

¹ გიპერტი ამატებს აგრეთვე: BHG 1410; BHO 833 (Gippert, 2022).

² იქვე.

ძნულად 3 სიტყვა (1r); „ესემვა (ესემცა?) გ(ა)ნუკუჲ ესვიდა
ო(კფალს)ა, იჴსენინ წითელი“ (20v); „ძმ(ა)რია“ (21r).

წინა აღწერილობები: ილარიონი, 1836: 8-9;¹ ქართულ ხელნა-
წერთა აღწერილობა... 1986: 4; Цагарели, 1886: 82-83; Март,
1900: 3-15;² Blake, 1932: 114-116; ქართულ ხელნაწერთა აღწე-
რილობა... 1986: 10; 57-63 (აღმწერელი მ. დვალი); Gippert,
2022: 185-194; ქართული ხელნაწერი წიგნი საზღვარგარეთ...
2018: 189.

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, 1957: 32; 121; Outtier, 1980: 7-17;
გაბიძაშვილი, 2004: 151; გაბიძაშვილი, 2010: 174; კარანაძე,
2005: 413-433.

A-382

ჟანრი: ჰაგიოგრაფიული კრებული.

თარიღი: XV საუკუნე.

თანამედროვე ადგილმდებარეობა: კორნელი კეკელიძის სახე-
ლობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი.

¹ ათონის ქართულ ხელნაწერთა პირველი ნუსხა-კატალოგი შეადგი-
ნა სოლომონ II-ის სულიერმა მოძღვარმა და ტრაპიზონში მისმა
მხლებელმა ილარიონ ზუცესმა 1836 წელს. მისი სტატია „ქართული
წიგნების სახელები ივერიის მონასტერსა შინა მდებარეთა“ შედის
ცაგარლის წიგნში (Цагарели, 1886) 96-ე გვერდის შემდეგ და და-
ნომრილია 1-ლი გვერდიდან. მთავრდება მე-16 გვერდზე. კატალოგი
ფრანგულად თარგმნა მ. ბროსემ, ხოლო გამოაქვეყნა ვ. ლანგუამ:
Inventaire, 1867: 337-350. აღ. ცაგარლის აზრით, კატალოგი ილარი-
ონს შეუდგენია ცნობილი ბიბლიოფილის, დავით დადიანის, და ქარ-
თველი სამღვდელოების თხოვნით (Цагарели, 1886). 1849 წელს პლა-
ტონ იოსელიანმა ათონის მთაზე ყოფნისას მოკლედ აღწერა 39
ხელნაწერი (იხ. ხელნაწერი: 63/2, S-3061).

² ცაგარელთან და მარისტან აღწერილია 50-ე ნომრის ქვეშ.

ფურცელთა რაოდენობა: 382.¹

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: აქვს გვიანდელი რვეულებრივი აღრიცხვა ასომთავრულით და არაბული ციფრებით. ეს აღრიცხვები ერთმანეთს არ ემთხვევა. ზოგჯერ ფურცელთა რიგი არეულია. აქვს ყდის საცავი ფურცელი. დაზიანებული (სხვადასხვა დროის), ახალი რესტავრირებული. ნაკლული. ჩამოხეული აქვს მარჯვენა სვეტები ფ.ფ. 51 და 52-ს. ფ.ფ. 242, 307, 368 გაბმითაა დაწერილი. დაუწერელია 97v-98r, 308r, 309r-v, 373v. ფ. 382 ეკუთვნის სხვა ხელნაწერს. ყოველ თხზულებასთან დასმულია რიგითი ნომერი (ძველი და ახალი), XVIII ს-ში ხელმეორედ გაკეთებული. ძველი იწყება ლზ რიცხვით, ახალი ბ-თი. ძველი რიგითი ნომერი მიუთითებს იმაზე, რომ ეს კრებული გაგრძელებაა რომელიღაც კრებულისა და იგი წარმოადგენს დიდი კრებულის მეორე ნაწილს. ხელნაწერი დაშლილი ყოფილა. შეუკინძავთ და შეუვსიათ XVIII ს-ში. რესტავრაციის დროს ზემო კიდეებზე გაუკეთებულია ქუდები. აქვს ჭვირნიშანი.

საანალიზო ტექსტის ადგილი კრებულში: 147r-181v.

საწერი მასალა: ქალაღდი; გაყვითლებული; ყავისფერი ლედერინგადაკრული მუყაოს ყდა, ახალი შეკინძული.

ფურცლის ზომა: 38,5X27 სმ.²

ნაწერის ზომა: 32.5X19 სმ.

მხატვრული გაფორმება: 178v-ს კიდეზე შავი ფანქრით დახატულია სასულიერო ტანსაცმელში ჩაცმული კაცი, რომელსაც ქვევით მხედრულად მიწერილი აქვს „ბაგრატ“ (ბაგრატ ტავრომენელი). ნახატიც და წარწერაც გვიანდელია. ასევე, 307v-ზე შავი ფანქრით დახატულ გამოსახულებას აწერია „იოანე მონყალე.“ წარწერა XIX ს. ხელითაა შესრულებული.

სტრიქონთა რაოდენობა: 46.

¹ თედო ჟორდანიას აღწერილობის მიხედვით, 343 ფურცელი (Жорданія, 1903).

² თედო ჟორდანიას აღწერილობის მიხედვით, 38X30 სმ. (იქვე).

სვეტების რაოდენობა: 2.

თითოეული სვეტის ზომა: 32.5X8,9 სმ.

სვეტებს შორის მანძილი: 0.9-დან 1.2 სმ-მდე.

დამწერლობის ტიპი: ნუსხური. სათაურები და დასაწყისები სინგურით. კრებულის ბოლო თხზულება – „დიმიტრის ცხოვრება და წამება“ განსხვავებული (XVI-XVII სს.) ხელითაა დაწერილი. იგი მოგვიანებით უნდა იყოს შეტანილი ამ კრებულში. მოგვიანებით (XVII ს-ში) არის შედგენილი ამ წიგნზე დართული ზანდუკიც (380r-381r), რომელიც დაწერილია მხედრულით.

გადამწერ(ებ)ი: ეპიფანე (54r, 138v, 141v), იერემია (67v, 100v, 107v, 108v), რუთი (138r), დიმიტრი (310r).

ნინა აღწერილობები: Жорданія, 1903: 372-377; ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა... 1985: 118-133.¹

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, 1957: 121; გაბიძაშვილი, 2004: 151; კეკელიძე, 1945: გვ. 23-33; კეკელიძე, 1943: 2-16.

¹ კრებული A-382 აღწერილია თ. ბრეგაძის მიერ. ეს გამოცემა არის I ტომის IV ნაკვეთი და მოიცავს №№301-400 ხელნაწერთა აღწერილობას.

„აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ნუსხები

„აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ტექსტი ორ ხელნაწერ კრებულშია დაცული: Cod. Ivron georg.-21-სა (1030 წ.) და Sin-71-ში (XIII ს.).¹

Cod. Ivron georg.-21 (54)²

¹ სინას მთის ქართული ხელნაწერების პირველი მკვლევარი არის ალექსანდრე ცაგარელი, რომელიც 1883 წელს რამდენიმე დღით იმყოფებოდა სინაზე და სამი წლის შემდეგ გამოაქვეყნა 93 ხელნაწერის მოკლე აღწერილობა. 1902 წელს სინაზე მივლინებით იმყოფებოდნენ ნიკო მარი და ივანე ჯავახიშვილი. მათი აღწერილობები გამოქვეყნდა შესაბამისად 1940 და 1947 წლებში. 1927 წელს ამერიკელი ქართველოლოგი რობერტ ბლეიკიც ეწვია წმ. ეკატერინეს მონასტრის ბიბლიოთეკას, მაგრამ აღწერილობა არ გამოუქვეყნებია. 1950 წელს ვაშინგტონის კონგრესის ბიბლიოთეკის ექსპედიციის ფარგლებში ჟერარ გარიტის ხელმძღვანელობით გადაიღეს სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა მიკროფილმები, თავად ჟერარ გარიტის აღწერილობა კი 1956 წელს დაიბეჭდა. მასში შევიდა არალიტურგიკული შინაარსის ხელნაწერთა (ჰაგიოგრაფიულის, ჰომილეტიკურის, ასკეტურის, ბიბლიური წიგნების) აღწერილობები. ივანე ჯავახიშვილის მიერ გამოცემულ სინას მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობაში (ჯავახიშვილი, 1947) არ არის შესული Sin-71 ხელნაწერის აღწერილობა. მასში №40 ხელნაწერი კრებულის აღწერილობას მოსდევს №72 ხელნაწერის აღწერილობა. ელენე მეტრეველის რედაქტორობით 3 ტომად გამოცემული სინური კოლექციის ხელნაწერთა აღწერილობა (ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა... I, 1978; ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა... II, 1979; ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა... III, 1987) კი ეთმობა ლიტურგიკული შინაარსის ხელნაწერ კრებულებს, როგორიცაა: თვენნი, მარხვანი, იადგარები და სხვ.

² აღნიშნულ ხელნაწერზე ინფორმაცია მოცემული გვაქვს „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ამავე ნუსხის აღწერის ნაწილში, ამი-

საანალიზო ტექსტის ადგილი კრებულში: 218v-237v.

ანდერძ(ებ)ი (გადამწერის) საანალიზო ტექსტის შემცველ ფურცლებზე:

1. „დიდება ღმერთსა, დაინერნეს ეპისტოლენი ესე წი მაკარის თქუმული, თავი ლ (!) ჯელითა უღირსისა და ფრიად ცოდვილისა და სანუნელისა ისაკისითა, ჯლარჩად ჩხრეკისათჳს შემინდვეთ და შრომისათჳს ნუ მწყევთ“ (218v).

2. „დიდება ღმერთსა. ქრისტე, ადიდე წმიდა მამა ეფთჳმე, ამის წიგნისა მთარგმნელი, და მამა გრიგოლ, მომგებელი შვილითურთ სულიერით და ვისცა შრომა თავსუც, ამენ!“ (237v).

3. „ხოლო დაინერა მთასა წმიდასა ოლიმპოს საბერძნეთისასა, ქუაბსა საყოფელსა ქართველთასა, ეკლესიასა წმიდისა ღმრთისმშობელისასა, ბრძანებითა მამისა გრიგოლისითა, ჯელითა გლახაკისა და ფრიად ცოდვილისა ისაკისითა მანკანელისათა, მეფობასა ჰრომანოსისა, ოდეს სარკინოზეთს წარვიდა წარმოტყუენვად, ღმერთმან განუმარჯუენ! ქორონიკონი იყო სნ, ამენ! იყავნ! ღმერთმან გარწმუნოს, წმიდანო მამანო, პირველად მოიწსენეთ მამა გრიგოლ წმიდათა ლოცვათა თქუნთა, და მე უცბად ჩხრეკისათჳს შემინდეთ და შრომისათჳს ნუ მწყევთ, ღმერთმან დაგაჯეროს, ესრე ვჰგონებ, თუ ეტრავი ცუდად არა წარმიგია“ (237v).

მინაწერები საანალიზო ტექსტის შემცველ ფურცლებზე: „აითალა“ (233v).

წინა აღწერილობები: იხ. „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ამავე ნუსხის აღწერის ნაწილში.

ტომ, აქ მხოლოდ საანალიზო ტექსტთან შემხებ ცნობებს წარმოვადგენთ.

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, 1951: 183; კეკელიძე, 1957: 119;¹ კეკელიძე, 1980: 207; გაბიაშვილი, 2004: 124; გაბიაშვილი, 2010: 222.²

Sin-71

ჟანრი: ჰაგიოგრაფიული კრებული.

თარიღი: XIII ს.³

თანამედროვე ადგილმდებარეობა: წმ. ეკატერინეს მონასტერი, სინას მთა (სინას ნახევარკუნძული).

ფურცელთა რაოდენობა: 216.⁴

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: ტყავგადაკრული, დაზიანებული ხის ყდა. პირველი ფურცლის უკანა მხარეს მიწერილია ხელნაწერის შინაარსი, შედგენილი არაზუსტად, და ასევეა შესული ალექსანდრე ცაგარლის აღწერილობაში. აქ არის აგრეთვე პერგამენტის ფურცელი (217) სხვა (საგალობლების შემცველი) ხელნაწერიდან, რომლის ორივე გვერდზე დართულია სანოტო ნიშნები. თითოეულ საგალობელს ახლავს ქართული ასოებით დაწერილი ბერძნული სიტყვები. წიგნს ერთვის ზანდუკი. თვეთა თანამიმდევრობა არ არის დაცული.

საანალიზო ტექსტის ადგილი კრებულში: 67v-90v.

საწერი მასალა: სქელი, გასანთლული ქალაღი. მუქი ყავის-ფერი მელანი.

¹ მხოლოდ ნაწარმოებია დასახელებული, საანალიზო ხელნაწერი არ მიეთითება.

² აქაც მხოლოდ ნაწარმოებია დასახელებული.

³ XIII-XV სს. (Цагарели, 1889).

⁴ 215 (Цагарели, 1889); 217 (კონგრესის ბიბლიოთეკის კატალოგი: <https://www.loc.gov/resource/amedmonastery.00279387156-ms/?sp=3&r=0.171,0.267,0.281,0.121,0> ხელმისაწვდომი იყო 2024 წლის 21 დეკემბერს).

ფურცლის ზომა: 24,4X16,4 სმ. (Mapp, 1940); 25X17 სმ. (Garitte, 1956).

სტრიქონთა რაოდენობა: 26-28.

სვეტების რაოდენობა: 1.

დამწერლობის ტიპი: საეკლესიო ნუსხური. ქართული ტექსტების სათაურები სინგურით; სანოტო ნიშნები და ბერძნული ტექსტები, ისევე როგორც მთელი ნაწერი – წითელი სინგურით. 86r გვერდზე განსხვავებული ხელია.

გადამწერი: ბასილი და, სავარაუდოდ, გავრილიც.¹ ბერი ათანასე (ქართული ხელნაწერი ნიგნი საზღვარგარეთ... 2018: 87); ბასილი და ათანასე (Цагарели, 1889). 215r-ზე მინაწერში ვკითხულობთ: „ესე მე, ათანასე მალემწერალმან, მონამან წმიდისა ეკატერინესმან, აღვწერე მოსაჴსენებელად მის წმიდისა ყოვლისა მოსწრაფებითა.“ 170r-ზე მინაწერში იკითხება: „წმინდაო იოვანე, მეოხ ეყავ ბასილსა კალიპოსელსა წინაშე წმიდისა სამებისა, ამენ!“²

ზოგადი შენიშვნები: კორნელი კეკელიძე თხზულებას ძველი სირიულისაგან მომდინარედ თვლის (კეკელიძე, 1957). მის შემცველ ნუსხად ასახელებს აგრეთვე Sin.-25-ს;³ ასევე ფიქრობს

¹ მარი შენიშნავს, „არა ათანასეო“ (Mapp, 1940).

² ლევან მენაბდე ასახელებს XI საუკუნის შუა წლების მოღვაწე ბასილ თორელყოფილს, რომელმაც 1060 წელს კალიპოსის მონასტერში გადაწერა ოთხთავი (ამჟამად დაცულია ქუთაისის მუზეუმში: K - 76); ამავე საუკუნეში მოღვაწე კალიპოსელთა წინამძღვარ ბასილის, რომლის დავალებით ეფრემ მცირემ თარგმნა „მინა მეგუპტელის წამება“, და ბასილი კალიპოსელს, რომელიც მონაწილეობდა სინას მთის №71 ხელნაწერის გადაწერაში (მენაბდე, 1980: 158-159). მეცნიერთა აზრით, ბასილი კალიპოსისა და მინაწერში მოხსენიებული ბასილის იგივეობის დაშვება კრებულის ანტიოქური ტრადიციის ხელნაწერის მომდინარეობის საშუალებას იძლევა (ქართული ხელნაწერი ნიგნი... 2018: 87).

³ დასახელებული ხელნაწერი კრებული საანალიზო შრომას არ შეიცავს. მასში შედის მაკარი მეგვიპტელის, ამონას, ანტონის, ამბა მო-

ენრიკო გაბიძაშვილი (გაბიძაშვილი, 2010: 222). ВНГ 15-19 (Garitte, 1956: 220).

ნინა აღწერილობები: Цагарели, 1888: 230-231; Цагарели, 1889: 88-89;¹ Мapp, 1940: 205-214;² Garitte, 1956: 216-225; ქართული ხელნაწერი წიგნი საზღვარგარეთ, 2018: 86-87.

ბიბლიოგრაფია: Мapp, 1903; კეკელიძე, 1957: 119;³ კეკელიძე, 1980: 207;⁴ გარიტი, 1980: 327-333;⁵ მენაბდე, 1980: 56; 60; გაბიძაშვილი, 2004: 124.

სეს, ეფრემ ასურის, არსენ დიდის ჰომილიები, მამათა სწავლანი, „ვესტათის მარტვილობა.“

¹ ცაგარელი საანალიზო ხელნაწერს წარმოადგენს 77-ე ნომრით (Цагарели, 1886: 83).

² 208-211-ე გვერდებზე დაბეჭდილია საანალიზო ტექსტის ნაწილი. კერძოდ, დასაწყისი: „წელსა მეათშუდმეტესა... კერპთა ზირვად“; 81r და 81v-ს პირველი ნაწილი, 86r-ს ბოლო ნაწილი და 86v-ს პირველი ნაწილი, 87r-ს ბოლო ნაწილი და 87v-ს პირველი ორი სიტყვა; თხზულების დასასრული: „აღესრულა ესეცა კეთილად... მეუღლისა მისისაჲ.“ №71 ხელნაწერის აღწერილობას ნიკო მარის წიგნში ეძღვნება 11 სტრიქონი (გვ. 205). აღწერილობა მოცემულია რუსულად.

³ მხოლოდ ნაწარმოებია დასახელებული, საანალიზო ხელნაწერი არ მიეთითება.

⁴ მხოლოდ ნაწარმოებია დასახელებული, საანალიზო ხელნაწერი არ მიეთითება.

⁵ ამ სტატიის გათვალისწინებით მხოლოდ ერთგან ასახელებს ხელნაწერ 71-ს კონტექსტში, რომ ის შეიცავს წმ. დიმიტრის სასწაულებს (გვ. 332). სტატიის ფრანგული პუბლიკაცია იხ. Garitte, 1980: 248-254.

„მენას, ერმოგინესა და ევლრაფის წამების“ ნუსხები

ძეგლი სამ ხელნაწერ კრებულშია შემონახული: H-341 (XI ს.), A-70 (XIII ს.) და Q-112a (1801 წ.).

H-341

ჟანრი: კრებული.

თარიღი: XI ს.

თანამედროვე ადგილმდებარეობა: კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი.

ფურცელთა რაოდენობა: 434 (868 გვ.).

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: დაზიანებული, ალაგ-ალაგ დამწვარი და გვერდებმოხეული (რესტავრირებულია ნაწილობრივ); თავბოლონაკლული. დაუწერელია გვ. 580, 846. ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა (ორივე ყდაზე ამოტვიფრულია ასომთავრული ხუცურით „ჩაჩიკას ძე ნიკოლოზ“).

საანალიზო ტექსტის ადგილი კრებულში: 1r-14v. კ. კეკელიძეს მითითებული აქვს გვერდების მიხედვით: 1-28 (კეკელიძე, 1957: 133).

საწერი მასალა: ქალალდი.

ფურცლის ზომა: 33,3-4X38,8X20,2-5 სმ.

ნაწერის ზომა: 28,9X14,2-14,6-15,2 სმ.

ასოს სიმაღლე: 0,2-0,5-1,2 სმ.

სტრიქონთა რაოდენობა: 28.

სტრიქონებს შორის მანძილი: 05-1 სმ.

სვეტების რაოდენობა: 1.

დამწერლობის ტიპი: ნუსხური (სათაურები სინგურით) [XI ს.]

გადამწერი: იოვანე უცბად მწხრეკალი (გვ. 197, 830).

ზოგადი შენიშვნები: BHG 1270. ბერძნული დედანი, რომელიც ფსევდო-ათანასე ალექსანდრიელს (+373 წ.) ეკუთვნის, გამო-

უცემელია. ე. გაბიძაშვილი ასახელებს ხელნაწერებს: cat. Paris 199 (2), 322 (2) და სხვ. (გაბიძაშვილი, 2010: 165).

წინა აღწერილობები: საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის... 1946: 247-252.

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, 1957: 133; კეკელიძე, 1980: 207;¹ გაბიძაშვილი, 2004: 285; გაბიძაშვილი, 2010: 165.

A-70

ხელნაწერის ძველი ადგილმდებარეობა: პირველივე გვერდზე მინაწერი აქვს: „ჩყნე-ს წელსა ეკუთვნის დიდს მცხეთის სობორას“, რომელიც მეორდება სხვა ფურცლებზეც. ჩყნე არის 1855 წელი. როგორც ჩანს, ამ დროისთვის ხელნაწერი კრებული ინახებოდა მცხეთის ტაძარში.

ჟანრი: კრებული.

თარიღი: XIII ს.

თანამედროვე ადგილმდებარეობა: კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი.

ფურცელთა რაოდენობა: 534.

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: ფურცლობრივი პაგინაცია. შელახული, განსაკუთრებით პირველი და ბოლო ფურცლები. ხის ტყავგადაკრული ყდა. რესტავრირებულია ძველად. 1 ფ. აღდგენილია XVIII საუკუნეში.

საანალიზო ტექსტის ადგილი კრებულში: ხელნაწერთა აღწერილობაში მითითებულია 526r-534v გვერდები, მაგრამ ახალი პაგინაციის მიხედვით, ტექსტი განთავსებულია 446r-454v გვერდებზე. შესულია ბოლო შრომად (ხელნაწერთა ინსტიტუტის აღწერილობაში მითითებულია 35-ე შრომად (ქართულ ხელნა-

¹ მხოლოდ ნაწარმოებია დასახელებული, საანალიზო ხელნაწერი არ მიეთითება.

ნერთა აღწერილობა... 1974: 250), ხოლო ჟორდანია ალწერილობაში – 43-ე შრომად (Жорданія, 1903: 71).

საწერი მასალა: ქალაღდი; შავი მეღანი.

ფურცლის ზომა: 29,5X21 სმ.

ნაწერის ზომა: 24,4X16 სმ;

ასოს სიმაღლე: 0,2-0,5-0.6 მმ; მთავრულის: 1,3 სმ.

სტრიქონთა რაოდენობა: 28-29-30.¹

სტრიქონებს შორის მანძილი: 05-0,7 სმ.

სვეტების რაოდენობა: 2.

თითოეული სვეტის ზომა: 24,4X7,4 სმ.

სვეტებს შორის მანძილი: 0,7-1.2 სმ.

ღამწერლობის ტიპი: ნუსხური, სათაურები სინგურით.

გადამწერი: მახარებელი (257r).

ზოგადი შენიშვნები: თხზულება რამდენიმე რედაქციით არსებობს ქართულ ენაზე. ხელნაწერთა აღწერილობაში (ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული... 1953: 37. შდრ. კეკელიძე, 1957: 196; მისივე, 1980: 209) მითითებულია, რომ ტექსტი მიჰყვება ქუთაისის მუზეუმის №5 ხელნაწერის პირველ ტექსტს. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობაში, შენიშვნების ნაწილში, აღნიშნულია, რომ ავტორი აღდგენილია კ. კეკელიძის (კეკელიძე, 1957: 8) მიხედვით (ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა... 1974: 250), თუმცა თ. ჟორდანისაც ავტორად ათანასე აღექსანდრიელი ჰყავს მითითებული თავის აღწერილობაში (Жорданія, 1903: 71).²

წინა აღწერილობები: Жорданія, 1903: 68-71; ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა... 1974: 243-251.

¹ თ. ჟორდანის მხოლოდ 28 აქვს მითითებული (იხ. Описание, 1903: 68).

² ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ. ს. სარჯველადის მოსაზრება წინამდებარე ტომში: გვ.: 17-18, 478, 480.

ბიბლიოგრაფია: კეკელიძე, 1957: 8, 133; კეკელიძე, 1980: 207;¹ გაბიძაშვილი, 2004: 285.

Q-112ა

გადანერის ადგილი: წმ. გიორგის ჩხარის ეკლესია.

ხელნაწერის ძველი ადგილმდებარეობა: მთავარმონაშის წმ. გიორგის ჩხარის ეკლესია (Q-112ბ: 69v).

ჟანრი: კრებული.

თარიღი: 1801 წ. (Q-112ბ: 454).

თანამედროვე ადგილმდებარეობა: კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი.

ფურცელთა რაოდენობა: 446.

პაგინაცია და ხელნაწერის მდგომარეობა: დაზიანებული (რესტავრირებულია ნაწილობრივ); თავბოლონაკლული. ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა. დაუწერელია გვ. 580, 846.

საანალიზო ტექსტის ადგილი კრებულში: 368r-390r.

საწერი მასალა: ქალაღდი (მოლურჯო).

მხატვრული გაფორმება: მინიატიურა (ღვთისმშობელი ჩვილედით) ნაბეჭდი წიგნიდან – 1v.

ფურცლის ზომა: 33,9X21 სმ.

ნაწერის ზომა: 19,3X12,5 სმ.

სტრიქონთა რაოდენობა: 20.

სვეტების რაოდენობა: 1.

დამწერლობის ტიპი: ნუსხური, დასაწყისები სინგურით.

მომგებელი (დამკვეთი): სკმეონ იშხნელი (Q-112ბ: 454v).

გადამწერი: ოსე გაბაონი ზაქარია მოძღვრის ძე (18r, 65v, 85r; Q-112ბ: 454r, 284v).

¹ მხოლოდ ნაწარმოებია დასახელებული, საანალიზო ხელნაწერი არ მიეთითება.

ნინა აღწერილობები: საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის...
1957: 132-134.

ბიბლიოგრაფია. კეკელიძე, 1980: 207;¹ გაბიძაშვილი, 2004:
285.

¹ მხოლოდ ნაწარმოებია დასახელებული, საანალიზო ხელნაწერი არ
მიეთითება.

კონტაქტი

„ბაგრატის ცხოვრება და მოქალაქობა“

გვ. 25, 1-2. **„ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა მამისა ჩუენისა და მოციქულთა სწორისა ბაგრატ მღვდელთმოდურისა“** – იგულისხმება წმიდა ბაგრატი (პანკრატი) მღვდელმონაშემ ანტიოქიიდან, ტავრომენიის ეპისკოპოსი.

გვ. 25, 2-3. **„ტავრომენელთა ქალაქისა, ჭალაკისა სიკილიისა“** – იგულისხმება იტალიის კუნძულ სიცილიის აღმოსავლეთ სანაპიროზე მდებარე ქალაქი ტაორმინა.

გვ. 25, 3-4. **„რომელი აღწერა ევაგრე ეპისკოპოსმან, მონაფემან მისმან“** – ნაწარმოების ავტორის ვინაობა მოცემულია სათაურშივე.

გვ. 25, 14-15. **„მოდრიკნა ცანი და გარდამოჭდა“** – ციტატა დავითის ერთ-ერთი ფსალმუნის პერიფრაზია, რაც ტექსტში სხვა ადგილასაც გვხვდება: „და მოდრიკნა ცანი და გარდამოჭდა“ (ფს. 17:9).¹

გვ. 25, 16-17. **„მოვიდა ძიებად წარწყმედულისა მის ნათესავისა კაცთაჲსა“** – აღნიშნული სწავლება კარგად არის გადმოცემული დაკარგული ცხვრის იგავში (ლკ. 15:4-7), სადაც მაცხოვარი კეთილი მწყემსის თვისებებსა და მოქმედებაზე ამახვილებს ყურადღებას. იგავში კეთილი მწყემსი, რომელიც წარწყმედილ, ანუ დაკარგულ ცხვარს ეძებს, მაცხოვარს განასახიერებს, რომელიც დედამიწაზე მოვიდა ადამიანთა გადასარჩენად და კვლავ ღვთის ნიალში დასაბრუნებლად.

გვ. 26. 5-8. **„ხოლო შევიდა რაჲ ქალაქსა ერთსა ჰურიას-ტანისასა, იხილა მუნ უფალი ჩუენი იესუ ქრისტჳ, ვითარ-იგი ასწავებდა სასუფეველისათჳს ცათაჲსა და იქმოდა საკვრველებათა უაღრეს ბუნებისა“** – ტექსტიდან ჩანს, რომ ბაგრატის მამა ოჯახთან ერთად ისრაელში ქრისტეს მოღვაწეობის პერიოდში

¹ ბიბლიური ციტატების დამოწმებისას ვეყრდნობით ძველი და ახალი აღთქმის კრიტიკული გამოცემების ელექტრონულ ვერსიებს:

<https://www.orthodoxy.ge/tserili/mtskheturi/sarchevi.htm>;

https://www.orthodoxy.ge/tserili/akhali_agtqma/sarchevi.htm

ჩავიდა, მოისმინა მისი ქადაგებანი და საკუთარი თვალით იხილა მაცხოვრის მიერ აღსრულებული სასწაულები.

გვ. 26, 8-10. **„ჰრწმენა ცოლითურთ და შვილით თჳსით და ღირს იქმნეს საბანელსა მეორედ შობისასა ბრძანებითა უფლისათა, ჴელითა წმიდისა მოციქულისა პეტრესითა“** – საეკლესიო სწავლების მიხედვით, ნათლისღების საიდუმლო მეორე დაბადებად იწოდება. ბაგრატის ოჯახის წევრებზე ეს საიდუმლო პეტრე მოციქულმა აღასრულა, სწორედ მან მონათლა ისინი ისრაელში.

გვ. 27, 5-6. **„რომელსა გნებავს ყოველთა კაცთა ცხორებაჲ და მეცნიერებასა ჭეშმარიტებისასა მოსლვაჲ“** – ციტატა მოხმობილია პავლე მოციქულის ერთ-ერთი ეპისტოლიდან: „რომელსა ყოველთა კაცთაჲ ჰგნებავს ცხორებაჲ და მეცნიერებასა ჭეშმარიტებისასა მოსლვაჲ“ (1 ტიმ. 2:4).

გვ. 27, 20. **„გოდოლსა შინა მცირესა“** – წერილობითი წყაროების მიხედვით, ტერმინი „გოდოლი“ ადრინდელ ფეოდალურ ხანაში იხმარებოდა, შემდეგ კი კოშკმა ჩაანაცვლა.

გვ. 27-28. **„აღდგა მესამესა დღესა უფალი სიკუდილისაჲ და ცხორებისაჲ და ამაღლდა ზეცად, ვინაჲ-იგი არასადათ განეშორა, და დაჯდა მარჯუენით მამისა და მოუვლინა სული წმიდაჲ თჳსთა მათ ყოვლადქებულთა მოციქულთა“** – იგულისხმება ქრისტეს აღდგომის, მაცხოვრის ზეცად ამაღლებისა და სულთმოფენობის საუფლო დღესასწაულები.

გვ. 30, 26-28. **„იყვენით ებისკოპოსისა თანა და ჰმორჩილობდით მას ცხორებისათჳს სულთა თქუენთაჲსა“** – წინამძღვართა მორჩილებაზე პავლე მოციქული ასევე წერს ებრაელთა მიმართ ეპისტოლეშიც: „დაემორჩილენით წინამძღუართა თქუენთა“ (ებრ. 13:17).

გვ. 31, 6-8. **„ასწავა, რაჲთა გალობდენ ფსალმუნთა დავითისთა წესითა ფსალმუნთა და კანონთაჲთა“** – საუბარია ისრაელის მეფის, დავითის, მიერ დაწერილ 150 ფსალმუნზე, რომელიც ძველი აღთქმისა და ახალი აღთქმის ღვთისმსახურებაში აქტიურად გამოიყენება.

გვ. 31, 9. „განუნესა სამწუხრო ლოცვა და საცისკრო“ – საეკლესიო ტიპიკონის მიხედვით, საღამოს აღესრულება მწუხრის ლოცვა, ხოლო გამთენიისას – ცისკრის ლოცვა.

გვ. 31, 10. „აღსრულება წმიდათა საიდუმლოთა“ – იგულისხმება ლიტურგიის აღსრულება.

გვ. 31, 11-12. „აღმართება ჯუარისა“ – ჰაგიოგრაფიულ ნაწარმოებში რამდენიმე ადგილას გვხვდება ჯვრის აღმართვის ისტორია. ჯვარი ქრისტეს ჯვარცმისთანავე იქცა გამარჯვების სიმბოლოდ. პავლე მოციქული წერს: „ხოლო ჩემდა ნუ იყოფინ სიქადულ, გარნა ჯუართა უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესითა“ (გალ. 6. 14). მრავალი მოწმობის თანახმად, ჯვარი, როგორც იესო ქრისტეს მიერ სამყაროს გამოხსნის იარაღი, ეკლესიის დაარსების დღიდან ქრისტიანთა შორის უდიდესი თაყვანისცემის საგანი იყო. ეკლესიის მამები ამ თაყვანისცემაზე საუბრობენ, როგორც მოციქულთა გარდამოცემაზე, ანუ იმ ტრადიციაზე, რომელსაც დასაბამი თავად მოციქულებმა – ქრისტეს პირველმა მოწაფეებმა დაუდეს.

წმიდა კვიპრიანე კართაგენელის ბიოგრაფის ცნობით, III საუკუნეში ზოგიერთი ქრისტიანი ჯვარს შუბლზე გამოისახავდა. არქეოლოგების მიერ ნაპოვნ III საუკუნის ჭურჭელზე დატანილია ადამიანის სახე ჯვრით შუბლზე. ცნობილია, რომ III საუკუნეში, დიოკლეტიანეს მეფობის დროს, წმიდა მოწამეებს, პროკოპსა და ორესტის, ჯვარი მკერდზე ჰქონდათ გამოსახული. გარდა ამისა, წარმართები ქრისტიანებს დაცინვით ჯვრისთაყვანისმცემლებს უწოდებდნენ. თუმცაღა, მიუხედავად ამისა, ეკლესიის ისტორიაში IV საუკუნემდე არსად გვხვდება ჯვრის აღმართვის ისეთი ისტორია, როგორც ეს იერუსალემში მოხდა, რის შემდეგაც ჯვართამაღლების დღესასწაული დაწესდა.

გვ. 32, 7-9. „ივლტოდეთ, შვილნო, ცრუ წინაწარმეტყუელთაგან, რომელნი მოვიდოდნან თქუენდა, ვითარცა ცხოვარნი, და შინაგან არიან მგელ მტაცებელ“ – პეტრე მოციქულის ეს სიტყვები ქრისტეს დარიგების პერიფრაზია, როცა მაცხოვარი თავად პეტრეს და სხვა მოციქულებს მიმართავს და აფრთხი-

ლებს ცრუ წინასწარმეტყველთაგან მომდინარე საფრთხეზე: „ეკრძალენით ცრუ წინასწარმეტყველთაგან, რომელნი მოვიდოდნენ თქუენდა სამოსლითა ცხოვართადათა, ხოლო შინაგან იყვნენ მგელ მტაცებელ“ (მთ. 7:15).

გვ. 32, 13-14. **„აღასრულა წმიდაჲ ჟამისწირვაჲ“** – იგულისხმება საღვთო ლიტურგია.

გვ. 32, 15-16. **„მომართუ აქა გუჯარი ეკლესიისა“** – მეფისაგან ნაბოძები საბუთის ზოგადი სახელია შუა საუკუნეების საქართველოს დიპლომატიკაში.

გვ. 32-33. **„მოუწოდა იოსებს მხატვარსა“** – საინტერესოა, რომ ქრისტიანული ტრადიციის მიხედვით, პირველი ხატის დაწერის ისტორია დაკავშირებულია ლუკა მახარებელთან და I საუკუნეში სხვა ხატმწერის შესახებ ინფორმაცია არ გვაქვს. აღნიშნულ „ცხოვრებაში“ კი გვხვდება ცნობა I საუკუნეში დაწერილი მაცხოვრის ხატის შესახებ: „გამომიხატე აქა ხატი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, რაჲთა იხილონ ერთა სახლს განკაცებისა მისისაჲ“, და მოხსენიებულია ხატმწერი იოსები, თუმცა სხვაგან მის შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება.

გვ. 33, 7-9. **„გამოხატე, შვილო, ჩემიცა ხატი და ძმისა ამის ჩუენისა ბაგრატისი, რაჲთა იტყოდნან ამისა შემდგომად საწსენებელად“** – პეტრე მოციქული იოსებ მხატვარს თავისი თავის და ბაგრატის გამოსახვასაც ავალებს. შემდგომში კი ტექსტიდან ჩანს, რომ მხატვარმა პეტრე მოციქულის დავალებით მაცხოვრის მიწიერი ცხოვრების სხვა სცენების ხატებიც შექმნა: „რამეთუ ჴელოვანი იყო მხატვარი იგი, რომელმანცა ყოველივე გამოსახა კეთილად.“ I საუკუნეში ხატების შექმნის მსგავსი ისტორია საეკლესიო ისტორიისთვის უცნობი ფაქტია.

გვ. 33, 18-19. **„ანგელოზმან „გიხაროდენი“ უღალადა ქალწულსა მარიამს“** – იგულისხმება თორმეტთაგან ერთ-ერთი ხარების დღესასწაული (აღნიშნება ახ. სტ. 7 აპრილს).

გვ. 34, 13-15. **„გლახაკ და დავრდომილ ვარ. მოიხილე სიმდაბლესა ზედა ჩემსა, რამეთუ შენდა მოვილტვი“** – ნანი-

ლობრივი პერიფრაზია ფსალმუნისა: „გლახაკ და დავრდომილ ვარი მე; ღმერთო, მაცხოვარებაჲ შენი შემეწიენ მე“ (ფს. 68:30).

გვ. 36, 24-26; 37, 1-2. **„მაშინ პავლე აღდგა შორის და ეტყოდა პეტრეს და სხუათა მოციქულთა, რომელნიცა პოვნა ათორმეტაგანნი: „ვიდრემდის არა აკურთხევთ ეპისკოპოსად მონაფეთა მაგათგან, რომელნი შეგიდგან თქუნ, და წარავლინებთ კერძოთა დასავალისათა, არამედ ყოველნი თქუნ თანა გიპყრიან“** – პავლე მოციქული ქრისტეს 12 მოციქულს მოუწოდებს, რომ თავიანთი მონაფეები ეპისკოპოსებად აკურთხონ და საქადაგებლად გაგზავნონ. საეკლესიო ისტორიაში ეს ფაქტი სიახლეა.

გვ. 37, 5. **„კერძოთა შრომისა და აფრიკეთისასა“** – იგულისხმება რომის უძველესი იმპერიის დედაქალაქი და აფრიკის კონტინენტი.

გვ. 37, 14. **„წარვიდა პალიას“** – სხვა ნუსხებში ამ ადგილას წერია გალიაც (B) და გალილიაც (CD). გალია და გალილეა სხვადასხვა ტოპონიმებია: გალია რომის იმპერიის პროვინციაა მის აღმოსავლეთ ნაწილში, ხოლო გალილეა – ბიბლიური რეგიონი, რომელიც მდებარეობს თანამედროვე ისრაელის ჩრდილოეთ ნაწილში. პალია შეიძლება იყოს გალიას დამახინჯებული ფორმა.

გვ. 37, 19-21. **„მოუწოდა წმიდამან მოციქულმან პეტრე ყოველთავე ხუცესთა და დიაკონთა და ნეტარსა პავლეს. და წინაშე მათსა დასდვა ჯელი და მისცა კურთხევაჲ ეპისკოპოსობისაჲ“** – სასულიერო იერარქია სამ საფეხურად იყოფა: დიაკვანი, მღვდელი და ეპისკოპოსი. სასულიერო პირად კურთხევას თავდაპირველად აღასრულებდნენ მოციქულები და შემდეგ უკვე მათ მიერ ნაკურთხი ეპისკოპოსები. ეპისკოპოსი მაღალი იერარქიის სასულიერო პირია და მხოლოდ ის აკურთხებს მღვდელსა და დიაკვანს, ხოლო ეპისკოპოსის კურთხევას მიწიუმ 2 ან 3 ეპისკოპოსი სჭირდება.

გვ. 38, 3-4 **„სვრაკუსით“** – იგულისხმება სირაკუზა.

გვ. 39, 11-18. **„გამოჩნდა უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე, ძე ღმრთისაჲ, რომელი-იგი ღმერთი იყო ჭეშმარიტი და უცვალეზელად თვისა ბუნებისაგან ჩუენი ესე ბუნებაჲ მიიღო. და ქუეყანასა ზედა გამოჩნდა და კაცთა შორის იქცეოდა... ვითარცა სრული ღმერთი და სრული კაცი“** – პეტრე მოციქულის აღნიშნულ ქადაგებაში გადმოცემულია ქრისტოლოგიური სწავლების ძირითადი არსი იმის შესახებ, რომ იესო ქრისტე არის სრული ღმერთი და სრული კაცი. ამ სწავლების გადმოცემას მიეძღვნა მესამე და მეოთხე მსოფლიო საეკლესიო კრებები, სადაც დაგმოვილ იქნა ნესტორიანელობა და მონოფიზიტობა.

გვ. 40, 14- **„ჭეშმარიტად წარმართთა ზედა მოვიდა კურთხევაჲ ქრისტესი“** // გვ. 41, 15-16. **„გინა ჰურიანი, გინა წარმართნი, ყოველთა შეიწყნარებს“** – ტექსტში მოცემულ ამ ორ მონაკვეთში პეტრე მოციქული ყურადღებას ამახვილებს ქრისტიანობაზე, როგორც საყოველთაო რელიგიაზე, განსხვავებით ძველადღესობის იუდაიზმისგან, რომელიც ერთი ერის, ებრაელების, რელიგიად ითვლებოდა. წარმართების გაქრისტიანების ისტორიაზე განსაკუთრებული ყურადღებაა გამახვილებული „საქმე მოციქულთა“-ს ბიბლიურ წიგნში, სადაც პეტრე მოციქული ნათლავს რომაელ ასისტავს, კორნელიუსს (საქ. 10).

გვ. 41, 1-2. **„ვითარცა-იგი პირველ პატივსცეს ჴოხსა თავსა მას“** – იგულისხმება ებრაელების მიერ უდაბნოში ოქროს ხბოს თაყვანისცემა, როცა მოსე მთაზე იყო ასული და ღმერთს ესაუბრებოდა (გამოს. 32:1-6).

გვ. 42, 22-23. **„მრავლითა წყალობითა არარაჲსაგან ყოველივე არსად მოიყვანა და ქმნა დასაბამად ცაჲ და ქუეყანაჲ“** – აღნიშნული მონაკვეთიდან პეტრე მოციქული გადმოსცემს სამყაროს შექმნისა და პირველი ადამიანების (ადამი, ევა, კაენი, აბელი და მათი შთამომავლები) ისტორიას. ეს სწავლება ეფუძნება ბიბლიის პირველ წიგნს „შესაქმეს“ ანუ „დაბადებას“, რომლის ავტორიც არის მოსე წინასწარმეტყველი.

გვ. 44, 9-13. **„დაუტევეს ბუნებითი იგი წესი ღმერთთა და მამანი მამათა თანა სირცხვლსა მას იქმოდეს და ღმერთი სრუ-**

ლიად დაივინყეს. ამისთვისცა აღჰმართნეს კერპნი უსულონი ძელისა და ქვისანი“ – აღნიშნული მონაკვეთი ეხმიანება პავლე მოციქულის სწავლებას რომაელთა მიმართ ეპისტოლეში სოდომური ცოდვის სიმძიმისა და კერპთაყვანისცემის შესახებ, სადაც წერს: „რომელთა-იგი გარდაცვალებს ჭეშმარიტებად ღმრთისად სიცრუვედ და პატივის-სცემდეს და ჰმსახურებდეს დაბადებულთა და არა დამბადებელსა, რომელი-იგი არს კურთხეულ უკუნისამდე. ამინ. ამისთვის მისცნა იგინი ღმერთმან ვნებასა მას გინებისასა, რამეთუ დედათა მათთა გარდაცვალებს ბუნებისა იგი წესი არა-ბუნებად. ეგრეთცა მამათა მათთა დაუტევეს ბუნებისა იგი წესი დედათად, განჯურდეს გულის თქუმითა მათითა ურთიერთარს. მამანი მამათა თანა სარცხნელსა იქმოდეს, და კუალად-საგებელი იგი, რომელ ჯერ-არნ საცთურისა მათისად, ურთიერთას მიიღიან“ (რომ. 1:25-27).

გვ. 44, 15-18. **„მოავლინა წყლითრღუნად და აჰოცა ყოველი ნათესავი კაცთად. და ერთი ხოლო კაცი პოვა ნათესავსა მას შინა, სახელით ნოე, რომელსაცა უბრძანა ქმნად კიდობანი ძელთად“** – საუბარია მსოფლიო წარღვნასა და მამამთავარ ნოეზე, რომელმაც კიდობანი ააგო. წარღვნას, ნოეს გარდა, შვიდი ადამიანი გადაურჩა (დაბ. 6:7-8:20).

გვ. 44, 21-23. **„გამოვიდა რად ქუეყანად მართალი იგი, კუალად იწყო ეშმაკმან თვსთა მახეთა განფენად და პირველად ძჳ მართლისად მის ყო შემსმენელ მისა“** – საუბარია ნოეს ერთ-ერთ შვილზე – ქამზე.

გვ. 45, 2. **„მისნობასა და მუცლითმეზღაპრებასა“** – იგულისხმება ცრუ წინასწარმეტყველება.

გვ. 45, 11-14. **„აბრაჰამ მართალი... ამისთვისცა მოსცა ღმერთმან შვილი ჟამსა სიბერისასა“** – საუბარია მამამთავარ აბრაამსა და მის შვილ ისააკზე.

გვ. 45, 16-21. **„და უბრძანა საყუარელისა მის შვილისა დაკლვად და შეწირვად მისა... უბრძანა აბრაჰამს ვერძისა მის დაკლვად და არა ისაკისა“** – აღნიშნული ისტორია ბიბლიის პირველი წიგნის – „დაბადების“ ნაწილია. (დაბ. 22:1-13).

გვ. 46, 1-3. „ისაკისგან იშვა იაკობი და მისგან ათორმეტნი ძენი. და შთავიდეს იგინი ეგვპტედ იოსების თანა და ფრიად განმრავლდეს მუნ“ – საუბარია აბრაამის ძე ისაკზე და ისაკის ძე იაკობზე, რომელსაც ღმერთმა ისრაელი უწოდა. იაკობს ჰყავდა 12 ვაჟი, აქედან ერთ-ერთი, იოსები, ძმებმა გაყიდეს. იოსები აღმოჩნდა ეგვიპტეში და ფარაონის შემდეგ პირველი კაცი გახდა. როცა ქვეყანაში, სადაც იაკობის ოჯახი ცხოვრობდა, შიმშილობა ჩამოვარდა, ოჯახს ეგვიპტეში მოუწია გადასახლება, სადაც მათ იოსებმა გაუწია მასპინძლობა. ისრაელის, ანუ იაკობის, შთამომავლობა ერად ეგვიპტეში ჩამოყალიბდა. ეს ისტორიაც ბიბლიის პირველ წიგნშია გადმოცემული (დაბ. 37-50).

გვ. 46, 3-7. „გამოიყვანნა იგინი ღმერთმან ჯელითა მტკიცითა და მკლავითა მალლითა მოსეს მიერ და აჰრონისა. და წილელეს ზლუაჲ მენამული და უდაბნოჲ იგი დიდი. და მერმე ისუჲს მიერ ნავესისა შემოიყვანნა იგი ქუეყანასა მას აღთქმისასა“ – საუბარია მოსეს მიერ ეგვიპტიდან ებრაელების გამოყვანასა და ქანაანის მიწაზე დაბრუნების შესახებ. ეს ისტორია მოთხრობილია ბიბლიის რიგით მეორე წიგნში, რომელსაც ჰქვია „გამოსლვათაჲ“.

გვ. 46, 5. „წილელეს ზლუაჲ მენამული“ – იგულისხმება წითელი ზღვა.

გვ. 46, 7-12. „ვიდრემდის აღადგინა ღმერთმან დავით, კაცი იგი გულითადი მისი. და შემდგომითი-შემდგომად წინაწარმეტყუელნი და მართალნი და ესე ყოველნი მართალნი: აბელ, სეით, ენოს, ენუქ, ნოე, აბრაჰამ, ისაკ, იაკობ, იოსებ, მოსე, აჰრონ, ისუ, დავით და სხუანი წინაწარმეტყუელნი“ – ჩამოთვლილია ძველათქმისეული მოღვაწეები, წმიდა მამამთავრები და წინასწარმეტყველები, რომლებსაც დიდი წვლილი მიუძღვით ებრაელი ერის ცხოვრებაში. ქრისტიანულ სამყაროში ისინი არიან რწმენის, ღმერთის ერთგულებისა და ადამიანებზე მზრუნველობის ნათელი მაგალითები.

გვ. 46, 12-14. „მადლითა სულისა წმიდისაჲთა მოასწავებდეს და ქადაგებდეს მოსლვასა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტეს-

სა“ – საუბარია ქრისტეს განკაცებაზე, რასაც ძველათქმისეული მოღვაწეები წინასწარმეტყველებდნენ.

გვ. 46, 14-15. **„მოვიდა აღსასრულსა ჟამთასა მოძიებად წარწყმედულისა მის ნათესავისა კაცთაჲსა“** – ანუ, აღესრულა ქრისტეს მოლოდინის ჟამი და იშვა მხსნელი, მესია, ადამიანთა გადასარჩენად.

გვ. 46, 23-26; 47, 1-3. **„ნებისთ თავსიდვა ჩუენთჳს, რაჲთა წყლულებითა მისითა განმკურნნეს ჩუენ. ჯუარს ეცუა და მოკუდა ბუნებითა მით კაცობრივ ჳორცთაჲთა, ხოლო ღმრთაებითა უვნებელ და უკუდავ არს. დაეფლა სამარესა და წარმოტყუენა ჯოჯოხეთი, აღდგა მესამესა დღესა განუხრწნელად და თანა აღადგინა ბუნებაჲ ჩუენი, დაძუელებული ჯოჯოხეთის შინა“** – აღნიშნულ მონაკვეთში გადმოცემულია ქრისტოლოგიური და სოტეროლოგიური სწავლების ძირითადი არსი, კერძოდ: ქრისტეს პიროვნება არის ორი ბუნების მქონე: ის არის ღმერთი და, ამავე დროს, არის უცოდველი ადამიანი. მან, როგორც ადამიანმა, ჯვარცმისას განიცადა ტკივილი და სიკვდილი, ხოლო მისი ღვთაებრივი ბუნება დარჩა უვნებელი და უკვდავი. ქრისტეს განკაცების მიზანი ადამიანების ხსნა იყო. სწორედ ამიტომ, ჯვარცმული მაცხოვარი სულით ჩადის ჯოჯოხეთში, ამარცხებს ეშმაკის მეუფებას და მესამე დღეს მკვდრეთით აღმდგარი ათავისუფლებს ეშმაკის ტყვეობაში მყოფ იმ ადამიანების სულებს, ვინც მას საუკუნეების განმავლობაში ელოდებოდნენ.

გვ. 47, 9-10. **„მოსლვად არს კუალად განსჯად ცხოველთა და მკუდართა და მიგებად კაცად-კაცადისა საქმეთა მათთაებრ“** – აქ საუბარია ქრისტეს მეორედ მოსვლასა და საშინელ სამსჯავროზე.

გვ. 47, 21-22. **„ნუ სცნობს მარჯუენჴ შენი, რომელსა ჰყოფდეს მარცხენე შენი“** – უფლის სიტყვების ციტირებაა მათეს სახარებიდან, კერძოდ: „ხოლო შენ რაჟამს ჰყოფდე ქველის-საქმესა, ნუ სცნობნ მარცხენაჲ შენი, რასა იქმოდის მარჯუენაჲ შენი“ (მთ. 6:3).

გვ. 48, 7-8. „იღძებდით და ილოცევდით“ – ქრისტეს სიტყვების ზუსტი ციტირებაა (მთ. 26:41).

გვ. 49, 5-6. „ითხოოს ყოველთათვის შენდობა, ვითარცა მოსე ჰყოფდა ერისა მისთვის“ – მოხსენიებულია ძველათქმისეული ამბავი, როდესაც მოსე წინასწარმეტყველმა უფალს შემცოდე ებრაელი ერის შეწყალება სთხოვა და მისი ლოცვის შედეგად უფალმა შეიწყალა ის, კერძოდ: „და იყო ხვალისაგან და ჰრქუა მოსე ერსა მას: თქვენ სცოდეთ ცოდვა დიდი და ან აღვიდე მე ღმრთისა, რათა გილხინოს ცოდვათა თქუენთათვის. მიაქცია მოსე უფლისა და ჰრქუა: გევედრები, უფალო, ცოდა ერმან ამან ცოდვა დიდი და იქმნეს თავისა თვისისა კერპნი ოქროსანი და ან მი-თუ-უტევენ ცოდვათა მათთა, მიუტევენ. უკუეთუ არა, აღმწოცე მეცა წიგნისა მისგან, რომელსა დამწერე. და ჰრქუა უფალმან მოსეს: რომელმან ცოდა, აღვწოცე იგი წიგნისაგან ჩემისა. ხოლო ან ვიდოდე და წარუძედუ ერსა მაგას ადგილსა მას, რომელსა გარქუ შენ. აჰა, ესერა, ანგელოზი ჩემი წარგიძღვეს წინაშე პირსა შენსა, რომელსა დღესა მოვხედო, მოვჴადო მათ ზედა ცოდვა მათი“ (გამოს. 32:30-34).

გვ. 50, 4-7. „მე, პეტრე, ვჰკითხე შიშით უფალსა ჩემსა იესუ ქრისტეს ძმათათვის: „უკუეთუ შემცოდოს მე ძმამან ჩემმან ვიდრე შვდგზის, შეუნდოა?“ და მრქუა მე უფალმან: „არა გეტყვ შენ შვდგზის, არამედ სამეოცდაათ შვდგზის“ – სახარებისეული ტექსტის ციტირებაა: „მოუჴდა მას პეტრე და ჰრქუა: უფალო, რაოდენ-გზის შემცოდოს ძმამან ჩემმან, და მიუტეო მას? ვიდრე შვდ-გზისამდეა? ჰრქუა მას იესუ: არ გეტყვ შენ ვიდრე შვდ-გზისამდე, არამედ ვიდრე სამეოც და ათ შვდ-გზის“ (მთ. 18:21-22).

გვ. 50, 18. „ხარებაჲ გაბრიელისი ქალწულისა მიმართ“ – იგულისხმება მთავარანგელოზი გაბრიელი, რომელმაც ღვთისმშობელს იესო ქრისტეს შობა ახარა.

გვ. 51, 9. „ბარძიმი-ფეშხუმი“ – ბარძიმი მაღალფეხიანი სასმისია, რომელიც იხმარება ლიტურგიაზე ზიარებისთვის. სიმბოლური მნიშვნელობით, ის განასახიერებს იესო ქრისტეს სასმისს საიდუმლო სერობაზე. **ფეშხუმი** დაბალფეხიანი თევ-

შია, რომელიც გამოიყენება ღვთისმსახურების დროს ბარძიმთან ერთად. ლიტურგიის დროს ფეშხუმზე დააბრძანებენ ტარიგს და ნაკვეთ სეფისკვერს. ფეშხუმი სიმბოლურად აღნიშნავს ბეთლემის ბაგას.

გვ. 51, 24. **„რომელსა ფალკონ ეწოდების“** – ტექსტის მიხედვით, ამ ადგილას იყო აღმართული ფალკონის კერპი და ეწოდებოდა ფალკონი.

გვ. 52, 2-4. **„მტილი ფალკონილასი, დედისა ფალკონისი, ასულის წულისა მენიასი, ტავროჲს ცოლისაჲ“** – იგულისხმება მითოლოგიური პერსონაჟები, რომლებიც წარმართულ ღვთაებებად აქცია ხალხმა. მათ წინაშე კერპთმსახურება აღესრულებოდა.

გვ. 56, 10-11. **„უპყართ ყრუსა მას და უსულოსა ფალკონს და შთაადეთ ზღუასა“** – საინტერესოა, რომ ღორების კოლტი, რომელშიც ღადარინელი ეშმაკეულისგან გამოდევნილი ეშმაკები შევიდნენ, კლდიდან ზღვაში გადაცვივდნენ (მთ. 8:28-34).

გვ. 57, 22-23. **„იწყო კითხვად მისა ასიისათჳს და ლაკედემონისა და კერძოთათჳს აღმოსავალისათა“** – აღნიშნული სახელწოდების ადგილი ასევე გვხვდება „საქმე მოციქულთას“ წიგნში, როგორც მოციქულთა სამოღვაწეო არეალი: „დაყენებულ იქმნეს სულისა მიერ წმიდისა სიტყუად სიტყჳსა მის ასიას შინა“ (საქ. 16:6); „და მის თანა ჰყვანდეს ვიდრე ასიადმდე სოსიპატრე პვრესი“ (საქ. 20:4). იგულისხმება აზია. ლაკედემონი კი იგივე სპარტაა.

გვ. 63, 5-6. **„განვკვრდით, რამეთუ ვხედევდით მათ, ვითარცა ცეცხლითა შემოსილთა“** – იგულისხმება მოციქულები, რომლებიც თითქოს ცეცხლით იყვნენ შემოსილები. მსგავსი ნათლით იყო შემოსილი ძველ აღთქმაში მოსე წინასწარმეტყველი; ფერისცვალების დროს თავად მაცხოვარმა იესო ქრისტემ იცვალა ფერი. ეკლესიის ისტორიაში რამდენიმე ასეთი ფაქტია გადმოცემული, მაგალითად, წმიდა შიო მღვიმელის, წმიდა სერაფიმე საროველის ისტორიები და სხვა. ანალოგიური ფაქტი დასტურდება „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრებაშიც.“ საეკლესიო სწავლებით, ეს საღვთო ძალის, სულიწ-

მიდის მადლის მოქმედების შედეგია, როდესაც წმიდანები, რომლებმაც სულიწმიდის მადლი მოიხვეჭეს, ამ საღვთო ნათლით გაბრწყინდებიან, ზოგჯერ ცეცხლის ან ნათლის სახით.

გვ. 63, 18. **„რათა ცხორებაჲ საუკუნოჲ მოგცეთ“** – იგულისხმება მარადიული, ნეტარი ცხოვრება ღმერთთან, ზეციურ სასუფეველში.

გვ. 64, 3-4. **„ბრმათა აღ(ი)ხილეს, მკელობელნი ვიდოდეს, კეთროვანნი განწმდებოდეს“** – ქრისტეს სიტყვების ოდნავ შემოკლებული პერიფრაზია: „ბრმანი აღიხილვენ, მკელობელნი ვლენან, კეთროვანნი განწმდებიან და ყრუთა ესმის, და მკუდარნი აღდგებიან და გლახაკთა ეხარების“ (მთ. 11:5).

გვ. 65, 14-16. **„არა მოგვლებიეს სული მოშეშებისაჲ, არცა ვძრნით უცნებათაგან საეშმაკოთა, რამეთუ შეგვმოსიეს მადლი სულისა წმიდისაჲ“** – პერიფრაზია პავლე მოციქულის ეპისტოლესი: „რამეთუ არა მიგიღებიეს სული იგი მონებისაჲ, რათამცა კუალად გეშინოდა, არამედ მიგიღებიეს სული იგი შვილებისაჲ“ (რომ. 8:15).

გვ. 66, 20-21. **„მადლი შევწირე უფლისა ჩემისა იესუ ქრისტესა, რომელმან ყვის საკვრველი მხოლომან“** – დავითის ფსალმუნის პერიფრაზია: „შენ ხარ ღმერთი, რომელმან ჰყვი საკვირველი“ (ფს. 76:14).

გვ. 68, 2. **„ველსა მას სიმონიდისასა“** – საუბარია ფალკონის საკერპოს მახლობლად მდებარე ადგილზე.

გვ. 69, 18-22. **„დიდებაჲ შენდა, უფალო იესუ ქრისტე, სიტყუაო თანაარსო მამისაო, მხოლოდშობილო, თანადაუსაბამოო, რომელმან ჯერიჩინე ჯორცთა შესხმაჲ უქცეველად და უცვალებელად, რათა განაღმრთო ბუნებაჲ ჩუენი, დაბნელებული ცოდვითა“** – აღნიშნულ ლოცვაში გადმოცემულია მართლმადიდებლური სწავლება ძე ღმერთის მამა ღმერთთან თანასწორობის, მისი მარადიულობის შესახებ. ამ საკითხს მიეძღვნა პირველი მსოფლიო საეკლესიო კრება 325 წელს. აქ გაჟღერდა ტექსტში გამოყენებული ტერმინი „თანაარსი“ (ὁμοῦστος), როგორც მამა ღმერთისა და ძე ღმერთის ერთარსობის, თანას-

წორობისა და თანამარადიულობის გამომხატველი, რასაც უარყოფდა მწვალებელი არიოზი (რომლის ცრუ სწავლებაც დაგმო 325 წელს მოწვეულმა კრებამ). აღნიშნული ტერმინი ანტიკურ ტექსტებშიც გამოიყენებოდა. ის გვხვდება სხვადასხვა ქრისტიან მწერალთან, მაგალითად, პავლე სამოსატელი მას იყენებს მამა ღმერთისა და ძე ღმერთის ურთიერთმიმართების წარმოსაჩენად, თუმცაღა ის არამართებულ სწავლებას ქადაგებდა. შეიძლება ითქვას, რომ პირველ მსოფლიო კრებამდე ტერმინის ამ გაგებით გამოყენების წერილობითი მტკიცებულება არცერთ ქრისტიანულ ძეგლში არ მოგვეპოვება. აქვეა გადმოცემული ქრისტეს განკაცების შესახებ სწავლება: **უქცევლად და უცვალებლად**, რომელიც მესამე და მეოთხე მსოფლიო საეკლესიო კრებების მოწვევის მიზეზი გახდა. ამ სწავლების მიხედვით, ორი ბუნების მქონე განკაცებული ღმერთის არცერთი ბუნება არ შეცვლილა: კაცობრივი არ გარდაქმნილა ღვთაებრივად და პირიქით – ღვთაებრივი კაცობრივად, ორივე შეუცვლელად იქნა შენარჩუნებული. აქვეა საუბარი ძე ღმერთის განკაცების მიზნის შესახებ და აღნიშნულია, რომ ეს უდიდესი მოვლენა ადამიანების განღმრთობას, მათ ღმერთთან დაბრუნებასა და ცოდვებისგან გამოხსნას ემსახურება.

გვ. 69-70. **„განაახლე მათ შორის სული შენი წმიდაჲ, სული იგი ძლიერებისაჲ, სული სიბრძნისა და მეცნიერებისაჲ“** – აღნიშნული მონაკვეთი ესაია წინასწარმეტყველის იმ სიტყვების პერიფრაზირებას გვთავაზობს, რომელიც ღვთისგან ადამიანებისთვის გადაცემულ სულიწმიდის ნიჭებს ეხება: „და განისვენოს მის ზედა სულმან ღმრთისამან, სულმან სიბრძნისა და გულისხმის-ყოფისა, სულმან განზრახვისა ძლიერებისა, სულმან მეცნიერებისა და ღმრთისმსახურებისა“ (ეს. 11:2).

გვ. 70, 8-12. **„შენ გიგალობენ ერნი ყოველნი, ძალნი ცათანი და ჩუენ უღირსნი ესე მონანი შენნი. პატივსა და თაყუანისცემასა და დიდებისმეტყუელებასა შევსწირავთ შენდა, მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა, ან და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ!“** – მსგავსი სამღვდელო ასამაღლებელი ლოცვა

გვხვდება დიდი ცისკრის მსახურებაზე მეცხრე გალობის შემდეგ არსებული კვერექსის დროს: „შენ გიგალობენ ყოველნი ძალნი ცათანი და შენდა დიდებასა აღვავლენთ, მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა, ან და მარადის და უკუნითი უკუნი-სამდე, ამინ!“

გვ. 70, 13-19. **„აღასრულა რაჲ ლოცვაჲ ესე, მოვიდა ჩუენ-დავე. და იყო პირი მისი, ვითარცა ცეცხლი, სავსე მადლითა სუ-ლისა წმიდისაჲთა... დავსხედით და განტეხა პური და მომცა ჩუ-ენ და მივიღეთ იგი მადლობითა ღმრთისაჲთა“** – აქ საუბარია სულიწმიდის მადლის მოქმედების გარეგნულ გამოვლინებაზე, რაც წინ უკვე განვმარტეთ, ასევე ლიტურგიის აღსრულებასა და წმიდა ზიარების მიღებაზე.

გვ. 71, 21-23. **„უგალობ და ვადიდებ ყოვლადპატიოსანსა და დიდად შუენიერსა სახელსა შენსა“** – მსგავსი სამღვდლო ასამაღლებელი ლოცვა გვხვდება წმიდა ლიტურგიაზე: „და მომეც ჩვენ, უფალო, ერთითა პირითა და ერთითა გულითა, დიდებად და გალობად ყოვლად პატიოსანსა და დიდად შუე-ნიერსა სახელსა შენსა...“

გვ. 72, 24-25. **„აღვასრულეთ გალობაჲ სერობისაჲ“** – სა-ეკლესიო ტიპიკონის მიხედვით, საღამოს აღესრულება სერო-ბის ლოცვითი მსახურება.

გვ. 73, 1-2. **„სამწმიდა არსობისა დიდებისმეტყუელებასა“** – იგულისხმება ყოვლადწმიდა სამების განსადიდებელი ლოც-ვა: „წმიდაო ღმერთო...“

გვ. 73, 16-19. **„ოდეს-იგი ემოსა სამღვდლოჲ იგი სამოსე-ლი ნეტარსა მას, ცეცხლსა ხედვიდა გარემოჲს მისსა, ვიდრელა ვერ გუეძლო მიხედვად პირსა მისსა“** – საუბარია სამღვდლო მადლის გარეგნულ გამოვლინებაზე, რაც ტექსტში სხვა ადგი-ლასაც გვხვდება.

გვ. 74, 16-85, 11. **„უფალმან ჩუენმან ესე ყოველი... რაჲ-იგი განუმზადა ღმერთმან მოყუარეთა მისთა“** – წმიდა ბაგრა-ტის მიერ წარმოთქმულ ქადაგებაში მოკლედ არის გადმოცე-მული ბიბლიური მოძღვრება, ქადაგებისას ციტირებულია ძველი აღთქმის და ახალი აღთქმის სხვადასხვა წიგნი, კერ-

ძოდ: შესაქმე, გამოსვლა, მეფეთა წიგნები, ისო ნავეს ძე, ესა-
ია წინასწარმეტყველი, წმიდა სახარება და საქმე მოციქულთა.

გვ. 75, 10-11. **„კაცი იგი პირველქმნული დაადგინა მას
შინა თანაშემწითურთ მისით“** – იგულისხმება ადამი და ევა.

გვ. 76, 6. **„დაადგინა ქერობინი“** – იგულისხმება ანგე-
ლოზთა უმაღლესი დასის წარმომადგენელი.

გვ. 85, 26. **„მთისა მის ეტნისა“** – იგულისხმება მოქმედი
ეულკანი იტალიაში.

გვ. 87, 6-8. **„სლვასა მას ჩუენსა ვარსკულავი ბრწყინვა-
ლჳ წინა გვძლოდა, ვიდრემდის მივიწიენით ქალაქად“** – აქ შეიძ-
ლება პარალელი გავავლოთ აღმოსავლეთიდან ბეთლემში მი-
მავალი მოგვების მოგზაურობასთან, რომელთაც, ასევე, ვარ-
სკულავი მიუძღოდა და აჩვენებდა გზას (მთ. 2:2).

გვ. 89, 6-7. **„რომელსა ჰნებავს ყოველთა კაცთა ცხოვრე-
ბაჲ და მეცნიერებასა ჭეშმარიტებისასა მოსლვაჲ“** – ციტირებაა
პავლე მოციქულის ეპისტოლიდან (1 ტიმ. 2:4).

გვ. 89, 8-10. **„რათა აღმიშენო საკურთხეველი წმიდაჲ,
რათა შევსწირვიდე მას ზედა შესაწირავსა დიდებულსა“** – იგუ-
ლისხმება წმიდა ტრაპეზის აღმართვა და ლიტურგიის აღსრუ-
ლება.

გვ. 91, 14. **„დღესა მას სატფურებისასა“** – იგულისხმება
ენკენია, რაც ნიშნავს ტაძრის კურთხევას ან განახლებას.

გვ. 92, 10. **„ტაძარი აღუშენა აპოლონს“** – იგულისხმება
ხელოვნებისა და სინათლის ღმერთი ძველ ბერძნულ მითო-
ლოგიაში.

გვ. 92, 20. **„დიოს კერპისასა“** – იგულისხმება ზევსი.

გვ. 96, 4. **„ზევ და სხუანი იგი ღმერთნი“** – იგულისხმება
ზევსი და სხვა წარმართი ღმერთები.

გვ. 98, 2-3. **„ვხედავთ შენ ზედა მადლსა დიდსა, ნუუკუე
აპოლონ, ღმერთი იგი ათინელთაჲ, ხარ შენ“** – პავლე და ბარნა-
ბა მოციქულების ცხოვრებაშიც გვხვდება მსგავსი შემთხვევა,
როცა წარმართი მოსახლეობა მათ წარმართ ღმერთებად მი-
იჩნევს: პავლეს – ჰერმესად, ბარნაბას – ზევსად (საქმ. 14:11-
12). ათინელებში იგულისხმება ათენელები.

გვ. 98, 14-16. „რომელი თუალმან არა იხილა და ყურსა არა ესმა და გულსა კაცისასა არა მოუჭდა“ – პერიფრაზია წმიდა პავლე მოციქულის ეპისტოლეში (1 კორ. 2:9).

გვ. 98, 19-20. „ბნელისა გარესკნელისა დაღრჭენისა კბილთაჲსა და მატლისა დაუცხრომელისა“ – სახარებისეული პერიფრაზია (მთ. 8. 12).

გვ. 99, 13-14. „და შეიმოსა სამღდელოჲ კუართი ზენრი-თურთ“ – იგულისხმება მღვდლის საღვთისმსახურო შესამოსელი.

გვ. 100-101. „რამეთუ შენ შეგიმოსა მან და პირველნი მამანი ჩუენნი სამოთხით გამოყარნა“ – იგულისხმება გველი და მის მიერ ადამისა და ევას ცდუნება, შედეგად კი, მათი სამოთხიდან გამოდევნა (დაბ. 3).

გვ. 102, 19-21. „მისსა თანა დაცვეს ყოველნი ქუეყანად. და იქმნა, ვითარცა კოლტი ღორთაჲ მრავალი“ – ღორების კოლტთან პარალელის გავლებისას ავტორი გვახსენებს სახარებისეულ ეპიზოდს, როდესაც მაცხოვარმა ეშმაკეულებისგან გამოდევნილი ეშმაკები ღორის კოლტში შეუშვა (მთ. 8:28-34).

გვ. 104, 4. „ვიხილეთო ტრედი, ზეცით გარდამომავალი“ – პარალელია გავლებული მაცხოვრის ნათლისღებასთან, როდესაც მდინარე იორდანეში სულიწმიდა, ღმერთის ერთ-ერთი ჰიპოსტასი, მტრედის სახით გამოჩნდა (ლკ. 3:22).

გვ. 104, 4-5. „შთავიდა ემბაზსა“ – ემბაზში, ანუ სანათლავ ჭურჭელში, ნათლისღების საიდუმლო აღესრულება.

გვ. 104, 15-16. „მკელობელნი, ბრმანი, განრლუეულნი, განჭმელნი, წყლით მანკიერნი და ეშმაკეულნი“ – ავტორი ეხმიანება სახარებისეულ თხრობას, სადაც ასევე საუბარია მაცხოვრის მიერ აღსრულებულ კურნებებზე (მთ. 11:5).

გვ. 105, 9. „ტავროჲს და მენიაჲსთჲს“ – სავარაუდოდ, მითოლოგიური პერსონაჟებია, რომლებიც ბერძნულ ღვთაებებად იქცნენ. მათ სახელებს უკავშირდება ქალაქ ტაორმინის დაარსება. ტექსტში წერია: „რამეთუ ესრეთ აღწერილ იყო წიგნებსა მათსა ტავროჲს და მენიაჲსთჲს, რომელთა ქალაქი

იგი აღეშენა“, თუმცა ვერსად მოვიძიეთ ცნობა აღნიშნული ქალაქისა და ლეგენდის ურთიერთკავშირის შესახებ.

გვ. 106, 3-5. **„ნათელილო ქსანთიპოსცა, ბრძენთმთავარ-მან მის ქალაქისამან, რომელსაცა „ონისიფორე“ უწოდა“** – ტექსტის გარდა, პიროვნების შესახებ სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება.

გვ. 106, 15. **„ვჰმსახურებ ირას“** – იგულისხმება ელინური ღვთაება ჰერა.

გვ. 106, 15-16. **„ასულსა დიდისა კრონოჲსსა“** – იგულისხმება უძველესი ელინური ღვთაება კრონოსი.

გვ. 108, 15-22. **„კურთხეულ ხარ, ღმერთო, რომელმან ჰქმენ ცანი და ქუეყანაჲ... მოედინ უმეტეს პირველისა“** – აღნიშნულ მონაკვეთში გადმოცემულია ქრისტიანული მოძღვრება ძე ღმერთის ორი ბუნებისა და მისი გამომხსნელი ღვანლის შესახებ.

გვ. 109, 13-14. **„ჭიმითა და აღვრითა ღანჲნი შენნი გიქცინა“** – ფსალმუნის პერიფრაზია (ფს. 31:9).

გვ. 110, 4-5. **„აკურთხა იგი დედადიაკონად“** – იგივე დიაკონისა. ესენი იყვნენ ეკლესიის მსახური ქალები, რომელთაც საქველმოქმედო და ლიტურგიული საქმიანობა ჰქონდათ მინდობილი, კერძოდ, ისინი მონაწილეობდნენ ქალთა ნათლობასა და მირონცხებაში. განსაკუთრებულ კურთხევასა და ხელდასხმას იღებდნენ ეპისკოპოსისაგან. ადრეულ ეკლესიაში ხშირი იყო დედადიაკონად კურთხევის პრაქტიკა. ამჟამად ის რამდენიმე ადგილობრივ ეკლესიაშიც არსებობს.

გვ. 111, 22-25. **„წინაშე მისა დგანან ათასეულნი და ბევრეულნი ანგელოზნი და მთავარანგელოზნი, საყდარნი უფ(ლ)ებანი, მთავრობანი, ხელმწიფებანი, ძალნი, მრავალთუალნი ქერუბინნი და ექუს-ექუს ფრთენი სერაბინნი“** – ტექსტი პარალელს პოვებს წმიდა იოანე ოქროპირის ლიტურგიაში არსებულ სამღვდელო საიდუმლო ლოცვასთან: „დაღათუ შენსა გარემოს სდგანან ათასეულნი მთავარ-ანგელოზთანი, და ბევრეულნი ანგელოზთანი, ქერუბიმნი და სერაფიმნი, ექუს-ექუს ფრთენი, მრავალთუალნი...“

გვ. 112, 16-18. „სახელები მათი აღწერეთ ეფუძებრთა შინა, სადა-იგი ყოველთა ნათელღებულთა სახელები წერილ იყო“ – იგულისხმება წიგნი, სადაც ნათლობის შემდეგ მონათლულთა სახელებს იწერდნენ.

გვ. 112, 18-19. „ოდეს მსაჯული იგი მართალი ეძიებდეს მწყემსთაგან სულთა მათ“ – იგულისხმება ქრისტეს მეორედ მოსვლა და საშინელი სამსჯავრო.

გვ. 113, 23-25. „მათ დღეთა შინა აღწერა მოციქულმან მათე მის მიერ აღწერილი იგი სახარებაჲ, რომელიცა სულმან წმიდამან მოსცა მას აღწერად“ – სულიწმიდის შთაგონებით, მათე მახარებელმა 4 მახარებელთა შორის ყველაზე ადრე დაწერა სახარება. მისი დაწერის დროდ ევსები კესარიელი მიიჩნევს მე-8 წელს უფლის ამალღებიდან, ანუ ქრისტეს შობიდან 41 წელს, ხოლო წმიდა ირინეოს ლიონელი ვარაუდობს, რომ მათემ სახარება პეტრე და პავლე მოციქულების რომში ქადაგებისას, ანუ პირველი საუკუნის სამოციან წლებში დაწერა.

გვ. 116, 7-8. „შემოკრბა მწედრობაჲ იგი გარემო სოფლებისაგან: წისქლოვანით...“ – სახელწოდება ქართული წარმოშობისაა, სადერივაციო აფიქსის ჩათვლით. სავარაუდოდ, უნდა იგულისხმებოდეს ეტნის მთის მიმდებარე ერთ-ერთი სოფელი, სადაც ისტორიულად მრავლად იყო ქარისა და წყლის წისქვილები: ზაფერანა, ეტნია, მილო, ბელპასო თუ სხვ.

გვ. 116, 9-10. „ზღვსპირით ტიტოჲსაჲთ და კერძოთაგან ტერმონისათა“ – სავარაუდოდ, „ტიტოს“ ქვეშ უნდა იგულისხმებოდეს ტავრომენიის (იმავე ტაორმინის) ახლოს მდებარე ზღვისპირა დასახლება, ხოლო „ტერმონის“ ქვეშ – სიცილიის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში მდებარე ქალაქი თერმინი იმერესი.

გვ. 116, 10. „სამხრით აგნენტისა კერძოთაგან“ – შესაძლოა, იგულისხმებოდეს დღევანდელი ქალაქი აგნონე სამხრეთ იტალიაში.

გვ. 116, 20. „მთიები განთიადისაჲ“ – იგულისხმება ცისკრის ვარსკვლავი, ანუ პლანეტა ვენერა.

გვ. 117, 10-13. „იყო საკრველი დიდი, მსგავსი მისი, ოდეს-იგი მოსესზე რჩულსა მოსცემდა ღმერთი ძეთა ისრაჴლისათა, რამეთუ, ვითარცა მუნ ღრუბელი ჰფარვიდა, ეგრეთვე აქა ღრუბელი ნათლისაჲ აგრილობდა ნეტარსა მას“ – საუბარია ძველალექსისეულ მოვლენაზე: ღმერთის მიერ მოსესთვის ათი მცნების მიცემაზე (გამოს. 20:2-18).

გვ. 118, 3. „წმიდაყვენით თავნი თქუენნი სამ დღე“ – პარალელურია ძველალექსისეულ მოვლენასთან: როდესაც მოსემ ღვთის რჩევით ათი მცნების მიღებამდე ხალხს სამი დღე სინდისის დაცვისკენ მოუწოდა (გამოს. 19:10-11).

გვ. 119, 17-18. „განეწყვნეს ბრძოლად მათდა ველსა მას ტერენტოჲსასა“ – უნდა იგულისხმებოდეს იტალიის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპიროზე მდებარე ქალაქი ტარანტო, რომელიც ასევე გვხვდება ნაწარმოებში, და ავტორი (ან მთარგმნელი) მას აქ დამახინჯებულად უნდა იყენებდეს. გამოვრიცხავთ ჩრდილოეთ იტალიის ქალაქ ტრენტოს, ტრენტინო-ალტო-ადიჯეს რეგიონის დედაქალაქს, რამდენადაც თხზულებაში განვითარებული მოვლენები ჩრდილოეთ იტალიას არ მოიცავს.

გვ. 122, 10. „სკამანდროჲსსა“ – იგულისხმება ძველი ბერძნული მითოლოგიის ღმერთი სკამანდროსი.

გვ. 124, 17. „ასულნო სიონისანო“ – იგივე სიტყვები წერია ბიბლიაში (ქეზ. 3:11).

გვ. 124, 18-20. „ნუმცა რაჲ უკუე განგაშორებს სიყუარულსა მისსა, ნუცა ჭირი, ნუცა იწროებაჲ, ნუცა სატანჯველნი, ნუცათუ სიკუდილი“ – პერიფრაზია პავლე მოციქულის სიტყვებისა: „ვინ განმაშორნეს ჩუენ სიყუარულსა მას ქრისტესსა: ჭირმან ანუ იწროებამან, დევნამან ანუ სიყმილმან, შიშოლებამან ანუ ურვამან ანუ მახვილმან?“ (რომ. 8. 35).

გვ. 125, 11-12. „მონტანელნი, გრძნებისა მოძღუარნი“ – მონტანელები იყვნენ ერთ-ერთი ერესის, მონტანიზმის, მიმდევრები. მწვალებლობის ეს სახე აღმოცენდა ფრიგიაში დაახლოებით II საუკუნეში. მისი დამაარსებელი იყო მონტანი, მაქსიმილასთან და პრისკილასთან ერთად.

გვ. 130, 1-4. „სიმდიდრე შენი და საუნჯენი შენთანავე იყენედ წარსაწყმედელად, რამეთუ მე საუნჯე წარუპარველი მატუს ცათა შინა და სიმდიდრე წარმავალი არა მივს“ – ბიბლიური პერიფრაზია, რაც ხშირად გვხვდება მოწამეთა ცხოვრებაში, როცა ისინი მტარვალთა წინაშე იცავენ ქრისტიანულ აღმსარებლობას. „ვეცხლი ეგე შენი შენთანავე იყავნ წარსაწყმედელად შენდა, რამეთუ ნიჭსა მას ღმრთისასა ჰგონებ ფასითა მოპოვნებად“ (საქ. 8:20).

გვ. 130, 23. „ქრისტე შეგვმოსიეს“ – ნაწყვეტია საგალობლისა, რომელიც ნათლისღების საიდუმლოს აღსრულებისას იგალობება: „რაოდენთა ქრისტეს მიერ ნათელ-გვიღებიეს და ქრისტე შეგვიმოსიეს, ალილუია.“

გვ. 132-133. „რამეთუ გვსწავიეს უფლისა იესუ ქრისტესგან არაშეშინებად მათგან, რომელნი ჯორცთა მოაკუდინებენ და სულსა ვერ ჯელენიფების ვნებად. არამედ მისა ჯერარს შიში, რომელსა ჯელენიფების სულისა და ჯორცთა წარწყმედაჲ გეჰენიასა შინა“ – ციტირებულია მაცხოვრის სიტყვები: „და ნუ გეშინინ მათგან, რომელთა მოსწყდნენ ჯორცნი, ხოლო სულისა ვერ ჯელენიფების მოკლვად. არამედ გეშინოდენ მისა უფროეს, რომელი შემძლებელ არს სულისა და ჯორცთა წარწყმედად გეჰენიასა შინა“ (მთ. 10:28).

გვ. 134, 21-22. „ყოველნივე იგი დაანთქნა, ვითარცა პირველ მეგვტელნი“ – იგულისხმება ფარაონისა და მისი ჯარის ზღვაში დანთქმის ისტორია, როდესაც ისინი მოსესა და ებრაელებს დაედევნენ მოსაკლავად (გამ. 14:27).

გვ. 135, 14-15. „უბრძანა აღშენებად ეკლესიისა სამარხო-სა ზედა წმიდათა მათ ქალწულთა მოწამეთასა“ – ძველ საეკლესიო ტრადიციაში მოწამეთა საფლავებზე აღესრულებოდა ლიტურგია და აგებდნენ ტაძრებს.

გვ. 137, 20-22. „რამეთუ ღრუბელი იგი ნათლისაჲ ჰფარვიდა წმიდასა მას და ენაჲ იგი ცეცხლისაჲ პირით მისით იხილვებოდა“ – ძველ აღთქმაში მეფე სოლომონის მიერ აგებული ტაძრის კურთხევასთან დაკავშირებით წერია: „ღრუბლითა აღივსო ტაძარი იგი უფლისა...“ (მესამე მეფ. 8:10). ასევე სა-

ინტერესოა, რომ სულთმოფენობის დღესასწაულზე თითოეული მოციქულის თავზე ცეცხლოვანი ენები გამოისახა „და ერუენეს მათ განყოფანი ენათანი, ვითარცა ცეცხლისანი, და დაადგრა თითოეულად კაცად-კაცადსა ზედა“ (საქ. 2:3).

გვ. 138, 19-20. **„მკვდრი შინაგან კერძოთა დორაკისათა“** – სხვა ადგილას გვხვდება, როგორც დორაქი. ტექსტის მიხედვით, ეს არის ავარების განსახლების ადგილი. ასეთი დასახლება დღევანდელ თურქეთში, კერძოდ, ბურსას პროვინციაში, მდებარეობს.

გვ. 147, 6. **„ეპისტოლეთაგან მოციქულისა პავლჳსთა“** – პავლე მოციქულის ავტორობით ახალ აღთქმაში 14 ეპისტოლეა, აღნიშნულ ადგილას არ არის დაკონკრეტებული, რომელი ეპისტოლე იგულისხმება.

გვ. 147, 11-12. **„კუართი თჳსი საღიაკონოჲ“** – იგულისხმება დიაკვნის საღვთისმსახურო შესამოსელი. დიაკვანი მსახურებისას იმოსება სტიქარით, გინგილითა და სამაჯურებით.

გვ. 147, 15. **„იხილნა კაცნი დიდებულნი ცხედარსა მას თანა“** – სავარაუდოდ, იგულისხმება ანგელოზები.

გვ. 148, 1-3. **„უფალმან მოგუცა, უფალმან მიგვლო, იყავნ სახელი უფლისაჲ კურთხეულ უკუნისამდე“** – იოზ მრავალვნებულის სიტყვების პერიფრაზია (იოზ. 1:21).

გვ. 148, 12-13. **„წარავლინე იგი კერძოთა მათ დორაკინისათა“** – დორაკინი სხვა გეოგრაფიული ადგილია და დორაკი (დორაქი) – სხვა. ტექსტის მიხედვით, დორაკინის მიმართულებით უნდა წასულიყო მღვდელი ონისიფორე. როგორც შემდეგ ირკვევა, მან ჯორით სამი დღე იარა, შემდეგ კი ღვთის მინიშნებით გაჩერდა. კონკრეტული მიმართულებით გამგზავრება აუცილებლობით არ გულისხმობს ბოლო პუნქტამდე მისვლას. რამდენადაც ნაწარმოების პერსონაჟი საღვთო მინიშნებით გაჩერდა, შესაძლოა, მან დორაკინის მხარემდე ვერც მიაღწია, თუმცა მის სიახლოვეს აუცილებლად იქნებოდა მისული. თუ ვივარაუდებთ, რომ ონისიფორე დღეში გადიოდა დაახლოებით 30-50 კილომეტრს, დანიშნულების ადგილას უნდა ყოფილიყო კუნძულ სიცილიაზე, ქალაქ ტავრომე-

ნიიდან (ტაორმინიდან) 90-150 კილომეტრის რადიუსში. ნა-
წარმოებიდან ირკვევა, რომ ეს იყო ქალაქ სვირაკუსის მიდა-
მოები. გამოდის, რომ ეს ტერიტორია კუნძულ სიცილიის სამ-
ხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში ყოფილა. დორაკის შესახებ კო-
მენტარი იხ. აქვე, კომენტარებში: გვ. 138:19-20.

გვ. 149-150. **„მერმე ჰრქუა მას დედაკაცმან მან, ახალმან
სომანიტელმან: „იყავ აქა, კაცო ღმრთისაო, და მე მივიდე და მი-
უთხრა შენთვის ქმარსა ჩემსა და მან წარგიყვანოს სახედ ჩუენ-
და“** – იგულისხმება ძველალექსისეული სომანელი ქალი, რო-
მელმაც თავის მეუღლესთან ერთად წინასწარმეტყველ ელი-
სეს საცხოვრებელი მისცა და მისი ლოცვით ცოლ-ქმარს ვაჟი
შეეძინა (4 მეფ. 8-17).

გვ. 152, 9-10. **„შეიმოსა სანათლოჲ იგი სამოსელი“** – ეკ-
ლესიის ისტორიის ადრეულ პერიოდში ნათლობის შემდეგ
ახალნათელღებულები თეთრი შესამოსლით იმოსებოდნენ,
რაც ცოდვათა მიტევებას, სინმინდესა და სისპეტაკეს განასა-
ხიერებდა.

გვ. 153, 23. **„წმიდასა მას სახარებასა“** – ახალი აღთქმის
წიგნთა კრებულში 4 სახარებაა, მათი ავტორები არიან: მათე,
მარკოზი, ლუკა და იოანე მახარებლები.

გვ. 155, 2-3. **„ქრისტეს შეაწყნარებთ, ნაზარეველსა?“** –
იესო ქრისტეს ნაზარეველს ეძახდნენ, რადგანაც ის გალილე-
ის ქალაქ ნაზარეთში გაიზარდა და ცხოვრობდა 30 წლამდე.

გვ. 155, 18-20 – 156, 6-7. **„შეჰწერწყუეთ მას და არქუთ:
„ვიჯმნით შენგან, ეშმაკო, და ვჰმონებთ იესუ ქრისტეს, ძესა
ღმრთისასა“.... „აღუთქუათა ქრისტესა?“** მიუგეს: „ჰე, აღგვთქუ-
ამს.“ **ჰრქუა მათ ნეტარმან: „თაყუანის ეცით მას!“** – ეშმაკისგან
განშორების სიტყვები ნათლისღების საიდუმლოს აღსრულე-
ბისას წარმოითქმის ნათლობისთვის გამზადებული პირის
მხრიდან.

გვ. 156, 12. **„მონაო ქრისტესო, კეთილო და სარწმუნო“**
– მაცხოვრის მიერ წარმოთქმულ იგავში მოიხსენიება „სახიე-
რი და კეთილი მონა“ (მთ. 25:23).

გვ. 157, 4-5. „სადაცა იპოვნენ ბრმანი, მკელობელნი, გან-
რღუეულნი და ყოველნივე ცისად-ცისად გუმულნი“ – სახარე-
ბისეული სიტყვების პერიფრაზია (მთ. 11:5).

გვ. 157, 5-6. „დასხენით მას ზედა ჯელნი და ბეჭედი ქრის-
ტესი გამოსახეთ“ – ადრეულ ეპოქაში ახალნათელდებულებს,
რომლებიც ქრისტიანთა რიცხვს ემატებოდნენ, მოციქულები
თავზე ხელს ადებდნენ და ამ მოქმედებით სულიწმიდის ნი-
ჭებს გადასცემდნენ სულიერ ღვაწლში განსამტკიცებლად.
შემდგომ ეს მოქმედება მირონცხების საიდუმლომ შეცვალა,
რომლის აღსრულებისას მღვდელი წარმოთქვამს: „ბეჭედი მო-
ნიჭებულ არს სულისა მიერ წმიდისა, ამინ!“

გვ. 157, 26-27. „სახელითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრის-
ტესითა განიკურნენით“ – „საქმე მოციქულთაში“ და წმინდან-
თა ცხოვრებაში ვხვდებით შემთხვევებს, როცა სნეულებს მო-
ციქული ან წმინდანი უფლის სახელით კურნავს.

გვ. 158, 2. „მელაფოროჲთ ვიდრე პეტრონიკემდე“ – „მე-
ლაფოროს“ ქვეშ უნდა იგულისხმებოდეს დასახლება კუნძულ
სიცილიის ქალაქ ტავრომენიიდან (ტაორმინიდან) 90-150 კი-
ლომეტრის რადიუსში, რომლის გამგებელიც იყო მელაფორი;
პეტრონიკე კი, შესაძლოა, იყოს დღევანდელი პეტრალია სოპ-
რანა, კომუნა სიცილიაში.

გვ. 158, 2. „სერტყოვანსა პალატამო მდინარისასა“ – ამ
სახელწოდების მდინარე დასახელებულ ტერიტორიაზე არ
იძებნება. ტექსტის მიხედვით, ის ახლოს უნდა ყოფილიყო
პეტრონიკესთან, სავარაუდოდ, დღევანდელ პეტრალია სოპ-
რანასთან, სიცილიის ჩრდილოეთით. სიცილიის ერთ-ერთი
ყველაზე ცნობილი მდინარე ანტიკურ ხანაში არის ჰიმერა
(Ιμέρα), რომელიც იყო ორი სხვადასხვა მდინარის სახელი:
ერთ-ერთი მათგანი ჩრდილოეთ ნაწილში მდებარეობდა. რად-
განაც ჩრდილოეთ სიცილიაზეა საუბარი, შესაძლოა, ეს იყოს
Himera Settentrionale.

გვ. 159, 2-3. „შესწირავნ რაჲ უსისხლოსა მას მსხუერ-
პლსა“ – ძველალექსისეული შესაწირისგან განსხვავებით, სა-

დაც სისხლიანი მსხვერპლშენიშვნა აღესრულებოდა, ლიტურგია უსისხლო მსხვერპლშენიშვნას გულისხმობს.

გვ. 159, 9-10. „ჭალაკსა მელიტეს“ – იგულისხმება დორაკინის ახლოს მდებარე ჭალა.

გვ. 159, 17-18. „ჩუენ ვართ ერნი მისნი და ცხოვარნი სამწყსოჲსა მისისანი“ – ფსალმუნის პერიფრაზია (ფს. 99:3).

გვ. 159, 19-20. „სყიდულნი პატიოსნითა სისხლითა მისითა“ – იგულისხმება ჯვარცმული მაცხოვრის სისხლით კაცობრიობის ცოდვათა ტყვეობისგან გამოსყიდვა. აღნიშნულზე საუბრობენ მოციქულები (საქ. 20:28; 1 კორ. 6:20; გალ. 3:13).

გვ. 160, 14-15. „დავით წინაწარმეტყუელისაჲ და სიტყუანი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესნი“ – იგულისხმება დავითნი და სახარება.

გვ. 162, 3-6. „წმიდათა მოციქულთა ესრეთ დაგვწესეს, რაჲთა თითოეულსა ეკლესიასა თჳსი სამრევლოჲ აქუნდეს. ყოველსავე უკუე ამისთჳს გუაუწყე, ვითარცა გნებავს“ – აღნიშნულ აზრს ავითარებს პავლე მოციქული: „... რაჲთა არა სხუასა საფუძველსა ზედა ვაშენებდე“ (რომ. 15:20). წმიდა ეფრემ ასურის განმარტებით, ეს ნიშნავს იმას, რომ არ იქადაგონ იქ, სადაც სხვა მოციქულებმა იქადაგეს.

გვ. 163, 14. „ესე ჳმაჲ სამგზის მესმა“ – პარალელის გავლება შეიძლება პეტრე მოციქულის ცხოვრების იმ ეპიზოდთან, როცა მას გამოცხადება ჰქონდა და უფალმა სამგზის მოუწოდა (საქ. 10:11-15).

გვ. 166, 10-11. „კურთხეულ არს მომავალი სახელითა უფლისაჲთა“ – როცა უფალი, სახედარზე მჯდომი, დიდებით შევიდა იერუსალიმში, ხალხი ამ სიტყვებით ხვდებოდა მას (მთ. 21:9).

გვ. 167, 20. „მო-რაჲ-ინია ჟამი წმიდა არსის(ა)ჲ“ – იგულისხმება ლიტურგიის საგალობელი: „წმიდა არს, წმიდა არს, წმიდა არს უფალი საბაოთ, სავსე არიან ცანი და ქუეყანა დიდებითა მისითა, ოსანა მაღალთა შინა, კურთხეულ არს მომავალი სახელითა უფლისათა, ოსანა მაღალთა შინა!“

გვ. 168, 5-7. „რომელმან შექმნა ანგელოზნი მისნი სულად და მსახურნი მისნი ალად ცეცხლისა“ – ფსალმუნის ციტირებაა (ფს. 103. 4). ამავე ფსალმუნის მუხლს ციტირებს პავლე მოციქული ებრაელთა მიმართ ეპისტოლეში (ებრ. 1:7).

გვ. 169, 11. „ემშაკნი არანმიდანი ღამით უცნებათა იქმოდეს მრავალთა“ – ტექსტში რამდენიმე ადგილას გვხვდება ეშმაკების გამოცხადების ეპიზოდი, როცა ისინი ცდილობენ მორწმუნეების შეშინებას. მსგავსი შემთხვევები ხშირია სხვადასხვა წმინდანის ცხოვრებაში.

გვ. 170, 1. „აღდგომისათვის მკუდართაჲსა“ – იგულისხმება საყოველთაო მკვდრეთით აღდგომა ქრისტეს მეორედ მოსვლისას.

გვ. 171, 5. „ოდეს მიაგებდეს კაცად-კაცადსა საქმეთა მათთაებრ“ – მაცხოვრის სიტყვების პერიფრაზია და იგულისხმება საშინელი სამსჯავრო (მთ.16:27).

გვ. 172, 5. „ქუეყანისა მის კალავრიისა“ – იგულისხმება თანამედროვე კალაბრია.

გვ. 173, 15-16. „ზღუთგან ადრიაჲსაჲთ“ – იგულისხმება ადრიატიკის ზღვა.

გვ. 173, 16-17. „ვითარცა შთავალს რიგს ქუეყანამდე, რომელსა ეწოდების მთაჲ პელორი“ – ტექსტის მიხედვით ისე გაგონის, თითქოს რიგი იგივე პელორის მთაა, მაგრამ ერთზე „ქუეყანა“ წერია, მეორეზე – „მთა.“ სავარაუდოდ, ეს ორი ტოპონიმი ერთმანეთის უშუალო სიახლოვეს უნდა ყოფილიყო განთავსებული. პელორი, შესაძლოა, იყოს იგივე მთა პელორუსი, რომელიც მდებარეობს სიცილიის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში, ხოლო რიგის ქუეყანა – თანამედროვე ქალაქი იტალიაში – რეჯო-დი-კალაბრია, რომელიც კალაბრიის რეგიონში ამავე სახელწოდების პროვინციის ადმინისტრაციული ცენტრია.

გვ. 173, 17-18. „ძუელი იგი კასტორ და ტრაფეკი“ – სიცილიის ძველ რუკებზე იძებნება კასტელლამარეს ყურე სიცილიის ჩრდილო-დასავლეთით, ტირენიის ზღვაში, ასევე ქალაქი კასტროჯიოვანი სამხრეთ სიცილიაში, რომელსაც 1926 წლის შემდეგ დაერქვა ინა (Enna), მაგრამ კასტორი, სავარაუ-

დოდ, უნდა ყოფილიყო აპენინის ნახევარკუნძულის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში, ანუ, იმ ტერიტორიაზე, რომელსაც ფლობდა რემინდოსი. კასტორთან ახლოს ივარაუდება ტრაფეკის არსებობა.

გვ. 173, 18-19. **„წყალი იგი როჯოასაჲ და ზღვსპირამდე სალინოასა“** – როიკო, სავარაუდოდ, მდინარე უნდა ყოფილიყო აპენინის ნახევარკუნძულის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში, ხოლო სალინო უნდა იყოს ტირენიის ზღვის შემადგენელი ნაწილი, სალინეს (სალერნოს) ყურე.

გვ. 173-174. **„ქალაქამდე ტარანტოასა“** – საუბარია იტალიის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპიროზე მდებარე ქალაქზე. ტექსტის მიხედვით, აკვილიანე კალავრიის (დღევანდელი კალაბრიის) ტერიტორიას ფლობდა. ტარანტო არ შედის მის შემადგენლობაში. როგორც ჩანს, აკვილიანეს სამფლობელო სცილდებოდა კალავრიას და იტალიის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპირომდე აღწევდა.

გვ. 174, 1. **„კონქილე მდინარემდე“** – ამ დასახელების მდინარე არ იძებნება. ტექსტის მიხედვით, კონქილე ქალაქ ტარანტოს სიახლოვეს მიედინებოდა. შესაძლოა. ეს იყოს მდინარე გრავინას ძველი სახელწოდება.

გვ. 174, 12. **„ნათესავით ქანანელი“** – ბიბლიური პერსონაჟის, ქამის, ვაჟი იყო ქანაანი, რომლის შთამომავლებსაც ეწოდათ ქანანელები. ეს ხალხი ცხოვრობდა პალესტინის ტერიტორიაზე და დაპირისპირება ჰქონდა ებრაელ ხალხთან.

გვ. 174, 12-13. **„მასვე ქუეყანასა ქამისსა იშვა“** – იგულისხმება ბიბლიური პერსონაჟი, ნოეს ვაჟი.

გვ. 174, 13. **„ტომისაგან იყო ნებროთისსა“** – იგულისხმება ბიბლიური პერსონაჟი, ქამის შთამომავალი.

გვ. 174, 15-16. **„აღვიდეს უკუე მტერობანი ასურეთით“** – იგულისხმება ძველი სახელმწიფო დღევანდელი ერაყის ტერიტორიაზე.

გვ. 180. 2-3. **„აკვლიანე ივლტოდა სხუათა მათ თანა და შვეიდა მელოდონ ქალაქად“** – ამ სახელწოდების ქალაქი არ იძებნება. ტექსტის მიხედვით, ამ ქალაქში ტავროსგან გაქცე-

ულმა აკვილიანემ შეაფარა თავი. აკვილიანე კი რემინდოს სამფლობელოებში იყო საომრად შესული, რომელიც მოიცავდა ტერიტორიას ადრიატიკის ზღვიდან რიგის ქვეყნამდე: კასტორს, ტრაფეკს, ასევე, როიკოს, სალინოს ზღვისპირამდე. აღნიშნული ქალაქიც, სავარაუდოდ, ამ ტერიტორიაზე უნდა ყოფილიყო, აპენინის ნახევარკუნძულის უკიდურეს სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში.

გვ. 186, 17. **„აღადგინე ძალი შენი და მოვედ ცხორებად ჩუენდა“** – ფსალმუნის პერიფრაზია: „აღადგინე ძლიერება შენი და მოვედ ცხორებად ჩუენდა“ (ფს. 97:3).

გვ. 186, 20-22. **„ძეო მხოლოდშობილო მამისაო, ნათელო ნათლისაგან, ღმერთო ჭეშმარიტო ღმრთისაგან ჭეშმარიტისა, შობილო და არა ქმნულო“** – „მრწამსის“ მეორე მუხლის პერიფრაზია.

გვ. 188, 23. **„წარჰვლიდა რაბენს“** – შესაძლოა, იგულისხმებოდეს თანამედროვე რავენა.

გვ. 188, 24. **„რიგს კალავრიისასა“** – შესაძლოა, იგულისხმებოდეს თანამედროვე ქალაქი იტალიაში – რეჯო-დი-კალაბრია.

გვ. 191, 16-17. **„წუვის მიაგებ ბოროტსა ბოროტისა წილ“** – პეტრე მოციქულისა და პავლე მოციქულის ეპისტოლეთა პერიფრაზია (1 პეტრ. 3:9; რომ. 12:17).

გვ. 192, 8-9. **„წსენებასა წმიდათასა აღასრულებდით“** – საეკლესიო კალენდრის მიხედვით, წლის განმავლობაში არის წმინდანთა ხსენების დღეები, რომლებიც, ძირითადად, აღესრულება მათი გარდაცვალების დღეს.

გვ. 193, 14-15. **„აღასრულებდა რაჲ ეკლესიასა შინა გალობასა ცხრაჲ ჟ(ა)მისასა“** – იგულისხმება საეკლესიო მსახურება, რომელიც საღამოს, მწუხრის ლოცვის წინ, აღესრულება.

გვ. 195, 1-2. **„უფალო იესუ ქრისტე, ჯელთა შენთა შევჰვედრებ სულსა ჩემსა.“ და ესრეთ აღესრულა“** – წმიდა ბაგრატის ეს სიტყვები, რომელიც მან სიკვდილის წინ წარმოთქვა, მაცხოვრის ბოლო სიტყვებს ეხმიანება აღსასრულისას: „მა-

მაო, ჯელთა შენთა შევჰვედრებ სულსა ჩემსა. და ესე რაჲ თქუა, განუტევა სული“ (ლკ. 23:46).

გვ. 198, 17-18. **„და შური იძია, ვითარცა ფინეზ, და შეე-
რაცხა მას სიმართლედ“** – აქ ავტორი პარალელს ავლებს ძვე-
ლათქმისეულ ისტორიასთან. მართალი ფინეზი იუდეველთა
მღვდელმთავარ აარონის შვილიშვილი და მღვდელმთავარ
ელიაზარის შვილი იყო. როდესაც ებრაელი ერის წარმომად-
გენელმა სახალხოდ დაიწყო ცოდვის ჩადენა და ღვთის ღალა-
ტი, განრისხებული ფინეზი შევიდა კარავში და ხალხის მაც-
დუნებელი შუბით განგმირა. წმიდა ფინეზის ამ საქციელმა
ისრაელის მოსახლეობას ღვთის რისხვა აარიდა (რიცხ. 25:10-
13). აღნიშნულ ისტორიას იხსენებს დავით მეფსალმუნეც (ფს.
105:30-31).

გვ. 198, 23-24. **„ვიხილენ ათორმეტნი კაცნი, სპეტაკითა
მოსილნი, და ბაგრატ შორის მათსა“** – იგულისხმება წმიდა მო-
ციქულები.

გვ. 199, 12-13. **„იცვნის უფალმან ყოველნი ძუალნი მათ-
ნი და ერთიცა მათგანი არა შეიმუსროს“** – დავით წინასწარმეტ-
ყველის სიტყვების ციტირებაა (ფს. 33:21).

გვ. 201, 22. **„და მან აღიკუეცა თმაჲ თავისა თჳსისაჲ“** –
თმის აღკვეცა უფლისადმი მორჩილებისა და მსხვერპლის
სიმბოლოა. ეს წესი აღესრულება ნათლისღების საიდუმლოსა
და მონაზვნად აღკვეცის წესის შესრულებისას.

„აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამება“

გვ. 204, 1-2. **„წამებაჲ წმიდათა და ყოვლადქებულთა მო-
წამეთაჲ აკეფსიმა, იოსებ და აითალასი“** – წმინდანები სპარ-
სეთში მოღვაწეობდნენ და მეფე შაბურ II-ის ბრძანებით 378,
ან 379 წელს სიკვდილით დასაჯეს.

გვ. 204, 3-4. **„წელსა მეთაშვდმეტესა დევნულებისა ქრის-
ტიანეთასა“** – სპარსეთის მეფე შაბურ II-მ 340 წელს სპარსე-
თის ეკლესიის მეთაურს, სვიმეონს, მოსთხოვა, ქრისტიანებს

ორმაგი გადასახადი გადაეხადათ. ეპისკოპოსმა მას უარი განუცხადა, რის გამოც მეფის ბრძანებით სიკვდილით დასაჯეს. აქედან დაიწყო სპარსეთში ქრისტიანთა თითქმის 40-წლიანი დევნა. თუ ჩვენ ამ თარიღს მივიჩნევთ ქრისტიანთა დევნის დასაწყისად, მაშინ ავტორი გვესაუბრება 357 წლის მოვლენებზე. მეფის თანამედროვე ისტორიკოსი ამიან მარცელინი წერს, რომ 359 წელს სპარსელებმა ერთ-ერთი ციხე-სიმაგრე აიღეს, სადაც მონაზვნები ცხოვრობდნენ. შაბურის ბრძანებით, მათ არაფერი დაუშავეს. ისტორიკოსი ფიქრობს, რომ ამ პერიოდიდან მეფემ გადანყვითა, უფრო ჰუმანურად ემოქმედა. ის იმედოვნებდა, რომ თუ მანამდე ადამიანები მისი შიშის გამო უარყოფდნენ სარწმუნოებას, ახლა მისი ჰუმანურობის გამო იტყოდნენ უარს ქრისტეს რჯულზე. აღნიშნულიდან გამომდინარე, წმინდანები მონამებრივად აღესრულნენ ან 357 წელს (და არა 378-379 წლებში), ან შაბურმა ცოტა ხნით შეწყვიტა დევნა და მერე 361-362 წლებში განაახლა და აქედან იწყებს 17 წლის ათვლას ავტორი. გვაქვს კიდევ ერთი ვერსია: შესაძლოა, ავტორი გულისხმობს რომის იმპერიაში დაწყებულ ქრისტიანთა დევნას, რომელიც იულიანე განდგომილის სახელთან არის დაკავშირებული (იმპერიას მართავდა 361-363 წლებში).

გვ. 204, 4-5. „უკეთურისა საბურისა“ – იგულისხმება სპარსეთის მეფე შაბურ II.

გვ. 204, 26. „ნაისონ“ – ნაკლებად ცნობილი ქალაქი სპარსეთში.

გვ. 205, 15. „სახელით პაპას“ – ტექსტში მოხსენიებული პირის შესახებ, რომელმაც წმიდა აკეფსიმას მონამებრივი აღსასრული იწინასწარმეტყველა, ძეგლის გარდა, სხვა ცნობები არ მოგვეპოვება.

გვ. 206, 17-18. „ენოდების არბილ“ – შესაძლოა, იგულისხმებოდეს ერაყის ქურთისტანის დედაქალაქი ერბილი.

გვ. 206, 19. „რომლისა სახელი იყო ადრახუსეთ“ – ძეგლის გარდა, სხვა ცნობები მის შესახებ არ მოგვეპოვება.

გვ. 208, 26. „**ვითარცა თივაჲ, აღრე განჰჳმე**“ – ფსალმუნის პერიფრაზია (ფს. 102. 15).

გვ. 208, 27-29; 209, 1. „**კუალად აღგადგინოს ღმერთმან ჩემმან საშჯელად საუკუნოდ, რაჲთა ცეცხლსა შინა, რომელსა ან თაყუანის-სცემ, ინუებოდი სულით და ჳორცით უკუნისამდე ჟამთა**“ – ნმიდა აკეფსიმა საუბრობს ქრისტეს მეორედ მოსვლაზე, საყოველთაო მკვდრეთით აღდგომაზე, საშინელ სამსჯავროსა და მარადიულ მისაგებელზე.

გვ. 211, 21-23. „**ღირს-მყავ მე მეორესა ამას ნათლის-ღებასა, რაჲთა განვიბანო და განვნმდე ყოველთა ცოდვათა ჩემთაგან**“ – იგულისხმება ქრისტეს სახელისთვის წამება და მოწამებრივი სისხლის დათხევა. ნმიდა იოანე დამასკელი წიგნში „მართლმადიდებელი სარწმუნოების ზედმიწევნითი გადმოცემა,“ კერძოდ, ოთხმოცდამეორე თავში, საუბრობს რწმენისა და ნათლისღების შესახებ, სადაც ნათლისღების რამდენიმე სახეს ასახელებს, მოწამეობაზე კი წერს: „მეშვიდეა სისხლის-მიერი და მოწამებრივი, რითაც ჩვენს გამო ნათელილო თვით ქრისტემაც და რაც ფრიად ღირსეულია და სანეტარო, რადგან არ შეირყვნება შემდგომ ბინთა მიერ“ (დამასკელი, 2018: თავი 82).

გვ. 217, 3-8. „**სიკუდილი განსუენებად შეგირაცხიეს თქუენ და მას ეძიებთ. არამედ არა გექმნას, ვითარ თქუენ გნებავს, ვიდრემდე განვკაფნე ჳორცნი თქუენნი სატანჯველითა თითო-სახითა და მერმე მახვლითა დაგჭრნე, რაჲთა თქუენ მიერ შეშინდენ ყოველნი ქრისტეანენი**“ – წამების მსგავს მეთოდს მიმართავდა იმპერატორი დეკიუსი (249-251). მისი ბრძანებით სასტიკად აწამებდნენ ქრისტიანებს, თუმცა არ კლავდნენ.

გვ. 218, 29; 219, 1. „**ასულისა სომეხთა მეფისაჲთა, რომელი მოვიდა მაშინ დასამტკიცებელად მშჯდობისა**“ – ეს 378-379 წლების პერიოდია. სომხეთში ამ დროს მეფე იყო ვარაზდატი, რომელიც 378 წელს შეცვალა არშაკ III-მ. უცნობია, რომელი მათგანის ასულზეა საუბარი ტექსტში.

გვ. 222, 15. „ქუეყანისა მის ედეავისაჲ“ – ედეავის შემადგენლობაში შედიოდა ქალაქები: ადესქარი და არბილი. ამ სახელწოდების ქალაქი და ქვეყანა არ იძებნება.

გვ. 224, 8-9. „რამეთუ იწრო და საჭირო არს გზაჲ იგი, მიმყვანებელი ცხორებად საუკუნოდ, და მცირედნი ჰპოებენ მას“ – ციტირებაა სახარებიდან (ლკ. 7:14).

გვ. 227, 1-2. „განმეშორენით მე, მოქმედნო უშჯულოები-სანო“ – ფსალმუნის პერიფრაზია: „განმეშორენით ჩემგან ყოველნი მოქმედნი უშჯულოებისანი“ (ფს. 6:8).

გვ. 227, 2-3. „ცეცხლად საუკუნოდ“ – იგულისხმება ჯოჯოხეთი, ანუ მარადიული სატანჯველი.

გვ. 227, 25-28. „ნუ გეშინის მათგან, რომელთა მოსწყდნენ ჯორცნი თქუენნი, ხოლო სულისა არა ჯელ-ენიფების მოწყუედად. არამედ მისგან გეშინოდენ, რომელი შემძლებელ არს სულისა და ჯორცთა წარწყმედად გეჰენიასა შინა“ – ციტირებაა სახარებიდან (მთ. 10:28).

გვ. 228, 7-9. „ულოცვიდეთ მტერთა ჩუენთა და გჳყუარდენ მოძულენი ჩუენნი და კეთილსა უყოფდეთ ბოროტისმყოფელთა ჩუენთა“ – სახარებისეული პერიფრაზია (მთ. 5:44).

გვ. 228, 15-19. „ვილოცავ, რაჲთა მოიქცე შენ და ყოველნი საცთურისა მისგან ეშმაკისა... შეგინყალოს სახიერებისა მისისათჳს და მოგცეს მოტევებაჲ ცოდვათაჲ“ – მაცხოვრის მსგავსად, წმიდა მოწამეები მათი მტანჯველებისთვის ღოცულობდნენ, ღმერთს მათ გონზე მოყვანასა და მათთვის ცოდვათა პატიებას სთხოვდნენ.

გვ. 229, 4-6. „რომელთაცა ქრისტიანეთა იხილონ მოთმინებაჲ სიბერისა ჩემისაჲ, განძლიერდენ დათრგუნვად ამჰარტავანებისა შენისა“ – წმინდანები მოწამეობით არა მარტო თავისთვის იმზადებდნენ ზეციურ სასუფეველს, არამედ საკუთარი თავგანწირვით მაგალითს აძლევდნენ სხვა ქრისტიანებს და განამტკიცებდნენ მათ.

გვ. 229, 24. „მანიქეველი“ – მანიქეიზმი მისი დამფუძნებლის, მანის (216-276), სახელიდან მომდინარეობს. რელიგიური მოძღვრება წარმოადგენდა ქალდეურ-ბაბილონური,

სპარსული (ზოროასტრიზმი, მაზდეანობა) მითებისა და ქრისტიანული მოძღვრების სინთეზს, რომელიც ფართოდ გავრცელდა სპარსეთიდან ჩინეთამდე. მანი ზეციდან მოვლენილად ითვლებოდა, ქადაგებდა დუალიზმს. თავდაპირველად ნებადართული იყო სპარსეთში, შაბურ II-ის დროს კი აიკრძალა და მათი დევნა დაიწყო.

გვ. 230, 3. **„წყეულ იყავნ მანინ“** – იგულისხმება მანიქეიზმის დამფუძნებელი მანი.

გვ. 230, 28; 231, 1. **„ამის ჯერისათჳს, ვჰგონებ, თუ იხილოს მოგუმან მან მცირედ რაჲმე ნაწილი წყალობისაჲ დღესა მას საშჴელისა“** – საუბარია იმაზე, რომ უფლის სამსჯავროზე ადამიანს მცირეოდენი სიკეთეც არ დაეკარგება.

გვ. 231, 4-5. **„საბურ მარზაპანი, ძჴ მოაბორ ნახპეტისაჲ“** – იგულისხმება მაკელარიის მხარის მმართველი საბური და მამამისი მოაბორი.¹

გვ. 231, 6. **„ენოდებოდა მაკელარია“** – დასახელებული მხარე მხოლოდ თხზულებაში იძებნება.

გვ. 234, 15. **„შედეულსა მარტვლისასა“** – იგულისხმება სულთმოფენობის დღესასწაულის შვიდეული.

გვ. 234, 17-18. **„რომელსა ენოდების ბეთნადარა“** – ტექსტის მიხედვით, მის შემადგენლობაში შედიოდა რესთიგერი.

„მენას, ერმოგინესა და ევლრაფოს წამება“

გვ. 236, 1-2. **„წამებაჲ წმიდისა მენასი და ერმოგინესი და ევლრაფოჲსი“** – წმიდა მოწამენი სიკვდილით დასაჯეს იმპერატორ მაქსიმიანე გალერიუსის მმართველობის დროს, დაახლოებით 313 წელს. თანამედროვე ტექსტებში მენა მოიხსენიება სახელით – მინა, ერმოგინე – სახელით ერმოგენი, ხოლო

¹ ამ პასაჟის შესახებ ვრცლად იხ. ს. სარჯველაძის გამოკვლევა ამავე ტომში: გვ. 452.

ევლრაფოსი – სახელით ევგრაფი. ძირითად ხელნაწერში ეს უკანასკნელი წარმოდგენილია ბარაფორის სახით.

გვ. 236, 2. „კირიელუისონ“ – ბერძნულად ნიშნავს „უფალო, შეგვიწყალებ.“ ხშირია ამ ლოცვის დანერა წმინდანის ცხოვრების სათაურის გვერდით.

გვ. 237, 4-5. „მაქსიმინოს“ – იგულისხმება იმპერატორი მაქსიმინუსი.

გვ. 238-239. „იხილა ჩუენებით ღამესა შინა სამნი კაცნი შემოსილნი ბრწყინვალეებითა“ – საუბარია საღვთო გამოცხადებაზე. როგორც ჩანს, წმიდა ერმოგინეს ძილში სამი ანგელოზი გამოეცხადა.

გვ. 239, 1-2. „წარვედ და იცან ჭეშმარიტი მეფე“ – იგულისხმება ქრისტე, როგორც ზეციური მეუფე.

გვ. 243, 1-2. „რამეთუ სახელები თქუენი დანერილ არს წიგნსა მას ცხოველთასა“ – პავლე მოციქულის ეპისტოლის პერიფრაზია (ფილ. 4:3).

გვ. 246, 1-3. „იხილნეს ორნი ანგელოზნი ბრწყინვალენი, რომელნი ჰფარვიდეს ფრთეებითა და აგრილობდეს ნეტარსა მენას“ – მსგავსი ისტორია მოხდა ძველ აღთქმაში, როდესაც ბაბილონის მეფე ნაბუქოდონოსორმა სამი ებრაელი ყრმა ცეცხლის ღუმელში შეაგდო დასაწვავად, თუმცა უფლის ანგელოზმა დაიცვა ყრმები და ისინი ცეცხლისგან უვნებლები დარჩნენ (დან. 3:49-50).

გვ. 248, 8. „ესმა საკრველებაჲ ათცამეტთა ეპისკოპოსთა“ – ეს ეპისკოპოსები, სავარაუდოდ, ალექსანდრიის ადგილობრივ ეკლესიაში მოღვაწე სასულიერო პირები არიან. ამ ეკლესიის იურისდიქცია საკმაოდ დიდ ტერიტორიას მოიცავდა.

გვ. 249, 7-16. „მსაჯული იგი წარდგა... მუნთქუესვე შეინყნარა პატივი ეპისკოპოსობისაჲ“ – ტექსტის თანახმად, ერმოგინე ეპისკოპოსებმა მონათლეს და ნათლობისთანავე აკურთხეს ეპისკოპოსად. საეკლესიო კანონების თანახმად (მოციქულთა მე-80 კანონი, ნიკეის პირველი მსოფლიო საეკლესიო კრების მე-2 კანონი), გამონაკლისი შემთხვევების გარდა, როცა უშუალოდ

საღვთო მადლით ამალლებენ ახალნათელლებულ ეპისკოპოსს ხარისხში, იკრძალება ახალნათელლებულის, ანუ ნეოფიტის, სასულიერო პირად კურთხევა, რათა განსაცდელში არ ჩავარდეს. ამასთანავე, ეპისკოპოსად კურთხევამდე კანდიდატმა უნდა გაიაროს დიაკვნისა და მღვდლის ხარისხები.

გვ. 251, 1. „**პრომთა საჯელმწიფოსა**“ – იგულისხმება რომის იმპერია.

გვ. 251, 16-17. „**ემსგავსე შენ მათ, რომელნი თეატრონსა შინა საბასრობელ იქმნიან**“ – ერმოგინესადმი იმპერატორის ამ მიმართვაში საუბარია იმის შესახებ, რომ რომის იმპერიაში იდგმებოდა თეატრალური სცენები, სადაც ქრისტიანობასა და ქრისტიანებს დასცინოდნენ.

გვ. 255, 6. „**სადა უკუე არს ძალი იგი გალილეველთაჲ**“ – ქრისტეს გალილეველს უწოდებდნენ, რადგან ის გალილეის მხარის ქალაქ ნაზარეთში გაიზარდა, მოციქულთა ძირითადი ნაწილიც გალილეიდან იყო. ამიტომაც, ქრისტიანებსაც გალილეველებად მოიხსენიებდნენ.

გვ. 255, 15-17. „**არცა ცეცხლმან, არცა მახვლმან, არცა შუვანი მჭეცთანი და არცა სხუანი სატანჯველნი შემძლებელ არიან ჩუენდა განყენებად სიყუარულსა მას ქრისტჳსა**“ – პავლე მოციქულის ეპისტოლის პერიფრაზია (რომ. 8:35).

გვ. 256, 18. „**ბიზანტია ქალაქსა**“ – იგულისხმება პატარა დასახლება ბიზანტიონი, რომლის ადგილას იმპერატორმა კონსტანტინე დიდმა დააარსა ქალაქი კონსტანტინოპოლი.

გვ. 257, 6-7. „**ქალკიდონით**“ – იგულისხმება ქალაქი ქალკედონი.

გვ. 263, 4. „**მოვილო საქმე მოწესეობისაჲ**“ – იგულისხმება სამონასტრო წესის მიმდევრობა, ანუ მონაზვნობა.

გვ. 263, 12. „**მწვალებელთა**“ – იგულისხმება ერეტიკოსები, რომლებიც ამახინჯებენ საღვთო სწავლებას და ეკლესიის მოძღვრების საპირისპიროდ ასწავლიან ქრისტიანულ დოგმატებს.

გვ. 263, 13. „**წარმართთა**“ – სიტყვა „წარმართი“ ძველი აღთქმიდან მომდინარეობს. ებრაელები წარმართებს არამართლმორწმუნე ადამიანებს უწოდებდნენ.

გვ. 265, 12-14. **„მეოხებითა მის წმიდისაჲთა განჰკურნებ-
და ყოველთა სნეულებათა, ვიდრე აღდგინებამდე მკუდრეთით,
სასწაულნი იქმნეს“** – წმიდა მენას მეოხებით, უამრავი სასწაუ-
ლი აღესრულებოდა, სნეულები იკურნებოდნენ და მიცვალე-
ბულები ცოცხლდებოდნენ.

გვ. 269, 6-7. **„მონაჲ ჩემი სარწმუნოჲ, მომკუდარ იყო და
აღდგა“** – ლუკას სახარების პერიფრაზია: „ძმაჲ ესე შენი მომ-
კუდარ იყო და განცოცხლდა...“ (ლკ. 15:32).

გვ. 274, 8. **„მიუტევო ყოველი ზრუნვაჲ ჩემი უფალსა“** –
ფსალმუნის პერიფრაზია: „მიუტევე უფალსა ზრუნვაჲ შენი და
მან გამოგზარდოს შენ“ (ფს. 54:23).

გვ. 276, 6-8. **„მიერითგან არლარავინ იკადრებდა ფუცვად
ტაძარსა მისსა არცა სამართლით, არცა სიცრუვით“** – ქრისტიანული სწავლების მიხედვით, ფიცი აკრძალულია. მაცხოვარი ბრძანებს: „ხოლო მე გეტყვ თქუენ არა ფუცად ყოვლადვე ნუ-
ცა ცასა, რამეთუ საყდარი არს ღმრთისაჲ; ნუცა ქუეყანასა,
რამეთუ კუარცხლბეკი არს ფერჴთა მისთაჲ; ნუცა იერუ-
სალჴმსა, რამეთუ ქალაქი არს მეუფისა დიდისაჲ. ნუცა თავსა
შენსა ჰფუცავ, რამეთუ ვერ ძალ-გიც ერთისაცა თმისა გან-
სპეტაკებად გინა დაშავებად. არამედ იყავნ სიტყუაჲ თქუენი
ჰჴ ჰე და არაჲ არა. ხოლო უმეტესი ამათსა უკეთურისაგან
არს“ (მთ. 5:34-37).

საბიუტლები

პირთა, ბიბლიურ და მითოლოგიურ პერსონაჟთა ანოტირებული საძიებელი

აბელი – ადამისა და ევას შვილი, რომელიც შურის გამო მოკლა საკუთარმა ძმამ, კაენმა. 43, 44, 46, 76.

აბრაჰამი (აბრაჰამ მართალი) – მამამთავარი, ძველალექმისეული წმინდანი, ებრაელების წინაპარი, ღვთის რჩეული, რომელსაც არაერთხელ გამოეცხადა ღმერთი და მისცა აღთქმა, რომ მის შთამომავლობაში დაიბადებოდა მესია. ცხოვრობდა ძვ. წ. XIX-XVII სს.-ში. 45, 46, 78, 79, 80, 115.

ადამი – პირველი ადამიანი. 43, 50, 75, 76.

ადერი // ადესარი – „მენას, ერმოგინესა და ევლრაფოს წამების“ ტექსტის მიხედვით, მოგვთა მთავრების მთავარი, ანუ სპარსეთის მთავარი მოგვი. 216, 219, 222.

ადესქარი – „აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ტექსტის მიხედვით, მოგვთა მთავარი და ედეავის მთავარი. 222, 225.

ადრახუსეთი – „მენას, ერმოგინესა და ევლრაფოს წამების“ ტექსტის მიხედვით, მოგვების მთავარი. 206, 225.

ავრილიანოსი // ავრილიანე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქეობის“ ტექსტის მიხედვით, ქალაქის მთავარი, ქალაქეტი, რომელმაც ვონიფანტესთან ერთად მოისმინა ლუკაონიდეს ქადაგება, თუმცა მისგან განსხვავებით, არ მიიღო ქრისტიანობა და ღვთისგან შერისხული გარდაიცვალა. 57, 67, 68, 115, 122, 127, 192.

ათანასე ალექსანდრიელი – დაიბადა დაახლ. 295 წელს. ალექსანდრიის ეკლესიის მეთაური 328 წლიდან, პირველი მსოფლიო საეკლესიო კრების აქტიური მონაწილე, მართლმადიდებლობის უდიდესი დამცველი და არიანული ცრუ სწავლების მამხილებელი. გარდაიცვალა 373 წელს. 236.

აითალა – სპარსეთში მოღვაწე დიაკვანი, რომელიც მეფე შაბურ II-ის ბრძანებით, 378, ან 379 წელს სიკვდილით დასაჯეს ეპისკოპოს აკეფსიმასთან და მღვდელ იოსებთან ერთად. ამ დროს ის 60 წელს იყო გადაცილებული. ხსენების დღე აღინიშნება 3/16 ნოემბერს. 204, 209, 212, 220, 221, 222, 223, 225, 229, 230, 231, 234, 235.

აკეფსიმა – სპარსეთში მოღვაწე ეპისკოპოსი, რომელიც მეფე შაბურ II-ის ბრძანებით, 378, ან 379 წელს სიკვდილით დასაჯეს მღვდელ იოსებთან და დიაკვან აითალასთან ერთად. ამ დროს ის 80 წელს იყო გადაცილებული. ხსენების დღე აღინიშნება 3/16 ნოემბერს. 204, 205, 206, 207-208, 208, 209, 212, 213, 216, 217, 219, 235.

აკვლიანე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, კალავრიის (კალაბრიის) მეფე. 172, 173, 184.

აკვლიანე // ანთემი – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, კალავრიის (კალაბრიის) მეფის, აკვილიანეს, წინაპარი და მისი ტომის პირველი წარმომადგენელი, რომელმაც რამდენჯერმე წამოიწყო ბრძოლა რემინდოს წინააღმდეგ, შემდეგ კი დამარცხდა ტავროსთან. 172, 173, 174, 177, 179, 180, 181, 182, 183, 184.

ალექსანდრე მაკედონელი (ძვ. წ. 356-323) – მაკედონიის მეფე და ერთ-ერთი გამოჩენილი სამხედრო სტრატეგოსი, არისტოტელეს მოწაფე. შექმნა უდიდესი იმპერია, რომელიც ბალკანეთიდან ინდოეთამდე ვრცელდებოდა. 105.

აპოლონი – ხელოვნებისა და სინათლის ღმერთი ძველ ბერძნულ მითოლოგიაში, ზევსის ვაჟი. მისი მეორე სახელია ფებოსი. 92, 98.

არტაგარი – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, პრეტორის მწე, „ნათესავით ქანანელი“, ავრილიანე ქალაქუბეტის ძმა, ელიდოს მამის ძმა. თანამზრახველებთან ერთად მოკლა წმიდა ბაგრატი. 192, 193, 195, 197, 198.

აჰრონი (აარონი) – ძვ. წ. XV-XIII სს.-ის მოღვაწე, მოსე წინასწარმეტყველის ძმა, პირველი მღვდელმთავარი ბიბლიურ ისტორიულ ტრადიციაში. დაიბადა ეგვიპტეში, როდესაც ებრაელები ეგვიპტელთა მონობაში იყვნენ. 46, 167.

ბაგრატი – ტავრომენელი ეპისკოპოსი, წყაროებში ასევე გვხვდება პანკრატი მღვდელმონაშის სახელით. ნაწარმოების მიხედვით, მოღვაწეობდა I საუკუნეში, მონათლა პეტრე მოციქულმა ოჯახთან ერთად, ეპისკოპოსად აკურთხეს პეტრე და პავლე მოციქულებმა. წარმართებმა ქვებით ჩაქოლეს. მისი ხსენების დღეა 9/22 თებერვალი და 9/22 ივლისი. 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 48, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 64, 65, 66, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 94, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 143, 145, 146, 147, 148, 154, 155, 161,

162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 203.

გაბრიელი – მთავარანგელოზი, ანგელოზთა უმაღლესი დასის წევრი. 50, 82.

გორდიო – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, მთავარი ქალაქ სვირაკუსის მხარეში, რომელიც ბაგრატმა დალოცა სელევკოსთან ერთად. 169.

დავითი – ბიბლიური პერსონაჟი, წმიდა მეფე და წინასწარმეტყველი, 150 ფსალმუნის ავტორი. 31, 35, 46, 81, 82, 115.

დიოსი – იგივე ზევსი. 92, 93.

ევა – ბიბლიური ადამის ცოლი, პირველი ქალი. 76.

ევაგრე ეპისკოპოსი – წმიდა ბაგრატის მოწაფე, მისი „ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ავტორი. ბაგრატმა ის თან გაიყვოლა, როცა სახლი დატოვა და პეტრე მოციქულთან გაემგზავრა. ევაგრემ სასულიერო ხარისხი მიიღო და მოძღვარს ეხმარებოდა მისიონერულ საქმიანობაში. 25, 35, 53, 120, 151, 163, 164, 190, 193, 197, 198, 202.

ევპრაპიოსი – წმიდა მენას სასწაულის ტექსტის მიხედვით, პირი, რომელმაც ორი ბარძიმი დაამზადებინა, ერთი წმიდა მენას ტაძრისთვის და მეორე – თავისთვის. უკეთესი თავისთვის დაიტოვა და წმიდა მენას სასწაულის შედეგად გონს მოეგო. 265.

ევლრაფო (ევგრაფო) – მენას მწიგნობარი. იმპერატორ მაქსიმიანე გალერიუსის ბრძანებით, მენასთან და ერმოგი-

ნესთან ერთად სიკვდილით დასაჯეს დაახლოებით 313 წელს. ხსენების დღე აღინიშნება 10/23 დეკემბერს. 236, 256.

ელიდოსი // ელიდო – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, ქალაქის მთავარი, ავრილიანე ქალაქპეტის ძე, რომელიც ტავრომენიის (იმავე ტაორმინის) ქალაქპეტად დაინიშნა ვონიფანტე მთავრის საომრად ყოფნის პერიოდში. 115, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 143, 144, 193.

ენოსი – ბიბლიური პერსონაჟი, სეითის ვაჟი, ქრისტეს წინაპარი. 46.

ენუქი (ენოქი) – ბიბლიური პერსონაჟი. ბიბლიაში მის შესახებ წერია: „და იქმნნეს ყოველნი დღენი ენუქისნი სამასსამეოცდახუთ წელ. და სათნო ეყო ენუქ ღმერთსა და არა იპოვა, რამეთუ გარდაცვალა იგი ღმერთმან“ (დაბ. 5:24). საეკლესიო სწავლების მიხედვით, უფალმა ენუქი ცოცხლად აღიყვანა ზეცაში. ეკლესიის წმიდა მამები, ეფრემ ასური და იოანე დამასკელი, წერენ, რომ ბოლო ჟამს ორი წინასწარმეტყველი – წმ. ენოქი და წმ. ელია ამხელენ ანტიქრისტეს. 46.

ეპაფროდიტე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, დიაკვანი. 106, 141.

ეპიფანე // ეტეფანე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, მენავეთმოდღვარი. თავდაპირველად ერქვა ლუკაონიდე, რომელიც პეტრე მოციქულმა რომილოსთან ერთად მონათლა. 38, 51, 54, 56, 90, 91, 103, 106, 126, 145, 169, 196, 202.

ერმოგინე (ერმოგენი) – იმპერატორ მაქსიმიანე გალერიუსის ხელქვეითი, რომელიც იმპერატორმა ალექსანდრიაში გაგზავნა ქრისტიანი მენას დასასჯელად. ერმოგინე თავდაც გაქრისტიანდა და გახდა ეპისკოპოსი. განრისხებულმა იმპერატორმა ის მენასთან ერთად სიკვდილით დასაჯა დაახლოებით 313 წელს. ხსენების დღე აღინიშნება 10/23 დეკემბერს. 236, 238, 242, 243, 249, 251, 252, 254, 255.

ესავი – ბიბლიური პერსონაჟი, ედომელთა მამამთავარი, ისაკისა და რებეკას ვაჟი, იაკობის ტყუპისცალი. 78.

ესაია – წინასწარმეტყველი, ბიბლიის ერთ-ერთი წიგნის ავტორი. გადმოცემის თანახმად, კერპთმსახურმა მეფე მანასემ მოისურვა მისი მოკვლა და ბრძანა მისი დაჭერა. ესაია ხის ფულუროში დაიმალა, მაგრამ მტანჯველებმა იპოვეს და ხესთან ერთად გადახერხეს. მოღვაწეობდა ძვ. წ. VIII–VII სს.-ში. 81.

ვენედიკტა – ანოტაციისთვის იხ. **ხრუსე**. 110, 123, 124.

ვონიფანტე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, ქალაქ ტავრომენიის (იმავე ტაორმინის) მთავარი, რომელმაც ქრისტიანული სარწმუნოება მიიღო. 57, 58, 60, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 95, 99, 104, 106, 113, 114, 120, 121, 135, 136, 138, 142, 145, 167, 169, 172, 184, 185, 191, 192, 193, 196, 198, 199, 200, 201, 202, 203.

ზაქარია – წმიდა წინასწარმეტყველი, წმიდა იოანე ნათლისმცემლის მამა. დასაჯეს სიკვდილით. 82.

ზევსი – ბერძნული მითოლოგიის თანახმად, ელვის, ქუხილისა და ცის ღმერთი. 96.

ზერუთი – მოგვთა მთავარი, რომელმაც წინა მთავარი ადერი შეცვალა. 224.

იაკობი – ბიბლიური პატრიარქი, ისაკისა და რებეკას ვაჟი, ებრაელი ტომების წინაპარი. მისი თორმეტი ვაჟი ითვლება ისრაელის თორმეტი ტომის დამფუძნებლად. იაკობი ცნობილია, როგორც ისრაელი. 46, 78, 79, 80.

იოვანე – ნათლისმცემელი, იესო ქრისტეს წინამორბედი და უდიდესი წინასწარმეტყველი. ჰეროდემ ჰეროდიადას სამებლად იოანე ნათლისმცემელი საპყრობილეში ჩასვა, შემდეგ კი თავი მოაკვეთინა. მისი ხსენების დღე, როგორც გამორჩეული წმინდანისა, წელიწადში რამდენჯერმე აღინიშნება. 50, 82, 83.

იოსები – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, ხატმწერი, რომელსაც „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ მიხედვით, პეტრე მოციქულმა ქრისტეს ხატის დაწერა დაავალა, თუმცა სხვაგან ამის შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება. 32, 50.

იოსები – მამამთავარი, იაკობის ძე, რომელიც ძმებმა გაყიდეს. იოსები აღმოჩნდა ეგვიპტეში და ფარაონის შემდეგ პირველი კაცი გახდა. როცა ქანაანის მიწაზე შიმშილობა ჩამოვარდა, იაკობის ოჯახს ეგვიპტეში მოუწია გადასახლება, სადაც მათ იოსებმა გაუწია მასპინძლობა. ოჯახს ის გარდაცვლილი ეგონა. 46.

იოსები – წმიდა იოსებ დამწინდველი, დავით მეფის ჩამომავალი. ცხოვრობდა თავშეკავებული ცხოვრებით. როცა

ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელმა ქალწულობის აღთქმა დადო, მღვდელმთავრებმა მისი მეურვეობა ოთხმოცი წლის იოსებს მიანდვეს. ნეტარს ანგელოზმა აუწყა, რომ ქალწული მარიამისგან ძე ღვთისა უნდა შობილიყო. იგი გახდა მოწმე მწყემსებისა და მოგვების მიერ ახალშობილი მესიის თაყვანისცემისა. ღვთისმშობელი და ჩვილი მაცხოვარი ჰეროდეს რისხვისთვის რომ განერიდებინა, წმინდანი, ანგელოზის მინიშნებით, მათთან ერთად გაიქცა ეგვიპტეში, სადაც ხუროს შრომით არჩენდა ყოვლადწმინდა დედას და მის ღვთაებრივ ძეს. ბოლოს, ასი წლის ასაკში, იოსებ დამწინდველმა მშვიდობით შეავედრა სული უფალს. 82.

იოსები – სპარსეთში მოღვაწე მღვდელი, რომელიც მეფე შაბურ II-ის ბრძანებით, 378, ან 379 წელს სიკვდილით დასაჯეს ეპისკოპოს აკეფსიმასთან და დიაკვან აითალასთან ერთად. ამ დროს ის 70 წელს იყო გადაცილებული. ხსენების დღე აღინიშნება 3/16 ნოემბერს. 204, 209, 210, 211, 213, 219, 222, 223, 224, 226, 227, 228, 232, 233, 234, 235.

ირა – იგულისხმება ჰერა, ძველ ბერძნულ მითოლოგიაში კრონოსისა და რეას უფროსი ასული, ზევსის ცოლი, უზენაესი ქალღმერთი, ქორწინებისა და მშობიარობის მფარველი. 106.

ირონია – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, წარმართული ღვთაების მშობელი. მის ასულს ეთაყვანებოდნენ. 61.

ისაკი (ისააკი) – მამამთავარი, აბრაამის ძე, ძველალექსისეული წმინდანი, ებრაელების წინაპარი, ღვთის რჩეული. 45, 46, 78, 79, 80.

ისდანდული – „მენას, ერმოგინესა და ევლრაფოს წამების“ ტექსტის მიხედვით, ქრისტიანი ქალი, რომელიც, როგორც ტექსტიდან ირკვევა, სხვა ჰაგიოგრაფიულ ძეგლშიც იხსენიება.¹ 223, 232, 233.

ისუ – ნავეს ძე. ძვ.წ. XIV-XIII სს.-ის მოღვაწე, ებრაელთა მეთაური ქანაანში ლაშქრობისას, რომელიც მოსემ თავის შემცვლელად დაადგინა. მისი ცხოვრება აღწერილია ბიბლიურ წიგნში: „ისუ ნავესი.“ მისი მეთაურობით გადალახეს ებრაელებმა მდინარე იორდანე და დაიწყეს დამკვიდრება ქანაანის მიწაზე. 46, 80, 115.

იუდა – ქრისტეს მოციქული, რომელმაც მაცხოვარი 30 ვერცხლად გაყიდა და სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა. 50, 84, 193.

კაენი – ადამისა და ევას შვილი, რომელმაც შურის გამო მოკლა საკუთარი ძმა აბელი. 43, 44, 76.

კრონოსი – ელინური ღვთაება, მეორე თაობის დიდი ღმერთი, ურანოსისა და გეას შვილი. გეამ უწინასწარმეტყველა, რომ თავისი შვილი დაამხოდა, რის გამოც ახალშობილ შვილებს ყლაპავდა. 106.

ლუკაონიდე – ანოტაციისთვის იხ. **ეპიფანე** // **ეტვფანე**. 38, 51, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 86, 87, 89, 90.

ლუსონი – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, ტავრომენელთა წარმართული ღვთაება, რომელიც წმიდა ბაგრატის მიერ შეიმუხრა. 86, 87, 88, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 88, 100, 101, 126.

¹ იხ. Gallonio, 2013: 61.

მათე – მახარებელი, ქრისტეს მოციქული, ერთ-ერთი სახარების ავტორი, რომელიც თავიდან მებაჟე იყო. სიკვდილით დასაჯეს ეთიოპიაში 74 წელს. 113.

მანიჩი (დაახლ. 216-276) – მანიქეველობის დამფუძნებელი მანი (მანესი). მისი რელიგიური მოძღვრება წარმოადგენდა ქალდეურ-ბაბილონური, სპარსული (ზოროასტრიზმი, მაზდეანობა) მითებისა და ქრისტიანული მოძღვრების სინთეზს, რომელიც ფართოდ გავრცელდა სპარსეთიდან ჩინეთამდე. ქადაგებდა დუალიზმს. ითვლებოდა ზეციდან მოვლენილად. 230.

მარკიანოსი // მარკიანე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, იერუსალიმის მკვიდრი, რომელმაც პეტრე მოციქულთან სხვა ქრისტიანები მიიყვანა და რომილოსთან ერთად ნავით იმოგზაურა. შემდეგ სვირაკუსის ეპისკოპოსი გახდა. 36-39, 48, 51, 64, 155, 161, 162, 163, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 189.

მაქსიმიანოსი // მაქსიმიანე – გაიუს გალერიუს ვალერიუს მაქსიმიანუს დაზა (270-313). ისტორიაში შესულია მაქსიმინ II დაზას (ან დაია) სახელით. რომის იმპერატორი 305-313 წლებში. განსაკუთრებული სისასტიკით დევნიდა ქრისტიანებს. თავის პირველ განკარგულებაში, რომელიც გამოიცა 306 წელს, გუბერნატორებს მოსთხოვა, რომ ყველა მამაკაცი, ქალი და ბავშვი ეიძულებინათ, წარმართული ღმერთებისთვის მსხვერპლი შეენიშნათ. შემდეგ დევნა გარკვეული დროით შეწყდა, მაგრამ 309 წელს მაქსიმიანუსმა კვლავ განაახლა. ახალი დევნა გამოირჩეოდა არნახული სისასტიკით. 313 წელს იგი იმპერატორ ლიკინიუსთან ბრძოლაში დამარცხდა და მონის ტანსაცმელში გადაცმული გაიქცა. ნიკომიდიაში დასაჯა

ქურუმები, რომლებიც მას გამარჯვებას უწინასწარმეტყველებდნენ. ამის შემდეგ ტარსუსში მოულოდნელად ავად გახდა და გარდაიცვალა 43 წლის ასაკში. გადმოცემის თანახმად, მაქსიმინუსი სიკვდილამდე დაბრმავდა და ცოცხალ ჩონჩხად გადაიქცა. 237, 238, 250, 251, 255, 256, 258.

მაქსიმიანოსი // მაქსიმინოსი // მაქსიმინე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, პეტრე მოციქულმა აკურთხა პონტოს ეპისკოპოსად. მანვე მიუთვალა ბაგრატის ყოველი სახლეულობა, მონაგები და ეკლესია, რომელიც მის სახლში ააშენა. 29, 30, 31, 35, 189, 190.

მელაფორი – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, კუნძულ სიცილიაზე მდებარე ქალაქ ტავრომენიიდან (ტაორმინიდან) 90-150 კილომეტრის რადიუსში მოთავსებული ერთ-ერთი დასახლების განმგებელი. 149, 150, 152, 159.

მენა (მინა) – იმპერატორ მაქსიმიანე გალერიუსის ხელქვეითი, ფარული ქრისტიანი, რომელიც იმპერატორმა ალექსანდრიაში გაგზავნა ქრისტიანთა დასასჯელად. წმინდანმა, ნაცვლად ქრისტიანთა დევნისა, ქრისტიანობის ქადაგება დაიწყო. განრისხებულმა იმპერატორმა ის სიკვდილით დასაჯა დაახლოებით 313 წელს. ხსენების დღე აღინიშნება 10/23 დეკემბერს. 236, 237, 240, 241, 242, 243, 246, 247, 249, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 259, 261, 263, 264, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276.

მენია – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, მითოლოგიური პერსონაჟი, ტავროს ცოლი. 52, 105, 173, 174, 176, 178, 180, 182, 184.

მოაბორი – „აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ტექსტის მიხედვით, მაკელარიის მმართველი, საბურ მარზაპანის მამა. 231.

მოსე – ძვ. წ. XV-XIII სს.-ის მოღვაწე, ებრაელთა რჯულმდებელი და განმათავისუფლებელი, დიდი წინასწარმეტყველი, ბიბლიის პირველი 5 წიგნის ავტორი. იცხოვრა 120 წელი. 46, 49, 79, 80, 115, 117, 167.

ნებროთი – ბიბლიური პერსონაჟი, ქამის შთამომავალი. ბიბლიაში მის შესახებ წერია: „ესე იყო გმირი მონადირე წინაშე უფლისა ღმრთისა“ (დაბ. 10. 9). 174, 183.

ნეოფიტე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, დიაკვანი. 146-148.

ნოე – ბიბლიური მამამთავარი, რომელმაც ღვთის ბრძანებით კიდობანი ააშენა. 44, 46, 77, 78.

ონისიფორე – ანოტაციისთვის იხ. **ქსანთიპო**. 106, 127, 137, 138, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 157, 158, 159, 162, 163, 164, 165, 170, 171, 189.

ოსტიკოსი – „მენას, ერმოგინესა და ევლრაფოს წამების“ ტექსტის მიხედვით, პირი, რომელმაც წმიდა ერმოგინე იმპერატორ მაქსიმიანესთან დააბეზლა. 250.

პავლე – იგივე სავლე, ქრისტეს მოციქული. თავდაპირველად დევნიდა ქრისტიანებს, შემდეგ კი მოციქულთა თავი გახდა. ავტორია ახალაღთქმისეული 14 ეპისტოლისა. 67 წელს ქალაქ რომში თავი მოჰკვეთეს. 36, 38, 42, 48, 147.

პავლინა – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, დედადიაკონი, ანუ დიაკონისა, რომელმაც დაიტირა წმიდა ბაგრატი. 197.

პაპასი – „აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ტექსტის მიხედვით, პირი, რომელმაც წმიდა აკეფსიმას მონამებრივი აღსასრული იწინასწარმეტყველა. 205, 206.

პეტრე – იგივე სიმონი, ქრისტეს მოციქული. 67 წელს ქალაქ რომში ჯვარზე გააკრეს თავდაყირა. 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 48, 50, 53, 54, 64, 65, 71, 84, 85, 99, 103, 114, 115, 186, 188, 189, 190, 191, 200.

პილატე – პონტოელი, რომის იმპერიაში შემავალი იუდეის პროვინციის მეხუთე პრეფექტი იმპერატორ ტიბერიუსის დროს. მისი ნებართვით დასაჯეს ქრისტე სიკვდილით. 84.

პრისკლე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, პავლე მოციქულის მოწაფე. 37.

რემინდო // რემინდოსი – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, მითოლოგიური პერსონაჟი, დაკავშირებული ქალაქ ტაორმინის მითოლოგიურ ისტორიასთან, მენიას პირველი ქმარი. ფლობდა ტერიტორიებს აპენინის ნახევარკუნძულის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში. მოკლულ იქნა კალავრიის (კალაბრიის) მეფის, აკვილიანეს, წინააღმდეგ გამართულ თავდაცვით ბრძოლაში. 173, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 182.

რომილოსი // რომილესი – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, მენავე, რომელიც პეტრე მოციქულმა ლუკაონიდესთან (იმავე ეპიფანესთან) ერ-

თად მონათლა. მარკიანოსი მისი ნავით გაემგზავრა. 38, 51, 62, 64.

საბური – იგულისხმება სპარსეთის მეფე შაბურ II. მეფობდა 70 წლის განმავლობაში, 309 წლიდან 379 წლამდე. ატარებდა მკაცრ რელიგიურ პოლიტიკას და ქრისტიანებს სასტიკად დევნიდა. 204, 215, 217, 225.

საბური – „აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ტექსტის მიხედვით, მაკელარიის მხარის მარზაპანი, რომელმაც მოგვთმთავარ ადესქარის მსგავსად, იოსებისა და აითალას ჩაქოლვის ბრძანება გასცა. 231.

სამოელი (სამუელი) – ისრაელის უკანასკნელი მსაჯული და წინასწარმეტყველი, „მეფეთა 1-4“ წიგნების (ძველი აღთქმის ნაწილი) ავტორი. მოღვაწეობდა ძვ. წ. XI-X სს.-ში. მან აკურთხა საული და დავითი ისრაელის მეფეებად. გარდაიცვალა 88 წლის ასაკში. დაკრძალეს რამაში. 81.

საული – ებრაელების პირველი მეფე. თავდაპირველად ღმერთს ემსახურებოდა, შემდეგ კი განუდგა. ცხოვრობდა ძვ. წ. XI ს.-ში. 80.

სეითი – ბიბლიური პერსონაჟი, ადამისა და ევას მესამე შვილი. 46.

სელევკოსი – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, მთავარი ქალაქ სვირაკუსის მხარეში, რომელიც ბაგრატმა დალოცა გორდიოსთან ერთად. 169.

სერაბინი (სერაბიმი, სერაფიმი) – ზეციური იერარქიის ცხრა დასიდან პირველი სამეულის წევრი. 111.

სერგია – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, ობოლი ქალწული, რომლის დაც შეუწყვარდა ქალაქპეტ ელიდოსს. 128.

სკამანდრო (სკამანდროსი) – ძველი ბერძნული მითოლოგიის ღმერთი, მდინარის ღვთაება. ტროას ომის დროს აქილევსმა ტროელთა გვამებით ამოავსო მდინარე სკამანდროსი, მდინარის გაბრაზებული ღვთაება ნაპირებიდან გადმოვიდა და გმირს დაედევნა. 122, 123, 124, 125, 129, 132, 144, 194.

სოლომონი – სოლომონ ბრძენი, ებრაელების მეფე, დავით მეფესალმუნის შვილი, ქრისტეს წინაპარი. მოღვაწეობდა ძვ. წ. X ს.-ში. 81.

სტეფანე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, წმიდა ბაგრატის თანამოღვაწე, მისგან ეპისკოპოსად ხელდასხმული. 188.

ტავრო // ტავროსი – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, მითოლოგიური პერსონაჟი, მენიას ქმარი. 52, 67, 105, 142, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184.

ტატიანე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, დიაკვანი, წმიდა ბაგრატის თანამოღვაწე. 186, 187, 192, 196, 202.

ფალკონი – წარმართული ღვთაება, ფალკონილას ძე. „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით,

ყოველწლიურად 3 ჭაბუკსა და 73 სულ ხბოს სწირავდნენ მსხვერპლად. 52, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 64, 65, 66, 67, 68, 92, 93, 95, 100, 126.

ფალკონილა – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, წარმართული ღვთაება, ფალკონის დედა. 52, 60.

ფინეზი – მართალი ფინეზი, იუდეველთა მღვდელმთავარ აა-რონის შვილიშვილი და მღვდელმთავარ ელიაზარის შვილი. როდესაც ებრაელი ერის ერთ-ერთმა წარმომადგენელმა სახალხოდ დაიწყო ცოდვის ჩადენა და ღმერთის ღალატი, განრისხებული ფინეზი შევიდა კარავში და ხალხის მაცდუნებელი შუბით განგმირა. წმიდა ფინეზის ამ საქციელმა ისრაელელებს ღვთის რისხვა აარიდა. ელეაზარის გარდაცვალების შემდეგ იგი მღვდელმთავრად აირჩიეს. 198.

ქამი – ბიბლიური პერსონაჟი, ნოეს ვაჟი. 174.

ქერობინი // ქერუბინი – ზეციური იერარქიის ცხრა დასიდან პირველი სამეულის წევრი. 76, 111.

ქსანთიპოსი // ქსანთიპო – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, ფილოსოფოსი, ქალაქის მთავარი, რომელიც ბაგრატმა მონათლა და ონისიფორე უწოდა. 106, 126, 127, 134, 155.

ხრუსე // ხრვსე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, ქურუმი ქალი, რომელიც ბაგრატმა მონათლა და ვენედიკტა უწოდა. 106, 122.

გეოგრაფიულ სახელთა ანოტირებული საძიებელი

აგნენტი – სავარაუდოდ, დღევანდელი ქალაქი აგნონე. მდებარეობს ისერნიის პროვინციაში, სამხრეთ იტალიის მოლის რეგიონში. 116.

ადრანი – „აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ტექსტის მიხედვით, სოფელი სპარსეთში. 206.

ადრიას ზღვა – იგივე ადრიატიკის ზღვა, ხმელთაშუა ზღვის ნაწილი. 173.

ალექსანდრია – ალექსანდრე მაკედონელის მიერ დაარსებული ისტორიული ქალაქი ეგვიპტეში. 236, 237, 259, 265, 271.

ანტიოქია – იგივე დიდი ანტიოქია, ან სირიის ანტიოქია, უძველესი ქალაქი მდინარე ორონტესის აღმოსავლეთ სანაპიროზე, დღევანდელი ანთაქიას (თურქეთი) მახლობლად. 25, 26, 33, 36, 62.

არბილი – სავარაუდოდ, ერაცის ქურთისტანის დედაქალაქი ერბილი, იგივე ჰავლერი. მდებარეობს რეგიონის ცენტრალურ ნაწილში, ბალდადის ჩრდილო-აღმოსავლეთით. ფიქრობენ, რომ პირველი დასახლება აქ ქრისტეს შობამდე 5000 წელს უნდა გაჩენილიყო. ამის გამო ერბილი ერთ-ერთ ყველაზე დასახლებულ პუნქტს წარმოადგენდა. 206, 222.

ასია – აზია. 57, 62, 191.

ასურეთი – ძველი სახელმწიფო დღევანდელი ერაყის ტერიტორიაზე. ჩამოყალიბდა ძვ. წ. II ათასწლეულში შუამდინარეთის ჩრდილოეთ ნაწილში. 174, 175.

აფრიკეთი (აფრიკა) – დედამიწის ერთ-ერთი კონტინენტი. 37.

ბეთლაჰაბა // ბეთლამადი – „აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ტექსტის მიხედვით, დაბა სპარსეთში, საიდანაც იყო მღვდელი იოსები. 209 // 215.

ბეთნადარა – „აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ტექსტის მიხედვით, ადგილი, რომლის შემადგენლობაშიც შედიოდა დაბა რესთიგარი, სადაც სიკვდილით დასაჯეს დიაკვანი აითალა. 234.

ბიზინტია – იგივე ბიზანტიონი // ბიზანტიუმი, პატარა დასახლება, რომლის ადგილას იმპერატორმა კონსტანტინე დიდმა დააარსა ქალაქი კონსტანტინოპოლი. 256, 257.

ბითრედნე – „აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ტექსტის მიხედვით, დაბა სპარსეთში, საიდანაც იყო დიაკვანი აითალა. 209.

დორაკი // დორაქი – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტში დასახელებული გეოგრაფიული ადგილი, რომელიც ძირითად ნუსხაში ამ ორი ვარიანტითაა მოცემული და სხვა ნუსხებში სახელდება, როგორც დოროქი, ან დურაკი, მოხსენიებულია, როგორც ავარიელეების საცხოვრისი. თუ ამ ეთნონიმის ქვეშ იგულისხმება თურქულენოვანი ტომები, მაშინ საუბარი უნდა იყოს თურქეთში, ბურსას პროვინციაში, მდებარე ადგილზე. 119, 138.

დორაკინი – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, დორაკინი უნდა ყოფილიყო ქალაქ ტავრომენიდან (ტაორმინიდან) 90-150 კილომეტრის რადიუსში, ქალაქ სვირაკუსის მიდამოებში, კუნძულ სიცილიის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში. 148, 163.

ეგვიპტე – ქვეყანა ჩრდილოეთ აფრიკაში. სუეცის ყელით დაკავშირებულია აზიასთან. 46, 78, 79, 251.

ელეავი – „აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ტექსტის მიხედვით, ქვეყანა, რომლის შემადგენლობაში შედიოდა ქალაქები – ადესქარი და არბილი. 222.

ეტნა – მოქმედი ვულკანი იტალიაში, კუნძულ სიცილიაზე. ამჟამად ყველაზე მაღალი და აქტიური ვულკანია ევროპაში. 85, 104, 116, 183.

ვარაღდეს ზღუდე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, გამოქვაბული სიცილიაში, ქალაქ ტავრომენიაში (იმავე ტაორმინაში). 133.

იერუსალემი (იერუსალიმი) – ისრაელის სახელმწიფოს ისტორიული დედაქალაქი. 33, 36, 84.

იორდანე – მდინარე. სათავეს იღებს ჰერმონის მთის მისადგომებთან. გაედინება კინერეთის ტბაზე და უერთდება მკვდარ ზღვას. ქვემო დინებაში ის წარმოადგენს ბუნებრივ საზღვარს ისრაელსა და იორდანის შორის. 83.

ისრაელი – სახელმწიფო ახლო აღმოსავლეთში, ხმელთაშუა ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე. 40, 79, 80, 117.

კალავრია – თანამედროვე კალაბრია. წარმოადგენს ჩექმის ფორმის აპენინის ნახევარკუნძულის „წვერს.“ დედაქალაქია კატანძარო. რეგიონი, ძირითადად, მთიანია და გადაკვეთილია რამდენიმე მასივით. 172, 173, 182, 188, 189.

კასტორი – სავარაუდოდ, ადგილი აპენინის ნახევარკუნძულის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში. 173.

კილიკია – მცირე აზიის ისტორიული ოლქი (თანამედროვე თურქეთის სამხრეთი ნაწილი). მის ტერიტორიაზე მდებარეობდა ქალაქი თარსუსი (ტარსი), საიდანაც იყო პავლე მოციქული. 36, 37.

კონქილე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქეობის“ ტექსტის მიხედვით, მდინარე ქალაქ ტარანტოს სიახლოვეს მიედინებოდა. შესაძლოა. ეს იყოს მდინარე გრავინას ძველი სახელწოდება. 174.

ლაკედემონი [ბერძ. Λακεδαίμων] – იგივე სპარტა, ძველი ბერძნული ქალაქ-სახელმწიფო. 57.

მაკედონია – ისტორიული და გეოგრაფიული რეგიონი ბალკანეთის ნახევარკუნძულზე. ანტიკურ ხანაში წარმოადგენდა მაკედონიის სამეფოს ცენტრს, რომელიც ალექსანდრე მაკედონელის მმართველობის დროს ძლიერ იმპერიად იქცა. 119.

მაკელარია – ქალაქი, საიდანაც, „აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ტექსტის მიხედვით, იყვნენ საბურ მარზაპანი და მამამისი მოაბორ ნახპეტი. 231.

მელაფრო – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, კუნძულ სიცილიის ქალაქ ტავრომენიდან (ტაორმინიდან) 90-150 კილომეტრის რადიუსში მოთავსებული ერთ-ერთი დასახლება. სიცილიის ძველ რუკებზე არ იძებნება. როგორც ჩანს, ავტორი (ან მთარგმნელი) დასახლებას მოიხსენიებს მისი განმგებლის სახელით. 158.

მელიტე – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, ჭალაკი, რომელიც დორაკინის ახლოს მდებარეობდა (იხ. დორაკინი). 159.

მელოდონი – სავარაუდოდ, აპენინის ნახევარკუნძულის უკიდურეს სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში მდებარე ძველი ქალაქი. 180.

მენამული ზღვა – იგივე წითელი ზღვა. მდებარეობს აფრიკის კონტინენტსა და არაბეთის ნახევარკუნძულს შუა. 46, 79.

ნაისონი – ერთ-ერთი ნაკლებად ცნობილი ქალაქი სპარსეთში. საეკლესიო იურისდიქციის მხრივ, ექვემდებარებოდა მოსულის, ან ნინევიის სამიტროპოლიტოს. 204.

პალატამო – შესაძლოა, ეს იყოს სიცილიის ჩრდილოეთ ნაწილში მდებარე მდინარე ჰიმერა (Himera Settentrionale). 158.

პალია – ადგილი, სადაც პრისკლე ნავიდა საქადაგებლად. მსგავსი ტერიტორიული ერთეული, ტექსტის გარდა, სხვაგან არ იძებნება. სავარაუდოდ, სახელი დამახინჯებულია და ის უნდა იყოს იგივე გალია, რომის იმპერიის პროვინცია მის აღმოსავლეთ ნაწილში, რასაც მხარს

უჭერს „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქეობის“ თხზულების B ნუსხა. 37.

პელორი – სავარაუდოდ, იგივე მთა პელორუსი, რომელიც მდებარეობს სიცილიის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში, აპენინის ნახევარკუნძულის უკიდურეს სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილთან კვეთაზე. 173.

პეტრონიკე – შესაძლოა, ეს იყოს დღევანდელი პეტრალია სოპრანა (სიცილიური: Pitralia Suprana), კომუნა (მუნიციპალიტეტი) სიცილიაში, პალერმოს სამხრეთ-აღმოსავლეთით. 158.

პონტო – ელინისტური სამეფო შავი ზღვის სამხრეთ სანაპიროზე, მცირე აზიის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში. 25, 28, 84.

რაბენი – შესაძლოა, ეს იყოს თანამედროვე რავენა, რომელიც მდებარეობს ადრიატიკის ზღვის მახლობლად. ზღვასთან დაკავშირებულია არხით. თავის დროზე წარმოადგენდა რომაული საზღვაო ფლოტის უმნიშვნელოვანეს ბაზას და დასავლეთ რომის იმპერიის დედაქალაქს. 188.

რესტიგარი – „აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ტექსტის მიხედვით, დაბა, სადაც სიკვდილით დასაჯეს აითალა დიაკვანი. შედიოდა ბეთნადარის შემადგენლობაში. 234.

რიგი – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქეობის“ ტექსტის მიხედვით, იგივე მთა პელორი. შესაძლოა, ეს იყოს თანამედროვე ქალაქი იტალიაში – რეჯო-დი-კალაბრია, რომელიც კალაბრიის რეგიონში ამავე სახელწოდების პროვინციის ადმინისტრაციული ცენტრია. მდებარეობს

აპენინის ნახევარკუნძულის უკიდურეს სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში. ძველ რუკებზე აღნიშნულია, როგორც Reggio. 173, 175, 188.

როიკო – „ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ტექსტის მიხედვით, მდინარე უნდა ყოფილიყო აპენინის ნახევარკუნძულის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში. 173.

სალინო – ტირენიის ზღვის შემადგენელი ნაწილი, სალინეს (სალერნოს) ყურე. მდებარეობს აპენინის ნახევარკუნძულის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში, კერძოდ, კალაბრიაში. 173, 175.

სიცილია – თანამედროვე სიცილია, ყველაზე დიდი კუნძული ხმელთაშუა ზღვაში, იტალიის ავტონომიური რეგიონი. 25, 38, 51, 114, 119, 180, 181, 182, 190.

სიმონიდი – ადგილი იტალიაში, კუნძულ სიცილიაზე, ქალაქ ტაორმინაში, ფალკონის საკერპოს მახლობლად. 68.

სვრაკუსე – იგივე სირაკუზა, ქალაქი და ნავსადგური იტალიაში, კუნძულ სიცილიის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, ნაწილობრივ კუნძულ ორტიჯაზე. 38, 62, 134, 151, 155, 161, 163, 168, 169, 170, 189.

სპარსეთი – აქ: ისტორიული სპარსეთის იმპერია, ძველი სახელმწიფო, რომელიც წარმოიშვა ირანის ტერიტორიაზე ძვ. წ. 558 წელს. 204, 216.

ტავრომენია – იგივე ტაორმინა, ისტორიული ქალაქი სიცილიის აღმოსავლეთ სანაპიროზე. 38, 59, 119, 155, 161, 162, 172, 180, 184.

ტერენტო (ტარანტო) – ტარანტოს პროვინციის დედაქალაქი აპულიის რეგიონში, იტალიის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სა-
ნაპიროზე. 119, 173, 174.

ტერმინი – შესაძლოა, ეს იყოს თერმინი იმერესი (Termini Imerese), ქალაქი სიცილიის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნა-
წილში, ქალაქ პალერმოს სამხრეთ-აღმოსავლეთით. კართაგენელებმა მას უწოდეს „თერმინი ჰიმერესი“ ახ-
ლომდებარე ჰიმერას განადგურების შემდეგ, ძვ. წ. 409 წელს. 116.

ტიტო – სავარაუდოდ, ტაორმინის ახლოს მდებარე ზღვისპი-
რა დასახლება ეტნის მთის აღმოსავლეთით. 116.

ტრაფეკი – კასტორთან ახლოს მდებარე მხარე, აპენინის ნა-
ხევარკუნძულის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში. 173.

ფალკონი – ადგილი კუნძულ სიცილიაზე, ქალაქ ტაორმინაში,
სადაც აღმართული იყო ფალკონის კერპი. 51, 165.

ქალკიდონი – იგივე ქალკედონი (ბერძ. Χαλκιδών), ანტიკური
ხანის ქალაქი. მდებარეობდა მცირე აზიის ნახევარკუნ-
ძულის დასავლეთით, მარმარილოს ზღვის სანაპიროზე.
დღეს წარმოადგენს სტამბოლის აზიური ნაწილის ერთ-
ერთ რაიონს, სახელწოდებით „ქადიქიოი.“ 257.

ნისქლოვანი – სავარაუდოდ, ეტნის მთის მიმდებარე ერთ-ერ-
თი სოფელი, სადაც ისტორიულად მრავლად იყო ქარისა
და წყლის ნისქვილები: ზაფერანა, ეტნია, მილო, ბელპა-
სო თუ სხვ. 116.

ხერხოვანის მთა (Monte Chercovano) – შესაძლოა, ეს იყოს მთა
ჩერკოვანო სამხრეთ-იტალიაში. 173.

პრომათ საჯელმწიფო – რომის იმპერია.

პრომი – რომის უძველესი იმპერიის დედაქალაქი. 37, 175, 191, 200, 251.

პურიასტანი – იგივე ისრაელი. 26.

ლექსიკონი

ავშარა – ლაგამი 148,22.

აზნაურება – თავისუფლება 83,24-25; 139,6.

ამის ჯერისათვის – ამის გამო; ამის შესახებ 60,15-16; 93,18;
96,9; 222,19; 230,28.

ანთრაკი – ძვირფასი ქვა, ცეცხლის ან ნაკვერცხლის ფერი
184,5.

ანტაკრად – მოწინააღმდეგედ 46,20-21.

არასადაჯო – არსაიდან 28,1.

არგანი – ჯოხი 230,18; 230,28; 231,24.

არდაბაგი – გოდოლი 59,12.

ასიანური – აზიური 57,11.

აღმოსავალი – აღმოსავლეთი 35,20; 43,4; 54,20; 57,23; 58,1-
2; 75,9; 82,22; 89,18; 103,9; 156,2; 156,3; 156,5; 186,15;
186,16.

აღმქუმელი – ამლები, წამლები, ამყვანი, წამყვანი 103-104.

აღნომი (აღნუმი) – აღლუმი 67,25; 68,4; 70,25; 118,13; 118,14.

აღვრსხმა – ლაგმის დადება, ლაგმის ამოდება 53,12; 65,2;
86,21; 128,12.

აღვრსხმული – ლაგამდადებული, ლაგამამოდებული 56,3.

აღქუმა – აყვანა, აღება (აღიხუნა) 83,9; 112,9; 133,14; 174,4;
178,6-7; 215,5.

ბაგინი – ბომონი, საკურთხეველი 250,3.

ბაკი – ეზო, საჩეხი 58,14.

ბარძიმი – ზიარების ჭურჭელი 51,5; 51,9; 266,2; 266,8; 267,4;
267,5; 267,7; 267,13; 268,6; 269,2; 270,15.

ბობლანი – დაფი, დაირა 239,13.

ბომონი – კერპთა ტაძარი, საკურთხეველი 59,18; 66,2;
100,26; 155,7.

ბრპენი – ტყვია 181,4.

ბლუარი – სამხრეთი 103,9-10.

გამონწულილვით – გამონწილვით, დეტალურად 62,5-6.

განკრძალვა – აქ: მომზადება 48,19-20.
განრიცხვა – თავის დაღწევა, გადარჩენა, ხსნა 184,23; 212,9.
განრღვეული – დარღვეული, დავარდნილი 104,16; 157,4.
განრცხვა – გარეცხვა 267,6.
განქარება – აქ: დახსნა, გაქრობა, მოსპობა 118,17; 193,8; 236,4.
განცდა – შეხედვა, ცქერა 149,9; 149,10.
გოდოლი – კოშკი 27,20; 28,9; 28,16; 31,2; 31,3; 32,12-13; 33,12; 34,6; 34,9; 34,17; 78,5; 186,13; 190,23.
გუადრუცი – ყუთი 257,2.
გულარძნილება – ბოროტება, ფლიდობა 44,25.
გულსავსე – დაიმედებული, მოიმედე 61,9; 149,22; 235,13.
გუჯარი – წიგნი, დაწერილი 32,16; 74,12; 146,11.
დაბძარვა – დახეთქვა, დაგლეჯა 211,25; 217,17; 218,12; 218,24; 221,11.
დაბძარული – გაბზარული, დაბზარული 230,11.
დაგბოლვილი – აქ: მოხარშული 149,6.
დაკუეთება – დანარცხება, დახეთქება 42,8; 194,18; 218,25.
დამაშურალი – დაღლილი, დაქანცული 29,4; 149,24; 185,16.
დამოკიდება – ჩამოკიდება 153,10; 254,11.
დამშჭუალვა – დალურსმვა, დაჭდობა 65,6; 233, 13-14.
დამჭირვა – დაჭერა, დაცვა, დაკავება 221,17; 232,16.
დასავალი – დასავლეთი 37,1-2; 37,12; 103,9; 155,22; 186,15.
დალაცათუ – თუმცაღა 26,20; 35,8; 49,3; 65,12; 70,22; 92,12; 98,5; 170,5-6; 176,10; 215-216; 243,8; 269,12; 272,5; 273,3-4.
დალუანება – ზრუნვა, მოვლა 27,11.
დანიდვა – დანიშვნა 125,15.
დაცსნილი – დარღვეული, პარალიზებული 220,28; 220,29; 222,24; 223,25.
დიდფასი – ძვირფასი, მაღალი ღირებულების 30,15-16.
დირე – მორი, ძელი 183,23.
დრაჰკანი – ოქროს ფული, იწონიდა 4 გრამს. 175,16; 262,15; 264,16; 275,18.

- ეგუტერი** – ეკლესია, მცირე სამლოცველო 97,12; 199,7.
- ეკლოგია** – ძღვენი, შესაწირავი 259,12-13.
- ემბაზი** – საბანელი, განსაწმენდელი 104,5; 107,15; 127,5; 152,3.
- ერგასისთავი** – ორმოცდაათის მეთაური 69,3-4.
- ერთბამად** – ერთპირად, ერთხმად 82,20; 111,15-16; 168,17; 181,11-12; 214,7.
- ეფუდებრი** – ჩვენი ტექსტის მიხედვით, ის არის წიგნი, სადაც ნათლობის შემდეგ მონათლულთა სახელებს იწერდნენ. როგორც ჩანს, იგულისხმება ის, რომ აღნიშნულ წიგნში რაღაც ინფორმაცია (ჩვენს შემთხვევაში, მონათლულთა ვინაობა) იყო უწყებული. 112,17.
- ექსორია** – გაძევება, განდევნა 43,13.
- ეცხლისმოყუარე** – ფულის მოყვარე 48,1.
- ეცხლისმოყუარება** – ფულის სიყვარული 76,20; 110,13-14.
- ვიეთმე** – ვინმე, ვიღაც 128,5; 196,24.
- ვინაჲ** – 1. საიდან 97,11; 154,3; 157,17; 158,9; 175,10; 274,15; 2. სად 38,5.
- ვინაჲ-იგი** – 1. საიდანაც 28,1; 47,4-5; 189,17; 195,18; 2. სადაც 46,7; 85,2; 155,22-23; 196,2.
- ვინაჲცა** – 1. საიდანაც 43,15; 76,1; 84,14; 2. სადაც 48,17; 102,23; 3. საითკენაც 34,8.
- ზამარაღდი** – ზურმუხტი 184,5-6.
- ზახება** – ძახება, ყვირილი, ღმუილი 54,16; 119,19; 179,23; 181,11; 181,13; 181,16; 183,8; 256,6.
- ზედაჲს-ზედა** – ზედიზედ, ხშირად, მუდამ 114,3; 174,9.
- ზოგად** – ერთად 51,17; 62,20; 72,12; 87,16; 103,22; 166,17; 171,14; 273,18; 274,11.
- ზორვა** – წირვა (წარმართული მსხვერპლშენიშვნა) 45,6; 61,12; 78,12; 87,21; 99,20-21; 122,11; 132,17; 139,13; 204,9; 204,18.
- ზრახვა** – 1. ფიქრი, მოსაზრება; ჩანაფიქრი, განზრახვა; 78,26; 83,20; 125,9; 127,6; 128,13; 129,4; 129,10; 129,13; 133,23; 172,23; 182,4; 182,5; 182,8; 193,5; 193,13;

201,24; 207,23; 2. საუბარი, ლაპარაკი 32,10; 43,10; 66,1; 168,15, და სხვ.

ზუაობა – ამპარტავენება, ამაყობა, ზვიადობა 208,23; 209-210.

თანამეინავე – თანამესუფრე 130,6; 229,22.

თეატრონი – სანახაობის ადგილი 243,15; 244,9; 251,17.

თვნიერ – გარდა, გარეშე 46,19; 53,21; 54,5; 65,10; 89,2; 108,9; 108,19; 112,6-7; 112,16; 119,15; 161,11; 196,14.

თვსაგან – ცალკე, მარტო 26,13; 34,9; 48,12; 92,3; 120,8; 126,5-6; 130,11; 130,12.

ინაწისდგმა – სუფრასთან ჯდომა 113,19; 118,8.

იქცევისი – მბრუნავი, მოტრიალე 76,6.

იძრვისი – მოძრავი, ქვენარმავალი 76,3; 77,13; 204,15.

კალა – კალა 181,4.

კარაული – ვირი, სახედარი 149,7.

კაცად-კაცადი – თითოეული 31,16; 47,10; 51,11-12; 60,14; 81,14; 84,19; 86,4; 92,2-3; 102,2; 103,22; 137,6-7; 139,1; 140,24; 141,10; 141,17; 145,15; 157,7-8; 158,19; 167,3; 171,5; 185,17.

კენტინარი – ასიანი, ასლიტრიანი 202,3.

კერეონი – ცვილის დიდი სანთელი 166,1; 169,22.

კეცი – აქ: გამომწვარი კრამიტი 90,7; 90,24-25; 110,8.

კისაკი – ქისა 259,15; 260,6; 260,10; 262,9; 262,13; 264,17; 271,5; 271,13; 273,13; 274,12; 275,4; 275,6-7; 275,9.

კოლტი – ჯოგი, გროვა 102,20.

კრიტული – დაკავშირებულია კრეტასთან (ძველი ბერძ. Κρήτη), რომელიც ხმელთაშუა ზღვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კუნძულია. „კრიტული ზეთი“ უნდა მიუთითებდეს კრეტიდან ჩამოტანილ ზეთიუნის ზეთს, რაც მაშინ მაღალი ხარისხით იყო ცნობილი. 57,11-12.

კრჩხიალება – კივილი 196,23.

კურო – ხარი 177,13; 177,15.

კუროჯსთავი – ასკილი, ნარშავი, ეკლის ბუჩქი 75,24.

ლაქუარდი – ოღრო-ჩოღრო ქვა 90,7.

ლეგეონი – გუნდი, ჯარი, მრავალი, ბევრი 164,15.

ლიტონი – უბრალო 40,24-25.
ლიქნა – მოტყუება, შეგულიანება, ტკბილად უბნობა, ალერ-
 სობა 240,8.
ლუსკუმა – კუბო 197,19; 199,8; 199,17; 200,8-9; 257,7.
მაგებელი – მარჯვე 52,10.
მათთანანი – მათთან მყოფნი 38,13.
მამული – მამაპაპური, მშობლიური, მამობრივი 52,14; 127,10;
 135,8; 144,4; 144,8; 144,12; 191,6; 193,7; 240,5.
მანგალი – ნამგალი 153,16-17.
მარზაპანი – მხარის (რეგიონის) მმართველი, გამგებელი
 231,5; 231,8; 231,9; 232,5; 234,16.
მარცხლ – მარცხნივ 179,21.
მარჯუება – აქ: ხელშეწყობა („უკუეთუ ჰაერისაგან მარჯუე-
 ბაჲ იქმნას“) 38,6-7.
მარჯულ – მარჯვნივ 179,21.
მაშურალი – დაღლილი, დაქანცული, გარჯილი 123,4.
მგზავრ – გზაში, მგზავრობისას, მგზავრობის დროს 206,1;
 206,6.
მეგანძური – საუნჯის, განძის პატრონი / მოყვარული 173,6.
მეინაჲე – ინაჲით მჯდომარე, წვეული, სუფრასთან მჯდომი
 57,16; 61,3; 128,17; 129,18; 131,20.
მეოტი – გაქცეული 119,20; 178,6.
მეპანდოქსე – პანდოქიონის მეპატრონე. იხ. პანდოქიონი
 259,18-19; 260,1-2; 260,6; 260,9; 261,6; 261,10; 262,2;
 264,13; 264,16; 265,6.
მეყსა შინა – სწრაფად, უეცრად, მყისიერად 52,12.
მთიები – ცისკრის ვარსკვლავი, პლანეტა ვენერა 116,20.
მილიონი – სიგრძის საზომი ერთეული, დაახლ. 1,5 კმ. 273,11.
მიმოდადება – ქადაგება, მითხრობა 36,21.
მისტანანი – 156,4; 167,7; 172,13; 178,6; 180,4.
მიუკუე – საუკუნოდ, სამარადისოდ 47,14.
მკელობელი – კოჭლი 64,4; 104,15; 157,4; 238,5.
მკსინვარე – ფიცხელი, სუსხიანი, განრისხებული 182,5.
მლევანი – მსგავსი 243,9.

მნე – აქ: მსახური 50,11; 192,9; 193,4; 193,25; 195,21.
მოისრობა – მშვილდოსნობა 176,21.
მორეწვა – შოვნა, შეძენა 49,13; 105,16.
მორჩი – რტო 143,16.
მოსწრაფე – გულმოდგინე, მოჩქარე 33,23; 35,17; 216,20; 257,13; 270,11.
მოსწრაფება – გულმოდგინება 90,5; 110,4; 135,17; 142,5-6; 160,22; 168,25; 204,23; 223,22; 239,9.
მოურნე – მზრუნველი, მეურვე 115,5.
მოქალაქობა – მოღვაწეობა 25,1; 25,11; 203,11.
მოქცეული – მობრუნებული, მოტრიალებული 30,3.
მოღება – მოტანა, მოყვანა 32,18; 32,19; 43,21; 49,10; 74,12; 80,5; 158,20; 173,6; 214,17-18; 217,20; 231,25, და სხვ.
მოშურება – წარმომართება, მოსვლა 38,16; 63,15; 166,18; 168,20.
მონესე – მონაზონი, ბერი 123,11; 203,2; 265,6.
მონესეობა – მონაზვნად, ბერად შედგომა 263,4.
მონლედ – მონდომებით 36,23; 68,18; 190,5; 212,4.
მოხუმა – მოტანა 50,15; 65,3-4.
მრწემი – უმცროსი 132,1; 132,6.
მსტოვარი – მზვერავი, ჯაშუში, მოთვალთვალე 179,12.
მტარვალ – ჯალათი, ჯარისკაცი 128,1; 128,16; 132,5; 132,13; 198,5; 211,23; 213,19; 213,20; 215,6; 218,11; 218,22; 219,17; 220,29; 233,28-29; 234,26; 243,18.
მტილი – ბალი, ბოსტანი 52,2; 52,12; 52,13; 214,2.
მურტი – მირტი, მარადმწვანე ბუჩქი თეთრი სურნელოვანი ყვავილებით 94,9; 94,18; 95,22; 99,6; 235,10.
მშვნარე – მშვინიერი, სულიერი 42,24.
ნაბრძლი – იარის ნაკვალევი 109,23.
ნაზორავი // ნაზორევი – შეწირული, მსხვერპლი 92,1; 101,13; 231,26.
ნაკლულევანება – სიღარიბე, სიდუხჭირე 105,14-15; 105,21; 238,16.
ნანდვლე – ნამდვილად, მართლა 67,7; 85,20.

ნაცილი – ცილი, ტყუილი 97,3.

ნახპეტი – ტომის, ან ქვეყნის მთავარი 59,4; 59,14; 95,24; 231,5.

ნესტუ – საყვირი, სალამური 69,5; 86,3.

ნოსაური – შეიძლება იყოს ბერძნული „ნესოს“ (νῆσις) მოდიფიკაცია, რაც ნიშნავს „კუნძულს,“ ან ბერძნული კნოსოსისთვის (Κνωσός) თავკიდური კ-ს ჩამოშორებით მიღებული სიტყვა. კრეტა (მათ შორის, კნოსოსი) ცნობილი იყო ზეთისხილის ზეთითა და ღვინით, რაც შეესაბამება კონტექსტს. 57,12.

ოტება – გაქცევა, განდევნა 53,24; 95,5; 96,11; 103,11; 126,11; 161,18; 174,4; 185,13.

ოქროლესული – მოოქრული 59,18; 90,25.

ოქროქანდაკებული – მოოქრული 142,21; 178,23.

პანდოქიონი – სადგომი, ღამის გასათევი 259,17; 261,7.

პარეხი – ნაპრაღი კლდეთა შორის, ორმო 198,20.

პორფირი – ძვირფასი ქსოვილის მუქი წითელი ფერის გრძელი მოსასხამი, რომლითაც იმოსებოდნენ სახელმწიფოს უმაღლესი წარმომადგენლები მნიშვნელოვანი მოვლენების დროს. 99,9; 183,16.

პრეტორი – კონსულის ან დიქტატორის ტიტული ძველ რომში; შემდეგში უმაღლესი სასამართლო ხელისუფალი; მთავრის ტაძარი 95,22; 105,3; 192,26; 193,5; 193,24; 193,25; 194,6; 195,5; 195,21; 196,6; 198,3-4.

ჟამითი-ჟამად – დროდან დრომდე, დროგამოშვებით 80,24.

ჟამისად – დროებით 172,20; 228,20.

ჟამისწირვა – ლიტურგია 32,14; 42,18; 51,9; 70,16; 91,1; 106,6; 112,23; 117,7; 120,20; 121,11; 121,12; 121,21; 133,22; 137,15-16; 138,3; 141,18-19; 147,10-11; 147,13; 147,23; 159-160; 167,17-18; 167,20; 192,19-20.

რაბამი – რაზომ, როგორი, რამდენი 77,17-18.

რაჰზომ – როგორ, რაოდენ 169,15.

რეცა – თითქოს, ვითომც 70,21; 212,19; 233,28; 240,8.

რვალი – სპილენძი 45,6; 110,8; 181,3.

როკვა – ცეკვა 194,9.
როჭიკი – საზრდელი, ულუფა, საგზალი, საფასური, გასამრჯელო 69,1; 175,17.
საბანელი – აქ: სანათლავი, საბანაო 26,9.
საბასრობელი – დასაციინი, გასაკიცხი, დასაგმობი 251,17.
საბელი – თოკი, ბანარი 101,17; 214,18; 214,28; 222,23; 269,4.
საზმნელი (ზმნობა ზმნის მიმღეობა: მისნობა, წინასწარცნობა) – გამოსაცნობი, სავარაუდო, განსაჭვრეტი 45,1.
საზორველი – მსხვერპლად შესანირი 52,19; 61,10.
საზრდელი – საჭმელი, საკვები 29,3; 29,6; 63,24-25; 72,15; 72,22; 102,6; 102,9-10; 215,17.
სათხროლი – ბარი 89,22.
საკრველი – შესაკრავი 84,6; 99,24; 128,15-16; 213,22-23.
სალმობა – ტკივილი 43,16; 76,2; 110,21.
სამარხო – სამარხი, საფლავი 34,17; 34,24; 133,18; 135,14-15; 199,6; 200,2-3; 200,4; 200,6; 202,10; 202,24; 203,1; 203,12.
სანათლო – ნათლობისთვის განკუთვნილი 152,9; 158,20.
სარო – კვიპაროსი 120,16; 151,23.
სარწყული – წყლის ჭურჭელი 101,12.
სატფურება – ენკენია, ენკენობა: ტაძრის კურთხევის ქრისტიანული დღესასწაული 91,14; 91,26.
საფასე – სიმდიდრე, ქონება 31,4; 52,14; 69,1; 105,16; 110,17; 119,12; 202,7; 249,18; 258,10; 259,13; 275,1; 275,7-8; 275,16.
სანერტელი – საჩხვლეტელი 233,14; 233,19.
სახე – აქ: სახლი 26,12; 60,14-15; 83,13; 84,25; 85,25; 86,5; 88,5; 106,7; 113,9; 137,7; 150,2; 160,1; 167,14; 186,3; 265,8; 271,4.
სახიერება – სიკეთე 42,21; 48,8-9; 74,18; 77,8; 91,10; 191,4; 228,19.
სახიერი – კეთილი 30,4-5; 34,15; 44,14; 55,3; 68,6; 69,25; 77,19; 88,19; 115,10-11; 144,10; 156,23; 191,17-18.
სერი – ვახშამი 69,4; 71,5; 132,10; 144,23.

სერტყოვანი – ტყიანი, მაღნაროვანი 158,3.
სიბორგილე – სიცოფე, უზომო აღტყინება 132,12.
სიმრთელე – ჯანმრთელობა 108,10.
სისხლვა – სისხლისღვრა 144,2.
სიხენეშე – სიბოროტე, უგუნურობა, უსაქციელობა 107,15.
სნება – სნეულება, ავადმყოფობა 194,1.
სომანიტელი – ებრ. מִשְׁנֵם *Šūnēm*; ბერძ. Σουσάν-შუნემელი. შუნე-
 მი, სომანი დადასტურებულია ძვ. აღთქმის ძვ. ქართულ
 თარგმანში, კერძოდ, ოშკის ბიბლიაში. პატარა სოფელი
 ისაქარის ტომის მფლობელობაში. მდებარეობდა იეზრე-
 ელის (იგივე მაგედონის) ველთან, გილბოას მთის ჩრდი-
 ლოეთით. 149,26.
სრბა – აქ: სვლა, დინება 109,6; 128,6; 153,17; 169,7; 235,23;
 261,4; 275,6.
სტავრა – ძვირფასი ქსოვილი, ფარჩა 146,10; 203,4.
სურვიელ – მსურველი 29,21; 69,15; 140,2; 210,27; 226,14-15;
 226,20.
ტაბასტა – ლოგინი, საწოლი 57,10-11.
ტაბლა – მაგიდა, სუფრა 57,16; 57,18; 57,19; 68,3; 71,2; 72,17;
 91,13; 91,15; 92,2; 118,7; 118,11; 126,5; 132,9; 138,13;
 260,4; 267,3.
ტარიგი – კრავი, თოხლი, ცხვარი 83,8.
ტენება – წყვეტა, მიწყდომა 116,13; 116,15; 116,17.
ტვრთმძიმე – მძიმე ტვირთის მზიდველი 123,4.
ტყევა – გოდება, ტირილი, მოთქმა თავში ცემით; გლოვა 92,
 22-23; 255,4.
უაღრეს ბუნებისა – ბუნებრივ შესაძლებლობებზე აღმატებუ-
 ლი 61,21.
უდებება – აქ: უკეთურობა 210,5.
უდებყოფა – დაზარება, უსაქმურობა 32,6-7.
უმგბარი – ნედლი, მოუხარშავი 113,22; 118,10; 138,15.
უმრწმესი – უმცროსი 123,11; 123,15;
უპოვარება – სიღარიბე 105,23.

ურაკპარაკი – მოედანი, ქუჩა 240,10; 241,12-13; 243,10-11; 251,7.

ურიდად – ურცხვად, უნამუსოდ 213,21.

უტევანი – სიგრძის ერთეული, უდრის 125 ნაბიჯს. 35,26; 56,12; 66,11; 66,18; 160,20.

უქცევალად – ურყევად 69,21; 82,19.

ულუნელი – მოუვლელი, ზრუნვამოკლებული 223,4.

უცნება – მოჩვენება, ჩვენება, ზმანება 54,9; 61,13; 65,14-15; 66,3; 66,17; 86,23; 100,12; 160,2; 169,11; 169,19.

უჯამლო – ფეხშიშველი 203,2.

უჯერო – უღირსი, შეუფერებელი, უმსგავსი, ურიგო 219,13; 233,11-12;

უჯეროდ – უღირსად, შეუფერებლად, უმსგავსად, ურიგოდ 245,5.

უჯეროება – უმსგავსობა 234,28.

ფერცხალი – ნეკნი 75,7.

ფეშხუმი – საზიარებელი ჭურჭელი ბარძიმთან ერთად 51,9.

ფრჯივ – ფეხით, ქვეითად 79,18.

ქადება – აქ: დამუქრება, მუქარა 132,24; 227,15.

ქალაქეტი – ქალაქის თავი 57,4; 57,13; 67,17; 68,16; 69,13; 115,13-14; 115,19; 115,21-22; 122,6; 123,22; 126,1-2; 126,13; 127,8; 127,19; 128,20; 131,17; 136,9-10; 136,20; 143,10; 143,19; 192,27.

ქარტა – ფურცელი 33,25; 50,16-17; 51,8; 171,22.

ქენება – თხოვნა, აღთქმა 131,11.

ქვისხურო – იგივეა, რაც კალატოზი 202,6.

ქორი – ზედა სახლი, ზედა სართული 57,20.

შეგვანება – შეშვენება, შეფერება 27,12-13.

შემსჭუალვა – მიჭედება, განმსჭვალვა 49,8-9.

შერჩულვა – აქ: რჩევა 122,12.

შეტყუილი – ტყუილი 246,10.

შთაჯდომა – ჩაგდება 56,16-17; 66,17-18.

ჩრდილო – ჩრდილოეთი 51,15-16; 103,9; 174,6; 186,15-16.

ჩქუეფება – ხეთქება, შფოთვა 196,15.

ცისად-ცისად გუემულება – მთვარეულობა 36,16; 157,5.
 ცისად-ცისად გუემული – მთვარეული 157,5.
 ძი – თუ 54,19; 59,8; 108,3.
 ძოლან – წელან 244,2.
 ძვრისმოცსენე – ბოროტების დამხსომებელი, შურის შემნახა-
 ვი, გულმანკიერი 47,23.
 ძვრუცსენებელი – ბოროტის არმომხსენე, არაგულდრძო
 247,14.
 ნადიერად – ნადილით, სურვილით 57,18; 227,14.
 ნალა – ჩირქი 223,23.
 ნარმატება – აღორძინება, გადამეტება, წინსვლა 26,15; 44,6.
 ნარმდებება – თავხედობა, ურცხვობა 252,13; 256,7-8.
 ნარმოტყუნა – იავარყოფა, დატყვევება 46-47; 183,17-18.
 წინაყოფა – წინ დადგმა, დადება 40,23.
 წინდი – გირაო 91,8.
 წრტიალეა – აქ: ხმა, ყვირილი 109,3-4.
 წრტიალი – აქ: უხეში, მყიფიანა 59,3.
 წუთხი – წყლული, ჩირქი, გამონადენი 109,2; 223,2.
 წურთნა – წვრთნა, განსწავლა, სწავლა 27,21; 39,21; 142,1.
 წყლითმანკიერი – წყალმანკიერი 104,16.
 ჭამადი – საჭმელი 71,4-5; 72,14; 118,11; 149,23; 176,15.
 ჭიმი – ალვირი, ლაგამი 109,13.
 ხატი – სახე, გარეგნობა, გამოსახულება 33,1; 33,6; 33,7;
 34,10; 54,13; 55,1; 55,2; 65,7; 71,13; 99,16; 120,16;
 120,23; 151,20; 152,5; 153,6; 153,8; 153,22; 156,7; 186,9;
 186,10; 187,3; 202,16; 202,18; 230,20.
 ხვალისა დლე – მეორე დღეს 32,12; 41,18; 63,26; 69,2; 69,4;
 89,23; 96,15; 102,5; 103,14; 106,10; 114,8; 119,4-5;
 120,13; 121,5; 148,4; 158,18; 165,6; 165,21-22; 172,15;
 185,1; 209,3.
 ხლდომა – ახტომა, შეხტომა 273,11.
 ჭამლი – ფეხსაცმელი 79,10;
 ჯდომა – წინააღმდეგობა, დავა, ბრძოლა 76,20; 235,12.
 ჯელყოფა – გარჯა, კეთება, დაწყება 25,5; 68,21; 135,16.

წმარება – დაჭირვება 110,17-18.

წმისყოფა – დაყვირება, ხმის ამოღება, ხმოზა 40,14; 55,25;
71,18; 99,22; 101,9; 111,15; 143,16; 154,25; 179,22;
194,22; 195,6; 211,19; 218,7; 227,1; 230,2; 230,11;
231,21; 233,11; 243,14; 245,12.

წმელი – ხმელეთი 52,21; 64,21; 251,10; 268,11; 269,5.

წნარცუ – ხრამი, თხრილი, ორმო 233,6.

ჯერჩინება – ნება, მიჩნევა, გულგება 40,10; 47,4; 57,14;
69,20; 77,9; 82,8; 85,14; 91,11; 214,12.

ჯმნა – მოშორება, გამიჯვნა, გაცლა, გამოთხოვება 30,18;
155,20; 155,23; 155,25.

ჰოროლი – შუბი 176,21; 183,23.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. აბულაძე, ი. (1973). ძველი ქართული ენის ლექსიკონი. გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.
2. ბეზარაშვილი, ქ. (2004). რიტორიკისა და თარგმანის თეორია და პრაქტიკა გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებათა ქართული თარგმანების მიხედვით, თბილისი.
3. ბეზარაშვილი, ქ., მაჭავარიანი, მ. (1995). გრიგოლ ღვთისმეტყველის II და III ჰომილიების ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანების თავისებურებანი და ეფრემ მცირის ერთი ანდერძ-მინაწერი, ფილოლოგიური ძიებანი, II, კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, თბილისი, 1995.
4. გაბიძაშვილი, ე. (2004). ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფია / ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია, 1, ჰაგიოგრაფია, რედ. ქეთევან ასათიანი, ეთერ ბერუაშვილი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, თბილისი.
5. გაბიძაშვილი, ე. (2010). შრომები, II, ფილოლოგიურ-ტექსტოლოგიური ნარკვევები, ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, თბილისი.
6. გარიტი, ჟ. (1980). სინის მთის ქართული ხელნაწერები (ფრანგულიდან თარგმნა ცისანა ბიბილეიშვილმა): კადმოსი, 9, 2017: <file:///C:/Users/W10/Downloads/irina,+327-333.pdf>
- სტატია ხელმისაწვდომი იყო 2024 წლის 19 დეკემბერს.
7. გიგაშვილი, ქ. (რედ.) (2021). ათონის მწიგნობრულ-ლიტერატურული სკოლის ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიული მემკვიდრეობა, ნაწილი I, ექვთიმე ათონელი (მთანმედელი), ტომი I, გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბილისი.

8. გიგაშვილი, ქ. (რედ.) (2022). ათონის მწიგნობრულ-ლიტერატურული სკოლის ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიული მემკვიდრეობა, ნაწილი I, ექვთიმე ათონელი (მთანმიდელი), ტომი I, გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბილისი.
9. გიორგი მთანმიდელის „დიდი სვინაქსარი“, საეკლესიო კალენდარი 2003 წლისთვის. (2002). გამოსცა მ. დოლაქიძემ, თბილისი.
10. დამასკელი, ი. (2018). მართლმადიდებელი სარწმუნოების ზედმიწევნითი გადმოცემა. მთარგმნელი ედიშერ ჭელიძე, თბილისი.
11. დოლაქიძე, მ., ჩიტუნაშვილი, დ. (2017). დიდი სვინაქსარი, გიორგი მთანმიდელი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს და სამეცნიერო აპარატი დაურთეს მანანა დოლაქიძემ და დალი ჩიტუნაშვილმა, კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, თბილისი.
12. ზვიადაძე, გ. (2011). წმიდა გრიგოლ ნოსელი, ქალწულებისათვის და საღმრთო მშობელთა მოქალაქობისა, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, კომენტარები და ტერმინოლოგიური ლექსიკონი დაურთო პროტოპრესვიტერმა გიორგი ზვიადაძემ, „მერიდიანი“, თბილისი.
13. ილარიონი. (1836). ქართული წიგნების სახელები ივერიის მონასტერსა შინა მღებარეთა. შედის: Цагарели, А. А. (1886). Сведения о памятниках грузинской письменности вып., I, СПб.
14. თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები. (1970). პირველი კრებული / რედაქტორი ივ. გიგინეიშვილი. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, ენათმეცნიერების ინსტიტუტი.
15. კარანაძე, მ. (2005). ათონური კოლექციის ქართულ ხელნაწერთა პალეოგრაფიული თავისებურებანი (X-XIII სს. 28

ნუსხის საფუძველზე), მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, 21. თბილისი.

16. კეკელიძე, კ. (1943). რომანი „ტავრომენიანი“ ძველ ქართულ ლიტერატურაში: ლიტერატურული ძიებანი, I, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტი, თბილისი.
17. კეკელიძე, კ. (1945). რომანი „ტავრომენიანი“ ძველ ქართულ ლიტერატურაში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, II, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
18. კეკელიძე, კ. (1951). ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, ტომი პირველი, მესამე გადამუშავებული და შევსებული გამოცემა, სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი.
19. კეკელიძე, კ. (1957). ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, V ტომი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, თბილისი.
20. კეკელიძე, კ. (1980). ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ორ ტომად, ტომი I, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.
21. კოჭლამაზაშვილი, ე. (2003). პავლეს ეპისტოლეთა განმარტება, გამოკრებული იოვანე ოქროპირისა და სხვა წმიდა მამათა თხზულებებიდან, თარგმნილი ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და წინასიტყვაობა დაურთო ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა, თბილისი.
22. კოჭლამაზაშვილი, ე. (2014ა). ეფთვიმე მთაწმიდელის „რჩევით გამოკრებულნი“, ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი, VII, თბილისი.

23. კოჭლამაზაშვილი, ე. (2014ბ). ეტაპობრიობა ეფთვიმე მთანმიდელის მთარგმნელობით მოღვაწეობაში, ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი, VII, თბილისი.
24. მაჭავარიანი, მ. (2004-2005). წმ. დიმიტრი თესალონიკელის „შესხმა“ ქართულ მწერლობაში, მაცნე, ელს, თბილისი.
25. მელიქიშვილი, ნ. (2015). წმიდა იოანე ოქროპირის ჰომილეთიკური კრებული „მარგალიტი“, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა წაუმძღვარა და ლექსიკონი დაურთო ნინო მელიქიშვილმა, თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის გამომცემლობა, თბილისი.
26. მენაბდე, ლ. (1980). ძველი ქართული მწერლობის კერები, II, თბ., თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
27. მთანმიდელი, გ. (1967). ცხორებაჲ იოვანესი და ეფთვმესი: ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, წიგნი II (XI-XV სს.), ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.
28. ოთხმეზური, თ. (2016). მაქსიმე აღმსარებლის Ambiguorum liber ქართულ მთარგმნელობით ტრადიციაში, კ.კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, თბილისი.
29. ორბელიანი, ს.ს. (1949). სიტყვის კონა ქართული, რომელ არს ლექსიკონი, ს. იორდანიშვილის რედაქციითა და წინასიტყვაობით, საქართველოს სსრ სახელმწიფო გამომცემლობა, თბილისი.
30. ოქროპირი, ი. (1996). წმ. იოანე ოქროპირი, თარგმანებაჲ მათეს სახარებისაჲ, თარგმანი წმ. ეფთვიმე მთანმიდელისა, წიგნი I, ტექსტი უძველესი ხელნაწერების მიხედვით მოამზადეს მ. ბაბუხაძიამ, ლ. ბასილაიამ, ნ. დობორჯგინიძემ, დ. თვალთვაძემ, თ. კარსანიძემ, მ. მაჩხანელმა, ნ.

- შარაშენიძემ, ნ. შულაძემ, თ. ცოფურაშვილმა, თ. ცქიტიშვილმა, რედაქტორი მზექალა შანიძე, თბილისი.
31. რაფავა, მ. (1976). იოანე დამასკელი, დიალექტიკა, ქართული თარგმანების ტექსტი გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო მაია რაფავამ, „მეცნიერება“, თბილისი.
 32. სარჯველაძე, ზ. (1984). ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის შესავალი, განათლება, თბილისი.
 33. სარჯველაძე, ზ. (2001). ძველი ქართული ენის სიტყვის კონა. მთავარი რედაქტორი თ. გამყრელიძე, რედაქტორი ჭ. თევზაძე, თბილისის სულხან-საბა ორბელიანის სახელობის სახელმწიფო პედაგოგიური უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი.
 34. სარჯველაძე, ზ. (2004). ძველი ქართული ენა, „საქართველოს მაცნე“, თბილისი.
 35. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა / საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია), ტომი I. (1946). აკად. ს. ჯანაშიას რედაქციით. დასაბეჭდად მომზადებულია ხელნაწერთა განყოფილების თანამშრომლების ლ. ქუთათელაძისა და ნ. კასრაძის მიერ, ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი.
 36. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა / მუზეუმის ხელნაწერთა ახალი (Q) კოლექცია, ტომი I. (1957). შედგენილი ე. მეტრეველისა და ქრ. შარაშიძის მიერ, ილია აბულაძის რედაქციით, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმი,

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი.

37. სინური ოთხთავი / 978-979 წწ. (2010). ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა ელგუჯა გიუნაშვილმა. რედაქტორი უჩა ცინდელიანი. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორია „ორიონი“, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი.
38. ქართული ხელნაწერი წიგნი საზღვარგარეთ. (2018). შეადგინეს მაია კარანაძემ, ვლადიმერ კეკელიამ, ლელა შათირიშვილმა და ნესტან ჩხიკვაძემ / ნესტან ჩხიკვაძის რედაქციით. კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, თბილისი.
39. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა / ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა / ტომი 12. (1976). საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს: თ. ბრეგაძემ, ც. კახაბრიშვილმა, თ. მაგალობლიშვილმა, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ და ც. ჯღამაიამ. ელ მეტრეველის რედაქციით, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.
40. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ათონური კოლექცია, ნაკვეთი I. (1986). რედ. ელ. მეტრეველი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.
41. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, სინური კოლექცია, ნაკვეთი I. (1978). შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს ელ. მეტრეველმა, ც. ჭანკიევმა, ლ. ხევსურიანმა, ლ. ჯღამაიამ, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.

42. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, სინური კოლექცია, II ნაკვეთი. (1979). შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს ც. ჭანკიევმა და ლ. ჯღამაიამ, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.
43. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტომი I₁ (1974). შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს: თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ და ლ. ქუთათელაძემ ელ. მეტრეველის რედაქციით, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.
44. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტომი I₄. (1985). საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი. შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს: თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ ელ. მეტრეველის რედაქციით. გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.
45. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, სინური კოლექცია, ნაკვეთი III. (1987). შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს რ. გვარამიამ, ელ. მეტრეველმა, ც. ჭანკიევმა, ლ. ხევსურიაშვილმა, ლ. ჯღამაიამ, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.
46. ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმი, ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I. (1953). შედგენილია და დასაბეჭდად მომზადებული მუზეუმის მეცნიერი მუშაკის ე. ნიკოლაძის მიერ, რედ. კორნელი კეკელიძე, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი.
47. შანიძე, ა. (1945). ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია სამი შატბერდული ხელნაწერის მიხედვით: 897,

- 936 და 973 წწ. ძველი ქართული ენის ძეგლები. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, თბილისი.
48. ჩიკვატია, ნ., ტყეზურავა, ნ. (2022). წმ. ექვთიმე ათონელის „წინამძღუარში“ დაცული ანათემები და მათი კვალი „წმ. თეოდორე ედესელის ცხოვრებაში“, თბილისის სასულიერო აკადემია, საღვთისმეტყველო-სამეცნიერო შრომები XII-XIII, თბილისი.
 49. ჯავახიშვილი. ივ. (1947). სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, დასაბეჭდად მოამზადა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის კაბინეტმა, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი.
 50. Веселовский, А. Н. (1886). Эпизод о Тавре и Мении в апокрифическом житии св. Панкратия: Сборник отделения русского языка и словесности Академии Наук, т. XL, Петербург.
 51. Помяловский, И. (1900). Житие преподобного Паисия Великого и Тимофея патриарха Александрийского повествование о чудесах св. великомученика Мины, Изд. по рукописям Моск. синодальной б-ки И. Помяловский, Записки Историко-филологического факультета Санкт-Петербургского университета, Санкт-Петербург.
 52. Жордания, Ф. Э. (1903). Описание рукописей Тифлисского Церковного музея Карталино-Кахетинского духовенства / составленное Книга I / Издание Церковного музея, #12. Тифлис.
 53. Марр, Н. (1900). Агиографические Материалы по Грузинским Рукописям Ивера // Записки Восточного Отделения Императорского Русского Археологического Общества, ч. I, СПб., Типография Императорской Академии Наук.

54. Марр, Н. Я. (1903). Предварительный отчет о работах на Синае, веденных в сотрудничестве с И.А. Джаваховым, и в Иерусалиме, в поездку 1902 г. (апрель-ноябрь).
55. Марр, Н. Я. (1940). Описание Грузинских рукописей Синайского монастыря. Издательство Академии Наук СССР. Москва. Ленинград.
56. Творения преподобного отца нашего и исповедника Феодора Студита в русском переводе. (1908). Т. II. СПб.
57. Цагарели, А. А. (1886). Сведения о памятниках грузинской письменности вып., I, СПб.
58. Цагарели, А. (1888). Памятники Грузинской Старины в Святой Земле и на Синае: Православный Палестинский Сборник, т. IV, выпуск первый, Санктпетербург.
59. Цагарели, А. (1889). Каталог Грузинских рукописей Синайского монастыря: Сведения о помятниках грузинской письменности, вып II, Санктпетербург.
60. Хаханашвили, А. (1904). Труды по Востоковедению. изд. Лазаревского Института, вып. XIX.
61. ANALECTA BOLLANDIANA, TOMUS XXIX. Société des Bollandistes; Librairie Alphonse Picard et Fils.
62. Barnes, T. D. (1993). *Athanasius and Constantius: Theology and Politics in the Constantinian Empire*, Cambridge MA / London: Harvard University Press, 11.
63. BHG. (1909). Bibliotheca Hagiographica Graeca, Ediderunt Socii Bollandiani, Editio Altera Emendatior, Accedit Synopsis Metaphrastica, Société des Bollandistes, Bruxellis.
64. Blake, R. (1932). Catalogue des manuscrits géorgiens de la Bibliothèque de la Laure d'Iviron au Mont Athos, Revue de L'Orient chretien, 3 Série, t. VIII-IX.
65. Chapman, J. (1911). Montanists. In The Catholic Encyclopedia. New York: Robert Appleton Company:

<http://www.newadvent.org/cathen/10521a.htm>

66. Daffy, J., Bourbouhakis, E. (2003). Five Miracles of St. Menas, Byzantine Authors: Literary Activities and Preoccupations, Texts and Translations dedicated to the Memory of Nicolas Oikonomides, The Medieval Mediterranean, V. 49.
67. Delehay. H. (1905). H. Delehay, Les versions grecques des Actes des martyrs persans sous Sapor II, Patrologia Orientalis II. 4.
68. Delehay, H. (1910). *L'invention des reliques de saint Ménas à Constantinople*, De Smedt, C., Van Ortro, F., Delehay, H., Poncelet, A., Peeters, P., & Van de Vorst, C. (Eds.).
69. De Smedt, C., Van Ortro, F., Delehay, H., Poncelet, A., Peeters, P., & Van de Vorst, C. (Eds.). (1910). *Analecta Bollandiana*, T. 29. Société des Bollandistes; Librairie Alphonse Picard et Fils.
70. Devos, P. (1960). Le juif et le chrétien, un miracle de Sainte Ménas, *Analecta Bollandiana*, T. 78. Société des Bollandistes; Librairie Alphonse Picard et Fils.
71. Gallonio, A. (2013). The Tortures and Torments of the Christian Martyrs (A Modern Edition) / De SS. Martyrum Cruciatibus, by Reverend Father Antonio Gallonio, translated from the Latin by A.R. Allison, 1591, Revised and Edited into Contemporary English by Geoffrey K. Mondello, Boston Catholic Journal. Nihil autem nisi Jesu.
72. Garitte, G. (1956). Catalogue des manuscrits géorgiens littéraires du Mont Sinai, *Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium*, t. 165, Subsidia, v. 9. Louvain.
73. Garitte, G. (1980). Les manuscrits géorgiens du Sinai, *La Nouvelle Clio*, VII-VIII-IX (1955-56-57), 105-111. *Scripta Disiecta*, 1951-1977, I.

74. Geerard, M. (1974-2003). *Clavis Patrum Graecorum*. 5 vols. Turnhout: Brepols.
75. Gippert, J. (2013). *The Georgian Hagiorites and their Impact on the Centres of Georgian Eruditeness, Georgian Athonites and Christian Civilization, Religion and Spirituality*, D. Muskhelishvili (ed.), New York: Nova Science Publishers.
76. Gippert, Outtier, Kim et al. (2022). *Catalogue of the Georgian Manuscripts, Holy Monastery of Iviron*, Jost Gippert, Bernard Outtier, Sergey Kim in corporation with Ketevan Asatiani, Manana Dolakidze, Lali Jgamaia, Maia Karanadze, Mikheil Kavtaria, Lili Khevsuriani, Lia Kiknadze, Tinatin Tseradze, Tsitsino Guledani, Tinatin Jikurashvili, Eka Kvirkvelia, Giorgi Lomsadze, Sopio Sarjveladze, Mzekala Shanidze, Darejan Tvaltvadze and Georgios Boudalis, Mount athos.
77. Graffin, R., Nau, F. (1930). *Patrologia Orientalis*, v. 21. Paris.
78. Høgel, Ch. (2020). *Euthymios the Athonite, Greek-Georgian and Georgian-Greek Translator – and Metaphrast? Mélanges Bernard Flusin (Association des Amis du Centre d’Histoire et Civilisation de Byzance. Travaux et Mémoires, 23 / 1)*, A. Binggeli, V. Déroche, M. Stavrou (eds.).
79. *Inventaire détaillé des manuscrits géorgiens du monastère d’Ivèron, au mont Athos, rédigé en 1836, par le P. Hilarion, confesseur de Salomon II, dernier roi d’Iméreth, à la demande de l’archimandrite Séraphin, et traduit du géorgien par M. Brosset. Journ. as. 6° Sér. T. IX (1867) (dans la Notice sur le couvent ibérien du mont Athos, par M. Victor Langlois). t. IX.*
80. Lampe, A. (2005). *Patristic Greek Lexicon*, edited by G.W.H. Lampe, Oxford University Press, Oxford, First published 1961, Nineteenth edition.
81. Liddell, H., Scott, R. (1996). *A Greek-English Lexicon*, Compiled by Henry George Liddell and Robert Scott, Revised and

- Augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones, with the Assistance of Roderick McKenzie, Clarendon Press, Oxford.
82. Miedema, R. (1918). *De Wonderverhalen Van Den Heiligen Menas*, Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis / Dutch Review of Church History 14, 1918.
 83. Migne, J.-P. (ed.) PG (1891). *Patrologiae cursus completus, Series Graeca*, V. 116. Paris: Imprimerie Catholique. 1857–1866. [Symeon Logothetes Metaphrastes].
 84. Montanism: <https://www.britannica.com/topic/Montanism>. xelmisawvdomi iyo: 04.02.2025.
 85. Outtier, B. (1980). *La plus ancienne traduction Georgienne des apophtegmes. Son etendue et son origine: მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, ტომი VII, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, თბილისი*.
 86. Pomjalovskij, I. V. (1900). *Žitie prepodobnago Paisija velikago i Timotheja patriarcha Aleksandrijskago pověstvovanie o čudesah sv. velikomučenika Miny*, Sankt Peterburg.
 87. Piwowarczyk, P. (2021a). Cuda św. Menasa według rękopisu IFAO copte inv. 315-3221 (Coptic Literary Manuscript ID 1770; Clavis Coptica 398), *VOX PATRUM* 79 (2021): 523-540.
 88. Piwowarczyk, P. (2021b). Cuda św. Menasa według rękopisu Pierpont Morgan Library M.590 (Coptic Literary Manuscript ID 221; Clavis Coptica 398), *VOX PATRUM* 80 (2021): 395-418.
 89. Piwowarczyk, P. (2021c). Bifurcated hagiography Epiphanies of Saint Menas in Greek and Coptic miracle collections, Presentation to the paper delivered at Epiphanies of the saints in late-antique literature, Warszawa 21 May 2021.
 90. Silvano, L., Varalda, P. (2019). *Per ledizione dei miracula Sancti Menae (BHG 1256-1269)*, *Philologia Antiqua*, an International Journal of Classics, Pisa-Roma, 12.

91. Tarchnishvili, M. (1960). *Le grand Lectionnaire de l'église de Jerusalem (Ve–VIIIe siècle)*, v. 2, Louvain.
92. Varada, P. (2021). *Il Ricco Euthropio e i Platti. La Versione Greca di Uno Dei Miracula Sancti Menae (BHG 1258)*. *Bollettino della Badia Greca di Grottaferrata*, s. III 18.
93. Whitby, M. (2002). *Rome at War: AD 293–696*. Osprey Publishing.

სარჩევი

შესავალი (<i>ქეთევან გიგაშვილი, სოფიო სარჯველაძე</i>)	5
ტექსტები.....	24
„ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა მამისა ჩუენისა და მოციქულთა სწორისა ბაგრატ მღდელთმოდურისა ტავრომენელთა ქალაქისა, ჭალაკისა სიკილიისა“	25
„წამება წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთა აკეფსიმა, იოსებ და აითალასი“	204
„წამება წმიდისა მენასი და ერმოგინესი და ევლრაფოსი“	236
ბერძნული ტექსტები	277
ΑΘΑΝΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΩΝ ΑΚΕΨΙΜΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ, ΙΩΣΗΦ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΑΙΘΙΑΛΑ ΔΙΑΚΟΝΟΥ.....	278
Θαῦμα α'. Περὶ τοῦ πορευθέντος προσεῖξαι.....	301
ინგლისური თარგმანები / English Translations	310
Life and Devoted Service of Our Holy Father and Apostolic Standing, Bagrat, the Archpriest of the City of Taormina on the Island of Sicily, Described by Bishop Evagrius, His Disciple	311
Month of November 3. Passion of the Holy and All-Praised Martyrs Acepsimas, Joseph, and Aeithalas.....	335
December 10th. Martyrdom of Saints Menas, Hermogenes, and Eugraphus. Lord, have Mercy!	355
ტექსტისათვის (<i>ქეთევან გიგაშვილი</i>)	372
„ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ნუსხათა ურთიერთმიმართებისათვის (<i>ქეთევან გიგაშვილი</i>).....	381
„წამება წმიდათა და ყოვლადქებულთა მონამეთა აკეფსიმა, იოსებ და აითალასის“ ნუსხათა ურთიერთმიმართებისა და ბერძნულ ტექსტთან მათი დამოკიდებულების საკითხისათვის (<i>სოფიო სარჯველაძე</i>).....	407
ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი „წამება წმიდისა მენასი და ერმოგინესი და ევლრაფოსის“ და წმიდა მენას სამი სასწაულის შემცველი ხელნაწერების ურთიერთმიმართებისა და ბერძნულ ტექსტთან მათი დამოკიდებულების საკითხისათვის (<i>სოფიო სარჯველაძე</i>).....	468
თხზულებათა ნუსხები და მათი აღწერილობები	

(ქეთევან გიგაშვილი, არსენ ბერთლანი)	572
„ბაგრატის ცხოვრებისა და მოქალაქობის“ ნუსხები.....	573
„აკეფსიმას, იოსებისა და აითალას წამების“ ნუსხები	585
„მენას, ერმოგინესა და ევლრაფის წამების“ ნუსხები	590
კომენტარები (გრიგოლ ბენდელიანი)	595
საძიებლები (გრიგოლ ბენდელიანი, ქეთევან გიგაშვილი).....	631
პირთა და მითოლოგიურ პერსონაჟთა ანოტირებული საძიებელი ..	632
გეოგრაფიულ სახელთა ანოტირებული საძიებელი.....	648
ლექსიკონი (ქეთევან გიგაშვილი)	657
გამოყენებული ლიტერატურა	669
სარჩევი.....	682

გამომცემლობა „უნივერსალი“

0186, ა. პლიტავის ქ. №4. ☎: 5(99) 17 22 30; 5(99) 33 52 02

E-mail: universal505@ymail.com;

gamomcemlobauniversal@gmail.com